

કવિ સામળલટ્ટના જીવનનાં મુખ્ય વર્ષો.

સંગ્રહ કર્તા: નટવરલાલ ધન્યારામ દેસાઈ, ખી. એ.

વિક્રમ સંવત

- ૧૭૪૦ દેવબે આસરે સામળલટ્ટનો જન્મ.
 ૧૭૬૦ પ્રેમાનંદપુત્ર વલ્લભે મિત્રધર્મા-
 . ખ્યાન રચ્યું.
 ૧૭૬૫ કવિ પ્રેમાનંદે માર્કણ્ડેયપુરાણ રચ્યું.
 ૧૭૬૬ કવિ પ્રેમાનંદે અણ્ણવકાખ્યાન રચ્યું.
 ૧૭૭૧ કવિ વલ્લભે મુધિશિર-ટકોદર સંવાદ
 આખ્યાન રચ્યું.
 ૧૭૬૦ થી ૭૪ સુધીમાં સામળભટ્ટે સુદર
 કામદાર વગેરે પરચુરણ વાર્તા-
 ળો રચી. (૧)
 ૧૭૭૪ પદ્માવતિની વાર્તા રચી.
 ૧૭૭૭ વલ્લભે કૃતિપ્રસન્નાખ્યાન કાવ્ય
 રચ્યું, એમાં સામળલટ્ટની મરકરી
 કરી.
 ૧૭૭૭ સામળ કવિએ સિંહાસન બત્રીશી
 રચવાનો આદેશ કર્યો.
 ૧૭૭૮ સામળે મહનમોહનાની વાર્તા રચી
 વલ્લભને અને પ્રેમાનંદને મરકરીનો
 જવાબ આપ્યો. (૧)
 ૧૭૮૦ વલ્લભે કુસાસન ઇશિરપાના-
 ખ્યાન રચ્યું.
 ૧૭૮૧ વલ્લભે યક્ષ-પ્રશ્નોત્તર રચ્યો.
 ૧૭૮૧ સામળે રસ્તમ-બહાદુરનો પવાડો
 અથવા અમરામ કુલીના સલોકો
 રચ્યા.
 ૧૭૮૧ રખીદાસના પુત્ર સામળએ સામ-
 ળલટ્ટની વાર્તા સાંભળી. (૧)
 ૧૭૮૦-૮૧ ના અરસામાં ઠાકોરમાં અભે-
 સિંગે શ્રીરણછોડરાયનું એક મંદિર
 બંધાવ્યું. સામળ ભટ્ટે ત્યાં યાત્રાએ
 ગયા અને તેમણે રણછોડજીના
 સલોકો રચ્યા. (૧)

વિક્રમ સંવત

- ૧૭૮૦-૮૪ સુધીના ગાળામાં ગુજરાતમાં
 હયામ મોટો કે કર્મ (ભાગ્ય) મોટું
 એ વિશે ચર્ચા ચાલતી, ત્યારે સામળ-
 ભટ્ટે હયામ કર્મ સંવાદ રચ્યો.
 (૧૭૮૪માં) આ કાવ્ય સાંભળી રખી-
 દાસના કુટુંબીઓ પ્રસન્ન થયા અને
 ગમાન બારોડાના કહેવાથી કવિને
 પોતાને ત્યાં ૧૭૮૫ માં તેડયો.
 ૧૭૮૧ ના અરસામાં નર્મદા ખંડ (દેવા
 માહાત્મ્ય) રચ્યો.
 ૧૭૮૫ માં કવિ સામળે રખીદાસને સિંહા-
 સન બત્રીશીની રચેલી પહેલી ૧૫
 વાર્તાઓ વાંચી સંભળાવી; પછી
 બે નવી રચીને સંભળાવી તેથી રખી-
 દાસ પ્રસન્ન થયા, અને લાખ પસાયણ
 આપી પોતાને ત્યાં રાખ્યો. રવિએ
 આ ૧૭ વાર્તાઓ ફરી લખી લખાવી
 તેમાં રખીદાસના શુભ ગાથા.
 ૧૭૮૦-૮૨ માં આસરે કવિ પ્રેમાનંદનો
 દેહવિલય થયો (૧)
 ૧૭૮૫ માં સિંહાસનબત્રીશી પુરી કરી.
 ૧૭૮૬ માં ગમાન બારોડ માટે સિંહાસન
 બત્રીશીની નકલ રખીદાસે કરાવી.
 ૧૭૮૬ સામારામની કથા સામળે રચી.
 ૧૭૮૬ રખીદાસે કુવો (નવાણ) ખોદાવ્યો
 અને એક શિવજીનું મંદિર માતરમાં
 બંધાવ્યું, જેની યાદગિરિ સામળે
 પોતાનાં કાવ્યોમાં રાખી છે. (૧)
 ૧૭૮૬-માં સામળે ઘેડાસરના ઠાકોરના
 કેટલાંક બિરુદો રચ્યાં કહે-
 વાય છે.
 ૧૭૮૬-૧૮૦૨ સામળલટ્ટે રખીદાસની રચી.

વિક્રમ સંવત

૧૭૬૮ ચામળે ભોજકયા, બાનુમતિની કયા, અથવા પંકજી વિધાની વાર્તા રચી.

૧૭૬૯ કૃ પ્રેમાનંદ પુત્ર વલ્લભને ૨૧-૧૮૦૦ } ગવાસ થયા. (૧)

૧૭૬૯ ચામળે દિન્દરતાનીના ભાગસિવા-મની એકલી ઝુજરાતી ભાષામાં અંગલિપિ પદ્ધતી વાર રચી.

૧૮૦૦ અમદાવાદમાં દિન્દી ભાષાના બે ઝુજરાતી કવિએ વેપારી રાય દલ-પતિરાયે અને કવિ જસીધર જય-પુરના મદારાજ શ્રી જયવંતજીની ભાષાભૂષણની દીકરચો અને પ્રસિદ્ધિ મેળવી, અને હૈદરપુરના રાણા જયત-સિંહને અર્પણ કરી. સામગ્રીમદને કદાચ તેઓનો પ્રસંગ પડ્યો હોય, એવો સંભવ છે.

૧૮૦૧ માં સિંહાસન બીજી રાણીની વાત બીજી વાર સુધારી ચામળે પુરી કરી.

વિક્રમ સંવત

૧૮૦૨ નંદબીરીશીખ્રે વાર્તા પુરી કરી.

૧૮૦૪ ચામળે શિવપુરાણ પુરું થયું. શિવરાત્રિની કયા અને સોમવારની કયા રચી.

૧૮૦૬ કાશીખંડ(માના ગંગા માદાત્મ્ય) ચામળે રચ્યો (૧)

૧૮૦૮ અંગદ વિદિમાં દિન્દી ભાગની કવિતા ઉમેરી તેની બીજી આવૃત્તિ કરી, અને તેને યુગલ વધારી. રાવણ-મદોદરી સંવાદ રચ્યો.

૧૮૧૦ માં ચામળે શુક બોદતેરી રચવાની શરૂઆત કરી.

૧૮૨૧ માં શુક બોદતેરી સુધારી પુરી કરી.

૧૮૨૧-૨૩માં બોદાણા ચરિત્ર રચ્યું (૧)

૧૮૩૦ સુધીમાં તેને કેટલેકથ થયો. (૧)

૧૭૫૦-૧૮૩૦ : સામગ્રીમદ લગભગ ૮૦ વર્ષ લખ્યા એવું અનુમાન થાય છે.

[નોંધ:-આમાંનાં ઘણાં વર્ષો કવિના અન્યો ઉપરથી આપ્યાં છે, અને આવા (૧) પ્રમુખ ચિહ્નવાળાં વર્ષો જુની દાયકાનો અને પ્રસંગો વિચારી ઇતિહાસ લેખને અનુમાનથી બેસાડ્યાં છે; એટલે તેમાં ફેરફાર હોવાનો સંભવ છે.]

ઉપર જણાવેલાં વર્ષાવાળા અન્યો-કાવ્યો : સિવાય કવિ સામગ્રીમદનાં કેટલાક કાવ્યો એવાં છે કે જેની રચ્યા સાય મળતી નથી; અને તેનું અનુમાનથી સંભવિત રચ્યા વર્ષ પણ જોસી શકતું નથી, તેવા અન્યો નીચે પ્રમાણે છે.

(ક) વર્ષ વગરના જણાવેલા અન્યોની યાદી.—

(૧) વિનેચટની વાર્તા અથવા વિદ્યાવિલાસિનીની વાર્તા, (૨) બરાસ કરતુરીની વાર્તા, (૩) ચન્દ્ર ચન્દ્રાવતીની વાર્તા.

(ખ) સામગ્રીમદે રચેલા કહેવાતા અન્યોની યાદી.—

(૧) રાનિશ્વરાખ્યાન, (૨) કાળી માદાત્મ્ય, (૩) શુકદેવાખ્યાન, (૪) એકાદશીની કયા, (૫) રખીદાસ ચરિત્ર અથવા કડવા કણુખીની ઉત્પત્તિ, (૬) વિશ્વેશ્વરાખ્યાન, (૭) વિદ્યાતાની વાર્તા, (૮) લક્ષ્મણા, (૯) બહુચરા માતાની ઉત્પત્તિની કયા, (૧૦) પનોતીની કયા, (૧૧) બોજકયા, (૧૨) સુદામાચરિત્ર, (૧૩) હરિશ્ચંદ્રનું આખ્યાન.

આ કવિના અન્યો જુની હસ્તલિખિત પ્રતોમાં મારા જોવામાં આવ્યા નથી.

રેવાખંડ અને નર્મદા માહાત્મ્ય એ એક જ પુસ્તક હોવું જોઈએ. તેમ જ કાશીખંડ અને ગંગા માહાત્મ્ય પણ એક જ અંશ હોવો જોઈએ.

કવિ શામળભટ્ટે રમ્પીદાસના આશ્રય નીચે કયા કયા અન્યો રચ્યા છે તેની ટીપ એક પ્રાસ્તવિક છપ્પામાં નીચે પ્રમાણે તેણે નોંધી છે.

છપ્પો

સિંહાસન બત્રિશ, તર્તિબજ કાંધી તેણે,
શિવપુરાણ સમર્થ, અર્થ જણાવ્યો જેણે;
રીકંથી રેવાખંડ, દંડ જમદુતનો ટાળી,
ઠાકોરનો ઠાકોર, વણવીને હદ વાળી;
વૈતાળ પંચીશી વણવી, શુકબોતેરી ભાવે ધરી,
વાણે વસ છે તરણ જયમ, ત્યમ શામળ કવિએ કરી.

પાંચ અન્ય પુરા કયાં, એક એકથી એક,
સિંહાસન બત્રિસમાં, ત્રિકાગિત વિવેક;
શિવપુરાણ સંભળાવ્યું, રૂડો રેવાખંડ,
રામકથા રસ અતિરમણ, ટાલ્યા જમના દંડ;
શુકબોહતેરી સુંદર કથા, જેમાં છ શાસ્ત્રની છાપ,
જાણુ હશે તે જાણુશે, અધિક ચાતુરી આપ.
(જુઓ શુકબોહતેરી, કથા ૩૦ મી)

આ ચોપાઈમાં રામકથા રસ ગણાવ્યું છે તે અંગદવિષ્ટિ અને રાવણ મંદોદરી સંવાદની કવિતા સંભવે છે. છતાં પણ શામળભટ્ટે રામાયણ રચ્યું જાણીતું નથી.

—૧૦૨—

કાશીખંડ ને નર્મદા, શિવ માહાત્મ્ય સમર્થ,
સિંહાસન બત્રીસનો, અધિક જણાવ્યો અર્થ;
રામ કથા શ્રવણે સુણી, નિર્મળ કયાં નવાણ.
(જુઓ શુકબોહતેરી, કથા ૧૯ મી)

આ વચન ઉપરથી સમજાય છે કે તેણે કાશીખંડ અને નર્મદા માહાત્મ્ય (રેવાખંડ) પણ રચેલા હોવા જોઈએ. તેમ જ શિવપુરાણ તે ખરું શિવપુરાણ નહિ, પણ શિવમાહાત્મ્ય છે, એમ કવિ પોતે કહે છે.

—૧૦૩—

તેના કિંકરનો કિંકરો, શામળભટ લહેણ,
 શિવ્ય શ્રી ન્દાનાભટનો, વિદ્યા દીધી વહેણ,
 ગંગા માહાત્મ્ય, રેવાખંડની...અણુરિક્ત રૂપ,
 સિંહાસન ખનિસમાં, વણુઓ વિક્રમ ભૂપ.(૧)
 બ્રહ્માણા બ્રહ્માત્તર ખંડની, શિવરક્ત્ય શિવતત્ત્વ,
 એવા અન્ય જે વણુઓ, ચારદા ઢેરું સત્ત્વ.
 શિવરાત્રિ કરી કયા, લોક મુદ્દામાં ચરિત્ર,
 એ આખ્યાન હરિશ્ચન્દ્રનું, પરમાર્ય પવિત્ર.
 કળલુગમાં શિક્ષા કારણે, અવિદ્યા તજવા એણુ,
 શુકબોહતેરી સહેજે કરી, વિદ્યાવિલાસી વેણુ,
 જેને જે મુઝશે, તેનું દિલ તે કામ,
 નદા વદા તજે ભજે, કવિને તે શું કામ ?
 (બુઓ શુકબોહતેરી કયા ફૃ૧ મી)

X

X

X

X

શુકબોહતેરીની કયા ઠગ મી શામળભટ પોતાના રચેલા અન્યો જણાવી
 કહે છે કે—

શુકબોહતેરી બાણુવી, ભારત કરો ભેદ
 તે સોપી ભાટ ધિરદારને...

આ શુકબોહતેરીનાં વાક્યો ઉપરથી જણાય છે કે રખીદાસ પુત્ર ઝવેર
 માટે શામળે રચી અને તે ગુમાન બારોટના પુત્ર ભાટ સરદારને પ્રચાર
 માટે લખાવી ઝવેરે આપી હતી.

X

X

X

X

બત્રીસ પુતળાની ચોથી વાર્તામાં એકાદશી કયા પણ શામળે રચેલી.
 એવો ઉલ્લેખ છે.

વિક્રમ ચરિત્ર વખાણુધિ, બીજી રામ કથાય,
 ત્રીજી શિવમહિમા કલો, એકાદશીની કથાય.

X

X

X

X

એક એકથી આગળી, વાતો સાંજ સવેર;
 શામળભટ સૂચવી, શુણુ જસવંત ઝવેર.
 એવી વાત અનેકધા, કહેવરાવી રાજ ભોજ;
 કવિ કાવિદાસે કહી, મનમાં આણી મોજ.
 આપ પંડિત મોટા ધણો, પરકયા તેહ પુરાણ;
 તેમ રખીવલસુત રાજવી, શોભે તું મુગધ.

ઈદજીન કોકાર આગળે, કવિશ્રી કેસવદાસ,
રસીકપ્રિયા તેણે કરી, વિવિધ પ્રકાર વિલાસ.
મનજીસુત મહિમા ધણો, રખિયલ કેરો પુત્ર,
અન્ય રચાવ્યો ગુણનિધિ, શુભ વિદ્યાએ મુત્ર
(શુકબોદતેરી, રકયા ૧૨ મી)

શામળ કવિનું આત્મચરિત્ર

ગુર્જરદેશ ગરવો ધણો, અમદાવાદ અનૂપ
સાબરતટ શિરોમણિ બ્રહ્મજી શિવ જ્યાં જુપ
પુઠળ પૌદા પરગણાં, અધિક એકથી એક,
વરણુ અદાર વાસો વસે, વારૂ વિપ્ર વિવેક
માતર પ્રગણ્યામાં મણિ, શુંજ શિરોમણિ ગામ,
વિધનાથ વીરેશ્વરો, નવે ખડમાં નામ
પ્રગટ જેહના પારખાં, મહા મોટમ પદ મેર,
ચોખાનો લાહુ ચડે સવાળે મણુ તે શેર
વાંઝ બધાવે પારણાં, અષ્ટ સિદ્ધિ આપણુદાર,
વરદાતા વીરેશ્વરો, નોધારા આધાર

* * * * *
કુળશુદ્ધ કણુખી વસે, કાજિજી કુળ શુભ કામ,
વાસણુ વસે અસપત, નરપતિ જેવાં નામ
મનજી સુત મોટમ પદે, રખીદાસ રિધ રૂપ,
નવાણુ કાધાં નિર્મળાં, ભોજ સમોવડ શૂપ (સ ૧૭૮૬ મી)
પાળ્યાં લાડ પ્રખતણા, પ્રખ ઉપર બહુ પ્રીત,
સદાવ્રતો શોભાવિયાં, રામરાજની રીત
રખિયલ જ્યાં રક્ષા કરે, દુનિયામાં નહિ દુખ,
પૂત્રી કરી પસંપત, બિચુક ભાગી જીખ
પુન્યવંત પરિવાર સહુ, બ્રાહ્મભાવિક ભગીજ,
સુખમાગર શોભિત સદા, બહુ પુન્યતા બીજ
પડિત જનનો પારખુ, કવિનાં પૂરણુ કાડ,
મગણુ મોજ દેવણો, હાંકી જીતે હેડ
પાંચે પૂત્ર પરાક્રમી, અધિક એકથી એક,
ભગીજ રૂપ જીપતિસમા, આવટ શાવટ નેક
શ્યામજી વીર સદાશણો, વણી શુદ્ધિ વરસન,
વડલય, વેણી સારખો, પાઠની રખિયન પુત્ર

રખિયલ કેરા રાજની, પાંચ યુગ પરતાપ;
 જશવંત ઝવેરજ નાણુવો, અધિક પરાક્રમી આપ.
 સદાવ્રતની સાખ ધેર, અનના દાન અપાપ;
 સભા મળે પંડિતની, મૃત્યુકથા કહેવાય.
 દરીદ્રકૃત દરીજન સહુ, ગુણનિદિ સુખ ગંગેવ;
 લક્ષ્મીવર પૂજે લખું, તરતિય સહુની ટેવ.
 મુણીજન આવે ગામમાં, શાસ્ત્ર વાત મુખણ;
 આશિષ દે તે અતિ ધણી, કહે કુશળ કન્યાણ.
 રખિયલ સુત રાજની, શિવ પુજે સાંજ સવેર;
 એકસમે સખા ભરી, બેઠો જશવંત ઝવેર.
 સાખી સમસ્ત સોરઠા, કહે વખાણી વાત;
 ભાટ ચારણ બાળણ સહુ, મુન્યકાળ પરભાત.
 કીર્તિ તેણે સાંભળી, શામળભટ્ટ કવિરાજ;
 શ્રીગોક માળવી વિપ્ર સુખ, લક્ષ કોટિધા લાજ.
 કવિ તેકયો કોડે કરી, સાંભળજો સુખ વાત;(સં.૧૭૮૫માં)
 વાસી વેગનપુરતણો, ગુણ જાણે ગુજરાત.
 શામળ આવ્યો સુંજર્માં, સકળ શાસ્ત્રમાં સુત;
 શોભિત માય સલક્ષણો, પરમેતમ લેઈ પૂત.
 માન દિધાં મનસા શુધે, અતિ આણી આહવાદ;
 સભા મધ્ય શામળભટ્ટે, દીધો આશીર્વાદ.

છપો

તમ ધેર ત્રીજો વાર, પ્રથમ વાર નિત્ય પૂજો;
 ચતુર બ્રમ્મ ચોથો વાર, સત્ય વાને શુભ સુજો;
 પ્રસન્ન પાંચમો વાર, વિમળ જશ વિદ્યા વાધો;
 છઠા વારની છત્ય, શોભા બીજની સાધો,
 સાતમો વાર સકટ દરો, અધિપતિ ડાહ્યા અંશને;
 આશીર્વાદ કવિ શામળ કહે, મનજી વાસણના વંશને.

દોહરા.

ઉઠ્યા સહુ આદર કરી, સકળ સભા સમેત;
 પ્રદક્ષણ દેઈ પાગે નમ્યા, દેડે આણી હેત,
 બેઠે પધારયા બ્રહ્મજી, ભલપણ કેરા બુધ;
 બ્યાસ વસીધુ ગુરુદેજી, રિદ્ધિવંત છો રૂપ.

૬

પુરુષોત્તમ પુત્ર પવિત્ર નરે, નિરમળ રૂડું નામ;
 પ્રેરણુ પુન્ય પ્રકટ હયું, ગુણવંતંચયું નિજ કામ.
 પાણ્ય જોડીને પુછિયે, કરિયો વિનતિ કેહેણ;
 નૌતમ અન્ય નીતિ કહો, વિવિધ વિલામી વેણ.
 અન્ય કહો રખિદાસને, સિંહાસન બત્રીશ;(સં.૧૭૮૫માં)
 નવે ખંડ નામે લલો, પ્રસન્ન છે જિમિયા ધ્રુવ.
 રામચરીત્ર રહે ધર્મા, વણુંબો રેવાખંડ;
 મંગા કેરા ગુણુ અદ્વા, દાન્યા છે જમદંડ.
 નૌતમ અન્ય નવો કહો, ચતુરાષ્ટ તણો ઉપદેશ;
 પંચ પ્રભાણે પંડિત કહે, હારદથી હમેશ.
 સંસ્કૃત પાઠ્ય, કહો ખટરસ ભાષા ખ્યાલ;
 અદ્વાર પુરાણી અધિપતિ, મહિમા જોતાં માલ.
 શ્લોક હોય સસ્તમા, કરો તેહ કવિત;
 ગુર્જર ભાષા ગુણુ ધણો, ચાતુર રીઝે ચિત.
 સાખાશ સપુત મુલક્ષણ, સાખાશ સહોદર સાથ;
 સાખાશ પિતું પરીયા પિતર, સાખાશી જમણે હાથ.
 પુરુષોત્તમે ત્યાં પ્રિતથી, દીધો આશીર્વાદ;
 મંથ કર્યો શામળભટ્ટે, આણી મન આહવાદ.

X X X X

સપુત શ્રીસુરસંધનો, ગુણુનિધિ બાટ ગુમાન,
 તેના સુત સરદારને, સોંપ્યા અન્ય સુગણુ;
 મરીખતણો હું મરીમ છું, રાંક તણો છું રાંક,
 ગુણુઅવગુણુ હોય અન્યમાં, લેમા કરો સહુ વાંક;
 શ્રીગણ માળવી વિપ્રશુભ, વેંગનપુરમાં વાસ,
 પુરુષોત્તમ કરો પિતા, કહે કવિ શામળદાસ.

નોંધ: શામળભટ્ટના જીવનની બીજી હકીકત માટે “ઉચ્ચમ-કર્મ-સંવાદ”ની
 છાપેલી સત્રીક આરતિ જુઓ. શામળ અને વલ્લભ વચ્ચે કોઈ જાતનો
 કાવ્ય વિષે વિવાદ હતો કે કેમ એ વિષે વિદ્વાનોમાં હવે શંકા છે અને
 તે નિર્મૂળ થયો છે. શામળભટ્ટે પોતે કવિતા અને કવિનું લક્ષણ નીચેની એક
 કડીમાં જણાવ્યું છે.

સાદી ભાષા, સાદી કડી, સાદી વાત વિવેક;
 સાદામાં શિક્ષા કવે, તેજ કવિજન એક.

(મદનમોહન)

શિવપુરાણની અનુક્રમણિકા

અધ્યાય	વિષય	પા
	આશીર્વાચન	...
૧	શિવપંચાક્ષર મહિમા નિરૂપણ	૧
૨	ગોકર્ણેશ્વર મહિમા	૨
૩	બિલ્વપત્ર મહિમા	૩
૪	શિવદર્શન વર્ણન	૪
૫	શિવસ્થાપન વર્ણન	૪
૬	સોમપ્રદોષ વર્ણન	૫
૭	સોમપ્રદોષ વર્ણન	૬
૮	સોમપ્રદોષ વર્ણન	૭
૯	પક્ષપ્રદોષ વર્ણન	૧૦
૧૦	પીંગળા સ્ત્રી પ્રકરણ	૧૪
૧૧	ભદ્રાસુ ઋષભ સંયોગ	૧૫
૧૨	શિવકવચ મહિમા નિરૂપણ	૧૬
૧૩	ભદ્રાસુ શિવવરપ્રાપ્તિ	૧૯
૧૪	વિભૂતિ મહિમા વર્ણન...	૨૧
૧૫	બ્રહ્મપિણાય ઉદ્ધરણ	૨૨
૧૬	ભરૂમ મહિમા નિરૂપણ...	૨૪
૧૭	ઉમામાહેશ્વર વ્રત મહિમા નિરૂપણ...	૨૫
૧૮	ઉમામાહેશ્વર વ્રત મહિમા નિરૂપણ	૨૧
૧૯	રૂદ્રાક્ષ માહાત્મ્ય નિરૂપણ...	૨૯
૨૦	મૃત્યુંજય મંત્રકથન...	૩૨
૨૧	કયાશ્રવણ કૃણ વર્ણન...	૩૪
૨૨	સમાપ્તિ.	૩૫

શિવાર્ચણમસ્તુ

શ્રી શિવપુરાણ

ગૂર્જરકવિ શામળભટ્ટ કૃત

અધ્યાય ૧ લો

આશીર્વાચન

છાપા

સહસ્ર ચાર પર સાત, આખ અનુપમ તો દીડી,
તથુ હજાર પર ત્રણ, છબ અમૃતપેં મીઠી;
શિંગ તથુ સુખ રેણુ, પુંછ બે પ્રાક્રમ પોટો;
પુરુષ બે જ બળવંત, જીવતિ જન બે છે જોડે;
છે આઠ ચરણ રૂડા રમણ, લાપક જન લેખી લહો,
છે શમસા શામળભટ્ટ તણી, શાણા સમગ્રે તો કહો. ૧

(ઉત્તર-સહસ્રમુખી ગંગા, સહસ્રમુખ નાગ, તથા
પાર્વતી સુદા શિવજી સર્વનું કલ્યાણ કરો)

તમ ઘેર ત્રીજો વાર, વાર પહેલો નિત્ય પ્રજ્ઞે,
ચતુર જ્યમ મોથો વાર, સત્ય વાતે શુભ સૂજો,
પ્રસન્ન પચ્ચિમો વાર, વિમળ જશ વિદ્યા વાધો;
છઠ્ઠા વારની છત્ર, બિજ્ઞની શોભા સાધો,
સાતમો વાર સંકટ દરો, અધિપતિ કાલ્યા અંશને,
આશીર્વા કવિ શામળ કહે, મનજી વાસણ વંશને. ૨

(ઉત્તર-મંગળ, રવિ, જુધ, ગુરુ, શુક્ર, સોમ, શનિ.
સાતે ગ્રહો સર્વનું સંકટ દૂર કરો.)

દશમુખ હેલણદાર, તેહનું ધ્યાન જ ધરજો,
અજમુખ બેલણદાર, પ્રજ્ઞ નિત્ય તેહની કરજો,
સાત મુખપર સોભંત, સહસ્રમુખ ધરજો શીશે,
દસતી મુખપર હેત, આપ રાખો અહોનીશે,
વળી સહસ્ર મુખપર જે સુએ, કહે શામળ કરતારને,
કહિયા તે સુદુ કરણા કરો, રખિયલના પરિવારને. ૩

(ઉત્તર-રામ, શિવ, સૂર્ય, બળરામ, ગણપતિ,
અને વિષ્ણુ એ સર્વ કલ્યાણ કરો.)

શ્રીશિવપુરાણ

અન્યારંગ

દોહરો.

- શ્રીપતિ ગણપતિને નમું, દિનપતિ નિશિપતિ જોહ;
ગિરિજપતિ સુરપતિસ્વયે, રિધિપતિ નિધિપતિ-નેહ. ૧
- સ્વામિ કાર્તિક સ્વયે નમું, પુણું શ્રી પરબ્રજ,
બ્રહ્મોત્તરખડે કયા, ધારું રૂડો દ્રમ્મ. ૨
- આરાધું અન્નપૂરણા, કાશિપુર ધૂડ ધીશ;
વિશ્વનાથજી વર્ણવું, આઘ નિરંજન ઇશ. ૩
- જન્મ મરણ શિવને નહિ, અંત નહિ અવતાર,
કુડ કપટ કાંઈ નહિ મળે, દિવ્ય પદનો દાતાર. ૪
- પગ જેના પાતાળમા, સોજો બ્રહ્માડે શિશ;
ત્રિગુણાતિત કહાવે સદા, ધર્મ ધુરધર ધીશ. ૫
- શક્તિ મુક્ત શિવજી સ્વયે, બ્રહ્માડ ધણું ગુણ ધાટ;
કોટિ બ્રહ્માડ કર્તા કરણ, વેદ વડે વૈરાટ. ૬
- નિર્ગુણ સગુણ નરનારિમાં, ત્રિગુણ તત્ત્વનું તત્ત્વ;
જાણે પીરલા જોગિયો, સત્ય રૂપનું સત્ય.* ૭
- જગતપાવિની જગત જશા, મંદાકિની મહિમા જોય;
શિર ધર્માં તે શિવજીએ, પરમાણ્વત હોય. ૮
- મંડાણ મંડાયા મહત્, મહા શક્તિ શિવ સંગ;
કાટી બ્રહ્માડ નિમેષ નિધ, ઇશ તણી અર્ધાંગ. ૯
- બ્રહ્મ વિદ્યા આપી બ્રહ્મને, સુરપતિ કાધો સક;
પરબ્રજ જહાં પ્રસન્ન થયા, તવ ચતુર્ભૂજ ને ચક્ર. ૧૦
- દેવ સર્વે હિદયિ મળ્યો, જડધું તેમાંથી ઝેર,
પ્રલય થતી પૃથ્વી રાખી, માર્દેવનિ ન્યાં મેર. ૧૧
- શત કલ્પ શારદ સ્તવે, સહસ્ર કૃણાએ શેષ,
નિગમ નેતિ નેતિ કહે, લહે ન લક્ષણ લેસ. ૧૨

* પ્રત ૨, "શિવરૂપ ઇશનું સત્ય." પ્રત ૩, "શિવ સ્વામીનું સત્ય."

શ્રીશિવપુરાણ.

સનકાદિક પ્રેરે શોધતા, બ્રહ્મા ભણે નીત ભેદ;
વિષ્ણુ વખાણે વિધ વિધિ, વર્ણી આક્યા વેદ.

૧૩

છાંપેા.

ગગનન ગુણ ગાઈ, ચાહું ચતુરાનન ચિતે;
દશાનન દુનનનું ધ્યાન, પંચાનન પૂર્ણ પ્રિતે;
અગ્નનન આરાધ્ય, અણાનન જે આરુઢે;
પદાનન કરી સેવ, સદસાનન પ્રસન્ન પ્રોઢે;
સહસ્ર શિર સુખ દેવણા,* સહસ્ર ધાસ્ય જુગતે ઝરે;
સમસ્ત દેવ સામળ ભણે, કરુણાનિધિ કૃપા કરે.†

૧૪

દોહરા.

સાર કરેા શ્રી શારદા, કલ્યાણ કરેાં કિરતાર;
દોરા ભરેા કુબેરજી, દિવ્ય પદવી દાતાર.
શ્રીગોડ માગવી વિમ્ન શુભ, વિશ્વેશ્વરનોાં તન;
ઉપાસકે અંબાતણો, મહારદ્ર ઉપર મન.
ઈશ્વરની ઇચ્છા થકી, પૂર્ણસકિત પરતાપ;
વિશ્વભર (ન) વર્ણન કરે, હચે સાસ્ત્રમાં હાથ.
શિવપૂજન મહિમા ધણો, શિવ પૂજનનું પુણ્ય;
કહું કથા સંક્ષેપમાં, નેક રહે નહિ નૂન્ય.
મત વિવેકે શિવસાત્તિનું, મહાદેવતણા જે મંત્ર,
પુણ્ય કહું તે પ્રાકૃતે, તોલ, કરીને, તંત્ર.
ખાઠ પદ્મત પૂજન વિધિ, કહું અંધાધ વિરામ;
શિવ શિવ કહેતાં ઉધરે, નિર્મળ જોનું નામ.
ઈકાંતર દાત કવિ તર્કા, ચારું શિવ ચરિત્ર;
સાંભળતાં સુખ ઉપજે, પૂછે પ્રશ્ન પવિત્ર.
ધન્ય અવતાર જે સાંભળે, ધન્ય જે પૂછે વાત,
ધન્ય અવતાર શિવ શિવ કહે, ધન્ય જનનિનેતાત.

૧૫

૧૬

૧૭

૧૮

૧૯

૨૦

૨૧

૨૨

છાંપેા.

શોધ લહે નહિ લેરા, બ્રહ્માદિક દુડિ ભમતા,
વેદ ન જાણે ભેદ, નારદાદિક નિત નિત નમતા;
ઝાળમ કરે અતિ ઈર્ષ, ચંદ્ર રતિ ચિત્તમાં ચાહે,
સનકાદિકે ન સિદ્ધ, ધ્યાન શિવજીને ધ્યાયે;

* પ્રત ૨ "સુખદેવનાં." † પ્રત ૨. "કરુણા કરે" ‡ "વિશ્વેશ્વરનો તન" એવો પાઠ અપરંપર પ્રતમાં છે.

વ્યાસ વસિષ્ઠ વૈકુંઠપતિ, શક્તિ કૃપા શૌષે સદા;
 શામળ શિવ મહિમા તણો, લેશ* ન જાણે કો કદા. ૧
 કરે કળજલ ગિરિ રાજ, ઘોળે શુભ સિંધુ પાત્રે,
 વનરપતિ હાર અદાર, લેખણો જ્યેષ્ઠ જાત્રે;
 પૃથ્વી કોડ પંચાસ, કાગડ શુભ તેનો કીજે,
 હારતી લાગ્ય મુખાગ્ય, લાવક લખનારો લીજે;
 લક્ષ કલ્પ સુધી એહ લખે, અહર્નિશ આઠે જામનો;
 શામળ શિવ મહિમા વિશે, નિમેષ પાર નહિ નામનો. ૨

દોહરા.

શિવ મહિમા જે સાંભળે, મહાદેવ પર રાખે મન;
 લક્ષ ચોરાશી ફેરો ટળે, અવતાર તેનો ધન. ૩

છંદો.

એકતણું ધર ધ્યાન, તેજ યેનું તનુ તદ્દારે,
 ત્રણ તણી શુભ સેવ, વસે મુખ ચાંદે ચારે;
 પાંચ તણો પરતાપ, હય નિત્ય પૂજે છાપે,
 સાત સમી લક્ષ વહેર, આઠ વસા ઘેર આપે;
 નવ નવા નીત ભોમવે, દશે દેહ રક્ષા કરે;
 શામળ શિવ મહિમા મુણે, લક્ષ લક્ષી અભારે ભરે. ૧

દોહરા.

શિવ મહિમા કહેવા તણો, સમર્થ નહિ નર કોય;
 મંદ મતિ હું માનવી, જીવ થઈ શિવને જોય. ૨૩
 લક્ષ મુડામાં, મુઠ્ઠી, સાગરમાં 'શુક ચાંચ;
 અક્ષ ન ચાલે એ વિધે, શાસ્ત્ર સાખ દે સાચ. ૨૪
 જેમાં શુદ્ધિ જોટલી, જેમાં જે વિદ્યાય;
 તે શુભ ગાયે તેટલા, મતિ દે શારદ મામ. ૨૫
 કિંકર સૌ કવિ જન તણો, કરવું મોહું. કાજ;
 શિવ મહિમા શામળ જાણે, લક્ષિમ્બર રાખે લાજ. ૨૬

ચોપાઈ.

રડા સહસ્ર અઠ્યાશી રુપિ, સત્યશીળ સત્યવાદી સુખી;
 તરતિજ તટ ત્રવેણી તીર, થીંગ સત્વાદિ શુદ્ધ શરીર. ૨૭
 વ્યાસ વાલ્મીકિ વસિષ્ઠ વામદેવ, મર્ગચાર્ય ગૌતમ ગાંગેવ;
 માર્કંડેયર મોટા મુનિ, વેદાવ્યાસ ધારે. જે ધુનિ. ૨૮

સનક સનકાદિક શુક ને સુર, અંગીરા અત્રિ પુણ્ય પૂર;	
સુર ભસ્ય કર્ણધ કુળ શુદ્ધ, બોહો પ્રાક્રમ ભુદસાગર ભુદ.	૨૯
ધુમ્રપાની કો ધારે ધીર, નિર્મળ ક્રોધક સેવે નીર;	
કો આવત અગ્નિહોત્રી, કો પંડિત કો પ્રતિભાતરી.	૩૦
કો આગમ વાણી વેદિયા, કો ધણ વિદ્યાના ભેદિયા;	
ક્રોધક ઉંચા રાખે હાથ, શાળિગ્રામ સેવે શિવ સાથ.	૩૧
કો પ્રભાની ભાવે ભક્ત્ય, સેવે ક્રોધક સત્ત્વી શક્ત્ય;	
ક્રોધક જપ તપ ક્રોધક નેમ, પંચામ્ર સાધે ક્રોધક પ્રેમ.	૩૨
પગ ઉંચા ને હેઠાં શિશ, આરાધે કો ઉમા ધીર;	
કોને સૂર્ય સેવાની સૂઝ, ગુરુમંત્ર ભણે ક્રોધક ગુણ.	૩૩
એવા સદસ અઠવાણી સિદ્ધ, નારાયણ આપે નવનિદ્ધ;	
ભારદ્વાજ આદે જે પ્રહ, દૃઢ વિશ્વાસે ધારે પ્રમ.	૩૪
ચર્ચા ચતુર્ભુજની થાય છે, શુભ ગોવિંદ તણા માવછે;	
વિવિધ પ્રકાર કરે સૌ વ્રત, સુત પુરાણિક આલ્યા વ્રત.	૩૫
ઇંદ્રાસનમાં આપે ઇંદ્ર, ચતુર તારામંડળ અંદ;	
આહણ સૌ કોને ભાવિયા, ભલે ભલે અધિપતિ આવિયા.	૩૬
ઉદ્ધા બેઠા ને આદર કીધ, દિવ્ય દર્શના આસન દીધ;	
નપિ કરજોડી સૌ રક્ષા, બોલ અમૃતશા મીઠા કલા.	૩૭
અદિઆ અગ્નિક તિરથ આજ, કોડ દીપેકસવીવત્ કાજ;	
અદ્વમા સિદ્ધ નવ નિધિ અદ્વ, માન ભાવે પધાર્યા સદ્ધ.	૩૮
વારુ સૌનક પૂછે વાત, જગતેતા જણીતા જાત;	
શ્રી વ્યાસજી કેરા પદ શિખ, જેણે આરાધા ઉમા ધીર.	૩૯
લક્ષ કોટિધા લક્ષણ લહો, કયા કરુણા નિધિની કહો;	
પાગી જે ભવસાગર પાર, સહુકો કેહ અકળિત સંસાર.	૪૦
નથી છતાવ્યાં માયા મન, લેવસાગર તરવાર્જુ મન;	
તારુ મારું તે નવ દબે, હું તું ત્યાં ધીર ક્યાં મળે.	૪૧
લક્ષ ચેત્રાણી ફેરા ફેર, સાધુ જનને તેનો શોક;	
હવશીટીને શિવ કથમથાય, તેજમંતેજ તે કોણ સમાય.	૪૨
પશ્ચાત્ત ને પડદર્શન, મમત કરે નહિ શિવ પ્રસન્ન;	
નિરંજન કે નિરાકાર, કે શંભુજી છે સાકાર.	૪૩
કો કેહ અવની કો આકાશ, કો કેહ પંચમાજૂત પ્રકાશ;	
કો કેહ યગ હૃતદય હવી, કો કેહ તારા મંડળ રતી.	૪૪

કો ક્રેદ ત્રિગુણ સ્તેરે રૂપ, કો ક્રેદ જહા વિદ્યા એ મૂપ;	
કો ક્રેદ મીતા લક્ષમણ સમ, અસખ્ય નાગવજનાં નામ.	૪૫
કો ક્રેદ વિષ્ણુ કો ક્રેદ વેદ, નથી લાગતો દેવી ભેદ;	
કો ક્રેદ તીર્થ ને એવા તત, કો ક્રેદ પ્રતિમા પૂજે તત.	૪૬
કો ક્રેદ નિમ્ન પૂજે સૌ વળે, કો ક્રેદ ધેતુ પૂજે શિવ મળે;	
કો ક્રેદ ગુગડી પિપળા ધન, સધળે ઠામ મળે કેમ મન.	૪૭
બ્યાખ્યાન કરીને તત વિવેક, અમને દેખાડો મારગ એક;	
જન્મ મરણથી નીત છુટીએ, સુખસાગર લક્ષ્યા હુટીએ.	૪૮
મુત પુરાણિક કહે શાગસ, પ્રીત ધરી બેસાર્યા પાસ;	
કથા કરણા નિધિનો કહું, આજથી સાલગળે સઉ.	૪૯
આઘ નિરંજન મોટા ઈશ, ધર્મ કર્મ ધારક દૃઢ ધીંગ;	
અણુ માત્ર ઠાવો નહિ કામ, કોટિ જહાંડ કર્તા એ અકામ.	૫૦
ધુણા માયા શિવની રાક્ષસ, જગત જનેતે જાયો જકંત;	
મુંઘા તૃપા નિદ્રા નરનાર, બાવન અક્ષરથી એ બદાર.	૫૧
પત્નીસ યજી છે પરજહા પગે, અણુ માત્ર રહે નહિ અરો;	
જડ, ચૈતન, તરુ, વેદ કે કૃષ્ણ, માટેવ સકળ સર્જિતું મૂળ.	૫૨
અતે સર્વે ત્યાં જ સમાયે, માટે કહું શિવનો મહિમાય.	૫૩

દોહરા.

એક સમે વૈકુંઠમાં, બેઠા વિષ્ણુ વરવર્ણ;	
લક્ષ્મી લીલા લહેરમાં, આપે પ્રભૂતાં ચાર્ય.	૫૪
કરજોડી લક્ષ્મી કહે, પૂજુ પ્રથમ પવિત્ર;	
મુજને સદેહ અતિ ધણો, ચતુર્ભુજ ચાર ચરિત્ર.	૫૫
ધ્યાન ધરે સૌ તમ તણુ, નિર્મેળ નારાયણ નાથ;	
તમે ધ્યાન કોનુ ધરો, મહી જપ માળા હાથ.	૫૬
હરિ હરીને બોલીયા, સાચું કહું આ દિશ;	
અમો ધ્યાન નિત્યે ધરુ, આઘ ઉમાપતિ ઈશ.	૫૭
વિષ્ણુ ક્રેદ મુજને સઉ, કે' નારાયણ શુભ નામ;	
વૈકુંઠ વાસ વસી રહો, શિવ પૂજન કૃત કામ.	૫૮
જહાવિદ્યા જહા બાવલા, સર્જિ કરણ સિમાય,	
ભાવે જહાણી વર્ષા, મહારુદ્રતણો મહિમાય.	૫૯
જહાના એક દિવસમાં, અચુત પડે છે ધ્રુ;	
તે એવે શુભપાણુને, લલાટ રેહ છે ચદ્ર.	૬૦
નિમેષ પાર પાણુ નહિ, વખાણુ કરું તે વ્યર્થ;	
પાત્ર કોડ જહા પડે, શિવ મોટા સમર્થ.	૬૧

આઘ અત જેને નહિ, નહિ જન્મ નહિ મર્ણુ, અવતાર માત પિતા નહિ, અયોનિ અચરણુ શર્ણુ	૬૨
મારુ તારુ હુ તુ નહિ, ઈશ્વર આઘ અનૂપ, કુડ કપટથી વેગગા, લવતાણુ લવ ભૂપ	૬૩
દિન પદવી દાતાર એ, લક્ષણુ લોલ નહિ લાય, અષ્ટમા સિંધ નવ નિધ દે, ચોખા ચઢવે પાય	૬૪
ધતુર ચઢાવે ધન દિયે, પુષ્પ ચઢાવે પુત્ર, જળ ધાર કરે લવજળ તરે, શિવમા સાચા મુત્ર	૬૫
અલખત આપે અર્કથી, કંગલે પૂરે - કાડ તિન ચઢે ત્રિવેક પદ, જરા ઉપરાવણુ જોડ	૬૬
મિત્રપત્ર ચઢાવે બહુ મુખી, વમે વાસ કૈનાસ નિમેષ માત્ર નહિ ન્યૂનતા, પરબ્રહ્મ કેરી પાસ	૬૭
વાણી કહી એમ વિધ્યુએ, લક્ષ્મી આગળ લક્ષ મુત કેહ સૌનક સાલજો, મડળ સર્વ સમક્ષ	૬૮
ભુલ દિણુ ન જાણે બાપડા, અકન દિણુ અગ્નણુ શિવ દાતા સમસ્થ સદા, કરે પોકાર પુરાણુ	૬૯

ચોપાદી

તેર કોટિ શિવ પ્રેમ તત્ર, અડસઠ કોડ મોટા છે મત્ર અધિપતિ મત્રપચાક્ષર એક, વર્ણુન તેનું કરુ ત્રિવેક	૭૦
કોડ મત્ર બીજા છે કથી, મિત્ર સમાણી સિદ્ધિ નથી, મોક્ષ પદ ફરુ છે એ મૂળ, ટાળે શત્રુ સન્દેશ	૭૧
પૂર્વ જન્મ સચિત સહિ પાપ, બાની ભરમ કરે એ આપ કરે નર્ક નિવારણુ કામ, નિર્ભજ છે પચાક્ષર નામ	૭૨
અલહત્યા ગૌહત્યા ટળે, કારણુ મત્ર તણુ કુણુ કળે સાક્ષાત્કાર શિવ પદ પામિને, જન્મ મરણુ બ્યાધિ વામિને	૭૩
સ્વર્ગ મુખ જાવે ભોજવે, જે પચાક્ષર જપ જોમવે, બ્રહ્મા વિષ્ણુ હર પદ હોય, મહિમા કળી સંકે નવ કોય	૭૪
પચાક્ષરના ભારે ભેદ, વખાણુ કરી શક નહિ વેદ, પચાક્ષર તણો પરતાપ, જાણુ ઈશ્વર આપો આપ	૭૫
પચાક્ષરનુ પુણ્ય પ્રમાણુ, પરમેશ્વર તે પુરુષ પુરાણુ, નનસે નવાણુમા ગગ શિવ પચાક્ષર રોલિત સગ	૭૬
ચતુષ્પદમા ચુલુનતી ગાય, વનસ્પતિ દુગ્ધસી ૪ ૧૫, ૪૬ મધ્યે પીપળનું વૃદ, અધિપત્યમા રોમે છે ઈંદ્ર	૭૭

શામળભટ્ટ.

સાચા દેવ શિવ શાળિગ્રામ, મુક્તિપુર કાશી એ કામ;	
લાસે વર્ણ સકળમાં પ્રજા, શ્રુતિ, સ્માર્ત બે સાચા ધર્મ.	૭૮
સઉથી મોટા શ્રી મહાદેવ, સાચો મત સદ્ગુરુની સેવ;	
પુણ્ય પર્વ માહે દ્વાદશી, ઉપવાસીને વપુએ વસી.	૭૯
રુદ્ર મુક્તિદાયક રત્ન, જાણ્યો પંચાક્ષર કરી જલ્ન;	
પાંચ પદારથ પુરણ પાસ, વસે વાસ કોડે કંઠાસ.	૮૦
વિષ્ણુ ત્રિરંગી વાક્ય વિવેક, કહ્યું આખ્યાન તે ઉપર એક;	
મુતે સૌનક પ્રત્યે કહ્યું, ગુણ જાણી શામળભટ્ટે ત્રણું.	૮૧

દોહરો.

મથુરાપુર નગરી મહા, તટ યમુનાની તીર;	
મુક્તિપુર મહિમા ધણો, નિર્મળ મુંદર નીર.	૮૨
દાસાર્હ રાજ તહાં વસે, રાજ્ય કરે શુભ રીત;	
પ્રતાપ પુરંદર સારખો, પ્રજા પાલનપે પ્રીત.	૮૩
ધર્મ કર્મ કુશલી કદત, લાજ શરમ લક્ષ કોડ;	
પરમ મનોહર, પ્રિય જન, કાણું માત્ર નહિ ખોડ.	૮૪
શર પૂર તતા દિલે, ધીર વીર ધૂડ ધામ;	
નરવર સર્વ નરેન્દ્રમાં, કુળનાં આચરે કામ.	૮૫
કન્યા કાશીરાજની, પરંપરો રૂડી પેર;	
સુંદર રૂપ સક્ષમખણી, ગુણવતિ આવી ઘેર.	૮૬
કામની નામ કામાવતી, શોભિત ગુણ ચણુગાર;	
લક્ષણુ જત્રીસે લહે, દેવાંશી રૂપ દાતાર.	૮૭
સતી માંહી શિરોમણી, નારીમાં બહુ નૂર;	
રામા મહિ રંતિ સખી, પદ્મની માહે પૂર.	૮૮
મહા મનોહર માનનિ, સામુદ્રિકની સાખ;	
નેણુવેણુ નિર્મળ સદા, લામા અમૃત લાખ.	૮૯
દામ કામ મૃગલોચની, કામનિ કમળનો કંદ;	
નખદિખ શોભિત નિર્મળાં, મુખ શરદનો ચંદ.	૯૦
સુકી ધુમ્રપાની ચણે, મોહે મુનિવર મન;	
તપ ચૂકે તપસી ઘરત, તરણીનું એવું તન.	૯૧
સકળ કળા ગુણ શોભતિ, માનનિ મોહન મોટ;	
મૃદસ્થાવટ ગમે નહિ, ખરી એ તેમાં ખોટ.	૯૨
ભરતાર સખી ભેટે નહિ, ન કરે સ્વામી સંગ;	
આર્ણવ આપે નહિ, રામાનો એ રંગ.	૯૩

ધણીને કણુ ધારે નહિ, અડવા દે નહિ હાથ;	
કરજોડીને કરગરે, સેજે ન શોભે સાથ.	૯૪
અઠાંત સેજ અધિપતી, કંદર્પ સરીખી કાથ;	
તૃપાતુર જાણી તેહને, જળ પાવાને જાણ.	૯૫
કંથ તો કામાતુર યથો, તે નારીનો નાથ;	
અતિ આતુર ઉમંગમાં, હેતે અલ્પો હાથ.	૯૬
મા મા કહી ચાકી માતુનિ, મોટા મંદિર માંલ;	
સિંહને હાથ શિયાળીડું, કામનિ જાણે કયાંય.	૯૭
મે'લ મે'લ રવામી મુને, કામવાસના છાંડ;	
મુખ નહિ પામે સંગથી, મમતા શાને માંડ.	૯૮
જમજમ નારીના કહે, તમ તમ વ્યાકુલ થાપ;	
નારી હિંડે નાસતી, ધણી પછવાડે ધાપ.	૯૯
જોરે કથું જીવતી વિશે, કેહ રાચો નહિ રંગ;	
દુર્લ્લભિ દુઃખ પામશે, જો કરશે મુજ સંગ.	૧૦૦
કરમહી રાખી કામમાં, જગ કથું બહુ પેર;	
પ્રેમદા પતિને પ્રિછવે, મનમાં આણી મે'ર.	૧૦૧
જાર કરે જોરાવરી, તે નર નરકે જાપ;	
રજસ્વલા સંગે રમે, તે કુડો કેહવાપ.	૧૦૨
રાગવૃત્તી ને ગર્ભવતી, કામ અંધ જન જોય;	
મત્તવતી વનિતા તણો, સંગ ન હજી કાપ.	૧૦૩
મત્ત-દિવસ પિત્રિ દિવસ, દિવસ સમે દિલ દાખ;	
શામા સંગ ન કીજીએ, ધર્મશાસ્ત્રની સાખ.	૧૦૪
કાલિવાર કથું કામની, હૈંડે આણી હેજ;	
કથે તે માન્યું નહિ, શામા નાખી સેજ.	૧૦૫

છરપો.

કામાતુર અતિ અંધ, આંખે ન દેખે આપે,	
કામી ન જીવે કાજ, પ્રીછે નહિ પાપી પાપે;	
કામી ન જીવે જાત, દશેદિશ ડર ન દેખે,	
ન ધારે કામી ધર્મ, અકલ જો હોય અલેખે;	
કામી ન જીવે કામનિ, જાર કમે પહોંચો જદા;	
શામજ કેહ જોખ્યું જાપનું, કાં કામનિ કામી કદા.	૧૦૬
જારને ન મળે લાજ, જારને કાજ ન મુજે,	
જાર જીવે નહિ જાત, જુદિ એકે નહિ જુએ;	

જાર ન જાણે પુન્ય, જાર જન જાણો જાણો,
જારપર રૂઠે જગત, જાર પર રામ રેહ રૂઠો;
જાર સગપણ શોધે નહિ, જાર ગરુવાપણું નવ ગણે;
હજાર અવગુણ છે જારમાં, શામળ બટ સાચું બણે.

૧૦૭

કામ ન જાણે જનક, યુધિષ્ઠિરે કામ ન જાણે,
અર્જુને ન જાણે કામ, રાવણનો પ્રેમ ન વીર્યો;
તેજસ કોટિ દેવ, રુષિ જે સદસ અઠવાસી,
પતંગ પતિ નગ નરેશ, ગાથા સહ કીધા દાસી;

માંધાતા મહીપત સારખા, નિર્ધોષ આઘ છકના છમ્મા;
શામળ કેહ મુર સત્વાદિયા, કામ જાણી કો નવ શમ્મા.

૧૦૮

કુતીએ નવ જાણે કામ, જાણે નહિ દ્રૌપદી રાણી,
પરાશર પુનવંત, મનમાં મહર્ગધા માણી;
સતી છે અહમ્મા નાર, એ જ વગોવી છત્રિ,
શુર પાત્રી શુર દેવ, ચૂકવી ચાતર ચર્ધ ચંદ્રે;

બહા આઘ ભરમાવિયા, કામ અજાત કેહવાય છે;
શામલ કેહ કંચન કામ ને કામનિ, વિપયા સહિને વાંચ છે.

૧૦૯

કૌરવ કામી અંધ, અગર ક્ષેણિ અવટાંચું,
દમધોષે ખોયો દેહ, શિશુપાલે શિશ કટાંચું;
વશુવાણો વાંદર વાળ,* હેતે બાબી મહી હાથે,
કૈયાકૈયક શત ભાત, શમ્મા સો બાંધવ સાથે;
આવા અનેક કંઈ કોટિધા, નર નારી શું કહું કથી;
શામળ કહે સંકર વિના, કામ દહન બીજે નથી.

૧૧૦

ચોપાઈ

બળ કરી નાંખી તેબાળ, ભુવતિ અંગથી છિડી નવાળ;
સ્વામી સંગ કરે જોડે, તન અમિ વાંધો તેટલે;
ખરી પામ્યો એ તો ખેદના, હળી વિંછી લક્ષ તણી વેદના;
ખોટા ખ્યાલચક્રી તે ખડચો, પલંગચક્રી પિંડ મૃત્વી પડ્યો.
બળ્યો બળ્યો કહી બેઠો ચયો, કચન કામનિ આગળ કહ્યો;
સાંભળ રે સુકુળની નાર, પ્રિયો નહિ હું તારો પાર.
દેવાંથી છે ઘુજનો દેહ, અમિવત્ લાગ્યો કપમ એહ!
સુખનો સાગર ભેદ્યો ન્યાં, તનમાં તાપ શો દિશે ત્યાં.

૧૧૧

૧૧૨

૧૧૩

૧૧૪

* વાલી વાંદર-કિંચિધાનો રાજ, પેતાના બાઈ સુમીવની સ્ત્રીના ફરણીથી, રામને પામ્યો હતો.

દેહ મારામાં લાગી આગ, લામની સદેહ મહારો ભાગ,
અનળ કારમો કોપ્યો કયમ, સાચું કેહ ને મારા સમ. ૧૧૫
દોહરો.

કામની કેહ કંથા સુણો, તોલ કરી જો તત્ર,
પંચાક્ષર પ્રિયુ અમો, મહાદેવતણો જે મત્ર. ૧૧૬
આર વરસની બાળકી, પિયર પિતાને પાસ;
માનુ ભાવ મોટા રુપિ, વસિષ્ઠસમ આઝ્યા આવાસ. ૧૧૭
અર્ધપાદ પૂજા કરી, જડી સ્વર્ગની જાગ,
પિતા મારે મુજને કંદુ, પ્રગટલા પાગે લાગ. ૧૧૮
કરી પ્રદક્ષિણા પ્રીતથી, ચિતથી પૂજ્યા ચરણ,
રુપિ રલિયાત યથા રુદે, કંથન સભાગાંબ્યા કરણ. ૧૧૯
તત્ત્વનુ તત્વ નિલોકે એ, સત્ત્વનું સત્ત્વ સુખ ધામ,
સારનું સાર સંસારમાં, નર્મળ શિવનુ નામ. ૧૨૦
દુર્લભ મોટા દેવના, ગુણુ ગોવિંદજી માય,
સિદ્ધિદાયક શીખબો, પંચાક્ષર મહિમાય. ૧૨૧
એક એક રામચરીતનાં, જરૂર હારદ બુજ હેજ,
મેત્ર તણા મહિમા થકે, તરુણુ વિઘ્નતવત્ તેજ. ૧૨૨
શુત, ભવિષ્ય, વર્તમાન જે, ત્રણે સૂત્રે તરત,
પંચાક્ષરના પુનથી, વપુ વસ્ત્રા છે વરત. ૧૨૩
વિરા જન્મની વારતા, જાણુ નહિ આસક્ત,
સુખ નહિ મારા સગથી, વિસ્તારી કહું વ્યકત. ૧૨૪
પૂર્વ જન્મના પાપી તમો, નિર્મળ છુ હું નાર;
અધિકાર નથી અડવાતણો, વેદ વચન બ્યવહાર. ૧૨૫
અડસટ્ તીર્થ થકે અધિક, કોટ ધણાં કેહવાય,
પંચાક્ષરના પુનથી, પદ પદ મગા નાથ. ૧૨૬
જપ તપ સાધન ને નિયમ, યત્ર યાગ કરે લાખ,
પંચાક્ષર પામ્યો નહિ, તો શાસ્ત્ર ન પૂરે સાખ. ૧૨૭
મારણુ મોહન વશીકરણુ, વેદ વચન પરમાણુ,
પંચાક્ષર સહિયી વધે, નિશ્ચે પદ નિરવાણુ. ૧૨૮
જન્મ મરણુ દુખ ટાળવા, બાળવા ઓઠા પાપ,
પુણ્ય પદારથ પામવા, એહ મત્ર છે આપ. ૧૨૯
ભવસાગરને તારવા, નિર્મળ નોકા નેટ,
લક્ષ ચોરાશી જોતનાં, નાવે માને પેટ.* ૧૩૦

શામળભટ્ટ.

નરક નિવારણ સુખ કરણ, આગળ ને વળી આગ;	૧૩૧
મોક્ષ મદિમાનું મૂળ એ, મોટો મંત્ર મહારાજ.	
મોટું દેવતા મંત્રનું, નિર્મળ શિવશું નેહ;	૧૩૨
અધિકાર નહિ અડવા તણો, દગ્ધ થાય તુજ દેહ.	
પહેલાંના પાપ પ્રલય થશે, સદ્ગુરુનો મળશે સંગ;	૧૩૩
ત્યાર વિના શોભે નહિ, રામા સાથે રંગ.	
હઠ હોડ હિમત તણ, પ્રીત્યે પ્રણયો પાગ;	૧૩૪
પાપીને પાવન કરો, જડી મુને તો જાગ.	
પ્રેમદા દેહ તમો પૂજ્ય છો, તમો ગુરુ હર કામ;	૧૩૫
અધિકાર નહિ ઉપદેશનો, હું છું કિંકરી કામ.	
ઉચ્ચ જાત યર્ષ નીચનો, ઉપદેશ ઘણા ને ગર્હ;	૧૩૬
આપનાર લેનારના, નવ લક્ષ પરિયાં જાયે નર્હ.	
દ્રોહકટ કાન પુકે અક્ષણ, દંભ કરતા દાખ;	૧૩૭
બાળે બોતેર બાપના, રાત્રિ પૂરે એમ સાખ.	
સતગુરુની સંગત થશે, થાશે દેહ પવિત્ર;	૧૩૮
પછી પરણી ભોગવો પ્રેમદા, હું છું પતિતમભિત્ર.	
જુમનાં તટ જુવતિ ગર્ભ, અશ્વત્થ વૃક્ષ અનૂપ;	૧૩૯
ગર્ભાચારજ ગુરુ કને, ભામની સાથે ભૂપ.	
પ્રદક્ષિણા પ્રીતે કરી, હેતે જ્ઞેયા દાય;	૧૪૦
મહારાજ ઉપદેશ કરો મને, શિવ પંચાક્ષર સાચ.	
ગદગદ કંઠ દીઠો રાખને, રૂપ મન પામ્યા રીઝ;	૧૪૧
શિવ પંચાક્ષર શીખ્યો, ભવ મુખ સાગર ખીજ.	
‘નમઃ શિવાય’ ગુરુએ કર્યું, કોડે સાંભળ્યું કર્યું;	૧૪૨
ઉપદેશ કર્યો પંચાક્ષરી, તોણ વાર તે ત્રણ.	
નિર્મળ થયો નિમેષમાં, અશ્વર્જિત એ આપ,	૧૪૩
પલકમાં પાપ પ્રલે કર્યા, પંચાક્ષ જન્મના પાપ.	
રખિ દેહ રાજા મુણો, પ્રગટ્યુ પ્રોટું પુણ્ય;	૧૪૪
મંત્ર તણો મદિમા મળ્યો, વળતી નવ રહી નૂન્ય.	
મૂઢત ન જોવું મંત્રમાં, નહિ નક્ષત્ર તિથિ વાર;	૧૪૫
દોષ એમાં નવ દાખિયો, સદા સર્વદા સાર.	
લોણું દોણું જોવું નહિ, ભગણુ તમણુ નહિ ભેદ;	૧૪૬
સદા મંત્ર મુખ દેયણો, વાણી બોલે વેદ.	
પંચાક્ષર તે ઓળિયો, કોડે સાંભળ્યો કાન;	૧૪૭
દેવરૂપ દેહડી યર્ષ, મહારત્નણું જડુ માન.	

શ્રીશિવપુરાણ.

અધિકાર થયો એ મંત્રનો, લલો લાખેલો લાગ;	
અધિપત્ય કેરા અંગથી, ક્રોટિક ઉજા કાગ.	૧૪૮
નેણ નાસિકા હાથ પગ, વાંસો ને વળી વક્ષ;	
કાગ રૂપ ઉડી ગયા, સત સદસધા લક્ષ.	૧૪૯
પાંખ બળી પોકારતાં, તનુ બળ્યા કેહ તેહ;	
પ્રલય થઈ પૃથ્વી પજા, અવર ન દેખે એહ.	૧૫૦

ચોપાઈ.

વાયસ તે વસુધાપર પજા, અધિપતિને મત્ર અચરજ અજા;	
ચતુર ચુરને લાખ્યો ચર્ણુ, કરતુત એ સંભળાવો કર્ણુ.	૧૫૧
ભૂપત કેહ મુજમાં શોભાગ, રામ રામ ક્યાંથી એ કાગ;	
પુણ્ય પાપ કે ધર્મ અધર્મ, ભૂડું કે રુડું એ કર્મ.	૧૫૨
મુનિવર કેહ સાંભળ રે મહ, તહારાં પાપ પુરાતન ઝાંઘ;	
ક્રોટિ ક્ષણહત્યા તે કરી, અથ ભંડાર મક્યા છે ભરી.	૧૫૩
મુખે સત્ય ન ભાખ્યો ભાખ, સ્ત્રીહત્યાઓ કીધી લાખ;	
બાળહત્યાઓ કીધી બહુ, લક્ષ ગૌહત્યાઓ લહુ.	૧૫૪
મદિરાપાન કર્યું તે મુખે, દેવ રખિ દમ્યાતા દુઃખે;	
નિર્મળ પુણ્ય ન કર્યાને નેમ, હર્ણુ કર્યા કાળા તિવહેમ.	૧૫૫
શુરપત્નીશું કીધ ગમન, સ્વપચનાં તે ખાધાં અન્ન,*	
ગોત્ર સ્ત્રીશું કીધા સંગ, ક્રિયાખ્યાં શિવજીનાં સિંગ.	૧૫૬
દેવ સ્થળ ભાંગી ધર કર્યા, બ્રાહ્મણ ધન ભંડારે ભર્યા;	
ક્ષીર નીર કર્યા એકઠાં, મોડી નાંખ્યા ભેગી મઠાં.	૧૫૭
સતીસ્ત્રીના લીધાછેશાપ, જન્મ જન્મનાં તારાં પાપ,†	
પાપ કરંતો પાપી મરે, પાપીનો પાપી અવતરે.	૧૫૮
એ રીતે આઘા દે ધ્રુ, અતિ પાપી તે તો પાપીઠ;	
શિવ મંત્રમાં શુણુ છે ધણો, પ્રલય થાય પુંજ પાપજાતણો.	૧૫૯
એક રતિ પુર અગ્નિ હોય, બાળે વન બળે નદિ કોય;	
એવો એ પંચાક્ષર મત્ર, ટાળે પાપ ન બીજો તંત્ર.	૧૬૦
સરસવ જેટલું વડનુ બીજ, થાય વૃક્ષ રાપે જો રીઝ;	
સૂર્યમિજ પ્રાચી પ્રસરે, જગતિમાં અજગ્યાળું કરે.	૧૬૧
શિવશિવજે અક્ષર ગોવાય, જન્મોજન્મનાં પાપ મુકાય,‡	
વેદ પુરાણુ કેહ છે કથી, શિવથી અન્ય તત્ત્વ જગતમાં નથી.	૧૬૨

* પ્રત ૨. 'અમહારેનાં જહુ ખાધાં તે અન્ન' † પ્રત ૩. 'મોડી પાડી નાંખ્યાં'

‡ પ્રત ૨. 'સતીસ્ત્રીના લીધા શાપ, પાપ લક્ષ જન્મનાં પાપ.' § પ્રત ૩. 'પાપ મુકાય.'

ભટકે ભૂર ન જાણે બેદ, વર્ણન કરતાં થાકે વેદ;	
વિષ્ણુ સરખા મત આચરે, ધ્યાન ધૂમ્રપાનીનું ધરે.	૧૬૩
મંદ મતિ માનવ કરમાય, કળિશકે નહિ શિવ મદિમાય;	
વેકુંઠ વિશ્વ કરનારો ધણી, શિવજી સહજ જગતનો મણી.	૧૬૪
એવું તત્ત્વ પામ્યા છે તમે, અતિ ઉપમા શી આપુ અમે;	
કાગ રૂપ થઈ અધ નિસર્ગા, અતિ વિપત દિવસ વિસર્ગા.	૧૬૫
અરણ્ય ઉદય અધારું ગયુ, શુદ્ધ શરીર રાગનું થયુ;	
અમૃત પીધુ ભાવે કરી, કાયા અમૃત સરખી કરી.	૧૬૬
મહત્ મત્તનો મદિમામળ્યો, જન્મ મરણનો ફેરો ટાળ્યો;	
જીવ શીટીને શિવજી થયો, જરૂર વાસ દેલાસે જયો.	૧૬૭
અધિપ છઠાતર શત ઓધર્મો, પરિયાપિત્રિ પ્રભુવત કર્પો;	
હેતે રાયે જોજા હાય, સ્તુતિ કીધી ગુરુજની સાથ.	૧૬૮
કોટી જન્મ હું પાપી રૂપ, લાઘવશાળી થયો ક્ષમ જૂપ;	
વેદના સઘળી ક્ષમ વામિયો, શે પુણ્યે હું સુખ પામિયો.	૧૬૯
ગર્ગ દેહ સાબલ ગુણ નિધ, વારુ વાત કહું વિવિધ;	
કોષક જન્મનુપુણ્ય જ હતું, તે તુજ આગળ કરીએ છું.	૧૭૦

દોહરા,

પુણ્ય પારોરેક તાહરુ, પાંચ કોડ મણુ પાપ;	
આગળ તે તેં બોગ્યુ, બહુ કીર્ધા માં જાપ.	૧૭૧
ત્યાર પછી તેં માગિયું, પરથમ બોગતું પુણ્ય;	
આમે નર્ક નિશ્ચે જવું, નથી કુખની નૂન્ય.	૧૭૨
પુણ્યતાણુ ફળ પામિયો, કોષક વેળા કાળ;	
ધર્માધર્મ વિચારથી, રુકું પામ્યો રાજ.	૧૭૩
પુણ્ય કર્યું પરમારથી, પુરણુ આણી પ્રીત;	
સ્વારથ નહિ ને શુભ કર્યું, રાજ મળ્યુ શુભ રીત.	૧૭૪
એક દિને શિવ દેરે ગયો, મૃગયા જતા મંન;	
શિવ શિવ કીધુ મેવકે, તેં સાંભળ્યું કર્યું.	૧૭૫
મોટો ઢગ મેરુ સમો, ધાસના ગાડાં લાખ;	
રાગ રજ આગ્રિવડે, લાગી યધ ગધ રાખ.	૧૭૬
રખિ દેહ રાગ સુણો, શિવ અક્ષર બે સાર;	
પાપ પ્રલય પલકે કરે, પામે ભવજળ પાર.	૧૭૭
લક્ષવર્ષા અવની ફરે, કરે તીર્થ મત કોડ;	
શુદ્ધ મને શિવ શિવ કહે, જીવતે જાણે જોડ.	૧૭૮
કનક દાન કોટી કરે, કનકે તોળે કાપ;	
પચાક્ષરના પઠનને, તુલ્ય કહી નહિ ચાપ.	૧૭૯

અધમેધથી અધિક ફળ, રાજસુયતની રીત;	
એ સરવે ઝાળગ કરે, જે પચાક્ષરપર પ્રીત.	૧૮૦
પ્રીતનત રાત સદસધા, રૂઝા ફળ છે રોક;	
પચાક્ષરના પઠનથી, સ્વપ્ને નાવે શોક.	૧૮૧
શિવ મોટો માદેવ છે, ત્રિપુર સમો નહિ તત;	
શક્તિ સમ સિદ્ધિ નહિ, મૂળ પચાક્ષર મત.	૧૮૨
કોટિ હત્યા કષ્ટ જન્મની, વ્યાધિ વગગા વરત;	
પચાક્ષરને પ્રીછતા, ભરમ મોત હોય તરત.	૧૮૩
નરપતિ તે નિર્ભંગ થયો, પ્રજુખ્યો ગુરુને પામ;	
વિસ લક્ષ નર્કનિ વેદના, ઓલવી નાખી આમ.	૧૮૪
પ્રજુવ સહિત બ્રાહ્મણુ લણે, અધિપતિ રીતે એહ;	
વૈશ્ય શ્દ્ર વર્જિત વદે, સાંભળ નિ સદેહ	૧૮૫
રજ ફરક જે રાખશે, વિપરીત વદશે વાણુ;	
નવકોડ જન્મ નરે જશે, ખરી ગૈરવ તે ખાણુ	૧૮૬
ગુરુ આત્મા લઈ ઘેર આવિયો, ગૈરવ ટળ્યો રાગ;	
રાજ કર્મ અધુત અખડ, ભામનિ સાથે ભોગ.	૧૮૭
જન્મ મરણ જોમન જરા, છતી લીધા જોર,	
કૈલાસ વાસ અતે કપો, એવો એ અંકાર	૧૮૮
જન્મદૂતગયાજન્મ મારતા, પ્રલયચર્ચા સૌ પાપ,	
છવ શીટીને શિવ થયો, ઈશ્વર સરખો આપ	૧૮૯
નુત કેહ શૌનક મુલે, ખરો બ્રહ્મોત્તરખડ;	
તારણુ તરણુને સુખ કરણુ, ટાળે અનક દડ.	૧૯૦
શામળભટ્ટે કર્યું સંતોષમા, સુખ સાગર સીમાય;	
પ્રથમાધ્યાય પૂરો થયો, ત્રગા આન જે ગાય.	૧૯૧
સુણે શીખે ને સાંભળે, પહોંચે તેની આશ;	
કલ્યાણુ કરે કરુણા નિધિ, કેહ કવિ શામળદાસ.	૧૯૨

(ઈતિ શ્રી બ્રહ્મોત્તરખડે) શિવપંચાક્ષર મહિમા 'નિરૂપણું' નામનો પ્રથમોધ્યાય.

અધ્યાય ૨ જે.

ચોપાઈ.

આવ રક્ત ઉમાપતિ ધરા, સકળ દેવ નામે તુજ શીશ,
જુઓ કટાક્ષ કરુણાએ ધણું, કરું વર્ણન ગિન સંવન તર્ણ

દોહરો.

શ્રી ગુણ સાગર ગણપતિ, ગુણુનિધિ ગુણુ ભંડાર;	
મુખક વાદન મલપતો, મોદીક અમૃત આદાર.	૨
ઈશ્વરથી ઉત્પન્ન દેવો, સકળ કળા ગુણુ સ્ત્ર;	
પ્રથમ પૂજ્યે પરિબ્રહ્મી, પાર્વતી કેરો પૂત.	૩
માત સરસ્વતિ પ્રતાપથી, ગુરુ પ્રતાપે ગુંથું ગ્રંથ,	
બ્રહ્મોત્તર ખંડે કથા, પરમબ્રહ્મનો પંથ.	૪
દુર્લભ મોટા દેવને, બ્રહ્મા ભમે નીત બેઠ;	
લઘુ ભુદિ હું શું લહું,* વર્ણવે વિશ્વ વેદ.	૫
શિવ વ્રત શિવરાત્રિના, શિવ મત્ર મદિમાય;	
શિવ પૂજન બિન પત્ર શુભ, મુખ સાગર સીમાય.	૬

ત્રીપાઠ.

મુત કેહ સાંભળો રખિરાય, મહાદેવ તણો કહીએ મદિમાય;	
માધવઘ ઔદશનો દિન, શિવ પૂજનપર જેનું મન.	૭
ઉપવાસ ભગરણ જે કો કરે, નરનારી ભવસાગર તરે;	
મિત્ર સમર્પે શિવને શીશ, પ્રસન્ન તેને ઉમાપતિ ધીશ.	૮
હેતે મન વાંછિત ફળ હોય, મિત્રવપત્ર સમું ખીજું ન કોય;	
કોટી કનકના મેરુ કરે, પ્રયાગમાં જઈ પિડજ ધરે.	૯
ખીજાં દાન કરે અમૃત્ય, નાવે મિત્રવપત્રની તુલ્ય;	
કોડ વ્રત કરે કહું કથી, મિત્રવપત્ર સમું ખીજું કો નથી.	૧૦
પાંચ કોટી પ્રત્યક્ષ દેગાય, મિત્રવપત્ર સમોવડ તે નવ ચાય;	
પંચવરાં જે પૃથ્વી ફરે, કોટીક કન્યા દાનો કરે.	૧૧
ન્યાયશાસ્ત્રના પાળે નેક, મિત્રવપત્ર સમર્પે શિવને એક;	
વિષ્ણુને તુલસી શિવને મિત્રવપત્ર, કોટી કનક કેરોં એ છત્ર.	૧૨
અધિક વિષ્ણુ કેહવાણા આપ, પૂજન શિવ મિત્રવપત્ર પ્રતાપ;	
કમળ પૂજન વિષ્ણુએ દ્રાધ, મુદર્શન તવ પામ્યા સિદ્ધ.	૧૩
તે ઉપર એકે કહું આખ્યાન, મુણે તેને શંકરનાં માન;	
ઇક્ષ્વાકુ કુળમાં એ અધિપતિ, મિત્ર શાહ નામે મહીપતિ.	૧૪
ધીરવીર સંગ્રામે શૂર, લાઝશાળી ભૂપત ભરપૂર;	
ઔદ વિદ્યા ગુણુ બાણુ સુગણુ, ભારે ભૂપ ભક્ષપણુનો બાણુ.	૧૫
દરો દીશામાં દીપક દામ, કળા બોહોતેરી બાણુ દામ;	
અધિપતિ માંહે ઓપિત ધંદ, નવ લખ તારા માંહે ચંદ.	૧૬

શ્રીશિવપુરાણ.

ગજ રથ ઘોડા અવખત ધણી, ધર્મક્ષેત્ર ધરણીને ધણી;	
ભાગ્ય સુભાગ્ય ભરપૂરે ભયો, વનિતા દમયતીને વયો.	૧૭
સાગી સુદિર શોભિત સતી, રૂડી કંદર્પની રેખા રતી;	
જોવા સરખી જુગતે જોડ, કાણું માત્ર નહિ ખાંચણુ ખોડ.	૧૮
ગુણવત રાજ શીઝરે ગયો, જોગન મદનો જોરો થયો;	
હોતે વ્યાઘ્ર સિંહ મૂગબદુ દુષ્ટા, લયકોના મનમાં નવ ગણ્યા.	૧૯
કંધક રોઝ, ઈંકારા છેક, વનમાં બાકી ન રાખ્યુ એક;	
વન ઘેરું ભૂપત ભાવિયો, રાક્ષસ એક દ્રષ્ટે આવિયો.	૨૦
એ પાપી નિલ માણસ હણે, પુણ્ય પાપ રુદે નવ ગણે;	
એને મારે પ્રુણ જ યાવ, એમ વિચાર કાઢ્યા તે રાવ.	૨૧
માયો બાણ કરીને રીસ, મરતાં તેણે નાખી ચીસ;	
નરપતિ નીચ જાતિને નડ્યો, પાપી પરાજ્ય યધને પડ્યો	૨૨
રાક્ષસનો બાધવ એક રાત્ર, કળકળતા સાલગિયું કાત્ર;	
જેણે માયો મારો વીર, નિશ્ચે ઉતારવું મારે તીર	૨૩
જીવ ગયો એ તો ધૂટીઆ, ખરે કાળ મહારો ખુટીઆ;	
વડા બાધન કેરું લઈ વેર, જોરાવર શું રાખ્યુ ઝેર.	૨૪
સામો થઈ તો ધાએ હું મરુ, કુડ કપટ કોડેથી કરુ,*	
સામ, દામ બેદો જો સજે, કપટ વિના રાત્રુ નહિ મરે.	૨૫
રાક્ષસ શીટી માનવ થાઈ, રૂંક થઈ રાજ્ય ઘેર જાઈ;	
ગયો દીકુ રાજ્યએ રૂપ, ભરપૂર સભામા રીઝયો ભૂપ.	૨૬
કપાલી આવ્યા ન છો કાણુ, આટલે દિવસે દીઠા આણુ;	
શી જાત ને શુ તમ નામ, અમ સાથે શુ છે તમ કામ.	૨૭
શાણો ધર્મ સોદાવ્યો સાથ, હેન થકી જોઆ બેઠિ હાથ,	
બાધુ નહિ કોશુ બાકરી, તુરુરપણે ચાહું ચાકરી.	૨૮
ડાહ્યો દેખીઆવી દયા, રાએ કરણા રસભર જોય જ કલા,	
કરો ચાકરી રેહજો આ કામ, શુ આવડે છે તમને કામ..	૨૯

દોહરા.

કપટી જાણ્યો કુડથી, કામા કરો મુજ વાક,	
ગણો ચાકર રાવલો, જાણી રેયત રાક.	૩૦
પાકયાળા ગ્રીષ્ઠ અમો, પેર પેરના પાક,	
ખારા ખાટા ખટ રસા, શોભાણું શુભ રાક.	૩૧
ગોરસ, અગરસ, ઇલુરસ, મધ રસ મીઠા માન્ય;	
કરણુ વરા કદુરસ રોહત, પકવુ શુભ પકવાન.	૩૨

* પત્ર ૨. "કુડ કપટ કરે મોતે જમરુ."

રીઝી ચાકર રાએ રાખિયો, મદીપતિ મોટપ મન;	
ખટ રસ ખાવા ખાતથી, અમૃત જેવાં અન્ન.	૨૩
એક દિવસ પધારિયા, ગુરુ વસિષ્ઠ ગુણ રિદ્ધ;	
મિત્રશાદ સામે ગયો, વિનય ક્યોં વિધ વિધ.	૩૪
અર્ચામૃત મરતક ધર્મ, અર્ચ પાઘ પૂજન;	
આસન મુંદર આપીયાં, ધારી અવસર ધન.	૩૫
દ્વિજ રસોઈયા રીઝવો, એ મોટા રૂખિ રાજ;	
ભાત ભાતનાં બોજન કરો, કલ્યા પ્રમાણે દાજ.	૩૬
(એથી) અધિક બીજું મુજને નથી, ઈશ્વર માનો આપ;	
રાજ રિદ્ધતું બોગતું, (એ મારા) ગુરુ વસિષ્ઠ (નો) પ્રતાપ.	૩૭
રાક્ષસ મનમાં રીઝીયો, લલ્યો લાખિણો લાગ;	
માંસ રાંધ્યુ એક જાતનું, દિલમાં આણી ડાખ.	૩૮
શાપ દેવરાત્રુ સિદ્ધકને, કુડ કપટ કરું કામ;	
વેર લઉં નિજ વીરનું, તો નદી મહારું નામ.	૩૯
ધ્વાજાણુ બોજન દારણે, જમવા ગેઠા જ્યાંય;	
પીરસે રાજ પ્રીતથી, તોલ ન જાણ્યું ત્યાંય.	૪૦
અગમ નિગમ રૂખિ લહે, આતમ જ્ઞાન અપાર;	
આમિશ જાણ્યું અન્નમાં, ખરો મન પ્રકટ્યો ખાર.	૪૧
ભાજનમાં બોજન ધર્મ, ભુદ્ધ દિનને નહિ બોધ;	
માંસ દીર્ઘ માનવ તણું, કારમો પ્રકટો કોધ.	૪૨
અતુર નહિ આંડાળ તું, જાર જાત્ય છે જન;	
મુજને રાક્ષસ જાણિયો, ભૂર્કુ પિરસ્થું બોજન.	૪૩
મનુ આદાર રાક્ષસ તણો, અદેક પીરસો આપ;	
રાજ રણ રાક્ષસ થજે, રૂખિયે દીધા શાપ.	૪૪
નીચ કપટી નાશી ગયો, દિલીપ પામ્યો ધણુંદુઃખ;	
ગુણનો તો અવગુણ થયો, મદીપતિ (નું) ઉતરું મુખ.	૪૫
એમાં વાંક મહારો નથી, અકળિત કરશે આપ;	
વણુવાકે મુજને વદો, શાને છો છો શાપ!	૪૬
રાજએ જળ કર ધર્મ, સાંભળજ્યો રૂખિ રાજ;	
મહારો શાપ તું સાંભળે, લોપું તારી લાજ.	૪૭
મુખથી શાપ મદીપતિ વદે, દમયંતી પામી દુઃખ;	
હાં હાં કહીને કર ધર્મ, મદીપતિ કરે મુખ.	૪૮
એ ગુરુ છે કુળ આપણા, વિપ્ર તણો શો વાંક;	
કપટી કપટ કરી ગયો, અધર્મી આડે આંક.	૪૯

શ્રીશિવપુરાણ.

રાજા કેહ ક્યાં મકિયે, જળ જે હામે જાપ,	
અનાવૃષ્ટ અદિહી પડે, કે પૃથ્વી પ્રલે ચાપ.	૫૦
પોતાના પગ ઉપરે, નરપતિએ મૂક્યું નીર;	
જેહ પગ તેના બળી ગયા, ધારણુ રાખ્યુ ધીર.	૫૧
પાણી પગ ઉપર ધર્યું, શોભ્યા પગ અતિ શામ;	
ક'માપપાદાણુજ પડે, નરપતિ પામ્યો નામ.	૫૨
અગ્નિયો ચાકર રાખશે, વદશે અગ્નિણી વાણ;	
તેને દુઃખ દાસણુ યશે, પરાણે ખેશે પ્રાણ.	૫૩
રડો અગ્નિ વેઠવો, રુદ્ર પીવું ઝેર;	
ભુડો શાપ પ્રાણણુ તણો, વધતું ભુંડું વેર.	૫૪
છપનકોડ જાદવ શમ્યા, અતિ બળિયા જે આપ,	
મહરખાં પ્રાણે યથા, સહ વિપ્રનો શાપ.	૫૫
પોળિયા પરમેશ્વર તણા, જ્યવિજ્ય અતિ આપ;	
પાપરૂપ પૃથ્વી પશ્યા, સહ વિપ્રનો શાપ.	૫૬
ભૃગુશાંજન ભગવાનને, ભવને અહ કયાગ,	
અહાને મિશ્રુક ક્યાં, અધિક વિપ્રનું આળ.	૫૭
અહ દાવાનળ દોહેલું, અભરવ ભુડો ભોગ,	
આહણુને છેલા થકી, રો રો વાધે ગંગ.	૫૮
વિપ્ર વેરે વેંકુઠ નહિ, વિપ્ર વેરે નહિ વશ;	
વિપ્ર વેરે વંજવ નહિ, સકળ ધર્મનો પ્વશ.	૫૯
વિપ્ર જો તુળસી પીંધે, શુરુ ગગ શ્રી કૃષ્ણ,	
નિમેષ અતર એમાં નથી, પૂર્ણ ઉત્તમ જ્યાં મજ.	૬૦
છય દર્શનમાં છત્રપતિ, છયે શાસ્ત્રમાં છેક;	
છય ભાષામાં શર છે, વિપ્ર તણો વિવેક.	૬૧
નક્ષત્રી પૃથ્વી કરી, એકપીશ વાર વામ,	
જાતો જમદગ્નિ તણો, હસ્તીધર હરશુરામ.	૬૨
વસિષ્ઠ મુનિએ મન વિચાર્યું, દ્યોત થયો હું દોક,	
કપટી કપટ કરી ગયો, શાણા સમને શોક.	૬૩
મિથ્યા શાપ થાશે નહિ, નિશ્ચયપદ નિરધાર;	
રાજા રાક્ષસ રણ રેહ, પુરણ વર્ષ જ ખાર.	૬૪
ખાર વર્ષે શુધ્ધ આવશે, તર્ક કરો નહિ તાજ;	
મંદિર આવજો મહીપતિ, કરજો રુદ્ર રાજ.	૬૫
નારી કેહ સુણ નરપતિ, ભુડો આહણુ શાપ;	
કા કાળે નહિ છુટકો, પ્રોહુ એ છ પાપ.	

દમયંતી રસી દેશમાં, રાજ્ય રણમાં જાય;	
રુદે જ્ઞાન રણું નહિ, રાક્ષસી કમોં યાપ.	૬૭
શીલ ગયું ને સત ગયું, ગયું રંગ ને રૂપ;	
ધર્મ કર્મ ધીરજ ગયાં, લમતો હિંડે જૂપ.	૬૮
મારે નીતનીત માનવી, ઉદર પોપણે આપ;	
પુન્ય પેર પ્રીત નહિ, પ્રીતે પ્રાંદાં પાપ.	૬૯
એક દિવસ એક બ્રાહ્મણી, બ્રાહ્મણ ફેરો બાળ;	
રૂપે કામ રતિ સમાં, આત્મા વર્ષાકાળ.*	૭૦
ઈંદ્ર ઈંદ્રણી સારમાં, જોવા સરખી જાત;	
આતુર અંદ ને રાહિણી, તે આગળ કુંજ માત.	૭૧
વનદળ પુલ લેવા ફરે, બેઠાં બે એકાંત,	
કર્ષ વાળો કારમો, ભર્તૃથી નવ રહી વ્રાંત.	૭૨
ક્રીડા કરે કદ્મોલમાં, વર વિનતા વન માંલ;	
રાજ્ય જે રાક્ષસ થયો, તારક્ષણ આત્મા લાંબ.	૭૩
તાણી લીધો વિપ્રને, આપે કરવા આદાર;	
કામની તો બહુ કરગરે, નિર્મળ કુળની નાર.	૭૪
અમો જાતે હું બ્રાહ્મણ, તું વનચર છે આપ,	
વધ કરે છે વિપ્રનો, છૂટીશ ક્યારે પાપ?	૭૫
વૃદ્ધ મા બાપ છે એ'નાં, એકજ છે એ પુત્ર;	
પતિવ્રતા હું પ્રેમદા, કાચું મમ ધર સૂત.	૭૬
ભોગ નથી કાંઈ ભોગવા, કામ રૂડાં નથી કીધ;	
બાળક હું બન્ધો જણાં, લાહો કાંઈ નવ લીધ.	૭૭
સીમંત નથી સોહાગ્ર્યું, નહિ સુવાવડ મેજ;	
નથી પુત્ર રમાડિયો, હેડે છે એ હેજ.	૭૮
પિઉછને પિરસાં નથી, ઉનાં રાંધી અન્ન;	
આલિંગન આપાવતે, તૃપ્ત નહિ મુજ તન.	૭૯
આધાર મુજ આત્માતણો, જીવનણો એ જીવ;	
મુકી દે મુજ નાથને, દેહે દામણો દીન્ય.	૮૦
કાઠી ઉપાયે કરગરે, હેતે જોડે હાથ;	
રુદન રાને રામા કરે, વળગે સ્વામી સાથ.	૮૧
તું રાજ્ય રાક્ષસ નથી, રોડો કાત્રી રૂપ;	
નથી દીઠા નથી સાંભળ્યો, જે હણે પ્રહરને જૂપ.	૮૨

દયા શાની તે દુષ્ટને, મૂરખ ત્યાં રી મેર,	
ભક્ષ કયોં ભિત્રુકને, વત્યોં કાળો કર	૮૩
વિલાપ કરે વનિતા વને, રામા રણુમા રોધ;	
પાપીને હાથ રિપ્ર ચઢ્યો, મુકાવી ન શક્યુ કોન	૮૪
સહે દુખ ક્યમ સુરી, પતિનતા હુ ના,	
અમિ કાષ્ટ કરી એકલા, ભસ્મ ધષ્ઠ તે ઠાર.	૮૫
શાપ દીધો સતી સુદરી, તે વેળાએ તર્ત,	
સગ કરતા યામા તણો, મૂરખ પામજો મર્ત	૮૬
બ્રહ્મહત્યા તું ભોગવે, ખરો પામતા એદ,	
દશ લાખ ધણુ દુખ પામજો, ભૂતળ ભમજો બેદ	૮૭
દામા સગ સમય વિશે, પાપી તજજો પ્રાણ	
બ્રહ્મહત્યા તું ભોગવે, નિશ્ચે પદ નિર્નાણુ	૮૮
વર ખાર વીતી ગયા, સુદર હવુ સ્વરૂપ,	
મનુષ્યા દેહ મહીપત થયો, ભવન આવિયો ભૂપ	૮૯
દમયતીયે દેખીયો, સ્વામી સાલગ વાત,	
બ્રહ્મહત્યા બેદી તુને, એ તો મહા ઉપાત	૯૦
બ્રહ્માડ પડે બ્રહ્મા પડે, ધરતી પ્રયે થાય,	
કાયા કપ કાયા કેસે, બ્રહ્મહત્યા નવ જાય	૯૧
અગે રગત ઝગી થયો, પિત વિહારી પાપ,	
સતી દમયતી સુદરી, વર્ત્યુ આપો આપ	૯૨
વશ રહે એ કારણે, તેજા વિપ્ર વસિષ્ઠ,	
આરા લીધી અધિપતી, અધિપ જાણીને ઇષ્ટ	૯૩
વીર્ય લેવા વૃદ્ધ વિપ્રનુ, વધના ડુળનો વશ,	
રજા આપી રણુમા ગયો, પાપ રૂપ પ્રસદ	૯૪
સત્તાવીસ નર્ક સોણેલા, નીચ પાપના નેક,	
દુખ દાવાનળ દોહલું, અધીક બ્રહ્મહત્યા એક	૯૫
પચાસ કોડ પૃથ્વી ફરે, નિર્મળ નદિયો નાથ,	
મત કંઠે વિષ રિધના, બ્રહ્મહત્યાથી ન છુટાય.	૯૬
કાયાની કેડે ફરે, જ્યમ પડછાશે પુક,	
બ્રહ્મહત્યા બેદી રહી, લાગ્યુ હનાહવ ફટ.	૯૭
વદન નિકાળ ગિહામણુ, દારણુ દીમે દત,	
કોટી રોમ કટારીઓ, જાણો અમિ અનત.	૯૮
ખો ખો કરતી ખેચગી, નિદામણી જદુ રૂપ,	
જનેતા જમ કિંકર તણી, બેગ ઝી છે શૂપ.	

કિંકર એક યમ રાજનો, ચર્વિત ચર્વણ દાર:	૧૦૦
માતા તેહ મૃત્તિ તણી, ઘણાંડ પુરાણે સાર.	
કાળિ કુરૂપ કુલદાણી, સાકલ્યુરૂપ ચતસહસ;	૧૦૧
પપોધર પર્વત સમા, વપુ મળે નહિ વચ.	
કાષ્ઠક વેળા કારમી, ઉચી ચાપ આકાશ;	૧૦૨
શોભે કાષ્ઠ દીન સાપણી, પડે આવીને પાસ.	
કાષ્ઠક વેળા વાણિણી, ડાકણીએ દશ લાખ,	૧૦૩
કાષ્ઠક વેળા વિજણી, બુંડી બોલે બાખ.	
જાણે જ્વાળા અમિની, પ્રત્યક્ષાગનું પૂર;	૧૦૪
ખડ્ગ ઉધાડે ખેચરી, નરપતિ પુંડે નર.	
વેશ શિકાતર વંતરી, શિવા શળવત કેશ;	૧૦૫
કુરૂપી કીટ કારિણી, પાપરૂપ પરવેશ.	
દાણું વસે નહિ વેગળી, દાવાનળવત દેહ;	૧૦૬
રાજ કેડે રથ વિરો, તત્પર ચાલે તેહ.	
હોડત હાલત બોલતે, ખાવે પીવે ખેડ;	૧૦૭
જામત સ્વપ્નમાં જામના, ક્યમે ન મૂકે કેડ.	
કેડ વિંછીની વેદના, દાવાનળવત દુઃખ;	૧૦૮
ભટકો હિંડે ભૂપતિ, સ્વપ્નમાં નહિ સુખ.	
અલહત્યા બુંડી ધણી, ધણા દુઃખમાં ગર્ક;	૧૦૯
સતાવીસે સામટા, નિત્યે ભોગવે નર્ક.	
એક સમે રાજ ગયો, મિથિયાપુર મોજર;	૧૧૦
જાનકરાય વસે લાંહ, જ્યાં સુખ સાગર સાર.	
તનયા સીતા સારખી, જોગ્ય રામ જામાત;	૧૧૧
વિદેહી વિશ્વે કલો, પવિત્ર પૂજન પાત.	
વગડે વડ હેઠળ વસે, ગુણ નિધિ ગૌતમ નામ;	૧૧૨
ભમતો ભમતો ભૂપતિ, આબ્યો તેણે ઠામ.	
કોટિ કોટિ ઉદય અરુણ, તેજ પુજ મહા પૂર.	૧૧૩
રૂપિ શોભે વિજય સમો, નારાયણનું નર.	
તપોરૂપ તપોમયી, ત્રિલોક તત્ત્વનું તેજ;	૧૧૪
ચૌદેવોક ચતુરાઈ પદ, નરખે હરખે હેજ.	
દંડવત કીધા દિલ ચક્રી, જોઈ અલૌકિક જામ;	૧૧૫
કાષ્ઠક જનમના પુણ્યથી, ભૂપતિ કે'બલ્યુ મમભાગ.	
મદક્ષિણા પદર કરી, પ્રીતે જોયા પાણ;	૧૧૬
પાગ્ય નખ્યો તે પુરપતિ, વડને અમૃત વાણ.	

કરુણા કરો કંગાલને, પ્રભુ થાઓ પરસન્ન;	
તત્ત્વ જડ્યું ત્રિલોકનું, દેવર્ષિ ઘો દર્શન.	૧૧૭
કરુણા સિંધુ કરુણા નિધિ, કરુણાકર કલ્યાણ;	
કરુણાદષ્ટિ કરી નમ્યો, વિપ્ર વદે વર વાણ.	૧૧૮
કર્મથી આબ્યા કોણ છો, કોણ તમારી ભત,	
દીનપણ દેહે કર્યું, વિસ્તારી કહો વાત.	૧૧૯
નગપતિ તે ચરણે નમ્યો, કહિ વિગતે કથાય;	
અઘડત્યા ભેદી મુને, ઔઠી કેમ પળાય.	૧૨૦
અગ્રાત કર્મ મેં આચર્યું, મુનિ શાપથી મૂઢ,	
પાપરૂપ એ પાપિણી, પદ્મક ન મૂકે પૂઠ	૧૨૧
વિશ લક્ષ મેં પ્રત કર્યો, કષ્ટિ કોટિધા કાપ,	
ચૌદ વર્ષ હું જવ ચર્ચો, પાપિણી* નહિ પળાય.	૧૨૨
અગ્રુદે ઉભો રહ્યો, ઉઝા શખ્યા હાય,	
તોય તજે નહિ પાપિણી, શાકણરૂપિ રેહ સાથ	૧૨૩
પંચાગ્નિ પચ ચતવરાં, ખરી કરી મેં ખેડ,	
તોય મુને નથી મૂકતી,† કાળરૂપિણી કેડ.	૧૨૪
ઉપવાસ કીધા અખંધના, કોડ લુટાઓ કેશ,	
નીચ ભત નાકી નહિ, દોદસ દાખવે દોષ.	૧૨૫
ભૂતજી હુ બાધુ ભમ્યો, રામ જપતા રગ,	
ટાળી એ ટળતી નથી, સર્પિણી મળનો સંગ.	૧૨૬
દાણ મુકાબ્યા દેશનાં, કર છાંચ્યા હું કોડ;	
તોયે ભવાળા નવ ગઈ, જૂલમ કરે રહી ભેડ.	૧૨૭
પૂરણ પુણ્ય કંઈ પૂર્વનું, તે ફળ પામ્યો આજ,	
દર્શન દીકાં દેવનાં, મોટા છો મારાજ.	૧૨૮
દર્શન દુર્લભ દેવને, છો શિવરૂપ સમર્થ;	
અઘડત્યા ભાગ્યો વિશ્વ,‡ સરશે મહારો અર્થ.	૧૨૯
અઘડત્યા ટાળી રહ્યા, એવા છો અધિપત;	
કેટલી ઉપમા કહી શકું, મરખ છે મુજ મત્ત.	૧૩૦
દીનપણે દય કોટિધા, કરગરી કહું કરજેડ;	
ગુણસાગર ગૌતમ વદે, મેલી મનને મોડ.	૧૩૧
ભગ્યો જરૂર ત્યાં ભતરા, સહજ નમાવો શીશ;	
સાક્ષાત્કાર કેલાસપતિ, ગોકર્ણેશ્વર ઈશ.	૧૩૨

* પાઠ. પ્રત ૨. "અઘડત્યા ના દૂર થાય." પ્રત ૩ "અઘડત્યા પાછી નવ થાય"

† પ્રત ૨. "તોય નવ મૂકતી તી" ‡ પ્રત ૪. "અઘડત્યા ભાગ્યો જયો"

મતા દેવ દયાનિધિ, ધર્મ ધુરંધર ધીરા;	૧૩૩
બ્રહ્મહત્યા ભાગી રહે, ગોઠલેશ્વર ઈશ.	
વેદ શાસ્ત્ર પુરાણમાં, જશ ગાયા જગદીશ;	૧૩૪
મનવાંછિત મહીમધ્ય છે, (તે) ગોઠલેશ્વર ઈશ.	
ત્રિગુણ આદ્ય ત્રિદશ સહ, અડસક તીર્થ અધીશ;	૧૩૫
બ્રહ્મહત્યા ભાગી રહે, (તે) ગોઠલેશ્વર ઈશ.	
વિરચી વદે વેદેમાં, જપે જાપ જગદીશ;	૧૩૬
ન્યાસ કરે નિમેષમાં, ગોઠલેશ્વર ઈશ.	
પ્રસન્ન સદા પરબ્રહ્મ એ, રખ રહે નહિ રીસ;	૧૩૭
બોલો ભવ દુઃખ દાગશે, ગોઠલેશ્વર ઈશ.	
સુર સનકાદિક સુરપતિ, આરાધે અદર્નિશ;	૧૩૮
વદે વિખલુ વિશ્વપત્ય, ગોઠલેશ્વર ઈશ.	
મા'રાજ રાજ રાજેશ્વરી, દેવતણો અધિ દેવ;	૧૩૯
જન્મ સફળ તેનો ખરો, જોણે કીધી સેવ.	
ગોઠલેશ્વર પૂજ્યા, બ્રહ્મા વિખલુ ધડ;	૧૪૦
એ પુણ્યે પ્રભુપદ ભોગવે,* બ્રહ્મ ગુણ તારા અંદર.	
કોટિક બ્રહ્મહત્યા દો, નિમેષ માત્રમાં નેક;	૧૪૧
એ આનંદ ઉત્તમ અતિ, તારે શિર છે એક.	
બ્રહ્મહત્યાને ટાળવા, સ્થિર સ્થાવર એ હામ;	૧૪૨
રાવણ રણમાં રોળીને, મુક્ત થયા શ્રી રામ.	
સર્વ શ્રેષ્ઠ શિવરાત્ર છે, †ઉપવાસ જગરણ થાય;	૧૪૩
બિદિવપત્ર સમર્પતાં, પાપ પ્રલે થઈ જાય.†	
રાજા કહે રુદ્ર કહ્યું, અચરજ મોહું એક;	૧૪૪
કહો મહિમા તો સાંભળું, નિર્મળ થાય આ દેહ.	
સુરખ મત મારો અધીક, અકલ હિન છું આપ;	૧૪૫
તે માટે પડ્યું પૂછતું, સિદ્ધ ન દેશો સાપ.	
કંગાલ જાણી કરણા કરો, વેદ ન કાઢશો વાંક;	૧૪૬
કયા એક મુજને કહો, હું છું રાવલો રાંક.	
ગૌતમ કહે સુણુ ગુણનિધિ, મહાદેવ પૂજનો મર્મ;	૧૪૭
કોટી કલ્પ કહે શારદા, ધારી ન રહે ધર્મ.	
પારખું પ્રત્યક્ષ પરખિયું, ધારી જોયું દષ્ટ;	૧૪૮
જગરણથી પાતિક જશે, કોટીક કુર્ડા કબટ.	

* પ્રવ ૪. "એ પુણ્યે પ્રભુપદ ભોગવે." † પ્રવ ૪. "શિવરાત્રિ પ્રત મહા મહત.

‡ પ્રવ ૨. "જરૂર પ્રલે પાપ થાય" પ્રવ ૪. "જરૂર એ પાપ પલાય."

ગૌતમ કહે છે શુભ ધર્મો, બિલિપન સમર્પો ભુદ્ધ;	
વિવેક થકી મત આચરો, સાહિત્ય આણી શુદ્ધ.	૧૪૯
શિવરાત્રિ મધ્ય રાત્રિયે, મત તણો વિવેક,	
વિપવાસ જાગરણ અધરે, શિવ મહિમા છે નેક.*	૧૫૦
જાત્રા જરૂર રાખ જળે, કરજે શિવરાત્રિ મત,	
ભસ્મ ચરો બ્રહ્મહનન ફળ, તે વેળાએ તર્ત.	૧૫૧
કીધું તો અજ્ઞાતમા, રક્ષણ રૂપે રાવ,	
તેનું પ્રાશ્નિત તેટલું, પાપિણી પ્રીતે પળાય	૧૫૨
બ્રહ્મભોજન ભવા ઝરો, પુણ્ય વચન પ્રમાણ,	
શિવ પૂજન નવ ચૂકરો, જ્યાં લગી ઘટમા પ્રાણ	૧૫૩
સૂત કહે શૌનક સુણો, અદિકી વિદ્યા એહ,	
વેદ પુરાણ ને શાસ્ત્રમા, એમા નહિ સદેહ.	૧૫૪
દ્વય અધ્યાય ધારી ભુવો, કયા સાલણી કર્યું;	
મનવાછીત માગ્યાં મળે, શકર રાખે શર્ણુ	૧૫૫
ધર્મર્થ કામ ને મોક્ષ પદ, માટેવ મહિમાય,	
કૈલાસ વાસ વસવા વિશે, સુખ સાગર સીમાય	૧૫૬
શ્રીગોડ માળવી વિષ્ણુ શુભ, વિરેશ્વરનો તન,	
શામળ સેવક શિવ તણો, મહા રૂપ પર મન	૧૫૭
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહો, વાણી શિવ વિવાસ,	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ	૧૫૮
(ઈતિશ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે) "ગોકર્ણેશ્વર મહિમા" નામનો દ્વિતીયાધ્યાય.	

અધ્યાય ૩ જો.

ચોપાઈ.

શ્રી મુખે મેવુ સરસ્વતી, મયા કરો આપો માહમતિ,	
ચિત્તમાં ધ્યાન તમારુ ચઢાઈ, પલક એકમાં પાવન ઘાઈ	૧
વિરચીએ વદ્યા મુખ વેદ, ભણાવ્યા ભારતી તં એદ,	
વ્યાસ નારદ ને શ્રી સુકદેવ, સમ્યક્ પ્રકારે કીધી સેવ	૨
જશ દેવજી જશનતિ નહિ જોડ, કીધા પડિત લક્ષ કરોડ,	
બ્રહ્મોત્તરખંડ કેરી કયા, જોગ્ય વાત જણાવુ જયા	૩
પાતિક પાંચ પ્રીત્યે પળાય, નર નારી સહુ પાવન સાય,	
સૂત કહે શૌનકને સાર, સુખસાગરનો શિવ દાતાર *	૪

* પ્રત ૧ "ન્યાય શાસ્ત્રના ને" * પ્રત ૨ "શિવ અવતાર"

કોડવાર કહીયે શું કથી, શિવ સમો દાતા ઠા નથી;	
ગૌતમ કહે સાંભળ રે રાય, કહું શિવ પૂજનનો મહિમાય.	૫
સાચું નજરે દોઢું તેહ, ટાણું ઘુજ મનનો સંદેહ;	
ગોકર્ણેશ્વર મોટા દેવ, સુરલોક કરે શુભ સેવ.	૬
દર્શન કરવા હું ત્યાં ગયો, નિમેષ માત્રમાં નિર્મળ થયો;	
મોટો સંધ મળ્યો માતરા, જોગ પુરુષ આઝ્યા જાતરા.	૭
મળ્યા દેવદાનવ ને રુષિ, મળ્યા નાગ માનવ માહ મુખી;	
કરી જાતરા દિવ્ય દર્શન, સ્વાયંભૂ શિવને કર્યા પ્રસન્ન.*	૮
વારુ કીધાં શિવનાં વ્રત, ટાળ્યા દુઃખના કુંગર વ્રત;	
સુખ સાગરમાં સૌ ઝીણિયા, પાપ પુંજ પૂરણ પીણિયા.†	૯
ગરુડો દાતા શિવ ગોકર્ણ, જન્મ જાતના ટાળે મર્થ;	
પાંચ દિવસ ત્યાં પૂજા કરી, મંદિર આઘ્યા પાછા ફરી.	૧૦
જનક દેશમાં હું પણ વળ્યો, મારગમાં એક કંકર મળ્યો;	
મને કહ્યું મિથિલાપુર જાઓ, તેડે છે વિદેહી રાઓ.	૧૧
જાતો તો જનકપુર મહિ, વાટે સરોવર આઝ્ય ત્યાંહે;	
મોટું કૌતુક દોઢું અમો, ભાવ ધરી સાંભળજો તમો.	૧૨
એક નારી અંડાળ જ તણી, સામ વર્ણ ને વૃદ્ધ જ ધણી;	
લુલી લગડી રોગે રાંગુળી, અંધ બધીર ને પગે પાંગુળી.	૧૩
ઢાડી કુટી શૈરવ રોગ, બૂડાં ભામનિ દેરા ભોગ,	
રોમ રોમ શુભડ મથિ દીક, કાયાએ પડ્યા કાટિધા કીટ.	૧૪
તપે તાપ સરોવર તીર, ઉદર અજ ટકે નહિ નીર;	
દુર્ગેષ ઉડે ને બહુ ગધાય, જીવતી પાસે કેમેન જવાય.	૧૫
નર્ક કુડ નારી તે નેટ, પોકાર કરતી દૂટે પેટ;	
દંક પ્રાણ આઝ્યા તે પડી, મરવા આઘ રહી અદ્યડી.	૧૬
જેવા કાજ રહ્યો જેટલે, વિમાન એક આઝ્યું તેટલે;	
જળહળ જ્યોત અકારો હવી, જાણે ક્રાંતિક ઉદ્યારવિ.	૧૭
રક્ષાટિક મણિ જડીયા દશ દોર, ગાજે હેમ ધુધર ધનવોર;	
ખેડા માંહિ ગુણવંતા ધણા, તે તો સેવક શિવજીતણા.	૧૮
વિજય, વિરંચી, શિવસારખા, પ્રતાપવત પૂરણ પારખ્યા,	
મગટ પુણ્ય મહારું તો યયુ, ગૌતમ કહે દુઃખ સધળું ગયું.	૧૯
સાક્ષાત્કાર આ શિવ રૂપ, જાજે જેહને ધણા સમ ભૂપ;	
જાણે સૂર્ય મંડળની સેવ, અથવા મોટા શ્રીમહાદેવ.	૨૦

તેનું મુજને દર્શન થયું, ચત જનમનું પાતિક ગયું; નમસ્કારકીધા દિવ્ય દેહીને, પુછ્યું ગુણરૂપ જોઈ મોહીને.*	૨૧
કરુણા નિધિ ક્યાંથી આવિયા, વિમાન કુણ કળેલાવિયા; વડા ભાગ્યશાળી જન કાણુ આ દર્શન તો દીઠું આણુ.	૨૨
ભવને લોકે વાણી ભખી, રૂડા ગૌતમ સાંભળ રુખિ; નીચ જાત્ય ચંડાળી સમર્થ, વિમાન આણ્યું તેને અર્થ.	૨૩
એનો ગ્રાણુ અધ ધડીએ જાશે, જીવ શીટીનેશિવવત્થાશે; અવિચળ પદની પોંચે આશ, કોડે વાસ વસે દેલાસ.	૨૪
પાગે લાગીને તેડી જાશુ, એના સેવક સૌકા ચાશુ; ઉંચ નીચ પરુ પક્ષી છેક, જીવ સર્વનો ઇન્ધર એક.	૨૫
અંતરમાં ઉપન્યો આલ્લાદ, અદિકો દીધા આશીર્નાદ; એક ધડી અહીં ઉભા રહો, કરજોડી પૂછું તે કહો.	૨૬

દાહુરા.

ખોહો ગુણુ ગૌતમખોલિયો, એ તો અચરજ આજ; પાપિણીકેમ પ્રભુવત્થ શરો, મહિમા કોહ માંરાજ.	૨૭
માનવા સરખુ કહો મુને, માનનિ કેરું મૂળ; સેજે કેમ સ્વર્ગે જશે, સંકટ ટળતે રાજ.	૨૮
ગણુ કહે જોતમ સાંભળો, પૂર્વ જન્મની પેર; પેલા ભવની ખાઠાણી, ગુણવંત પુરુષને ઘેર.	૨૯
રૂપે રંભા સારખી, નિર્ભળ કુળની નાર; શુભકા નામે સજ્જક્ષણી, અંશિ રૂપ અવતાર.	૩૦
ગાનવતી ને ગુણવતી, રૂપવતી તે રંભા; પંડિત પિતા તેહનો, દેહે વર્ણત દભ.	૩૧
સમારે વાસણુ સિવ તણાં, દીપ કરે નિશ દિશ; પિતા પાસે જઈ બેસતી, પુત્રી નમાવી શીસ.	૩૨
પરણાવિ તેને પ્રિતથી, રુડું ધર વર ઠામ; શુભકા કેરા સ્વામીનું, નરપતશર્મા નામ.	૩૩
જોનવંત જીવતી થઈ, વિપરીત થઈ ગઈ વાત; વનિતા તે વિધવા થઈ, અદિકા એ ઉત્પાત.	૩૪
સ્નેહ સ્વામી સાથે ધણે, માનનિ વિદ્વળ મન; કામાતુર કાયા વિશે, તમ થયું નહિ તન.	૩૫
દેશ બાધામાં દુઃખ થયું, વિપરીત રૂડે વર્ણ;	

લાડકવાયો લક્ષ વસા, મા'જન પામ્યો મર્ણુ.	૩૬
ઉપાય નહિ એ વાતનો, શુભ ચાલ્યો સંસાર;	૩૭
જન્મ મરણ ફરી ફરી, પામ્યો નહિ દો પાર.	૩૮
પિયરમાં રહી પ્રેમદા, અતિશે વિજ્ઞવળ અંગ;	૩૯
નીચ સ્વભાવ નારી તણો, યયો નીચનો સંગ.	૪૦
કામાતુર તે કામની, અતિશે આડે આંક;	૪૧
કામે જીયા કોડ જન, વનિતાનો શો વાંક.	૪૨
સતી સીત મંદોદરી, કુંતા દુપદી કાય;	૪૩
અહસ્વાજી ને અનુસુયા, કામ કદા ચિત્ત આલા.	૪૪
ઈંદ્ર, ચંદ્ર જેવા અધિક, સનકાદિક સિદ્ધ શામ;	૪૫
પારાશર સમ પંડિતા, કુણે ન જીયો કામ.	૪૬
અખળાનો શો આશરો, નીચ બુદ્ધિ યહ નેટ;	૪૭
જનમજાતિ કો જન મળ્યો, પુખ્ત્યો મર્લ તવ પેટ.	૪૮
દિવસ આવ્યા દુઃખતણા, વનિતા જોખન વેશ;	૪૯
જન વિદ્યા જીવતી રમી, દાખ્યું બાધે દેશ.	૫૦
મર્લ ઉદર વાખ્યો ધણો, સ્તન મન નેન નિતંબ;	૫૧
રોધ પાંડુવન રડવડે, લજ્જાતુર યહ રંભ.	૫૨
જીજ્ઞાસા લેજતી ફરે, ન જજો એક ઉપાય;	૫૩
રજસંબંધ આવી મળે, કહો કયમ તેનું યાય.	૫૪
મા બાપે જોઇ માનનિ, દીકું રંભા રૂપ;	૫૫
હવે જો ધરમાં રાખીએ, (તો) દેડે ભારે જૂપ.	૫૬
દોહલો દંડ દિવાનનો, નાત જાતના નેક;	૫૭
લોકાપવાદ ભુંડો લલો, હવે શાસ્ત્રમાં છેક.	૫૮
કનક કટારી કારમી, કોઇ ન મારે પેટ;	૫૯
રખે એને કયમ રાખીએ, નીચ કામ છે નેટ.	૬૦
જ્ઞાત બ્રહ્મ જ્ઞાતિ કરે, કોઇ પિયે નહિ નીર;	૬૧
સ્વજન સંગ તજે સદા, ધર્મ રહે નહિ ધીર.	૬૨
મારે માકું યાય છે, વેદ લખ્યા છે વર્ગ;	૬૩
ત્રી હતા નવ છુટીએ, સહજ ચુકીએ સ્વર્ગ.	૬૪
જે કરે તે ભોગવે, પુણ્ય કર્મ કે પાપ;	૬૫
એને કર્મો એ લખ્યું, વિચાર કયો માખાપ.	૬૬
ચોટલે જાણી ચિત્તથી, કાઢી મૂકી કામ;*	૬૭
કુળ લજ્જાનું કારમું, દેહ તળવ્યો કામ.	૬૮

પરિવાર સૌએ પરદરી, ભમતી વેઠ ભૂખ,	
હાજ મર્યાદ રહી નહિ, દેહે દારણુ દુઃખ.	૫૩
સ્ત્રી મળી એક સદ્ગતે, નાર થઈ તેની નેટ;	
પ્રસન્નપો પુત્ર ઘેર તેહને, પાપિણી છુટ્યુ પેટ.	૫૪
એક મામે અર્ભક મુવો, સ્વામી મસવાડે સાત;*	
ધન હર્તુ ધણીને ધણું, હેતે આબ્યુ હાથ.	૫૫
મદો-મત્ત થઈ માનનિ, જર જોખનનુ જોર;	
મુખના સાગરમાં પડી, સ્ત્રીને વાધ્યો તોર †	૫૬
માંસ લખે તે માનનિ, વારુણિ વાગ વાર,	
મદિરા માહે મહાલતી, નીચ કર્મની નાર.	૫૭
અવશ્યુ ખીજ અતિ ધણા, પાપ રૂપ પ્રચંડ;	
આત્મ જ્ઞાન મળે નહિ, ધરેના દેવ સિર દડ.	૫૮
ગણિકા દેરા ગુણુ મહે, નેક ન રાખે નૂન્ય,	
સમણામાહે સમજે નહિ, પૂજન કે કંઈ પુણ્ય	૫૯
પક્ષકે પવકે પ્રેમદા, પાપ કરે તે પ્રીદ,	
માંસ, મચ્છ, મદિરા લખે, માનનિ મૂરખ મૂઢ.	૬૦
ધર્મવતનાં ધન હરે, જશવતતણા લે ઝવ;	
જુદ્ધામાં જર વાપરે, દાવે રુદ્ધો દેવ.	૬૧
શર્મ શું, કર્મને ધર્મ નહિ, શુભ અશુભ ન સાર,	
પાપતણો પર્વત ચણ્યો, બુંડાપણુ બંડાર.	૬૨
મદિરા માંડી મચી રહી, થયો માંસનો ભાવ;	
વચ્છ હણ્યો, અજવામીને, બુદ્ધહિણુ ખન્યો ખનાવ.	૬૩
સ્વહસ્તે પ્રાગે કર્યો, રાધ્યુ આમિરા રડ;	
ભક્ત કર્યું બુંડાપણુ, પૂરણુ પાપ પ્રચંડ.	૬૪
અઘાતપણે એ આચર્યું, મુખમાં કીધું સેન. ‡	
સાંજ પડી સંધ્યા સમે, ધણુથી આવી ધેન.	૬૫
હિંજીરા કરતિ. દીસતી, ખઈ ખમણે; ખાઈ,	
પય પાવાને પ્રીતડી, ધેન ધણીને ધાય.	૬૬
દો'વાકાજ દુણી મડી, વચ્છ ન દોઠો દષ્ટ;	
અજ દોઠો ત્યાં જીવતો, કામનિ પામી કષ્ટ	૬૭
દુઃખ પામી દિલ્લડા વિશે, હાથ કહી ધમી હાથ;	
ઉત્તમ કુળમાં અદ્વતરી, થયો યવનનો સાથ.	૬૮

ત્રણ વરાં શિવશિવ કશ્યુ, સાચા દિલથી સ્વચ્છ;	
અજ સાટે મેં મારિયો, વારુ રૂડો વચ્છ.	૬૯
અર્ધ આમિશ તો વાવર્યું, ઝાઝી જૂલથી ઝૂમ;	
વાઘે માયોં વાછડો, એવી પાડી ખૂમ.	૭૦
લોકે માન્યું લક્ષ્મણ, રાખ્યું છાનું આપ;	
પરમેશ્વર તો પ્રીછિયા, પરક્યું પ્રોહું પાપ.	૭૧
લક્ષી જાતની આછણી, ખરી પામી મન ખીજ;	
ત્રણ વરાં શિવશિવ કશ્યુ, વાળ્યું એટલું ખીજ.	૭૨
મૃત પામી તે માનુનિ, પાપ રૂપિણી ચેર;	
અધમ કુળમાં અવતરી, ચંડાળણુને ઘેર.*	૭૩
માત, તાત મરી ગયાં, યર્ષ આધિગી આંખ;	
આયુદ્ધાંથી હિછરી, પાપણી જેની પાંખ.	૭૪
રઝળે બાધે રાંધગી, દેહ દામણી દીન;	
ટાંકે તડકે તરફડે, લૂલી લંગડી લીન.	૭૫
વેદના વેઠતી વૃદ્ધ યર્ષ, રાગી જાતે રંડ;	
લક્ષ વિછીની વેદના, દેવે દીધો દંડ.	૭૬
વપુ વિશે વાળા બહુ, જીવતાં પડીયા જંત;	
જન્મારો વેડી જાતનો, અધિક દુઃખ અનંત.	૭૭
નિમેષ માત્ર મટે નહિ, પ્રોહું પુણ્ય કે શય;	
કર્યાં કર્મ સૌ ભોગવે, જ્યે શાસ્ત્રમાં છાપ.	૭૮
માધ વદની ચૌદશે, ધર્મ કાજ સૌ ધાપ;	
ગોકર્ણેશ્વર જાતરા, જરૂર સંધ ત્યાં જાપ.	૭૯
નારી સંધમાં નિસરી, ઉદર ભરવાને આપ;	
કોટી જન્મનાં જેણીએ, પ્રોહાં સંઘ્યાં પાપ.	૮૦
માગી ખાતી મારગે, વેદના વહેતી વર્ત;	
ગોકર્ણેશ્વર ઇશને, દેર પોતી તર્ત.	૮૧
ગોકર્ણેશ્વર ગુણુનિધિ, દક્ષણમાં મહાદેવ;	
અડસટ તીર્થ તણા અધિપ, સુર કરે સૌ સેવ.	૮૨
કયા કીર્તન લક્ષ કોટિધા; પુરાણ વંચાયે પાન;	
શિવ, શિવ, શિવ સૌ કો કહે, કુષ્ટિ સાંભળ્યું કાન.	૮૩
શિવશિવ કહેતાં સુખધણું, સાંભળતાં સ્વર્ગે જાપ;	
શિવ પૂજન શિવ સેવતાં, શિવ રૂપ જીવ શાપ.	૮૪

* પ્રત ૨. "ચંડાળણુ તે ઘેર" † મૂળ પ્રત અને પ્રત ૨-૩ માં "શિવરૂપ શિ
" પા. ૭.

ઉપવાસ સંધ સર્વે કર્યા, આપે કુંજુ ત્યાં આહાર;	
ભૂખી રહી તે ભામનિ, માગે ખાતી માર.	૮૫
અલ વિના હૃદી નહિ, જાગી આખી રાત;	
મહાપૂજા મહારાત્રિની, પૂર્ણ વ્રત પ્રભાત.	૮૬
એને કામ તો અનનુ, ઝંખના કરતી જોર;	
આપો, આપો, આપો, કહે, રાત અંધારી ઘોર.	૮૭
સેવક સૌકા તે સમે, ધણી પૂજા લે ઘાટ;	
દેરા બહાર નારી દુઃખી, વારું રોકી વાટ.	૮૮
મધરાતે કૌતૂક મહત, કળકળતી દીડી કામ;	
મેવા કારણ સેવક સહુ, જાતાંતા તે કામ.	૮૯
કામનિ તે ધણું કરગરે, આપો કહે અનાજ;	
ખોળા ધરતી ખીજતી, આપોને મારાજ,	૯૦
એ રંડા અભાગવશે, વેરી નાંખશે વ્રત;	
લે લે કહીને નાંખીઆ, ખોળામાં બિલપત્ર.	૯૧
પાંદુરું પાણું નાંખીયું, રુદ્ધે ધરીને રીસ;	
કાષ્ઠક પ્રુણ પ્રતાપથી, પડ્યું શકરને શિશ.	૯૨
બ્રહ્મા વિશ્ણુ ધૃત્વી, પેલી પૂજા પ્રીત;	
માની છે માદેવજી, રડા દેવની રીત.	૯૩
લક્ષ પૂજન બીજાં લખ્યાં, બિલિપત્ર સુખસાર;	
શામળ કહે, સેવો સદા, સંકર છે દાતાર.	૯૪
પૂજા કીધી પ્રુણ કર્યાં, દીધાં દક્ષિણા દાન;	
પુર પોતાને પરવર્યા, માદેવતણાં બહુ માન.	૯૫
પ્રભાતે સંધ પરવર્યા, શુશ્રુવંત સર્વે ઘેર;	
વળતી વાત તાં શી ધર્મ, પાપિણી કેરી પેર.	૯૬
ભૂખ દુઃખને રોગ હદ, ન મળે નારી નીર;	
અચડાતી દુઃખ અતિ ધણે, ગમ સરોવર તીર.	૯૭
પ્રાણુ ગયા પૃથ્વી પડી, થયું શિવજીને જાણું;	
તુરત મોકલ્યા તેડવા, ગડગડીયાં નિશાણુ.	૯૮
ધુધરમાળો ધમધમે, મોટી જોઈ જરાસ;	
દેવ દુંદુભી વાળતે, કામનિ જાય કેલાસ.	૯૯
અતિ ઉન્નત આકાશથી, પ્રુષ્પતણી-થઈ વૃષ્ટ;	
સાક્ષાત્કાર શિવજી મળ્યા, કામનિ (૨) કાપ્યું કટ.	૧૦૦
જાત જાત શિવને નથી, નથી નર કે નાર;	
હૈય નીચ અંતર નથી, શું કહું વારંવાર.	૧૦૧

શામળભટ્ટ.

આત્મા ઔપધ સર્વનો, વિદ્યો એક વિવેક;	
મારું તારું હું તું ટળે, જીવ શીવ જે એક.	૧૦૨
રોગ શોક જીવને નહિ, હિતમ અધમ અધાત;	
જીવ અખંડ અચાન એ, પડે પટાળે ભાત્ય.	૧૦૩
શિવ ગણને ગૌતમ કહે, નેક રહી નહિ નૃત્ય;	
મધરાતે શિવ પુજ્યા, ક્રિયા જનમનું પુણ્ય.	૧૦૪
બિલ્લપત્ર એને ક્યમ જડયું, ક્યમ પડયું શિવ શિશ;	
ઉદ્ધાર કેમ એનો થયો, સાચું કહો આ દિશ.	૧૦૫
વનિતાએ જહારે વચ્છ હણ્યો, ભક્ષ ક્યોંતે ભૂત;	
શિવ, શિવ, શિવ ત્યારે કહ્યું, તેહ પુણ્ય અમૂલ.	૧૦૬
સરસવના કણુ જેટલું, વડ વૃક્ષનું ખીજ;	
વૃક્ષ વધે છે કેવડો, રહે વિચારો રીઝ.	૧૦૭
વિમાન ચઢી વનિતા વહી, માણ્યા દૂધ મેહ;	
ગૌતમ નથણે નિરખ્યું, એમાં નહિ સંદેહ.	૧૦૮
અચરજ દીર્ઘ અતિ ધણું, આજ હું આગ્યો આંધ;	
જરૂર હત્યા તહારી જશે, જે ગોકર્ણેશ્વર ભવ.*	૧૦૯
જનકપુર હું જાઉં છું, તમે (પણ) તત્પર થાઓ;	
બ્રહ્મહત્યા ભાગી જરો, ગોકર્ણેશ્વર (ઝટ) જાઓ.	૧૧૦
પાગ પડીને પરણ્યો, સહજ નમાન્યું શીશ;	
જીવને કીધી જાતરા, જ્યાં ગોકર્ણેશ્વર ઈશ.	૧૧૧
પૂજ્યા શિવ પરબ્રહ્મને, તન, મન, ધન તે ત્રત;	
માધ વઘ ઔદશ દિને, વિવિધ પ્રકારે મત.	૧૧૨
અન્ન, નીંગ, નિદ્રા તજી, જાગરણુ જાગ્યો રાત;	
બિલ્લિપત્ર બહુ સમર્પિયાં, પૂરણુ ત્રત પ્રભાત.	૧૧૩
અમિ જવ-તલ જેટલો, ધાસનાં ગાર્ડ લાખ;	
એક પલકમાં પરજળી, ચયાં બળીને રાખ.	૧૧૪
દેખીએ ઝાકગ કુંગરો, ગગન સુધી છત છાય;	
દિવસે તે દીસે નહિ, રવિ રહે રેલાય.	૧૧૫
શિવ પૂજન પુણ્ય ઉદ્યતી, ટળ્યું અધારુ ઘોર;	
બ્રહ્મહત્યા તે ભરમ થઈ, ન રહ્યો એક અંકાર.	૧૧૬
નરપતિ તેં નિર્મળ થયો, દીવ્ય દેવાંસી દેહ;	
વધુ અતે વિમાનમાં, નારાયણ પર નેહ.	૧૧૭

શ્રીશિવપુરાણ.

શિવ પદ પામ્યો સહજમાં, વસ્યો વાસ કંઠાસ;	
ઘ્રુવ શીડીને સિવ થયો, સ્વાયમ્બૂ કરી પાસ.	૧૧૮
એમાં સદિહ રાખશે, મમત કરીને મૂઢ;	
નવ કોડ જન્મ નરકે જશે, પાપ ભોગવશે પ્રોઢ.	૧૧૯
સૂત કહે શૌનક સાંભળો, માદિવ તણો મહિમાય;	
બિલ્લિપત્ર તણા બહુ ગુણુ છે, સુખ સાગર સીમાય.	૧૨૦
નીચ આમળ કહીએ નહિ, ભુંડા આગળ(નવ) ભાખ;	
સ્નેહ વિણુ નવ સંભળાવિયે, હૃદય વિશે તે રાખ.	૧૨૧
સત સંતોષ ને શીશ ગુણુ, જશ બોલે જગત;	
કહીએ કયા તે આગળે, અદિકી હોય અગત.	૧૨૨
મનુષાદેહમાં અવતરે, ક્યાં નર ને ક્યાં નાર;	
શિવ મેવન સમશુ કરે, પામે ભવજળ પાર.	૧૨૩
કોટિ કમળ પૂગ્ન કરે, ઉપચાર કરે લક્ષ આર;	
તોયે બિલીદળ તણો, વેદ નહિ વહેવાર.	૧૨૪
ઉપવાસ કરે નવ માસના, નીત નીત ગંગા નાપ;	
બિલ્લિપત્ર એક સમર્પતા, રીઝે શબ્દ શાપ.*	૧૨૫
ગંગા સ્નાન કોડે કરે, માધવટો મહા મૂલ;	
શિવપર બિલ્લિદળ અઢે, તે પુણ્ય સમતૂલ.	૧૨૬
અતુર વિદ્યા ઔઢે લખ્યો, ગુણુ જાણ્યા બહુ ધાટ;	
શિવ મહિમા સમજ્યો નહિ, વેદ લખ્યો તે વાટ.	૧૨૭
પ્રમાણુ ક્યાં પંચે મળી, પામ્યો પ્રોઢ પાઠ;	
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, વિખાણુ (પર) ઉડી વાટ.	૧૨૮
દુઃખ ભાગે છે દેશનાં, ભલો બોલો કે' ભાટ;	
શિવ મહિમા સમજ્યો નહિ, વંશ ઉઠાડી વાટ.	૧૨૯
લક્ષ્મી જોડી† લક્ષધા, હેત ચલાવ્યાં હાટ;	
શિવ મેવન સમજ્યો નહિ, વણુજ ઉઠાડી વાટ.	૧૩૦
રાગ આલાપે રંગમાં, અદિક કરે અટાક;	
સિવ નંજ સમજ્યો નહિ, સુખ કરી, તે સપ.	૧૩૧
ગજ, રથ, લોહા, પાલખી, ખાન પાન ધર ઠાઠ,	
ભવનો!‡ બેઠ બાખ્યો નહિ, વિવેક વડો તે વાટ.	૧૩૨
નવ નીધિ ઘેર ભોગવે, અદિકી સિદ્ધિ આઠ;	
શિવ પૂજન નવ સાંભર્યું, વડી સિદ્ધિમાં વાટ.	૧૩૩
જપ, તપ, દાન ધણા કરે, ધરે ધણાં બહુ ધ્યાન;	
બિલ્લિપત્રને આગળે, ભાગે સહકે માન.	૧૩૪

કનક *પુષ્પ ધણી ચટે, સમર્પે સોના છત;	
શિવને વહાઈ સર્વથી, નિલિલળનું પત્ર.	૧૪૫
ત્રણ પત્રનું તત્ત છે, પંચ પત્રે દળ પ્રૌઢ;	
સમ દળ શિરોમણિ, અધિક અઘટ આરોઢ.	૧૩૬
નવ દશ ને અગિયારનું, મન હંરખે મા'રાજ;	
ચિતામણિ ચૌદ લોકનું, દરે કાટિધા કાજ.	૧૩૭
લુગ બાધી છતી શકે, છતે શુભ સંસાર;	
ધોકોતેર શત આધરે, તમ થાય ત્રિપુરાર.	૧૩૮
બહુ ગુણ નિલિપત્રમાં, ડાઘા દિલથી દાખ;	
દેશાસ વાસ તે બોગવે, રાત્ર પુરે છે સાખ.	૧૩૯
ગજુ થોડું ને ગુણ ધણો, પારસ સોહ પળાય;	
એથી અદિક બીજું નથી, જીવ શીડી શિવ થાય.	૧૪૦
સુધદિન શું જાણે બાપડા, ધર્મદિન ને ધૂત;	
શિવ સરખો સમરથ તજી, ભાવે ભજશે જૂત.	૧૪૧
બ્રહ્મોત્તરખંડે કયા, ગુણ કયા એ ગરથ;	
વેદશાસ્ત્ર પુરાણમાં, શિવ દાતા સમરથ.	૧૪૨
મુક્તિદાયક દેવ એ, સુકિત હોય ભરપૂર;	
ધર્મધિ કામ ને માક્ષમાં, નીત નીત વાધે નૂર.	૧૪૩
સૂત કહે શિવ પૂજાને, માણી મહિમા મન;	
તત્ત્વસાર ત્રિલોકમાં, એ યકી નહિ અન્ય.	૧૪૪
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહો, વાણી શિવ વિલાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	૧૪૫
સુત શ્રી ત્રિશ્વરતણો, કયા સંભળાવે કર્ણ;	
બોહો મહિમા નિલિપત્રનો, તોલ અધ્યાયે ત્રણ.	૧૪૬
ગાય સુણે ને સાંભળે, પૂછે પ્રશ્ન પ્રસન્ન;	
શિવ મહિમા જે સાંભળે, દાખે હર દર્શન.	૧૪૭

(ઇતિશ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે) 'નિલિપત્રનો મહિમા' નામનો તૃતીયાધ્યાય.

અધ્યાય ૪ થો.

ચોપાઈ.

શ્રી ગણપતિ મોટા મહારાજ, લક્ષ વસા રાખે એ લાજ;
શુભ મોહીક સેવનાં સાર, ફુંદાળો દાખ્યો દાતાર.†

શ્રીશિવપુરાણ

મુત કહે સાભળિયે સખિ, માટેવ તણે મહિમા કહુ મુખી, શારદ સૌ વાતે સમર્થ, આપ વિખાણુ કરુ તે વ્યર્થ	૨
પુરે શત મુકે કણ પાંચ, જ્યમ સાગરમા શુકની ચાંચ, એ રીતે કહેનાગે કવિ, જેની શુદ્ધિ જેમાં હવી	૩
અધિક તેજ અયોનિજ ધણ, જેને જગત નમાવે શીશ, જાણુ અગણે દર્શન કરે, ઇકાતર શત તેના તરે	૪
જે કો શિવના કરે દર્શન, પરબ્રહ્મ તેપર યાપ પ્રસન્ન, મહિમા દર્શનનો મોટો માણુ તરે લક્ષ ચૈરાશી ખાણુ	૫
મોહુ શિવ દર્શનનું મૂળ, ટાળે લવનાં સકટ શૂળ, આખ્યાન એ ઉપર એક, વેદ પુરાણુ વચન વિવેક	૬
કિશોરપુરી એક નગર અવધ, બારે વીરમર્દન ત્યાં બૂપ, અવનવો જણે કો ઈંદ્ર, ચાતુંર જ્યમ તારામા ચંદ્ર	૭
વખાણુતા મોટો વડવીર, ધર્મ ધુરધર રૂડો ધીર, સરપૂર દાતા દિલ દેહ નીત શિવ પૂજન ઉપર નેહ	૮
બાર અઢારના પુખ્ત જ ભરે, કોડ ધણે શિવ પૂજન કરે, ધૂપ દીપ તાંબુલે તર્ત, દીપક જ્યોત ધણેરા ધૃત	૯
શીઘળ ફોફળ બેંક બરાસ, કેસર કૃષ્ણાગર નિલ વિકાસ, અખિલ ગુનાલ અર્ગળ અતિ, કુમકુમ કસ્તુરી મોટમ મતિ	૧૦
અહર્નિશા એમ પૂજે ઈંદ્ર, જ્યે જાપ નમાવે શીરા, નરખે નિમેષ નિમેષે નાય, હેત ધણેથી જોડે હાથ	૧૧
ભરપૂર ભોજ ભરે ભારતી, અધિક કરૂંરે કરે આરતી,* રાજ વૈભવની રૂઢી રીત, પૂજે પરબ્રહ્મ પૂરણ પ્રીત	૧૨
અદિકુ અપવક્ષણુ એહમાં, આચાર બ્રહ્મ દિનથી દેહમાં, અલક્ષા લક્ષ ખાતેથી ખાણ, આલડ છેટ કરે અન્યાય †	૧૩
મદિરા માસ દેખી મન મોય, લાખો છઠ પરલતના જોય, ઉચ્ચ નીચ મનમા નવ ધરે, અગમાગમન અદિકુ કરે	૧૪
સગા સહોદરમાં સુરૂપ, બજે ભામની બૂદો ભૂપ, વર્ણ અદાર તણી કામની, ભોગવિયો ભારે ભામની	૧૫
ન ગણે પાપ કે ન ગણે પુન્ય, નીચ કામે નવ રાખી નૂન્ય, સકળ જીવનું આમિશ જેહ, લક્ષ કરી તન પોખે તેહ	૧૬
ન ધટે તેવા કારજ કીધ અપેયાપાન તો પૂરણુ પીધ, અવિક અવગુણુ ભરાયા ધણા, મુકરર તે વાતે નહિ મણા	૧૭

* મત ૨ “અદકી કરૂંરે પૂરે આરતી” † મત ૨ “આલડ છેટ બીટ ન મનમા યાય”

શિવ પૂજન કરે જે કાર, નિકટ એક દિન બેઠી નાર;	
કુમુદવતિ નિર્મળ છે નામ, રામા વચન બોલી અભિરામ.*	૧૮
બ્રાંત્ય ભૂપતના મનમાં વશી, કેદ સાચુ શા માટે દર્શી ?	
અલ્પદત્તાદિક સમ છે તુને, સાચી વાત ન કહે જો મુને	૧૯
કામનિ કે' સાંભળ રૂડા કથ,† ચતુર વિચારી જો જો ચત,	
અભક્ષા ભક્ષ કરે છે ઘણું, પૂજન ક્યમ માને તમ તણ.	૨૦
પરનારીના ભાવે ભોગ, શિવ પૂજનને રો સયોગ,	
પાપ કરે ને પૂજે ધરા, ગર્ધન ભાર વહે જ્યમ સીધ	૨૧
આભિરામી પોષો છે જાત, નિરખો પરનાગી દિન રાત,	
બ્રહ્મ બુદ્ધિ પામ્યા કેમ આપ, શિવ પૂજનશા પુણ્ય પ્રતાપ.	૨૨
અદિતુ અચરજ મનમાં અડચુ, દેત ધણેથી દસતુ પડચું,	
એનો ક્યમ પ્રીછુ હું પાર, નિશ્ચે ક્યમ થાવે નિરધાર	૨૩
તન મનધનથી પૃષ્ઠુ અમો, મહીપત્ય જણો તો કા' તમો,	
જેતા માહે જડે નહિ જગ, સદેહ ભાગો પ્રણમ પાગ	૨૪
દોહરા.	

કાંત કહે સુણ કામનિ, ભાગ્ય તાગે ભેન,	
આમતાન અદિકું મુને, વાણી બોલુ વેદ	૨૫
પૂર્વ જન્મની વારતા, ગુણ કહું મારી મત્ય,	
ભૂત, જાનિય, વર્તમાન જે, શામા સાલગ સલ.	૨૬
પૂજ સરજ જે દિન યજી, તે દિનનો મુજ પ્રાણ,	
અધિક ખાણ અથડાઈ મુવો, પાપ રૂપ પરમાણ	૨૭
પુણ્ય તોવા ભાર નહિ, પ્રોદા કરતો પાપ,	
નવ કોડ જન્મ નરકે રહો, આ તે પ્રાણી આપ	૨૮
જલચર વનચર વાદિ થયો, વાનર વન વિવેક;	
માર ખાતે મરી જતો, ધરા અનતાર અનેક.	૨૯
કીટ, પતંગ, ગર્ધવ થયો, મુગો (ચે) ખાતો માર,	
પળ પળ પાપ વધારતો, ભારે સે'તો ભાર.	૩૦
કાષી વગતો ફૂતરો, કહું તુજને એકાંત,	
બુડિ વસ્તુ ભોજન કરુ, ભુડાને શી બ્રાંત ?	૩૧
જોરાવર જાતે હતો, શેરી વચ્ચે શ્વાન,	
ચાટ મારીને ઝડપતો, પ્રોદા જે પકવાન.	૩૨
નગર બાધે હું નાસતો, હાકતા સૌ હોડ,	
ચીકટ પડી ચાટી જતો, ફૂતરો કે' સૌ કોડ	૩૩

* પ્રત ૪ “હાં વચન બોલી તે કામ” † પ્રત ૪ “કહે કામનિ સાંભળ રે કથ”

ઝાંઢે મંદિર પેસતો, ખાતો ખીચડ ખાંત;	
માર ભાગો બીતો નહિ, ભય ન ગણતો બ્રાંત.	૩૪
બ્યાધ સમો વપુએ હતો, શેરી (માં) કરતો શોર;	
ખૂમ પાડે મુજ બિંકથી, ચિત હરામી ચોર.	૩૫
એક દિવસ શિવ પૂજને, જાતા દીઠા (જન) તર્ત;	
હું પણ તે કેડે ગયો, તાકયું દીપક ધૂત.	૩૬
મુસળ મહીને મારવા, ધીંગા મુજ શું ધાય;	
નાસું દેરા પાછળે, તેહ પ્રદક્ષિણા ધાય.	૩૭
રંગડી રૂંધત સહુ, અદિકી દીધી આંચ;	
નિમેષ નિમેષ નાશી ગયો, થઇ પ્રદક્ષિણા પાંચ.	૩૮
છટ્ટી વાર મેં છળ કર્યો, આણી મન આહ્વાદ;	
દોળયું ધૂત દીવાતણું, આરાન કર્યો પ્રસાદ.	૩૯
હોડ કરી હાંક્યો મુને, ધાયા પુઠે ધીર;	
રીસ ચડી. ઘ્રાંઘ રાયને, તાણી માયો તીર.	૪૦
માથા ઉપર મર્મ રથળે, બોહો જોરથી જાણ;	
શિવ સમિપ પ્રસાદમાં, તક્ષણ પડીયા પ્રાણ.	૪૧
મર્તિ વેળા મેં સાંભળ્યું, કરુણાનિધિ શિવ શન;	
વળી શિવનું દર્શન થયું, માનનિ સાચું માન.	૪૨
પુણ્ય પ્રદક્ષિણા પાંચનું, શિવ દર્શન પ્રતાપ;	
રૂપ નિધાન રાજા થયો, અવતારી કહું આપ.	૪૩
કયા એ મારા કર્મની, માનનિ સાચી માન;	
વધુ થાય ને જે થશે, તે ગુણ જ્ઞાન સમાન.	૪૪
મોટો અઘ મેરુ હતો, પળમાં પામ્યો પુન્ય;	
દુરિત ભરમ દેહનાં થયાં, નેક રહી નહિ વન્ય.	૪૫
વળી પૂછે તે હું કહું, પ્રીતે થઈ પ્રસન્ન;	
પ્રદોષ સમે પરશ્વજનુ, દાખ્યું મેં દર્શન.	૪૬
અબળવ્યે એ તો બન્યું, થયું અદિકું રૂળ એહ;	
પ્રીત્યે શિવને પૂજતાં, હોય દેવાંશી દેહ.	૪૭
પ્રથમ કાયાનો કૂતરો, અભક્ષાભક્ષાને માટ;	
પરશ્વજ ઉપર પ્રીતડી, તે શિવ દર્શન ગુણ ધાટ.	૪૮

આપાઈ.

પ્રેમદા પ્રીત્યે પ્રજુમી પાગ, જડી મુને રહેરી જાગ;
હેતે દેહોને હું કાણુ હતી, પામી જ્યમ તમ સરખો પતિ. ૪૯

કથા કર્મ મારાની કહો, અગમ નિગમ જો લક્ષણ લહો; નિમેષ માત્ર ન રાખો નૃત્ય, પૂર્વ જન્મનું શું મુજ પુરય.	૫૦
નરપતિ કહે સાંભળ રે નાર, આઘ કપોતી તું અવતાર; હરામી જીવ યજ્ઞી હારતી, રંક પ્રાણીને બહુ મારતી.	૫૧
નગણ, નઠોર, નમેરી નેટ, પાપે પોષે પોતાનું પેટ; સોયેક જન્મ પહેલી સાપણી, કાળર કપોત પુરણ પાપણી.	૫૨
કોડ જીવની હિસા કરે, પાપણી પાપે પેટ જ ભરે; લધુ જીવ ખાતેથી ખાય, ત્યારે અદાર પોતાનો યાય.	૫૩
એક દિવસ ચીંચાણો ડોટ, અગ્નિ ગ્રહેવા માંડી તુજ કોટ; ધણી બિંકે તું ચર્ષ બાવરી, કુચીત એક સંગે કાળરી.	૫૪
નાઠી કપોત કરીને કળ, શિવ દેરાની દીડી શ્વળ; શ્વળ ઉપર બેડી ચર્ષ ધીર, વિપમ સીંચાણો આળ્યો વીર.	૫૫
જોરાવર બાપટ અગે અડી, પ્રાણ ગયા દેરામાં પડી; શિવ શિવ કહેતા સેવક સાર, ભાવે તે મુણિયો બણકાર.	૫૬
દિવ્ય શ્વળ દીર્ઘ દર્શન, જાણી પામર પરિચલ પ્રસન્ન; પાપણી પણ શિવ દેરે પડી, વાટ વેકુંડ જાવાની જડી.	૫૭
એટલું પુણ્ય જાણું છું અમો, રૂપરંગ રાણી છો તમો; ધણા જન્મનાં પાતેક ગર્ભા, આપણુ બંને એકઠાં થયાં.	૫૮
અવતાર સાત થયા અનૂપ, તમો ભામનિ ને હું બૂપ; ઈંદ્ર પદ્મીથી મુખ અપાર, વેળવ ભોગવશું નર ને નાર.	૫૯
આઠમે જન્મ અવતરશું અંશ, જયંતીરામને કુળ વંશ; પદ્મવર્ણ ત્યાં મહારું નામ, કરશું પુણ્યતણાં બહુ કામ.	૬૦
વૈદર્ભરાય તણી દિકરી, ચર્ષ વરશે મુજને સુંદરી; જન્મ જાગ કરીશુ ધણા, પુણ્ય તણી રહેશે નહિ મણા.	૬૧
રામ રાજ્ય તણી રીતશું, જીવ બાધાનો જરા જીતશું; મનુષ્યા દેહ આસિદ્ધ થશું, વિમાન બેસી વેકુંડે જશું.	૬૨
કરું હૃદયોર પરિયાં ઉદ્ધાર, તદ્વારા મહારા નિશ્ચે નાર; જનમ મરણ દો ગર્ભવાસ, કોડે વસશું શિવ કેલાસ.	૬૩
જન્મ શિર ધગ દધને જશું, જીવ ફીટી શિવ સરખા થશું; એ શિવ દર્શનનો મહિમાય, વેદ પુરાણે ચિરંચી ગાય.	૬૪
શિવ દર્શનનો મહિમા દાખ,* વેદશાસ્ત્ર પુરાણે સાખ; સુત કહે સાંભળજો સર્વ, ધણેક તજીને મનનો ગર્વ.	૬૫

શ્રીશિવપુરાણ.

કોડ કયાતર કહું શુ કથી, શિવ સમાને સિદ્ધિ નથી,	
ભવા વિષ્ણુ ભલા બ્રહ્મા, સઉ શિવ સિદ્ધિમા સમાય *	૬૬
શિવ પૂજનને શિવ શિવ કરો, શિવ દર્શન નીત ધ્યાને ધરો,	
શિવની અર્ધ પ્રદક્ષણા પ્રીત, રૂઝ મનુષ્ય તણી એ રીત.	૬૭
ધરજે શિવ દેરાપર ધ્વજ, સ્વર્ગ જવાને યાજે સજ,	
વારવાર શુ કહું વિવેક, ધન્યર મુખ્ય મારગ છે એક	૬૮
મનુષ્યાદેહ તણો એ લાંબ, ગરુડા શિવ તણા ગુણ ગાવ,	
નહિ જે શિવ મહિમા ધારિયો, હોડે છતી બાજી હારિયો.	૬૯
નવ નિરખ્યા શિવતીરથ ઘાટ, વસ બાધ ઉઠાડી વાટ,	
મહિમા શિવનો નવ માણીઓ, પાપ રૂપ તે તો પ્રાણીઓ.	૭૦
પરબ્રહ્મ પૂજનનન પ્રીછો પડ, યમદૂત તણા તેને શિર દડ,	
ભાવ ભક્તિ શિવજીનીભણ્યો, ધનધન તેની જતુનિએ જણ્યો.	૭૧
લક્ષ્ય રૂડા શિવ પૂજન લહે, કુળ દીપક સૌ તેને કટે,	
સકળ શાસ્ત્ર જો જો સર્વથી, શિવ દર્શનથી ઉત્તમ નથી	૭૨
વિષ્ણુ વિરચી શિવને જાજે, શિવ દર્શનમાં સુખ સૌ સજે	
અમૃત માહે અધિક અપાર, સસાર સકટ તરવાનો સાર †	૭૩
દેવ મહિ મોટો મહાદેવ, સાર જાણો તો કરજો મેવ,	
ત્રિલોક તત્ત્વતાણુ એ તત્ત્વ, સાચુ સર્વ વસ્તુનુ સત્ત્વ	૭૪
વૈકુઠ વાસ વરયાના બીજ, શિવ પૂજન રુદ્રામા રીજ,	
બ્રહ્મા વિષ્ણુ ઈંદ્ર ગુણ ધણા, સૌ મહિમા શિવ પૂજન તણા	૭૫

દોહરો.

આર વેદ વિદ્યા સકળ, મારત કેરા બેદ,	
સારી પેટે શોધતા, વાણી શિવમય વેદ	૭૬
મંમતી યાત્ર્યા મમતથી, પડિત યાત્ર્યા પૂર,	
જોગી જગમ શેવડા, જાણો વાત જરૂર.	૭૭
ન્યાન યાય નિમેષમા, હરણાં જોને હેત,	
પાત્ર પદારથ પામરો, તન, મન, ધન, સમેત.	૭૮
ભવસાગરને તારવા, શિવ દાતા સમર્થ,	
માદેવ યકિ કે મોટો કેહે, વાણી તે તો અર્થ.	૭૯
કતાર ધતુરો આકડો, સમર્પે શિવને ચીરા,	
પાર ઉતારે પનકમાં, આઘ ઉમાવર ઈંત	૮૦

* પ્રત ૪ “સડને શિવ સિદ્ધિ સીમાય” † પ્રત ૪ “સુખ સમુદ્ર સપ્રગનો સાર.”

† સાર સાથે ‡ પ્રત ૨ “શિવ સમર્થ દાનાર, ભવસાગર તરવાતણી, નીકા સમર્થ સાર.”

અહોત્તરખંડે કથા, અપરંપાર અપાર;	
દર્શન મહિમા દાખિયો, ચાતુર અધ્યા ચાર.	૮૧
ગાય શીખે ને સાંભળે, પૂછે પ્રશ્ન પવિત્ર;	
લવસાગરથી તે તરે, ચારુ તિલ ચરિત્ર.	૮૨
ગયા, ગયા ને ગોમતી, કાશી ને કેદાર;	
અડસટ્ તીર્થ યત્રી અધિક, દગ્ગે* શિવ દાતાર.	૮૩
ધન ધાન્ય અમૃદ્ધિ શોભવે, ધણી લક્ષ્મી ધર સૂત્ર;	
મનવાંછિત દે મોજથી, પુણ્ય પ્રતાપે પુત્ર.	૮૪
શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, વાણી વિમળ વિલાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	૮૫

(ઇતિ શ્રી અહોત્તરખંડે) 'શિવદર્શન વર્ણન' નામનો અતુર્થોધ્યાય

અધ્યાય ૫ મો.

ચોપાઈ.

શિવ ઉમાની કરીએ સેવ, પ્રથમ પૂજાએ ગણપતિ દેવ,	
રિદ્ધ સિદ્ધ તનયા તન લક્ષ લાવ, લવસાગર તરવાનું નાવ.	૧
નિર્મળ નારાયણનું નર, ગોભે છે અગે સિદ્ધર,	
જગદામા જનની જેદની, તરીએ હોય કૃપા તેદની.	૨
રસનાએ રટિયે સરસ્વતી, મયા કરી આપો મા' મતિ;	
ચતુરાનન તનયા ચિત્ત આડું પામર છુ પડિત કહેવાડું.	૩
કરુણાનિધિ કેરી કહુ કથા, જોગ વાત જોલાવો જથા,	
અહાદિશી અહોત્તરખંડ, દેહ કર્મના દાળે દડ	૪

દોહરા.

શિવ મહિમા કહુ કેટલો, વેદ વચન નિખ્યાત,	
શૌનક પ્રત્યે સુત કહે, વ્યાસ વડેરી વાત	૫
લક્ષ મુડામા મુઠડી, સિધુમા જિદુ જેમ,	
તરણુ લાર અઘરમા, તોલ કહુ છુ તેમ.	૬
મહિમા શ્રી મા'દેવનો, ગંગા ગુણુ નીત ગાઉ,	
પામર કોડ પરિયા સહિત, પ્રીતે પાવન થાઉ.	૭
સ્થાપન જે શિવલિંગના, દગ્ગે પુણ્ય અપાર,	
ધિકાતર શત આધરે, અધિક સદ્ગ અવતાર.	૮

શ્રીશિવપુરાણ

સદ્ગજ ગમતે શિવ સ્થાપિયા, મહિમા માટે મૂલ્ય
વૈભવ જામ્યો વૈસ્ય વર કોટિ ધંદ સમતુલ્ય ૯
એ ઉપર આખ્યાન કહું, હારદ પરકુ હોડ,
શ્રુતિ સ્મૃતિ ને વેદ કહે, કરણા નિધ પૂરે મોડ ૧૦

આપાર્શ્વ.

નગર ઉજેણી અતિ અનૂપ, અદ્રસેન બડ બારે ભૂપ,
ધંદ સમોવડ છે અવતાર, દેવાંશી દેહે દાતાર ૧૧
તેજ તરણુ નિર્મળ છે નર, પરાક્રમી પરમારથ પૂર,
સુર પદવી જેનો સારથી, મોટા સદસ જીત્યા મહારથી. ૧૨
નરપતિ સધળા તેને નમે, આપે કર ન આપે દમે,
ભાજન કમનના નીત ભગે, શોણિપતિ શિવ પૂજન કરે ૧૩
પુષ્પરાજમય છે ઝાંઝા પાત્ર, જગત લોક કરે સૌ જાત્ર,
કેસર કુંજાજર બે'ક બરાસ, લાખિણી પૂજા લિલ વિલાસ ૧૪
કસ્તુરીના કદંબ થાય, ગુણિજન ભક્ત ગુણુ શિવના ગાય,
ધૂપ દીપ તળેળે તર્ત, બહુક દીપ ઝાંઝા છે ધૂત ૧૫
પૂર્ણ કૈનાસ સમુ પારખુ, વૈકુંઠ વાસ શોભિત સારખુ,
અક્ષાદિક ધંદાદિક નમે, વિધ્ય વિગ્ધીને ગુણુ ગમે ૧૬
હીરા રત્ન લાખિણુ નિમ શિવ સેવા સુખસાગર સગ,
શિવ પૂજન સામગ્રી બધી, અધિક શોભા ધંદાસન તણી ૧૭
કરે આરતી શિવ ગુણુ ગાય, નગર લોક સૌ જોવાને જાય
ગોવામિયા કેરો એક તન, શદ્દ જાત જાણીતો જન ૧૮
રક જાત કિંકર કમાલ, દોડે કોડે દુર્બળ હાલ
મૃત પાગે'તો તેનો તાત, માનહિન નિધવા ઘેર માત ૧૯
કામ પારકા કોડે કરે, પોતે મુનતુ પેટ જ ભરે,
ઉદર પોતણુ કરવા કારણે, ખજા ગાયો ચારે બારણે ૨૦
એક દિવસ દર્શનને કાર, ગમે બાળક રાગ દરબાર
વાગે દોલ, મૃદ્ય, નિરાણુ ભાગે કોડ ઉદ્ય ન્યમભાણુ ૨૧
દેવતણા કીર્ધા દર્શન, પ્રીત્યે પૂરણુ મન પ્રસન
આઘ ઉમાપતિ નિરખ્યા ધંદા ધર્મવત ધુરધર ધીરા ૨૨
ઘેપેરે આવ્યો બારણે ગમે ગમે ચારણુ કારણે,
પૂરણુ મનર્મા પ્રગટ્યો પ્રેમ, નવ પ્રકારનો લીધો નેમ ૨૩
કામ, ક્રોધ માયા, મદ લોભ, રાખે નિયમમા યાનક થોભ,
કથા ભાવ ભક્તિ ને પ્રેમ નિથે સાચા રાખ્યા નેમ ૨૪

દર્શન વિશ્વ પાણી નહિ પીઉં, કહો એથી છે અદિકું કિયું;	
હરિ પૂજતાં ચાય જ હાથ, પલક એક રાખું નહિ ગ્રાથ.	૨૫
રાજદાર નિત્યે ક્યાં જાઉં, ખાવાનું ચી રીતે ખાઉં;	
ખાજક જાણી નવ દે ખેસવા, પામર છું કયમ દે ખેસવા.	૨૬
શંકરને શું આપું માન, ધરાય ક્ષમ શિવ કરું ધ્યાન;	
રાજ રાજને ઘેર સ્થાપીયું, ભોમવે રાજ્ય એનું આપીઉં.	૨૭
હું મારે ઘેર થાપન કરું, મુખે શિવનું ધ્યાન જ ધરું;	
કંચન મુક્તાશ્વ કયીર, સર્વ વ્યાપક શિવ સરીર.	૨૮
ઉચ્ચ, નીચ, રાજ ને રંક, શિવજીને મન એક જ અંક;	
વહાણો લાવિક બોલો ભક્ત, સાચો શિવ વિષે આસક્ત.	૨૯
એમ વિચાર કરી આવીયો, પહાણતણો કટકે લાવિયો;	
ખાજકરૂપે શુધ નિધાન, શિવ ગ્રુથ એવા વાધ્યું યાન.	૩૦
દહાડી શિવ પૂજે છે રાય, નિત્ય ત્યાં કોણ જોવા જાય;*	
હું મારે ઘેર સ્થાપું ઈશ, પૂજી પાગ નમાવું શીશ.	૩૧
હવડ ભૂમિ ધર પાસ પ્રસંગ, ત્યાં થાપું ચિંતામણિ લિંગ;	
મહારે મહાકાળેશ્વર એહ, તન, મન, ધનથી નિરખું તેહ.	૩૨
ચૌદ વિદ્યા મુજને આવડી, મહારે આ હરસિંધ માવડી;	
મધ્યાહ્ન સૂધી દ્રઢ આસન ધરે, મિચી નેત્રને શિવ શિવ કરે.	૩૩
અવર ઉઘમ ધરે નહિ મન, ધ્યાન ધરે ને કેહ ધન ધન;	
માનસિક પૂજના જે મર્મ, ધારે સધળા તેવા ધર્મ.	૩૪
તેહ નગરમાં કૌતુક હોય, તેને કળી શકે નહિ કોય.	

કોહુરા.

ચંદ્રસેન, જે રાજ્યો, અવંતીના અધિપત;	
દુસ્ત્રમન જાઓ તેહનો, નહિ જોવાની છત.	૩૫
પુરી અવંતી આંતરી, હાર પમાડ્યું હોડ;	
લસકર આખું દૂસથી, બહોળું ખાણું કોડ.	૩૬
ઘેયો ધડ ઉજોણનો, ત્રાહ ત્રાહ કેહ લોક;	
હાહાકાર સધળે થયો, સઉને પ્રકટયો શોક.	૩૭
અધિપ થયો બહુ આકળો, હિંમત મેલી હામ;	
મહેલ મંદિર ને માળિયા, દેહવટ જશે દામ.	૩૮
એકે વાત ન ઉકલે, એકે ન સૂઝે પેર;	
તે વેળા શું નિપનું, પેલા ગોપને ઘેર.	૩૯

શ્રીશિવપુરાણ.

બાળક બેઠો બારણે, ધ્યાન ધરે દૃઢ ધીર;	
મન લણે મા'દેવનો, નિર્મળ સેવે નીર.	૪૦
શુદ્ધિ નથી સરીરની, મા'દેવ સંગ છે મેળ,*	
જૂખ, તરસ, સુખ દુઃખ નથી, ખરા લખતનો ખેન.	૪૧
બોલાવ્યો બોલે નહિ, ન કરે કાશ્ય વાત;	
એટલે આવી તેડવા, મૂખ તેની માત.	૪૨
અર્લક ઉઠં અદ્વિયા થકો, સાઠ ક્યો દસ વિશ;	
બાળક તો બાલ્યો નહિ, ચઢી રાડને રીસ.	૪૩
ત્રીછી પૂજા તાહરી, અકનહિન અગણ્ય,	
એથી અન નહીં મળે, પૂજે પથર પહાણ્ય †	૪૪
પરિમટ શીલાનો પાંણ્યકો, તે પૂજે શુ ધામ,	
દોર છોરામા ચારશે, તો તો પેટ ભરાવ	૪૫
નેમ લીધા છે નાનડે, તે ક્યમ બોલે બોલ,	
પાહુ મારી પહાણ્યને, તરત ઉતાર્યું વોલ.	૪૬
સો દટકો શિવ લિંગના, કીધા કામનિ ક્રોડ;	
મદિરમા ગર્ભ માનનિ, મન ઉતારી મોડ.	૪૭
અન તુને આપુ નહિ, અકલહિણ્ય અગણ્ય,	
તારો અર્થ અદ્વિયાં સરે, પુજ બેઠો તુ પહાણ્ય.	૪૮
ગોપને મન તો શુણ્ય વસ્યો, વપૂ ન લાગ્યા વેણ્ય,	
પ્રહોરે જપ પૂરો થયો, નેહ ઉધાણ્યા નેણ્ય.	૪૯
કાપામાં ધણ્ય કંગકળ્યો, ધારણ્ય ન રહ્યું ધીર,	
દિવ્ય વિંગ દીકું નહિ, નમ્યે ભરિયા નીર.	૫૦
ભાખ્યું દીકું ભવલિંગને, લાગી દીડી ભોમ;	
ક્રોધ ક્યો કાયા વિશે, રીસ ભરાણ્યો શોમ.	૫૧
પોતે શીસ પટકાવવા, માડ્યુ જ્યારે મન,	
તે વેળા ત્યા નિપન્યુ, ચિતામણી રતન.	૫૨
શોભા અર્ધ શિવલિંગની, જળહળ જ્યોત અપાર,	
ક્રોધ અરણ્ય ઉદય અધિક, સ્વર્ગ ચક્રી સુખ સાર.	૫૩
એંશી ક્રોધિ ધ્રુવો, વૈભવ શોભ્યો વેદ,	
તુચ્છ બીજ્યુ એ આગમે, બ્રાહ્મ રહી નહિ ભેદ.	૫૪
સ્ફોટિકમણિ શોભી રજા, મોટા મોલે મલ્લ,	
વપુ તિજ્યુ સરણ્ય ચયુ, વાસ પેકુસમ તુલ્ય.	૫૫

ચંદ્રકાંત ચિંતામણી, ચૂડામણિ ચોપાસ;	
વિરમે સૌ વમુધા યઈ, કારમું એ દેલાસ.	૫૬
કંદર્પ તુલ્ય કાયા યઈ, મેરુવત્ નિજ મેલ;	
હેમ દળશ દિશી રહ્યા, શોભા ખીજ સેલ.	૫૭
આરણ્ય તેજ અવલોકિયું, પુષ્પસજ્જ પરવાળાં પાટ;	
શિવ સદન શોભા સહિત, કનક દિગંગાખાટ.	૫૮
રત્ન આંખ રત્નાવળી, રિયર જડિત છે સંભ;	
અલખતની ઉપમા કથી, પ્રસન્ન થયા નહાં રાંભ.	૫૯
બોબો શિવ એ બૂપતિ, પ્રસન્ન જેને પ્રત્યક્ષ;	
તેને ઘેર વાસો વસો, લીલા લક્ષ્મી લક્ષ.	૬૦
પરબ્રહ્મે પ્રસન્ન થઈ પ્રેમયું, દીપું નહાં દરશન;	
માગ માગ મહારુદ્ર કેદ, છું પૂજનથી પરસન.	૬૧
શિર્વલિંગ તે સ્થાપિયું, પૂરણ પ્રકટયું પુષ્પ;	
મનવાંછિત જળ માગ તું, નેક રહી નહિ નૂન્ય.	૬૨
અલખતપામ્યો (દે) ઈંદ્રની, અમૂલ્યવસ્તુની આજ;	
દર્શન દુર્લભ દેવનું, કર્યું તમે શુભ કાજ.	૬૩
અપરાધ આ'રી માતનો, ક્ષમા કરોશ વાંક;	
તમો દર્શન ઘો તેહને, અમો તમારા રાંક.	૬૪
ખીજું માગું એટલું, સગ પામે દુઃખ;	
મહત્ શુભ એ માહરા, સઘ કરે ત્યાં મુખ.	૬૫
હર દર્શને બોલિયા, હેતથી મુક્યો હસ્ત;	
માન્ય કર્યું મે તહારું, જે બોલ્યો મુજ સમક્ષ.	૬૬
રૂપ થયું નિજ માતનું, રતિ તણે અંવતાર;	
શિવ સેવાપર મન વર્યું, દેવાંદી દાતાર.	૬૭
સ્તુતિ કીધી શિવની બણી, મોટો તું આ'રાજ;	
અકલદિન અમણીની, લખવસ રાખો લાજ.	૬૮
કોટિ પ્રકારે કરગરી, પ્રીતે પ્રણમી પામ;	
મા'રાજતાણા મહિમા ચક્રી, જહીં મુને શુભળગ.	૬૯
વરદાન દીધું વિશ્વેશ્વરે, આ' મુખ મોટમ માન;	
પ્રતાપ વધશે તુજ પુત્રને, જહિ હોય ધન ધાન.	૭૦
અંતરધ્યાન ઈશ્વર થયા, પ્રતાપ જણાયો પેર;	
જણુ થયું સૌ જગતમાં, વધ્યો ગુણુ ઘેર ઘેર.	૭૧
કો કેદ ઈંદ્રાસન ઉતર્યું, કો કેદ પૈકુંવાસ;	
ગૃહ મંડળ ગોવાળ ઘેર, કો કેદ ગિરિ દેલાસ.	૭૨

કેહ ગોવાળ એ ગુણનિધિ, કે કેહ આપે ઈંદ્ર;	
શિવ કૃપાથી શોભિયો, જ્યમ તારામાં અંદ.	૭૩
રીઝ્યો રાજ નગરનો, પૂરણ પ્રકટ્યું પુનઃ	
દર્શન કરવા આવિયો, મોટું અચરજ મન.	૭૪
દેશાસ સરીખા કારમા, મોટા દીઠા મ્હેલ;	
રૂપે કામ સરીખડો, ઈંદ્રાસન તો સેવ.	૭૫
વરજી, વાયું, કુમેરકૃત, ભવ ભંડારી જૂષ;	
પ્રણમ્યો પાગ પૃથ્વીપતિ, રૂડું દેખી રૂપ.	૭૬
હયશાળા હય હણુદણે, મદ અરતા માતંગ;	
મુખાસન શોભા સહિત, સુરપતિ જેવો સંગ.	૭૭
ગોપ કેહ મુગ ગુરુ તમો, દિવ્ય શોભા તુમ દીઠ;	
ત્યાર પછી મેં યાપિયું, પૂરણ ચિંતામણિ પીઠ.	૭૮
મન દોષ તે માગજો, ગજ ઘોડા કે રથ;	
ઈશ્વર આશા પૂરજે, શિવ દાતા સમરથ.	૭૯
દુઃખ પ્રકટું છે દેશમાં, સત્તુ આવ્યો શેર;	
પ્રજા સૌ પીડાય છે, ધડ વિંટપો છે ઘેર.	૮૦
રેવતને રંગડશે, લક્ષ્મિનિ કરશે લંટ;	
એક વાત ન હિક્તે, ક્યમ થાશે એ ધટ.	૮૧
નગર વિંટપું નરપતિ કહે, અદિષ્ટ દે છે આંચ;	
નિર્માય થઈ ક્યમ નાસશે, સામદ મોટા સાંચ.	૮૨
બાણ લાખ બગવંત એ, મેન આપણું સ્વસ્થ;	
અજ કરો ઈશ્વર કને, આવો તો થાપ અસ્થ.	૮૩
ગોવાળ કેહરે ગુણનિધિ, પૂજે અધિપતિ ઈશ;	
દુઃખભંજન દાતાર છે, ધર્મ ધુરંધર ધીશ.	૮૪
જેસા સુખે ખારણે, પ્રીતે ઉઘાડી પોખ;	
પૂજે શ્રી પરબ્રહ્મને, દેસર અંદન ઘોળ.	૮૫
લોકે જિંદક ન રાખસો, અનમી રાખો અંક;	
કર જોડશે કિંકરો, રાવત સધળા રંક.	૮૬
હુંદુલિયો વાગ્ન દેવનાં, ગડગડિયાં નિથાણ;	
શત્રુ સામા આવિયા, ભુજન થઈ ત્હાં જાણ.	૮૭
ગોવાળો એક ગામમાં, પ્રભુ તેને પ્રસન્ન;	
સદગ જનમ મોનો થયો, જો કરીએ દર્શન.	૮૮
ધન્ય વંશ એ ગોપનો, ધન શિવ પૂજનપર પ્રીત;	
ધન્ય એનાં દર્શન કરે, રાજસ રૂડી રીત.	૮૯

અહંકાર મૂક્યો સદુ અધિપતિ, મનથી છાંડ્યો મેઘ;	
કરગરી કાસદ મોડ્યો, કરવા માંડી ટેલ.	૯૦
દધિપાર હેઠળ મૂકીયાં, તજ દિમત ને હેડ;	
દર્શન કરવા ગુણ ગોપનું, સાં આળ્યા કરજોડ.	૯૧
નિરખતા મનમાં દરખતા, વરખતા કનકનાં પુલ;	
શિવ પ્રસન્ન છે જોદને, તે જન શિવ સમતુલ્ય.	૯૨
મેટ કરી સૌ જૂપનિ, ગજ રથ ઘોડા ગરથ;	
હાથી લાથી એ સદિત, શિદ્ધિ ભરેલા રથ.*	૯૩
સૌંકા મળી સમર્પિયું, રાજસ પદની રીત;	
નવખંડ તણો તું નરપતિ, પૂરણ આણી પ્રીત.	૯૪
દીલું કીધું ત્રોહો વિધિ, એકછત્રધર રાજ;	
બળવંત બોતેર દેશનો, ઉભા સેવા કાજ.	૯૫
રાઠ ભાંગી રાગ તણી, દિવ્ય સરપાવો દીધ;	
પુર પોતાને પરવયો, સકળ મનોરથ સિધ.	૯૬
નાયક ગોપ નરપતિ તણો, ધર્મધારક ધડ ધીસ;	
પ્રગ્ન સકળનો અધિપતિ, પ્રસન્ન છે ઉમિયાં ઈશ.	૯૭
ગોપ વધાન્યો ગુણ ધણો, તાપ કર્યો સૌ તાજ;	
એકછત્ર અધિપતિ બન્યો, રામ સરિખો રાજ.	૯૮
અવું સુખ અણે ભોગવું, અષ્ટમા સિધ નવનીધ;	
હરિ પ્રતાપે પામીયો, રાજસ ઝડી રીધ.	૯૯
અંત સમે વિમાનમાં, અદિ પામ્યો કૈલાસ;†	
જીવ શીડીને શિવ થયો, પોતી સધળી આશ.	૧૦૦
મોટો મહિમા મહારદ્રનો, રથાપે છે શિવસિંહ;	
જીવન મુક્તિ ભોગવે, અંતે શિવ પદ સંગ.	૧૦૧
વિશ્વેશ્વર થાપ્યા વિષ્ણુએ, વિષ્ણુ કહેવાણા વેદ;	
બ્રહ્માએ બ્રહ્મજી થાપિયા, ઈશ થયા જિમેદ.	૧૦૨
સોમે સોમેશ્વર થાપિયા, ખરો ગયો ખૈ રાગ;	
કુબેરે કુબેરેશ્વર થાપતાં, શિવ પદવી સંજ્ઞેમ.	૧૦૩
ગંગેશ્વર ગંગાજીએ, શોભિત થઈ શિવ શીશ;	
બંકટેશ્વર થાપ્યા લક્ષ્મણે, રામ રામેશ્વર ઈશ.	૧૦૪
બ્રહ્મહત્યા બેદે નહિ, કામેશ્વર થાપ્યા કામ;	
એ રીતે લક્ષ કાટિધા, કાંઈ ન બેસે દામ.	૧૦૫

* પ્રત ૩-૪. “વિદ્ધ ધણેરા રથ.” † પ્રત ૨. “બિમાન છે, પામ્યો ત્રિરિ કૈલાસ.”

શ્રીશિવપુરાણ.

સુખેશ્વર સુખદેવજી, બ્યાસ યામ્યા શ્રી બ્યાસ;	
નર્મદેશ્વરજી નર્મદા, પૂરણ સંની આસ	૧૦૬
દ્વાદશ જ્યોતિર્ગિનાં, ધરણી ઉપર ધામ;	
શિવ સકળ પૂજન્ય છે, નિર્મળ જેના નામ.	૧૦૭
શુણુ થોડે ગોવાળિયો, રમતા યામ્યા રીઝ,	
વૈકુંઠ તે વાધી ગયો, વિવેક જોયુ ખીજ.	૧૦૮
ખસખસના કણુ જેટલું, વડ ટેટામાં વરત;	
કરણાનિધિ કૃપા કરે, તરણુ થાય છે તરત.	૧૦૯
મહિમા શ્રી માદેવનો, વિષ્ણુ વિખાણે વેદ;	
ફરે ચારદા રોષતી, ધ્વજ ન જાણે ભેદ.	૧૧૦
અદ્ય ભુદિ શુ આજખે, શિવ પૂજનમાં શેર;	
ન્યાસ કરે નિમેષમાં, થાય તરણુનો મેર.	૧૧૧
શિવ મહિમા સમજ્યો નહિ, તેહનાં પૂરણુ થાય;	
અવતાર અક્ષ તેણે કર્યો, હથે શાસ્ત્રની છાપ.	૧૧૨
શિવ આખ્યાન જે સાંભળે, શિવ થાપનનું પુણ્ય;	
છઠાતર શત આધેર, નિમેષ ન રહે નૂન્ય.	૧૧૩
વ્યાધિ શોક પીડે નહિ, ભવોભવ સિવપર ભાવ;	
દાદો, ઉનો, ઓધિયો, સ્વપ્ને નાંવે તાવ.	૧૧૪
વિજેગ નહિ વહાણાં તણો, વશવર્તે સૌ લોક;	
રાગ, મદ કે ચોર ભય, સ્વપ્ને નાંવે શોક.	૧૧૫
અષ્ટમહાસિદ્ધ વાસો વસે, નવનિધિ પામે નેટ;	
ધર્મધર્મ કામ ને મોક્ષપદ, પુનરપિ નાંવે (માને) પેટ.	૧૧૬
દુર્લભ મોટા દેવને, જેવા સરખી જગ;	
તેત્રીસ કોડ જેને રટે, પૂજે શુભ સુખાત્ર.	૧૧૭
આઘ અત તે આજ પણુ, શિવ દાતા સમરથ;	
એક તત્વ ન આજખ્યુ, વલો જન્મ તે વૃથ	૧૧૮
સાધન ખીજી છે નહિ, અન્ય ન ધારો ધર્મ;	
ભણ્યો પણુ ભવ પૂજ્યા નહિ, કુટ્યુ તેતુ કર્મ.	૧૧૯
અશ્વ ગજ અયુતા ગમે, પૃથ્વી પામ્યો પુર પાટ;	
રનેહ નહિ શિવ ઉપરે, વપુ ધર્મ્યુ તે વાટ.	૧૨૦
કાવો ઘેલો કુરૂપ જે, દીન દુન્યો દાસ;	
શિવ પૂજન જે સમજ્યો, વમે વાસ કૈવાસ.	૧૨૧
પરધ્વજ ઉપર પ્રીતડી, જીત જગીર્સ વાજ;	
જમને શિર પગ દેખે, વેગે વૈકુંઠ જાય.	૧૨૨

એથી અન્ય ઉપાસના, સત્ય ન જાણે સિધ;	
માદેવ થકી મોટું નથી, જે પાસે નવનિધ.	૧૨૩
અક્ષહિન શું આજણે, માદેવતણા મહિમાય;	
કર્મે લખિયા કાદર, ઘૂત ક્યાંથી તે ખાય?	૧૨૪
પૂર્વ જન્મના પાતકી, કુડ કપટ કૃત કાય;	
કર્મે લખિયો પોથી સિયો, ગંગા ક્યાંથી ન્હાય.	૧૨૫
ક્રોટિક અલ્પહત્યા કરી, વિપ્ર સાથે જાહુ વેર;	
તે ક્યાંથી અમૃત પિયે, આતું ભોગવે એર.	૧૨૬
અનદાતા બીજે નથી, વરદાતા વર વેદ;	
મુક્તિ દે માદેવજી, બ્રાત ન રાખો બેદ.	૧૨૭
શિવલિંગની કરે થાપના, સકળ તત્ત્વનું સાર;	
મા'રાજ રાજ રાજેશ્વરો, મુક્તિ મુક્તિ દાતાર.	૧૨૮
શૌનક પ્રત્યે સુત કહે, મોક્ષ સકળનું મૂળ;	
લક્ષ ચોરાશી ખાણું, શંકર ટાળે શૂળ.	૧૨૯
શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, વાણી વેદ વિલાસ;	
પિતા પુરષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	૧૩૦
જપ તપ સાધન નિયમમાં, અધ્યા પાંચ પ્રકાર;	
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહો, અદિકી પો'એ આશ.	૧૩૧

(ઈતિ શ્રી અલ્પોત્તરખંડે) 'શિવસ્થાપન વર્ણન' નામનો પંચમોધ્યાય:

અધ્યાય ૬ કો.

ચોપાઈ.

ગણપતિ ગણસાગર ગણનિધ, સદા સર્વદા આપે સિદ્ધ;	
ગરુડો ગણનાયક ગંભીર, ધર્મવંત ધુરંધર ધીર.*	૧
હંદાળો છદાળો દેવ, શિવ સુત કરી કરીએ સેવ;	
પવિત્ર મુનિ પાર્વતીનો પુત્ર, શુભ ચિંતામણીનાં ધર સૂત.	૨
અહીં ઉપવિત શોભિત સિદ્ધર, ભાગ્યશાળી ભારે ભરપૂર;	
રિધિવિધ તનયા જોયણુ જાત્ર, ક્ષેમકુશળ જેના જામાત્ર.	૩
લક્ષ લાભ સુત શોભિત સાર, દિવ્ય પદવી કેરો દાતાર;	
સિદ્ધિ બુદ્ધિ બે પાસા સુંદરી, ભારે રિદ્ધિ અભરે ભરી.	૪
સ્તવન કરું ને સેવું સરસ્વતી, મહા મનોહર મોટમ દે મતિ;	
જોગ્ય વાત જોલાવે જ્યાં, કહું અલ્પોત્તરખંડની કથા.	૫

વિષ્ણુએ જે વાણી કહી, લક્ષ્મીજીએ સરવે લહી; વળી કહી શ્રી વેદવ્યાસજીએ, અધિક પુરાણ તણે અભ્યાસીએ.	૬
સૂત સૌનક પ્રત્યે કહે છે સઘ, ઈશ્વર મહિમા ભાખું અઘ; સૌનક મુનિહંકારો દે મુખી, સાંભળે સહસ્ર અકંઠાસી રુખી.	૭
અડસઠ તીરથ મહિમાને મળે, સુર સૌ અંત્રીક્ષથી સાંભળે; છે એ દુર્લભ, છે એ ધર્મ,* શિવ મહિમાનો મોટો મર્મ.	૮
શંકરની કરએ સહુ સેવ, મોટામાં મોટો મહાદેવ; ન મળે આદિ, ન મળે અંત, ચતુર મધ્ય ન બળે અંત.	૯
આઘ, મધ્ય ને અંતે એહ, પુરુષ પ્રકૃતિ દેવત દેહ; બાવન અક્ષર જેનાં બીજ, જડ ચૈતન રહ્યો એ રીઝ.	૧૦
ભોળોનાથ ભવાની ભૂપ, શિવ શક્તિ બે એક વરરૂપ; જેમ વાણીમાં અર્થ જ રહ્યો, એ રીતે કવિયોએ કહ્યો.	૧૧
સકળ વ્યાપક શિવ કેરો સંગ, ભાસે સકળે ભક્તને લિંગ; જ્યાં ભુજ્યાં શિવને શક્ત, ઈશ નિશાની ભાળો ભક્ત.	૧૨
જટા જૂટ વાધાંબર વેશ, ઉપવિત અહીં નિર્મળ નાગેશ; સહસ્ર કણ્થાનો શેષ જ સંગ, સહસ્ર ધારા વહે શિર ગંગ.	૧૩
સહસ્ર હાથની શક્તિ સઘ, અર્ધાંગે રાખ્યાં છે ઉમ્યા અઘ; સહસ્ર વિષ્ણુ શોભે શીશ, અહર્નિશ આરાધ્ય વિમ્યા ઈશ.	૧૪
સૂર્ય, ચંદ્ર ને અગ્નિ વર્ણ, નેત્ર નિરંજનનાં એ ત્રણ; ઉરગાંઠે ઘેરખે બાંધ્યો બાંધ, એક જગ જાગે છે છાંય.	૧૫
સાત સમુદ્ર શિવ કુખમાં રહ્યા, કવિયે ઇશ અથોનિજડું કહ્યા; સોમ પ્રદોષ સમે પૂજન, જાણે જવસો કાપક જન.	૧૬
સોમ પૂજન પ્રદોષ જ સમે, નિલ નિરંજન સરખા તમે; સોમ પ્રદોષ રૂઢી રીતિયો, જાણ્યો તેણે ભુગ ક્રિતિયો.	૧૭
સોમ પ્રદોષની પ્રીછે પેર, કાટિ ઈન્દ્રાસન યુણ્વંત ઘેર; સોમ પ્રદોષનાં સેવન કરે, આઠ લક્ષ પરિયાં ઉદ્ધરે.	૧૮
સોમ પ્રદોષ તણી યુભ સેવ, દિનદિન પ્રત્યે રાચે દેવ; બ્રહ્મા કહેવાણા જે આપ, સોમ પ્રદોષ તણો પ્રતાપ.	૧૯
વિષ્ણુ વિશ્વપતિ મહા મન, સોમ પ્રદોષતણાં પૂજન; રુદ્રરૂપ સંહારણુ ઘોર, સોમ પ્રદોષતણું શીર જોર.	૨૦
અઘાંડ શેષ ઉપાડે ભાર, સોમ પ્રદોષ તણો આધાર; સોમ પ્રદોષની ન લહે કથા, વહ્યો જન્મ તેનો તો વૃથા.	૨૧

* મત ૪. “દુર્લભ દેવને છે એ ધર્મ.” † જન-સ્રીનો ગુણ ભાગ. ‡ અહીંયા જગાધાર
૬ જન્મથી રહિત.

મોમ પ્રદોષની નહિ સ્થાપના, બોલ્યા જોતિરે બાપના;	
એ ઉપર આખ્યાન જ એક, વેદશાસ્ત્ર વડ વડા વિવેક.	૨૨
નિશ્ચયમાંલગતાં નિર્મળ થાય, પાતિક પાપે દૂર યજ્ઞાય;	
મનવાંછિત ફળ માઝ્યાં મળે, શિવજી પોતે સફળે ફળે.	૨૩
વેદર્થ દેશતણો એક રાય, સતવાદી સુભદ દહેવાય;	
સત્યાર્થનિર્મળ છે તેનું નામ, કરે મનચિત્ત્યાં મોટાં કામ.	૨૪
શુર પુર ધારક ધડ ધીર, વીર આરાધી બળવંતો વીર;	
પરાક્રમી ને પુણ્ય પ્રવેશ, દુઃખ ન બ્યાપે તેને દેશ.	૨૫
અનમી અહંકારી પુર પેર, વડા રાયથી વાધ્યું વેર;	
શત્રુતા શાળવની સાથ, હાંચ દોઝ જુદે રેહ હાથ.	૨૬
વિખવાદ વધારી નિત્યે વડે, એક એકના ઉપર જીજ ચડે;	
કો હારે કો જીતે સાર, શાળવ ચઢી આઝ્યો એકવાર.	૨૭
અસંખ્ય મેના અપરપાર, ઘેરું નગર અનમી અસવાર;	
વેદર્થ બાધુ વિંટી લીધ, અધિક જુદે કાંડેથી કાંધ.	૨૮
હાથો સત્યાર્થ મહારાજ, બેલ્યુ* ગામ ને લોપી લાજ;	
હુંતાણા હાથી ઘોડલા, રલાણા જુદે જોડલા.	૨૯
દોદિશા નાઠા સૌ લોક, સામદ મોટા પાખ્યા શોક;	
મોહોકમ રીતે પાખ્યા માર, ભારે હુંતાણા લંડાર.	૩૦
નીતિ જુદમાં ન રહી નૂન્ય, પરવાર્યું દશારથ પુણ્ય;	
દીવેથી ધટિયું દીવેય, જીવન લંડાર થયા સૌ બેળ.	૩૧
સત્યાર્થ જુદે માયોં ગયો, શાળવ તે સપરાણો થયો;	
પુણ્ય પોતાનું પરવારીઈ, આયુદ્ધ સુદાં હારીઈ.	૩૨
પૂરણ પુણ્યતણો પ્રવેશ, ત્યાં સુધી ડોકા દે દેશ;	
પુણ્યે સુખ ને પાપે દુઃખ, પુણ્યે ભાગ્ય ને પાપે ભૂખ.	૩૩
પુણ્યે સ્વર્ગ ને પાપે નર્ક, વેદ શાસ્ત્રે લખાણા વર્ગ;	
પુણ્યે માનવ પાપે પશુ, કારણ બીજું ન મળે કશું.	૩૪
પુણ્યે રાય ને પાપે રેક, ન મળે વિધાતાનો અહીં વક;	
પુણ્યે બળ ને પાપે રોગ, અળગા ન રહે એ ઉપભોગ.	૩૫
પુણ્ય ધનવંતુ પાપ દરિદ્ર, પુણ્યે કીર્તિ પાપે છિદ્ર;	
પુણ્ય દાતાર દરિદ્ર પાપ, છમે શાસ્ત્રમાં એ છે છાપ.	૩૬
પુણ્યે વિદ્યા પાપે મૂઢ, પુણ્યે ગુણ ને પાપે ગૂઢ;	
પુણ્યે ધર્મ ને પાપે પાપ, છમે મતો મારે છે છાપ.	૩૭

શ્રીશિવપુરાણ.

પ્રગટ્યુ શાગવ કેરું પુણ્ય, થયો દયારથ રાખ શૂન્ય;	
નારી તેની નાહી નેટ, પાકો ગર્ભ પ્રમદને પેટ.	૩૮
એકાકી અથડાતી એક, વનિતા નાહી કરી વિવેક;	
કાટાં તૂટાં વચ્ચે વક, રાણી નાહી ચર્ધ નિશંક.	૩૯
શાળવનાં જંગીર વાગીયાં, પ્રભ સૌ પાગે લાગીયા;	
રાણી નાહી રણમાં ગર્ધ, વળતી તેની શી ગત્ય ચર્ધ.	૪૦
વટ છાયા હુતિ ગળીર, તરણી બેડી તેની તીર;	
સખ્યા લેખ કોનાનવ મટે, જન્મ મર્ણુ આવે જોમ ઘટે.	૪૧
પ્રસવ્યો પુત્ર ન લાગી વાર, મહા દુઃખ પામી તેણે ઠાર;	
અત્ર જળ અગ્નિ નવ મળે, વનિતા વન વાટે વલવલે.	૪૨

દોહરા.

કો વેળા નવનિધ ઘેર, કો વેળા નહિ દામ;	
કો વેળા સેવક સહુ, કો વેળા પર ઠામ.	૪૩
કો વેળા ખટરસ સહિત, પેર પેર પકવાન;	
કો વેળા કબટે મળે, ખડ કુશક દ્રઢ ધાન.	૪૪
કો વેળા ગજ ઘોડલા, જગ અમરની છાંય;	
કો વેળા પગ પાઠવે, તાતી વેળુ માંય.	૪૫
કો વેળા વસે મહેલમાં, સુખ સળ્યા ફળ ફૂલ;	
કો વેળા આજોટણું, ફંટક ધરણી ધૂળ.	૪૬
કો વેળા પટપામરી, મોઘે મૂલ્ય મગન,	
કો વેળા રણમાં રટે, નિર્દયપણે નગન.	૪૭
કો વેળા પર્વત ટપે, સમરથપણે શરીર;	
કો વેળા દેહ દામણી, ન પિયે હાથે નીર.	૪૮
કો વેળા કેસર અરગળ, વધુ ઓખાવે વર્ણ;	
કો વેળા કિંકર ચર્ધ, ચાપે પરના ચર્ણ.	૪૯
કો વેળા હિરા મોતિયો, હંચે હાટક હાર;	
કો વેળા કરે કાસદુ, ભારે માથે ભાર.	૫૦
કો વેળા અધે અડયો, દિવાનપણે દિલ દિશ;	
કો વેળા ગર્ધવ મળે, ખાધ મોજડાં શીશ.	૫૧
કો વેળા ધ્વજ ધર્મની, સદાવરતની શીખ,	
હંગાલ ચર્ધ ને કરગરે, લટકી માગે બીખ.	૫૨
કો વેળા પય પ્રમાણમાં, મોટા આપે માન,	
કો વેળા દેશવટો દિયે, કયન સુણે નહિ કાન.	૫૩

વેળ વેળની છાંયડી, મુખ દુઃખ અપરંપાર;	
પુણ્ય પાપ બે ભેડલા, એમાં શો અહંકાર.	૫૪
સાત સપૂત શોભિત સદા, મા'જન આપે માગ;	
વપુ પડતાં હોય વાંઝ્યો, કોઈ ન મૂકે આગ.	૫૫
મારું મારું મુખ ફેલ, તદારું ન મળે તન;	
પુણ્ય પરવારે રણ રટે, દિવસ પાંધરે દિન.	૫૬
પુણ્યાધનું ફળ સુખ છે, પાપ દુઃખની પેર;	
પૂરણ કોઈ અમૃત પિયે, કાષ્ટ દળાદળ ઝેર.	૫૭
મૃત સમૃદ્ધિ શરીરનો, અહંકાર કરે મા દોષ;	
અદ્ય અદ્ય એ ભોગવો, છાંયડી પ્રતિ હોય.	૫૮
રાણી દશારથ તણી, સમારે દાસ શરીર;	
અરણ્યમાં અર્લક જણ્યો, ન મળે અજ કે નીર.	૫૯
રથવે રઝળે રણ ત્રિશે, જીવતિ જળ કારણ જાપ;	
પડને પડે ચડતે ચડે, કર્મ ગતિ કહેવાય.	૬૦

ચોપાઈ.

તૃપાતુર અતિ આકળી, બહુ તાપે થઈ બેઆકળી;	
પાસે એક સરોવર તીર, નારી ગઈ પીવાને નીર.	૬૧
ગ્રાંઠો ગોળ દીઠો પેહાણિયો, શિવ સિંગ સમો જાણિયો;	
છેક ધુળ્ય દગવે તે ધણું, સૂતને નાંખ્યો* તેને શણું.	૬૨
જો જો કર્મ શકે કોણ કળી, ગ્રહ દોષે તે ગ્રાહે મળી;	
પુણ્ય આયુદાં પરવારિયું, સુકૃત સર્વે ત્યાં હારિયું.	૬૩
પડ્યો વાટચમાં બાળક રુવે, કોણ ખગર તે મૃતની જીવે;	
જેને નહિ કોનો આધાર, તેને વિશ્વંભર રાખણહાર.	૬૪
જ્યાર સુધી આયુદાં હોય, તેને મારી ન શકે કોય;	
બાધ સિંહ સર્પ ઠામો ઠામ, લેઈ શકે નહિ તેનું નામ.	૬૫
ઓરે ભણું બાળકનું અગ, મનુષ્ય પાસ નથી કો સંગ;	
કોઈક બાહણી વિધવા કાળ, એક વર્ષનો તેને બાળ.	૬૬
ન મળે ગાંઠ તેને વસુ, પેરવા વસે સાજું નહિ તસુ;	
લિક્ષા માગવાને કારણે, બોહો દુઃખે નીસરી બારણે.	૬૭
અનાય દુઃખનો અર્ણવ જેહ, તરણીવાસ વસે છે તેહ;	
રડવડતી તે રણ મોગર, પડ્યો બાળક તેના પગ દાર.	૬૮

* પ્રત ૨. "સૂતને સુકૃતો તેને શણું." † જન્મતા જન્મના શરીરની આસપાસ વીંચાય પતલી આમડી.

હજવે હજવે બાળક રડ્યો, તે દેતાની* દૃષ્ટે પડ્યો;	
હેતે પ્રેમે તન તેડીયો, ખાતે પંથ મારમ ખેડીયો.	૬૬
ધોઈને ધવસાવ્યો બાળ, વનિતાને ઉપનું બહુ બહાવ;	
અક શામમાં આવી તેહ, નારી મનપ્રગટ્યો સુત નેહ.	૭૦
ઉમા નામ તે નારી તણું, રાખે હેત બાળકપર ધણું;	
એક પુત્ર તો છે પેટનો, બીજો રણનાળો ઠૂઠનો.	૭૧
મોટાથી નાનાપર હેત, તન મન ધન ને સુખસમેત;	
શુંકહું હેત કામનિનું કથી, અધિક જોણું બેમાં કે નથી.	૭૨

દાહુરા.

ભટકે શિક્ષા કારણે, તેડીને બે તન;	
કલ્યાણ કલ્યાણ કે'તી ફરે, ઉદર ભરે એમ અન.	૭૩
કોનાં દળણાં ખાંડણાં, નિશા મજૂરી નેહ;	
ભિખે દહાડે ખાઈણી, પોખે મુતનાં પેટ.	૭૪
આસ વાસના આદરે, ના'વે ઉની આંચ;	
એમ કરતાં પૂર્ણ થયાં, વર્ષ લઘુના પાંચ.	૭૫
દિવસે વધે ઉત્તરાયણે, દક્ષિણાયનમાં રાત;	
શુક્લ પક્ષમાં ચંદ્રમા, વધે પુત્રની જાત.	૭૬
મોહું દે'કે માદિવનું, તન તેડી ગઈ નાર;	
શાંડીક રખિય સહજમાં, બેઠા તેણે ધર.	૭૭
અમમ નિગમ છે શણ અતિ, ભૂત ભવિષ વર્તમાન;	
અંશ પતિ ઇંદુ સમા, ગોતમથી વધુ જ્ઞાન.	૭૮
નારી જઈ ચરણે નમી, બાળક આત્મા ખાલ;	
હૃષીકેશ આવ્યા અમો, શરણ તમારે સંપ.	૭૯
અર્જક (ને) અજ મળ્યું નથી, દેહ પામે છે દુઃખ;	
ભુંડી વેઠાતી નથી, ભામનિ કેહ એ બુખ.	૮૦
આપો અજ તો જીવિયે, બાળક બૂખ્યા એહ;	
શાંડીકને તવ ઉપનો, નારી ઉપર નેહ.	૮૧
શાંડીક કહેરે સુંદરી, ધારું તાહરો ધર્મ;	
પારખું તારા પુત્રને, જોઈ કુંવરનાં કર્મ.	૮૨
સુત નિરખ્યા શાંડીક મુનિ, રદ્યા સાથે રીઝ;	
આ નવ વિપ્રનો દિકરો, બીજનું છે બીજ.	૮૩

ચિદ્ર ચતુરાષ્ઠ ચો વિધે, સામુદ્રિક સેધાણુ;	૮૪
છત્રપતિનો છોકરો, અધિપતિનાં એધાણુ.	૮૫
કર્મરેખા લઘુ કુંવરની, જોઈ શાંડીકે સૂત્ર;	૮૬
કહે રે સાચું કામનિ, આ તે કેનો પુત્ર.	૮૭
રામા તું ઋષિતણી, (આ) રાજખીજરિધ રૂપ;	૮૮
સાચું બોલ સુલક્ષણી, દ્રાણુ ભોગચો ભૂપ.	૮૯
વપુ ન હોય એ વિપ્રનું, ન હોય વિપ્રનો વંશ;	૯૦
સલ્ય બોલરે મુંદરી, આ તે કેનો અશ.	૯૧
ચરણે લાગી ચિતની, સાચું કહું આ દિશ;	૯૨
જૂડી વાત જલ્પું નહિ, આ સ્થાનક ઈર્ષ.	૯૩
એક દિવસનો અર્લોકો, આરે ભરિયું અંગ;	૯૪
દૈતા કેહ દૃષ્ટે પડ્યો, સોહાબ્યો મેં સંગ.	૯૫
જાત જાત નયિ જાણતી, ગામ કામ ધર સૂત્ર;	૯૬
ઉછેયોં છે એ વિધે, પેટ તણો જેમ પુત્ર.	૯૭
શાંડિકે જ્ઞાને શોધિયું, મૂળ વિચાર્યું મન;	૯૮
એ વૈદર્ભના વંશમાં, સત્યાર્થનો તન.	૯૯
અશ્વ અઢાર ક્ષોદિણી તણી, પૂરણુ અલખત પેર;	૧૦૦
વૈભવ વાસવ મારખો, ઘણી લક્ષ્મી ગુણ ઘેર.	૧૦૧
પૂર્વ જન્મ વૈષ્ણવ હતો, છક્યો દેખીને છત્ર;	૧૦૨
નિંદા કરિ શિવભક્તાની, માટે થઈ આ ગત્ય.	૧૦૩
નિંદે જે મહારુદ્રને, નિંદે શિવ મહિમાય;	૧૦૪
વીસ જન્મ રહે વાંઝિયો, દરિદ્ર દુઃખિયો યાપ.	૧૦૫
શિવ સેવાથી સુખ ધણું, પ્રતાપ પુણ્ય પ્રસંસ;	૧૦૬
નિંદાથી નરકે જશે, વધતે વાધે વંશ.	૧૦૭
વિષ્ણુ પ્રતાપ વૈભવ હતો, રિદ્ધ ભોગબું રાત્ય;	૧૦૮
શિવ નિંદે સરવે ગયું, તન સહિત સૌ તાત્ય.	૧૦૯
શાંડિક વચન શ્રવણે સુણી, પ્રેમદા લાગી પાગ;	૧૧૦
મા'રાજ સુખ સાગર તણી, જડી મુને તોળાગ.	૧૧૧
મા'રાજ મુને ઈશ્વર પ્રભા, નેક રહી નહિ નૂન્ય;	૧૧૨
શાંડિક મુનિ સે'જે મળ્યા, પ્રગટયું પ્રૌઢું પુન્ય.	૧૧૩
રાજ રિદ્ધ ક્યમ પામશે, નૌતમ નીધિ નવાઈ;	૧૧૪
બાપ થઈ એ બેટડો, શોભે ક્યમ સવાઈ.	૧૧૫
કહો તે મારગ આલિયે, કહો તે કરિયે પ્રત;	૧૧૬
રખિ દેહમાં રિત્રીવા, તે વેળાએ તત.	૧૧૭

દેશ મથો દુરમન ધરે, તે જોરાવર જોર;	
અષ્ટ સદસ અંખાડિયે, ધન ગાળે ધમવોર.	૧૦૧
રંકે છતે ક્યમ રાયને, સુત છે વિપરીત વેશ;*	
આણુ શ્રે કેમ એહની, છતે ક્યમ નિજ દેશ.	૧૦૨
લિક્ષા માગતે લવ જશે, વા વળશે એનો દન;	
તમે તત્ત્વ ત્રિલોકમા, માન્યું મારું મન.	૧૦૩
ગુપ્તમાં ગુપ્ત એ છે ધણું, ગુણ માંલ એ ગુણ;	
તેહ બતાવું તુજને, સત્ય પ્રકારે સુઝ.	૧૦૪
શાંડિક કહે સુણુ સુંદરી, કહું પરમારથ કાજ;	
સોમ પ્રદોષ કરે કુંવર, રિધ સિંધ પામે રાજ.	૧૦૫
શત્રુ છતે સહેજમાં, અજિત કહેવાય આપ;	
અલખત ભોગવે ધ્રુની, પ્રદોષ પુણ્ય પ્રતાપ.	૧૦૬
બ્રહ્માદિક ભાવે ભમે, ગુણિજન જશ ગુણુ ગાય;	
વૈભવ વાસવ વીસનો, સોમ પ્રદોષથી થાય.	૧૦૭
તદ્વારા ઇકોતેર તરે, પરિયાં એનાં શત પાંચ;	
દુરમનને દેવટ કરે, નાવે ઉની આંચ.	૧૦૮
સોમ પ્રદોષ સરખો નથી, સિદ્ધિ પદનો કામ;	
મનસા, વાયા, કર્મણા, ચાય મનોરથ કામ.	૧૦૯
કામધેતુ ચિતામણિ, કલ્પ વૃક્ષ કષ્ઠ કોડ;	
સોમ પ્રદોષવત્ વત નથી, જરૂર જવલો જોડ.	૧૧૦
સિદ્ધ પદારથ સર્વથી, હેત ધણું જો હોય;	
મહિમા સોમ પ્રદોષનો, કળી શકે નદિ કાપ.	૧૧૧
વીસ સદસ જન્મ વાંઝિયો, સંકટ સધળાં મૂત;	
પાપ બવે પ્રદોષથી, પામે પ્રીતિ પુત.	૧૧૨
દરિદ્ર અજ્ઞ દશ લાખનો, કરે કિંકર થઈ કાજ,	
સોમ પ્રદોષ પ્રતાપથી, રિદ્ધ ભોગવે રાજ.	૧૧૩
જપને તપ જાતું નથી, કષ્ટ ન વેલુ કાપ;	
સોમ પ્રદોષે સદજમાં, મનવાંછિત ફળ થાય.	૧૧૪
ઉંચ નીચ કે અધમ જન, નર નારી કો રંક;	
સોમ પ્રદોષ જો આચરે, અલખત આડે અંક.	૧૧૫

ચોપાઈ.

કામનિ કહે સિંધુ મુજ કંજ, એ મહિમા કહોને મહારાજ;	
કિયો દિવસ તિથ્ય કુણુ વાર, કિયો માસ ચિરોમણિ સાર.	૧૧૬

શામળભટ્ટ.

કેનું સ્થાપન કેનો મંત્ર, તત્વ પૂજનના કેવા તંત્ર.
તેહ બતાવો મુનિ મારાજ, થાયે મુજ અર્ભકનાં કાજ. ૧૧૭

દોહરા.

શાંડિક મુનિ-સંભળાવશે, માટેવ તણે મહિમાય;
અર્ભક આચરશે એ તણા, સુખ સાગર સીમાય. ૧૧૮
પરમેશ્વર પરસન થશે, રિદ્ધ ભોગવશે રાજ;
સોમ પ્રદોષ વ્રત માંડશે, કરશે ક્રૂડાં કાજ. ૧૧૯
આ અધ્યાય જ્યે તણી, પૂરણ વાત પ્રકાશ;
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ. ૧૨૦

ઇતિશ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે 'સોમ પ્રદોષ વર્ણન' નામનો પઠોઽધ્યાયઃ

અધ્યાય ૭ મો.

દોહરા.

સિદ્ધિ શુદ્ધિ સ્વામી જે, ગણપતિ ગુણ ગભીર;
અર્ભક ઉમા ઇશનો, ધર્મ ધુરધર ધીર. ૧
મેવું સક્ષખનપુરી સદિત, કહાવે જે કિરતાર;
પિયર સૌ પડિત તણી, દિવ્ય પદવી દાતાર. ૨
ઋષિ કહે ગમ. સુણો, પ્રદોષ તણી કહું પેર;
સંક્ષેપ બતાવું સુંદરી, શુભવંતી જા ઘેર. ૩
બારે માસ ઉત્તમ અધિક, કામનિ સાંભળ કર્ણ;
માર્ગદર્શિ કે આવણે, તત્વ કલા એ ત્રણ. ૪
શુદ્ધપક્ષ શિરોમણિ, તિર્થ તેરસ સોમવાર;
આરંભ કરાવ એ દિવસથી, સકળ તત્વનું સાર. ૫
નિર્મળ નદિ નાવણ કરો, જીતો ઇન્દ્રિ સર્વ;
અસત્ય કદિ નહિ ઉચરો, ગાત્ર તજો સહિ ગર્વ. ૬
મનસા સિદ્ધ મન વશ કરો, દુડાં ન કરો કર્મ;
પુણ્ય દીઓ પરમારથી, ધારો રોડા ધર્મ. ૭
પરને પીડા નવ કરો, પાળો સીધ સમેત;
અહર્નિસા આનંદમાં, હરિહર સાથે હેત. ૮
અરાન વર્જિતશુભ એ દિવસ, રહે ન ધરવો રોષ;
રજની મુખ ધટીકા તણ, પાંચ ધટી પ્રદોષ. ૯
દિવસ ધટી તણ પાછલો, રૂડી એ ધટી રાત;
પાંચ ધટી પ્રદોષની, વેદવચન વિખ્યાત. ૧૦

સંધ્યા સંધ્યાકાળની, મારો પોતે મન;	
પ્રાણાયામ પે'લું કરે, પછે કરે પૂજન.	૧૧
પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા શુદ્ધ યષ્ઠ, દેહ ન્યાસ દિલ દીઠ;	
અર્ધ પાલ પૂજા વિધિ, પૂજે શિવની પીઠ.	૧૨
તંત્રોક્ત તદપિ દેવવત, જપ હોમાદિક જોગ;	
ધૂપ, દીપ, તિલ, તાંબૂલે, ભાવતા ઉપભોગ.	૧૩
ધતુર અર્ક કલારનાં, કુસુમ તુલસી નિરિપત;	
જમ જમ જે યાનક ધટે, રોજિત ધરવાં જન.	૧૪
કમળ પુષ્પને કેટલી, મુખ લક્ષ્મીને મન,	
નર્મ, ભુર્મ, ચણેલીએ, આપાવે એ યત.	૧૫
અભિલ, ગુલાબ ને અરગળ, ગંગોદક મુણનિધિ;	
શિવ કવચ શિવ સહસ્રનો, રુદ્રાધ્યાય વિવિધિ.	૧૬
ઉપવિત વસ્ત્ર અલંકૃતિ, શોભા રૂડે સગ,	
લેપ કરે। ચંદન તણે, લાખિણે શિવ લિંગ.	૧૭
દોઢળ ફળ શિફળ સદિત, વિધ વિધના પકવાન,	
મેવા મોઢા મૂળનાં, જીડે બાસઠ પાન.	૧૮
કરે કર્પુરે આરતી, સપતીવત શિવ સેવ,	
ભાવ ધરી ભક્તિ કરે, માની લે માદેવ.	૧૯
વિપ્ર વરણ ઉઘાપને, સાત પાંચ શત સેવ;	
દુર્બળ જો દર્શન કરે, માની લે માદેવ.	૨૦
બોજો શંભુ બુખ્યો ભાવના, કરે નિમેષમા ન્યાય;	
પૂજાની એ પદ્ધતિ, વધુએ હોય જો વ્હાલ.	૨૧
પદ્ધત પૂજા કોટિધા, રાજસ રૂડી રીત;	
પરશ્વજ તન પ્રસન્ન ધરો, જો હોયે પુરણ પ્રીત.	૨૨
પ્રીત યજી પૂજા વળે, પ્રીતે પૂરણ કામ;	
પ્રીતિવશ પરશ્વજ છે, જો જો કામો કામ	૨૩
બોજો વશ છે ભક્તિને, બોજો બોગી ભાવ;	
અરોપ પૂર્ણ પ્રીતે વળે, જીલ્દિ શુદ્ધ બનાવ	૨૪
રાજા રાજ્ય મેવા કરે, ખર્ચે લક્ષ ને કરોડ;	
કમળ હોય તે કરમરે, શિવ આગળ કરજોડ.	૨૫
એમાર્તુ કાર્ધ ન આવડે, શિવ શિવ કહે મુખવત;	
માની લે મહાદેવજી, તુઠે રાકર તત.	૨૬
અહમરે પૂજા કરે, મન મોટમથી મેંર;	
ભાવ નહિ લવ ઉપરે, પ્રભુ માને પાશીર	૨

મરીબ હોય જો ધર તણો, ભાવ હોય ભરપૂર;	૨૮
દર્શન કરે દલડા થકી, સધળું માને જૂર.	
ભંડાર હોય ધરમાં બપોં, કરે ધણી દેસેર;	૨૯
હસે હર હેડા વિષે, કૃત જાણે કુખેર.	
હો દેહ દુઃખ પામતો, સમયે શિવને શેર;	૩૦
મન રીઝે મહાદેવનું, કરે તરણાનો મેર.	
પ્રદોષની પૂજન વિધિ, માદેવ તણો મદિમાય;	૩૧
સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળમાં, મુખસાગર સીમાય.	
પક્ષ પ્રદોષ પડિત કહે, વાર યુક્ત શનિ સર્વ;	૩૨
સોમ પ્રદોષ સેવા કરે, ધણો તજી મન ગર્વ.	
પદર દિવસ જે પક્ષમાં, ત્રયોદશી કહેવાય;	૩૩
શનિવાર યુક્તે મળે, સોમ પ્રદોષ તવ યાપ.	
પક્ષ પ્રદોષ તે તેરમે, વર્ષ તણા ચોવીસ;	૩૪
વજુ તેરસ શનિવારના, હોયે અડતાળીસ.	
સોમ પ્રદોષ શનિવારનો, પક્ષ બળે બહુ પુણ્ય;	૩૫
આરાધિ જો ઇશને, નેક રહે નહિ નૃત્ય.	
જેને જેવી આસ્થા, જેને જેવું હેત;	૩૬
તે કળ પામે તેટલું, તન મન ધન સમેત.	
તત્વ ઐહ ત્રિલોકનું, આપે રિદ્ધી રીત;	૩૭
પ્રદોષ કાગવ તું પુત્રને, પુરણ આણી પ્રીત.	
માનનિયે માન્યું ખરું, પરડી મનમાં પેર;	૩૮
શણુગઠા બાધી સાડસે, ગર્ભ શુભવતી ધેર.	
દિવસ આળ્યો તે દેવનો, કર્યું મૂર્ત ધરી મર્મ,	૩૯
વ્રત માંડ્યું જે બાળકે, ધાયો રૂડો ધર્મ.	
મનસા વાત્સા કર્મણા, તન મન ધનથી તર્ત;	૪૦
મેવે શ્રી શુભપાણને, મનસા માંડ્યુ વ્રત.	
શ્વાસો શ્વાસ, ધડીએ ધડી, નિમેષ નિમેષે નેક;	૪૧
શિવ શિવ મુખે ઉચરે, અધિક શબ્દ એ એક.	
પામર શી પૂજા કરે, કરે દિવ્ય દરશન;	૪૨
અહર્નિશ આરાધતાં, પરબ્રહ્મ થયા પરસન.	
બાળક ને વળી બાપડાં, જર ધરનું નહિ જોર;	૪૩
કગાળ થઈને કરગરે, તેને શાનો તોર?	

શ્રીશિવપુરાણ.

ધંતુરા ને આકડો, પાણી રડે પ્રીત;	
તમ તમ હરખ્યા હર ધણું, રાજ રાજેશ્વર રીત.	૪૪
નાચે કુદે નૃત્ય કરે, આણે નહિ અહંકાર;	
કુડ કપટ કાચે નહિ, કરુણા કરે કિરતાર.	૪૫
અહંકારે હર વેગળા, પુણ્યવંતાની પાસ;*	
ભોળો ભવ વશ ભાનને, વસે હેતને વાસ.	૪૬
ખટ માસથયાએમ ખાંતસું, પ્રદોષ થયા જન્વ બાર;	
એકાકી નહાવા ગયો, વિપ્રતણો કુંમાર.	૪૭
માદેવના માથાપરે, બ્રહ્માંડ અદિયો ભાર;	
એને તે શું આપશું, કરે એમ વિચાર.	૪૮
આ ભવ લક્ષ્મી આપશું, નવે ખંડમાં નામ;	
વળતો વાસ કૈલાસમાં, સ્થિરપદ મેટા ઠામ.	૪૯
ઝરણુ આવે છે જળ તણો, ગૌતમી ગંગા તીર;	
કસોલ વિપ્ર કરે ત્યાંહા, નાહે નિર્મળ નીર.	૫૦
પરબ્રહ્મ પરસભ થયા, વડો જે માંહ વિવેક;	
ધુદિ એને આપિયે, ત્યાં તો રે'શે ટેક.	૫૧
ઈંદ્રાશ્વન વૈકુંઠ પદ, કે શું આપું ગામ;	
તરણીનો મેરુ કંઠ, હવણાં આપું દામ.†	૫૨
સોમ પ્રદોષ વ્રત સાધતાં, થયો સંવત્સર એક;	
મનસા વાચા ઈર્મણા, વામ્બો સ્નેહ વિવેક.	૫૩
વિશ્વદત્ત સુત વિપ્રનો, શિવદત્ત નૃપનો સુત;	
આનંદ તણો અર્ણવ ભયો, સાચા એય સપૂત.	૫૪
એક એકને કુબે નહિ, નિમેષ નિમેષ નેહ;	
ત્રણેનો એક આતમા, દિસે લુગ્ધવા દેહ.	૫૫
વસંતઋતુ વ્યાપી રણો, નવ યૌવન તરુ તોય;	
જે બાંધવ ઉભા રહ્યા, લુગ્ધવી દ્રષ્ટે જોય.	૫૬
નટ એક તૂટી પડી, ત્યાં ગયો તે દિગ્ગજ તન;	
કળશ દીઠો ત્યાં કારગો, રૂપાં ભર્યાં રતન.	૫૭
એક એક છનું કોડનું, એવાં અસંખ્ય અમૃત;	
સૂર્ય બિંબ સરીખડાં, ચિંતામણિની તુલ્ય.	૫૮
અમૃદય રત્ન હીરા કણી, તરુણ મુંદરી તેજ;	
વિપ્ર પડ્યો વિમાસણે, હૈડામાં ધણું હેજ.	૫૯

* પ્રત ૨. પાઠ “હરિ અહંકારથી વેગળો, અણુવંતાની નવ પાસ;”

† પ્રત ૨. પાઠ. “કંઠ નવે ખંડમાં નામ.”

અનર્ગળ માલ અમૂલ્ય છે, મંદિર કયમ લઈ જાઉં;	
પ્રદોષમાં કુંડ પડે, તો તો દુઃખિયો થાઉં.	૬૦
રત વા'લાં મુજને નથિ, વદાર્યું મુજને તત;	
નાખી કળશ ને નિકળ્યો, તે વેળાએ તત.	૬૧
લે લે લે લાલક કળશ, તોલ જોલ એમ તર્ક;	
ઈશ તણી આચા ચઈ, કુંવરે સાંભળ્યું કર્ક;	૬૨
અસંખ્ય ભાર અસંખ્ય ગુણ, અસંખ્ય (મણિ) મોઢે મૂલ્ય;	
ગુણવંત ઉપાડીને ગયો, શક સમૃદ્ધિ તુલ્ય.	૬૩
ગંગા નાણો ગુણનિધિ, ગયો હેતથી ઘેર;	
મા આગળ માંડી કહી, પરડી'તી જે પેર.	૬૪
પ્રદોષ તો પ્રત્યક્ષ કુળ્યો, હીરા આઘ્યા હાથ;	
મા અગળ જઈ મુકીયા, સ્તુતિ કીધી શિવ સાથ.	૬૫
પ્રતાપ ગુણ પાર્વતિ પતિ, મોટો છે મા'દેવ;	
રંક અમો રિધ પામિયા, સોમ પ્રદોષની સેવ.	૬૬
માતા કહે સુત સાંભળો, અધિક જોઈ નહિ આપ;	
પુરણ લક્ષ્મી પામિયા, હરિહર તણો પ્રતાપ.	૬૭
વહેતી થ્યો જે બાંધવા, વડો ધરી વિવેક;	
મહારે તો સરખા તમો, એક એક ને એક.	૬૮
રાજપુત્ર વળતો વહે, એ તો નહિ વહેવાર;	
તને આપ્યું મને આપશે, શિવ સમરથ દાતાર.	૬૯
કાઈ રજે ને કાઈ જમે, તાંકે પરનો માલ;	
આસ કરે જે પારકી, કર્મ દિન કંજાળ.	૭૦
ઈદ્રાસન આપ્યું ઈદ્રને, સુરપતિ કીધો શક;	
વેંકું આપ્યું વિષ્ણુને, અતુર્લજને ચક.	૭૧
પય પાપું ઉપમન્યુને, બ્રહ્માને બ્રહ્મ સદન;	
તે આમે તવ લેઈશું, પુણ્યવંત પંચ વદન.	૭૨
ખીજું સરવે ખુટશે, હીરા મોતી ગર્થ;	
ખુટે ન આપ્યું એહનું, શિવ દાતા સમર્થ.	૭૩
મદમતિ તે માનવી, જે કરે મનુષની આશ;	
ચટકા દેખે દિન ચારનો, વળતો ચાપ વિનાશ.	૭૪
તારું ધન તે માહરું, મહારું તે તવ હોય;	
ખાઓ પીઓ સુકૃત કરો, જશ અપજશ હિત હોય.	૭૫
તરણાનો મેરુ કરે, રંકને આપે રાજ;	
તે મુજને પ્રસન્ન થશે, મોટા શિવ મા'રાજ.	૭૬

શ્રીશિવપુરાણ.

કાડી એક લીધી નહિ, વાધ્યો સ્નેહ વિવેક;	
સૌમ પ્રદોષ મત સાધતાં, થયો સંવત્સર એક.	૭૭
વિષ્ણુદત્ત સુત વિપ્રનો, શિવદત્ત રાજકુમાર;	
આનંદ તણો અર્ણવ રણો, ઉદ્ધટ અપરંવાર.	૭૮
કો કોને કુબે નહિ, ક્ષણ ક્ષણ વાધે નેહ;* †	
આત્મા એક તણે તણો, દિગ્ધિ જુજવા દેહ.	૭૯
વસંતઋતુ બધાપી રણો, કોકિલ કરે ક્યોલ;	
બે બાધવ તેને સમે, રમતા આકમઝોલ. ‡	૮૦
ટહુકા નિત નિત તે મુણે, બળે શિવશક્તિ અનૂપ;	
પરંતુ સર્વનો રાજ્યો, ભાસે માધવ બૂપ. §	૮૧
કામ વધારણ કામીને, દશથી ફુલો દેહ;	
કાં નર ને કાં નારીઓ, તીક્ષણ બાણે તેહ.	૮૨
અરણ્ય વન અધોરમાં, પહોંત્યા ન્યારે પંથ;	
તનયા ગંધર્વરાજની, ચિતની નિરખી ચંત.	૮૩
નયમ વિદ્યુત ધનધોરમાં, અગ્રે ઇન્દુ જેમ;	
આકરમાંત અજવાળિયું, તરણી દીડી તેમ.	૮૪
પૂર્ણ કારિમરી પુતળી, સિંચલ દેહિ સદન;	
શરદ શશિના સારખું, વનિતાતણું વદન.	૮૫
ભાંત પડી બે ભાતને, કવણ કામની કેવાય;	
દેદારે દેવામના, મન જોવા મનકાય.	૮૬
સંગે દાસી સહસ્રધા, મહા મનોહર મૃત્ય;	
મદ બરી મગ્ધરવતી, સુર રાણી સમવૃત્ય.	૮૭
બાર જોતનમાં ભામનિ, દમયંતીવત દેહ;	
મનોરમા કો મોહિની, તરણ અરણ્ય વત એહ.	૮૮
જળદળતી ને અમઘે, જોતન બાળે વેશ;	
મંદ્રવદની મૃગ લોચની, સ્થામ અલિકૃત કેશ. ¶	૮૯
ત્રિમદા જાણે પગની, સામા શુદ્ધ સુગંધ;	
કંદર્પરૂપ કટી કેસરી, પુરંદરી પરમાણ.	૯૦
ગજગામી બલી ભામિની, જાણે જામની રાદ;	
ઇંદુ મુખ કો અપ્સરા, બહુધા એમાં બદ.	૯૧

* મત ૪. પાઠ. “નિમેષ નિમેરે નેહ.” † મત ૪. પાઠ “૦ રાજઃ અલોકિક યાય.”

‡ મત ૪. પાઠ “કેવોવ કરે છે કોકિલ, આતુ વન અનૂપ.”

§ બમરા જેવા કાળા વાળ

મદનતણા પણ મદ હરે, દંદર્પ દર્પ માદ કામ;	
રાધા રૂપ દે છે રતિ, સ્વરૂપવતી સુખધામ.	૯૨
મદન સદન શોભાતણું, ભાગ્યતણો ભંડાર;	
અર્ણવ અમૃતનો અતિ, ઇન્દ્રાણી અવતાર.	૯૩
લાવણ્ય જોખન લક્ષ્મી, ગ્રીવા પોત કપોત;	
હંસગામની હારમણિ, સુભ ગુણ લક્ષણ સોત.	૯૪
સુદિ નિધાન જોહો વિધકળા, ભાગ્ય સુભાગ્ય ભરપૂર;	
સાગર કોડ સ્વરૂપનો, નાર વધારણ દૂર.	૯૫
ભક્તી ભુકુટિ કમલવત, કામ જાણુ કરકોડ;	
આતુરનાં ચિત આગવે,* હાડી છોતે હોડ.	૯૬
સકળ કળા સુલક્ષણી, સકળ ગુણાર્ણકર;	
સીમા સુદર માનની, ભાગ્ય તણો ભંડાર.	૯૭
દીડી કન્યા દેવની, તરત ટક્કાઓ પાગ;	
વિપ્ર પુત્ર કહે વીર સુણ, જવાનો નહિ લાગ.	૯૮
રમે છે રામા રણ વિશે, સ્વ ઇચ્છાએ સાર;	
આપણુ જઈએ ધાર્ધને, એ તો નહિ વ્યવહાર.	૯૯
શાસ્ત્ર સામ્ય પુરે નહિ, કામનિર્નુ કુણ કામ;	
પાગ ભરો નહિ પાંધરો, તજો હવે આ કામ.	૧૦૦
રાજપુત્ર કહેરહોતમે, (જોઈ) જીવતીનીકાણુ જાત્ય;	
પાર લઉં પ્રેમદા તણો, જૂપ તણી એ આત્ય.	૧૦૧
કાયર ધર્મ કયમ નાશીએ, જીવતીમાં શું જોર;	
દેવ માનવ કે દાનવી, જોઈ એનો અંકાર.	૧૦૨
વિપ્ર તો વનમધે રહ્યો, આતુર નર ચિત ચહાય;	
નિરખું જઈ એ નારને, ચનાર હોય તે થાય.	૧૦૩
નારી સન્મુખ નૃપ ગયો, દીઠા નવરસ નાવ;	
પુરણ રૂપ પ્રભુમવત, આવ્યો રતિને દાવ.	૧૦૪
ધંદ્ર અવતાર થકી અધિક, ચંદ્ર થકી ગુણ ચાર;	
એતું રૂપ રંગી રહ્યું, એકે નિરખે નાર.	૧૦૫
એક રૂપ રાગતણું, શિવ પૂજન તપ તેજ;	
કામની કંદર્પવત કળ્યો, હૈડે અધીડું હેજ.	૧૦૬
ધંદ્ર ચંદ્ર કો અધિપતિ, કે.સુર સૂતનો સાથ;	
મુજને વરવા મોકલ્યો, એક વિશંભર નાથ.	૧૦૭

શ્રીશિવપુરાણ.

કે છળવા કે છત્રપતે, મૂકવા મૂળ માન, વગ ચાથે વરે મૂને, (તો) દીલુ શ્રવત દાન	૧૦૮
પૂજતી હું પરબ્રહ્મને, પૂજતિ ગવરીને દિન રાત, તેણીએ વર મોકલ્યો, જગદ્ગ્ન અળા માત	૧૦૯
ત્રિપુરારી તુઠ્યા મુને, હુઠ્યા વિધલ્ય મત, મન અવલોકી માનનિ, તે પાસે આવી તર્ત.	૧૧૦
ધંદ, ચંદ સરીખડો, ચપક વર્ણી કાપ, રામાએ દિઠો રીઝમા, રૂપરતો તે રાપ.	૧૧૧
માનનિ મન વિચારિયુ, બોલાવુ કપમ બોન, તરણાથી હળવી પડું, તરણિનુ નહિ એ તોલ	૧૧૨
માનનિ જે માને મળે, અહકારે તન તાન, મૂકે માન જે માનની, હળવી પીપળ પાન.	૧૧૩
દીધી આઝા દાસીને, વાડીમાં સૌ જાપ, હાર શુદ્ધો જર્ઠ હેતથી, તવ શિવ પૂજન થાપ.	૧૧૪
ચોળાવી વનિતા સહુ, રહી એકબી આપ, ભરી દટ બૂપતિ ભણી, મન રાખી નિજ હાથ	૧૧૫
નિકટ ગમે ત્યા નરપતિ, મનથી દીધાં માન, આગતસ્વાગત અદિકી કરી, પ્રિતે આપ્યા પાન	૧૧૬
કોણુ જાત કુણુ દેહ તુજ, ખણુ ગોત્ર શુણુ ગ્રામ, કોણુ ધંદ ઉપાસના, કોણુ તમારુ નામ	૧૧૭
દીસો છે કોઈ દેવતા, સામુદ્રીક સંધાણુ પૃથ્વી પતિના પુત્ર છે, આગપિપાં અધાણુ	૧૧૮
કરણુ પર્યંતે નેત્ર છે, હેઠા દીંચણુથી હાથ, પ્રતાપ પુરદર સારખો, સેવન શિવને સાથ	૧૧૯
શુણુવતી કરણુ નવ કથુ, પૂછોછો શીપેર, કામે આબ્યા તે કરો, જાઓ પિતાને ઘેર.	૧૨૦
ગામ હામ નથી જાણુતો, નથી માત નયિ તાત, હવડાં તો હું રૂક છુ, શી કહું તમને વાત	૧૨૧
સમ દીધા માટે કહું, ધારુ સાચો ધર્મ, આગળ વાત જાણુ નહિ, કિરતારે લખ્યું ઠર્મ	૧૨૨
રૂક દુર્બળ એક બ્રાહ્મણી, નિર્મળ કુળની નેટ, લિખ માગી ભોજન કરે, પોખે માત્ર પેટ	૧૨૩
માત, તાત, મોસાળ ને, સજન સદેહ સથ, આઝા રાખુ છુ મેળવે, ચોદ વોકનો નાથ	૧૨૪

તમારે કામ મારું કરું, ગુણ અગુણ શા ગાઓ;	૧૨૫
પરદાર શું પ્રીતશી, જ્યાં આલ્યાં ત્યાં જાઓ.	
ચતુરા પરખી ચાતુરી, તે વેળા ગળી તર્ત;	૧૨૬
ગળે પતાયું પાણીએ, અથવા અગ્નિ ધૂત.	
અહંકાર તનથી ઝટ તજ્યો, દેતે જોયા હાથ;	૧૨૭
તન, મન, ધન સોંપી કહે, સ્નેહ ચાહે તે સાથ.	
રામા કહે રહિયે વસ્યો, દિવ્ય દેવાંથી દેહ;	૧૨૮
કામની કામાતુર યર્ષ, નિશ્ચય આણ્યો નેહ.	
અમૃતથી ધણું મીઠડાં, કથન સંભળાવ્યાં કરણ;	૧૨૯
શિવ પ્રસન્ન તુજ ઉપરે, પ્રીત ધરીને પરણ.	
મુજ મન માન્યો તું ધણી, તું હૈડાનો હાર;	૧૩૦
તુ રક્ષક મુજ જીવનો, આત્માનો આધાર.	
નિહજ છે મારું વધુ, કામાતુર છું કામ;	૧૩૧
પરમાળ આરોપું કંઠમાં, શિરજન હો સ્વામ.	
પૂર્વજન્મ સચો હશે, લખ્યો વિધાતા લેખ;	૧૩૨
ગંધર્વ વિવાહ ત્યાં કરો, વાર કરો નવ રેખ.	
નરપતિ કહે નારી મુજો, હમણાં છું હું રંક;	૧૩૩
તમેા દીસો દેવાંગના, એ મળશે ક્યમ અંક.	
પુરું ક્યમ તારું પડે, હીરા હેમ બહુ હાથ;	૧૩૪
અમેા રંક તું રાજવી, સ્નેહ કસ્યો તુજસાથ.	
રાજ્ય શ્રદ્ધ રણ રડવડું, ત્રિપરીત જો અમ વેશ;	૧૩૫
વૈરી હાથે વહી ગયા, દિવ્ય દામ ને દેશ.	
ઉદરભરું આઠણુગૃહે, બોહો દુઃખ બાળત ખીજ;	૧૩૬
અવસ્થા એકે નથી, રાખે શું તું રીઝ.	
તાત તમારો ખીજગે, કુમારી વરિ કન્યાપ;	૧૩૭
સ્વ ઇચ્છાએ પરણુશો, અદિકા એ અન્યાપ.	
સૂર્ય સાખ્ય તો નવ દીએ, કરો દેવ દરશન;	૧૩૮
એ પાતે અન્યા ધણો, પરમેશ્વર નહિ પરસન.	
નીચ સ્વભાવ નારી તણો, વડો એક મોટો વાંક;	૧૩૯
સહસા કામ ન કીજીએ, અળગા આડો આંક.	
(હું) પૂછું મારી માતને, તું પૂછ તુજનો તાત;	૧૪૦
વળતી તો વિવાહ તણી, વનિતા કરજે વાત.	
ઉભયે જ્ઞાન વિચારિયું, કીધા વાચદો વર્ત;	૧૪૧
પરમ દહાડે પરાઢીએ, અહીંઆ આવજો તર્ત.	

શ્રીશિવપુરાણ.

હું ગંધર્વની દીકરી, મહાલક્ષ્મી શિર યોટ;	
અવખત અમૃત મધવા તણી, રિદ્ધ સિદ્ધની નહિ યોટ.	૧૪૨
સ્ત્રીહત્યા રાત સહસ્રધા, અમૃત ઘણહત્યા આપ;	
વચન ચૂકા આવો નહિ, (તો) પ્રત્યક્ષ કાળનું પાપ.	૧૪૩
સમ દીધા બહુ આકરા, કરી પ્રતિજ્ઞા પાંચ;	
નિર્ભયથી અદિ આવજો, હંની નાવે આંચ.	૧૪૪
અરસપરસ કાલો કર્યા, વચને વારંવાર;	
નગર સમીપે નરપતિ, નાર સમીપે નાર.	૧૪૫
વાત કહી વડ વીરને, શુભવંત આગ્યો ઘેર;	
મા આગળ માંડી કહી, પરહીતી જે પેર.	૧૪૬
મા'દેવજિએ મોકલી, પ્રદોષતણું એ પુણ્ય;	
સુત જાજો સુખે તમો, નિમેષ ન રાખો દૂન્ય.	૧૪૭
તે વળા તનયા ગર્ભ, જ્યાં બેઠા તો તાત;	
કર્મ કયા કહી કામનિ, વનમાં થઈ જે વાત.	૧૪૮
ધન્ય વર વરવા તણી, હોંસ ધણી મન દામ;	
ત્રિલોક મોહન વર મળ્યો, દેવતરૂપી દામ.	૧૪૯
પરણાવો મુને પ્રીતથી, માગું પિતા તમ પાસ;	
પ્રસન્ન મુને પરમેશ્વરી, એ વર કેરી આશ.	૧૫૦

ચોપાઈ.

તનયા પ્રયે યોગ્યો તાત, પુત્રી સાંભળ તું એક વાત;	
રાતે ધ્રુવ સભામાં આજ, થયું કાઠિધા મહારું કાજ.	૧૫૧
સુરપતિ સાચ શિવ લોકે ગયો, અધિક ઉત્સવ તે ઠામે થયો;	
દેવતણું દીર્ઘ દરશન, પરબ્રહ્મ મને થયા પરસન.	૧૫૨
નેહ કરી યોગ્યાઓ નાથ, હેત ધણેરે શિર મુક્યો દાય;	
માગ માગ ગંધર્વ શુણ નિધ, વેદ પુરુષ યોગ્યા વિધનિધ.	૧૫૩
ત્યારે મેં નમ્રાચું શીશ, તમો આજ નિરંજન ઈશ;	
તરણ તારણ ત્રિભુવન ભૂપતિ, આજ પુરુષ છો અકળ તવગતિ.	૧૫૪
આઘના આજ અશરણના શર્ણુ, લાગ્યું ચિત્ત તમારે ચર્ણુ;	
માગું મોક્ષ માગું ધન ધાન્ય, માગું ભક્તિ તુજ ભગવાન.	૧૫૫

દોહરા.

માદેવ કહે મારું કહ્યું, કર કર કહું તે કાજ;	
પુત્રી તારા પેટની, અતિ રૂપણી આજ.	૧૫૬
માગી આપો મુજને, મહારો છે એક પુત્ર;	
પુણ્ય યત પ્રદોષનું, શોભાવે છે સૂત.	૧૫૭

ધમ કર્મ ને ધ્યાન દૃઢ, શિવદત્ત રુદ્ર નામ;	
પરણાવ પુત્રી તેદેને, કર કર્તુ કર્તુ દામ.	૧૫૮
રણુમાં મળશે રાજવી, પરણાવો તનવા પેર;	
અદ મહા સિદ્ધ નવનિધિ રિધ, મોક્ષ તેને ઘેર.	૧૫૯
તુલ્ય ચિંતામણી આપજે, જ્યેષ્ઠી ચિંતા જાવ;	
અયુત ઈંદ્રાસન તણી, શોભા સેજે યાવ.	૧૬૦
શિવ વચન શિરપર ધર્યું, ગંધર્વ આગ્યો ઘેર;	
કુવરીએ સાચું કહ્યું, પ્રીછયો સધળી પેર.	૧૬૧
સંદેહ મન રહ્યો નહિ, સર્ગા સજ્જન સમેત;	
ભામની ભાગ્ય તારું લાકું, હજાર હાય હર દેત.	૧૬૨
પત્યવદનનો પુત્ર એ, પૂર્ણ પ્રદોષનું પૂણ્ય;	
તે વર પામી પ્રેમદા, નેક રહી નહિ નૂન્ય.	૧૬૩
ખીજે દિવસે બાળકી, તેડી આગ્યો લાંબ;	
ધમિરે મેળવા એકઠાં, શુભ મંદિર વન માંભ.	૧૬૪
ધણુંક સૈન્ય ગંધર્વનું, સજ્જન સહોદર સાથ;	
પરણાવી પુત્રિ પ્રિતથી, દેતે મેળ્યો હાય.	૧૬૫
દેવ સાક્ષી દેવત ધણું, દીધું કન્યાદાન;	
નવનિધિ તે પામિયો, શંકરના સન્માન.	૧૬૬
તેજ વાધ્યું ત્રિલોકમાં, અલખત અંદિકી હોય;	
પરમેશ્વર જાવ પાધરા, કદી ન ગાંજે ક્રોધ.	૧૬૭
લક્ષ્મીને વશ સર્વકો, ધર ઘોડા ગજ રથ;	
અજીત કહાવે એકલો, સૈન સહિત સમર્થ.	૧૬૮
હસ્તી ઘોડા માલ ધન, ગ્રામી જોખ જતન;	
મનવાંછિત જ્યાં નિપજે, જ્યાં ચિંતામણી રતન.	૧૬૯
ગંધર્વ વોળાવી વળ્યો, જન આમરની જાવ;	
દેવ કુંડુભી વાળતે, મંદિરમાં મહીપલ.	૧૭૦
અરણે નમિયો માતને, વધુ સમેતે આપ;	
અલખત પાગ્યો અધિપતિ, તે શિવનો પરતાપ.	૧૭૧
વજ્ર કયો તે વિપ્રને, પંચશત અન્ય પ્રધાન;	
નાતમ નગર વસાવિયું, ધર્મધ્વજ દે સૌ માન.	૧૭૨
શત્રુ જીત્યા સામટા, તાપ કયો સૌ તાજ;	
અનમી કહેવાયો એકલો, રામ સરીખું રાજ.	૧૭૩
પ્રભ પાળે પુરણ પ્રીતથી, દે કુષ્ટને દંડ;	
ગંજુદીપમાં જશ લિયો, ભુપત ભારે ભર્તખંડ.	૧૭૪

શ્રીશિવપુરાણ.

વસુધા સર્વે વશ કરી, કાઠ સમુદ્ર ડોહ;	
કર આપે સૌ રાજ્યા, નરપતિ સધળા નેટ.	૧૭૫
અથ અઠવાસી લાખ છે, શોભા પામ્યો સિદ્ધ;	
પંદર લાખ પાખર તણી, ઘેમર નૌતમ નિધ.	૧૭૬
તેજાં આઠાણુ આઠાણી, આ રિદ્ધ તમારું રાજ;	
કહ્યું તમારું હું કરું, સેવક સેવા કાજ.	૧૭૭
દોસત દસ હજાર વર્ષ, ભાવતા લો મન ભોગ;	
નર નારી આનંદમાં, નિર્મળ દેહ નિરોગ.	૧૭૮
પુત્ર પાટવી પાંચને, સૌંધું રાજ્ય રિધ ધન;	
પ્રદોષ મત ન મૂકશો, મહારુદ્રશું મન.	૧૭૯
શુભ વિમાન શિવજી તણાં, પ્રીત્યે આગ્યાં પાસ;	
પ્રદોષ પુણ્ય પ્રતાપથી, પામ્યા ત્રિરિ કૈલાસ.	૧૮૦
પ્રદોષ સમું કો પુણ્ય નથી, પ્રદોષ સમી નહિ પુજ;	
વેદ શાસ્ત્ર વાણી વદે, સિદ્ધિ વરવા સુઝ.	૧૮૧
વિદ્યા ભણિયો વિધ વિધે, છયે શાસ્ત્ર છત છાપ;	
પ્રદોષ મત ન પ્રીછીયો, તેનાં પુરણ પાપ.	૧૮૨
મંત્ર, જંત્ર તંત્ર તરતીઅછે, અતિ ડાહ્યો હોય આપ;	
પ્રેમ નહિ પ્રદોષ પર, પુરણ તેનાં પાપ.	૧૮૩
લખવું, ભણવું, લેખવું, ચતુરાધ્યમે તાણે આપ;	
પ્રદોષ મત પ્રોછ્યો નહિ, પુરણ તેનાં પાપ.	૧૮૪
જપ તપ ને જર જોડવું, તન વેઠે બહુ તાપ;	
પ્રીતિ નહિ પ્રદોષ શું, પુરણ તેનાં પાપ.	૧૮૫
શિવ પ્રદોષ પૂજન વિધિ, જાણી જોકે જન;	
જુગ બાધા તે છૂતીઆ, અવતાર તેનો ધન.	૧૮૬
શૌનક અત્યે સૂત કહે, પ્રદોષતણાં એ પૂણ્ય;	
પૂજ શિવની આચરે, વળતી નવ રેહ વૃન્ધ.	૧૮૭
ધિકાતેર રાતથી અદિક, ઉદાર પમાડે ધર્શ;	
પ્રદોષ સમે પૂજ કરી, નામે જે કો શીશ.	૧૮૮
સુરાપાની કે ઘાતકી, અન્યાયીઆ અધર્મ;	
છુટે પાપે પ્રદોષથી, કોટી જન્મનાં કર્મ.	૧૮૯
પરદારાગામી કદા, પરનિદાશું પ્રીત;	
છુટે પાપ પ્રદોષથી, ગાય હરિહરનાં ગીત.	૧૯૦
અલક્ષ લક્ષ અદિકુ કરે, કરે કુકર્મ અન્યાય;	
પલકે પાપ પ્રાણે કરે, મોટો શિવ મહિમાય.	૧૯૧

પ્રદોષ સખી પૂજા નહિ, શિવ સખી નહિ સેવ;	
શિવ સમું સાધન નહિ, માદિવ સખો નહિ દેવ.	૧૯૨
શિવ પૂજો શિવ શિવ કહે, વાણી વેદ વિદ્યાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	૧૯૩
વેદ સાત્ર પુરાણમાં, વર્ણવેલી કહું વાત;	
મહિમા શિવ પ્રદોષનો, સંપૂર્ણ અધ્યા સાત.*	૧૯૪

(ધતિશ્રી પ્રશ્નોત્તરખંડે) 'પ્રદોષ વર્ણન' નામનો સાતમેધ્યાય:

અધ્યાય ૮ મો.

ચોપાદ

બ્રહ્મા તનયા દેવી સરસ્વતી, આરાધું ઈસ હિમાનો પતિ;†	
તુમ કૃપા જે નરને હવી, કાશે કહેવાણો ભૂમા કવિ.	૧
વેદ વ્યાસને કુડી વાણુ, કીધાં અષ્ટાદશ પુરાણ;	
કુડી વારિમકને પ્રવચ પવિત્ર, વર્ણવ્યું જેણે રામ ચરિત્ર.	૨
બ્રહ્માશના દાખ્યા બેદ, વર્ણવ કીધા ચારે વેદ;	
સાચી સકલ સોભિત સર્વદા, નિર્મળ નીર રૂપે નર્મદા.	૩
ગણપતિ આગળ રહું કરજોક, લગ્નમ રાખો શ્રી રણુકેડ;	
સોમપ્રદોષ તણી ટહું કયા, બાણું એટલું કહું છું જયા.	૪
વાયુને વશ જેવું તણું, સમસ્ત દેવ રાખો નિજ રાણું;	
સાંબ કૃપા મોટી સર્વથી, નિમેષ ડહાપણુ ખીજનું નથી.	૫
બહુ શુદ્ધિ સાગર કહેવાય, કરે કૃપા જે સારદ માય;	
સદસ મુખ સવે જે શેષ, લક્ષણુ શુણુ બાણું નહિ લેશ.	૬
વીસ કથ વદે જે વેદ, બ્રહ્મા વોય ન પામે બેદ;	
સનકાદિક બેગેશ્વર જતિ, સિવનો પાર ન પામે રતિ.	૭

* આ આધ્યાયમાં જ્યાં જ્યાં 'સોમપ્રદોષ' સપ્દ છે, ત્યાં ત્યાં અમદાવાદમાં ગંગારાકર નામક કવિએ છપાવેલા શિવપુરાણમાં 'શનિ પ્રદોષ' સપ્દ જણાય છે. તેમજ ઇ. સ. ૧૮૧૭ માં 'સાજારામ બિજસેટ'ના છાપખાનામાં છપાવેલી એક નાની ચોપણી નામે "શનિ પ્રદોષની કથા" માં આ જ અધ્યાય છે, તેમાં પણ શનિ પ્રદોષ છે. મારી પાસની ત્રણ પ્રત, જેમાંની નંબર ૧ ની પ્રત, જે કવિ નર્મદાસંસ્કૃત સંપ્રદમાંની છે— વધારે સારી છે, અને તેને મુજ પાઠ તરીકે કાવચ રાખી છે તેમાં "સોમ પ્રદોષ" છે, તે જ મેં કાવચ રાખ્યો છે. (સંવત ૧૮૨૮ ની) નંબર ૨ ની પ્રત રાનધામ હીરજી બદ, ગામ વિજયપુરાગાનીમાં પણ સોમ પ્રદોષ જ છે. ત્રિજ પ્રત, જે ધણી અમદા છે, તેમાં શનિપ્રદોષ છે.

† પ્રત ૩ અને ૪. "બો સરસ્વતીને નાણું શીલ, આરાધું હમાપતિ ઈસ."

શ્રીશિવપુરાણ.

ભક્તતણે વશ બોલો ભૂપ, હરિહર જન્યે એકજ રૂપ; નિર્ગુણ થકા સચુણ એ સાર, વર દેખ્યુ બોલો ભડાર *	૮
મહાદેવ નામે મનવાંછિત મળે, સિવશિવ કહેતાં સફળે ફળે, જળ ધારે જન્મારો તરે, હર હર કહેતાં પાનિક હરે.	૯
ધતુર ચઢાવ્યે આપે ધન, ગાલ વળડે શિવ પ્રસન્ન, અર્ક ચઢાવે ધન અવધિ હોય, એમાં સદેહ ન રાખો કાપ.	૧૦
ભુક્તિ મુક્તિ ભાવે ભરે, નિમેષ માત્રમા ન્યાલજ કરે; પોતે અંગે એળે રાખ, સેવકને લક્ષ્મી દે લાખ.	૧૧
વૃષભ વાહન પોતે તો સિધે, ભક્તને બોલો અંશવત દિધે, આપ કંઠે રહ્યાના સાર, મેવકને મોતીના દાર.	૧૨
ધરણી ઉપર પોતે ધર્મે, સેવક વાસ કૈલાસે વસે, મોમ પ્રદોષ તણો મહિમાય, શિવ પૂજન તે તો સીમાય.	૧૩
કોડ પુરાણ કહે છે સૌ કથી, હરિહરમાં કાર્પ અતર નથી, સોમ પ્રદોષની સિદ્ધિ સૂત્ર, પામે વધ્યા નારી પુત્ર.	૧૪
સૌભાગ્ય દેખણ છે એ સાર, ભવસાગર ઉતારે પાર, મોમ પ્રદોષ ચચારય વળે, જન્મ મરણનો ફેરો ટળે.	૧૫
સુત કહે, શૌનકેને સાર, ચૌદ મુદ્રામાં કણુ ન્યમ ચાર, મૃત્યુંજય મહિમાનું મૂળ, ટાળે સધળાં સકલ શૂળ.	૧૬
વીસ જન્મનાં વિપરીત ટળે, મુક્તિ ને મનવાંછિત મળે, ગાળ્યો તે કોનો નવ જાય, ચિરંત આશા પુરી થાય.	૧૭
સોમ પ્રદોષ કરે નરનાર, ત્યાગિ ગૃહસ્થ તથા ધનધાર, કરે વ્રત સન્યાસી સિદ્ધ, રામ રક પામે બહુ રિદ્ધ.	૧૮
બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિ, વૈશ્ય ને શૂદ્ર, સર્વેને માથે રાજે નેદ્ર, કોટિ વ્રત બીજ છે કથી, સોમ પ્રદોષ સમુદ્રો નથી.	૧૯
ત્રિટિ તીર્થ ફેરો નિ શક, સોમ પ્રદોષ આગળ સા રક, એ ઉપર એક કહું આખ્યાન, શ્રુતિ, સ્મૃતિએ ગાયાં ગાન.	૨૦
આજ્યોત્તમ શુભવંતુ ગામ, ચિત્રવર્મા નરપતિનું નામ, લક્ષ્મી લાડ કરે સૌ લોક, સ્વમામા કોને નહિ શોક.	૨૧
રામ સરીખુ જેનું રાજ્ય, અસત્ય અન્યાય તનથી તાજ્ય, સકળ કળા, ગુણ, સાહસજ ધીર, વપુ વિવેકી વડહથ વીર.	૨૨
હર પ્રેમ સામદર્માં શર, પરમારથ પ્રીછે ભરપૂર; દાતા દિલ દેવાશી દેહ, નારાયણ ઉપર બહુ નેહ.	૨૩

મુદ્ધ રત્નભાવ સત્યવાદી રૂપ, ભોગ સકળ ભોગવલો બૂપ;	
અપ ગુણ ચાતુરીએ ભરી, રંભાસમ ધરમાં સુંદરી.	૨૪
નરનારીને અદિક્રી પ્રીત, ગુણ ગાળે ને સુંદર ચરીત;	
દશ પુત્ર નરપતિને નેક, લાડલવાઈ પુત્રી છે એક.	૨૫
અદિક ચાતુરી અભરે ભરી, દેવાંગના જેવી દીકરી;	
દેવી દેવ કન્યા કો દામ, સિમંતિની સુતાનું નામ.	૨૬
દાતા ગુણ ગહાપણ ગહી, લક્ષણ રૂડે લાડલવાઈ;	
અંદવદની મૂળ વેણાં વક્ર, સિદ્ધાકાર કદિનો લંક.	૨૭
વિવેક હંસા ગંગામિની, શર્દ નિચા જેવી બમિની;	
કામળ પદ્મ કમળનો કંદ,* જેવો સરદ પુનમે ચંદ.	૨૮
તનયા પ્રગટી જ્યારે તેહ, સાચો માત પિતાને સ્નેહ;	
દરખ ભેર ધણીઆણી ધણી, લીધી જન્મપત્રિ તે તણી.	૨૯
મૂંઠી છાંડી ધરને માંજ, આનંદ ઉત્સવ અધિકો ત્યાંજ;	
શુક્રમ પક્ષમાં ધંદુ જેમ, તરણી તેજ વધે છે તેમ.	૩૦
અદિક એમ વર્ષે વિત્યા આઠ, ઠરાવ થયા વિવાદના ઠાઠ;	
કુંવરીનો વિવાદીછએ, લાખિણો લાહો લીછએ.	૩૧
કહે રાણી કરેનું એક કામ, જન્મપત્રિ જોવરાવો નામ;	
જોધી તેડી જોવરાવો જોષ, ગાળા કોઈ ન કહાડે દોષ.	૩૨
મહીપત મનમાં ધયો મગન, પૂછી વિપ્રને લઈ લગન;	
તેજા સહસ્ર અઠવાસી ઝાવિ, મહા મુનેશ્વર મોટા મુખિ.	૩૩
વાયા અવિચળ વિદ્યાવંત, સાધુ જન સત્યવાદી સંત;	
મહીપતિએ દીધાં સન્માન, આપ્યાં વચ્ચે આશુપણ દાન.	૩૪
અગમ નિગમ સર્વે જણુ સહો, કર્મ રેખા કુંવરીની કહો;	
સૌભાગ્ય કેટલું, કેટલું સુખ, કેતું દેવત, કેતું દુઃખ.	૩૫
ધર્મ કર્મ કેવો આચાર, કુંવરી કૃપણ છે કે દાવાર;	
કુળ જોળશે કે એ તારશે, જન્મ જીવે કે હિત દારશે.	૩૬
લેણુ દેણુ સુખ માત ને વાત, વિપ્ર કહો વિસ્તારી વાત;	
વળતા વિપ્ર જોત્યા પરવાણુ, કન્યાને કુશળ કથાણુ.	૩૭
કુળનવરજોઈ કરજો કાજ, દસ સહસ્ર વર્ષભોગવે રાજ,	
પુણ્યવત દસ પ્રસવરો પુન, ધંદુ દેવ જેતું ધર સવ.	૩૮
કીકીતર રાત જ્યેથી તરે, હર કૃપા એ ઉપર કરે;	
સુંદર શીખી શિરોમણી સતી, રૂડી કર્મની રેખા રતિ.	૩૯

શ્રીશિવપુરાણ.

સર્વ મળીને કહી એ વાત, રીઝયાં માત ને તેનો તાત;	
ત્યારે બોલ્યો બ્રાહ્મણ એક, ન્યાયશાસ્ત્રનો ધારી નેક.	૪૦
જૂઠા બોલા સર્વે રુખિ, દક્ષિણા લેવા લખ્યા સુખી;	
સાચું બોલું છું હું આપ, જૂઠું કહું તો પાંચે પાપ.	૪૧
રીઝો કે ખીન્નેજી તમે, સાચા બોલા છેએ અમે;	
સાંભળ રે તનયાના તાત, મ્હોં રાખી નવ કહીએ વાત.	૪૨
મોટમ જશ મહિમા માંડશે, રામા ચૌદ વર્ષે રાંડશે;	
હાહાકાર થશે ગત ધણી, છુડશે જળમાં એના ધણી.	૪૩
હનાર વાત હશે જે હોય, બાવી ટાળી ન શકે કોય;	
જાણશે દેશાંતરના લોક, સજ્જન સૌને પ્રગટે શોક.	૪૪
ટાળ્યું તે કોનું નહિ ટળે, પાંચ લાખ ભ્રે પંડિત મળે;	
લખ્યાલેખતે તે ક્યમ મટે, જવ ભારવધે કે તત્ત નવ ધટે.	૪૫
લોભવાન લક્ષ્મીના હુટ, મિથ્યા મેલો માથાદૂટ;	
નથી પ્રહગતિ જાણતા, અહંકાર મનથી અદકો આણતા.	૪૬
હું એકલો ને એ છે લાખ, રાત્ર તણી સંભળાવું સાખ;	
રાત્ર પૂછે વિષ વિવેક, શું કહે છે આ બ્રાહ્મણ એક.	૪૭
તમે જૂઠા કે જૂઠો એહ, સર્વે ભાગો મુજ સંદેહ;	
અક્ષર શું લખિયો છે આંક, વડો કોનો કાહું હું વાંક.	૪૮
રુપેશ્વર એમ બોલ્યા ધણા, જૂઠા બોલ એ જૂઠાંતણા;	
અભાગિયો અકર્મી ધણું, એ શું જાણે પંડિતપણું.	૪૯
ધણો દામણો દિસે દીન, એ શું જાણે વિદ્યાહિન;	
સમુદ્ર કયા ખાખડ શું લહે, કહો એ તે બ્રાહ્મણ શું કહે.	૫૦
ચતુર્ધા વિના બ્રાહ્મણ ચૂકિયો, મહીપતિએ કાઢી મૂકિયો;	
બહુ ડાહ્યાપણના બોલ્યો બોલ, ઉતારવા સર્વેનું તોલ.	૫૧

દોહરા.

બ્રહ્માંડ ગડે મેરુ ચલે, ધર્તી ઉચ્ચ થાય;	
રાત્ર પંડિત જાણજો, મિથ્યા વચન ન જાય.	૫૨
દક્ષિણથી ગંગા વહે, પશ્ચિમ ઉદયે લાણ;	
ટાળ્યું કોનું નહિ ટળે, જે હું બોલ્યો વાણ.	૫૩
લાલચમાં સૌ લોલિયા, આશા બંધા હોય;	
હું આશા નથી રાખતો, ખેદ કરો મા કોય.	૫૪
તમારે કાજે મેં કહ્યું, દિલમાં જાણી દાઝ;	
ચતુર હશે તો ચેતશે, પાણી પેલી પાજ.	૫૫

બીજાએ માન્યું નહિ, કન્યાએ સુલિયું દાન;	
કાયામાં તે કળકળી, ધારી રાખ્યું ધ્યાન.	૫૬
પાગે લાગી વિપ્રને, હેતે આખો દાર;	
તું ઈશ્વર છે માહરો, આત્માનો આધાર.	૫૭
માથે હાથ મૂકી વળ્યો, અલિ દીધી આસીસ;	
કલ્યાણ કરે કરુણાનિધિ, આદ્ય ઉમાપતિ ધર્મ.	૫૮

ચોપાઈ

રાયે રૂપિ સવોખ્યા સર્વ, દાન દક્ષિણા આપ્યું દ્રવ્ય;	
કોડે નૃપ વિવાહ લામમાં, ધરો ઓગળવ ચાલ્યો ગામમાં.	૫૯
ધર્મધ્વજ વિત્ત કેરો વગે, ખરો કન્યાને મન ખરખગે,	
નાવે નિદ્રા ન આવે અજ, તાણુ નહિ તનયાનું તન.	૬૦
મુખ ગણે સમણાને સમુ, નર સાથે નહી રમે રમુ;	
કર્પાં જાઉં ક્રોને કહું વાત, મૂરખ મુજ પિતા ને માત.	૬૧

ઢાહુરા

પંડિત સૌને પૂછ્યા, મહીપત દીધાં માન;	
અજ વજ્ર લાજન બચ્યાં, ઉપર ફેરફાર પાન.	૬૨
વર્નિતાનો વિવાહ કર્યો, પરણાવી શુભ પેર;	
દમયતી નળનો દિકરો, ઇન્દ્રસેનને ઘેર.	૬૩
ઇન્દ્રસેન મૃત અધિપતિ, નૈપથ દેશ ગુણ ગ્રામ;	
પરણતી મિતે કરી, ચિત્રાંગદ વરતું નામ.	૬૪
બત્રીસ લક્ષણ આગળો, નિજ ધરમાં નવનિધ;	
દમયતીનો દિકરો, શોભા સાગર સિદ્ધ.	૬૫
કવિ કહે ઉપમા કેટલી, વિવિધ વાત વિવેક;	
નળ કહેવાણો નરપતિ, અવની માટે એક.	૬૬
રૂપે રૂડો રાજની, નેક માત્ર નહિ નૂન્ય;	
ચિત્રાંગદ તે ચતુર નર, પૂર્વ જન્મનું પુણ્ય.	૬૭
મુલિ વય સુવર્ણનો, લામ સતિવત કાય;	
જેઝ પુત્રી જામાત્ર નિજ, નિરખી હરખ્યો રાય.	૬૮
એકાદશ વર્ષ અર્ણવી, ચતુરા ચતુરસુખણ;	
અવર લા નથી રજીતો, વિપ્ર વચનબળ બાણ.	૬૯
ગોલ રૂપી આ ગાણનું, હદે સાથે દુઃખ;	
અજ, નીર, નિદ્રા તણ, શન્ય ચારીરિક સુખ.	૭૦
ધર જમાઈ કરી રાખ્યો, જોગ રૂડો જમાત;	
અહર્નિશ રેહ આનંદમાં, પૂજનિકે રૂઢું પાત.	૭૧

કોને પાત કહી નવ શકે, ભાગે નહિ મનની.શ્રાંત;	
રુપિ વલ્લિકની સ્ત્રી કને, આપે ગર્ભ એકાંત.	૭૨
ઋષિપત્ની દૈવત ધણું, ઇન્દુવત્ આકાર;	
રામા રંનાદે સારખી, તેજસ્વી અપરંપાર અપાર	૭૩
મિત્રાણ મહા સાધવી, પ્રેમદા લાગી પામ;	
સકળ સુખ સાગર તણી, જડી મુને તો જગ.	૭૪
મિત્રાણ તું માવડી, સ્નેહ કર્યો તં સાથ;	
કૃપા કરી કન્યા પરે, શિરપર મૂક્યો હાથ.	૭૫
દેશપતિની દિકરી, હેત હર્ષ અતિ હોય;	
ગૌરી થાય ક્યમ ગળગળી, કે દુષ્યં છે કાય ?	૭૬
કન્યાએ કર જોડિયા, સુણો મિત્રાણ માત;	
અથ ધતિ માંડી કહી, વિગત તણી જે વાત.	૭૭
પિતાએ પડિત તેડિયા, રૂડા જન જે રુખ;	
સારું સારું સર્વે કહ્યું, મુજ પિતાને મુખ.	૭૮
એક વિમ્બ એમ બોલિયો, તે વેળાએ તર્ત;	
અતુરાવર્ષે ચૌદમે, માટી પામશે મર્ત્ય.	૭૯
મેં તે સાચું માનિયું, ધારણ ન રહું ધીર,	
તે ધાયો નથી રૂઝતો, તનમાં વાગ્યો તીર.	૮૦
વિદ્ય વળે ક્યમ માહરું, સૌભાગ્ય પામુ સાર;	
આંચ યજ્ઞ ક્યમ ઉગરું, બોલો મુજ ભરતાર.	૮૧
ભરતાર વિના જે ભામનિ, એળે ગયો અવતાર;	
તે માટે ચરણે નમુ, દેહ રક્ષણ દાતાર.	૮૨
સ્વામી વિના જે સુંદરી, સૌભાગ્ય વિના સૌ શૂન્ય;	
કહો મત તે આચરું, પૂરણ પ્રગટે પુણ્ય.	૮૩
એના ઉપાય છે કે નથી, મનના મેલ મેલાય;	
જીવે ક્યમ મુજનો પતિ, કેમ રંડાપો રેલાય.	૮૪
મિત્રાણ કહે માનનિ, છેક શોક તું છાંડ;	
સુખ સાગર સૌભાગ્યનું, સોમ પ્રદોષ મત માંડ.	૮૫
સોમપ્રદોષ જણે કર્યા, સ્વપ્નામાં નહિ શોક;	
દાસવત્ સૌ દેવતા, લક્ષ્મી વરા સૌ લોક.	૮૬
નિત્યે મત અમો કરું, રુખી પત્નીની રીઝ;	
વિદ્ય સર્વે વળી જશે, બહુ મુખનું એ બીજ.	૮૭
જમદૂત જોરો નવ કરે, કુડો ન બેદે કાળ;	
અકાળ મૃત્યુથી ઉગરે; વિધ ન બેદે બ્યાલ.	૮૮

આહારી એ પ્રત આચરે, ભોગવે બ્રહ્મ ભૂપ;	
સ્વ રંનાદે પ્રત કરે, ચંદ્ર રોહિણી રૂપ.	૮૯
આહાર, ક્ષત્રિ, વૈશ્ય, શૂદ્ર, ખીન વર્ણ અદાર;	
રંક રાષ એ પ્રત કરે, શોભા પામે સાર.	૯૦
વિદ્યા કંઈ વેડે નહિ, વધે આયુષ્ય અપાર;	
સોમ પ્રદોષ યશી નથી, ખીન્ને દેવ દાતાર.	૯૧
વનિતા મણિ પ્રત એ, સાભાગ્ય કાળ સરેલું;	
મેં જાણું હતું તે કહ્યું, વરદાયક વરેણ્ય.	૯૨
નર નારી સાદો કરે, કરે રાષ ને રંક;	
ઉચ નીચ સૌ આચરે, નેહ ધણે નિઃશંક.	૯૩
કીડીને કુંજર કરે, કરે તરણાનો મેર;	
સોમ પ્રદોષ જે આચરે, સાચા તેના શેર.	૯૪

ઓપાઈ.

સિમંતિની કહે મિત્રાણ માત્ર, પ્રત વિધિ માંડી કહો વાત;	
કિયો દિવસ ને કવી પેર, ક્રેણુ દેવનું ચાપન ઘેર.	૯૫
શાએ કહી તેવી કહો કથા, જોમ્ય વાત જણાવો જયા;	
સદા સર્વદા સોમ પ્રદોષ, જોપી પાસમાં પૂજે જોય.	૯૬
બારે મહિના ઉત્તમ કલા, વઘા વિષ્ણુ લક્ષ્મીએ લલા;	
અર્ગિશિર માધ ને આવણ સિદ્ધ, વૈશાખ કાર્તિક સ્ત્રી રિદ્ધ.	૯૭
અવજોગ તજવા, તજવો અહંકાર, રડો પક્ષ, રડો તિથિ વાર;	
શુભ વેળા શુભ ચંદ્ર લગન, મહાદેવ કરો મન મગન.	૯૮
નિરાહાર સ્ત્રી આજો દિશ, અંતર જપ માળામાં ધરા;	
મંદ્રિવશ ને તજવો કોષ, પવિત્રપણે ધરવો પ્રતિબોધ.	૯૯
પરબ્રહ્મ ઉપર ધરવો પ્રેમ, નિશ્ચય ત્રણ વર્ષનો નેમ;	
પ્રદોષ સમે પૂજન શું પ્રીત, દાન પુણ્ય આચરવું નીત.	૧૦૦
સ્તુતિ નિંદા કરે જો લોક, સ્વપ્નામાંહે ન ધરવો શોક;	
જોડી વાતે નવ ખેલવું, વપુ સુધી પ્રત નવ મેલવું.	૧૦૧
તેનું પુણ્ય કોયે નવ કળે, મનવાંછિત પ્રત સફળે ફળે;	
કદમ્ય પ્રતમાં વિધ્નજ ચાપ, તો તો શિવજ વહારે ધાપ.	૧૦૨
જમણો દર્પદેવે આણીએ, અવજન થાય તો જશ જાણીએ;	
નીત નીત પ્રત્યે વાધે નર, ભૂકિત મૂકિત હોય ભરપૂર.	૧૦૩
શુશ્રૂંતી આવી નિજ ઘેર, માંડવું પ્રત પૂજન શુભ પેર,	
ગંગા સ્નાન ઠાડેથી કરે, વન મન ધનથી પ્રત આચરે.	૧૦૪

વિશ્વનાથનાં થાય વખાણ, વાજે દેવ મદ્ય નિરાન,	
માત તાતને હર્ષજ હોય, નિદા તેની ન કરે કાલ	૧૦૫
સ્વામી સાસરામાહે રહો, સમાચાર તેને શો થયો,	
કરે કમોલ જે મનને ગમે, રાજસલામા રમે રમે	૧૦૬
સુખસાગરમા ઝીલે જન, માનની સાથ મળ્યુ બહુ મન,	
નર નારી મન પ્રગટયો નેહ, જીવ એક ને જીવવા દેહ	૧૦૭
તનમન ધન તરુણીનો પ્રાણ, બનીસ લક્ષણ પુરુષ પ્રમાણ,	
નારી શિવ પૂજનપર નેહ, દેવ સેવામાં દમે નીત દેહ	૧૦૮
અતુરાશિર પૂજનનીત ચહાય, નિર્મળ ચવા નદીમા નહાય,	
ખરો ખર્ખરો હેડે હોય, તે બીજુ નવ જાણે કાલ	૧૦૯
પડી નિસારે એતો વાત, સ્મૃતિ બ્રહ્મ પિતા ને માત,	
સોમ પ્રદોષનો મહિમા ધણો, વર્ણન કાણુ કરે તે તણુ	૧૧૦
તનમન ધન સોપુ શિવ સાથ, હરખે જપમાળા લે હાય,	
શિવઅતર ને શિવરૂપ દેહ, નાચે ગાયે શિવનો નેહ	૧૧૧
એમ કરતાં થયા બહુ દિન, મોટો હર્ષ વધ્યો છે મન,	
એ વાત એટલેથી રહી, સ્વામી તણી શી ગત ચર્ષ	૧૧૨

કોહુરા.

ચિત્રાંગદ રાજ અતુર, પૂર્ણ પ્રતાપીક પેર,	
ધર જમાઈ તે યજ્ઞ રહો, ગુણવત સ્વશુરને ઘેર	૧૧૩
ખાય પીએ આનદમાં, રમે જમે રિધરાજ,	
ખમા ખમા સા કો કરે, લક્ષ કોટીધા કાજ.	૧૧૪
સરોવર વાડી સચરે, રાગ તાન રગ રોળ,	
બનીસ લક્ષણુ આગળો, કળા સપૂર્ણ સોળ.	૧૧૫
ચોદ આર ચોવીસ ચીત, જોતેર બુધ નિધાન,	
છયે જત્રીસે જગપત્ય, અણ, નવ, વિસ વિધાન.	૧૧૬
એક સમે મહાપુરમા, નૌકા મેલ્યુ નીર,	
જળ કીડા જોવા ગયો, ધારણુ રાખી ધીર.	૧૧૭
નૃત્ય ગીત વાજીત વિત, અપહરા અપરપાર,	
નૃત્ય કરે ત્યાં નર્તકી, શોભા સધળી સાર.	૧૧૮
સાથી મોટા સારખા, જોડા નૌકા માધ,	
સુદર સદ વાયુવડે, વર્ત હકાર્યુ ત્યાં.	૧૧૯
સેવકે સાથે સજ ખરા, વાજે તાળ મદંગ,	
નૌકા મહિ નરપતિ, રાચે રૂડો રંગ.	૧૨૦

લાડકવાયો લક્ષ્મી, અલખત ઘેલો હઘ;	
પુર પશંદીમાં ગયો, સલિધા* સિંધુ મઘ.	૧૨૧
અર્ધ અર્ધવે આવતાં, ડાહ્યું નીકા નીર;	
ડાહાપણુ જનનું શું કરે, તરંગ ત્રવેણી તીર.	૧૨૨
જણુ અગ્નિ અયળા ચળે, તડિત તમાસે તોર;	
જન જે જાણે જીવશું, પંડિત વદ્યો પહેર.	૧૨૩
ઝડ્યું નીર મૂકે કવચિત, કાલું હોય જે ભાગ;	
અગ્નિ આગથી ઉમરે, મહદાયવ ત્યાં માગ.	૧૨૪
ડોહ્યું નાવ ને ઉછળું, ડ્યુનીયું થાય;	
ખસાસીજ ખતે મથે, નાવ ન હાય ઝલાપ.	૧૨૫
ઉછળી ને અડાણ પડું, ઉછળ્યું પાણી જોર;	
હાથથી છુટું નાવડું, વાળ્યો કર્મે ધોર.	૧૨૬
જાસઈ ગયું ભમરા થકી, ભય પામ્યા સૌ ભ્રત;	
જોડે જેઠાજન દતા, સર્વે પ્રમયા મૂલ્ય.	૧૨૭
કોઈકે તરીને નીકળ્યા, થઈ અદસસતા આપ;	
જાકી સર્વે જુડીઆ, પૂર્વ જન્મના પાપ.	૧૨૮
ખખર આવી તે ગામમાં, પસરી પાધે વાત;	
નીકા જુડ્યું નરપતિ, અધિક થયો ઉત્પાત.	૧૨૯
સાત સદસ કિંકર સહિત, હાણુ સર્વની હોય;	
જેમ જમાત જળમાં ગયો, કાઢી ન શક્યું કોય.	૧૩૦
હાહાકાર અદિકો થયો, ખરી આવી એ ખોડ;	
ઉલ્કાપત અતિ હવો, જમાત ગયો જરા જોડ.	૧૩૧
મેન સહિતે સોદિયા, કથ સહિતે કામડું	
કપાંત કરતાં ત્યાં ગયાં, નીકા લંજન કામ	૧૩૨
જળો નખાવી જુકિતથી, તારા ઉતર્યા તર્ત;	
સોએક સજ તો નીસર્વો, સોધે પડિયાં સર્ત.	૧૩૩
જમાત જજો નહિ જળ થકી, અધિપતિ મૂકી આસ,	
નિરાશ થઈ નરપતિ ગયો, પોતાના પુર પાસ.	૧૩૪
પ્રાણુ ચાપણુ પારકી, દોહીત અને જમાત;	
વણુ જળવતે જન છે, નિદે જાનવ માત.	૧૩૫
ત્યાં સજજન તે શું કરે, જળમાં ક્રનું જોર;	
પ્રેમદા સૌ પાછાં વળ્યાં, સધળાં કરતાં શોર.	૧૩૬

* મૂળ સલિધા, સનિવાનું હસ્તદેખનુ સ્વસ્થ ધાકું છે † પ્રત ૪ “પ્રકરમાં જેનાં પા”
‡ પ્રત ૪. “વિચરી” કું કામનિ-ચમ અને તેની ગણી.

લોકાચાર લક્ષણ કર્યા, કળકળિયા સૌ કામ,	
મુર્તિ ન ચાએ જીવતા, તેનો કાણ ઉપામ.	૧૩૭
ગંગા વહે જો ઉત્તરી, ડોલે પર્વત ત્રત,	
ભાગે ભાર ધ્વજાડનો, તોયે ન મૂકે મૃત	૧૩૮
વ્યાધ સિંહને વશ કરે, કરાવે કિંકર કૃત,	
મણિ મણિધરની લઈ શકે, તોયે ન મૂકે મૃત.	૧૩૯
મધાતા સમ મહીપતિ, જનક જરાવાદી જેહ,	
રાવણ તો ગેળાઈ ગયો, કાળ ન મૂકે ક્રેડ.	૧૪૦
પાડવ સરખા પરાક્રમી, દિલ્હીપતિ દુર્યોધન,	
તે ઉગ્યા ને આપ્યા, જરા જાણીતા જન	૧૪૧
જરાસંધ શિશુપાળ પણ, સહસ્રાર્જુન હરસરામ,	
સૌને મૃત્યુએ અઘા, રજા ઠરી નહિ ઠામ	૧૪૨
અનમી અહકારી અધિપતિ, લણ્યાગણ્યા મહુ ભૂપ,	
સિદ્ધ તાપસને શેવડ, રાજાણા શુભ રૂપ	૧૪૩
છપન કોટીકે જાદવા, ખરા ક્ષત્રિવટે ખૂદ,	
કાળ રૂપી ગ્રાહે ગળ્યા, જ્યમ સાગરમાં બુંદ	૧૪૪
નામ એટલાનો નાશ છે, જાય તેટલું જાય.*	
મૃત કોને મૂકે નહિ, કાળ સર્વને ખાય	૧૪૫
સાગર પર્વત નાગ નદ, વન્સપતિ બાર અઘાર,	
સર્વે અવેળું કાલનું, વેરાતા નહિ વાર	૧૪૬
શરાપૂરા સામદા, વૃદ્ધ યૌવન ને બાળ,	
કાષ્ટએ રાખી નવ શક્ય, કોપ અઘો બધા કાળ	૧૪૭
અગદ, બાલ, વાનર, વપુ, જાણુવાન જરા જોડ,	
અર્કતુરવત ઉડિ ગયા, કાળે લીધા કોડ	૧૪૮
માયા મન મરે નહિ, હેમ હર્ષ ને શોક,	
મૃત કોને મૂકે નહિ, ક્રોધ મારે ક્રોધ.	૧૪૯
પૃથ્વી પહેલા જે હશે, પૃથ્વી ક્રોડે થાય,	
અવની સહિત ન ઉગરે, કાળ સર્વને ખાય	૧૫૦
કોનાં આયુ અદ્ય છે, કોઈકે અબદ કરોડ,	
આખર મોત મૂકે નહિ, જરા અપજરા જો જોડ	૧૫૧
મહાર મહારું શુ કરે, તારુ ન મળે કોય,	
આનો તે રસ્તે ગયો, રૂપ ગુણને શુ રોય?	૧૫૨

* પ્રત ૨. પાઠ “જાય તે જનનો નાશ છે, જે જન્મ્યુંને જાય.”

ચોપાઈ.

જેને જેટલી દુતી પ્રીત, તેણે તેવી ક્રીધી રીત;	
કુળાચારિક ક્રીધાં કર્મ, ધાર્યો લૌકિક સધળા ધર્મ.	૧૫૩
લક્ષ્ય ક્રેદિધા મળિયા લોક, સીમંતીની કાંઈ નવરે શોક;	
સોમ પ્રદોષનો દુતો દીન, મહાદેવ પૂજા ઉપર મન.	૧૫૪
ત્રિશુલ દર્પ તે દહાડેદવે, સભ્યો શશુમારતવ નૌતમ નવો;	
ન કરે સ્નાન મુશી નવ તજે, ભામની બાવે ભવને ભજે.	૧૫૫
હીસે મુક્તા ફળના દાર, સભ્યા શ્રોતિત શોભે શશુમાર;	
નિશાન દોષ ધણું ગરગડે, ઇશ પૂજવા ઉમંગે અડે.	૧૫૬
ભયક જશ બોલે સિવ તણા, અર્થ મર્થ પામે છે ધણા;	
જથજથકાર નેજશ બોલાય, ગુણવંતી ગુણુ શિવના ગાય.	૧૫૭
ખરચે છે ભારે ભંડાર, અધિક હુલાવે ધન. અંખાર;	
સિમંતીની જે નારી સતી, પતિવ્રત પૂર્ણ પ્રેમે પાળતી.	૧૫૮
તેણે સૌને ક્રીધી વાત, સુણો સર્જન પિતા ને માત;	
પાવક પ્રવેશ બે દવણાં કંકે, તો તો વ્રત અધુરે મંકે.	૧૫૯
સોમ પ્રદોષ ઉપર છે રનેહ, ક્યમ અધુરું મકું એહ;	
માત લખ્યું તે નિશ્ચે મરે, આ સોડે કાણુ જીવતું કરે.	૧૬૦
પ્રદોષ સાથ બંધાણા પ્રાણ, જૂદ ખોટ કે યાચી દાણ;	
પ્રદોષ ઉપર છે મુજને પ્રેમ, ત્રણ વર્ષનો લીધો નેમ.	૧૬૧
નિધમ જતાં તો જીવ જ જશે, શિવજીને ગમશે તે યશે;	
વચન મિત્રાજીનું મુને, આજ હું માતાજી જીને.	૧૬૨
શાસ્ત્ર સાચું કે જૂઠું હોય, જગત પારખું તેનું જોય;	
પ્રદોષ પૂજનનો પૂર્ણ પ્રતાપ, જૂઠો ક્યમ પડશે આ જાપ.	૧૬૩
હર સૌભાગ્ય મુને આપશે, કડીણુ કષ્ટ સધળાં દાપશે;	
વર્ષ ત્રણ યાશે જે દીશ, ઉજવી વ્રત સંતોખીશ ઇશ.	૧૬૪
વિશ દિવસ તે ઉપર જશે, શોક સ્વામીના મુજને યશે;	
ત્યાર સૂધી તો મુજને હર્ષ, વળતી કાયા યાશે ફર.	૧૬૫
ઉમાપતિની રાખું આય, દુઃખ શોક પરસે નહિ પાસ;	
સોખું શિવને તન મન ધન, મહારે કોડ દિવાળી મન.	૧૬૬
મહારે માથે શિવ મહારાજ, રંડાપાની જેને લાજ;	
ધાર્યો જેણે હરને ધણી, તે સૌભાગ્ય ગુણવંતી ધણી.	૧૬૭
અધિક મારે મન છે આનંદ, હિંદવ કોડ રતિ ને ચંદ;	
મહારે મન તો લક્ષ લગન, મહાદેવ પૂજન પરમાર મન.	૧૬૮

માત તાત વહાલું નહિ કામ, અદિક હર્ષ હર મારે હોય;
અમૃત ધન પુઠા છે આજ, કરવાં છે શિવ પૂજન કાજ. ૧૬૯
કલ્યાણ રૂપ શિવજીનું નામ, શોક સંતાપ તણો નહિ કામ;
શિવશિવ જો મુખથી કહેવાય, નવ લક્ષ્યોજન દુઃખ પળાય. ૧૭૦
ડો દિલ તો પામે દુઃખ, સંતોષીને સધળું સુખ;
એવો નિશ્ચય કીધો અમો, રૂડી કે ભૂંડી કહો તમો. ૧૭૧
અમિ પાસ કયમ આવે ટાઢ, ધીંગારાય પડે કયમ ધાલ્ય;
અરણ્ય ઉદે અધારું કરું, એવું જ્ઞાન રહેમાં વર્યું. ૧૭૨
શિયાળ સિંહ મારી કયમ જાય, રોકે કેમ રાજા હુંતાય;
કર્ણને દાન કિકર દે કયમ, પુણ્ય પાપ નાસે ન કયમ. ૧૭૩
જેને કરુણા શિવજી કરે, દુઃખ દાવાનળથી તે કયમ ડરે;
સ્વામીનો મારે નહિ શોક, રૂડી કે ભૂંડી કહો લોક. ૧૭૪
કરે સ્તુતિ નિદા માહરી, જગ બાધાને કહું આહરી;
શિવ પૂજતાં સર્વેન થાઓ, રૂઠો રંક કે ઝૂઠો રાઓ. ૧૭૫
સૌ સજ્જન સાંભળો કર્યું, મત કરતાં થાશે વર્ષ ત્રણ;
ત્યાર પુઠે હું શોકજ ધરું, સદગમન કંથ કેડેથી કરું. ૧૭૬
શિવ શરણે છે મન માહરું, તારું કુળ પિતા તાહરું;
નથી સાંભરતો મુજને નાહો, * પ્રદોષ પૂજન લાખિયો લાહો. ૧૭૭
ભામની મુખ અમૃત બાખિયું, મત અધર નવ રાખિયું;
શિવ પૂજન કરવા તે ગર્હ, રાણી શીડી રૂડા ગર્હ. ૧૭૮
કો કહે કી સાત્રી સાપણી, ડસ્યો કંથ પુરણ પાપણી;
કો કહે રાજ વૈભવ રાજશે, બોતોર બાપ તણાં બોળશે. ૧૭૯
કો કહે સારી કીધી સેવ, રૂડો દીધો મહાદેવ;
સાધુ કહે શિવ જવ પ્રસન્ન થશે, કામની એ કેસાસે જશે. ૧૮૦
અક્ષય શિવ પૂજન કયમ થાય, નિર્મળ નારી ગંગા નાલા,
વિવિધ પ્રકારે લોકો વહે, રામા કાંઈ ધરે નહિ રહે. ૧૮૧
હેતે હરણું જોડે હાય, સૌંધું તન મન શિવને સાય;
એહ કયા અર્હવાથી રહી, સ્વામી જુડ્યો લાં રી ગત યર્હ. ૧૮૨

દોહરા.

જાડું સુખ ત્યાં દુઃખ ધણું, ખરું હેત સાં ખાર;
ખમા ખમા જાડું જહાં, મોટો લાં હોય માર. ૧૮૩
વિત્ત જાડું ત્યાં વશ નહિ, જાડું હેત ત્યાં ઝેર;
ખરો લાભ ત્યાં ખોટ છે, કહું રાજ્ય ત્યાં કેર. ૧૮૪

મહા ડાહ્યા લાં મૂર્ખતા, બહુ આયુર્દા રોગ;	
જાતું માન અપમાન છે, નેહ ધણી વીભેગ.	૧૮૫
અતિ કાંઈ રૂઠું નહિ, સુખ દુઃખ મોટામ માલ;	
પ્રાગે યાચે પ્રાણિયો, લભે કાપાપર કાળ	૧૮૬
યમને દ્વિષ દયા નહિ, નાનું મોટું નરનાર,	
શરીર જીવને રનેહ રો, કાંઈ ન પહોંચ્યા પાર.	૧૮૭
નોકમાં નરપતિ હતો, રાહ છુટયો નહિ સર્ત;	
જન બેઠાંતા જોટલા, તે સૌ પામ્યા મૃત.	૧૮૮
વરુણે મન વિચારિયુ, ધર્મ ધાર્ધર ધીરા;	
સૌભાગ્ય જરો એ સી તણું, મુજબર કાપે ઇશ.	૧૮૯
જળની આંચથી જાગ્યો, જમે કંઈ નહિ જોર,	
અદ્ય માત્ર અળગુ થયુ, ઉગારવા અંદાર.	૧૯૦
ખાંધ પકડી જળીઆતણી, ગાયે શિવના મૂલ્ય;	
પ્રદોષ કરે છે પ્રેમદા, મારણુદારો કૂલ્ય.	૧૯૧
નરેન્દ્ર નવ કુળ નાગનો, વામુકિ નિર્મળ નામ;	
પતિવાર સહિત પરાક્રમી, રહેતો તેણે કામ.	૧૯૨
મદિર મોટું નાગનું, ધણી લક્ષ્મી ધરસૂત;	
અલખત ઈન્દ્ર થકી અદિક, પ્રૌઢા પુત્ર પ્રપુત.	૧૯૩
શોભે શેષ સરીખડો, તત્ત્વમય તેનું તોય,	
કાપા કાળી નાગવત, અતિ બળવત અમેલ.	૧૯૪
દાસ દાસી દશ સહસ્રધા, બાઅશાળી બડમૂપ;	
મહાજળમાં મદિર હતું, રાજસ રૂઠું રૂપ.	૧૯૫
પર્વત જળ અર્ણવ નદી, નામ ક્ષિપર જેહ;	
દેવ રૂપ એ દાખવા, તનુદમ રૂપી તેહ.	૧૯૬
નાગ લોકનો નરપતિ, અતિશે રૂપ અપાર,	
અનયવ માનવ સારખો, વામે કૃષ્ણ આકાર.	૧૯૭
એક દતે અમૃત ભર્યું, એક હળાહળ ઝેર,	
દેખી દુરમનને ડમે, મળતા ઉપર મેંર	૧૯૮
કેશ કાપ કરે નહિ, લક્ષિમ લીલા લહેર,	
ખીજાઓ રીઝે નહિ, પ્રીછે ડાહ્યા પેર.	૧૯૯
ખરી ખાણ ચિંતામણિ, અદિક રત્ન અમૂલ્ય;	
પરોઓ નર પાતાળમાં, શક રોહા સમતુલ્ય.	૨૦૦
મણિ મહેલ મદિર જાં, પુરણ જોજન પાંચ,	
અલખત લાં છે એ વિધે, ઉની નાંવે આંચ.	૨૦૧

નારિયો તેની નાગણી, નહાવા કારણ નીર,	
અધોદય પર ગયા, તે છુડ્યો જે તીર.	૨૦૨
અગ્ન્ય આંચથી ઉગરે, જિવે વાગ્યા હોય ધાય,	
જળ છુડ્યો જીવે નહિ, જીવ જરૂરી જાય.	૨૦૩
વિષ ઝેર વાળ્યું વળે, રોગનું ચોસડ થાય;	
જળ છુડ્યો જીવે નહિ, જીવ જરૂરી જાય.	૨૦૪
નિશ્ચય ક્યો નાગગના, પ્રમદા કરે પ્રદોષ,	
વરણે વિદ્ય ક્યું નહિ, પણ ઉડી ગયા છે હોશ.	૨૦૫
કામની એની કળકળે, તો શિવજી દે સાપ,	
આપણ અળગો કાઢિયે, (તો) ધ્રુવે બેમે પાપ	૨૦૬
કરો સેવા શિવ ભક્તની, નિમેષ થાઓને ન્યાહ;	
દુભે જે શિવ ભક્તને, ખુટ્યો તેનો કાળ	૨૦૭
મોમ પ્રદોષ રયામા કરે, સતી દેશે જો સાપ,	
વાટક ઉઠે વેભોગમા, પ્રગટે પુરણ પાપ	૨૦૮
બેસાયો વિમાનમા, પુરણ પ્રીત્યે પેર,	
ધણા હેતથી ગોરડી, તેડી લાવી ઘેર	૨૦૯
નિચાર ક્યો મનિતા સૌ, તાતને દેખશે તર્ત,	
પુકે એ ફાળી જશે, માનવી પામે મૂલ્ય	૨૧૦
એકતિ અર્લક રાખિયો, ખાન પાન લક્ષ લાગ,	
એટલે ભરનિદ્રાચક્રી, જાઓ નરપતિ નાગ.	૨૧૧
કરજોઆ સૌ કામનિ, કલાં કોડે કથન,	
માગી લીધુ માનુનિ, વાસુકિતણુ વચન	૨૧૨
ક્ષમા કરો અપરાધ એ, કથન સંભળાવુ ક્યું,	
બાગક જળમાં છુડતો, આવ્યો છે તમ શર્પુ	૨૧૩
નાગ આગળ તે નાગણી, શોભાવ્યો સુમણ,	
ભામનિની ભકિત મકી, જાણે ઉદ્યો બાણ	૨૧૪
કરજોડી ઉમો રહો, દીઠો દેવાંશી દેહ,	
પરાક્રમી નર પારખી, સઘ ઉપન્યો રનેહ	૨૧૫
જળેકયમ મૂક્યો જીવતો, વળી વડવાનજ જવાળ,	
ઉગયો કયમ એ આચથી, બળવતો છે બાળ	૨૧૬
સાચુ બોલ્ય સલક્ષણુ, કાણ માત ગુજ તાત;	
કાણ મંજુ ઉપાસના, વાસુકિ પૂછે વાત	૨૧૭
જળ કયમ મૂકે જીવતો, જમ કયમ પાછા જાય,	
કાળ ચક્ર ગેલુ નહિ, એ તો અચરજ થાય.	૨૧૮

કરજોડી જાગક કહે, મુજો પુરંધર ધીધ;	
સાચું બોલું સૌ વસા, પામ નમાવી શીશ	૨૧૯
દમવતી નગનો દિકરો, ચિત્રામદ છે નામ;	
શિન મેવે મુજ મુદરી, નૈપદ દેશ ગુણ આમ.	૨૨૦
ચિત્રવર્મા રાગતણી, મુતા સીમંતીની સાર,	
પ્રીતે પરણ્યો પ્રેમદા, વાત કહું વિસ્તાર.	૨૨૧
પરણતાં પહેલા પડિતે, જરૂર જોયું તું જોય;	
ખરો નારી મન ખરખરો, અમદા કરે પ્રદોષ.	૨૨૨
ધર જમાઈ ત્યા યર્ષ રજો, પુરણ તન મન આણ;	
જળ કીડા જોતો હતો, વેગે બુડ્યુ વહાણ.	૨૨૩
જપ, તપ હું નથી જણતો, નથી જણતો મૃત;	
નિયમ કમો છે નારીએ, સાચી છે એ શર્ત.	૨૨૪
નોંકા નોંકું નીરમાં, સરખા સરખો સાધ,	
જુનમ થયો એ જળવિશે, હેતે આબો દાધ	૨૨૫
રાખ્યો નાજો મહેનમાં, દેડે આણી હેત;	
ખાધ પીએ ખુબી કરે, રોમે સર્વ સમેત.	૨૨૬
નાગની પામે નિત રમે, આનદે દિન જાપ,	
આજુપણ અમે ધરે, અમૃત મેવા ખાપ	૨૨૭
ચિત્ત વિગે ચિતા ધણી, સાંભરે મન ખાળાપ,	
નારી ઉપર નેહ છે, નીત ધરે સંતાપ	૨૨૮
તેની શી ગત યદ્ય હશે, દુ ખ પામશે માત,	
નારી કાષ્ટ ભાખ્યાં હશે, અદીકા એ ક્રિપાત.	૨૨૯
નત અધવચ રહ્યું હશે, કરશે કોપ કિરતાર	
રડાપો વેઠે નહિ, નિર્મળ કુળની નાર.	૨૩૦
એક દિવસ તે વાસુકિ, નરશુ આપ્યો નેહ;	
પાસે ખેસાયો પ્રીતથી, દુર્બળ દીઠા દેહ.	૨૩૧
કુરૂષ છેક કાપા યર્ષ, દુ ખ દામણે દીન,	
ચિત્રામદ દેખિ ચેતિયો, જળ પાણી બ્યસ મીન.	૨૩૨
નાગ કહે નરપતિ મુજો, ઘણદાવાદિક પાપ;	
સાચું બોલ સલહણ, અનિ દુર્બળ કાં આપ ?	૨૩૩
કુંવરે કર બે જોડીઆ, ભાગી છે મુજ જૂખ;	
મજાન સૌકીને સાબરે, દિલ દાવાનંજ દુ ખ.	૨૩૪
વાસુકિકે પરદર પીણ (પિંડથી), મનમમે તે માગ,	
રદન કરીને રાય મુત, પ્રીતે પ્રણયો પાગ.	૨૩૫

નહારાજ માણું છું એટલું, પ્રસન્ન થાઓ પુર પેર;	
માત તાત મુજને મને, મોકલો મારે ઘેર.	૨૩૬
જશ સ્યો જીવતદનનું, ઔદું બોલવો પુણ્ય;	
મેળવો મુજ માયાપને, નેક રહે નહિ નૃપ.	૨૩૭
વૃદ્ધ થયાં છે આતિ ધણાં, સુતમરણ મહા દુઃખ;	
બેઠું તેને બાવથી, સહુ કે પામે સુખ.	૨૩૮
પરણી મેલીછ પ્રેમદા, નરનારી બહુ નેહ;	
જીવ એક તન જીજીવાં, જ્યમ દાદુરને મેહ.	૨૩૯
મુજ માટે મત માંડીઉં, કદ વેઠે કાય;	
મુર્ખ હશે કે જીવતી, તેની ચિંતા થાય.	૨૪૦
વનિતા મત ધરી રહી, કળી થકે નહિ કાય;	
જૂડી કે સાચી હશે, હોંશ જોવાને હોય.	૨૪૧
સ્વર્ગ થકી ત્યાં મુખ ધણું, ખાન પાન ભરભોગ;	
વિજેગ છે વહાલાં તણો, રુદવા મોટા રોગ.	૨૪૨
તમે ઉજીમ રાખી નથી, પિંડ ઉગાયો પ્રાણ;	
મામાવત દેહ છે મુને, સમજો તમે સુખણ;	૨૪૩
વધુ વિમાર્ણ વાસુકિ, સુખ સાગરની સર્ત;	
રાખું જીને રાજમાં, તો માનવિ પામે મૃત.	૨૪૪
જુડી હત્યા કેમ બોગલું, વનિતા આચરે મૃત;	
અજર કરું જી વાતમાં, (તો) માનવી પામે મૃત.	૨૪૫
મેવક એક શિરોમણિ, પ્રીતે તેજો પાસ;	
શિખામણુ ઈ સાપીઓ, વોળાઓ તવ વાસ.	૨૪૬
પુત્રથી બદિકા પ્રીતીયો, ઉની નાવે આંચ,	
મુજ જીર્મા અંતર મણે, તો ઔડી હત્યા પાંચ.	૨૪૭
સમીપ શર્ણુ રેહજો સદા, રક્ષા કરો સિંધ રાજ;	
દુઃખ લગજ એનાં કરો, લેશ ન લોપો લાજ.	૨૪૮
અછત કરો અવની વિશે, કહે તે કરજો કામ;	
રેવન(ને) રાજ રાખજો, રાખ્યો જશ જ્યમ રામ.	૨૪૯
અંધ અમૃતક આપીઓ, પાણી પંથો ઔદ;	
રત જડીત છે જીલણાં, ગુણ રજા છે ગોદ.	૨૫૦
પવનવેગ મનવેગથી, મહિમા મોટે મૂલ્ય,	
અરણ્ય ઘેર ઉચૈત્રવા, શોહે તે સમગ્રુલ્ય.	૨૫૧
ગુદ્ય જડીત ઝવેરની, ખર્ચે નહિ ખુદંત;	
ખીજાં રત અમૃત્ય છે, ત્રોણા નહિ તુદંત.	૨૫૨

અજીત બાણ એક આપીયું, ગાંધવતણો ગુણ હોય;	
અજીત કદાવે એકલો, જીતી ન સકે કાપ. .	૨૫૩
નામ ને નામણીઓ સહિત, હેતે મૂક્યો શિર દાય;	
માત તાત ને સ્ત્રીસહ, મુખ માણો સૌ સાથ. .	૨૫૪
નૌતમ સિદ્ધિ નામની, નૌતમ ણીર્મ નંગ;	
નૌતમ આબૂષણ અતિ, ઝોપાખ્યાં છે અંગ. .	૨૫૫
કાલ્યો, પુલ્યો ને શૂલ્યો, અન્ને યથો અસવાર;	
સિદ્ધિ પંખાણો પાખણો, અપરંપાર અધાર. .	૨૫૬
વોળાવ્યો વનિતા સહ, લાવે કીધી બેઠ;	
પલક એક પહોંચાડીઓ, સ્વસુર મામ કર ઠંઠ. .	૨૫૭
મંદુ નીસરે અમ્રથી, કળા સંપૂર્ણ સોળ;	
પન્ન નીસરે નીરથી, કરતુ જ્યમ કલોલ. .	૨૫૮

ઝોપાખંડ.

સોમવારનો હતો દિન, માનનિએ વિચાર્યું મન;	
કનક થાળમાં પૂજા ભરી, સીમંતીની ન્હાવા સંચરી. .	૨૫૯
દ્વિપસ પહોર દંડેરો કરે, નર નામે કે નવ નીસરે;	
જીવતી સૌ જોવાને જાય, ગુણવંતી ગુણ શિવના ગાય. .	૨૬૦
મેદની બાધી જોવા મળે, શિવજી તેને સફળે ફળે;	
કારણ મહિમા ન કળે કાપ, એ ઠંકણે અચરણ હોય. .	૨૬૧
કલંક કામનીનિર્મા નહિ કશું, એક દાની ને બીજું હસું;	
અમદા કાંઈ વિચારે પડી, અણખોલી રહી એકજ મડી. .	૨૬૨
સમળી સ્ત્રીઓ પામી શોક, મહેલો દેશે લાખો લોક. .	

દોહરો.

પ્રભાત સમે તે પરવર્ષો, શુદ્ધ સરિતાની તીર;	
નૃપને નિરજે નેદરથી, નારી જરતી નીર. .	૨૬૩
સોમવાર છે તે સમે, અદિકી શોભા થાય;	
સતી નાર સીમંતીની, નદીએ ન્હાવા જાય. .	૨૬૪
સખીઓ સાથે સાતસે, વાળે વાળ મૃદંગ;	
અગ્નિય ગુણ લઉં ધણા, રામા ખેલે રંગ. .	૨૬૫
નાચે કુદે ઉછળે, સ્વામીનો ન ધરે શોક;	
કે સુતિ કે નિદા કરે, દુરાચારી લક્ષ લોક. .	૨૬૬
મહિમા ગાય મહાદેવનો, ગાય રૂડેરા ગીત;	
કેડ દિવાળી કામની, પ્રદોષ ઉપરે પ્રીત. .	૨૬૭

કુંડી વાળે દેશમાં, પુરુષ ન આવે પાસ;	
શોભા કરે સીમંતીની, વાસવ પુરી વિલાસ.	૨૬૮
ચિત્ત વિત્ત સૌખ્ય ચિતની, શંકરશું શુભ મન;	
અહર્નિશા આનંદમાં, વરસે અમૃત ધન.	૨૬૯
તન મન ધન ને ચિત્ત વિત્ત, સાધ્યું શિવને શર્ણુ;	
દેહાભિમાન ન ધારતી, કથા મુણે નીત કર્યું.	૨૭૦
અચાનકે આવી ચડયો, પુરુષ પરાક્રમી પૂર;	
ચિન્હે ચિત્રાંગદ સમો, નારાયણનું નર.	૨૭૧
ધણા મૂલી ઘોડે ચઢ્યો, શિથિલ અગ નહિ છેક;	
સીમંતીનીએ દાખીએ, વિસ વસા વિવેક.	૨૭૨
ઉત્તરાયણ જેવો રવી, શોભે શરદનો ચંદ્ર;	
ધ્વજાસનથી ઉતર્યો, અધિપતિ જાણે ધ્રુવ.	૨૭૩
નીરખ્યો સધળી નારીએ, એ ચિત્રાંગદ રાય,	
વનિતા સહિ વિસ્મય હવી, સ્વપ્નાપેરે થાય.	૨૭૪
નારીને કુંજ કહી રોકે, એ તે તારો કંથ;	
નીરખી મનમાં સૌ હસ્યાં, ચિતનીએ ચેતી ચંત.	૨૭૫
જીવતી સૌ જોવા રહી, ચિત્રાંગદ તણા ચરિત;	
લાખ કરોડ વીએ વસા, પરણ્યો વેહ પવિત્ર.	૨૭૬
સીમંતીનીની સૈયરે, કહી વાત એકાંત;	
સ્વામી તારો મુદરી, ભાગી મનની બ્રાંત.	૨૭૭
વનિતા ખાય વધામણિ, રાણી તારો રાય;	
નીસરી આવ્યો નીરથી, હેડે હરખ ન માય.	૨૭૮
સારી પેર સીમંતીની, નિરખ્યો વારંવાર;	
દદ વિશ્વાસ ત્યારે થયો, હું બામનિ એ ભરતાર.	૨૭૯
એતો કૌતુક અવનવું, હાસ્ય ધણેનું હોય;	
વળી વિચાર વનિતા કરે, મુવાં ન જીવે જાય.	૨૮૦
મુડયું બાળ્યું કે દાદીકિં, તે કયમ જીવતું થાય;	
નથી દીર્ઘ નથી સાંભળ્યું, ઉપમા કોણ અપાય.	૨૮૧
કોણ કને ધનિયર કળા, દરિ કરે સો હોય;	
ખીજે સચી નવ રોકે, ન્યમ શ્રીફળમાં તોય.	૨૮૨
અચળા બાર અદિકા વહે, રવિ, રશ્મિ, ચાલે રાજ;	
આમન્યા લોપે નહિ, ફરે સ્ત્રીની જ્ઞેન.	૨૮૩
કૃતાંત કાળ કંધ્યો રહે, દેખી શિવ ત્રિશુળ;	
બીજે નહિ બે બાપડો, (તો) મોડી નાંખે મૃગ.	૨૮૪

જલુ દિવસ છુડે થયા, અંકલ ધણેથી અંક;	
કૃષ્ણ એને દુઃકષમ કરું, કામનિ સીર કલંક.	૨૮૫
દેવ મંધર્ષ કે દાનવી, રાક્ષસી માયા હોય;	
શું ચિત્ત મત ચૂકાવવા, આખો કપટિ જન કોય.	૨૮૬
રૂપ જોતાં તો રાજવી, દેવાંથી ડાણો દેહ;	
મુવું કાઈ જીવે નહિ, અદિકા એ સંદેહ.	૨૮૭
પૂછી જોઈ પટતરે, જોઈતાં બંધાય;	
સોઝાપવાદ છે દોહલો, કાટયું નહિ સંધાય.	૨૮૮
ભાત તાવ મુને ખીજશે, રહેવાનો નહિ ઠામ;	
અકરભાત કરવું નહિ, વણુ વિચાર્યું કામ.	૨૮૯
ચતુરાએ આપ્યું ચોકડું, રહે ધરીને રીસ;	
કોપ કયો મન કામનિ, જમર ચડાવ્યાં શીશ.	૨૯૦
ક્યાંથી આવ્યા કાણુ છે, કાણુ અર્થ કુણુ કાજ;	
હોજાવ પડે છે અર્ધ, લોપે છે ક્યમ લાજ.	૨૯૧
મદ વાંકા છે તુજ તણા, માથે અબ્યું મૂત;	
હર ઉગારે આ સમે, તજો ઠેકાણું વર્ત.	૨૯૨
દીસંતા તો દેવજો, પુરંધર સમો પ્રતાપ;	
કુડ કપટ કરશે નહિ, પ્રોઢ ભોજવશે પાપ.	૨૯૩
પરનારીથી રહો ખરા, નિકર માથે મોત;	
નામ કામ રહેતું નથી, ગોફણુ ગોળા સોત.	૨૯૪
દેવેકેચક કુડ કૃતિ, જોવા દ્રોપદી જાત્ય;	
બળી જામ સર્વે થયા, એક ચિત્તા થત બ્રાત.	૨૯૫
રાવણુ સરખો રાજવી, મદ જનકી અંક;	
સુત સદિત સ્વર્ગે ગયો, હુંડાણી તવ લંક.	૨૯૬
કૌરવનું દંડ કરમ, દેશપતિ દુર્યોધન;	
હાવો દ્રોપદી હાસ્યથી, જોયું તન મન ધન.	૨૯૭
વાનર વાગિ વૈભવ ધણે, જાણિયું રાખે ભાવ;	
રામે રાજ્યો રણુ વિશે, શુદ્ધ દિણુ તણો બનાવ.	૨૯૮
ઈંદ્ર સમો આસન તણ, ગયો ગૌતમને ઘેર;	
થવ જગ પાખો સહજમાં, પરડી એવી પેર.	૨૯૯
આતુર ચંદ્ર સરીખડો, જાલી મુરખલી ભોમ;	
ક્રોધા રૂપ કાયા ચર્મ, ખરો પાખો જો રાગ.	૩૦૦
કષ્ટ પાખા કંઈ કોટિયા, ખર પ્રમદશું પ્રીત;	
શુણીજનને ધટતું નથી, રૂડી નહિ એ રીત.	૩૦૧

હોય સ્વપ્ન કે સાચાં, ભારે જૂત કે ગ્રેત;
કાંઈક કૈાતુક કારણ, હું કયમ આણું હેત. ૩૦૨
મત વગોવો માહરું, ખીજે માત ને તાત;
તથા વર્ષે સ્વામી કહું, એતો હોય ઉત્પાત. ૩૦૩

ચોપાઈ,

સીમંતીની બોલી એ બોલ, પંચિ નહિ એ તારું તોલ;
નગર દુંડી દોંગે પ્રેરે, પુરુષ રૂપ કો નવ નીસરે. ૩૦૪
પર જીવતિને દ્રષ્ટે જીએ, જનક બણે તો જીવજ ખુવે;
શું જોશે સીના સાથમાં, એમાં શું આવે હાથમાં. ૩૦૫
મત લંગ અમારું થાય, કરશે કોપ તમ ઉપર રાય;
ભારે દીસંતા છે જૂપ, રાજવંશી રૂડેરૂ રૂપ ૩૦૬
અશ્વ અનુપમ મોઢો પાસ, વૈભવ અદિક્કિ દીસે વાસ;
કોણ પુત્રીપત કરા પુત્ર, કયમ મૂકી આત્મા ધર સૂત. ૩૦૭
નીર થકી નિસરીયા કયમ, સાચુ ન કાહ તો મારા સમ;
કુંજુ માત ને કુંજુ જ તાત, પરણ્યા કે કુંવારા. નત ૩૦૮
કયમ નીકળવા દીધા નીર, કે આપે પેગમ્બર પીર;
અહિ હત્યાદિક પાતક તુને, સાચો ઉત્તર નવ કે મુને ૩૦૯
મુવો ન જીવે કો માનવી, છે તું દેવ તથા દાનવી;
પર જીવતી જોવા મન થયું, ગાહાપણ તારું એજે ગયુ ૩૧૦
જાઓ જાણશે મારો તાત, ધડી એકમાં કરશે માત;
જ્યાં જવું ત્યાં અદિથી જાઓ, ચિત્તતાણું જો રૂડું ચાહો. ૩૧૧
રીઝી બોલ્યો રાજકુમાર, નિર્મળ કુળની સાંભળ નાર;
પરનારી પ્રીછું નહિ અમે, તરુણી પટ જોસોને તમે. ૩૧૨
સોમ પ્રદોષ તમને તોફાળો, શિવ મહિમાથી મેળો મળ્યો;
સાંભળ રે શીજવતી સતી, જળમાં જુડેલો હું તુજ પતિ. ૩૧૩
પ્રદોષ મત મોડું સર્વથી, હુતો મૃત કાંઈ પાગ્યો નથી,
જળમાં હરના આગ્ર દાથ,* સત જોહું નારી તુજ સાથ ૩૧૪
તે વધાર્ધ ખાવા કારણે, શુદ્ધ ચક્રી આવ્યો જારણે;
હું મારા નૈપથમાં જાઉં, વધાર્ધ માતપિતાને ખાઉં. ૩૧૫
પ્રરી પ્રરી શું પૂછે મુને, તારો સ્વામી મળ્યો તુને;
હવણું રહેવે ન સરે અર્થ, વિતગ વાત કહું તે વ્યર્થ. ૩૧૬
હવણું દેશ મારે જાઉંધુ, વળતો જાહરે જીવ ચાઉંધુ;
તનથી શોક કરોને તાજ, રિદ્ધ સિદ્ધ બોગવસો રાજ. ૩૧

પ્રદોષતણું પગટયું છે પુણ્ય, નિમેષ માત્ર રહે નહિ નૂન્ય;
 એમ કહી ચલાવ્યો દુરિ, બળવંતે ધારી બહાદુરી. ૩૧૮
 રહો રહો વાર કશું દશ વિશ, ના, ના, કહી ધણાબધું શીશ;
 વનિતા જાતાં રો કરે વિવેક, એતો પહોંચ્યો જોજન એક. ૩૧૯
 લુપ્તિ બુધ જોઈને રહ્યું, સમધ્યાની પેરે ત્યાં થયું;
 હર્ષ હેત અહિં ત્યાં હોય, કારણ કળા શક્યું નહિ કોય. ૩૨૦
 નૈપથદેશ પહોંચ્યો નરપતિ, નિરખી ગામ દરખ્યું સૌ અતિ;
 ખચર જોવરાવી તન તાતની, ગ્રીછયો પેર વિધિ વાતની. ૩૨૧
 વેરી તાત સંધાયે વલ્લો, પિતા કાળામહર્મા પજો;
 વિધિ સિદ્ધ ગયું છે રાજ, તેજ સર્વ થયું છે તાન્ય. ૩૨૨
 તે જળયું ચિત્રાંગદરાય, બંધન પડ્યા પિતા ને માય.

દોહર.

નદી થકી નરપતિ ગયો, પિતા મળવાની પેર;
 તે વેળા સીમતિની, શુભવંતી આવી ઘેર. ૩૨૩
 દાદા આગળ દાસીએ, વિસ્તારી કહી વાત;
 રૂપ ચિત્રાંગદ નિરખીઓ, વાણી વેદ વિખ્યાત. ૩૨૪
 બોલાવ્યો અમો બહુ જણે, ઘણો મૂકી મન ગર્વ;
 સમ ખાધા સાચું કહ્યું, સાખી સખિયો સર્વ. ૩૨૫
 રાય કહે રખે બોલતા, વાક્ય વિપરીત વાત;
 કલંક ઉપજે કુળ વિશે, અદિક હોય ઉત્પાત. ૩૨૬
 વારી રાખ્યાં વનિતા સહિ, વદરો જો કોઈ વાણ;
 માણ તેના આગે ધરો, દસતે હોરો હાણ. ૩૨૭
 ખૂત પ્રેત જહા જન જંત્રો, કાંક કમવાના હોય;
 દશે જણારો જીવે, વાત ન કરશે કોય. ૩૨૮
 એક વાત અહિંથી રહી, ઈશ્વરમંદા આપ;
 ચિત્રાંગદ ચિંતા ધરે, બંધનમાં મા બાપ. ૩૨૯

ચોપાઈ.

કાપામાં અમટ્યો છે કોધ, લુદ્ધ કારણ થયો છે જોદ્ધ;
 વેરીને વકાઈ વીર, નરપતિનાં ઉતાર્યા નીર. ૩૩૦
 શુભમહીમા વાસુકિમાં ધસ્યો, મહા મહિમા પ્રદોષજ તણો;
 કરણા શિવ જે ઉપર કરે, કેનો માયો તે ક્યમ મરે. ૩૩૧
 દરનો જને માથે હાથ, લુદ્ધે કાણુ જીતે તે સાય;
 મહીપ મિત્ર સૌ આવી મળ્યા, નમર થકી ચઢુ નિકળ્યા. ૩૩૨

છેડાવ્યા માતપિતાને છેક, અજીત કહેવાણો આપે એક,	
જીગો સર્વ શત્રુનો સાથ, ગજ ઘોડા ધન આન્યુ હાથ	૩૩૩
સાચા કહેવાણુ છે શેર, યઈ ગયો તરણાનો મેર,	
પાસે આન્યા પુર પ્રધાન, મહાજન દેહે મોટા માન	૩૩૪
સસરે ખમર જોવાની જયા, કાને સાભળી સાચી કયા,	
જગ બાધે થયુ છે જાણુ, છાનો ક્યમ રહે ઉત્યો બાણુ	૩૩૫
લક્ષ્મી સેવક સાચિયા, હજમળતા દિસે હાથિયા,	
પ્રોટે હાથ લખાન્યા પત્ર, પિતા શિશુ ધરાવ્યુ છત્ર	૩૩૬
રિદ્ધ સહિત પામ્યો તે રાજ્ય, તનના શોક થયા તે તાજ્ય,	
પિતા તણી વરતાવી આણુ, જગ બાધે થયુ તે જાણુ	૩૩૭
સીમાડે આવી મળિયા સર્વ, ધણાકને ઉત્તરિંગે ગર્વ,	
કેટલાક જન પોતાના કીધ દુસ્મન જનને દડજ દીધ	૩૩૮
લપટના ધન ખુચી લીઝા, સદ્ વિપ્રને સર્વે દીઝા,	
અનમીનાં ઉતાર્યા માન, વરા વતે છે પુર પ્રધાન	૩૩૯
બદોબસત કરાવ્યા બહુ પેર, સરળ રીતે ચાલે ધર્મ સેર,	
પ્રોટા શત્રુ પ્રાણે કીધ, રૂડો લાખેણો જશ લીધ	૩૪૦
નૈવધ દેશમાં આણુજ ફરી, વારુ વાત સધળે વિસ્તરી,	
રાય વિચાર રહેમાં ધરે, સીમતની શિવ પૂજા કરે	૩૪૧
ખુડેલા તરીઆ એ વહાણુ પુત્રુ જળથી ઉગ્યાં પ્રાણુ,	
કોડવાર કહીએ શ કથી, પ્રદોષ સમુ વ્રત ખીન્તુ નથી	૩૪૨
પામ્યો આયુષ અમખત આપ, સીમતનીના વ્રતનો પ્રતાપ,	
પ્રિયવદ નામે પ્રધાન, મોકલ્યો સસરે દહન માન	૩૪૩
ખમર મારી કહેજો કહાવજો, જીને તેડી વહેના આવજો,	
વજર તેડું કરવાને જાય, ખમર લાંની તે શી યાય	૩૪૪

દોહરો.

મૃત કહે શૌનક સાભળો, કયા સુણાવુ કણુ,	
વનિતાએ વ્રત આદર્શુ વર્ષ થયા છે ત્રણુ	૩૪૫
એક ઉજવણુ આદરે, કિસવ હામે હામ,	
ધવજ બધાવી ધર્મની, ઘેર જમાડ્યુ ગામ	૩૪૬
સભા ભરી સિદાસને, તે વેળાએ તાત,	
તનયા ઘુજને તેડવા, વજર આવે વિખ્યાત	૩૪૭
મોરેક વધાર્ધ સામગી, પનકે પતકે પાત્ર,	
વજર આવ્યો (છે) તેડવા, જીવે છે જમાત	૩૪૮

ચોખુટે ચિત્રાંગદ તણી, ફરે આણુ અતીશ;	
રાજ અલાવે રામવત, જમ કીધા જમદીશ.	૩૪૯
દલધારા હજુરના, મોકલિયા મહેરાણુ;	
નરપતિને નિશ્ચય થયો, સમગ્ર્યો અતુરસુખણુ.	૩૫૦
દેવ હુંદુભી ગરગડે, વાગે દોલ નિશાન;	
સિવ પુત્રયા સીમંતની, અતુરા અતુર સુખણુ.	૩૫૧
વિપ્ર તેજા બહુ વેદિયા, વેદ પાત્ર વર વેશ;	
માનણુ માન પામે મહત, દાખ્યું સધળે દેશ.	૩૫૨
અધિપ મળ્યા યુવરાજને, નરપતિ ઉપન્યો નેહ;	
વિગત તણી કહી વારતા, થયા સૌ નિઃસદેહ.	૩૫૩
અમૃત ધન વરસી રહ્યો, દુધે નુહ્યા મેહ;	
ડાહી તમારી દીકરી, દિવ્ય દેવાંસી દેહ.	૩૫૪
નવીન અવતાર નૃપનો થયો, ભુડ્યા તરીયાવહાણુ;	
અદીક ઝેર અમૃત થયું, પ્રદોષ પુણ્ય પ્રમાણુ.	૩૫૫
શાક પાક તરતિખતર, પેર પેર પકવાન;	
જમાડ્યા લુગતે કરી, પ્રીતે રાય પ્રધાન.	૩૫૬
મળ્યા ભેટયા મહાદયા ધણું, કીધી વાત વિવેક;	
કયા સર્વ મીઠી કહી, નરપતિનો જેમ નેક.	૩૫૭
વજ્ર સંગથે મોકલી, અધિપ અર્લકી આપ;	
મિરંજની ચિત્રાંગદો, પૂજન સિવ પ્રતાપ.	૩૫૮
સાસરવાસો સજ કયો, લાખ કરોડો દામ;	
માતા પિતા પુઠે થયે, શુશુરંત બાધું આમ.	૩૫૯
મળવા આવે મેદની, સજ્જન સર્વ સમેત;	
કંઈક જમાત જોવા મયા, આંતરડાનું હેત.	૩૬૦
હીડે લાર દસ્તી તણી, તાજ તુરી લેખાર;	
આતુર નરશા આલીઆ, અનમી જે આવાર.	૩૬૧
નંધવ દેશને નિકટ સહિ, આભ્યાં રાણી રાય;	
જાણુ થયું જમાતને, સસરા સામે જાય.	૩૬૨
લાવે સૌંદર બેટીઆ, મટયા તનના તાપ;	
વિજાગ ટળ્યા વેવાઈયા, અતિસુખ પામ્યા આપ.	૩૬૩
વિગત વાત તણુ વર્વની, ઘડી ઘડીની ઘેર;	
અરસપરસ આનંદમાં, પ્રીતયા સધળી પેર.	૩૬૪
પ્રાણુ રાખ્યા ચાંચ દિન, રાણી સુદાં રાય;	
આપા લઈ અર્લકી તણી, ભુવન પોતાને જાય.	૩૬૫

રામ રામ્ય રૈયત મુખી, યથો હન્રપતિ છેક;	
જરા પામ્યો ઝરિત મુખી, નરપતિનો શુભ નેક.	૩૬૬
મુંદર સતી સીમંતની, કદે ધરે નહિ રોષ;	
મહાદેવ વ્રત મૂકે નહિ, આણ્યું ક્યાં પ્રદોષ.	૩૬૭
તત્વ જડયું ત્રિલોકનું, અમૃતસિંધુ આપ;	
ક્યમ મૂકે તે માલુનિ, પુરણ પુણ્ય પ્રતાપ.	૩૬૮
મુધા વૃક્ષ જે વારિયાં, યર્ષા ફળ અમૃત તર્ત;	
સૌભાગ્ય પામી મુંદરી, મોડી નાખ્યું મર્ત.	૩૬૯
દેવાંશી દસ દિકરા, કુળવંતી કન્યા એક;	
અયુત (વર્ષ) આયુષ્ય ભોગ્યુ, હન્ર હાયાધી છેક.	૩૭૦
શિવ પૂજન સહસ્રધા, દીધાં દિવ્ય પદ દાન;	
હવિત ભુક્તિ ભોગવી, અતે આભ્યાં વિમાન.	૩૭૧
જીત જંગીરા વાજવે, સ્વજન પરિવાર સમેત;	
જન્મને શિર પગ દેધને, યથું દુરિહરયું હેત.	૩૭૨
જન્મ મર્ણુ દેશે ટળ્યો, (વળી) લક્ષ ચોરાશી ખાણ;	
નીચ દુઃખ વાગ્યાં નર્કનાં, વેદ શાસ્ત્ર કે' વાણ.	૩૭૩
કોટી દામ કળાનિધિ, કોટી વૈકુંઠ વાસ;	
એથી અધિક મુખ પામ્યા, પહોંચ્યા ગિરી કૈલાસ.	૩૭૪
શોભા ગિરિ કૈલાસની, કોણે નવ કળાપ;	
કોટિ કંપ શારદ સ્તવે, પદ્મક પુરું નહિ ચાપ.	૩૭૫
બ્રહ્મા ભેદ જાણે નહિ, નેતિ નેતિ કહે વેદ;	
ઉપમા ગિરિ કૈલાસની, બ્રાંતે સૌને ભેદ.	૩૭૬
રત્ન કંચન કોણમણ્યાં, અરુણ સહસ્ર ઉઘોત;	
ચંદ્રગિપ્ત ચાર લક્ષ, જળહળ ઝગકે ન્યોત.	૩૭૭
હનું કોડ ધર રત્નનાં, ચિંતામણિ ચોપાસ;	
ત્યાં પ્રેમદા પુણ્યવંતની, વશી વનિતાને વાસ.	૩૭૮
પંચ પદ્મ પુષ્પરાજનાં, રવિ મંડળ અભિરામ;	
વમે ગણ મહાદેવના, હરી રહે શુભ દામ.	૩૭૯
વીસ કોડ વૈકુંઠની, મુદ્દર શોભા હોય;	
સિત્તેર કોટિ સ્વર્ગની, જરૂર શોભા ત્યાં જોય.	૩૮૦
પાર્વતિની પૂજા કરે, લક્ષ્મિનારાયણ લાખ;	
સૂત કહે ઉપમા શી કહું, શાસ્ત્ર સકળની સાખ.	૩૮૧
જન્મ મર્ણુ જેને નહિ, નહિ આઘ નહિ અંત;	
ઉપત્તિ પ્રવચમાં નહિ, ચતુર ધરે એ અંત.	૩૮૨

અવતાર ન કહેશે ઈશનો, નહિ માત નહિ તાત;	
કુડ કપટથી વેશનો, વિશંભર વસે વિખ્યાત.	૩૮૩
સોમ પ્રદોષ સેવન થકી, શિવ પદ થામે સહ;	
લક્ષ્મીવર એક લક્ષી શકે, કરણુનિધિનાં કૃત્ય.	૩૮૪
દેહે દુઃખ ન વેઠવું, કષ્ટ ન વેઠવું કાપ;	
પ્રદોષ પૂજન પરિણામનું, સહેજેથી મુખ થાય.	૩૮૫
શિવ પૂજન જે સમજ્યા, સાચા તેના શેર;	
વડબિજ પેરે નીત વધે, થાય તરણાનો મેર.	૩૮૬
તલભાર નિવત દેવતા, અધિક વધે જ્યમ આપ;	
મગ્ન થાયે પદક્રમાં, (પંચ) લક્ષ જન્મનાં પાપ.	૩૮૭
શિવ સરખો હતા નથી, સ્થિતિ લય સદ્ય સમર્થ;	
શિવ સેવન સમજ્યો નહિ, વપુ વગોવે વ્યર્થ.	૩૮૮
ગ્રહાણુ મન દશકોટિધા, ઘણા પ્રપંચ ગુણ ધાટ;	
શિવ સેવન સમજ્યો નહિ, ઉડી વિધિમાં વાટ.	૩૮૯
નવનિધિવિત્ત ધરમાં વસે, અધિક સિદ્ધિ હોય આંક;	
આઘ પુરવ નવ ઓળખ્યા, વૈશવ સધળો વાટ.	૩૯૦
પુરંદર સરખો પરાક્રમી, પામ્યો પ્રાંટો પાટ;	
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, ઉડી વંશમાં વાટ.	૩૯૧
ઋષિ ક્રમાધિને ધર ભરે, ઠગ વિચાના ઠાંક;	
શિવ પૂજન જે સમજ્યો, વિવેક ન ઉઠે વાટ.	૩૯૨
પુરાણુ વાંચે દંઢ પંડિતા, ન્યાયસાસ્ત્રમાં નેટ;	
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, ઉડી વાણીમાં વેઠ.	૩૯૩
ન્યાય ચૂકવે નરપતિ યર્ષ, દારવવિનોદ અદાટ;	
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, ઉડી વૈભવે વાટ.	૩૯૪
વહાણુ કમાય વહિવટ ધણો, હેત અચાવે હાટ;	
ભાવ નહિ ભવ ઉપર, ઉડી વણુજમાં વાટ.	૩૯૫
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, ચયો જાણુ સુખણુ;	
શિવ શિવમુખથી નવ કહ્યું, તે નર પાપિ પાહણુ.	૩૯૬
ત્રિલોક તરવનું તરવ છે, શુદ્ધિ બળ બનાવ;	
ભવ ભવજળ તરવા તણું, પ્રદોષ તવ નિજ નાવ.	૩૯૭
જન્મ મર્ચથી ઉગરે, નિશ્ચે કહું છું નેટ;	
વિપ્રમ દુઃખ વ્યાપે નહિ, પુનરપિ નાવે પેટ.	૩૯૮
શિવ શિવ કહેતાં ઉપરે, હર્ષ હેત જે હોય;	
જન્મ મર્ચુ ટાળી શકે, શિવ થાપી નહિ કોય.	૩૯૯

મુદ્ધિદિધુ જે બાપડા, પ્રીછે નહિ પુરાણ;	
બણે જવલા બેગિયા, કે બણે સાધ સુખણ	૪૦૦
વિખાણે વિધુ સારખા, કરણારૂપ કિરતાર;	
શિવ સમો સમરથ નથી, દિવ્ય ષઢવી દાતાર	૪૦૧
દેવાંથી હોય દીસતો, સુખ સાગર શરીર;	
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, બુઝ્યો અર્ધુવ નીર,	૪૦૨
કાલો ધેલો દેહ દામણો, કાયા હોય કુરૂપ;	
શિવ પૂજન બે શુદ્ધ કરે, ભાગ્યશાળી તે ભૂપ,	૪૦૩
હૈય નીચ હરને નહિ, સરખુ સર્વ જગત;	
ભવને વહાલો ભક્તજન, જેને હોય અગત.	૪૦૪
વિધુ ભક્ત વહાલો ધણો, હર આણે છે હેત;	
નિદે તે નરકે પડે, સજન કુટુંબ સમેત	૪૦૫
તારણ તારણ ત્રિયોકમાં, મોક્ષ તણ એ મૂળ,	
સોમ પ્રદોષને મેવતા, દળશે સંકટ શૂળ.	૪૦૬
હર કહો કે હરિ કહો, આઘ પુરુષ એ એક;	
નિદક જન નરકે જશે, વહે સરળ વિવેક.	૪૦૭
સૌનક પ્રયે સૂત કહે, પ્રદોષતણે પ્રતાપ;	
સદ્મીને હરિયે કર્ણુ, અગમવત એ આપ.	૪૦૮
હૈય નીચ એ વત કરો, કરો રક ને રાવ;	

સીતારામે પ્રત ક્યું, લક્ષ્મણ સહિત શત વાર;	૪૧૭
અલહવા ભેદી નહિ, રાવણ રોળણ હાર.	
આઘ અંત અનેકધા, કરે વંદન નીત વેદ;	૪૧૮
પાપી જન પ્રીતે નહિ, જુર ન જાણે ભેદ.	
ઠાળા વર્ણ હોય કર્મમાં, કંકુના કપમ થાય;	૪૧૯
ગંગા શુભવંતી તજી, નદીકુંડમાં ના'વ.	
હરિહરમાં અંતર નથી, એક અકના ભક્ત;	૪૨૦
શામળ સંદેહ ન રાખસો, હોશો માંહાં અવ્યક્ત.	
શિવ પૂજન શિવનું ભજન, નિર્ભળ જપનું નામ;	૪૨૧
જન્મ સંકળ જાણો જ્યેષ્ઠ, શિવ વિષ્ણુ ન કાલો કામ.	
નદિયોમાં ઝગા વડી, સાધનમાં શુર સેવ;	૪૨૨
પુષ્પ પારિમતક વડુ, દેવ મહિ મહાદેવ.	
કામદુધાં ધન ધેનમાં, ઔરવત ગમરાજ;	૪૨૩
વિગ્ર વડા સૌ વર્ણમાં, મહાદેવ હર મહારાજ.	
રાધા મોટી રંભમાં, સતીમાં મોટી સીત;	૪૨૪
શિવજી તેત્રીસ કોડમાં, પુરણ સંખે પ્રીત.	
કૃષ્ણ રામ અંશે હવા, શિવ ને શાગિઆમ;	૪૨૫
નિરાકાર મધ્યે કહવા, સ્થિર ડરવાનો કામ.	
લીલા લહેર લક્ષ્મી વડાં, સજી શોભાવે સત્ય;	૪૨૬
સરભયો જન શિવ શક્તિએ, પૂર્ણ પાર્વતીપત્ય.	
ગ્રહમાં મોટા છે સ્વિ, નક્ષત્ર સમૂહે ચંદ્ર;	૪૨૭
સમ મોટા મહાદેવજી, 'ઈશ્વર' પશુ ઇન્દ્ર.	
માગશિર મોટો માસ છે, તિથિ દ્વાદશી પર્વ;	૪૨૮
તમ મોટા મહાદેવજી, સિદ્ધિ દેવણુ સર્વ.	
અધિક પ્રત એકાદશી, દીપોત્સવી શુભ દીપ;	૪૨૯
વડા દેવ મહાદેવજી, ધર્મ પુરંધરધીરા.	
મુક્તિપુર કાશી વડુ, તીર્થ પુષ્કર પ્રયાગ;	૪૩૦
દેવ વડા મહાદેવજી, પ્રીત્યે લાગો પાગ.	
જતિ હનમંત લક્ષ્મણ લહો, ભૂમિમાં ભરતખંડ;	૪૩૧
અધિક મોટા મહાદેવજી, 'ટાળે' જમના દંડ.	
સુંખ મોટું છે સ્વર્ગમાં, નામ મોટું શ્રી રામ;	૪૩૨
તમ મોટા મહાદેવજી, કરે મનવર્જિત કામ.	
વસંત વડે ઋતુજન્મમાં, ચાર વેદમાં સામ;	૪૩૩
શંકર માથે સર્વને, કરે મનવર્જિત મમ	

વિદ્યામાં કલ્પિતા વડો, યાતામાં વર વ્યાસ;	
શંકર મોટા સર્વથી, તેજ પુંજ પ્રકાશ.	૪૩૪
શુકદેવ વડા છે સિદ્ધમાં, જનક મોટા જય છત;	
શંકર માથે સર્વને, પુરણ રાખે પ્રીત.	૪૩૫
વડો પીપળ વડ વૃક્ષમાં, પવિત્ર તુલસી ભિન્નિ પત;	
હરિહર બે દુઃખને હરે, છત્રપતિ શિર છત્ર.	૪૩૬
જળમાં ગંગાજળ વડુ, નિરક્ષણ નર્મદા નેહ;	
સપળું સરળું શકરે, દિવ્ય પદ પામે દેહ.	૪૩૭
સ્વર્ણ વડુ સમ ધાતુમાં, ધૂત સમુ નહિ સત્;	
મુગ દેવ મહાદેવજી, ત્રિસાક વિશે એ તત્વ.	૪૩૮
વિષ્ણુ વડા વેવારીયા, વાણિ મોટો વેદ;	
સરજણહારે શિવ છે, ભાંત ન રાખે બેદ.	૪૩૯
એક એક રત્ન એક વસ્તુમાં, મહિમા મોટો હોય;	
મોટું રત્ન મહાદેવજી, કળી શકે નહિ કોય.	૪૪૦
મહિમા સોમ પ્રદાપનો, સાંભળતાં સુખ ધાય;	
સમિત ઠાટિ કર્મનાં, પાતિક દુર પળાય.	૪૪૧
જેતું કર્મ જોરાવરી, પૂર્વ જન્મનું પુણ્ય;	
તે શિવ મહિમા સાંભળે, નિમિષ રહે નહિ દુઃખ.	૪૪૨
વિષ્ણુ વહાવા જોહને, વહાણા જેને વેદ;	
તે શિવ મહિમા સાંભળે, ભાંત ન રાખે બેદ.	૪૪૩
જરૂર જય કરે ધણા, ધણો ખરચે એમ ગર્થ;	
શિવ મહિમા નહિ સાંભળે, જામ જન્માગે વ્યર્થ.	૪૪૪
ગંગા નાહે કે ગોમતિ, કરે જો ઝાઝા વ્રત;	
પ્રદાપ વિન સૌભાગનવ ફળે, મોડણહાર કાણુ મત્ત.	૪૪૫
કુકર્મી નર અભાગિયા, કુળહિના કપૂત;	
તે શિવને શું ઝાળખે, ધૂતારા જન ધૂત.	૪૪૬
પાપ કરતા પાપી મરે, ધણા પાપથી ગર્ક;	
શિવ મહિમા નવ સાંભળે, કાણુ નિવારે નર્ક.	૪૪૭
સરસવના કણુ જેટલું, બોલું હોય જો બીજ;	
શિવ મહિમા કાઠ સાંભળે, રાખે શકર રીઝ.	૪૪૮
સો શીખામણ સાંભળે, ધર્મવંત દે ધીર;	
પાપી જન પલળે નહિ, જામ પથ્થરપર નીર.	૪૪૯
કુડાને કહેતું નહિ, દંભીને નવ દાખ;	
પાપી શું પુરી શકે, શિવ પૂજનની સાખ.	૪૫૦

બૂદો શું બણી શકે, ચિત્ત ચતુરા શું ચા'ય;	
નિદક જન નિદા કરે, વિખ વધારતા ખાચ.	૪૫૧
ખંડિતને પરખાવિયે, આઘ નિરંજન ધરા;	
પુરણ પદને પામિયે, સંકર (ને) નમીચો શીરા.	૪૫૨
મત આચરતા વામિયે, કુડ કપટ ને કોધ;	
કથા સાબળી કીજિયે, સાચા તત્વનો ગોધ.	૪૫૩
શિવ મદિમા જે સાંભળે, દયા ધરી દે દાન;	
મન વાંછિત ફળ પામશે, મહારેવ તણું બહુ માન.	૪૫૪
કથા બ્રહ્મોત્તર ખંડની, પ્રદોષે કરજ્યો પાક;	
મન વાંછિત માગ્યાં મળે, દુવા અધ્યા એ આક.	૪૫૫
ત્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, વિરેશ્વરનો તન;	
ખિતા પુરુષોત્તમ તણો, મદા રદ્ધ પર મન.	૪૫૬
હધુ બાધવ લાધ્ય તણો, નાનાલટનો શિબ;	
ધૃષ્ટ દેવ્યા અન પુરણા, પ્રસન્ન ઉમાપતિ ધરા.	૪૫૭
ગુનર દેશ મરવો હણું, વેશ્ય પુરમાં વાસ;	
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહે, કહે કવિ શામળ દાસ.	૪૫૮

(પતિશ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે) 'સોમ મદોષ વર્ણન' નામનો આક્રમોધ્યાય:

અધ્યાય ૯ મો.

ચોપાઈ.

શ્રીમુખ સેતું શારદ માત, પુત્રું શ્રી ગણપતિના પાગ;	
શ્રી ગુરુદેવને નામુ શીશ, આશયું ઉમાપતિ ધરા.	૧
ચતુર્ભૂજના વડુ ચરમ્, આઘ નિરંજન અશરણુ શરણ;	
તરણ તારણ જથ જીતણ જથા, કહું બ્રહ્મોત્તરખંડની કથા.	૨
ધિકાતર સત પરિયાં તરે, કોટી જન્મનાં પાતક હરે;	
પંચ પદારથ રહે પ્રીતે પાસ, વસે વાસ અંતે કેલાસ.	૩
રૂપ કહે સૌનક જે સાંભળે, આવાગમનો ફેર શિશ દોજે *	

દોહરા.

પદ્ય પ્રદોષે પૂજશે, બાહણી સહિત ભરતાર;	
સન્નેડું શિવ શક્તિવત, વેદ વદે વેદેવાર.	૪
બલશક્તિ એ પાર્વતી, બાહણરૂપ શિવ સાર;	
મિતે સન્નેડું પૂજવું, પુણ્ય છે અપરપાર.	૫

* પ્રત ૪. "સામયો, જન્મ મણું જો અમણી ટોણા."

બ્રહ્મણી રૂપ સા બ્રાહ્મણી, બ્રાહ્મણુ સેવે બ્રહ્મ,	
પ્રિતે સન્નેહુ પૂજયુ, ધારી રૂડો ધમ.	૬
વિપ્રનધુ તે વૈષ્ણવી, વિપ્ર વિષ્ણુને જાણુ	
વિપ્ર પૂજે વિષ્ણુ વળે, પોકારી જહે પુરાણુ	૭
પવિત્ર પૂજન પ્રતિમાતણા, સર્વ કરે છે સેવ,	
પથ સદસ પ્રતિમા વળે, બ્રાહ્મણુ તે ભૂદેવ	૮
રનાદે સહિતે રવિ, ચાતુર શેદિણી ચદ્ર,	
વિપ્ર પૂજે સરવે વળે, ઇન્દ્રાણી ને ઈન્દ્ર	૯
બ્રાહ્મણી ઉમા ભગવતિ, અધિપત બ્રાહ્મણુ ઈશ,	
પ્રત્યક્ષ દેવ પૃથ્વી વિશે, સૌંદા નામે શીશ	૧૦
મેનક જે શ્રીરામના, પ્રત્યક્ષ પૂજા ચક્રાચ,	
બ્રાહ્મણી સીતા રામ બ્રહ્મ, પ્રણામો પ્રીતે પાપ	૧૧
મા'દેવ તણો મહિમા ધણો, સૌંધી મોગી રાક્ષસ,	
પ્રત્યક્ષ વિપ્ર પૂજે વળે, ભાવે કરજો ભક્ત્ય	૧૨
તેનીસ કાગી દેવતા, સન્નેહે જે સર્વ,	
પૂજે સઘ દિજ દપતી, તજી ધટમાથી ગર્વ	૧૩
અડસટ તીરથ અદિકા ધણા, ભિન્નભિન્ન જે ભેદ,	
વિપ્ર ચરણે તે વચ્ચે, વિખ્યાત કરે છે વેદ	૧૪
સરિતા ગંગા ગોમતી, નર્મદા સિંધુ સત્ય,	
વિપ્ર ચરણે સૌ વસે, પ્રેમે કરે પ્રણિપાત	૧૫
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાનાગમા, ત્રિમોક્ષતણું દિજ તત્ત્વ,	
દક્ષણ ચરણુ અગુટને, સકલ શાસ્ત્ર કહે સત્ય	૧૬
પવિત્ર પુજ એક ગામતુ, દિજનો જમણો પાગ,	
દુર્લભ છે એ દેવને, જરા પુરૂષની ભગ	૧૭
વિષ્ણુ રૂદ્રે સ્પર્શથી, ભૃગુનાઝન કહેવાય,	
પ્રભુતા પામ્યા તે પહે, ઉપમા એક અપાપ	૧૮
વિપ્ર પોષે પિત્રિ જમે, વિપ્ર પોષે ગ્રહ ઈશ,	
વિપ્ર પોષે વિષ્ણુ જમે, જરા પુરુષ જગદીશ	૧૯
પ્રત્યક્ષ મુખજે પ્રભુતણા, એક બ્રાહ્મણુ એક અગ્ન્ય,	
બ્રાહ્મણુ તૃપ્ત મોજન યજી, અગ્નિ તૃપ્ત ધૃત જરા	૨૦
અગ્નિ તૃપ્ત ચાતો નથી, ધણા હોમે જે ધૃત,	
રીઝે બ્રાહ્મણુ મોજન યજી, તે વેળાએ તર્ત *	૨૧

વિષ્ણુ અને વિષ્ણુ વિશે, બ્રાંત ન રાખો બેઠ;	
જન્મ મરણ દેરો ટળે, વાણી બોલો વેદ.	૨૨
પરબ્રહ્મ જેને પૂજવા, શિવની કરવી સેવ;	
તે પૂજો સહુ વિષ્ણુને, બ્રાહ્મણ તે બૂદેવ.	૨૩
પ્રોતે પ્રતિમા પૂજ્યે, આણી મન આસ્થા;	
ખાતે તીર્થ ખટરસું, સોમપા જાણે સ્વાદ.	૨૪
ખટદર્શન સર્વે ખરાં, રામતણાં સૌ રૂપ;	
દેવ સર્વમાં શિરોમણિ, બ્રાહ્મણ ભારે ભૂપ.	૨૫
જોગિ જનમ ને જતિ, નાચ કંઈદર નામ;	
એ સર્વે વિષ્ણુ કર્યા, જો જો હામોહામ.	૨૬
નીચ પુરુષ નિંદા કરે, કૃષ્ણ સાધુ જન સેવ;	
પડિત જન તો પારખે, બ્રાહ્મણ તે બૂદેવ.	૨૭
નાનો મોટો દુર્બળો, ભણ્યો ન મળ્યો હોય;	
બ્રાહ્મણ રૂપ પરબ્રહ્મનું, નિંદા ન કરશે કોય.	૨૮
વિષ્ણુ તે વિષ્ણુ જાણવા, વિષ્ણુ તે આપે ઈશ;	
મહા શુણુ ને રવિ ચંદ્રમા, જ્યાં પુરુષ જગદીશ.	૨૯
અડસટ તીર્થ કરી આવશે, નિસલક્ષ કરો આલમત;	
વળે બ્રાહ્મણ બોજન થકી, હોમે અગ્નિમાં ધૂત.	૩૦
આખ્યાન કહુ એ ઉપરે, આખ્યાન કલાં જે વેદ;	
સજોડાં પૂજન વિશે, બ્રાંત ન રાખો બેઠ.	૩૧
ખટશાસ્ત્ર અક્ષર પુરાણમાં, ખટ ભાષા મોહ વેદ;	
વિષ્ણુ અને વિષ્ણુ વિશે, બ્રાંત ન રાખો બેઠ.	૩૨
શ્રી ભાગવત ભારત કથા, વિષ્ણુ પુરાણે વામ્પ;	
શિવ પુરાણ વેદાંતમાં, શક્તિ પુરાણે સાખ્યા.	૩૩
વિષ્ણુ જેણે વલ્લ નહિ, ભાવે પોખ્યા નવ બ્રહ્મ;	
ચરણોદક ચિત નવ ધર્મ, કુર્ચ તેનાં કર્મ.	૩૪
વિષ્ણુ નિંદા વિષ્ણુ જાણે, કાયામાં રાખે ઠાટ;	
પુણ્ય પૂજન વહેતું મયું, વિવેક છોડી વાટ.	૩૫
વિષ્ણુ તણી નિંદા કરી, કર્યા બીજા શુભ ખેલ;	
તે સર્વે વહેતું જશે, ખાતરપર દીવેલ.	૩૬
ચૌનક પ્રયે સૂત કહે, વારુ વચન વિવેક;	
ઓતા સર્વે સાંભળો, આખ્યાન કહું તે (પર) એક.	૩૭

ચોપાઈ.

વેદર્થ દેશ સુડો રાજ્ય, મહા મનોહર મોટમ મન;
શુભ સાથી સજ્જન જોડવા, અલખત ધન હાથી ધોડવા.

વેલવમાં નહિ ઉનમ કથી, મહાલક્ષ્મી ઘેર વાસે વસી,*	
દેવ મિત્ર જેનો દીકરો, સુમેધા કન્યાને વર્ષો.	૩૯
સીમતનીની પુત્રા જેહ, સતી શિરોમણુ કહાવે તેહ;	
માતાએ શિખામણુ દીધ, કામનિ વ્રત કાઢેથી કાધ.	૪૦
નરનારીમાં જ્ઞાને નેહ, પ્રીતિ જેમ ભર્યો મેહ;	
નિર્મળપ્રીતિ મળેને જેમ નીર, જીવ એક ને જૂગવા શરીર.	૪૧
જેહુ જેમ ઇન્દ્રાણી ઇન્દ્ર, ચાતુર જ્યમ રાહણી ને ચંદ્ર;	
રૂકુ જેહુ રેનાદે રવિ, રતિ કામ સરખુ કહે કવિ	૪૨
તેવી રીતે નરને નાર, દેવમિત્ર સુમેધા સાર;	
કુડ કપટ બેમાં નહિ કશુ, વિશભર ધ્યાન રહેમાં વશુ	૪૩
શિવનાં ધ્યાનને શિવનો જાપ, શિવ પૂજનશિવનો પ્રતાપ;	
શિવ વ્રત કરે શુભ સતી, પક્ષ પ્રદોષ પ્રમદાને પતિ.	૪૪
શિવ નિમિત્ત કરે પુણુ દાન, શિવ જાણી દિવને દે માન,	
પક્ષ પ્રદોષ ઉપર બહુ પ્રીત, વેદ સાઝની રાખી રીત.	૪૫
નિર્મળ નારી નિર્મળ નાહો, સે છે નિત્ય લાખેલો લાહો;	
પ્રદોષ તણો છે પ્રોઠ પ્રતાપ, ઉમાર્ચિ સરીખા આપ.	૪૬
નરનારીનું દર્શન કરે, ઇંકાતર સત પરિયાં તરે,	
વચન રાખ રાણીનું ફળે, કારણ તેનું કો નવ કળે	૪૭
વચન સિદ્ધ નર નારી તણું, શુ વિખાણુ કર મુખ ધણું,	
કપટ કાઈ જો તેણુ કરે, વણુ મોતે તે નિશ્ચે મરે.	૪૮
નેહ થકી નામે જે શીય, પ્રસન્ન કરે ઉમાપતિ ઈશ.	

દોહરા.

શુભનિધિ ગામ જ્યતપુર, રૂકુ તેહ રસાળ;	
પવિત્ર બે પડિત વસે, પુણ્ય તણા પ્રતિપાળ	૪૯
નારાયણુ નામ એકનું, બીજે નામ બળકૃષ્ણ;	
આવસત અગ્નિહોત્રી છે, પુણ્ય પવિત્ર નહિ તૃષ્ણ	૫૦
એકકો પુત્ર બે વિપ્રને, જશવતા છે જાત,	
લાડકવાયા લક્ષવસા, વિશ્વ બધે વિખ્યાત.	૫૧
સારસ્વત બીજે સોમવાન, નિર્મળ બેનાં નામ;	
લાગ્યનિધિ લણવા ગયા, શુભ ગંભીર કાશી ગામ	૫૨
પાર્યેશ્વર પડિત હતો, પુરણુ જશ પ્રકાશ;	
ચાતુર નર ચણે નમ્યા, વિદ્યાર્થિ રાખ્યા વાસ.	૫૩

ભણાવી વિદ્યા ભાવથી, કરે હેત મન ક્રોડ;	
ગુણ લક્ષણ બેમાં ધણો, જ્ય વિજય જ્યાં જોડ.	૫૪
ન્યાય શાસ્ત્ર નિર્ણય ભણ્યા, ભાગવત ભારત ભેદ;	
પિંગળ પાઠ પુરાણમાં, વાણી વ્યાકરણ વેદ.	૫૫
જત્રીસ લક્ષણ બોલો મુણે, મોળ કળા મુખણ;	
અહા તેજ ભાલે ભણું, ભણપણ કેરા ભાણ.	૫૬
ચીદ વિદ્યા ચેત્યા ચતુર, બોલોતર કળામાં ભુદ,*	
છત છત્રીસે રાગની, સકળ કળા ગુણ શુદ.	૫૭
જ્યોતિષ ભણીઆ લુગતથી, વૈલક ઔપધ વસ્ત;	
એકે કિનમ નવ રહી, શિખ્યા શાસ્ત્ર સમસ્ત.	૫૮
અણુઆવડ એકે નહિ, નહિ અધર્મ અહંકાર;	
કળા વિકળાની કલ્પના, સામુદ્રિક મુણ ભંડાર.	૫૯
ત્રયોદશ વર્ષના તન બે, રહિયાગાં રિધ રૂપ;	
કંદર્પ અવતાર કિશોર કૃત, અહાના સૂત બૂપ.	૬૦
ચતુરર્ધ નવ માથે ચોટલા, ત્રિધ્વાં ન્હાનપણ નાક;	
લાડકવાયા લક્ષધા, વદે અમૃતપત વાક.	૬૧
અહાચર્ય મત પાળતા, અહાતેજ ભણું ભાળ;	
અહાવિદ્યા ભાવે ભણ્યા, પુણ્યદણા પ્રતિપાળ.	૬૨
તપો રૂપ તપોમયી, તપે તિલક તર તેજ;	
તત્વ પુણ્ય તરતિળ તર, હરિહર ઉપર હેજ.	૬૩
વિદ્યા વધુ વિવેક વર, પવિત્ર પરાક્રમ પેર;	
ભણી વિદ્યા બે આદિયા, ગુણવંતા નિજ ઘેર.	૬૪
નિરખી હરખ્યા લોક સૌ, 'હરી પરીક્ષા પ્રીત;	
સરખા સિંધુ શાએના, રૂડી રાખી રીત.	૬૫
દેવ રૂપ દીઠા દિલે, મળ્યાં માત ને તાત;	
પરપર ફહી સાંભળી, વિમત વિદ્યાની વાત.	૬૬
સજ્જન સઠિ મુખ પામિયા, ધર્મવંત દીઠા દટ;	
માત તાત અનંદમાં, કાપી નાખ્યું કટ.	૬૭
મુણ કેશ્યો સૌ ગામમાં, મુતને શુભ સન્માન;	
અન્ન વસ્ત્ર આશૂપણે, ખાન પાન ધન ધાન.	૬૮
આનંદ વિનોદ અહર્નિશા, મહા મુખ પામે માત;	
એટલે બે બાગક તણી, થઈ વિહવાની વાત.	૬૯

દશધા દોહલું ધર વિશે, દોહલું ધર ધર સુત;	
અર્થ સરે ક્યમ ગર્થ વીણ, પાણે ક્યાંથી પુત.	૭૦
શું કરે વિદ્યા બાપડી, શું કરે રુકું રૂપ;	
લક્ષણુ સર્વ લક્ષિમ વના, પડે કારમે કૂપ.	૭૧
ધનપાળનામ પણ ધન નહિ, નરપતિનામ હોય નેદ;	
ઝવેર નામ પણ જર નહિ, વડો વિવેકી વેદ.	૭૨
રૂપબાઈ સોનગાઈ નામ છે, મોતી માણેક મૂળ;	
નામ બિચારાં શું કરે, ધન વિના સૌ ધૂળ.	૭૩
શું કરે બિચારું શાણપણ, કરે શુ વારું વરણ;	
ધન વિના ધાતો ફરે, તુચ્છ છેક જ્યમ તરણ.	૭૪
કરે શું ભુદિ બાપડી, કરે શુ ધારી ધર્મ;	
માનવી તે મૃત્યુ સમો, કડીણુ જેનું કર્મ.	૭૫
લાડ નહિ લક્ષ્મી વિના, લક્ષ્મી વણુ શી લાજ;	
લક્ષ્મીમા ગુણુ લક્ષ વમે, યાપ મનવાંછીત કાજ.	૭૬
લક્ષ્મીવર લક્ષ્મી સહિત, લક્ષ્મીધી વશ યાપ;	
જમદુત જિતાયે જર થકી, જીવ સ્વર્ગમાં જાય.	૭૭
વિહવા મળ્યો બે વિઘ્નના, મનમાં યાયે મમ;	
ધરેણું નહિ ધરને વિશે, લે શી રીતે લમ.	૭૮
ધરમાં ગર્થ મળે નહિ, વિવેક વિદ્યા વધુ બર્થ;	
ધિક અવતાર છે ધનવિના, એકે ન સરે અર્થ.	૭૯
જેવુ સુખ સમજાતણુ, નહિ મૂળ નહિ ડાળ;	
મનોરથ નિર્ધનતણુ, સરવે આજપપાળ.	૮૦
દરિદ્ર સમાનું દુઃખ નહી, શ્રીમત સમુ નહિ સુખ;	
લક્ષ્મીવત લીલા નહી, લાગે ભારે ભૂખ.	૮૧
લાયક સહુ લક્ષ્મીવડે, લક્ષ્મી પામે લીન;	
જરવીણુ જશ જીતે નહિ, દેહ દામણ દીન.	૮૨
ગોવિંદ હતા ગોવાળિયા, ચોપા* ચારતા રાન;	
લક્ષ્મીવરી લીલા ચર્ષ, જાગ્યાણી ભગવાન.	૮૩
લક્ષ્મીને વશ લોક સહુ, કાં રાગ કાં રાંક;	
લીલા સર્વ લક્ષ્મી વડે, એનો આડો આંક.	૮૪
લક્ષણુ જત્રીસ લક્ષ્મી વિના, સળવત સર્વે શૂન;	
બહોતેર કળા બેડી રહે, નિર્ણય કરતાં નૂન.	૮૫

- તાંત્ર પ્રદે તરતિજશું, છતે રાગ છત્રીસ; ૮૬
 દરિદ્રિ દુઃખાચક કલ્પો, સીદ દુખાડો સીસા.
 દરિદ્રિ હોય ડાલ્લો ધણે, ગાતાં આવડે માન; ૮૭
 એ ગુણ ક્રમે નવ ગમે, કહે સીદ શેડે કાન.
 દરિદ્રિ જોય હોય જાણતો, મદિમા કહે સઉ મુખ; ૮૮
 તેનું કા માને નહિ, સીદ વેઠે એ જૂખ.
 જોય મળે જરવંતનો, શ્રીમંત હોયે સિદ્ધ; ૮૯
 વૈદુ ફળે વૈલવીતણું, રાખી જાણે રિદ્ધ.
 લાચક કહે લક્ષ્મીવતને, ચાણા સમણ ગેઠ; ૯૦
 ગરથ રહિત થેયો ડે, ઉઠે વિખાણે વેઠ.
 ગરથ વિનાનો ગાંડિયો, ગરથે ગાંગા ચાહ; ૯૧
 ગરથે ધેલી જઈ અડે, બેગમ બની બાદશાહ.
 વૈલવતું વૈદુ ફળે, ચારે વહે ધનવંત; ૯૨
 દલીને ડાસો કહે, અવિચળ ગુણ અનંત.
 મેલો મલિન હોડે ધણે, દદ ગાંઠે હોય દ્રવ્ય; ૯૩
 વિશ્વ વિખાણે તેહને, સાદો કહે જન સર્વ.
 કુપક્ષણે કે ક્રોધેરિયો,† કપર કપટી કુડ, ૯૪
 જર હોય જરા દે સહુ, પરાક્રમી એ પ્રોહ.
 લક્ષ્મીવતમા લાખ ગુણ, અન્ય અવગુણ અનેક; ૯૫
 અનાથ થકી અગમાં રહે, વિદ્યા વધુ વિવેક.
 ડાલ્યા પણુ દરિદ્રિના, રાગ રંમ ને રૂપ; ૯૬
 તેહ મિચારાં શુ કરે, પડે કારમે કૂપ.
 વેદ પાત્ર વિદ્યાનિધિ, સકળ સોલાવે સાથ; ૯૭
 લક્ષ્મીવંત આગત જઈ, હેતે જોડે હાથ.
 વેદ બ્યાકરણુ વર્ણન કરે, કહે શુદ્ધ કથાપ; ૯૮
 પડિત પુરો પરાક્રમી, જર દેખે ત્યાં જાપ.
 જોરાળા જર દૂતથી, ધારાળા મહાધીર; ૯૯
 જર કારણુ જરા ગાય છે, સોંપે સિર સરીર.
 કવિતા હોય સવિતા સમો, નૈતમ નામ ગણાય; ૧૦૦
 લોભે લક્ષ્મીપતિ કને, જર જાગવાને જાપ.
 નશર તણે હોય નરપતિ, અનમી કરે મૌ અજને; ૧૦૧
 તે કોડ પતિને કરગરે, દાદવા માગે કન.

દેશપતિ ડાહ્યો ધણો, પુણ્યવંત ઔઠ અતાપ;	
ગામ ભાગે જર કારણે, ન ગણે પુરણ પાપ.	૧૦૨
કળાવંત કે કળા કરે, ગુણ રૂડા સૌ ગાય;	
રાગ સંભળાવી રીઝવે, જરપતિ પાસે જાય.	૧૦૩
વાંકા ને વરણાગિયા, ફેગટ મારે કૂલ;	
મુકે પુત્ર મોસાળમાં, ધન વિણ ડાહ્યણુ ધૂળ.	૧૦૪
નરતડી રૂડું નૃત્ય કરે, સકળ શોભાવે સાજ;	
જરપતિને જીવતિ જપે, લક્ષ્મી રાખે લાજ.	૧૦૫
નાટક નટ વિદ્યા રમે, ચઢે વાંસ દશ દોર;	
પ્રાણુ કરે છે પારકા, જહાં જરનું જોએ જોર.	૧૦૬
જેહ કળા હોય જેહમાં, કરે જર કાજ જતન;	
બેટે જઈ ભૂપત કને, રાજદારે રતન.	૧૦૭
જનનિ જણુ તો તેહ જણુ, કુશળ લક્ષ્મીવંત;	
લક્ષ્મીથી લીવા ધણી, અપરપાર અનત.	૧૦૮
શ્રીઅથી શ્રીપતિ મળે,* શ્રીથી પામે સ્વર્ગ;	
શ્રી પાખી સધળી કળા, વિવેક ન વાધે ગર્વ.	૧૦૯
વિદ્યા વિવેક વધુ નહિ, કાળો હોય કુરૂપ;	
લીલા હોય લક્ષ્મી તણી, તો તે બારે ભૂપ	૧૧૦

ચોપાઈ.

નિર્ધન હોય ને વિદ્યા ભણ્યો, તેને કાઈ લેખે નવ ગણ્યો;	
નિર્ધન હોય જો રૂડે રૂપ, વૃથા જાય જ્યમ રણમાં કૂપ	૧૧૧.
નિર્ધન પણામાં હોયે શર, નિમેષ માત્ર ન શોભે નૂર;	
નિર્ધન હટો કટો દેહથી, કહે નધરાળ સહકા તેહથી.	૧૧૨
નિર્ધન હોય ને આજું જમે, પ્રેત કહી સૌ તેને દમે;	
નિર્ધન કરે જો પરનાં કામ, નવરો કહેશે બાધુ ગામ.	૧૧૩
નિર્ધન હોયને આજું સુવે, દરિદ્ર કહીને સાચુ ન જીવે;	
દરિદ્ર થકા જો જમે ઘણુ, કહેશે કર્મ સુખનહિ એ તણું.	૧૧૪
નિર્ધન જન જો થોડું ખાય, ક્યાંથી દેખે સ્વપ્નામાંજ;	
નિર્ધન જાઝા બોલે બોવ, કરે લગાડી ન રહે તોલ.	૧૧૫
નિર્ધન હોય ને રહે જો મીન, કહેશે જોનું હૈયું શન્ય;	
દરિદ્રપણે દાનારી ચાપ, ધર વેચીને લા જતર જાય.	૧૧૬
દરિદ્રપણે જો નવ ખચાંચ, બારે એના સરખા જાય;	
દરિદ્ર દીશરીના દ્રવ્ય લીએ, મોટિ સૌકા મેણાં દીએ.	૧૧૭

કૃષ્ણાર્પણુ નિર્ધન ને કરે, દહેશે કાવે જૂખ્યો મરે;
 કોડવાર કહીએ શું કથી, ધૃતકો નિર્ધનનો કંઠ નથી. ૧૧૮
 જરપતિ ને આજું ખાવ, તાલેવંત કર્મી દહેવાય;
 જરપતિ ને ચોડું જમે, ભણાં મન સધાને મમે. ૧૧૯
 શ્રીમંત થઈ ને આજું સૂવે, મુખિયા કહી સૌ સામું જીવે;
 નિર્ધનને આગ્રી ઉધ અડે, તેને અગેરી કહીને નડે. ૧૨૦
 નિર્ધન નદીએ નહાવા જાય, તેની પુઠે નિંદા થાય;
 જરપતિ ને જામે રાત, કરે વિખાણુ વડેરી વાત. ૧૨૧
 નિર્ધન ઘેર જન આવે ઘણા, તેને કહે હેરુ કો તણા;
 કદાચ રંક પામે જોરીઓ, કહેશે જે કાધી ચોરીઓ. ૧૨૨
 જરવત જોખ કરે જરીઓ, સતી દહેવાય તેની નારીઓ;
 નિર્ધન નવ બાંધે બાકરી, ચાલ્યો શ્રીમંત તળી ચાકરી. ૧૨૩
 ભાવ્યવાનનુ તાવે રજે, ધનદિનને ધૂતારા મજે;
 અવખતવાળો અમલજ પીએ, કરજોડે સડિ તેથી બીવે. ૧૨૪
 જરપતિ રમે ને નિસ જર, ભણા કોઈ રાખે ભડ ભાર;
 ગરીબનો કંઈ છેડો અડે, પીડા પામે બધન પડે. ૧૨૫
 શ્રીમંતને ઘેર શોભે મુખ, દરિદ્રતણે ઘેર દારૂણુ દુઃખ;
 ભારે કર્મની રેખા રતિ, જરૂર ડાલો ભણો જરપતિ. ૧૨૬
 જર વિના માનવ તે મડાં, ભણા છપ્પર પાખી બ્યમ ભડાં;
 દરિદ્ર દામણો શું દે દાન, હળવો બ્યમ પીંપળનું પાન. ૧૨૭
 અકલ હોય અતિશે અંક, જર વિના ભણો તે રંક;
 ગર્થ વિના ગૃહસ્થાવટ કર્યો, વિચાર મનમાં એવો વસ્થો. ૧૨૮
 ખે બાળક તણા જે તાત, વિદવા કારણ કહી એ વાત,
 દોહુરે.

તાત કહે મુત સાંભળો, રૂદે ન ધરશે રોય;
 પૂર પંડિત ધરાકમી, ભણો સધળા જોય. ૧૨૯
 સંસારમાં જે રોલ છે, રમા સરસ્વતી રીઝ;
 ત્રીજું તરવ દર રમણું છે, જોહોળા મુખનું રીજ. ૧૩૦
 સાધન કામે સરસ્વતી, જશ અપજશ બજાય;
 પાર ઉતારે પથકમાં, (જો) ભવના મંત્ર ભણાય. ૧૩૧
 પુરશ્ચર્ય ચયે પ્રભુ મજે, કયા સાંભળતાં કર્ણ;
 પામે પુણ્ય પ્રતાપથી, ચતુર્ભુજના ચર્ણ. ૧૩૨
 જોજિ જંગમ દે જતિ, સંન્યાસી શ્રીપાત;
 તેને અર્થ નહિ ગર્થનો, બીજનો શ્રી સાથ. ૧૩૩

ગૃહસ્થાવટ ચાલે ધરતણી, નાત જાતમાં નામ;	
ત્યાં વિદ્યા તે શું કરે, લક્ષ્મી કેરું કામ.	૧૩૪
જુગતે જમણુ જમાડ્યાં, દાવે ખરચવો દામ;	
ત્યાં તે વિદ્યા શું કરે, લક્ષ્મી કેરું કામ.	૧૩૫
રીતો સેવી આપવી, પદ્માં પરઠણુ કામ;	
ત્યાં તે વિદ્યા શું કરે, લક્ષ્મીકેરું કામ.	૧૩૬
જગ જાગ જર ખરચવો, ગુણવત પોખતું ગામ;	
ત્યાં તે વિદ્યા શું કરે, લક્ષ્મી કેરું કામ.	૧૩૭
નથી મળતું કહેવું નહિ, મમત રાખવો મામ;	
ત્યાં તે વિદ્યા શું કરે, લક્ષ્મી કેરું કામ.	૧૩૮
દેવા આવે જે દોકરી, ધનવંત જણી ધામ;	
હિતવળતા ઓપાવવી, લક્ષ્મી કેરું કામ.	૧૩૯
સાધન કામે સરસ્વતી, ગૃહસ્થાશ્રમમાં ગર્ય;	
મોક્ષ કામે હરિહર ભજો, ખીજું સધળું બ્યર્થ.	૧૪૦
ભાગ્યવાન ધણો પ્રજાજીએ, શુભ મુહુર્ત મુદીશ;	
સકળ કળા ગુણ સૌખીઆં, શ્રીમંત કરે શીશ.	૧૪૧
જરહીન ધડયો બ્યમ ધટમાં, ત્યાં તે લખિયો લેખ;	
દુઃખ દાવાનળ દુઝરે, એમાં નહિ શ્રીન મેખ.	૧૪૨
શુભ કામે છે સરસ્વતી, લક્ષ્મીથી નવ યાય;	
લક્ષ્મી જોષ્ટ્રએ ખરચવી, ત્યાં ભારતિ કેમ ભણાય.	૧૪૩
પરીક્ષત પૂરણુ દુઃખમાં, માથે આબું મર્ય;	
ત્યારે સાધન સાંભર્યું, કયા ધરી તવ કર્યું.	૧૪૪
જે તે ઉપાયે જર રજો, કાડે પરણો કન્યાય;	
નહિ તો નીચ કહેવાઈશું, અદિકા એ અન્યાય.	૧૪૫
ગૃહસ્થાવટ અમો ભોગવી, નાતે નીતમ નામ;	
પુત્ર પરણાવા કારણે, દીક્રે નહિ કાંઈ દામ.	૧૪૬

ઓપાઈ.

વિદ્યાવંત જરાવંત જાણિયો, તેથી નવ તોળે વાણિયો;	
વિદ્યાવંત ધણું નિર્મળ નેટ, ભરાય નહિ પગ માત્રે પેટ.	૧૪૭
વિદ્યાવંતના પ્રોઠા પાક, સોની ધડી ન આપે ધાટ;	
વિદ્યાવંત ડાહ્યા પણ દર, ડોશી વાણીઓ નાપે વચ.	૧૪૮
વિદ્યા ધણું રસાળી રાજ, તેનાં નાવે વી ને ગોળ;	
વિદ્યાવંત જુમતે જોડવા, ધન વિશુ નહિ હાથી ઘોડવા.	૧૪૯

વિદ્યાવંત વખણ્યિ વડા, કર દેલુ શોભે નહિ કડા;	
ગણા માનવિદ્યાને દીએ, પણ સાકર સરગત ક્યાંથી પીએ.	૧૫૦
વિદ્યાવંત રાજે ચૂડા, મિતની નવ પામે ચૂડા;	
વિદ્યાવંતને મોટા માન, થોએ નહિ પ્રીતે પકવાન.	૧૫૧
વિદ્યાવંતને નરપતિ નમે, જર કાઠકિ આપે તો જમે;	
વિદ્યાવંતમાં ગુણ છે ઘણા, ચર્ણ તળાસિ કુંચ તે તણા.	૧૫૨
વિદ્યાવંત ધીરજ બહુ ધરે, નૃત્ય અપહરા ક્યાંથી કરે;	
વિદ્યાવંતા પરાક્રમ પાઠ, દીએ ક્યાં દીગિયાળા ખાટ.	૧૫૩
વિદ્યામાં ગુણ અપરંપાર, સજે નહિ સ્વામા શણગાર;	
વિદ્યાના ગુણ સહિને જમે, જો ધરમાં લાવે તો જમે.	૧૫૪
વિદ્યાવંત કથન કારણે, જાએ જઈ જરને બારણે;	
વિદ્યાવંત શોભિતા મુખી, પ્રીતે તણી નવ બેમે પાવખી.	૧૫૫
વિદ્યાવંતની પ્રોડી પેર, જઈ રૂવે જરવંતાને ઘેર;	
જાએ કા ધનવંતો ઘણી, તો તો અવખત પામે ઘણી.	૧૫૬
ધરમાં ખેડા વેદ જ લણે, ક્યાંથી અર્થ સરે આપણે;	
કરતા કર્મ ક્રિયા કરજોડ, ક્યમ પહોંચે પરપ્રાનાં કોડ.	૧૫૭
થોડો વિદ્વાન રહે નિજ દેશ, પ્રોઠ પંડિત પરદેશ,	
વીસ વર્ષ જો વિદ્યા બણે, ત્યારે કાઠકિ વર્ણમાં ગણે.	૧૫૮
તોય વિદ્યા મવ પૂરી થાય, પછે પડિત પરદેશે જાય;	
જર લાવે તો ભુવતિ વરે, ભાગ્યહીણ મારગમાં મરે.	૧૫૯
કવિત શ્લોક જાણે જોડવો, તોયે હાય જરશું ઝોડવો;	
વિદ્યામાં ગુણ અપરંપાર, *જર જાએ કરપીને દાર.	૧૬૦
લક્ષ્મી લીલા હોય લાડવો, કાઠકિ દાતા ખેણી કાઢવો;	
દાતા તે પંદરમું રતન, જો જાણે તો કરો જતન.	૧૬૧
મુમની ગાંઠે અર્થ જ હોય, તેનું મુખ ન જોયો કોય;	
બહુ કરપી ઘેર લક્ષ્મી ઘણી, રખે આશ કરો તે તણી.	૧૬૨
કરપીની કીર્તિ ક્યમ કીજે, જશ શીટી અપજશ લીજે;	
સર્વ યત્રી મેટા કિરવાર, નહિ બીજો દાણક દાતાર.	૧૬૩
એ અંતર છુદિ આપશે, પ્રેરક રૂપે દેષ કાપશે;	
ખેસી રહે સરે નહિ અર્થ, જાએ દાતા લાવો અર્થ.	૧૬૪
માંદીથી પરમાર્થ કાઢજો, તો જાવી લક્ષ્મી લાવજો;	
દાતા તે કૃપિરનો દેહ, તનથી ખેણી કાંડો તેહ.	૧૬૫

ગુણ દેખાડી લાવો ગર્થ, તો તો સરશે આપણો અર્થ,	
ગર્થ રજો તો વિદ્યા ખરી, બીજી લવરી મૂકા પરી	૧૬૬
આપણી ગાંઠે ગર્થ ન હોય, તો મગળ વર્તે નહિ કોય,	
કર્પા સપાલન વિદ્યા ધન, તેને કોડ દીવાળી દન.	૧૬૭
ગર્થ ગાંઠે હૃદય લારવી, તો તે ખરણે સુદર સતી,	
વિદ્યાનો અહંકારજ કરે, નાધો જન્મ કુવારો મરે	૧૬૮
વિદ્યાવત ધૃતિરનો અર્થ, ગર્થ વિના ક્યમ વાધે વચ,	
ગર્થ કામ તમારુ થશે, વજુ ગર્થે ડહાપણ રેબડુ જશે.	૧૬૯
તેર રત્ન દેવોને દીધ, પ્રભુએ લાયક લક્ષ્મી લીધ,	
વસુ થકી વડુ નહિ કોય, હરિ સરખા જેને વશ હોય	૧૭૦
વસુ વિના નવ વિવેક વદાય, વસુ વિણા જન પરુ મણાય	

દોહરો.

પુત્ર કહે પિતા સુણો, કલા તમે જે કાજ,	
એનો ઉત્તર આપના, અમને આવે લાજ	૧૭૧
તમે તાત શિર છત્ર છો, બોલ્યા અધરિત બોલ,	
મુખ તમારે જાનિયે, ઘટે અમારું તો ન	૧૭૨
સદ્વિદ્યા જાણુ અમે, બાણી જાણુ શુભ ભાખ્ય,	
લક્ષ્મી લેખે નવ ગણુ હરિની રાખુ આશ	૧૭૩
સદ્વિદ્યા શોભિત ધણી, કથન સુણોજી કર્ણ,	
શ્રી સદ્વિદ્યા આગળે, (ન્યમ) મેરુ આગળ તર્ણ	૧૭૪
ગળું ગર્થ તણુ કવણુ (જે) સદ્વિદ્યા શોભત,	
રંચા આગળ ન્યમ સકડું, એ વત એ આપત.	૧૭૫
માનો નહિ મમતી તમે, લહો સદ્વિદ્યા લહેર,	
આઘ અત અમૃત સમી, જર તે આગળ ઝેર.	૧૭૬
ધનક પૂજાએ દેશમા, ધનનુ કરે જતન,	
પડિત પૂજાય પરદેશમા, વાધે વડી વતન	૧૭૭
દીવાન દહેડે દામને, ચોર મળે લુગાય,	
શોભે સદ્વિદ્યા સત્ત, હાય પડે ધૂટાય.	૧૭૮
શ્રીમત નર સુખે નવ સુવે, ચેતે ચાડણુ ચોર,	
વખાણુ કરો છો વસુતણા, એ અધારુ ઘોર	૧૭૯
આજ છે ને કાને નથી, લક્ષ્મી ફરી લહેર,	
ઉંચ તણને નીચ ઘેર, માણી આપે મહેર *	૧૮૦

- ચપળ સ્વભાવ ચપળા તણે, જૂઠાને ઘેર જાય;
 ગુણ અવગુણ ગણે નહિ, પાપી સદન પળાય. ૧૮૧
 લક્ષણહીન ઘેરે વસે, એ શો ધારે પ્રમ;
 વૈભવ જે વિદ્યાતણા, ભોગવે બારે અદ્ધ. ૧૮૨
 સદ્વિદ્યા શોધે મળે, ગુણવંત કાષ્ઠક ગામ;
 રિદ્ધિ (સિદ્ધિ) રચતી કરે, ડરે નહિ એક કામ. ૧૮૩
 લક્ષ્મી તો કોની નથી, નહિ ગણે કોનું મૃત્યુ;
 સ્નેહ સંબધ ગણે નહિ, તણ જાય છે તર્ત. ૧૮૪
 રૂડો જૂડો નવ ગણે, ન જોવે કોનાં કૃત્ય;
 ધર કે રણુ ઘણે નહિ, તણ જાય છે તર્ત. ૧૮૫
 રૂપ કુરૂપને નવ ગણે, વિવેક વિદ્યા વધુ વર્ત;
 હૈય નીચ તે નવ ગણે, તણ જાય છે તર્ત. ૧૮૬
 વેળા કવેળા નવ જુવે, સ્નેહ શું નાણે સર્ત;
 નાનું મોટું નવ જુવે, તણ જાય છે તર્ત. ૧૮૭
 લક્ષ્મી જૂડી લક્ષવસા, માથે જાંડું મર્ત્ય;
 એણે ખવરાવે ખાંતયી, તજે તેહને તર્ત. ૧૮૮
 (સદ્) વિદ્યાસિંધુ મુખ તણો, વેદ લખિયા જે વર્ગ;
 લક્ષ્મીને હુંડી ગણે, સેજે પામે સ્વર્ગ. ૧૮૯
 વખાણુ મુણીને વિતનાં, અંચળ સી અળદાય;
 જ્યમ વાદળની હાંચડી, પળ પળમાં પડદાય. ૧૯૦
 કનક વિશે કળિયુગ વસે, વળી કનકમાં કામ;
 કુડકપટ કનકે વસે, ઠેઠ નરકનો ઠામ. ૧૯૧
 અલખતવંત ઘેણા કણા, અલખત ત્યાં અહંકાર;
 મુખ છે સરસવ જેટલું, દુઃખ અર્ધુવ અપાર. ૧૯૨
 દામ જોડતાં દુઃખ ધણું, જળવર્તા જીવ જાય;
 રિદ્ધિ રાખી નવ રહે, અનાર હોય ત્વમ થાય. ૧૯૩
 વસુ વહાલા તમને ધણા, ધણી લક્ષ્મી ધરસત;
 રળી લાલું હું લક્ષ્યા, પરણાવે પ્રીતે પૂત. ૧૯૪
 પડિત રૂડા પમ ધરે, પડિત વસે જે વાસ;
 વિદ્યાવંત આગળ વસુ, દસ પ્રકારે, દાસ. ૧૯૫
 પિતાતણે પામે નમ્યા, બુદ્ધિધાન જે જાણ;
 તિખ લઈને સંચર્યા, તે વેળા તત્કાળ. ૧૯૬
 ચોપાર્થ,
- લક્ષ્મી લક્ષ રળી લાવશું, અમો મદિર ત્યારે આવશું;
 રિવ્ય રળી નવ દીજે દામ, મૂખ કહેજો અમારાં નામ. ૧૯૭

કોણુ માત્ર લક્ષ્મી આ ધરી, સદ્વિદ્યા સૌક્યથી વડી;	
સદ્વિદ્યા સાચી જેહની, લક્ષ્મી તો દાસી તેહની.	૧૯૮
વિદ્યા વિદ્યા કહે સહ કથી, સદ્વિદ્યા વીણુ સિદ્ધિ નથી;	
સદ્વિદ્યાથી જાણે જોગ, દાણે જનમ મરણના રોગ.	૧૯૯
સદ્વિદ્યાથી વચન જ ફળે, જનમ જનમનાં પાતિક ટળે;	
મારણુ મોહન મૃત્યુજ્ય મંત્ર, સદ્વિદ્યા એ તારણુ તંત્ર.	૨૦૦
સદ્વિદ્યા એ ચાતુર ચંદ્ર, કરે આજગ આવી અર્ધે;	
સદ્વિદ્યા જો હોયે રતિ, અણામ કરે નિત પૃથ્વીપતિ.	૨૦૧
કવિતા સદ્વિદ્યા દૃઢધીરા, પ્રસન્ન હોય જો પૂરણુ ઈશ;	
કાવ્ય કલ્પી જાણે જો કૃત્ય, વસુધા ભાવે ભક્તિ ભૃત્ય.	૨૦૨
કવિ શુકદેવે ભાગવત્ ભણ્યું, સંત સાધુએ વળતું મુણ્યું;	
કવિ બ્રહ્મા કવિ વેદ વ્યાસ, અધિક અધિક વધિયો અભ્યાસ.	૨૦૩
કાધા કવિએ ગરુડા મંથ, પરમેશ્વરવત્ ચલાવ્યા પંથ;	
ઈશ્વર જપ ઈશ્વરનાં નામ, કવિએ આજખાવ્યાં કૃત કામ.	૨૦૪
કવિતા રસ જાણે જન કોય, જગવિશે જેવલા જન જોય;	
જોગી જતી જંગમ જગપતિ, મોહન મંત્ર કવિતા રસ અતિ.	૨૦૫
રતિપતિતું કવિતા રસમાં મન, કૃષ્ણુબાંસુરી કવિતાએ પ્રસન્ન;	
કૈલાસ વૈકુંઠ સ્વર્ગનાં સુખ, દારણુ નર્ક વર્ણવિધાં દુઃખ.	૨૦૬
ગંગા નર્મદા મહિમા ધણી, ગાય ગુણ કવિઓ તે તણુક.	
વ્યાસ પર્વ ને બહોતેર મત, તે કવિએ આજખાવ્યાં તર્ત.	૨૦૭
ભૂગોળ ખગોળ ને અર્ધુવ સાત, વિખાણુ વર્ણવી કાધી વાત;	
જ્યાં પહોંચે નવરવિની મતિ, ત્યાં કવિજનની પહોંચે મતિ.	૨૦૮
અડસઠ તીરથ અધિક અનેક, વારુ વર્ણન કર્યાં વિવેક;	
મોટા કવિ મોટા કિર્તાર, દિવ્ય આજખાવ્યા છે દાતાર.	૨૦૯
દીક્ષીપ અર્જુન રધુ ને રામ, પ્રસિદ્ધ કર્યાં કવિઓ એ ક્ષમ;	
ભગવદ્ગીતા રામચરિત્ર, પ્રસિદ્ધ કરીને યથા પવિત્ર.	૨૧૦
કવિ જ્ઞાન આપે જેટલું, દાતા શું આપે તેટલું?	
જ્ઞાન દાતા તે મોટા કવિ, જેણે વાત સંભળાવી નવી.	૨૧૧
કવિતા રસ તે આડે આંક, રખડેલ પંડિત જીજ્ઞાસો રાંક;	
કોડવાર કહીએ શું કથી, કવિ ઈશ્વરમાં અતર નથી.	૨૧૨
નિર્ભજ અવિચળ રાખે નામ, તે મોટા કવિઓનાં કામ;	
ગંગા મહાત્મ્ય ને રેવાખંડ, કવિ ટળાવે* જમના દંડ.	૨૧૩

- ગ્રામ પ્રાણીજીવિ તુલસી દર દરિ, કવિએ વાત જતા વિનવનવી;
ડાલા જન સાચું દાખશે, લાગ્યહીલુ ભુંકુ બાખશે. ૨૧૪
- એકાદશી આદિક જે પર્વ, કવિએ સત્ય જતાખ્યાં સર્વ;
અભેદ વિદ્યાને નિંદો તમે, તાત શી રીતે માનું અમે. ૨૧૫
- વિદ્યા બ્યારે એળે જશે, ત્યારે પૃથ્વી પ્રણે યશે;
સદ્વિદ્યા છે જેની પાસ, દશધા લક્ષ્મી તેની દાસ. ૨૧૬
- અલખત અહંકાર નરકનો કામ, રાચે સદ્વિદ્યાથી રામ;
અધૂરી વિદ્યાએ અયગ્રથ, હીરા કુંદન મહિ જડાય. ૨૧૭
- એમ કરીને ચાલ્યા એક, તપે તેજ તરણીવત તેક;
સોભા સદન તે પામે સર્વ, ગુણ વિદ્યા જેરા બહુ ગર્વ. ૨૧૮
- ધનમદ્યથી વિદ્યામદ ધણો, આશ્રય કીધો છે તે તણો;
ધનવંત મોટમ પદનો ખેર, ગયા જેડે નવ રહે પાશીર. ૨૧૯
- વિદ્યા લૂટી નવ લે કાપ, અદિક વાપરે અદિકી દોપ;
દાતા સાથ દાવો કીજીએ, આશીર વચન જઈને દીજીએ. ૨૨૦
- ડાલા પંથ ગયા તે દૂર, વિદ્યામદ મનમાં ભરપૂર;
સિદ્ધપુર પાટણ ગુણવંત ગામ, નરેન્દ્રપાળ નરપતિનું નામ. ૨૨૧
- સભા સદિત બેઠો છે બર્બાદ, તન વિપ્રના આબ્યા લાંદ;
એક સારસ્વત ને સોમવાન, બરી સભામાં પાખ્યા માન. ૨૨૨
- અતિ મનમોહિ ધરી ઉલ્લાસ, દીધા રાખને આશીર્વાદ;
માર ચોદવસો તુજ મુખે, અદ્યા નવ મુખ મોગવજો મુખે. ૨૨૩
- બત્રીસ છત્રીસ બહોતેર શુભો, સોળ સદિત શિવ પદમુખો;
દાતા ગુણ વસજો તુજ દેહ, નારાયણશું કરજો નેહ. ૨૨૪
- ધેનુ પ્રાણીજીવ પરવાધાકાત્ય, સદા નિરંતર સન્મુખ શક્ત્ય;
નાના વિગુણને નિરખિયા, હેત 'ધણે સર્વે દરખિયા. ૨૨૫
- ક્રોધિ કલ્યાણુ રાગતુજ યજો, દુઃખ દોહલાં દેહેવદ જજો;
ધણી લક્ષ્મી ધણાં ધસસૂત્ર, પુત્ર તણે 'ધેર હોજો પુત્ર. ૨૨૬
- ચિરંજીવી જીવે જરા ધણો, આશીર્વાદ એ તો અમ તણો;
હેડામહિ આણ્યું હેત, રાગ ઉઠ્યો સભા સમેત. ૨૨૭
- દંડવત કીધા રાચે દશવીચ, વિપ્ર ચરણે નમત્યું શીરા;
આસન ગુણ લોભિત સન્માન, કરમાં આપ્યાં દોષા પાન. ૨૨૮
- જૂપતિને મન તે બાવિયા, કહો મહારાજ ક્યાંથી આવિયા;
દર્શન દિવ્ય તમારું થયું, પાતિક પાંચ જનમનું મુજ અયું. ૨૨૯
- કહો અમ સંરણુ શું છે કામ, અમે સેવક તમારે નામ;
દયા કરી આજા દીજીએ, તમ વચન શિરપર લીજીએ. ૨૩૦

કિંચિત્ત માત્ર ન કરશે કોપ, વચન તણો નહિ કરીએ લોપ;
ક્યાંથી આવ્યા ને કયા જાઓ, શુભ નિસ્તાર તમારા માઓ. ૨૩૧

દોહરા.

- રૂપિ કહે રાજ મુણો, મારોજ રાજધિરાજ,
જે કામે આંખ્યા અમો, (તે) કેતાં આવે લાજ. ૨૩૨
- પરપયા ઉપર પ્રીત છે, મણો જોષ્ય છે ગર્વ,
મન છે તે માગ્યાતણુ, મળશે સરશે અર્થ. ૨૩૩
- પરદેશી પથી અમો, પડિત કેરા પુત્ર;
આંખ્યા ધુ જર જાયવા, સુણજો અક્ષર સુત. ૨૩૪
- મોતથી ભૂંડુ માગુ, છો ધાર્મિક દદ શીખ,
કહેવો દાતા સુમને, જડી સહિથી બીખ. ૨૩૫
- કાપર ને શુરો કહી (વળી,) કદિ કેવો દાતાર;
નીચ ને હેચ વખાણવો, બારે મેવો બાર. ૨૩૬
- અધર્મી હોય અભાગિયો, અદિકી જાણાવે હઠ;
રીઝવવો રાજ કહી, બીખને માથે ભઠ. ૨૩૭
- કરપિશુ કર આડવો, નહિ વિદાનો વદ;
દાતા કહેવો સુમને, બીખને માથે ભઠ. ૨૩૮
- કેવો શુભવત (શુભ) હીનને, સ્વપ્ન યાની રાઠ,
ન રહે ખેલ જાયક તણો, બીખને માથે ભઠ. ૨૩૯
- દાતા આગળ જાયતું, દેવો આશીર્વાદ;
દાતા દીઠે દિવ હસે, અદિકો મન ઉલાદ. ૨૪૦
- દાતા મોટો કિરતથી, સતવાદી શુભ સાથ,
દાતા દેવાશી દેહ દિલ, હેતે આડીએ હાથ. ૨૪૧
- અમૂલ્ય રત્ન દાતા વડો, શોભે નેથી મધ,
દાતાને પુણ્યે કરી, વૃખા કરે છે વૃદ્ધ. ૨૪૨
- યપાતાં વિષ્ણુ વામણા, ચોદ લોકના નાથ,
દાતા બળિરાજ કને, હેને આજો હાથ. ૨૪૩
- જરા લઈ જોજન દીઓ, કાંવો દાતા કર્ણ,
સખા પહેર તેનો કલો, યપા વળ અસરણુ સર્ણ. ૨૪૪
- હરિશ્ચંદ્ર દાતા વડો, વિશ્વામિત્ર દુખ દેત;
સહજ વાતે સ્વર્ગે વસ્યો, સ્વજન કુટુંબ સમેત. ૨૪૫
- જરાસંધ દાતા જરા લિનો, સૌને આપી શિખ,
કૃષ્ણ કૃપાળ અર્જુન સહિત, બીમે માગી બીખ. ૨૪૬

દાતાથી મોટું નહિ, દાતા હેઠો શર;	૧
દાતાથી ડાહ્યો નહિ, પ્રતાપ જેનો પૂર.	૨૪૭
ખહેતેર કળા શુદ્ધિ વધે, ચૌદ વિદ્યા ચિત્ત ચાપ;	
દાતા ગુણ જેમાં વસે, બહેળો જય બંધાય.	૨૪૮
કળા વિકળા બચે નહિ, દિવથી હોય દાતાર;	
વિશંભરને બહાલો ધંધો, ઈશ્વરનો અવતાર.	૨૪૯
સોમાં સૂરો કાઠક નર, લહે કાઠ દાતાર;	
પંડિત નહિ પરખી શકે, ઈશ્વર અંશ અવતાર.	૨૫૦
શરીર આપતું સોહેલું, દોહેલો દેવો દામ;	
દાતા ધન ધૂળવત ગણે, તે નહિ ઠામે ઠામ.	૨૫૧
દામ બહાલો નવ દાનિને, શરને નહિ શીશ;	
જય વહાલો પશુજર નહિ, દુઃખ બચે જગદીશ.	૨૫૨
જીવત જાગ્યક જય વદે, સ્વર્ગ સમુ સુખ થાય;	
કરપિ હોય કોડપતિ, આપ હાથે નવ ખાય.	૨૫૩
અમિ ચોર હાકેમ લીએ, રહે કાઠ દાટપો દામ;	
કરપિ છોરાં કળકળે, ન મળે વપુ વિરામ.	૨૫૪
કોને ધન શત સદસધા, કોણ કરોડાં લાખ;	
નિરખી દરખે સૂમ નર, રહે છે અંતે રાખ.	૨૫૫
દાતાર વિખાણ્યો પંડિતે, રાખ મનનો રંક;	
રીસ ચડી મદિયા વિશે, અતિરો આડે અંક.	૨૫૬
કરપિ કીર્તિને શું કરે, સુણે ન બહેરો નાદ;	
ખીલોડી ખાખર તણી, લહે ન સાકર સ્વાદ.	૨૫૭
રાય કહે સખિ સુણો, દીસો જાણુ સુગંધ;	
અધૂરાં તે પૂરાં કરો, વારું એ જ વખાણુ.	૨૫૮
પંડિત કહે સુણુ પુરપતિ, લાજ ન આણું લેશ;	
દાતાના ગુણ નહિ ગણે, ચારદ, નારદ, શેષ.	૨૫૯
સાત સમુદ્રનાં નીર જે, તેહ પાણી તોળાય;	
દાતા કેરા ગુણ ધણા, શુદ્ધિવત્ જોલાય.	૨૬૦
વનસ્પતિ ભાર અદારમાં, ગણતર પુષ્પ ગણાય;	
દાતા રત્ન અમૂલ્ય છે, જોતાં શાસ્ત્ર જણાય.	૨૬૧
આકાશતણા તારા ગણે, ગણે અવનીનાં તણ;	
એક વચન કરપિ સુણે, નિશ્ચે પામે મર્થ.	૨૬૨
ઠાઠી મેણી ને કોપળે, ઘો ગાળો કે માર;	
તમારે મન જે પત પડે, અમારે મન દાતાર.	૨૬૩

મધ વહાલો છે મધુરને, કામી વહાલી નાર;	
જળ વહાલું છે મધુરને, જાયક વહાલો દાતાર.	૨૬૪
પંડિત પરવા રાખે નહિ, વદે મુખ સાચાં વેલુ;	
દાતાનાં મુલ્ય દાખવું, કહું તે સાંભળ કેલુ.	૨૬૫
દાતા મુલ્ય તે નર્મદા, દાતા મુલ્ય તે ગંગ;	
નમન કયે પાતિક દળે, આપે શિવ પદ સંગ.	૨૬૬

ચોપાઈ.

સર્વ ચક્રી મોટો કિરતાર, તેથી બીજો તે દાતાર;	
દાતા બક્ષત ને દાતા ચર, દાતા નારાયણનું નર.	૨૬૭
દાતા પંડિત દાતા રામ, દાતા નિર્મળ મોટું નામ;	
દાતા જ્યાં જ્યાં પાગ જ ધરે, પવિત્ર તે પૃથ્વીને કરે.	૨૬૮
દાતા મુણી જન મુદિર શામ, દાતા વૈકુંઠ પદ વિરામ;	
દાતા નિર્મળ રૂડો દેવ, દાતા સદ્ગુરુ કેરી સેવ.	૨૬૯
કોડ મકાર લુચ્છો કહું કથી, દાતાથી કો મોટો નથી	

દોહરા.

વામન થયા શ્રી વિષ્ણુજી, જે કાંવે કિરતાર;	
પરમેશ કીધા પોળિયા, દેહ કર્મી દાતાર.	૨૭૦
દાતા દિલ દરિયા સમો, કેવાયો એક કર્ણ;	
સનાપહોર સુધી આપતો, સવાભાર સુવર્ણ.	૨૭૧
દાતા નર જ્યાં પગ ધરે, અડસઠ તીરથ હોય;	
દાતા મુલ્ય દશ કોટિધા, કળી શકે નહિ ક્રોધ.	૨૭૨
દાતાનાં દર્શન કરે, અડસઠ તીરથ સ્નાન;*	
દાતા દર્શનથી દિવ વિખે, ઇન્દ્રાદિક પરસજ.	૨૭૩
અદિકું નામ ઇશ્વરતાલું, જગત જપે છે જાપ;	
દાતા જો ઇશ્વર સમો, વેદ પુરાણે છાપ.	૨૭૪
ચરો મુખ સંસારનું, તરે તારે હરિભક્ત;	
દાતાની આશા કરે, બક્ષત પુરુષ અબક્ષત.	૨૭૫
દાતા મોટો દેવથી, ઇશ્વર સમોવડ આંક;	
દાતા આગળ રાજ રિદ્ધ, રૂડી તે સૌ રાંક.	૨૭૬
કો કહે મોટી મેદની, કો કહે મોટો મેર;	
દાતા ગુરુ દરિયા ચક્રી, સાચા જેના શેર	૨૭૭
કરપિ હોય કોડાંપતિ, લોપે તેની લાજ;	
દાતા દુર્બળ દામણો, કિરત કરે કવિરાજ.	૨૭૮

* મત ૪. "દાતા દર્શન દારણે, દેવ જગાએ જાય, દાતા જ્યાં દર્શિ કરે, અડસઠ તીરથ સૌ નહાય"

કરપિ આત્મપણુ કનકનાં, કર શોભાવા દાન;	
દાતા મુદિ અનથી, લધુ કરપિને લાજ.	૨૭૯
પાપ કરીને ધન રમે, ધન પર વાળે ધૂન;	
તે ચેતાને મુખ ચરે, મામે સંકટ શૂન.	૨૮૦
ખાશ નહિ નહિ વાપરે, સંતોખે નવ સાથ;	
મારું મારું કરતો મરે, અંતે ખાલી હાથ.	૨૮૧
દાટધું તે રહે દીસતું, ના'વે અર્લક હાથ;	
આખું તો એળે જરો, પુણ્ય પાપ બે સાથ.	૨૮૨
કા કહે મોટા કૂર્મ છે, કા કહે મોટા શેવ;	
દાતાના ગુણુ આગળે, લહો ન મોટું લેશ.	૨૮૩
છવ અપાય છે જ્ઞેષ્ઠમાં, જર તો નહિ અપાય;	
જર વહાસો જ્ઞેને નહિ, તે દાતા કહેવાય.	૨૮૪
દાતા શો રાગ નહિ, દાતા શો નહિ ધન;	
દાતા ગુણુ હોય દેહમાં, રીઝે માગણુ મન.	૨૮૫
સદ્ગત સામદ છે ચિત્તલા, કળિ શકે નહિ દોષ;	
કુખેર કુખેર સૌકા કહે, દાતા ગુણુ ન્યાં જ્ઞેય.	૨૮૬
છવ આપવો સહેલ છે, જર આપે જ જણાય;	
વિત્ત આપે વખણાય છે, દાતા ગુણી ગણાય.	૨૮૭
ક્ષિતિ બાધી બોળી જુવો, દાતા હોય ન હોય;	
કવિ સર્વે શ્રવણે સુણ્યો, કર્ણ સમે નહિ દોષ.	૨૮૮
કોટિક વૃક્ષ છે કાષ્ટમય, અદન વૃક્ષ કોઈ ઠામ;	
ભય સુગંધી જગતમાં, તદ્વત વેદ વિરામ.	૨૮૯
સિંહ તો શ્રવણે સાંભળ્યો, વન વન શિયાળ સ્વાન;	
દાતા નરને બોળીએ, દાતા સહિત સન્માન.	૨૯૦
સિંહ સાથે બાથો જારે, સમુદ્ર તરીને જાય;	
દાન દેતાં કમ્પાય નહિ, એ નર સૌમાં પૂજાય.	૨૯૧
દાતાને ધન વ્હાલું નહિ, વ્હાલું કરતું પુણ્ય;	
તે દાતા જ્ઞેને મળે, તેને ચાની નુન્ય.	૨૯૨
મારું તારું નવ મળે, ગુણુ અવગુણુ ન ગાય;	
આપતાં ન કરે ઝારતો, ધર્મવાતમાં ધાય.	૨૯૩
કૃષ્ણાર્પણુ કોડે કરે, પૂરે જાન્યકનાં કોડ;	
તે આગળે શ્રી કૃષ્ણજી, સદા રહે કરુણેડ.	૨૯૪
સિંચ નિમિત્ત સિવાર્પણુ, કરે દાન નિરાદિય;	
તે આગળે બોળ્ય કરે, આવ ઉમાપતિ ધિય.	૨૯૫

આપ સ્વાસ્થ્યથી આપતા, હૃદય ન પામે રીઝ,	
એ શી રીતે ઊગરો, બહુ શેકેલુ ખીજ.	૨૯૬
પરમારથ સરસવ સમુ, તે વડ વૃક્ષવત્ યાવ,	
દાતા તે પરમારથી, ધર્મની વારે ધાવ.	૨૯૭
વસુ ખર્યો વિહવા વિશે, રૂડો રાચો રમ,	
ધંધરને અર્પણુ યશે, બ્રાહ્મણુ બોળન જમ	૨૯૮
બ્રહ્માર્પણુ દાતા કરે, ધારીને મન ધર્મ,	
વારુ તેહ વિવાહમા, કાઈ ન બેસે કર્મ.	૨૯૯
લક્ષ્મી જોડી લક્ષ્મી, હજાર કોડા લાખ,	
દાતા શુણુ દાખ્યો નહિ, રિદ્ધ રહ્યો તે રાખ.	૩૦૦
ખડિત પુરાણુ સધર્મા બણ્યો, સકળ શાસ્ત્ર સન્નેમ,	
દાતા શુણુ દાખ્યો નહિ, પૂર્વ જન્મના બોગ.	૩૦૧
દાતાના દાને કરી, બોમ્મ ધરે છે બાર,	
દાતા આગળ કરગરે, કોડવસા કિરતાર	૩૦૨
એવો કો દાતા હશે, ત્યાં ઓડશુ હાથ,	
એ રીતે બે વિપ્ર કહે, સાબળે નરનો નાથ	૩૦૩

ચોપાઈ.

દાતાનાં કો કરે વખાણુ, બહુ કરપિને વાગે બાણુ,	
કરપિ તે કળ ખાધને પડે, સદા મુંમને તાલીઓ ચઢે	૩૦૪
ચઢ્યો રાખને કુડો કોધ, બ્રાહ્મણુને દે છે પ્રતિબોધ,	
આઘ વૈર કાવરને ચર, આઘ વૈર નપુસક નર	૩૦૫
આઘ વૈર જોગિ ને જતિ, આઘ વૈર શુણુકાને સતી,	
આઘ વૈર ખડિતને મૂઢ, આઘ વૈર પામર ને પ્રૌઢ	૩૦૬
આઘ વૈર કરપિ દાતાર, આઘ વૈર છે કાષ્ટ સુતાર,	
બૂપતિ કહે સાંભળરે બ્રહ્મ, કહું તમ આગળ ધારી ધર્મ.	૩૦૭
ચોડુ ધણુ જો માગો તમો, આપી ઓર્શીકળ ચાઉં અમો,	
ધણો તમારે જોધ્યો ગરથ, આપવા નહિ હું તો સમરથ	૩૦૮
સાચે કહું કરો માહરુ, તો તો કાજ યશે તાહરુ,	
દેવમિત્ર સુમેધા નાર, ઠરાવ કરી જાઓ તે ઠાર.	૩૦૯
પ્રદોષ ઉપર તેને છે પ્રીત, દાતાશુણુ રાજસની રીત,	
તમો વખાણ્યા તેવા તેહ, દેવાંશી દાતાનો દેહ.	૩૧૦
જગમા નહિ કો તેની જોડ, તેહ તમારાં પૂરે કોડ,	
શુભ દાતા છે સફળે પ્રજે, મન માન્યુ તમને તોમળે.	૩૧૧

સુંદરી સદન શોભા તણું, ખરી અમૃત રસ ખાણ;	
મદન રૂપ કોઈ મોહના, જશવંતિ જીવતિ જાણ.	૨૪૫
કારમા સ્તનપર ક્યુડી, ચરણા ચોળી ચીર;	
દંતખીજ દાડમ કળી, નારીમાં ખડુ નીર.	૨૪૬
કપટ કરાવ્યું રામજી, બ્રહ્મનો ખોવા ભાર;	
પોતાની રાણી તણા, સોપ્યા સૌ રાણુગાર.	૨૪૭
નિમેષ નૂન્ય રાખી નહિ, કરી કારમી કામ;	
મહા શિક્ષાથી મોકલ્યાં, એક સ્યામા એક સ્વામ.	૨૪૮
બ્રાહ્મણ જે ભોળાન્યા ગયા, બોલો મુશ્કવંતા ખાર;	
આશીષ દેઈ ઉભા રહ્યાં, એક નર બીજી નાર.	૨૪૯
ધન્ય માત ને તાત તુજ, ધન્ય ઉપાસન અંશ;	
ધન્ય પૂજન પ્રદોષનું, વિમળ કયો તે વંશ.	૨૫૦
સૌભાગ્ય સિવ શક્તિતણું, લક્ષ્મી ફેરી લહેર;	
પ્રતાપ શ્રી પાર્વતી સમે, માત અંબાનિ મેર.	૨૫૧
સસ્ય હજો દરિઅંતનું, વાસવ વૈભવ વેદ;	
વિરચીથી વ્યાધુપ વધો, લેશ ન પામો એદ.	૨૫૨
તપો તેજ તરણીતણું, ઈંદુવત અમૃત;	
પૂજો નિત્ય પરબ્રહ્મને, વારુ આચરો મત.	૨૫૩
સતીપણું સીતા સમુ, રાધા સરખું રૂપ;	
સપૂત સ્યામ સરીખડો, ભોમવો સ્વામી ભૂપ.	૨૫૪
આશીર્વાદ એ સંભળ્યો, દડવત કર્યા દશવીસ;	
પ્રદક્ષિણા પંદર કરી, સતીએ નામું શીશ.	૨૫૫
બ્રહ્મસદનથી ઉતર્યા, એ તો બ્રહ્મા ભૂપ;	
વિધ્યુ આબ્યા વૈકુંઠથી, લઈ રૂપિનું રૂપ.	૨૫૬
ગોરીએ તાણ્યો ધુંધટો, આપ રૂપ ઉઘોત;	
ઉપમા જણે અમમાં, ઝમગમ શશિવર બેપાત.	૨૫૭
પ્રદોષતણા પૂજન સમે, દીધો આશીર્વાદ;	
દીઠાં દેવ સરીખડાં, આતિ ચામ્યા ઉત્સાદ.	૨૫૮
પ્રસન્ન થઈ ધણું પ્રેમદત્ત, સપિનું નિરખી રૂપ;	
આ તો કોઈક અવનવા, બ્રાહ્મણ રૂપે ભૂપ.	૨૫૯
પિતાંબર પટ પાંગરણ, કંઠ હિમનો હાર;	
જાણે બાળુઅંધ જેરખા, શોભિત શુભ શણુગાર.	૨૬૦
અમૃતથી મીઠાં મહત, વેદ વચન નિરવાણ;	
કંઠ સ્વર તો કોકિલા, જશવંતો નર જાણ.	૨૬૧

ધ્વજાણીવત અગના, મુનિ આપે તેા ધ્વજ;	
રવિ રેનાદે એ રવિ, અથવા રોહિણી ચંદ.	૩૬૨
રવિ કૃષ્ણ સ્ત્રી રાધિકા, કા બ્રહ્માણી બ્રહ્મ;	
કે ધર્મર ઉમા સહિત, ધારી જોતાં ધર્મ.	૩૬૩
કે અત્રિને અનુસુયા, કે સીતા શ્રી રામ;	
રવિ રૂપ ધરી આવીયા, કરવા મારુ કામ.	૩૬૪
પ્રદોષ સજોડાં પૂજતી, પ્રગટ્યુ પૂરણ પુણ્ય;	
સાક્ષાત્કાર એ શિવ શિવા, નિમેષ માત્ર નહિ નૃત્ય.	૩૬૫
કનક રત્ન અવેરનાં, આભૂષણ અનૂપ;	
નોહે રંક એ રાગવી, નોહે લિશ્તુક એ ભૂષ.	૩૬૬
નોહે માનવ એ દેવતા, આપ ઉમાપતિ ધર્મા;	
પાણુ જોડી બે પ્રણમ્યાં, પાગ નમાચું શીશ.	૩૬૭
કલ્યાણ કરવાને આપણું, રૂઝે રાખવા રમ;	
પાર્વતી ધર્મ પધારીયાં, આજસુને ઘેર ગંગ.	૩૬૮
અવતાર સફળ છે આપણો, સફળ આપણું વરત;	
સફળ પુણ્ય પ્રદોષનું, તે વેળા જાણ્યું તરત.	૩૬૯
પ્રથમ પુણ્ય વધાવિયાં, વધાવ્યાં રૂડાં રતન;	
પધરાવ્યા પૂજન વિશે, આઝાં આણી જાતન.	૩૭૦
દીપક ધૂતનાં દશ દિશા, બોહો વિધ બે'ક જરાસ;	
કર્મ કરસુરીતણાં, કારમુ કિંધ દેશાસ.	૩૭૧
અર્ચ પાઘ પૂજ અધિક, પ્રેમજ પુષ્પો પાસ;	
કેસર કૃષ્ણાગરુ અરગળ, વિવિધ પ્રકાર વિલાસ.	૩૭૨
અર્ચામૃત મરતક ધર્યાં, પ્રથમ પૂજ્યા પાપ;	
અદિકી કપૂરે આરતી, ધર્યાં છત્ર ગિર છાય.	૩૭૩
રત્ન જડિત આસન પરે, પધરાવ્યાં નરનાર;	
કોડ દીવાળી દેહ સફળ, કહે મુખ વારંવાર.	૩૭૪
પાગ પખાવ્યા પુરપતિ, નારીએ સિંચું નિર;	
ધણીને આપ્યાં ધણીનાં, રિત્તીને આપ્યાં રિત્ત;	૪૭૫
પુરપને આપી પામરી, ધણીને આપ્યા ધાટ;	
પ્રત્યક્ષ પ્રભુ પરમેશ્વરી, મટયા મન ભિચાટ.	૩૭૬
વિપ્રને આપ્યાં વેળીઆં, કેકણ પહેરાવ્યાં કામ;	
કનક આસન અર્પણ કર્યાં, કરાવ કરી તે કામ.	૩૭૭
ઉપવિત જોડા વિપ્રને, હેતે સ્ત્રીને દાર;	
કાને કુડળ વિપ્રને, લુવતિ ઝાલર સાર.	૩૭૮

રાખને ચંચુ રૂપનો, ઝારી નારીને દીધ;	
ધર્મ શાસ્ત્રની રીતથી, પૂજા બહુ વિધ કીધ.	૩૭૯
દક્ષણ સ્થાપન દેવનું, વામણે તરુણી તંત્ર;	
પાસે પંડિત ખીળા ધણી, બણે વેદના મંત્ર.	૩૮૦
વેદ શાસ્ત્ર વિધિએ કરી, અક્ષત કર્મ લીધ;	
આઘ આવાહન ઈશ્વરનું, કોડ પણેથી કીધ.	૩૮૧
ઈશ્વરથી આજણુ અદિક, વાણી બોલે વેદ;	
વિગ્ર અને ત્રિપથુ વિશે, બૂપ ગણે નહિ ભેદ.	૩૮૨
ખીજવાર અક્ષત ગ્રન્થા, મુખથી બણીઓ મંત્ર;	
આવાહન ઉમાતાલું, તરુણી કીધી તંત્ર.	૩૮૩
ગ્રન્થામ કરીને પ્રેમદા, અક્ષત મુકયા થીસ;	
જગત જનેતા તે તમે, આઘ પુરુષ એ ઇશ.	૩૮૪
શક્તિ પૂજન ઓએ કર્યું, નરપતિ પૂજ્યો ના'વ;	
પક્ષ પ્રદોષ પૂજન વિધિ, લીધી રૂઝે લા'વ.	૩૮૫
જગત ઇશ્વર તે તમે, આ જગત જનેતા માત;	
તું ઇશ્વર એ અંગિકા, સ્તુતિ કીધી તે સાથ.	૩૮૬
વિચાર કયો વિશંભર, આપ થઈ ઉમાધ;	
વચન જશે વનિતાતાલું, તો પૃથ્વી પ્રણે થાય.	૩૮૭
આપણને કોણુ આરાધરો, બૂઝા પડશે જોષ;	
વિપ્ન પડે જો મતમાં, પૂજે કોણુ પ્રદોષ.	૩૮૮
ભાળી છે એ ભામણિ, બોળો છે ભરતાર;	
ઉમા ઈશ એ તો ખરાં, નિજે પદ નિર્ધાર.	૩૮૯
જણુ પડે બૂઝાં થરો, પ્રમદા તજશે પ્રાણ;	
તે તો આંપણુ આપણે, હાસ્ય વિશે છે હાણ.	૩૯૦
કપટ કર્યું છે કુડલે,* લક્ષ્યા જાણુશે લોક;	
હસારત કરશે હરખરો, સતીને ચારો રોક.	૩૯૧
ધન કાજે ધર્મ વગોવિયો, વિગ્ર તણે એ વાંક;	
નરપતિએ નરતું કર્યું, એ તો આડે આંક.	૩૯૨
જેદ કરે તે ભોગવે, વિશંભર વહેવાર;	
વચન જાય વનિતાતાલું, તો યાએ હાહાકાર.	૩૯૩
ભુવતિ એ બૂઝી પડે, વચન વૃથા વિવેક;	
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળપુર, એક ધડીમાં એક.	૩૯૪

એ ખાંપણ નહિ એહને, એ ખાંપણ તો આપ;	
પુરુષ તણી થઈ પ્રેમદા, પૂજન તણો પ્રતાપ.	૩૯૫
સતી વચન સાચું થયું, પ્રભુએ રાખ્યું પલ;	
સાચી થઈ એ સુંદરી, શિવજી રાખ્યું સલ.	૩૯૬
લક્ષ્મીવત લાયક થઈ, ઉમાતણો અવતાર;	
પુણ્યવંત જ્યમ પાર્વતી, લિંગ યોનિ આકાર.	૩૯૭
પ્રતિમા લોક પૂજે બસે, આણી મન ઉલ્લાસ;	
ખારો ખાટો કે મીઠો, તે કહેશે નહિ સ્વાદ.	૩૯૮
પ્રકાશ અંધારું નહિ કહે, ન કહે સુખ કે દુઃખ;	
ટાઠ તડકો કાંઈ નહિ કહે, નહિ કહે લાગી ભૂખ.	૩૯૯
ઉઠાડશે તો ઉઠશે, બેસારે બેસી રહે;	
સુખે જો સુવારશે, તો પણ કાંઈ ન રહે.	૪૦૦
અનુકૂળ વિણ પૂજે પ્રતિ, પૂજે દ્વિજ પ્રલક્ષ;	
ભાવ ભક્તિએ બેટશે, શંકરદેવ સમક્ષ.	૪૦૧
જેનું મન જે ઉપર, તે ક્ષમ રાગે રીત;	
મન છુડાડે મન તરે, મને હાર ને જીત.	૪૦૨
અણુમાત્ર ધનિયર વિના, કાસો નહિ કે કામ;	
ભાવ ભક્તિમાં મન બળે, તો તો યાએ કામ.	૪૦૩
પૂજનિક પ્રભુની પ્રતિમા, ભાવિકના પ્રભુ ભક્ત;	
વિવેકી વંદે વિપ્રને, વારું તે તો વ્યક્ત.	૪૦૪
નિંદે તે નરકે જશે, વંદે વૈભવવંત;	
સેવો સઉ દ્વિજ રાયને, કાં સાધુ કાં સંત.	૪૦૫
બોલાબોલો બોલે સહી, ખવરાવ્યું જે ખાવ;	
સ્વાદ વિખાણે સર્વનો, પુનવંત વિપ્ર પૂજય.	૪૦૬
બાકી પૂજન ખાપડાં, બાહ્યજી તે ભૂદેવ;	
પૂજો પ્રલક્ષ દેવને, કરો શાસ્ત્રવત સેવ.	૪૦૭
કરે સુખનાં મટકલાં, ધણી આરતી ગાય;	
અનકુટ ભરે છે અનનો, વિપ્ર વિણ એજે જાય.	૪૦૮
મન તરંગ મહિમા થકી, પૂજા પૂરણ હોય;	
મુખ પૂજે છે બોલતો, કળી ચક્રે નહિ કેાય.	૪૦૯
કરજોડી કહે કામનિ, સજોડે શિવ સલ;	
વિશ્વમાંહે બ્યાપી રણાં, જગદંજે જાયો જગત.	૪૧૦
પંચામૃત સુખ આગળે, પ્રીતે આખ્યાં પાન;	
રત્ન અમૂલક આપિયાં, ઉપર દક્ષણા દાન.	૪૧૧

પાંચ સદસ પોડી લખાં, પૂરણ હેમ શુભ પેર;	
પંડિત પધારો પ્રીતથી, ગર્થ લખને ઘેર.	૪૧૨
નીચ જનો તો નિંદશે, વનિતાનાં મુણી વખાણ;	
સુમને શીતજવર ચડે, પાપી છડિ પ્રાણ.	૪૧૩
ઠરપિ ઠજ ખામને પડે, અતિ દુઃખ લેલ અપાર;	
હરિજન સુણતાં દરખશે, રીઝે દિલ દાતાર.	૪૧૪
દાતાને મન સહેલ છે, સુમને મન એ મેર;	
ઠરપિને મન ફોડ મણ, પુણવત ગણે પારોર.	૪૧૫
ઔશી ફારી રત્નના, પોડી પાંચ દુનર;	
આપતાં ન કપોં ઓરતો, ફાણું ન લાગી વાર.	૪૧૬
સેવક એ તો શિવ તણા, માનવી નર ને નાર;	
સખ્યા શિવ મહિમા તણી, અપરંપાર અપાર.	૪૧૭
એવા મેવક ફારીધા, અપરંપાર અપાર;	
આપણુદારો એક છે, સંકરદેવ દાતાર.	૪૧૮
અઘા વિખણુ રદ રવ, વાસવ તણે વિવેક;	
સમૃદ્ધિ સૌને આપના, અદિક દાતા શિવ એક.	૪૧૯
પરિત ધન લઈ પરવરે, શોભા સપગી સાય;	
ત્રેમદા જે પોતે કરી, વાત રહી નહિ દાય.	૪૨૦
જશવંત વિપ્ર નાથ જાણુતો, નરની ધર્મ છે નાર;	
જાણે છે જમણતિયો, ફગી જઈએ ઘર દાર.	૪૨૧
જૂપે સૌને ભોળ્યા, કપટ કરીને કુડ;	
અર્થવંત ઘેલા કપાં, પંડિત દુઝાયો પ્રીદ.	૪૨૨
છેતરી એને જળ કરી, ઉની ના'વી આંચ;	
પ્રીતે ઘેર જઈ પરણુશું, પગની નારી સાંચ.	૪૨૩

ચોપાઈ.

પ્રદોષ પૂજન કીધું પ્રીત, રાજવૈભવની જેવી રીત;	
રાય રાણી મંદિરમાં ચલાં, પંડિત ત્રેમદા પંચે વલાં.	૪૨૪
જર લખને ચાલ્યાં જેટલે, કૌતિક વાત કહી તેટલે;	
પ્રદોષ પૂજનનું પ્રતાપ, અજળ જાણ કપમ બોલ્યું આપ.	૪૨૫
શક્તિ રૂપે પૂજા કરી, તે તો ઘર્ષ સાગી સુંદરી;	
કુડ કપટ કદ્ય તે જોય, હસુ કરતાં હાની હોય.	૪૨૬
શિવ સેવકનું વચનજ જાણ, સ્વર્ગ લોક પાતાળે ઘાય;	
નટની ગયો નરનો આકાર, નારી શુદ્ધ ઘર્ષ નિરધાર.	૪૨૭

નરપણુનું યાતજ ગયું, સુંગન ચિહ્ન ચતુરાનું ચયું;	
ટળી ગયાં નર કેરાં નેણ, ચતુરા કેરાં ચોવિધ ચૈન.	૪૨૮
સ્તનભાર પીડાએ ઘણું, યયું કામાતુર તન તે તણું;	
કહી પથાતને ઉર ઝંકાર, જીવતિ જીવન વાધું જોર.	૪૨૯
ખાય બગાસાં સાચી સતી, વેહ વેદના અગિ અતિ;	
નથી સારસ્વત તે જાણતો, અંતર યાન નથી આણતો.	૪૩૦
માનની જાણે છે એ મિત્ર, ચાતુર જાણે કરે ચરિત્ર;	
એકને સાચું એકને જાહ, એક રીતે જીજને રૂઠ.	૪૩૧
સામુદ્રિક કેરાં સંધાણ, પૂરણ પદની એહ પ્રમાણ;	
વિહળ થવા વધુ ને વેશ, કામનિ આપ સમારે કશ.	૪૩૨
સ્તન મર્દન દિત હાથે કરે, બાથ પોતાની બાંહે ભરે;	
કામનિ બંધ ચોળીના કસે, કરે રીસને હેતે હસે.	૪૩૩
હાવભાવ કટાક્ષ જ કરે, કામ વાસના મનમાં ધરે;	
સારસ્વતને મન સધણું સુખ, સૌમવાનને દારણ દુઃખ.	૪૩૪
આલિંગન ધરે છે અતિ, પેર કાંઈ ન પ્રીછે પતિ;	
રખિ જાણે છે રમત જ કરી, આપણ ધન રળ્યા છેતરી.	૪૩૫
એકાંત થવા ઉતારા કામ, સતી પ્રત્યે જોડ્યો તે શામ,	
પ્રેમદાનાં પાંગરણુ પરહરો, કામ આપણા ધરનાં કરો.	૪૩૬
સમીપ મંદિર આપું છે આજ, લોક સૌમાં જાણે લાજ;	
કહેશે મુણુ ગણિકાના મલા, એવી જો જણુ વિદ્યા ભણ્યા.	૪૩૭
કંઈક આપણે માથે મઢે, પેટ મારીને મરવું પડે;	
તરુણી આબૂપણુ તનથી તજે, મોટમ મરદપણામાં મજો.	૪૩૮
પહેરો ઘોટીમાં બાંધો પાધ, દેવતમાં નવ લાગે ડાધ;	
ચૂડા કંકણુ ઉતારો ચીત, રહે તજે રામાની રીત.	૪૩૯
એવી વાત કરે હલ દિશ, ચઢી તેહ રામાને રીશ;	
કંઈ કંઈન કુડાં કર્યાં કહો, દિલ મારું શા માટે દહો.	૪૪૦
ઘોઠ પયોધર દે છે પીડ, ભરતાર વિના કંઈમ ભાગે ભીડ;	
હું ધણીઆણી ને તું ધણી, વેહ વેદના વાધે ધણી.	૪૪૧
કામે આકુળ થઈ છુ અમો, કામ વાસના પૂરો તમો;	
જાહુ વિહળ છે મારું મન, તપે તુજ મળવાને તન.	૪૪૨
લજ્જા લોપીને કહું કથી, છુ નારી હું નર તો નથી;	
કંઈકા કંઈ અમારાં કાપ, આ વેળા આલિંગન આપ.	૪૪૩
વિપ્ર તણા મનમાં એમ વસે, મિત્ર જાણીને મુજને હસે;	
અરે ભાઈ તજો આ વેશ, મુખ્યાં છે તે છોડો કશ.	૪૪૪

દરપણ મારું મુખકું ભુવો, કાળજી આંખતણું તે હુવો;
 તમે ભામનિ કેરો બેઠ, બે જણુ બેસી બણીએ વેદ. ૪૪૫
 કુંમકુંમની આજો પરદરો, બગ્ગ વિજીતિ બાલે બરો;
 જનોઈના બેઠા રુદ્રાક્ષ, દર્ભાસનને સોભિત સાક્ષ. ૪૪૬
 સંખ્યા વંદન તો કીજીએ, અર્ધ દાન દિનકર દીજીએ;
 મુણુતાં સુંદરી સહેજે દસી, પ્રાણપતિને મનમાં વસી. ૪૪૭
 વેદબેદને તજે મુજસ્થામ, કામપિડિન કામનિનેદો આરામ;
 ભામનિને શા જનોઈના કાળ, દર્ભાસનના બદને ઠાઠ. ૪૪૮
 તું કંથને હું છું કામનિ, બોળવો નાય કા બહી ભામનિ;
 મુણુતાં સારસ્વત દુઃખિયો થયો, દારુણુ બોલ સોમવાનને ઠણો. ૪૪૯
 કોણુ કામનિ ને કોણુ જ કંથ, પુરુષ ચર્ધ ચલાવો પંથ;
 ધન અનર્ગળ આબું દાય, મળીએ સહિ સહોદર સાથ. ૪૫૦
 રૂઢી રીતે મુકન્યા વરો, ક્રીડા તે સંગાયે કરો;
 રામાતણું તજેને રૂપ, નહિતર ઝણાપણુ પડશે દુપ. ૪૫૧
 રૂઢો વેણ રમાજો તમો, અંતઃકરણે રીઝવા અમો;
 માતતણું મેણું ભાગીએ, આપી ધન પાગે લાગીએ. ૪૫૨

દોહરો.

નારી કહે મુણુ નાહોલા, કોડીયા મુજ કંથ;
 મારું મન વળખું તુને, ચોરી લીધું ચંત. ૪૫૩
 પતિપતા હું પ્રેમદા, સેવા કરજું સ્વામ;
 મિત્ર મિત્ર શાને કહે, તું કંથ હું કામ.* ૪૫૪
 જીવ જરૂરી જાપ છે, હસું કરતામાં હાણુ;
 મિત્ર કહેરો જો મુજને, પરઠે મારા પ્રાણ. ૪૫૫
 વિગ્ર પજો વિમાસણે, શું બેસે એ બેલ;
 કરી પરીક્ષા પંડિતે, થયું તરુણીવત તોલ. ૪૫૬
 કંઠે વળગી કામનિ, આલિંગને અપાર;
 કદીલુ સ્તન શુભ કારમા, નૌતમ દીઠી નાર. ૪૫૭
 વજ્ર વિસર્જન વામતે, જીવતિ જણી જાત;
 અચરજ પામો અતિ ઘણું એતો મહા ઉત્પાત. ૪૫૮
 અરે દેવ આ શું થયું, જાણુશે એનો તાત;
 હસા આપશે મુજને, વરતાશે ઉત્પાત. ૪૫૯
 કર્મા જઈ ને કર્મા રહું, દો આગળ કહું વાત;
 પ્રાણુ તણું હું માહરો, તો મરે માત ને તાત. ૪૬૦

સતી શરીર ધરે નહિ, જરૂર તજે એ જીવ;	
પછે માળાપ એનાં મરે, દશધા કાપે દેવ.	૪૬૧
આત્મહત્યા છુટ્યા તણે, ઉપાય નહિ કેા કામ;	
અહાહત્યા કયાં બોગવું, કરું નહિ એ કામ.	૪૬૨
નીચ દુઃખ છે નર્કનાં, પ્રોઠા છે એ પાપ;	
યાશે જે હરને ગમે, ખીજ રહે માળાપ.	૪૬૩
હરી હરી નિરખી જીવે, નારીને મન નેહ;	
કોડ વસા એ કામની, એમાં શો* સંદેહ.	૪૬૪
ધર ધર આહાણુ ધ્રુજ્યો, વનિતા દીઠા વેશ;	
થુ મુખ લઈ મંદિર જમું, ઘેર સો હતાર દેશ.	૪૬૫
એકે વાત ન ઉકલે, પૂરણુ દુઃખની પેર;	
થનાર હશે તે તો યશે, ગર્થ લઈ ગયો ઘેર.	૪૬૬
સજ્જન સહિ સામાં ગયાં, જે જણનાં માળાપ;	
ગર્થ રળી ઘેર આવીઆ, પંડિત પ્રોઠ પ્રતાપ.	૪૬૭
કુંવર મારો કયાં ગયો, આ તે કાલી નાર;	
સારસ્વતને શોધે સહિ, પૂછે વારંવાર.	૪૬૮
જગત બધું જોવા મળ્યું, આપ થયા એકાંત;	
હરગરી હરજોડી કહ્યું, બાગી મનની બાંત.	૪૬૯
કર્મ કથા કહી કર્મની, નહિ વેર કે વાંક;	
સોમવાન તો સી થયો, એ તો આડે આંક.	૪૭૦
કુડ કપટ કાપે નથી, સાંભળો માત ને તાત;	
અથ છતિ માંડી કહી, વિસ્તારીને વાત.	૪૭૧
મહીપતિએ અમને મોકલ્યા, હસુ કરીને હાસ;	
અણુસમજી સમજ્યા નહિ, ગયા પથની પાસ.	૪૭૨
પ્રમદાનાં પાગરણુ આપિયાં, સોંપ્યા સૌ શણુગાર;	
મહીપતિએ અમને મોકલ્યા, સહિને કેહ એ સાર	૪૭૩
દપટ રૂપ કુટે થયાં, એક કામની એક કંથ;	
શિવને ગમવું તે થયું, ચતુર વિચારો ચંત.	૪૭૪
સજ્જન સૌ શોધી જીવો, કુણુ લાયક કુંજુ લંડ;	
દેવો ધટે તો દીજ્યો, દશ પ્રકારે દડ.	૪૭૫
સાચું બોલે સર્વકા, સારસ્વતનો નહિ વાંક;	
અન્યાયજો એ અધિપતિ, રખિ બચારા રાંક.	૪૭૬

એક બે ત્રણને ચાર ચત, પંડિત મળ્યા સે પાંચ;	
મદીપતિને મંદિર ગયા, અદિષ્ટી દીધી આંચ.	૪૭૭
કળકળતા ને કોપતા, હૈકું હણતા કાચ;	
મદિપત કરજોડી મળ્યો, સ્નેહ કરવા તે સાચ.	૪૭૮
સહુકો કોપ સમાવિયે, કહો વિજતની વાત;	
સહુકો સાંભળવા રજા, બોલ્યો એનો તાત.	૪૭૯
મદિપતિ તે બે મોકલ્યા, કરવા રળવા કામ;	
આનું ભૂકું થયું, કહ્યા સીતારામ.	૪૮૦
કપટ કરે ત્યાં ચપટ છે, કુડે ભૂકું થાય;	
ધનભોભે ધાર્યું નહિ, રખિ કેહ સાંભળ રાય.	૪૮૧
ધન અનર્ગળ આપિયું, પૂજ્યા શિવ ને ચક્રત;	
વચન ફળ્યું વનિતાતણું, સુશુભે સધળા બચ્ચા.	૪૮૨
પુરુષ દલ્યો યર્ષ પ્રેમદા, એ તો આડે આંક;	
રાગને આહણુ કહે, વેદ* તમારો વાંક.	૪૮૩

ચોપાઈ.

તેહ જાળકનાં માને જાપ, અતિ દુઃખ પામે આપે આપ;	
લાડકવાયો એક જ પુત્ર, તેનું નવ દાંડું ધર સૂત્ર.	૪૮૪
જનુની કહે એ મારો જવયો, વેદ ચાર ભાવેથી ભવયો;	
તે સર્વેમાં ઉડી વાટ, દાન લેતાં તો વળાઓ દાટ.	૪૮૫
થયાં વાંઝીઆં વટિયો વંચ, પાપ તણો પ્રગટયો પ્રસંગ;	
બ્રહ્મહત્યાદિક પાતિક કરે, નર ચણગાર નારીનો ધર.	૪૮૬
પ્રોદાં પાતિક પેદા થાય, નર શીટી નારી કહેવાય;	
બોલ્યું કુળ યધને કામની, ભાગ્ય હીણુ એ તો ભામની.	૪૮૭
પુત્ર વિના ઘેર નાવે વહુ, કહે વાંઝીઆં સબળન સહુ;	
અધિપતિ તે તો દીધુ આળ, મહારે શીર તો બેડી ગાળ.	૪૮૮
પાપે પુત્રી પુણ્યે પુત્ર, વધે વશ ચાલે ધર સૂત્ર;	
નિર્વંશ મયો કહે છે સૌ કથી, એથી આળ મોટું કામ નથી.	૪૮૯
પુત્ર ચકી તો પિત્રિ તરે, પુત્રે પરિણાં મહાતર આધરે;	
પુત્ર વિના આપે કાણુ પિંડ, જમદૂત તણો દેહ રેહ દડ.	૪૯૦
પુત્ર વિના સેવા કણુ કરે, પુત્ર વિના નર પરિણાં તરે;	
પુત્ર વિના સુનો સસાર, અકળ જાણુ તેનો અવતાર.	૪૯૧
છતો પુત્ર તે પુત્રી થયો, આવરદા તો એજે ગયો;	
કાણુ જન્મનું તારે વેર, અન્નનમા શીદ બેળુ એર.	૪૯૨

ક્રિયા જન્મનો અધિપતિ અરિ, પુત્ર મારો તે પુત્રી કરી;
મહીપત તુજ મતિ છે મૂઢ, શિવ સેવકનું કીર્તનું દૂઢ. ૪૯૩
પ્રાણ સાગ અમો કીજીએ, તુજને તો હયા દીજીએ;
તુજ ઉપર કાખો છે ધણ, ગેદે હયા તારે શીશ. ૪૯૪
રામા રૂખિ કરે બહુ રીસ, પટકે પત્યર ઉપર શીશ;
ભંડી ગાળો મુખથી ભણે, હાથે હેડું પોને હણે. ૪૯૫
પીસે હોદ ને કરડે દત, કરવા માંજો દેહનો અંત;
રાજા કહે કાંદુઃખ જ ધરો, સંનોખ રાખો ને સજુરી કરો. ૪૯૬
કિરતાર કરે તમારું કાજ, લક્ષ્મીવર રાખે સૌ લાજ;
વિમ્ન કહે કૃત રાજા તુને, ક્યો વાંઝીઓ કાં તે મુને. ૪૯૭
પુત્ર મારો તે પુત્રી હોય, તે તું તારી દષ્ટે જોય;
નરપતિએ દીડી તે નાર, એ તો અચ્ચત અપરપાર. ૪૯૮
પુરપતિ તે પાએ લાગીયો, આશીર્વાદ તેનો માગીયો;
શાને કાળે કોષજ કરો, આપધાત કરી કાં મરો. ૪૯૯
સજોડાં પૂજ્યાં છે જ્યાંય, તમને તેડી જઈએ ત્યાંય;
ધૈર્ય ધૈર્યરી એ અવતાર, દયાવત શિવસમર્થ દાનાર. ૫૦૦
તેથી કામ આપણું યશે, તારુ મારું સંકટ જશે;
ઉપાય એક કરીશુ અમો, ક્ષમા કોપ સમાવો તમો. ૫૦૧
આસ્વાગત અદિકી કરી, તેહ વિષે તો ધીરજ ધરી,
સર્વ વિમ્ન સાથે તેડિવા, ખંતે પથે કાડે ખેડિવા. ૫૦૨

હોહરો.

સુમેધા સુદિર સતી, સજોડા પૂજે જ્યાંય;
વિમ્ન સહિત વસુધાપતિ, તરતજ આંખો ત્યાંય. ૫૦૩
આડો પડનો આળોટનો, દડવત કચ્છા દશ વીશ;
અદક્ષણા દર્ષ પામે નરો, ચરણે નામ્યુ શીશ. ૫૦૪
તું તો મારી માવડી, તું ધર્મ ધુરધર ધીરા;
તું ધૈર્યરી અગ્નિકા, સજોડે પૂજે ઉમા ધૈર્ય. ૫૦૫
એક ચરણે ઉભો રહો, દાંને ગ્રહીને તર્જુ;
વિગત વાત સધળી કહી, કયા સુણી તે કર્ણ. ૫૦૬
કપટ કંઈ મે કપટીએ, વાટવુ તમ શુ વેર;
તમ મનતો અમૃત ભર્યું, મુજમાં ઝાઝું ઝેર. ૫૦૭
વચન ફળ્યું મે તમનણ્યું, નરની ચર્ષ ગર્ષ નાર;
માતાજી દષ્ટે જુવો, શુ કહું વારવાર. ૫૦૮

માત તાત મરે એહનાં, તે ચિંતા મુજ થાય;	
ઉમારો એ આંચથી, આપે કરો ઉપાય.	૫૦૯
માવડીની હું માવડી,* સતી શિરોમણ સાર;	
ઉપાય કરો મા એહનો, નિશ્ચય પદ નિરધાર.	૫૧૦
મારું તારું મનમાં નથી, નથી કાર્યું વેર;	
વડો વાંક છે માહરો, કરો માવડી મહેર.	૫૧૧
આજણ મરતે લાંડું યરો, રખિ પત્નીને રુખ્ય;	
હું જીવીને ચું કરું, મારે મરતું મુખ્ય.	૫૧૨
મૃત ઉમારો માવડી, સહને છો જીવદાન;	
માન મુકીને મહિપતિને, માનનીએ દીધું માન.	૫૧૩
તમો સભોડાં પૂજતાં, વારુ કરતાં વરત;	
કપટ કર્યું તે ભોગળ્યું, તરણી યષ્ઠ મધ તરત.	૫૧૪
શિખળ્યા સુત મેં વિપ્રના, કપટ કર્યાં નર નાર;	
મા તુજ પાસા મોકલ્યાં, લેવા તારા પાર.	૫૧૫
એકને તમો ઉમા કર્યાં, એકને કલ્યા પડ્યા;	
સતી વચન સાચું યયું, જો જો ગત્ય જગદીશ.	૫૧૬
પુત્ર તણી પુત્રી યષ્ઠ, અધિક યથો અધર્મ;	
બ્રહ્મહત્યા દે બ્રાહ્મણો, ક્યાં છુટીયું કર્મ.	૫૧૭
જગત જનેતા ઈશ્વરી, કારણુ રૂપ કિરતાર;	
સંકટ ભાગો સર્વનું, તું દેવી દાતાર.	૫૧૮
ધન્ય માત ને તાત તુજ, ધન્ય તુજ કામનિ કંથ;	
ધન્ય ધન્ય ઇષ્ટ ઉપાસના, ધન્ય પવિત્રાર્થ પંથ.	૫૧૯
ધન્ય પ્રત પ્રદોષ પુણ્ય, ધન્ય શિવ પૂજન સાર;	
ધન્ય સભોડાં પૂજવાં, ધન્ય દેવી દાતાર.	૫૨૦
ધન્ય વચન વિવેકવર, ધન ધન ભવની ભક્ત્ય;	
જીત્યો જથ તે જગતમાં, શિવ જોડે યષ્ઠ સત્ય.	૫૨૧
અમો આશરે તાહરે, તુંજ શરણાગત સર્ત;	
તું, જીવાજો જીવિયે, માથે આળ્યું મર્ત.	૫૨૨
પ્રત્યક્ષ પરમેશ્વર તુજને, પ્રત્યક્ષ તારુ પૂણ્ય;	
પ્રત્યક્ષ પુણ્ય પ્રદેષનું, નિમેષ માત્ર નહિ નૂન્ય.	૫૨૩
વચન સિદ્ધ છે તમ તણું, †શિવ પ્રસન્ન પરમાણુ;	
વિષા સફળ તો તાહરી, સફળ તું જ વિખાણુ.	૫૨૪

વચન વનિતા સાંભળ્યું, ત્રત્યક્ષ દીઠું પીઠ;	
નરની જે નારી યર્ષ, દેવત રૂઢુ દીઠ.	૫૨૫
અચરજ ખામી અતિ ધણું, હસારત સરખું હેલ;	
નથી દીઠું નથી સાંભળ્યું, દેવ ગુણ કળે ન કાવ.	૫૨૬
અમે કાંઈ નથી જાણતાં, એ એક ખાધા સમ;	
મંત્ર કહ્યો મહાદેવનો, તેનું કરીયે ક્યમ.	૫૨૭
એક વાર ઉમા કહ્યું, ઇલાતત ખંડમાંહે;	
નર સહકા નારી યતા, જે ઠો જાતા સાંહે.	૫૨૮
સુણી કયા છે કર્ણથી, આતો દીઠું આજ;	
વચન લેખ યાશે નહિ, કવણ કરીજે કાજ.	૫૨૯
નારી કહે નરપતિ સુણો, એમાં નવ તુજ વાંક;	
મંત્ર તણો મહિમા ધણો, એ છે આડે આંક.	૫૩૦
એ તો ઉમા ઈશ્વરી, પ્રીતે કરી પૂજાય;	
વચન મિથ્યા થાય ક્યમ, જગ બાધે બોલાય.	૫૩૧
દ્વિગપાળ ડાલે દસ દિશા, મહ ગણ અદ્ય હિંન;	
મંત્ર એળે જામે વદા, બોહો પૃથ્વી જુડંત.	૫૩૨
દુધ ને દોણી રાખશે, ચારો વિપ્રનું કામ;	
કરશે પ્રત મેઠાપનું, તો રાજ રહેશે રામ.	૫૩૩
સોમવાન જે સ્ત્રી યયો, તે તો પુરુષ ન થાય;	
મોટો મંત્ર મહાદેવનો, તે એળે ક્યમ જાય.	૫૩૪
આચા જે ઈશ્વર તણી, તે ક્યમ થાએ ફેક;	
મંત્ર મૂળ મહાદેવનો, લહે ચિત્ત ચીટે લોક.	૫૩૫
પાપાણને પ્રભુવત્ કરે, તોલ ધણેથી તંત્ર;	
વચન વેદ વાણી બણે, મહિમા મોટો મંત્ર.	૫૩૬
આના પિતાને અગદશે, પ્રતાપવંત એક પુત્ર;	
વંશ વૃદ્ધિ યાશે ધણી, શોભે ધર ધર સુત.	૫૩૭
તેજવંત તરણી સમે, હિંદુ મુખે આકાર;	
ગાની ગૌતમ સારખો, બાગ્ય તણો લંકાર.	૫૩૮
વિદ્યા બ્યાસ સરીખડી, શીલ સમે શુક્રદેવ;	
સપૂત શ્યામ સરીખડો, ત્રીવિધ રૂડી ટેવ.	૫૩૯
રીસ ન કરશે રુખિ તમે, પામે સપૂત સવાઈ;	
એક વરસર્મા અવતરે, આ બેહેની તે લાઈ.	૫૪૦
પાંચ વર્ષે એ પરણશે, સુખ પામશે સહ;	
પદ્મનીથી પંદર ધણી, વિશંભર આપે વહુ.	૫૪૧

શણુ ગાંઠ્ય જાંધી સજ્જન સઘિ, વચન એહ નહિ જાય;	
એક વસો એ જોલણે, વિસ વસા તે થાય.	૫૪૨
રાજ મનમાં રીઝીયો, રીઝયો ભારે બ્રહ્મ;	
જશ વાધ્યો જગમાં ધણો, ધાર્યો રૂડો ધર્મ.	૫૪૩
એહ પુત્ર પુત્રી રહ્યો, હોનાર હોય તે હોય;	
જેમ અક્ષર છટીતણા, જુસી ન શકે કાપ.	૫૪૪
જમણો લાભ રૂપિને થયો, માન્યું તેનું મન;	
પુત્ર હામ પુત્રી થઈ, ખીજો અવતર્યો તન.	૫૪૫
રાણી ઋષિ સંતોષિયા, મનમાં થયાં મગન;	
કન્યા પરણવા કારણે, લીધું ઝટ લગન.	૫૪૬
મડપ રચાવ્યા મહેલમાં, વાગે ઢોલ નિશાન;	
દુકુલિ વાગે દેવવત્, જયક ભે જહુ લાંણ.	૫૪૭
મળી ન્યાત સૌ વિપ્રની, મહોદ્દમ દીધાં માન;	
કૃષ્ણાર્પણ કોઠે કર્યું, કામનિએ કન્યા દાન.	૫૪૮
પૂરણુ જળ રથ પાલખી, શોભિત સોળ શણુગાર;	
ગજ ઉપર વાહન કર્યું, લામનિશુ ભરતાર.	૫૪૯
વોળાવ્યા ઘેર વિપ્રને, આણી મન ઉદ્ધાદ;	
કોટી કલ્યાણ તારું થયે, દીધો આશીર્વાદ.	૫૫૦
રાજા કીધો રાંકડો, વળ્યો આંકડો અઘ;	
સત્ય સતી એ મુંદરી, સાચી પૂજા સઘ.	૫૫૧
કામ કર્યાં સૌ સૃષ્ટિનાં, શુણ્ણીય તળ્યો ગર્વ;	
પ્રદોષ પૂજન જે કરે, અદિક અદિક હોય અર્થ.	૫૫૨
ડંકા વાગ્યો દેશમાં, થયું જગતમાં જાણ;	
પ્રત્યક્ષ દીકું પારખું, પૂજન એહ પ્રમાણ.	૫૫૩
અતિ અનર્ગળ આપતી, ભેતી પૂજન પાત્ર;	
આશીર્વાદ નિત ઉચરે, છત પામ્યો તે છાત્ર.	૫૫૪
પ્રથમ તો પાડોસી હતો, વળતા થયા વેહેવાઈ;	
અરસપરસ આનંદમાં, વાધ્યો રનેહ સવાઈ.	૫૫૫
પ્રદોષ માંજ્યા બે પંડિતે, કર્યાં પુણ્યનાં કાજ;	
રાજસુયઘવત્ રિધ રચી, તૃષ્ણા કીધી તાજ.	૫૫૬
તેર માસે તરતીજતર, પ્રમદયા પુત્ર સપૂત;	
કુંદુભિ વાગ્યાં દેવતાં, ઉઘવ હવે અદ્ભૂત.	૫૫૭
જન્મપત્રી ભેતિય લખી, કરશે રૂડાં કામ;	
વેદ ચાર વિદ્યા બણે, નવખડે વાધે નામ.	૫૫૮

સોમવાન જે સ્ત્રી હતો, શિવ પૂજનમાં સાચ;	
પોતે પેટથી પ્રગટિયા, પુત્ર પનોના પાંચ.	૫૫૯
એક એકથી આગળા, એક એક અનૂપ;	
શિવ પૂજનથી વાધિયું, રાજસ રૂઢુ રૂપ.	૫૬૦
જે રાજાએ શિખવ્યું, તે પણ આળ્યો ઘેર;	
પક્ષ પ્રદોષ પૂજનતણી, પ્રીતે માંડી પેર.	૫૬૧
સાત પુત્ર સલક્ષણા, વિવિધ ભોગ વિલાસ;	
જીવત મુક્તિ ભોગવી, અંતે પદ કૈલાસ.	૫૬૨
અહંકાર તબ્યો સૌ આપથી, હર્ષ ધણેરા હોય;	
મહિમા શ્રી મહારુદ્રનો, કળી શકે નહિ કોય.	૫૬૩
પ્રદોષ સમુ પૂજન નથી, સિવરાત્રિ સમું નહિ વરત;	
મૃત્યુંજયવત મંત્ર નહિ, પાર ઉતારે તરત.	૫૬૪
સહસ્ર પૂજન છે શિવતણી, વિવિધ પ્રકાર વિવેક;	
પક્ષ પ્રદોષે પૂજવું, સઘ સળેડું એક.	૫૬૫
પૃથ્વી પ્રદક્ષિણા પાંચ લક્ષ, કરી આવે નિજવાસ;	
પક્ષ પ્રદોષને વૃથા છે, વસે વાસ કૈલાસ.	૫૬૬
ચાર લક્ષ ચાંદ્રાવણુ કરે, વારુ કરે સૌ વરત;	
પ્રદોષ આગળ પાણી ભરે, તરણુ મન એ તરત.	૫૬૭
બાહ્ય ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર, નરનારી રાવણો રંક;	
શિવ પ્રદોષ સૌ કા કરો, અલખત આડે અંક.	૫૬૮
અહંકાર મનમાં જે આણુશે, જાંત રાખશે બેઠ;	
પ્રદોષ તેને મમતો નથી, ખળને ઉપજે બેઠ.	૫૬૯
નીચ પ્રદોષ ન આવરે, બ્રહ્મ ઉપર નહિ ભાવ;	
કહો તરે કમમ નીરમાં, પથર કેરે નાવ.	૫૭૦
પ્રદોષ મત પ્રીત્યે કર્યું, રાજવલોચન રામ;	
રાવણુ રણમાં રાગિયો, ફેશો અસુરનો ઠામ.	૫૭૧
પ્રદોષ મત સીતા કર્યું, અંબક રચિયો લાહ;	
રૂડો વર પામી રામજી, જનક પુરી જી ન્યાંહ.	૫૭૨
રૂઢુ કીધું મત રાવિકા, પક્ષ પ્રદોષ સુધી પ્રમ;	
વિભ્રમ ટલ્યો પ્રેહ દુઃખનો, કાડે મગિયા કૃષ્ણ.	૫૭૩
પ્રદોષ પાર્વતીએ કર્યો, ગુણ હિમાચળ ઘેર;	
મૃત્યુંજય વરને વર્ષા, પૂરણુ યઈ શુભ પેર.	૫૭૪
પક્ષ પ્રદોષ પૂજન કર્યું, વિશંભર વલ્યું મત;	
સુર સૌનું સંકટ હર્યું, ત્રિપુરાસુર હણિયો તર્ત.	૫૭૫

પક્ષ પ્રદોષ પૂજન કર્યું, ચિત્ત ધરીને ચંદ્ર;	
ખેરાગ ખડતાળે ગયો, માવયો મોટો મંદ્ર.	૫૭૬
પક્ષ પ્રદોષ પૂજન કર્યું, અદિક ક્ષણાએ આપ;	
સરસ્વતી સન્મુખ ગયો, પ્રલય થયું તે પાપ.	૫૭૭
જરાસંધ રાજા ભુવતથી, આરાધ્યા હર નાથ;	
કૃષ્ણ ભીમ અર્જુન સહિત, હેતે ઓડાવ્યો હાથ.	૫૭૮
પક્ષ પ્રદોષ પૂજન કર્યું, માર્કંડેયર મુન્ય;	
આયુષ અવિચળ પામિયા, નેક રહી નવ નૂન્ય.	૫૭૯
પાંડવને સંકટ પડ્યું, મુશુ પામ્યા નહિ ધાટ;	
પ્રદોષ વ્રત તવ આચર્યું, વાસ વસ્ત્રા વૈરાટ.	૫૮૦
પક્ષ પ્રદોષ પૂજન સમે, કૃષ્ણે કીધી સેવ;	
ચક્ર સુદર્શન પામિયા, એવા છે મહાદેવ.	૫૮૧
આશ્ર આત ને મધ્યર્મા, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ;	
પક્ષ પ્રદોષ પૂજન સમે, પ્રત્યક્ષ શિવ પ્રતિપાળ.	૫૮૨
શેષ કણ્ઠાઓ સહસ્રથી, કરે નિત્ય ઉપદેશ;	
મહિમા શ્રી મહાદેવનો, લહે ન લક્ષણુ સેશ.	૫૮૩
શત કલ્પ સુધી શારદસ્તવે, મુશુ રુડા નો ગાય;	
મહિમા શ્રી મહાદેવનો, પૂરો પલક ન થાય.	૫૮૪
નિગમ નેતિ નેતિ કહે, પ્રીછે નહિ પુરાણ;	
કવિ કોણુ કીરત કરે, વિસંભર તણાં વખાણ.	૫૮૫
જેમાં બુદ્ધિ જેટલી, જેને જેટલો નેહ;	
તેહ વર્ણવે તેટલું, શો એમાં સંદેહ.	૫૮૬
મંદમતિ જે માનવી, અક્ષસહિણ અનન્ય;	
તે શિવને શું ઓળખે, વિપરીત બોલે વાણ.	૫૮૭
બુદ્ધિ હિન એ બાપડા, નિત્ય ભોગવે નર્ક;	
તે શિવને શું ઓળખે, લણ્યા પાપમાં ગર્ક.	૫૮૮
પાપ કરતાં અવતરે, પાપ કરતાં નાથ;	
પુણ્ય ન સૂઝે પાપીને, પરબ્રહ્મ કલમ પૂજાય.	૫૮૯
ભાગ્યશાળી ભોગી ભક્ષા, ભાગ્યનિધિ જે ભૂપ;	
અદિક પુણ્યશાળી ઓળખે, રાજ રાજેશ્વર રૂપ.	૫૯૦
કોઈક છાંછે ઈંદ્રપદ, કોઈક વેકુંડ વાસ;	
કોઈ મુક્તિ મારગ ભળે, કો છાંછે ક્ષેલાસ.	૫૯૧
નવ અધ્યાય નૌતમ રમ્યા, અવિચળ રહેવા આપ;	
અભોચરખંડે કયા, સંસ્કૃતમાંની જાપ.	૫૯૨

ઉમા રમા-બે. એક છે, હરિહર એક સ્વરૂપ;	
નિંદે તે નરકે પડે, અલ્પ અંધારે કૂપ.	૫૮૩
શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, ગુર્જર દેશ શુભ આમ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણે, નિર્મળ શામળ નામ.	૫૮૪
મુત શ્રી વિરેશ્વર તણે, નાના ભટનો શિષ્ય;	
૪૪ દેવિ અન્નપુર્ણા, આઘ ઉમાપતિ ઇશ.	૫૮૫
શુદ્ધ દીધી શારદા, પૂર્ણા મનના કાઠ;	
શુદ્ધ ખોટય જાણું નહિ, કહે કવિતા કર્મોડ.*	૫૮૬

(ઇતિ શ્રીબ્રહ્મોત્તરખંડે) 'પદ્મ પ્રદાય વર્ણન' નામનો નવમોધ્યાય:

અધ્યાય ૧૦ મો.

દાહરા.

શ્રી ગણપતિ ગરુડા મણું, શુભ નિધિ શુભ ભંડાર;	
શુભ લાયક લક્ષણ લહે, દેવ વડો દાતાર.	૧
સતી પાર્વતિ પુત્ર એ, પ્રતાપવંત પવિત્ર;	
દુંદાળો દુઃખભંજનો, ચોવિધ ચાર ચરિત્ર.	૨
ઉમા અંગથી ઉપન્યો, શોભિત અંગ શૃંગાર;	
સિંદૂર સેવા શાન્તવત, મોદિક તણે ઉર આહાર.	૩
જાગ જગ જગ દેવણે, દેવણુ સુખ દાતાર;	
આઘ પૂજાય ઇશ્વર થકો, કારણુ રૂપ કિસ્તાર.	૪
માત સરસ્વતી સુખ દેવણી, મોટમ પદ મતિ મેર;	
પામરને પંડિત કરે, સાચા જેના શ્રેષ્ઠ.	૫
સુધનિધિ આવન માત્રિકા, ભણતર ગણતર ભેદ;	
ખટ ભાષા ખટરસ કળા, વર્તે વાણી વેદ.	૬
રાત અમૃત્ય અવની વિશે, જગતિમાં જગ જોય;	
એક શ્રી ખીલ શારદા, ત્રીણું કહે ન કાપ.	૭
શ્રીધી સુખ સંસારનું, શારદા દાયક સ્વર્ગ;	
જપ તપ સાધન નિયમથી, વેદ લખાણા વર્ગ.	૮
ગુરુ પ્રભા ગુરુ શિવ સ્વયે, ગુરુ વિષ્ણુ ગુરુ દેવ;	
ગુરુ પદ ઇશ્વરથી અદિક,† ભાત ગણું નહિ ભેદ.	૯

* પ્રત ૪ માં એ પછી આ કરી છે

શિવ પૂજે શિવશિવ હોય, વાણી શિવ વિલાસ;

પિતા પુરુષોત્તમ તણે, કહે કવિ શામળદાસ.

† મૂળ પ્રત અને પ્રતબીજમાં સર્વસ્થળે અધિકને સ્થાને અદિકે તે જ સર્વત્ર કાપમરાખ્યું છે

કૃષ્ણ કૃપાળ કરુણાનિધિ, કરે દેશવ કલ્યાણ;	૧૦
ગિરિ ગોવર્ધનને ધર્મો, ગોવિંજન મુજ પ્રાણ.	
નમસ્કાર કરું સર્વને, પૂરે મનનાં ફાડ;	૧૧
કથા બ્રહ્મોત્તરખંડની, શામળ ફેદ કરનેડ.	
સૂત કહે શૌનક સુણો, અદિક પુણ્ય પ્રતાપ;	૧૨
સચિત કોટિક જન્મનાં, પ્રલય થાય છે પાપ.	
ભુક્તિ મુક્તિ ભોગ ભોગવે, સાક્ષી જેહ સપૂત,	૧૩
વિમાન બેસી વૈકુંઠ વસે, જન્મ મારે જગદૂત.	
મત્ર તણો મહિમા ધણો, કથા વિવેક જે વ્રત;	૧૪
સ્થાપન પૂજન શિવ તણાં, તેહ સુણાવ્યા ત્રત	
અતિ સુંદર અદ્ભૂત કથા, કહું તે સુણજો કર્ણ;	૧૫
ભવસાગર ફેરો ટળે, ટળે જન્મ ને મર્ણ.	
લક્ષ ચોરાશી વપુ મટે, પામે સુખ સાગર ધામ;	૧૬
ગુણમાં ગુણ ને ગુણ ગુણ, નિર્મળ શિવનું નામ.	

ચોપાઈ.

રક્ષ પુરાણમાહે એ કથા, જોખ વાત સંભળાતું જથા;	૧૭
મર્લવાસના ગાણડ ગળે, લક્ષ ચોરાશી ફેરા ટળે.	
ગુણ સાગર શિવ મહિમા ધણો, સારસહેપે કહું તે તણો,	૧૮
શિવ સેવકની સેવા કરે, ઇકાંતર શત શિવ હામે સંચરે.	
શિવ સેવકને દેજો માન, વમે વાસ વૈકુંઠ વિમાન,	૧૯
શિવ સેવકના પૂજે અર્ચું, પ્રસન્ન રહેશે અશરણ શર્ણ.	
શિવ સેવકના કરે દર્શન, પરમેશ્વર સેહજે પરસન,	૨૦
શિવ સેવક શિવને સમતુલ્ય, મહિમા પદ છે મોટમ મૂલ્ય.	
કથા કહું સંક્ષેપે સાર, પામું જોયી ભવ જળ પાર,	૨૧
નગર અનતી અતિ અનૂપ, ભોગી રાજ ભડ ભારે બુપ.	
હોય અચર દેવ્યા હરસિદ્ધ, પૂરણ પૃથ્વી માહે પ્રસિદ્ધ;	૨૨
ક્ષીપ્રાતટ સુર ગુરની સેવ, માહકાજેશ્વર માહ મહાદેવ.	
ભોગીરાજની આલુજ ફેરે, રાજ્ય રામ સરીખું કરે,	૨૩
લાયક લાડ કરે સૌ લોક, નહિ કાને વ્યાધિ* કે શોક.	
તેહ ગામમાં બ્રાહ્મણ એક, વેદ ભણ્યો રંક વિપ્ર વિવેક;	૨૪
નિર્મળ મર્દન તેનું નામ, અદિક ગુણ ઉજેણી ગામ	
સચિત પાપનાં છર્માં સુત્ર, પાપ રૂપ ઘેર પ્રગટ્યો પુત્ર,	૨૫
પાપે પ્રહ કુડા કુએમ, મળ્યા તે પિતાના ભોગ	

કુયોગમાં પ્રગટ્યો મહા મૂળ, યતથા સંકટ રૂપી યજ્ઞ;	
પૂર્વ જન્મનાં પ્રોઠાં પાપ, સતીઓના લે છે નીત યાપ.	૨૬
બ્રહ્મહત્યા કરે ભોગિયો, રૌરવ નર્ક સમો રાગિયો;	
કરિયે નિદાનાં ચાં કે'ણુ, જીભે જૂઠાં બોલે વેણુ.	૨૭
એક દિવસ ગયો'તો વન, મળ્યો માર્ગમાં શિવનો જન;	
તે નાહ્યો ત્યાં નાહ્યો એહ, દીઠો સુદિર તેનો દેહ.	૨૮
કરી સેવના તેને નમી, શુશ્રુષ્વતાને તે તો ગમી;	
શિવ સેવક પામ્યો ત્યાં રીઝ, બહુ પુણ્યનું વાંચુ ખીજ.	૨૯
વળતો ઘેર પોતાને ગયો, અદ્વૈતો આશ્રય મનમાં યયો;	
જ્યમ જ્યમ આપે મોટો થાપ, કરે નિત્ય અદિક અન્યાય.	૩૦
જે દહાડે જનનિએ જાણ્યો, ત્યારથી વિદ્યા ભૂંડી બણ્યો;	
હરામ ચસકાનો હોરિયો, ચોથે વર્ષ માંડી ચોરિયો.	૩૧
નિશાળે મૂક્યો શું જણે, નાના બાળકને હાથે હણે;	
હરે આબૂપણ હોય અનૂપ, કંઈક બાળકને નાખે દૂપ.	૩૨
તસકરિયો પશું છે નામ, શુણ્ણ જાણ્યો તવ બાપે ગામ;	
ચતુર્થા સપ્તમી ચૂલે પડી, બાપે કાઢી મૂકિયો અખડી.	૩૩
આપધાતે મુવા મા બાપ, પાપી મન ગણે નહિ પાપ;	
નર્ક માંહેથી આંચો નેટ, પુનરપિ નર્ક ઇચ્છે છે ટેટ.	૩૪
અદિક પાપ અવતરિયો અંશ, વિપ્ર તણા વટલાવે વંશ;	
હેયું તેનું ન રહ્યું હાથ, થયો સંગ ગણિકાની સાથ.	૩૫
લોહ પનોતિ હેથે હોથ, તે નર ગણિકા સામું જોથ;	
બહુ હત્યા કરતો જે મરે, તે ગણિકાની સંગત કરે.	૩૬
પિંગળા નામ તે ગણિકા તણું, તે શું મન માન્યું છે ધણું;	
ગણિકા ભેગો બેસી જમે, ગણિકા સાથે રંજે રમે.	૩૭
પાડે ખાતર કરે ચોરિયો, માનમાની હોડે જોરિયો;	
ધન હરે સજ્જન સાચમાં, આપે જઈ ગણિકા હાથમાં.	૩૮
સતીઓના ચોરે શણગાર, ભરે પિંગળાનો ભંડાર;	
મનુષ્ય હણત્યાં તે નવરજખીએ, મદિરા પાન પ્રીતેથી પીયે.	૩૯
કરે આમીશ તણો નિત આહાર, અધર્મ વાધ્યો અપરંપાર;	
ચાડી ચોરી ચિત્તમાં ચા'ય, અહર્નિશ અભગાયું અંન ખાય.	૪૦
કંઈક લોકના આણ્યા કાળ, આબૂપણ માટે માયો બાળ;	
ઔવધ ગૌવધ કરતો ફરે, પાપે પેટ પોતાનું ભરે.	૪૧
પિંગળા સાથે પૂરણ પ્રીત, સ્વપ્નામાં રાયે એ રીત;	
ચાની સેવા પૂજા પાઠ, ઠગ વિદ્યાના રાયે ઠાઠ.	૪૨

અહર્નિશ ને આઠે જામ, પળ પળ વધે પાપી હામ;	
પાપ તણી નવ રાખી નૃન્ય, શિવ સેવક સેવ્યો એ પુણ્ય.	૪૩
ઋષભયોગી એક રમતો રામ, ફરનો આઠ્યો તેને હામ;	
સાક્ષાત્કાર કોઈ પૂરણ બ્રહ્મ, ધારે સધળા મંદિર ધર્મ.	૪૪
જગદીશ રૂપ જોવાની જાત, સમ દેખે છે પ્રાણી માત;	
જેટલી ઉપમા કહીએ કથી, વહાણું વેરિ મન તેને નથી.	૪૫
વપુ જ્ઞાન વર શુદ્ધ વિવેક, રામ રંક તેને મન એક;	
સરખુ કંચન સદા કથીર, સરખાં જાણે સર્વ શરીર.	૪૬
અમૃત વિપનો એકજ સ્વાદ, અતરમાં નહિ શોક ઉદ્ઘાદ;	
નવ જાણે ગણિગને સતી, સમ દષ્ટે ભુવે ભોગી જતી.	૪૭
પશુ પક્ષીમાં દેખે ઈશ, કોશુ નવ રાખે તે રીશ;	
શિવ સરીખો શિવનુ રૂપ, ભાવિક બ્રહ્મ વિદ્યાનો બૂપ.	૪૮
દક્ષિણ માર્ગ વામ વિવેક, શિવ ચક્રિત સૌ હરિહર એક;	
શિવનું પૂજન શિવના મંત્ર, શિવનું ધ્યાન ને શિવના તંત્ર.	૪૯
શિવ કવચ ને શિવના ન્યાસ, નિશ દિન કરે એવો અભ્યાસ;	
શિવનાં પદ ને શિવનાં ગીત, શિવ નામ ઉપર પૂરણ પ્રીત.	૫૦
કોષક સંભવને કારણે, ગયો યોગી ગણિકા બારણે;	
વિનતા પિંગળા બેઠી વાસ, પ્રીતે યોગી આઠ્યો પાસ.	૫૧
આકરમાત ઉદય જ્યમ રતિ, મંદિર શોભા એવી હવી;	
ગણિકાને એ સુરત ગમી, પ્રદક્ષિણા દર્ષ પામે નમી.	૫૨
આરવાગત ત્યાં અદિકી કીધ, પ્રિતે ચરણ ધોઈ અમૃત પીધ;	
કોટિ અરણ્ય ઉદય હોય જ્યમ, મહા યોગી પધરાવ્યા ત્યમ.	૫૩
ઈશ્વર જાણી પૂજા કરી, ચરણ રેણુકા મસ્તક ધરી;	
આસન બેસણુને સન્માન, મેલ્યા ભક્ષ્મોજન મેવા પકવાન.	૫૪
દોળે વાવૂ ચાંપે ચણું, ભલે પધારા અચરણ ચણું;	
રૂકો દિવસ રૂડેરા રંગ, આળસુ ઘેર પધારી જંગ.	૫૫
અકસઠે વીરથ મારે આજ, ભલે ભલે આઠ્યા મહારાજ;	
ચુવા ચઢન જેઠ જરાસ, તસકરિયો પણ બેઠો પાસ.	૫૬
પાઠ ભોગી એ શિવનો ભણે, તસકરિયો ને ગણિકા સુણે;	
શિવ કવચ વખાણ્યાં વર્ણ, કાઢે તે સાંભળિયાં કહ્યું.	૫૭
યોગીની સેવા સાયમાં, કવચ વંત્ર અજો હાથમાં;	
સદસજનનનાં એહજ પુણ્ય, નિમેષ માત્રરહી નહિ નૃન્ય.	૫૮
પ્રભાતે યોગી આલ્યા પંચ, હરખી ગણિકા ચતુરા ચંત;	
રાત્ર ચર્ધ રજો એક રાત, પંચ ઉડી આલ્યો પ્રભાત.	૫૯

કાઈક રસ્તે છાટિ ધૂળ, કાઈક ફરી વધાવે ફૂલ;
વાવે ખીજ ત્યમ ઉગે ઝાડ, એમાં શાનો ગણ ને પાડ. ૬૦
કરે તેતું ભોગવશે તેહ, એહ વાતમાં શો સંદેહ;
એહ વાત અહિંઆંથી રહી, પછી વાત ખીજી શી થઈ. ૬૧

દોહરો.

ધણાક દિવસ એમ વહી ગયા, કરતે કુડાં કૃત્ય;
આવરદા આવી રહ્યો, પાખ્યો વિપ્ર તે મૃત્ય. ૬૨
ગણિકા તે પહેલી મુર્ખ, પાપ તણી કરનાર;
ખીજે ભવ શુની થઈ, વાત કહું વિસ્તાર. ૬૩
ખાવળનું ફળ વાવશે, ખીતે પરડા ખાય;
આમ્ર વૃક્ષનો આરતો, ઈશ્વરનો એ ન્યાય. ૬૪
બ્રહ્મપુરિ આપે બ્રહ્મને, બ્રજ વસ્ત્ર ને દાન;
તેને ઘેર લક્ષ્મી વસે, (મહા) રૂદ્રતણા બહુ માન. ૬૫
વંગડે વાટ પડાવશે, છુટે બ્રાહ્મણી બ્રહ્મ;
ઉદર ખાવા અજ નવ મળે, ફૂટે આગળ કર્મ. ૬૬
જપ તપ સાધન ને નિયમ, કહાવે દેહ દાતાર;
ઉચ્ચ અવતાર તે અવતરે, ભાવ્યતણો ભંડાર. ૬૭
ચોરી ચાડી ચિત્ત ધરે, નીચ શુદ્ધિ એ નેદ;
નીચ કુળમાં અવતરે, પાપે પોખે પેદ. ૬૮
પાપી પેલો અવતર્યો, કરતો પ્રોઠાં પાપ;
શિવ સેવકની સેવથી, થયો અધ વર્જિત આપ. ૬૯
વન કીચક વેણું તણું, તરણ મેરુ કહેવાય;
એક તણખા અગ્નિવડે, ભરમસોત સૌ થાય. ૭૦
દશારણુ દેશનો રાજ્યો, પ્રજાબાહુ નિજ નામ;
સુમતિ નાર સુલક્ષ્મી, પૂર્વ ભવ પાખી કામ્ય. ૭૧
ચી ખીજી શુભ સાત છે, નરપતિ ધરમાં નેદ;
વનિતા સર્વે વાંઝણી, તસકરિયો સુમતિ પેદ. ૭૨
સુમતિ નારી નિર્મળા, ગર્ભ રહ્યા ગંભીર;
રાજા રીઝ્યો હૃદયમાં, શિતળ થયું શરીર. ૭૩
માન પાખી તે માનની, ચતુર વિચારો ચોક્ય;
વિપ દીધું વનિતા ગળી, સુમતિને સૌ સોક્ય. ૭૪
ગાદી જણશે જો દિકરો, મહીપતિ ઝાઝા માન;
ઉગતાં પહેલું ઉદિયે, તરણીનું એ તાન. ૭૫

અનેક ખાર ખીજ ધણા, એ તો વાળી હથ;	
સપ્તારણો ખાર સોડયોનો, સ્વાસ્થ્ય કારણ સઘ.	૭૬
સોડ્ય ઉપર દે દીકરી, ધન જોધને આપ;	
નવ લક્ષ જન્મ નરકે પડે, માનનીનાં માખાપ.	૭૭
નર ખરણે નારી ધણી, અદિક ઓછે દિલ અઘ;	
સ્વાન ખીજે ભવ અવતરે, રાત્ર લખાણું સઘ.	૭૮
સાચા ખાર સોડયો તણો, કામનીએ કીધો કેર;	
અકળાણી ચર્ષ આકળી, ઝોડી કાઢ્યું મેર.	૭૯
ચેતી નારી ચિત્તમાં, ઝોસડ કપરું કીધ;	
મુર્ખ નહિ માંદી ચર્ષ, પાકાં પાણી પીધ.	૮૦
સોમવધી ઓપધ અદિક, જર ખરચાણો જોગ;	
આવરદા રહી જીવતી, રૌરવ વાધ્યો રોગ.	૮૧
લક્ષ વિંછીની વેદના, વપુએ વાધ્યાં વણ્ય;	
રોગવતી ને ગર્ભવતી, માનની છુટે મર્ચ.	૮૨
પુત્ર પ્રસન્નો પંડરોગિયો, ગડગુંમડ ધણું થાય;	
આઠ પ્રહર તે ટળવળે, ખરું દુઃખ કિમ ખમાય.	૮૩
પલક પલક ધડીએ ધડી, કરે પ્રેમઘ પોકાર;	
પછી સર્વે શોડયો મળી, લંભેયોં ભરતાર.	૮૪
પાપણી છે એ પ્રેમઘ, પાપે પ્રગટ્યો પુત્ર;	
રાત્ર તમારું રોજશે, ભાગશે એ ધર સૂત.	૮૫
તમે જીવો તો સ્ત્રી ધણી, ધણાક આવશે તન;	
રાણી રાખવી નવ ધટે, જૂપતિ આપ જૂવન.	૮૬
જન્મ અક્ષર જોતિય કહે, સોયેક સંકેટ સૂગ;	
મૂળ માહે એ અવતર્યો, મદિપત કાઢે મૂળ.	૮૭
અરે અરે એ તો કરે, રાત્ર ને દહાડો રોય;	
જૂખ તરસ નિદ્રા નહિ, કળી ચકે નહિ કોય.	૮૮
કરડે કિટિ તે કલ્પના, કલ્પે પુત્ર ને માત;	
ઝોસડ રાત્ર અદિકાં કરે, તમ તમ અતિ ઉત્પાત.	૮૯
પુરુષ કર્યો જાહુ પેરનાં, સદપાત્રને સંગ;	
ચુરણુ ઝુટિકા ઝોધણી, એક ન લાગે અંગ.	૯૦
જૂવા ગાણુક ને ગારડી, મંત્ર જંત્ર ને તંત્ર;	
જૂત પ્રેત સંતોષિયા, વડાં ઉતારી વ્યંત્ર.	૯૧
ઉતાર ઉતાર્યાં અતિ ધણા, વગડાળ્યાં ડાક દરા દિરા;	
કેથી પાર ન પામિયા, ભાજ લખ્યું જગદીય.	૯૨

કર્પા કર્મ છૂટે નહિ, રૂડાં ભૂડાં હોય;	
કર્પા તેહ દેહે ભર્યા, કાઠી ન થોકે કામ.	૯૩
કરતાં લાગે સોહેલું, ખાતાં લાગે મીઠ;	
દુ.ખ ભોગવતાં દોહેલું, ધન પારકું દીઠ.	૯૪
નારી નિદ્રા નવ કરે, પલક પલક પોકાર;	
યથો અધિપત આકળો, એદે વાધો ખાર.	૯૫
મહીપતિ મિત્ર કોનો નહિ, દેહમાં રાખે દર્પ;	
પય પાઈ ઉછેરીયે, સોહેજે કરડે સર્પ.	૯૬
મહીપને મિત્ર જે નર ગણે, અદિકા એ અભય;	
તુઠે તો શિરપાવ દે, રૂઠે તો લે પ્રાણ.	૯૭
ભરંસો ન ગણો ભૂપનો, સીના ન ગણો સમ;	
આઘ અનાઘ અવળી ગનિ, કવિ વખાણે કયમ.	૯૮
સ્નેહ ગણે જે શોકનો, ગણે આરમાનું હેવ;	
જીવ જર ને જશ તે ખુવે, ફાકટ થાય ફજેત.	૯૯
વિશ્વાસ ગણે બસની તણો, ઠેક વસ જેની કાપ,	
ભરંસો રાખે ભૂપનો, જીવ જરૂરી જાય.	૧૦૦
લંબેયોં બીજી ભામની, પાપણીયું શી પ્રીત;	-
નારી ન્યાલ કરશે કશું, રોગીયું શી રીત.	૧૦૧
મદિશ પીધું મદિટે, એમાં વળગ્યું ભૂત;	
વળતું કરજું વિંછીએ, એમ અધિપ અદ્ભૂત.	૧૦૨
રાજ તે રીતે ભયોં, સ્નેહ નારીઆ સાય;	
કામનિ દુઃખે કળકળ્યો, હેયુ ન ગહું હાય.	૧૦૩
સઉ નારે સંતોખિયો, કર્યો પ્રીત પ્રતિબોધ,	
જીવતિ તજે તો જીતશે,* કામે'ચલાવ્યો કોધ.	૧૦૪
રીસ ચઢી ધણું રાખને, કયન સંલગાબ્યાં કાન;	
પુત્ર સહિત તે પરહરી, રામા મૂઢી રાન.	૧૦૫
સારથીએ રથ સજ કર્યો, જેઉં બેસાર્યો મોંય;	
રામા મૂઢી રણ વિશે, મનુખ મળે નહિ ત્યાં	૧૦૬
વાંકા ગ્રહ વાંકી દયા, વહાણી દુસ્મન યાય;	
માને અવગુણ ગુણ તણો, ક્યા રૂક કર્યાં રાય.	૧૦૭
મહા આપત્તિમાં પડે, ક્રોધે જ્યારે કર્મ;	
તે વેળા બહારે ચડે, પ્રણુ કે બીજો ધર્મ.	૧૦૮

નામ રમરણુ નૃસિંહનું, સંતોષે સાધુ સાથ;	
દુઃખ સમે તે મુખ કરે, હેતે જોડે હાથ.	૧૦૯
સમર્થ હોય મુપાત્રને, પ્રીતેથી પાશેર;	
નિપત સમે વાધે ઘણું, થાય તરણું મેર.	૧૧૦
વાંઝા કાંટા ફેરડા, સિદ્ધ વ્યાધ ને સાપ;	
અખળા એહ અરણ્યમાં, એકલી મૂકી આપ.	૧૧૧
સેવકે મૂકી આવિયો, ઠણાં રાધને કૃત્ય;	
હાથા કરવી નવ પડી, માનની પામશે મૃત્ય.	૧૧૨
જૂપતિ કહે ભાવદ ગર્હ, માન્યું મારું મન;	
શોક્યો સૌને મુખ થયું, કોડ દિવાળી દન.	૧૧૩
રાણા સમજી સમજાવે, ચિત્તમાં ધરી ચરિત્ર;	
નથી દોઢો નથી સાંભળ્યો, મહીપતિ કેનો મિત્ર.	૧૧૪
સમણા માંય ન સાંભરે, તે તરણી કે તન;	
મહીપતિએ મારું કર્યું, જીવતિએ જીવે જન.	૧૧૫
કામી અંધ દેખે નહિ, ધારે નહિ મન ધર્મ;	
નારીને શું નીપન્યું, કુર્કુ જેનું કર્મ.	૧૧૬
સૂત કહે સૌનક મુણે, પવિત્ર કથા રસ પ્રીત;	
રાણી મૂકી રડવડી, રાગી ત્યાં રી રીત.	૧૧૭
શુદ્ધી દુઃખમાં બાપડી, અદિક અગ્નિની આંચ;	
એકે દેસ ન ઉકેલે, ચટપટ કાળની આંચ.	૧૧૮
અતિશે જ્યારે દુઃખ પડે, આકુળ બાકુળ થાય;	
સેવા શિવ સેવકે તણી, વિશંભર વારે ધાય.	૧૧૯

ચોપાઈ.

કેટકે કાળા ઝેરી ગ્રાહ, તે દેખીને મુજે હાડ;	
વ્યાધ ગર્જના વનમાં કરે, રામા રધવાઈ રણમાં રહે.	૧૨૦
ન મળે પામે અન્ન કે નીર, ચરચર કંપે કુમળું શરીર;	
જૂખ તરસ દાવાનળ દુઃખ, ભારે ભૂંડી લાગી જૂખ.	૧૨૧
મહા રોગે પીડાયે ઘણી, વાત કહું રી કહ જ તણી;	
કળકળતી વલવલતી વન, નવ દીસે કો માનવ જન.	૧૨૨
પંચે અખડાતી તે પડી, નગર સમીપે આવી ચઢી,	
રમતપીત તે દેખે ચૂવે, રાણી તે મહા દુઃખે રૂવે.	૧૨૩
જાળકે ચેગિયો લીધા બાંધ, તરણી રોતી આવી ત્યાંય;	
પગ પટણુ શુભવંતું ગામ, પગાકર વૈસ્ય-નૃપન નામ.	૧૨૪

અધિકારે સરખો ન્યમ ધ્રુવ, ચાતુર ચોહો પ્રકારે ચંદ્ર;	
હરિચંદ્ર સરીખું રાખે સત, પરિયાનું પુણ્ય વધારે પત.	૧૨૫
કોડ વસાએ બીજો કર્યું, અધિપત અચરણનો રાહ્યું;	
ગાય બ્રાહ્મણ કે આ પીઠાચ, તત્કાણુ તેની બહારે ધાય.	૧૨૬
પરદુઃખ દેખી દુખિયો હોય, એવો રાજા કોઈક જોય;	
કુબેર સરીખો તે ધનવંત, જુધિશ્વર સરખો દીસંત.	૧૨૭
રામ રાજ્ય રેખતને સુખ, ભૂપતિ ભાગે સૌની ભૂખ;	
પર દુઃખ દોઢ પોતે દુખિ, પ્રજા સુખી તો પોતે સુખી.	૧૨૮
રતિ કામ સરીખું રૂપ, ભાગ્યશાળી ભારે ગુણુ ભૂપ;	
ફરે આણુ ને ધર્મી રાજ્ય, અસત્ય અન્યા તનથી તાજ્ય.	૧૨૯
ડાહી છુતી એક તેની દાસ, પ્રીતે આવી પ્રમદા પાસ;	
નિર્ભળ સરોવર કેરું નીર, તરુણી બેઠી તેને તીર.	૧૩૦
તે જીવતીએ રાણી જોઈ, દુખણી દુઃખ સંભારી રોઈ;	
પ્રેમદા દુઃખે ફાટે પદાણુ, સુકાય બાધા નીર નવાણુ.	૧૩૧
લીલાં તરુવર સુકાઈ પડે, ચિતનીનું દુઃખ હૈડે ચઢે;*	
આસ્વાગત અદિકી ત્યાં કરી, આપ દાસી ઉછંજે ધરી.	૧૩૨
પૂછી નાર ને લીધા પાર, છે એ કોઈ રાજની નાર;	
ધારણુ દીધી સાચી ધીર, ખવરાવ્યું ને પાચું નીર.	૧૩૩
પરહરી તે આવી પુર પાસ, રાજા પાસે આગ્યો દાસ;	
અથ ઇતિ માંડી કહી કથા, વનિતા દુઃખ પામે છે વૃથા.	૧૩૪
મહારાજા કહું છું એક વાત, રાણી છે જીવતિની જાત;	
અદિક દુઃખ દોઢું છે અમે, અચરણ શરણુ કહાવો છે તમે.	૧૩૫
નોધારાના છે આધાર, દુખિયાની કરો છે નિત બહાર;	
કરોડ વ્રતનું પુણ્ય જ હશે, તેહ નાર સુખી તો થશે.	૧૩૬
દુઃખ દાવાનળ રોગે ભરી, સરોવર પાળે છે મુંદરી;	
બાળક નાનો છે બાહેમાં, વનિતા તે વડની છાંયમાં.	૧૩૭
રૂઠો દીસે તેનો તન, રાજપુત્ર કે રિદ્ધ રતન;	
જૂઝ દુઃખ ને રેળે રહ્યો, કારણુ કામનીએ જીજ્ઞાસે કર્યો.	૧૩૮
હેત પ્રીત ને પૂરણુ પેર, ગુણવંતી તેડી આણી ઘેર;	
પદ્માકર વૈશ્યે જોઆ પાણુ, વદને બોલ્યો અમૃત વાણુ.	૧૩૯
ચતુરા કેરાં જોયાં ચેન, તું માત તું મારી બહેન;	
કહી સાંભળી વિગત વાત, સુખે રહો હંઈ મારી માત.	૧૪૦

આ સર્વે મારું ધર મુત્ર, આઘા કારણ જાણો પુત્ર;	
તાના કણ તારો કાકર, તારા વજ્ર તારો ભંડાર.	૧૪૧
રાખી રાણી રાખ્યો તન, સિવ સેવાથી વાધે પુણ્ય;	
રાણીને દીધી મુગ્ધ સીખ, ભવતારણ ભજો ભુગદીશ.	૧૪૨
આસડ વેસડ અદિકાં કરો, ઝાઝાં કણ ઘાઘાણ કર ધરો;	
એમ ઉપાયો કીધા ધણા, એકે વાત ન રાખી મણા.	૧૪૩
મારી દળતાળ પારા મારિયા, એથી વેદ સરવે દારિયા;	
આદાન નિદાન ચિકિત્સા આય, ત્યમત્યમ વ્યાધિ વધતો જાય.	૧૪૪
મહા પાપે મહા રોગી હોય, તે તે ક્યમ મટાડે કાપ;	
પાહુ હણ ભગંદર ભોગ, રતતપિત પાષીને રોગ.	૧૪૫
આસડથી એ તો નવ ટળે, રોગ ટળે જો પાતિક બળે;	
ધણા ઉપાય કર્યા બહુ પુણ્ય, નિમેષ માત્ર ન રાખી નુન્ય.	૧૪૬
તોયે રોગ એના નવ ગયો, દિનાદન પ્રત્યે જમણો થયો;	
તે ભામનના મળિયા ભોગ, બાળકને વ્યાધ્યો ખર્ચ રોગ.	૧૪૭
ગળવા માંડ્યો તે તો તર્ત, માત્ર દેખતાં પામ્યો મૃત્ય;	
રુદન કરે ખસાકર રાય, કરી ચાકરી ના ધણી કાય.	૧૪૮
લક્ષ મળ્યા નગરના લોક, સીના દુઃખથી પામે શોક;	
રાય તણી રૂવે રાણીઓ, બ્યારે પુત્ર મુલો જાણીઓ.	૧૪૯
દુઃખ પામે તેની માવડી, બ્યથા ક્યમ વેડું આવડી;	
ધિર સાસરુ સર્વે ગર્હ, પુત્ર મર્હ્યથી દુઃખ બહુ ગર્હ.	૧૫૦
ધિક પ્રાણ ધરી શું કરું, મા કહે પુત્ર સંગાથે મરું;	
હવે દેહમાં ક્યમ રહે જીવ, કાપ્યો બ્યારે દાસ્ય દેવ.	૧૫૧
કાલાવાલા સૌ કો કરે, જાણે રખે એ નારી મરે;	
જાન તેને સમજાવું ધણું, તન ધિરજ રાખે તે તણું.	૧૫૨
ગયા માંધાતા જે મહીપતિ, ગયા કંઈક જોગિ ને જતિ;	
બગભદ્ર ગયા, ગયા કુરસુરામ, ગયા પ્રહુમ્ન જે કાટિક કામ.	૧૫૩
ગયા સહસ્રાર્જુન ઝગ્ગરુષિ, તેત્રીશ કોટી દેવ ગયા મહામુખી;	
ગયા બ્યાસ વસિષ્ઠ શુકદેવ, ગયા મુર સનકાદિક સેવ્ય.	૧૫૪
ગયા ઉદાલક ને હરિશ્ચંદ્ર, ઉડી ગયા કંઈ જેવા ધંદ્ર;	
જે શીર દળતાં સોના છત્ર, તે નર પામ્યા તુળસી પત્ર.	૧૫૫
ગયા દોતાર જશવંતઝુઝર, કંઈ ગયા ભૂપ ગયા મેલી ભંડાર;	
ગયા જાણ્યા ગણ્યા બહુ ભેદ, ગયા ગુણીજન પાઠે વેદ.	૧૫૬

જે કો જાયા તેને જનું, એ વાતે શું દીઠું નહું;	
આજકાલ કે કોઈક પરમ, ભોગવે આયુષ્ય લખિયું કરમ.	૧૫૭
રાખ્યું કોનું ન રહે ક્રોધ, જગત બધું જુગતેથી જોધ.	
માથે મૃત્યુ આડે અંક, ગયા રાવ રાણા ને રંક.	૧૫૮
ધંદજીત રાવણ કુલકર્ણ, બળિરાય સરીખા પામ્યા મર્ણ;	
ગયા જોસવર જોનાં ગાત્ર, તો તારો અર્લક કોણ માત્ર.	૧૫૯
દ્વિલીપ દશરથ અધિપતિ અજ, ધર્મ તણી જેને ઘેર ધ્વજ;	
ગયા જાલવ જે છપન કોડ, જગ બાધા જીત્યો હિત હોડ.	૧૬૦
ગયા પાંડવ સરીખા પાત્ર, તો તહારો અર્લક કોણ માત્ર;	
મગ કોરીને પેસે માંલ, તોયે મોત ન મૂકે ત્યાં.	૧૬૧
લખ્યા લેખ તે તો નહિ મટે, જવ ભાર વધે કે તત્ત નહિ ધટે;	
છટીતા લખાયા જે લેખ, લવિધ્ય મટે નહિ મીન કે મેધ.	૧૬૨
મરે ભાગ્યશાળી ને ભક્ત, મરે ભોગી ભોગિ ને જક્ત;	
પંડિત, રંડા, દડી મરે, કુડી કલ્પના મૂળ કરે.	૧૬૩
મરે પાપી પ્રાંદો પુણ્યવત, મરે સાહ સતિ ને સંત;	
અખંદ સહસ્રકેજીવે લાખ, આખર આખર કાળે ખાખ.	૧૬૪
ધુમપાતી ભોગી સુભણ, મોઝા મૃત્યુ ગયા મસાણ;	
મહા પાપી નિત પાપ જ કરે, આયુષ્ય ખુટે તે પણ મરે.	૧૬૫
કાળ સૌને નિત નિથે ખાખ, જે કો જાય તે સઉ જાય;	
કાળ વશ બ્રહ્મા ને ઇન્દ્ર, કાળ વશ રવિ ને ચંદ્ર.	૧૬૬
કાળ વશ અંગદ ને બાળ, કાળ વશ છે દશ દિગ્પાળ;	
કોડ બ્રહ્માંદ દોસે છે બર્ણ, સર્વ ચલેણ કાળ જ તર્ણ.	૧૬૭
કેટલુંક સુષ્ટિ મારે મુખ, તોયે કદી ન ભાગે જૂખ;	
નહી પર્વત ને પ્રાંદા પહાડ, ઝેર અમૃત ને મોટાં ઝાડ.	૧૬૮
જક્ષ ગંધર્વ ત્રિદશ દાનવી, નરનાર પશુ પક્ષી માનવી;	
હારજન તે હરિ સરખા હોય, હરવિણ કાળ ન જીતે કોય.	૧૬૯
કાળે પૃથ્વી પર્વત પડે, એમાં શાનું અચરજ અડે;	
હેમંત શરદ વૃક્ષા વસંત, એના પણ આવી રેહ છે અત.	૧૭૦
હુતાશની દિવાળી કરી, નિત નિત આવે છે ફરિ ફરી;	
આજ કાલ ને સાંજ સવાર, મધ્યાન મધ્ય રાત્રિ વારવાર.	૧૭૧
અમાસ પૂનમ માર્ગશિર ને માહ, કાળ ચતુરાઈ અતો આહ;	
કરોડવાર અવતરિયા રામ, કરોડ રાવણ રોળ્યા તે ઠામ.	૧૭૨
કરોડ કૃષ્ણ અવતરિયા અંશ, અનેક કોડ હણિયા છે કંસ;	
કૂપ ચક્રી જ્યમ ઘેહેડ્યો* ફરે, કાળ ક્રીડા એ રીતે કરે.	૧૭૩

- કાળ વિસારે નહિ ઢાળને, અહે લાગ રહે જોઈને,
 - ફાકટ શીદ કરાવો દારવ, નામ ધરાવ્યું તેને નાશ. ૧૭૪
 એમ અજોષ કરે સૌ ધણું, મન નવ માને તરણી તણું;
 પક્ષો પુત્ર ને ઝૂરે માત, કરવા માંઓ અંધાપાત.* ૧૭૫

દોહરું.

- પૂર્વ જન્મના પુણ્યથી, શિવ જોગી એક સિદ્ધ;
 અચાનક ત્યાં આવી ચડ્યો, કરણા રહી કીધ. ૧૭૬
 શિવકવચ અવણે મુણ્યુ, પૂર્વ જન્માંતર આપ;
 શિવ સેવકની સેવથી, પ્રથમ થયાં સૌ પાપ. ૧૭૭
 રુદ્ર યનાકે જ્યારે, સમ્રે છે સત્સંગ;
 જેથી ભવજળને તરે, રાચે રહે રંગ. ૧૭૮
 રુદ્ર યનાકે જ્યારે, પ્રીછે પુણ્યની પેર;
 રુદ્ર યનાકે જ્યારે, સુણીજન આવે ઘેર. ૧૭૯
 કલ્પાંત કરે છે કામલિ, યોગિ આઘ્યા તે હામ;
 દેવ સરીખા દીસતા, શિવ ષદ નિર્મલ નામ. ૧૮૦
 પ્રેમદાને સૌ પ્રીછવે, બાળક પામ્યો મૃત્યુ;
 શિવ સેવક મુંદર વદન, ત્યાં આઘ્યા છે તર્ત. ૧૮૧
 મહા મંત્રજા આનંદમાં, બ્રહ્મ વિદ્યાનો ભૂપ;
 આકરમાત કરુણા કરી, ત્રણલ સમો વડ રૂપ. ૧૮૨
 મુખે મંત્ર મહારેવનો, જપ પંચાક્ષર જાપ;
 પ્રીછવે સ્ત્રીને પુરુષધું, ત્યાં આઘ્યા આપોઆપ. ૧૮૩
 આકરમાત રવિ ઉગિયો, હેત અજવાણું હોય;
 શિવ પ્રતાપ શિવ સારખો, કળી શકે નહિ કોય. ૧૮૪
 માનુભાવ દીઠો મહીપતે, ચતુર શરદનો ચંદ્ર;
 જળહળ જ્યોતજય રૂપતે, તે આગળ તુચ્છ ધંદ. ૧૮૫
 ઉઠી સૌ ઉભા થયા, મુનિને દીધાં માન;
 આસન આપ્યું હેતથી, ભારે રાખી ભાન. ૧૮૬
 લાલચ લોભ પહાણું નથી, નથી સ્વપ્નમાં શોક;
 મિત્ર ચતુ તેને નથી, સમદ્રષ્ટે સૌ લોક. ૧૮૭
 દ્વાવંત દાતાનિધિ, કરુણારૂપ કિરપાળ;
 મમત નહિ માયા નહિ, જૂઠી નહિ જંગળ. ૧૮૮
 હરિજન હર્ષ પામ્યા ધણું, નીચાં દાહ્યાં નેણ;
 અમૃતથી મીઠાં ધણું, વદન દીપતાં વેણ. ૧૮૯

કહો સૌ કે અહિ કેમ મળ્યા, દેહ પામે શે દુઃખ;	
માગે હું શું મુજ કરે, સૌને થાય ક્યમ સુખ.	૧૯૦
અર્થ ગર્થ નહિ મુજ કરે, મુજ પાસે નહિ ધન;	
રુદ્રાક્ષ વિભૂતિ મુજ કરે, હું હું જોગી જન.	૧૯૧
વળતો પદ્માકર વદે, સાંભળો મુનિ મહારાજ;	
મરે પુત્રશું માવડી, જાય લોકમાં લાજ.	૧૯૨
મોત આપ્યું તે તો મરે, પ્રેમદા છોડે પ્રાણ;	
અપળા આત્મ હસા કરે, થાય હસું ને હાણ.	૧૯૩
દયા કરી દયાનિધિ, હેત જોરજો દાય;	
મૂકી વિભૂતિ મુખ વિશે, દેખતાં સૌનો સાથ.	૧૯૪
મૃત્યુંજય જીતે મૃત્યુને, અંધક મન દિત હોય;	
અન્ય ખીજે જીતે નહિ, અવર ન પૂજે કેય.	૧૯૫
મૃત્યુકાળને જીતવા, મૃત્યુંજય સમર્થ;	
બાકી ખીજા મંત્રનાં, વખાણ કરો તે વ્યર્થ.	૧૯૬
મહાદેવથી મોટો નથી, મૃત્યુંજય મોટો મંત્ર;	
વેદ પુરાણ ને શાસ્ત્રમાં, તેણી જોતાં તંત્ર.	૧૯૭
આગસ મોડી ઉડીઓ, થયો સજીવન જોગ;	
ભદ્રાયુ નામ તેનું કહ્યું, રુદ્રાક્ષ ટાળ્યો રાગ.	૧૯૮
કાયા દિવ્ય કામાતણી, ચર્ચિ નિરાગી દીઠ;	
પ્રસન્ન થયા એક પલકમાં, પાણુ શ્રેણ્યો પીઠ.	૧૯૯
રામા રૂપ રૂપા સમુ, વપુષ્ઠે જોખન વેશ;	
અરુણ તરુણ અર્લક થયો, દાખ્યો બાધે દેશ.	૨૦૦
જાણ્યું બાધા જગતમાં, પ્રત્યક્ષ એ તો ધર્શ;	
શિશુને સજીવન ક્યો, ધર્મ ધારંધર ધીરા.	૨૦૧
પદ્માકર ધણું હરખ્યો, તન મન ધન વપુ વેશ;	
પ્રગટ પુણ્ય મારું થયું, દેવ પદાર્થો દેશ.	૨૦૨
અપરાધી શું ઓળખું, ધર્શ સમા છો ધર્શ;	
વચન વદો વિષ્ણુ સર્મા, જગતપતિ જગદીશ.	૨૦૩
સિદ્ધ તણા પણુ સિદ્ધ છો, પ્રજા સમા છો પ્રજા;	
કુંગાળ ઉપર કરુણા કરી, ધાર્યો રૂડો ધર્મ.	૨૦૪
દર્શન દુર્લભ દેવને, પામરને હવા પ્રસન્ન;	
અહર્નિશ મુજ રૂટે વસો, મહાદેવતણું દર્શન.	૨૦૫
અમો કુંગાળ શું આપિયે, શિષ્ય ચર્ચ કરીએ મેવ;	
નિરંતર નિર્જોભી તમે, દેવતણા પણુ દેવ.	૨૦૬

કુંચન કથીર તારે મને, રતન તારે મન રાખ;	
ક્રાંતિ ચિંતામણી કાંકરા, શાસ્ત્ર પૂરે છે સાખ.	૨૦૭
વસ્ત્ર વપુથી વેગળાં, ધન તારે મન ધૂળ;	
માયા ખાસી દાસી કરી, મહારાજ છે બોદ મૂલ્ય.	૨૦૮
સ્તુતિ નિંદા સમાન છે, અમૃત વિષ બે એક;	
શત્રુ મિત્ર સરખા ગણે, વસ્યો એ રીત વિવેક.	૨૦૯
રાય વચન એમ સાંભળી, હરિજન પામ્યા હર્ષ;	
પ્રસન્ન થયા પુર ઉપર, કરણાનિધ કલ્પવૃક્ષ.	૨૧૦

ચોપાઈ.

સજ્જન કીધા જેહને, તરત જોગે લીધા તેહને;	
ભદ્રાયુ પાડ્યુ છે નામ, દેખે શુભીજન બાધુ ગામ.	૨૧૧
વિગ્મમ પામ્યો ભારે ભૂપ, કંદર્પ સરિખુ કીધુ રૂપ;	
દેશ બાધામા જાળ્યો દેવ, સમ્યક્ પ્રકારે કીધી મેવ.	૨૧૨
કર્ણુમાં મૂક્યો શિવનો મત્ર, આપી ભરમ તરતીમે તંત્ર;	
હરિહર એને પરસન થશે, ભરતખંડનો ભૂપતિ થશે.	૨૧૩
એક સહસ્ર વર્ષ કરશે રાજ, અસત અન્યા તનથી તાજ;	
રાય પદ્માકરનો જે દીકરો, એ પણ આપ ઉછરે ધર્મો.	૨૧૪
થાજે તું ધુરધર ધીર, એ રાગને તુંય વજર;	
ભદ્રાયુ ભૂપ સિમંત પ્રધાન, અધિશ્રવ ઇન્દ્ર તણે અનુમાન.	૨૧૫
મૃત્યુજય મંત્ર વિભૂતિ દીધ, કરણા ભક્ત ઉપર બહુ કીધ;	
સમુદ્ર વલ્લ્ય ફરશે તુજ આશુ, પ્રતાપ પુરંદર સમે પ્રમાણુ.	૨૧૬
પદ્માકર તેડ્યો એકાંત, ભાગી તેના મનની ભ્રાંત;	
ફરી ફરી શું ખૂટે મને, થોડે દહાડે મળશું તને.	૨૧૭
લોકે સ્તુતિ માંડી જેટલે, પોતે પથ કપોં તેટલે;	
રહો રહો કહેતાં યોગિ ઉડીઓ, ઉમંગવત મદગમ છુટિઓ.	૨૧૮
ક્રોધા કંચન સુવર્ણ નહિ કર્ણ, ચમક ચમક ચલાવ્યાં ચર્ણ;	
શુભવંત શિવ યોગિ તો ગયા, ઉગ્રાહ ધણા લોકોને થયા.	૨૧૯
રાય પદ્માકર કરે તન, અદિક ગણે ભદ્રાયુમન.	
શુક્ર પદ્મામાં વાધે ચંદ્ર, અધિપતિ જાણે શોભે ઇન્દ્ર.	૨૨૦
વાધે ઉતરણલુમાં રવિ, તેવી શોભા સુતની હવી,	
ન્યમ આવાટો વાધે મેહ, દેવાંશી ચઈ ભદ્રાયુ દેહ.	૨૨૧
કુળાઆર કોડેથી કીધ, ઉપવિત બે બાળકને દીધ;	
મૂકયા નિશાળે બે પુત્ર, જેહ વડે સધળુ ધર સુત.	૨૨૨

દોહરા.

સૂત કહે શૈનક સુણો, શિવ સેવક મહિમાય;	
વેદ વરણુવી નવ રોકે, ગુણ નિત' શારદ ગાય.	૨૨૩
આહાણુ પેલા લાવ તણો, પ્રીઠાં કરતો પાપ;	
સ્ત્રી હત્યા કીધી ઘણી, શિર સતીઓના શાપ.	૨૨૪
બ્રહ્મહત્યાનો ભોગિયો, પિંગળા સાથે પ્રીત;	
મદિરામાં રહેતો મગ્યો, સ્ત્રી નહોતી રીત.	૨૨૫
શિવ સેવકની સેવથી, એક રાત એક દીશ;	
નવ કોડ જન્મ નરકે પડત, એક ઉગાર્યો ઇશ.	૨૨૬
તેહ પુણ્યથી અવતર્યો, ભૂપતને ઘેર ભોજ;	
પૂર્વજન્મનાં પાપથી, રૌરવ ભોગવા રાજ.	૨૨૭
પૂર્વજન્મનાં પુણ્યથી, દીર્ઘ દિવ્ય દર્શન;	
પાપ સર્વ પ્રલય થયાં, હવા ઇંશ પરસવ.	૨૨૮
આગળ વાખ્યા આદરો, વાતતણો વિસ્તાર;	
ન્યાસ કરે નિમેષમાં, તરશે લાવ સસાર.	૨૨૯
પિંગળા ગણિકા પાપણી, કદીશ વિગતની વાત;	
શૈનક પ્રત્યે સૂત કહે, શિવ મહિમા સાક્ષાત.	૨૩૦
પાપ રૂપ ગણિકા હતી, પ્રીઠાં કરતી પાપ;	
નવકોડ જન્મ નરકે પડત, તે તો ઉગરી આપ.	૨૩૧
એક રતિ અમિ અડે, શાપ ભરમ હલ રાખ;	
શિવ સેવકને સેવવો, છયે શાસ્ત્રની છાપ.	૨૩૨
સંક્ષેપે કહું તે કથા, વાણી વેદ વિલાસ;	
દશ અધ્યાય પૂરણ થયા, પ્રાકૃત રાજ પ્રકાશ.	૨૩૩
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહે, શિવ ઉપર દિત હસ્ત;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	૨૩૪

ઈતિ શ્રો બ્રહ્મોત્તરખંડે) 'પિંગળા સ્ત્રી પ્રકરણ' નામનો દશમોધ્યાય:

અધ્યાય ૧૧ મો.

દોહરા.

શ્રી શુભ વિદ્યા સરસ્વતી, મતિ દેવણી માત;	
પામરને પંડિત કરે, વિશ્વમહિ વિખ્યાત.	૧
જતિ સતી ભોગિ બ્રહ્મ સુત, અતિ ધૃતિ ધરતાધ્યાન;	
રતિપતિ કરજોડે સહિ, મહિપતિ માગે માન.	૨

દાતા સુખ સાગર તણી, ત્રાતા જન જગત;	
સુખ શાતા સૌ વિશ્વની, વિચાર તણી વિગત.	૩
આનંદ હંદ છો દરનિશ, ચણસાઈ તણી તું ચંદ;	
પામરને પંડિત કરે, પાદ ધ્રુવે દુગ્ધ ધંદ.	૪
બાર રાસે બાંધ્યું જગત, હોડયું નહિ ધૂંટત;	
એક અયુત ધંધર મળે, તેથી નહિ હૂંટત.	૫
બીજો બાંધવ ત્રીસનો, હાંડી બાંધે હોડ;	
તે કાથી ધૂટે નહિ, કિરતાર મળે જો કોડ.	૬
બુદ્ધિથી બાંધ્યો બાવને, ત્રીજો બંધ તરતોમ;	
ખડ ભાષા ખડ શાસ્ત્ર શુભ, બાજત બાવન બોય.	૭
એકવીસ કોડ બ્રહ્માંડમાં, જડ ચૈતન્યનાં નામ;	
બાંધ્યાં બાર બત્રીસમાં, કહે કવિ ચારદ કામ.	૮
પુરાણ પાઠ પવિત્ર જો, સંસ્કૃત પ્રાકૃત સર્વ;	
બાંધ્યાં બત્રીસ બાવને, ગુણવંત તજો સૌ મર્વ.	૯
સવાસક્ષ ભારત કથા, અષ્ટાદશ પુરાણ;	
ચત કાઠિ રામાયણ, સમજો જણ સુખણ.	૧૦
ચાર વેદ ચંદ ચારસક્ષ, કીર્તન અપરંપાર;	
બત્રીસ બંધે બાધિયો, સકળ સૃષ્ટિ સંસાર.	૧૧
કુણુમાત્ર કવિયો લહે, પંચમહાભૂતને પિંડ;	
કૃપા તારીયી હું ધરું, કહું બ્રહ્મોત્તર ખંડ.	૧૨
માયાને વશ માનવી, મનને વશ ન્યમ ચરણ;	
ત્યમ તારે વશ હું કવિ, ન્યમ વાયુ વશ તરણ.	૧૩
દિવ્ય ચંદ્રોદય દેશમાં, રિદ્ધ ચંદ્રાંશદ રાય;	
સુનંદા ઘેર સ્ત્રી સતી, કંદર્પ સરીખી કાય.	૧૪
ખાન પાન ધન ધ્યાન દદ, ધર્મ કર્મ સુસત્ય;	
યથા નામ તથા ગુણ, પરિયાનું રાજો પત્ય.	૧૫
અરથ ગરથ રથ પાલખી, સમરથ સંપ્રામે શર;	
લાજવટ ને રાજવટ, શાહાવટ ન્યાવટ નર.	૧૬
પેદળ ગેદળ હથેલે, મદમણુલા માતંગ;	
બેડાગ અતિશે બાંકડા,* તાતા તરતિય તુરંગ.	૧૭
અવખતની ઉનમ નહિ, મહા સુખ સાગર મોટ;	
દીકરા પાપી નિષળ્યા, ખરી એક મોટી ખોડ.	૧૮

અર્લકની ઇચ્છા ધણી, અહર્નિશ પૂજે ઇશ;	
મન જન મહાદેવના, તેહ ચઢાવે શીશ.	૧૯
સેવે નિત શૂળપાણને, ગાણાં શિવનાં ગાય;	
ત્રિપુરારિ ત્રુહણ તેહને, કૈલાસ તણો જે રાય.	૨૦
જન્મ જન્માંતર પિંગળા, ધણા પાપમાં મર્ક;	
હતી અળખામણી ઇશને, નાખત તેને નર્ક.	૨૧
શિવ સેવક સેવ્યા થકી, નિર્મળ જાઓ નેહ;	
વિશંભર વહાલી ઘણું, જેમ પાતાનો દેહ.	૨૨
બોળા શિવનો ભાવ જો, વિશ કોટી હોય વાંક;	
પ્રસન્ન થાય પણ એકમા, એ તો આડે આંક.	૨૩
જશ આપે જળધારથી, ત્યાલ વળડે ગાલ;	
ધંતુર ચઢાવે ધન દિશે, વિશ્વેશ્વર રાખે બહાલ.	૨૪
કોસીર કરે નહિ આપતાં, પુણ્ય હોય પાસીર;	
વડના બીજ પેરે વધે, મોટમ પદનો મેર.	૨૫
પાપ કરનારી પિંગળા, કુકર્મની કરનાર;	
નર્ક કુંડ નર્કગમિની, નહિ નર્કમાં ઠાર.	૨૬
વિશંભર મન વિચારીલું, ગુણુ ગ્રણો તે ગૂઢ;	
શિવ સેવક સેવ્યાતણું, પુણ્ય કળ આપુ પ્રીત.	૨૭
અષ્ટ મહાસિધ નવનિધ સહિત, ભોગવે રૂઝ ભોગ;	
વસે પછી વૈકુંઠમાં, શિવ સેવક સંભોગ.	૨૮
સહજ શિવ સેવકતાણું, દીર્ઘ દિવ્ય દર્શન;	
પુણ્ય ઉપાર્જન એટલું, પરમેશ થયા પરસન.	૨૯
હોય ઢગલો જ્યમ તરણનો, કળિ ન ચકે કેલ;	
જવ જેટલો અગ્નિ અડે, બળી ભસ્મ તે હોય.	૩૦
રજ હોય પર્વત જેટલી, મેરુવત મહિમાય;	
ઉડી જાય આકાશમાં, વિપરીત વાયુ વાય.	૩૧
અસંખ્ય અલેખે અજ તણાં, ધણુ બાધ્યાં શું ધાય;	
સિંહનાદ અવણે મુણે, સર્વે નાશી જાય.	૩૨
અંધારું હોય અતિ ઘણું, તરણુ તિમિર ધનધોર;	
દિનકર ઉત્પ દામ્પિ નહિ, શાહથી નાસે ચોર.	૩૩
પ્રીદાં પાપ પ્રાણી કરે, જાણુ અમણે જેહ;	
શિવ મંત્ર અવણે મુણે, થાય દેવાંથી દેહ.	૩૪
તારણુ તત્ત્વ ત્રિલોકનું, નરક નિવારણુ નામ;	
દુર્લભ દર્શન શિવલકટનું, થિર પદ અવિચળ ઠામ.	૩૫

પાપ રૂપિણી પિંગળા, ભારે વટલાખ્યા ધબ્બ;	
માણી માંસ મદિરા મદતા, કુર્ચા કીધાં કર્મ.	૩૬
જાનાં જિનાજાં કીધાં ધણી, કંઈ રોવરાવી રાંડ;	
કંઈને કીધા રાંડ્યા, કંઈને કીધા ડાંડ.	૩૭
શિવભક્તની સેવથી, નિર્ભળ થઈ તે નેટ;	
ચંદ્રાગદ સણી સુનંદની, પ્રગટી તેને પેટ.	૩૮
શુભ મુહૂર્ત શુભ લગ્નમાં, કોટિક કંઈ કામ;	
લાડકવાઈ લક્ષ્મી, સત પુત્રને કામ.	૩૯
તે વનિતા વાધે ત્યાંદાં, રામામાં બહુ રૂપ;	
ઉત્પત્તિ આગળ આવરો, એક કથા અનૂપ.	૪૦
વાધે ત્રિષુ શુદ્ધ બીજનો, વાધે દક્ષણાયન રાત;	
અરુણ વાધે ઉત્તરાયણ, જુવત મુંદર જાત.	૪૧
પદ્મનીથી પંદર ગણી, મિત્રણીથી સો ચાર;	
રતિ રૂપ રંભા સમું, લક્ષણ વીસ ને બાર.	૪૨
ગાદાપણ અંગ દશ કોટિધા, મોટામ પદવી મેર;	
જાલ જોગિ આવી રજા, વરસ થયાં જાં તેર.	૪૩
રામ પદ્માકર ધર થયી, ચતુર અપલ આદત;	
પૃથ્વી પ્રદક્ષિણા કારણે, મન સાથે મહાદંત.	૪૪
નવ દુર્ગાને નરખિયાં, દસ દિગ્પતિને દીઠ;	
આતુર ચોસઠ યોગિની, દુર્ગા પૃથ્વીની પીઠ.	૪૫
જંગા સિંધુ ગોમતી, કાશી ને કેદાર;	
સાંતમુકિતપુરિયો સહિત, જ્યોર્તિ લિંગજુધબાળ.	૪૬
અડસઠ તીર્થ જે અદિક પદ, સેતુઅધિશ્વર રામ;	
નવસે નવાણું નદ નદી, ધિર થાવર પદ કામ.	૪૭
પૃથ્વી પ્રદક્ષિણા કરી, સાચા જોના ડોર;	
પુનરપિ પદ્માકર ગૃહે, યોગિસજ્જ કરી ફેર.	૪૮
પદ્માકર જાદાયુ સહિત, સજા ભરી છે જ્યાંદ;	
મહા શિવ સરખા સહજમાં, તાદાશ્ય આવ્યા લાંદ.	૪૯
સભાસદો ઉભા થયા, માન ધણેરાં દીધ;	
અર્ધ પાવ પૂજા કરી, લાંવ લાખેણી લીધ.	૫૦
કુંભકુંભ જગ દેવરાવિયા, રંગ્યા મહેલ અવાસ;	
પુષ્પ પ્રેમજી પથરાવિયાં, કરતુરી બેઠ બરાસ.	૫૧
કેસર ચંદન કર્દમ કર્યાં, ધણી અર્ગળ ધોળ;	
અખીલ ગુલાલ ઉગાવિયા, કીધો કુંભકુંભ રોજ.	૫૨

પય ઉત્તર ધાવરાવિયા, માતી પૂર્ણ ચોદ,	
દેવ દુદુલિ વાગિયા, શુભ અગ્નિવાળ્યા ગોખ	૫૩
કરજેડી હિલા રહ્યા, ભદ્રાયુ ને શૂપ,	
દિનકર તુલ્ય દયા નિધિ, ઋષિ સરીખુ રૂપ	૫૪
પતિતને પાવન કરો, દીન બધુ દાતાર,	
અધમ ઉદારણુ અધિપતિ, કરુણા રૂપ કીરતાર	૫૫
પદર પ્રદક્ષિણા કરી, પ્રણમ્યો ઋષિને પાગ,	
સુખ સાગરમય સુક્રિતની, જડી મુને તો જાગ.	૫૬
જરનાર કોટિ ક'નાશુના, સુખ સાગરનું સત્ત,	
કહેવા માત્ર છે માનવી, ત્રિવેક તણુ છે તત્ત્વ	૫૭
પ્રાણુદાતા પરબ્રહ્મ છે, મોક્ષદાતા છે મૂળ,	
જેના દર્શનથી ટળે, ભારે સકટ શૂળ	૫૮
કમાલને કરુણા કરો, અધમ ઉદારણુ આપ,	
પાત્ર પદારથ પામિયે, તમ દર્શન પ્રતાપ	૫૯
એકે ઉત્તમ રહી નહિ, દયા કરી છે દેવ,	
અમો પામર છુ પ્રીછિયે, સદ્ગુરુ કેરી સેવ	૬૦
તમ જ્ઞેરેથી જુછિયે, સતવસા તમ ચર્ચુ	
શુદ્ધિ દો તમ ધ્યાનિયે, ચતુર તમાસે ચર્ચુ	૬૧
કોડ દિવાળી આજ દિન, ક્રોટિક હેતુ હર્ષ,	
કોડ કામ ચિંતામણી, કોડ કોડ ક'પ વક્ષ.	૬૨
ક્રોટિક ગંગા ગોમતી, ક્રોટિક નર્મદા નિદ,	
ક્રોટિક રવિ ઇન્દુ ઉદય, સહજ પધાર્યા સિદ્ધ	૬૩
કોણુ પ્રુણ પ્રગટ થયુ, કોણુ તિરથ વ્રત વેદ	
પાપીને પાવન કર્યા, બ્રાત નથી કાંઈ બેદ	૬૪
સદ્ગુદ્ધિ અમ ઉપજે, દૂડ કપટ પળાય	
મન વશ ક્યમ રહે માહરુ, માયા ક્યમ છતાય?	૬૫
તે ઉપાય તમો કહો, રહ્યા રહે તમ રૂપ,	
પાપ પ્રત્ય મમતા ટળે, પૂછે ભદ્રાયુ શૂપ.	૬૬
અમૃત વચન શ્રવણે સુણ્યાં, યોગિ બોલ્યાતે સાચ,	
શિક્ષા કહુ તે સાંભળો, હેતે મૂકો ચિર હાથ.	૬૭

ચોપાઈ.

વારુ બોલ વપુમા વસ્યા, હેત ધણે ઋષેશ્વર હસ્યા,	
ભદ્રાયુ સાંભળે બ્રાત, વેદવચન કહુ છુ વિખ્યાત	૬૮

અંદિક દેતથી દહુ છું અમો, તે રીતે આચરજો તંમો;	
ગુપ્તમાં ગુપ્ત ને ગુપ્તમાં ગુપ્ત, શિવ પ્રસન્ન થવાની સૂઝ.	૬૯
સદ્ગુણી નિત કરજો સેવ, મૂળ મંત્ર જપજો મહાદેવ;	
કોડે પુરાણ દહે છે સહિ કથી, ગુરુ ગોવિંદમાં અંતર નથી.	૭૦
હરિદરમાં જો અંતર ધરે, સુદૃઢ સાત જન્મનાં દરે;	
વિષ્ણુ વિષ્ણુમાં આણે બેદ, ખરો હૈયામાં ઉપજો ખેદ.	૭૧
વિષ્ણુ લક્ષ્મી ભાવે વંદજો, નિદક જનને તો નિદજો;	
શિવ વિષ્ણુને નિદે આપ, દંડ દેતાં નવ ગણુશો પાપ.	૭૨
સર્વ દેવને નામો યીશ, સકળ વ્યાપક ઉમા ને ઈશ;	
પરધન પરનિદા પરનાર, પરહર કરું છું વારંવાર.	૭૩
પરધન દેખી યાતું અંધ, પરનિદા નવ ધારો ધંધ;	
દેખી પરનાર નપુંસક યજો, સસ વાતની માણો મજો.	૭૪
નીચ વાત યદ્રી નાસજો, ગુણીજન દેખો ત્યાં ધાસજો;	
પૂજજો બ્રાહ્મણ પૂજજો ગાય, નર રૂડા નિત ગંગા નાભ.	૭૫
સતપુરુષનો કરજો સંગ, નિત નિત પ્રત્યે નહાજો ગંગ;	
ધ્રુવ કામે રહેજો ઉન્નત, નહાજો નિત નીરખી નર્મદા.	૭૬
પુરાણુ ખીતાના પ્રીછો પંથ, હરના ગુણુ રચાવો પ્રંથ;	
પુરાણુ સાંભળતાં રાખો પ્રીત, રામ કથા રસ રૂડી રીત.	૭૭
સધજો મણુજો ઈશ્વર એક, વણુ વણુ ધર્મ વિવેક;	
જૂઝમ ન કરશો લજો ન જૂઝા, રંક સાથ રખે રહો રૂઝા.	૭૮
મહા મમતિનાં મન મોડજો, કંઠાગણુ આગસ છોડજો;	
કળજો એક ઈશ્વરની આરા, પૂરણુ ઈશ જણો પ્રકાશ.	૭૯
ન કરશો મલ્લ પાનિનો સંગ, આપ મસિન નવ રાખો અંગ;	
પ્રાતઃસ્નાન કરજો નિશ નિત, મૌ બ્રાહ્મણુમાં ધરજો ચિત.	૮૦
વિષ્ણુ લક્ષ્મી દેખી રીઝજો, ખેદ કરે તેને ખીઝજો;	
ભવનો મત્ર મુખથી લાખજો, રામ નામ રૂદે રાખજો.	૮૧
જગદીશ વ્યાપક જણો જકત, એકી ભૂત લહો શિવ રાક્ત;	
જ્યમ વાણીમાં અર્થ જ રહ્યો, શિવ શક્તિવંત કવિએ કહ્યો.	૮૨
લજતાં લણુતાં રણતાં ધન, રખે તૃપ્ત કરો ત્યાં મન;	
પાપે ધન નવ પેદા કરો, અધર્મ દેખો ત્યાંથી ઓસરો.	૮૩
નવ મણુશો માયા આપણી, તરણુ તણી એ છે તાપણી;	
સ્વમાવત જણો સંસાર, માયે તાણી નવ લ્યો ભાર.	૮૪
દુઃખદંકર તનનો ટાળજો, કામ વાસનાને પાછી વાળજો;	
રમેહ તજો ખરદાર સાથ, દેહું મન રાખો નીચ હાથ.	૮૫

સાચી વાતથી ચાલે શરૂ, નીચ કામે નવ જોશો નર;	
મનની લહેર જાતિ વાળજો, જનક જનનિનું પણ પાળજો.	૮૬
માત પિતાની કરજો સેવ, મનસા સિદ્ધ દેશે મહાદેવ;	
ન્યાય શાસ્ત્રના પાળો નેક, ઉમા લક્ષ્મીને જાણો એક.	૮૭
કુડાં કર્મ રખે કાંઈ કરો, પિંડે પાપબુદ્ધિ પરહરો;	
સદામત શોભાવો સિદ્ધ, વારુ વ્રત કરજો વિધ વિધ.	૮૮
એકાદશી વ્રત મોટમ માન, દ્વાદશીએ દેજો અજઘન;	
કરજો પરમાર્થ નિત કાજ, તો રાજી રહે હર મહારાજ.	૮૯
ધનિય કામે ન કરશો આડ, રોપાવજો બિલિનાં આડ;	
હરિજન દેખી પામો હર્ષ, વડ પીપળ વવરાવો વૃક્ષ	૯૦
બિલિ તુળસી વન રોપજો, અશુભની લગળ દોપજો;	
આક ધંતુર અંપકનાં વન, ચઢાવજો શિર ચર્ચી ચંદન.	૯૧
અંપક મહામાયાને ચઢડે, બીજાં પુષ્પ તે બાણે અડે;	
અનેક પુણ્યબીજ કહુ કથી, શિવ પૂજન સમબીજી નથી.	૯૨
અમૃત ફળ વાવો સૌ ખાવ, વળી વાટમાં જાણ ચાવ;	
બીજી પુણ્ય નવાણે નીર, સુખ પામે સૌ જન શરીર.	૯૩
નવાણુ જોદાવે રોપે આડ, પરમેશ્વર માને છે પાડ;	
દાતા ઉપર સિવને સ્નેહ, મિલીવૃક્ષ ઉમાનો દેહ.	૯૪
પરમેશ્વર રાખે છે પ્રીત, સ્વર્ગ કર્મ કરો નિત નિત;	
લક્ષી વાત મુખથી ભાખજો, સર્વાંગતને શરણે રાખજો.*	૯૫
પાપે ધન નવ પેદા કરો, પુણ્ય વાતે રખે પરહરો;	
પરનિદા વપુશ્ચાધા તણી, બીક રાખજો મનમાં ધણી.	૯૬
ન કરો જામીકને નકાર, શક્તિવત્ કરજો ઉપકાર;	
મોટા જનને દેજો માન, પાત્ર જોઈ કરજો ઝોદાન †	૯૭
દેજો શીત કાળે ઠોઠિયો, આપો બ્રહ્મપુરી મોઢિયો;	
પસાયતે પૃથ્વી આપજો, કરી દે'ં શિવલિંગ ચાપજો.	૯૮
દે'રાં દેવળ નવિન પ્રસાદ, વિષ્ણુ પૂજો આણી ઉદાદ;	
ધડાવજો પ્રતિમાયો ધણી, શિવ શક્તિ ને વિષ્ણુ તણી.	૯૯
વિપ્ર સાચ કરશો મા વેર, રખે આંખમાં રાજો ઝેર;	
શત્રુને નવ નામો શીશ, અહર્નિશ પૂજો હિમિયા ઈશ.	૧૦૦
અહંકાર ન કરશો લવવેશ, દુષ્ણ લગળ કહેવાજો દેશ;	
દેવતા કહેવાજો રામ, કરજો નિત પરમાર્થનાં કામ.	૧૦૧

* પ્રત ૨ “શરણાગતને શરણું આપજો.” † પ્રત ૨. “પુણ્ય વાતે નવ પગ પાળો કરો.”
 ૪ “અત સમે કરજો ઝોદાન.”

માત તાતની સેવા કરે, રખે આહાર મનમરિ ધરો;	
કિકરશું નવ કરશે કોધ, રૂડી વાતે કરશે મા રોધ.	૧૦૨
રખે દુલતા ભેગિ જતિ, રખે સાપ વદે ઢાઉ સતી;	
અલ્પભોજન પર રખજો લાવ, એકવસાગરતરવાનું નાવ.	૧૦૩
છવ દિસાથી ખીલીને ધણું, રક્ષણ કરજો પ્રાણી તણ;	
નિશંક ન કરશે ભૂંડી વ્રાત, ઈશ્વરને બજજો દિનરાત.	૧૦૪
પુણ્ય યજી રહેજો પરસત, દેવતાણું કરજો દરશન;	
અભિહોત્ર ને સધ્યાકર્મ, ધારજો નિતે રૂડો ધર્મ.	૧૦૫
હોમ હવન ને કરો જમ, લક્ષ્મીવરશું રખો લગન;	
સોભે નવ કહેવાશે લંડ, (તો) દોહેલા યમના ટળશે દંડ.	૧૦૬
સમુદ્રરૂપ આ છે સમ્માર, મોહોકમ મોટો જમનો માર;	
ધરુણીમાં નવ ચારો ગર્દ, નીચ બોમવવા પડશે નર્દ.	૧૦૭
શુભવાસના મીડી મહેર, અપકીર્તિ દુળાદુળ એર;	
અલ્પભોજન કરજો દરનિશ, જમમાળા બજજો જમદીશ.	૧૦૮
વિપ્રતાણા પરણાવો પુત્ર, શોભાવો તેનાં ધરસૂત્ર;	
કન્યાદાનનાં કરજો ક્રોડ, હારજો આલ્લણ સાથે હોડ.	૧૦૯
ક્યારે ન કરશે કુડો સંગ, નહાજો નીત શુશ્રુવંતી ગંગ;	
નિરખજો નાથ નેનેહે નરપતિ, પુણ્ય પાપમાં ખટકો અતિ.*	૧૧૦
દુરિજન દુષ્ટથી રહેજો દૂર, સંગ્રામ કામે યાજો ધૂર;	
કંચન કામની માયા મૂળ, સંગ કરેથી વધશે યુળ.	૧૧૧
વધુ વોકે નવ દેશે દંડ, સ્વપ્ને નવ કહેવાશે લંડ;	
જૂઠી વાતે ન કરતા બેર, ચિત્ત ન ધરશે ચાડી કે ચોર.	૧૧૨
પાટ ધાયો નવ દેશે પૂર, નામતાણું નવ ખોશે નૂર;	
પરદુઃખ દેખી યાજો દુઃખી, સુખી રૈયત તેથી રહો સુખી.	૧૧૩
અનાવૃષ્ટિમાં આપો અન્ન, નિર્મળ રુડું રાખો મન;	
પુરાણુવણા સાંભળજો પાઠ, ડગવિદ્યાના તજજો ઠાઠ.	૧૧૪
કાઈ દિવસ નવ રમશે ઘૂત, ધર્મ વાતે નવ ચારશે ધૂત;	
મારણુ મોહન જ્યો નહિ મંત્ર, જીવતિ છતણુના તજજો તંત્ર.	૧૧૫
ગૌઆલ્લણુના રહો પ્રતિપાળ, વિધ્યુભક્ત પર રાખો વહાલ;	
વિધ્યુ વિપ્રમાં ન ગણો બેદ, વંચન પાળજો મારું વેદ.	૧૧૬
શિવ વિધ્યુની સુણજો કયા, ખીછ સૌ ખતાની ખતા;	
મોટા જનને કરજો મિત્ર, યાજો પ્રાણી પુણ્ય પવિત્ર.	૧૧૭

પિત્રિ દિવસે કરજો આદ્ય, નિમેષ માત્ર ન બેસે બાધ;
 મૃતાશૌચ વૃદ્ધાશૌચ જે, ધર્મશસ્ત્રિવત્ પાળે તેહ. ૧૧૮
 આદ્ય દિવસ પરહરજો નાર, રહેજો ભાવ ધરી બ્રહ્મચાર;
 હરિજન આમળ જોડે હાથ, સ્નેહ ધરે શિવ સેવક સાથ. ૧૧૯
 મંત્ર પરા રખે ચૂકતા, ચતુરા ચાલે જોજો ચૂકતા;
 વનિતાના નવ હો વેચાણુ, તો નરકે નહિ જાયો જાણુ. ૧૨૦
 અમલ વશ ન થાશે આપ, સતી તણે નવ લેશે શાપ;
 આપું પાછું લેશે નહિ, દાન હકીકત એ તો કહી. ૧૨૧
 દિલમાં ઝાઝી ધરજો દયા, જરૂર આદ્ય કરજો જર્ઘ મયા;
 શિવનિર્માણ રખે કાર્ઘ ખાવ, બ્રહ્મસ્ત તણા બોગી નવ યાવ. ૧૨૨
 વિષ્ણુ છે દોખી દર્પ, જેવો ઝેરી કાળો સર્પ;
 બ્રહ્મસ્ત જેના ચિત્તમાં ચડે, બહોતેર પેડિયો નહિ પડે. ૧૨૩
 દેવ મનુષ્ય પિત્રિરણુ જેહ, તેથી બ્રહ્મરણુ ભૂરૂં એહ;

હોહુરા.

કાચો પારો બ્રહ્મ રણુ, શિવ નિર્માણ જે ખાવ;
 ધશે ઉમાને કહ્યું, વશ તેના છેલ્લય ૧૨૪

ચોપાઈ.

અપભ કહે સુણજો સહિ સાથ, પ્રસન્ન થશે ઉમાને નાથ. ૧૨૫
 શિવ નિંદા ઉપર રૂઠજો, જરૂર ભગ તણ ઉઠજો;
 એવી શિક્ષા કહી અનેક, વેદ માર્ગેના ન્યામ વિવેક. ૧૨૬
 કરીએ તે ભોગવતું પડે, આવીને સહિ અંતે અડે;
 છાતું છપતું કરીએ પાપ, પરમેશ્વર જાણે આપે આપ. ૧૨૭
 આપે તે તો પામે બહુ, મુખ દુઃખ એ રીતે સહિ,
 જેવું અજ વાવે તેવું લણે, ભટ શામળ નહિ જોઈું લણે. ૧૨૮
 શિવ ભક્તની સેવા કરે, તેના ઇકાન્ત પરિયા તરે;
 શિવ સેવક વધુ સંજોગ, ખરે તેના ઝાઝા ખે રોગ. ૧૨૯
 મુરુપત્ની શિવ સેવક સતી, એ પામ્યો તવ તારાપતિ,
 ભાળે ભરમ કંઠે રુદાક્ષ, શાસ્ત્ર પૂરે છે તેની સાખ. ૧૩૦
 દેવ રૂપ યર્ધ જેની દયા, વિમાન બેસી વેકુંઠે વયા;
 ઉમા માહેશ્વર આપ્યાં અતિ, શોભે નાર તેને ઘેર સતી. ૧૩૧
 પૂર્વ જન્મ પાળ્યો આચાર, સુદર દેહ પામ્યો આ વાર;
 સારુકરતા દે ભૂંડી શીખ, નીચ નિર્માણ યર્ધ માને બીખ. ૧૩૨
 બ્રહ્મસ્ત ખાતુંજે મુખ ભાખસો, ખરે આણુ નરકે નાંખસો;
 ખટ દર્શનના નિંદા જોજ, નિર્જળ વનમાં પ્રમટે રોજ. ૧૩૩

દિગ્ધન ઝાગવનારા આપ, સદસવાર અવતરશે સાપ; ૧૩૪
 અભક્ષાભક્ષા અપેયા પાન, તે દીઠા શેરીમાં શ્વાન. ૧૩૫
 લાલચ લોભ જીવે લાંચમાં, બળે તેહ અમિ આમિમાં; ૧૩૬
 જે સેવે છે સાધુ સંત, તે નર સુખ પામે આત્યંત. ૧૩૭
 દેવરૂપને દીધાં દુઃખ, આ ભવ વેઠે ભૂડી ભૂખ; ૧૩૮
 નિર્મળ પુરુષને જે નર નડે, જીવત પિંડે જંતુ પડે. ૧૩૯
 ધર્મ કર્તા કરજો ધંધ, તે બધિર કાન ને આંખે અંધ; ૧૪૦
 કથા કીર્તન સુણ્યાં નહિ દર્શુ, તે પંચુવત ચાલે ચર્શુ. ૧૪૧
 દેવ મંદીરમાં દીવા કર્યાં, લંડાર તેહના અભરે બધા; ૧૪૨
 માતુભાવને દીધાં માન, સપૂત તેહેને ઘેર છે સંતાન. ૧૪૩
 ઝાઝી કરી જેણે જરીઓ, જન્મારો તે તો હારીઓ; ૧૪૪
 મોત્રગમનપર સાંધો સ્નેહ, હોય નપુંસક તેનો દેહ. ૧૪૫
 દિધવાન ફળ કેહેવાય કૃત્ય, જળવજો માથે છે મૃત્ય; ૧૪૬
 સિદ્ધ એ શિખામણુ દીધ, બદ્ધાકુએ તે માની લીધ. ૧૪૭

દોહરા.

મહારાજ તમે મહિમા કર્યો, તે સત સાચું હોય; ૧૪૮
 ભરને રૂડું ભાવતું, કુડું ન મમે કોય. ૧૪૯
 મન સ્થિર તે ક્યમ રહે, વાચુ ક્યમ બંધાય; ૧૫૦
 સખ્યા લેખ તે ક્યમ ટળે, રોષ્યું ક્યમ રંધાય. ૧૫૧
 સારું કરવું સૌ ચહે, ધારે સઉ 'નિજ' ધર્મ; ૧૫૨
 રૂડું ભૂડું યામ નહિ, જે 'કાંઈ' લખિયું કર્મ. ૧૫૩
 ઉપાય બતાવો એહનો, પ્રણમું તમને પાગ; ૧૫૪
 તરણુતારણુ ત્રિલોકમાં, જડી મુને તમ જાગ. ૧૫૫
 કૃપાનિધિ કરુણા કરો, મન વરા વારે યાય; ૧૫૬
 સુખદિ ઉપજે સહજમાં, ભવની ભાવંત જાય. ૧૫૭
 હૃદય ધણે યોગિ હસ્યા, વસ્યા રુદેમાં બોલ; ૧૫૮
 સ્નેહ, ધણેથી શીખવું, વરવા કરું તોલ. ૧૫૯
 સુલભમાં સુલ એ છે ધણું, છાનામાં છાનું છેક; ૧૬૦
 તત્ત્વમાં તત્ત્વ ત્રિલોકનું, એહ બતાવું એક. ૧૬૧
 અનેક ત્રય આગમ તણા, નિગમ તણા નવ લાખ; ૧૬૨
 શાસ્ત્ર વેદાંત સત કોટિયા, સઉંકા પૂરે સાખ. ૧૬૩
 મણુવેદ જપે સઉ, જપે અયર્વણુ અઘ; ૧૬૪

શિવ કવચ આગમ તણો, પરશ્વજાણુનો પાઠ,	.
નિત્યે નવ નિધિ નમે, ઝોળગે સિદ્ધિ આઠ.	૧૫૦
બ્રહ્મા પાઠ ભાવે ભણે, નારદ ભણે નિત નિત,	
શેષ સહસ્ર શ્રુતિ જાપે, ચતુર્બુજ આહે ચિત	૧૫૧
ધુમ્રપાની ધ્યાને ધરે, વાચે વેદો વ્યાસ,	
માર્કંડેય મહિમા લહે, ઈન્દ્ર કરે અભ્યાસ	૧૫૨
સુદર પાઠ શિવ કવચનો, હેતે સોંપુ તુજ હાથ,	
તેથી સર્વ સિદ્ધિ મળે, સ્નેહ કરે સૌ સાથ	૧૫૩
અમરવાને નવ આપરો, દલિયિ રાખજે દૂર,	
ભના આગળ એ લાખજે, નારાયણનું નર	૧૫૪
સૂત કહે સૌનક સુણો, કરુણા કર કીરતાર,	
શુધ નિધાન બહુ પ્રાક્રમી, અધ્યા પૂર્ણ અગિયાર	૧૫૫
શિવ કવચ સભળાવશે, વાણી વેદ વિતાસ,	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ	૧૫૬

(ઇતિ શ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે) 'ભદ્રાયુ ઋષભ સંધ્યાગ નામનો એકાદશોધ્યાય'

અધ્યાય ૧૨ મો.

ચોપાઈ.

શ્રી ગણપતિના પૂજા પાપ, સિદ્ધિ શુદ્ધિનો જે છે રાખ,	
લક્ષ લાભ જે તન લાપકા, સેવકે રાણીગત સાહેકા.	૧
રિધિવિધ તનયા જોયણુ જાત, ક્ષેમ કલ્યાણુ જેના જામાત,	
અણિમા મહિમા લધિમાસિદ્ધ, નૌતમ ધરમાં છે નવનિદ્ધ.	૨
સ્વામી કાર્તિકે બળવત બધું કરુણા રૂપ કરુણાનો સિધુ,	
જગત જનેતા ઉમા માત, જગત પિતા શિવ સરખો વ્રાત	૩
વદનેવમે અમૃતવત વાણુ, ખરી રત્ન ચિંતામણુ ખાણુ,	
કરપટ્ટકા છાયા બારણે, બેટો કલ્યાણુ કરવા કારણે.	૪
પ્રથમ ગણપતિને પૂજાએ, તો તો સકળ સિદ્ધિ સુઝીએ,	
શ્રી શારદ સુખ સાગર સિદ્ધ, નિમેષ રમરણુ કરતા નવનિદ્ધ	૫
હસવાહિની જાણુ સુખણુ, વદને આપો અમૃત વાણુ,	
બાવન માત્રિકા છો રિદ્ધ રૂપ, નમે ઝોળતાં બ્રહ્મા શૂપ	૬
બ્રહ્મોત્તરખંડે જે કથા, જાણુ તેહ જણાવુ જ્યા,	
શત કલ્પ જો ચારુ ગાય, શિવ મહાત્મ્ય પૂરુ નવ યાય	૭
સહસ્ર શ્રુતિએ સમરે શેષ, લહે ન શિવનું લક્ષણુ લેશ,	
સહસ્ર મુખી ગુણવતી ગગ, સદા નિરંતર રહે શિવ સગ.	૮

સાચી શક્ત સૃષ્ટિ કરનાર, પૂરો શિવનો ન લહે પાર;	૬
વિષ્ણુ વિરૂંચી વર્ણન કરે, ધ્યાન સદા શંકરનું ધરે.	
મંદમતિ માનવ છે જોહ, શિવ મહિમા શું જાણે તેહ;	૧૦
સિંધુમાં સિંધુ સત તાપણે, ચંદ્ર સામે તંત્ર અર્પણે.	
અરુણ આગળ આરતી અઘ, ધરવો દીપક સૂરજને સઘ;	
અન્નપૂર્ણાને અક્ષત ધરે, શારદાનું હૃદય કવિ કરે.	૧૧
વ્યાસ સમીપશું પુરાણ વાંચનું, સમુદ્ર આગળ શું ધન સાચનું;	
લક્ષ્મી આગળ શા ધરના ચણુઆર, સ્ત્રી આગળ થાવું શું દાતાર.	૧૨
એ રીતે કહી જાણે કવિ, ઇચ્છા ઈશ વર્ણનની હવી;	
વાયુને વશ તરણું જોય, કીરતારને વશ કવિ જન હોય.	૧૩
ભદ્રાધનું ભણિયું ભાગ, ઋષભ યોગિને લાગ્યો પાગ;	
ત્રિલોક તત્ત્વજ્ઞતાનું તમે, તે કયમ પાળી રાડીએ અમે.	૧૪
દેવ કૃપા તમારી હશે, મારાં કારણ શિદ્ધે થશે;	
ગુરુ પાપી નવ નિષને જ્ઞાન, દયા પાપે નવ હોયે દાન.	૧૫
પુણ્ય વિના પામે નહિ મુખ, પાપ વિના દેહમાં નહિ દુઃખ;	
વશુ વાવે જન શાનું લણે, ગુરુ કૃપા પાપી શું ભણે.	૧૬
આપ્યા વિના પામે નહિ ઠાક, દીધા વના ફળ ચાનાં હોય;	
કૃપા કરો મહારાજ તમે, પતિત પાવન થઈએ અમે.	૧૭

દોહરા.

ઋષભ કહે રાજા મુણે, ભદ્રાધુ ભડ બૂધ;	
ઈચ્છા તારી એ થકી, આપું મંત્ર અનૂપ.	૧૮
પંચાક્ષર પ્રણવે સદિત, મોટો આપ્યો મંત્ર;	
શિવ કવચ સમાપનું, તેણે ધણેથી તંત્ર.	૧૯
ત્રણ કોડ તંત્ર છે શિવતણા, શિવ કવચ સરદાર;	
વિશંભરને વહાલો ધણું, અપરંપાર અપાર.	૨૦
શિવ કવચ જે નિતે ભણે, હાંકી જીતે હોડ;	
શિવ મુણે ઇમા સહીત, હિમા કરી કરજોડ.	૨૧
શિવ કવચ ભાવે ભણે, નિત નિત નવલો નેહ;	
અષ્ટ મહા સિદ્ધ આજગ કરે, એમાં નહિ સંદેહ.	૨૨
શિવ કવચ ભાવે ભણે, શ્રીતે રાંખે પાસ;	
શ્રી લક્ષ્મી અન્નપૂર્ણા, વસે નિત્ય તેને વાસ.	૨૩
શિવ કવચ ભાવે ભણે, કોડે ધારે કંઠ;	
જમદત્ત જન્મ મારી રહે, વસે વાસ વૈકુંઠ.	૨૪

શિવ કવચ ભાવે ભણે, બાધે જમણી બાધ;	૨૫
અકવર્તી કરે ચાકરી, ધરે છત્રની છાંય.	
શિવ કવચ ભાવે ભણે, રનેહ કવચને સાય;	૨૬
વિખણ સમા વૈભવ દીએ, હેન હજારાં હાથ.	
શિવ કવચ ધરનારથી, દુરમન જો દશ લાખ;	૨૭
નિર્માલ્ય યર્ષ નાસે સહ, બહી બહી કહે જાખ.	
શિવ કવચ ધરનારથી, વૈરી વિશ કરેડ;	૨૮
કાચર યર્ષ સૌ કરગરે, હાકી જીતે હોડ.	
શિવ કવચનો પાઠ જો, ભણે પ્રીતિ નેમ;	૨૯
શત્રુ બાપડા રાંકડા, કરગરે કરતા પ્રેમ.	
શિવ કવચ કંઠે ધરે, દોષી મૂકે દર્પ;	૩૦
પશુ પીડા કરી નવ રાકે, સિંહ બાઘ કે સર્પ.	
શિવ કવચ ભાવે ભણે, વસે મુખ ચારે વેદ;	૩૧
શિવ સેવક તે શિવ સમો, જાત ન રાખો બેદ.	
શિવ કવચ કંઠે ધરે, રુદ્રાક્ષ શિખા ને સૂત;	૩૨
કાર્તિક ગણપતિથી અદિક, પાર્વતી કહે નિજ પુત્ર.	
શિવ કવચ કંઠે ધરે, જીતે સરવ જગત;	૩૩
વપુથી વહાલો વિખણે, ભગવાનનો નિજ ભગત.	
ભરમધારી સાધા સદા, કવચ લખાવી રાખ;	૩૪
મૃત્યુંજય મહિમા ધણો, શાસ્ત્ર પૂરે છે શાખ.	
અગર ગંધ ગુરુ અંદને, કરતુરી સહિત કર્પૂર;	૩૫
પાઠ લખાવ્યો પ્રીતથી, ભાવ ધરી જરપૂર.	
ભોજનપત્ર પર ભાવથી, પુણ્યવંત લખાવે પાઠ;	૩૬
પ્રતિષ્ઠા પ્રીતે કરી, પૂજે નહિતમ ઠાઠ.	
ધનભોજન ભાવે કર્યા, દાન દક્ષિણા દીધ;	૩૭
ભાવે આપ્યો બદાયુને, શિશ અદાવી લીધ.	
શુભ મુદર્ત શુભ લગ્નમાં, શુભ તિથિ શુભ વાર;	૩૮
કનક દાખડી કઠમાં, સકળ સુખનો સાર.	
અયમ પ્રભુ પ્રસન્ન હતા, અદિક પુણ્યથી આપ;	૩૯
અંદથી નિર્મળ ચોગણો, પૂરણ સિદ્ધ પ્રતાપ.	
જપે મત્ર નીત શિવતણો, કવચ ભણે કરગ્રેડ;	૪૦
નિયમ ન ચૂકે નરપતિ, હુશી જાને હોડ.*	

* પ્રત ૪ માં નીચે પ્રમાણેનો એક દોહરો છે:—

શિવ જોગિયે જે જે કહ્યું, તે તે પાળ્યાં વરત;
મન વશ રાખે મહીયતિ, શિવ કવચ શું સરત

શિવ કવચ કહે ધરે, બેદી ન શકે ભૂત;	
ધાઓ ન વાગે ઘણુતણા, શૌનકને કહે સૂત.	૪૧
વશ વૉં વેરી સઉ, ઝેરનું અમૃત યાય;	
મહેર યાય છે કેદરમાં, દેખિ દેહવટ જાય.	૪૨
બોહો નીરે જુડે નહિ, જંપે અગ્નિ જ્વાળા;	
અલપ મૃત્યુ આવે નહિ, યાય આળપંપાળ.	૪૩
રોગ સર્વ રેલાય છે, મટે ગ્રહ પિડા ઘેર;	
આડીઓ ખાડીમાં પડે, ચિરાય ચિતના ચેર.	૪૪
શિવ કવચ જેના કંઠમાં, ધારે તે સાથે ધંધ;	
દશ કરોડ દોખી મળે, આંખે યાય તે અંધ.	૪૫
કવચ આપી યોગિ ગયા, સારી દીધી શીખ;	
અભય ભય નહિ કાઢના, રેક રહી નહિ ખીંક.	૪૬
પારસમણિ એ પાઠમાં, કથીરનું કંચન યાય;	
ખાપીને પાવન કરે, ચમ જખમારી જાય.	૪૭
એક અક્ષર એક સ્લોક જો, દુર્બલ રુડું રતન;	
રુદ્ર વિશે એ રાખજો, અર્માં કરજો જતન.	૪૮
અદ્વાદિન મુણે નહિ, નિદકને નવ કંવાય;	
વિષ્ણુ ભક્ત શિવ ભક્ત જો, પ્રીતે પ્રસન્ન યાય.	૪૯
પવિત્ર આપભ પંચે પલ્લા, રહ્યો બદ્ધાયુ બૂપ;	
ધ્યાન ધરે શંકરતણું, શિદ્ધિસિદ્ધિનું રૂપ.	૫૦
પૂજન કરે નીત પાઠનું, ગણું શિરપર જોર;	
સૂર્ય ઉદય શત સહસ્રધા, ગયું અંધારું ઘેર.	૫૧
કટકો નહોતો કથીરનો, ત્યાં ખરી રત્નાકર ખાણ;	
બળે અક્ષર બળ્યો નહિ, વેદ ધારા મુખ વાણ.	૫૨
રણુમાં નાખ્યોતો રાજવી, બોહો દુઃખાવત ખંધ;	
કોડ કોડ અમૃત બર્ષા, મુખ સાગર સંબંધ.	૫૩
અજ નોંતા ત્યાં મજ યયા, વિધનું અમૃત હોય;	
પરમેશ્વર ન્યાં પાધરો, ગાંજ ન શકે કોય.	૫૪
મનનો દદ નિશ્ચય કરી, પૂજે શિવનો પાડ;	
મનસા સિદ્ધ માણે ધણું, વસે સિદ્ધિ ગૃહ આડ.	૫૫
ધરણીધર ધ્યાને ધરે, રુદ્રા રાખી રીઝ;	
પંચાક્ષર પ્રીતે જાણે, બોહો મુખ ફેરું ખીજ.	૫૬
કુશુદિ ન યાય કાયા વિષે, માયા મૂકે માન;	
પુણ્ય કરે પરમારથી, ઘણું કરે ગૌદાન.	૫૭

અક્ષ ભોજન ભાવે કરે, ભુક્ત કરે છે જન;	
સખ પાઠ શિવ કવચના, - શોભાવે શિવરાત્ર.	૫૮
પંચવદન ત્રિનેત્રધર, વૃષભ વાહન વર વેશ;	
ચંદ્ર લલાટ ચાતુર ચિત્તે, દિશા દિગંબર દેશ.	૫૯
કર્પૂર ગૌર કરુણાનિધિ, શ્વેતાંબર શુભ ખેત્ર,	
સૂર્ય ચંદ્ર અગ્નિ સહિત, નિર્ગળ શિવનાં નેત્ર.	૬૦
પવિત્ર પદ્મ પાતાળમાં, અક્ષાંડ એકવીસમે શીશ;	
પૃથ્વીમાં લિંગ પૂજ્ય છે, આશ્વ નિરંજન ધર્શ.	૬૧
સાત સમુદ્ર રહે કૃષ્ણમાં, હોય વિશધરનો હાર;	
શોભે ઉપવિત શેષનું, અપરપાર અપાર.	૬૨
કર ડમરુક ત્રિશૂળ છે, જટા બિરાજે શીશ;	
વામાંબર ચર્માંબર, અથ નિવારણ ધર્શ.	૬૩
વસે જટામાં ગજવી, ઉમા અર્ધાંગે ચક્રત;	
લક્ષ્મીનારાયણ નિત નમે, જાપ જપે છે જગત.	૬૪
અક્ષા બાળે વેદમાં, નારદ ચારદ સમરય;	
અક્ષરદશા ભગવંતની, માયો છે મન્મથ.	૬૫
ગંગાપતિ ઉમાપતિ, પાર્વતીપતિ ભરપૂર;	
વિશ્વપતિ ને વેદપત્ય, નારાયણનું નર.	૬૬
પિનાકપતિ પુરાણપતિ, પૃથ્વીપતિ પ્રતિપાળ;	
જન્મમર્ત્યુ ભોખમવણી, ટાળે છે જંગમ.	૬૭
અંગુષ્ઠ બેરખો અહિતણો, અહિ આબૂપણ અંગ;	
નંદી ભૂગી સનકાદિકા, સુર સેવામાં સંગ.	૬૮
અર્ધાવિદ ચિત્તમાં રહે, રહે શિવનું મન ધ્યાન;	
કવચ પાઠ કાઢે કરો, મનસા સિદ્ધ દર્ષ માન.	૬૯
ભોજનપત્રે લખી ભાવથી, ધરે જાહુ ને કંઠ;	
ત્રિલોક વિજય તેનો કલો, જશ છતે વેકુંઠ.	૭૦
મોહન મારણ ઉચ્ચાટણ, વશીકરણ વિઘ્નાય;	
જશ દેવણ જશ લેખણ, મોટો સકરસાય.*	૭૧
ભૂત પ્રેત બંધર વિધિ, જક્ષ કિંનર જળ ધાત;	
અગ્નિ આંચ કે અત્ય મૃત, વિષ વેરી નહિ વાત.	૭૨
રાજ ભય કે ચોર ભય, મદ પીડા નહિ ઘોર;	
પનાતી પીડે નહિ, ચેતે ન ચાડી ચોર.	૭૩

યમ ભણી નહિ યાતના, પાપ નહિ પ્રચેડ;	
નિમેષ નહિના ભવ નહિ, નહિ રામનો દંડ.	૭૪
શિવ કવચ શોભે જ્યાંહાં, તેને યાત્રી નૃન્ય;	
સેશ પાપ લોપે નહિ, પગસે પગવે પૂન્ય.	૭૫
શિવ કવચ શોભે સદા, કોડે ધરે જે કામ;	
અડસઠ તીરથ ગંગા સહિત, જરૂર જાત્રા જાય.	૭૬
શિવ કવચ શોભે જ્યાંહાં, પરમેશ રહે પરસન;	
તેત્રીસ કોટી દેવતા, નિત્યે તેનું દર્શન.	૭૭
શિવ કવચ કંઠે ધરે, રૂડો તેના રંગ;	
ગયા ગદાધર ગોમતી, ધર જોડે નીત મંગ.	૭૮
શિવ કવચ કંઠે ધરે, ધન માત્ર ધન તાત;	
ધન અવતાર ધન બુદ્ધિને, નિશ્ચ મહિ વિખ્યાત.	૭૯
શિવ કવચ કંઠે ધરે, વળે વિધ્વુનાં વત;	
સક્ષ ચોરાશી ઉગરે, જીતે જન્મ ને મૃત.	૮૦
શિવ કવચ કંઠે ધરે, સર્જન સુખ સન્માન;	
ચતુર્ભુજ ચિત્રમાં રહે, વેકુંઠથી વિમાન.	૮૧
કમ્પરક્ષ ચિતામણિ, નહિ કો એની જોડ;	
ઉપમા કુંભુ આપી શકે, કવિ મળે જો કોડ.	૮૨
પ્રુષ દિન ન જાણે ખાપડા, વિદ્યા દિન જે બધ;	
એક કથા રહી એટલે, શકર દેવ સમર્થ.	૮૩
જીવો આગળ શું નિપજે, ભદ્રાપુત્રો તાત;	
તે નૃપને શું નિપનું, વિતગ તણી કહું વાત.	૮૪
ભદ્રાપુત્રો જરા વધ્યો, અપરંપાર અપાર;	
સૂત કહે સૌનક સુણો, પૂર્ણ અધ્યા દવા ખાર.	૮૫
કવચ પૂજે પાઠે કરે, પૂજે નીત શિવ લિંગ;	
ત્રિલોકને નિત્યે તરે, પવિત્ર રેલ નિજ અંગ.	૮૬
સાખ શાભ પૂરે સદા, વિખાણુ કરે વર વેદ;	
ખટ દર્શન જોલો ખાંતથી, દરિ હરમાં નવ ભેદ.	૮૭
અચૂત વત્ અધ્યાયના, કથા સુંદર એ કહેણ;	
મોટા મહિમા મહાદેવનો, વિજય રૂપ છે વેણ.	૮૮
આપ શિખે ન સાંભલે, ઈશ્વર પૂરે આશ;	
શ્રીમદશામળવી વિપ્ર શુભ, કહે કવિ શામળદાસ.	૮૯

અધ્યાય ૧૩ મો.

દોહરા.

પ્રથમ પ્રીતથી પૂજ્યે, શ્રી મુખ શરદ શક્ત,	
મતિ દેવણુ તું માવડી, અન્યક્ત કરે છે વ્યક્ત.	૧
સૃષ્ટિ કરણુ સૃષ્ટિ ધરણુ, સૃષ્ટિ પાલણુ પ્રીત;	
સૃષ્ટિ સંહારણુ શિવ શિવા, ત્રિશુણુ રૂપ શુભ રીત.	૨
હંસપાદિની હિતપ્રારિણી, હૃદયગાજ હરસિંધ,	
આતુર ચોસઠ જોગણી, અષ્ટસિદ્ધ નવ નિધ.	૩
નવ દુર્ગા નામે નિર્મળી, દશમી વિદ્યા દેવ;	
છપ્પન કોડ આમુડ *ચિત, સુરનર મુનિવર સેવ	૪
અષ્ટોત્તર શતથી અધિક, ધણાં નામ બહુ રૂપ;	
આઠ મધ્ય અવસાનમાં, બળે બ્રહ્માદિક ભૂપ.	૫
વ્યાધ સિંહ કુર્કુટવતિ, ગરુડવાહિ ગંભીર;	
વૃષભ વાહન વિશ્વેશ્વરી, સત્ય શુદ્ધ ચરીર.	૬
અષ્ટ ભુજ અષ્ટાદશ ભુજ, સહસ્ર ભુજ સરેણુ;	
વિશ્વરૂપ વિશ્વેશ્વરી, વર્ણન વેદ વરેણ્ય.	૭
ગંગા ધમુના સરસ્વતી, નવસે નવાણું નીર,	
અડસઠ તીરથ રૂપ યજ્ઞ, ધર્મ દેહ દેહ ધીર.	૮
ભાર અઢાર વનસ્પતિ, જડ ચૈતન્ય શુભાગમ;	
શક્તિ વિના સૂએ નહિ, જો જો કામો કામ.	૯
શક્તિ જોશથી શિવ યથા, વૈષ્ણવીથી વિષ્ણુ હોય;	
બ્રહ્મા બ્રહ્મણી યજ્ઞી, કળી શંકે સહુ કોપ.	૧૦
પૃથ્વી રૂપ એ પ્રેમદા, આકાશ રૂપ શિવ અઘ;	
એમાથી સૌ ઉપન્યાં, સમીપા એમાં સઘ.	૧૧
મમત કરશે તે મૂરખા, અકલહિન અગ્નણુ;	
પૃથ્વીમાં પેદા થયા, સમજે સિદ્ધ સુગ્મણુ.	૧૨
પ્રથમ રાષે પછી કૃષ્ણજી, પ્રથમ સીતા પછી રામ,	
પ્રથમ સિવા પછી શિવસ્વયે, એક રૂપ બે નામ	૧૩
ભુગણ વિના જોડું નહિ, લક્ષ્મી નારાયણુ;	
પૃથ્વીને પરજન્ય પ્રિય, પ્રકૃતિ પરાયણુ.	૧૪
કુંધા વૃષા નિદ્રા નીતિ, ગતિ મતિ બળ ભુદ;	
મહાકાળી મહા સરસ્વતી, મહાનદમી શ્રી શુદ્ધ.	૧૫

દાતા મુર શુભિજન ધણા, માંધાતા મધુવા મેહ;
 નારી કુએ નિપન્યા, દિવ્ય દેવાસી દેહ. ૧૬
 કરણા કૃપાનિધાનતી, જય દેવણુ જય થાપ;
 કવિ જન કરતોડી કહે, ઘણોત્તરખંડ કથાપ. ૧૭
 તત્ત્વ એહ ત્રિલોકનું, શુભિજન જય સૌ ગાય;
 સત કહે સૌનક મુખો, પવિત્ર હૃદય તવ થાપ. ૧૮
 થિવ થોગિ તો સંચર્યા, પરડી શી વળતી પેર;
 ભદ્રાયુ ભવ પૂજા કરે, ધણા હેતથી ઘેર. ૧૯

આપાઈ.

ભદ્રાયુ શિવ કેરો બાકલ, જય મદિમા જણીતો જમત;
 દશારણુ રાજા તેનો તાત, કહું તેના વિગતની વાત. ૨૦
 મગધ દેશ તણો તે રાવ, મહા રાત્રુ એક તેનો થાપ;
 વાંધું દશારણુ સાથે વેર, ક્યોં કરમો તેણે કેર. ૨૧
 હેમચ હે તેનું નામ, કહું કીધું તેણે કામ.

દોહરા.

દશારણુના દેશમાં, દુર્લક્ષ પશો દુકાળ;
 મળ પીડ પામે ધણું, અધિક આગપંપાળ. ૨૨
 ડાહો આબોતો દીકરો, ઈશ્વર સેવક આપ;
 મૂક્યો રણ રાણી સહિત, મૌલ પાંચે પાપ. ૨૩
 કોપ થયો કિસ્તારનો, આજુ વાંધું ઝેર;
 વેરીનું બળ વાધિયું, આબો લેવા વેર. ૨૪

આપાઈ.

નવલોણી મેનાલઈ ચઢ્યો, દશારણુ રાજા ઉપર અજો;
 ઘેરું ગામ વિલ્યો બોહો દેશ, પુર મધ્યે કીધો પરવેશ. ૨૫
 નાજો ગોળા છૂટે તીર, ચઢ્યા જુદા ધારાળા ધીર;
 દશારણુનો દિન પરવારિયો, હોડ કોડ સરવે હારીઓ. ૨૬
 પાંકા મહ જવ રૂઝા ઈશ, સઘ પનોતી એડી શીય;
 બારમો રાહ રાહુની દસા, આડમે ચંદ્ર ગુરુ જી વરપા. ૨૭
 કુળાહળ કીધો ધનઘેર, સેન બાધામાં પડિયો સોર;
 નિર્ભયિયુ બ્યાં નરનું નૂર, એમ પરાંડી નદીએ પૂર. ૨૮
 શરતી છાંયડી શરતાદિન, મુખ દુઃખ બોગવેત્યાં સૌભિન;
 ખરા પુણ્યનો જેવો ખેલ, દીપક જ્યોત સુધી દિવલ. ૨૯
 તેલ ખુટે અધાર ઘેર, ત્યાં કાનું નવ આલે જોર,
 પુણ્યે મુખ ને પાપે દુઃખ, પુણ્યે તૃપ્ત ને પાપે બુધ. ૩૦

પુણ્યે રામ ને પાપે રંક, પુણ્યે પાપ ઉદયના અંક;	
પુણ્યે માનવી પાપે પશુ, એહ વાતમાં અચરજ કશુ.	૩૧
પુણ્યે વહાણવટીના આપાર, પાપે શીર ઉપાડે ભાર;	
પુણ્યે સદાવ્રત શોભે શીશ, પાપે પેટ પોખે આશીશ.	૩૨
પુણ્યે ભડાર બ્રાહ્મણના ભરે, પાપે ગણિકાને ઘેર ઘરે;	૩૩
પુણ્યવત સતવાદી સોર, પાપે આડીઆ પાપે ચોર.	
પુણ્યે સતવાદી સુખણ, પાપે પાપી લે છે પ્રાણ;	
દશારણ્ય પંચવાણ્ય પુણ્ય, શરાપણ્ય થયુ સૌ શન્ય.	૩૪
કુળાદળ થયો ધનધોર, સેન બાધામાં પડિયો સોર;	
જોરાણા અદિયા મહાજેદ, કયોં કારમો તેણે કોધ.	૩૫
દશ લાખ તાતી છુટે તોપ, અરસપરસ કીધા બહુ કોપ;	
ભાગ પડ્યા ને બેજુ ગામ, હુટાણુ માડ્યુ ઠામો ઠામ.	૩૬
હુટાણુ ભારે ભડાર, હુટાણુ સૌ કણુ કોઠાર,	
હુટાણુ સમર્થ સાધિયા, હુટયા દિસતા હાથિયા.	૩૭
હુટયા ધણા મૂલી ઘોડખાં, હુટયા જરાનતા જોડલા;	
મહીપતિનાં ઉતરિયાં માન, બાલ્યો જીવતો પુર પ્રધાન.	૩૮
દશારણ્યને બાંધી લીધ, દેશ બાધો પોતાનો કીધ,	
ઝેરી વેહેરી જુગતે જાણીઓ, રામ તણી પકડી રાણીઓ *	૩૯
ઝાલી રાજ બાંધ્યો બંધ, ધણી સાચ બંધાણો ધધ;	
બંધાણો ધુરધર ધણી, વાત કથી કરવી તે તણી.	૪૦
ઉગ્યુ તે આયમરો સર્વ, ધણો મૂકાવ્યો સૌનો ગર્વ;	
દશ હજાર હુટાણી દાસ, નિસ કોટી હુટાણુ વાસ.	૪૧
ચૌદ લાખ તો લીધાં ઉન, બાર લાખના પડિયા ખૂન;	
ખખર જોગણી ખખર ભરે, અતિ શુરા તે સ્વર્ગે સચરે	૪૨
રણુ યજ્ઞ હોમાણુ જોહ, સ્વર્ગે સંધાર્યા શરાના દેહ,	
ચૌદ લાખ તો લીધા રથ, બાણુ કોડ હુટાણો ગરથ.	૪૩
પોતાની વર્તાવી આણુ, પ્રધાન મૂક્યો પૂર પ્રમાણુ;	
વગડામાં જાગીર ચર્ષ જીત, પ્રજા ઉપર રાખી શુભ પ્રીત.	૪૪
પાપે પડે ને પુણ્યે જડે, એમાં તે શુ અચરજ અડે;	
પુણ્યે આવે પૂત સપૂત, પાપે જાય ધરણી ધર સૂત.	૪૫
નિગડખાને રાજ તો ગયો, દેશ બધો દુરમનનો થયો;	
અદિકો દેશ થયો ઉત્પાત, નિથ બાધામાં આવી વાત.	૪૬

પડે ખૂમ પગો બહુ ત્રાસ, થયો સર્વ શત્રુને નાશ;
માંહો માંહ અથડાયા આપ, એવો શિવ તણો પ્રતાપ. ૬૩
પરસ્પરે હાયાં સૌ હોડ, જ્યમ જાલુ કુળ છપન કોડ.
આંખે ચર્ધ ગયા સૌ અંધ, ધારે એ સાથે કુંજ ધંધ. ૬૪
કાનાં ચર્ણુ ને કાના હાથ, સોઢે નહિ કે શર સાથ;
શત્રુને શિતજ્વર ચડ્યા, પરાજ્ય ચર્ધ સૌ પૃથ્વી પગા. ૬૫
ધૂટે રાફ જ્યમ તરવડ તીડ, ભારે ભાસે લસકર (ની) બીડ;
પોતાના પિતાનો દેશ, પુર માંહે કીધા પ્રવેશ. ૬૬

દોહરા.

વાળે નાદ બલુગાં બહુ, નાસે નગરના લોક;
કોટપાન કોટ્ય ભાસે કટક, શત્રુને પડીઓ શોક. ૬૭
જ્યમ હનમંતે લંકમાં, અતિ બળ કીધું આપ;
ત્યમ બદ્રાસુ (અ) ત્યાં કર્યું. પૂરણ શિવ પ્રતાપ. ૬૮
અરોહ બાળી આવિયો, કર્યું મન ચિતવું કામ;
મન્દ્રજીત કુંભકર્ણવત, અરિ માર્યા તે કામ. ૬૯
દક્ષમજપતિ યજમા, ઉમાએ તબધું અંજ;
પીરભદ્ર ત્યાં આવિયો, સેન નહિ કોઇ સંજ. ૭૦
અકાએકા એકલે, છત્યા કોડ તેનીસ;
દક્ષમજપતિ દેવનું, છેલ્લું જ્યમ શીશ. ૭૧
પાડયા દાંત પુખાતણા, રહે ધરીને રીસ;
દુસ્મનને દેવદ કયાં, બદ્રાસુને સિર ધંસ. ૭૨
મહાદેવ જેને મસ્તકે વસ્યા, ચાપ જગની ઝાંધ;
એને કાણુ છતી રાફે, બળિયે ઝાલી બાંધ. ૭૩
પ્રસુરામજી એકલા, પરાક્રમ અપરંપાર;
નદાત્રી પૃથ્વી કરી, એકલે એકવીસ વાર. ૭૪
પ્રભુ જેને છે પાધરા, કટકતણું શું કામ;
વિરાંભર વહાલો ધણું, સપૂત સરીજો શામ. ૭૫

ચોપાઈ.

કાલી ખડ્ગ આપેથી અગા, શત્રુસેન મધ્યે જઈ ચડ્યા;
દુસ્મન એનું દર્શન કરે, કૃપા હોય તે તે ઉગરે. ૭૬
જુગત બંધવ જે જોડા જોડ, કાચર દુસ્મન દેખે કોડ;
સમશેર તણી પડે છે સાખ, દુસ્મનનું લસકર છે લાખ. ૭૭
જેવું રામતણું હોય બાણ, એમ પરઠ્યા વેરીએ પ્રાણ;
જેવું સુદર્શન હોય ચક્ર, વેરી દેખે એનું વક્ર. ૭૮

કૃષ્ણ સામે જ્યમ જાગે કસ, અતાપ ઘટયો પાપી પ્રશંસ;	
મહા જુદ મડાણુ ઘેર, શહેર બાધામા પડિયો શેર	૯૬
વિપમ કાળનો વાયુ વામ, તે ઠામે તે રીતે ચામ,	
આકારા ચક્રીયર્થ અમિ વૃષ્ટ, શત્રુની દુ ખ પામી સૃષ્ટ	૯૭
દેહવટ વાળ્યો તેનો દેશ, પ્રાણ્ય કરી કીધો પુર પ્રવેશ;	
નાળ ગોળા ને બાણુ ધૃટિયાં, ઘરકર શત્રુના હુટિયાં	૯૮
રડવડ સેન શત્રુનુ ચયુ, પાણુ જોવા કે નવ રહ્યુ,	
હેમરથ આળ્યો દેતો ગાળ, બાળક તારો ખુટયો કાળ	૯૯
તાતા જો તું મારા તીર, સત ખડ કરે હું તુજ શરીર,	
એમ કહીને મૂક્યું બાણુ, પલક એકમા લેવા પ્રાણુ.	૧૦૦
અપૂર્ણ મયુ તેનું બળ આપ, શિવ કવચ તેનો અતાપ,	
હેમરથ અતળી બા અક, શિવ કવચે કીધો રક.	૧૦૧
હજાર હાથીનુ બળ પુર, શિવ કવચે ઉતરાળ્યુ નૂર,	
શાર્દૂલ સિંહ હતો જે શેર, શિવકવચે કીધો પાશેર	૧૦૨
પિતા તણો શત્રુ જાણિયો, અવળે બધ બાધી આણુઆ,	
ધાર્યો દેશ બાધામા ધધ, રાખ પ્રધાન બધાણુ બધ	૧૦૩
સર્વ અપરાધ તેના સાખિયા, જીવત કારાગેહે નાખિયા,	
કાયર કીધા સામદ યર, નરપતિનાં ઉતર્યા નૂર.	૧૦૪
કર જોડ તેના સમિયા શોક, જોરાળા પહોંઆ જમ લોક,	
જીત તણા વાગ્યાં જાગીર, વિરાધી વીર કહેવાણો વીર	૧૦૫
ગુણુજશ મહિમા વાધ્યો ધણો, પિતા છોડાળ્યો પોતા તણો,	
રાખની મૂકાવી રાણુઆ, મહાસુખ સાગર મન માણુઆ	૧૦૬
અપર માત જે પોતા તણી, જોળખે નહિ ધણીઆણી ધણી,	
પોતાનો મૂકાળ્યો પ્રધાન, સોંપ્યુ રાજ તેને દર્ધ માન	૧૦૭
ભદ્રાયુની આણુજ ફરી, પૃથ્વી સરવ પોતાની કરી,	
મૂકાળ્યો પોતાનો તાત, વિશ્વ બાધામા ચાલી ખ્યાત.	૧૦૮
સામદ પોતાનો મૂક્યો સાંધ, પોતે પિતાના પુર માંધ,	
રિદ્ધ સહિત સોંપ્યુ સૌરાજ, તનનો શોક કરાળ્યો ત્યાજ	૧૦૯
નમ્યા પાગે મોટા નરપતિ, વશ વર્તે સહિ છત્ર પતિ,	
દશારણુ તમારું ગામ, વજ્રબાહુ છે તારુ નામ.	૧૧૦
માગધ સુધી છે તારી આણુ, વદને બોલ્યો અમૃત વાણુ;	
મહિમા શુ પૂછે માહરો, હું સેવક સાચો તાહરો.	૧૧૧
રામ સમુ ચલાવો રાજ, અસત અન્યાય તનથી તાજ,	
બિંક ન રાખશે દુરમન તણી, ધર્મ વાવના થાજે ધણી.	૧૧૨

નવ દોષીને દેહેવટ કર્યું, માનવથી નવ યાય;	
મુજ આગળ માંડી કહે, કર્મ તણી કયાય.	૧૨૯
કંગાળ ઉપર કરુણા કરી, પૂર્વ જન્મનું પુણ્ય;	
કેણ સગપણ કુણ સેવના, નિમેશ ન રાખી નૃન્ય.	૧૩૦
વેચાતી મુજને લીઓ, દામ ખરીલો દાસ;	
જીવ જશ ને જર દિયો, પ્રીતે રાખો પાસ.	૧૩૧
કેણ ઇષ્ટ ઉપાસના, બળવંતો તુજ શીય;	
હાજરાહજુર દિસે તુને, જહા વિષ્ણુ ઇય.	૧૩૨
ક્રિકરને કરુણા કરી, પરમારયપે પ્રીત;	
મુજ આગળ માંડી કહે, રાજ તમારી રીત.	૧૩૩
હું છું રૂંક છું રાવળો, કંગાળ તણો કંગાળ;	
પ્રાણ દાતા છે માહરા, દીસો દીન દયાળ.	૧૩૪
સાબિળ રાજ શિરોમણિ, સતવાદી સાક્ષાત;	
રાજ કરો સુખે તમે, આગળ કહીશુ વાત.	૧૩૫
ગામ નામ તો જાણુશો, જાણુશો મા ને બાપ;	
જાણુશો ઇષ્ટ ઉપાસના, કહું છું આપો આપ.	૧૩૬
પરદેશી હું પરમૂલક, કરતુત કહીએ કયમ;	
ફરી ફરી પૂછશો નહિ, તમને મારા સમ.	૧૩૭
આશ્રિયે ઓળખશો તમે, વંશ વધુ ને વેશ;	
સુખે રાજ કરો તમે, અમે જાઉં અમ દેશ.	૧૩૮
હવણી તો હું જાઉં છું, ન્યાં અમારો ઠામ;	
ત્યાર પછી તમે જાણુશો, માત તાત નિજ નામ.	૧૩૯
સોંપી રાજને સંચાર્યા, પ્રિય સંધાતે પેર;	
એ બંધવ બળ પ્રાક્રમી, આઠ્યા પદ્માકર ઘેર.	૧૪૦
માતા હરખ પામી બલું, વૈશ્યે કર્યા વખાણ;	
પુત્ર એ પાગે પ્રણમ્યા, સતવાદીને સુમણ.	૧૪૧
જાતક આઠ્યા જશ યોગતા, બલો બલો કહે જહા;	
લાહાણ આપું લક્ષો ગમે, ધાર્યો રૂડો ધ્રમ.	૧૪૨
કહે પદ્માકર કયમ ગયો, વસમી છે એ વાટ;	
ઇશ શીશ તમ ઉપરે, અમને ચતો ઉચાટ.	૧૪૩
પાગ લાગી ને પરણ્યા, ન્યાં પોતાની માત;	
વૈરમ આગળ માંડી કહી, વિસ્તારીને વાત.	૧૪૪
ગાગધીયે ઘેરું હતુ, દશારણ જે મામ;	
વજ્રમાહુને બાંધિયો, દિયો કારાગૃહ ઠામ.	૧૪૫

હુટી લલિત ને માન ધન, ફરી માગધની આણ;	
ડોકા વાગ્યો દેશમાં, થયું અમને એ જાણ.	૧૪૬
વિચાર્યું મન માહરે, વપુ સધાધે વાત;	
હું તે એના દિકરે, એ તે મારો તાત.	૧૪૭
શુધદિન દશાઘઘાપની, કષમ આણું મન રીશ;	
અમને રણમાં કાઢિયા, પ્રસન્ન થયા તવ દર્શ.	૧૪૮
અવગુણનો મેં ગુણ મલો, ઈશ વચનથી આપ;	
ઈશ્વરવત એને લડું, હું જોડો એ જાપ.	૧૪૯
તમને દહેવા નવ રહ્યા, હૈયું રાખ્યું હાય;	
શિવ સલારી સચર્યા, બંધવ તેડ્યો સાય.	૧૫૦
દિગ્વિજય કર્યો દસ દિશા, કર્યું મહા રત્ને કાજ;	
વજ્રખાડુ મૂકાવીયો, રિધસિધ સોંપ્યું રાજ.	૧૫૧
આલ્યો મગધને જીવતો, દીધું જીવત દાન;	
આણું ફેરવી ત્યાં તાતની, પુર મૂક્યો પ્રધાન.	૧૫૨
કાંઈ એળખાણુ આવી નથી, ગામ નામ કે કામ;	
તમારા ચરણ પ્રતાપથી, કરી આવ્યા એ કામ.	૧૫૩
પ્રતાપ પદ્માકરતણો, પ્રતાપ માત આશિય;	
બહુ પ્રતાપ બંધવતણો, અધિક પ્રતાપ તોઈશ.	૧૫૪
મનશા દરખી માવડી, પદ્માકર દરખો પુરવ;	
પ્રત્યક્ષ શિવ પ્રસન્ન થુને, નેક રહી નવ નૂન્ય.	૧૫૫
માગધ માન મહાવિયું, બહુ સુખ પામ્યો જાપ;	
મુજર્મા માલ દાધે નથી, એ સૌ શિવ પ્રતાપ.	૧૫૬
સોંપ્યું રાત્ર સમૃદ્ધ ધણી, સોંપ્યો માગધ દેશ;	
આણું વર્તાની તાતની, પુરમાં કર્યો પ્રવેશ.	૧૫૭
સઉ સત્જન સુખપામિયા, વિત્તા દિન દસ વિદ્ય;	
એમ પ્રમજ તેને થયા, આવ ઉમાપતિ ઈશ.	૧૫૮
સૂત દહે સોનક મુણો, વાત તણો વિસ્તાર;	
ત્યાર પછી શુ નિપલ્યું, કૃષ્ણ કરી કીર્તાર.	૧૫૯

ચોપાઈ.

ઝગમગ યોગીનજી કહું ગીત, પૂરણુ ભક્ત ઉપર છે પ્રીત;	
રુદવામાં પ્રગટી છે રીઝ, પૂર્વજ-મતાણું છે ખીજ.	૧૬૦
વાવે બીજ તો વૃક્ષ જ થાય, પામે સ્પર્શ એ નંગા નાજ;	
ચિત્રકૂટતણો એ રાય, ચિત્રાંગદ નામે દહેરાય.	૧૬૧

સુંદર સુભટ સતવાદી વેશ, દુઃખી નહિ કે તેને દેશ;
રૂડી તેના ધરની રીત, પ્રભુ ખાળે શુભ પૂરણ પ્રીત. ૧૬૨
અલખત તેના ધરમાં ધણી, ધર્મવંત કુરુધર ધણી;
સુનંદિની ઘેર નારી સતી, પતિવ્રત વ્રત તે તો પાળતી. ૧૬૩
સદા સર્વદા તે નરનાર, હરિશ્ચંદ્ર તારાનો અવતાર;
કીર્તિમાળીની કન્યા એક, વપુ વડો ધારે વિવેક. ૧૬૪
નિર્મળ કમળ સરીખાં નેણ, ધન્દુમતી આકારે એણ;
અમૃત ચોધરીએ ઉરથી અડી, સ્વર્ગ વિધાતા હાથે ધડી. ૧૬૫
ચંદ્રવદની ચૂનવની વંક, સિંહાકાર કટિનો લંક;
ગજગામિની શી શુભ ગંભીર, સદા સર્વદા શુદ્ધ શરીર. ૧૬૬
કુંભકુમ સોલ કપોળે કામ, દેવાંગનાવત દીસે દામ;
નારી નિર્મળ નાગાંગના, સુંદર નહિ કે તે સંગના. ૧૬૭
મોહ ભરી મોહની મચ્છરા, એપે ઈંદ્ર તણી અપ્ષરા;
દોહરો.

વેણુ વણાંગી નાગિણી, કાગરીયાળા કેશ;
નખ સિખ સુંદર નિર્મતા, શામા ધણી સુવેશ. ૧૬૮
કર્મવંત ને ધર્મવંત, શર્મવંત શરણ;
પૂરણ પ્રીત પ્રભુપરે, વનિતા વિમળ વરણ. ૧૬૯
લાજવતી ને કાજવતી, માઝાવતી મુરબદ;
સત્યવતી ને શીલવતી, અહર્નિશા ઉલ્લાસ. ૧૭૦
દાનવતી દેવાંગના, માનવતી શુભ ગેહ;
સાનવતી ને શીલવતી, દિવ્ય દેવાંશી દેહ. ૧૭૧
ચિત્રણીથી ચોસઠ ધણું, રામામાં બહુ રૂપ;
માત તાત દરખે ધણું, ભારે ચિત્રાંગદ ભૂપ. ૧૭૨
ઠરે કાયામાં કલ્પના, હેત ધણેથી હોડ;
સદ્દિમાં કે સંજો હરી, જીવતિ કેરી જોડ. ૧૭૩
પરણાતું કયાં પ્રેમદા, કવણુ જયવંત જણાય;
દમયંતીથી, દશ ધણી, નળ. કમલ. વેદ. ચાલ. ૧૭૪
સૂત કહે સૌનક સુણો, કહું કન્યાનાં કામ;
પૂર્વ જન્મની પિંગળા, નદણી નીચું નામ. ૧૭૫
અધર્મ કરનારી અતિ, નિમેષ ન રાખી નૃત્ય;
શિવ જોગીની સેવના, પ્રગટ્યુ ઝોડું પુરુષ. ૧૭૬
મિન્દુનો સિંધુ થયો, થયો તસ્થાનો મેર;
આગિયાનો ધન્દુ થયો, સાચ શિવ પૂજન શેર. ૧૭૭

તેર વર્ષની તરણી થઈ, કિર્તિમાળીની નામ;	
શિવ જોગી ત્યાં આવ્યા, તેહ ગામ તે ઠામ.	૧૭૮
ભમતા ભમતા જાવથી, વહી આવ્યા તે વાટ;	
મા આપ તે કન્યાતણા, કરે મન જડુ ઉચાટ.	૧૭૯
દોહલા દુઃખ દેહવટ ક્યાં, પૂરણ મન પરસન;	
સૂર્ય ઉદય રાત સામટા, દીર્ઘ દિવ્ય દર્શન.	૧૮૦
ધસમસ કરી સામે ધરમે, પ્રીતે પ્રણમ્યો પાગ;	
મુખ સાગર રાત સદસધા, જડી મુને તો જાગ.	૧૮૧
કમાળ ઉપર કરણા કરી, દિનને ક્યો દયાળ;	
પાપીને પુણ્યવત ક્યો, ભર તિલક જય ભાવ.	૧૮૨
અનેક સ્તુતિ એવી કરી, હેતે જોગા હાથ;	
કરજોડી ઉભો રહો, શિવ સેવકની સાથ.	૧૮૩

ચોપાઈ.

પ્રતીના પૂર્વ જન્મની વાત, જાણે કયમ પિતા ને માત:	
રૂડી કન્યા ક્યાં દેખ્યું, રૂડો લાવો કયમ લેખ્યું.	૧૮૪
પૂર્વ જન્મનું પ્રોદુ પાપ, અતિ મુખમાં જન્મી શિવ પ્રતાપ;	
મુની હતી તે મુંદરી થઈ, ભવ ભટકણી ભાવટ ગઈ.	૧૮૫
સિદ્ધ પુરુષશ્રુ આણ્યો રનેહ, અવતરી તે દેવાંશી દેહ;	
રાજદ્વારમાં રજે રમે, ભાવતાં બોજન જુગતે જમે.	૧૮૬
હેતુજન કેશ મન હરે, મુખ તારાં તંબોળે ભરે;	
મહા મનોહર દીર્ઘ મુખ, દીકરી જોતાં પામ્યાં દુઃખ.	૧૮૭
અદ્રવદની સરખા છે ચિન્હ, ઈન્દુમતિ એથી નહિ બિન;	
એ સરખો વરક્યાંથી જડે, અધિકો સંશય સૌને અડે.	૧૮૮
જીવતિ જેવા વરની જોડ, કયમ પહેલ્યે પરચાવા કોડ;	
એમ વિચાર કરે જોડેલે, તરત ઋષભ દીઠા તેડેલે.	૧૮૯
તપોમય ને તપનું રૂપ, જાણે ખીજો પ્રજા જૂપ,	
જ્યમ આકાશથી આવે રવિ, એવી રોજા ત્યાં તો હવી.	૧૯૦
ઋષભ જોગીને દીઠા દ્રષ્ટ, અધિક થઈ અમૃતની વૃષ્ટ,	
ધસમસતો રાજા ઉડીયો, જ્યમ મદમમતો ગજ છુટીયો.	૧૯૧
ભલે પધાર્યા મારું ભાગ્ય, પ્રણામ કરીને પ્રણમ્યો પાગ્ય;	
દર્શન દેવનું રુડું થયું, કાટિક જન્મનું પાતિક ગયું.*	૧૯૨

* પ્રત ૪. "દર્શન આજ દીઠુ તાહરુ, પવિત્ર થયુ મહિર માહરુ."

અર્ધ પાદ લલ પૂજા કરી, ચરણામૃત પીધું મુખ ભરી;
 શુભ સિંહાસન આપ્યું રાવ, નરનારી દોળે છે વાવ ૧૮૩
 ચોહોદિશ પૂર્વો મોતી ચોક, ગુણ નિધિવે અજવાળ્યા ગુણ ગોખ;
 ગેરી મુધી ખચરાવ્યા પુલ, શેભા કીધી સ્વર્ગ સમ તુલ્ય. ૧૮૪
 કરતુરીના કર્દમ ક્યાં, અમૂલ્ય લોટા ગંગાજળ ભર્યા;
 લક્ષ્મીજનને આપ્યાં પાન, મનસા સિદ્ધ કીધાં બહુમાન. ૧૮૫
 બોલ્યો રાવ રૂખીને સાચ, હેત પ્રીતથી જોડ્યા હાથ;
 દડવત કીધાત્યાં દશ વીરા, નમાવ્યુયોગી આગળ શીરા. ૧૮૬
 કુંવરીને કહે પાગે લાગ, વર રોડે રૂખિણ માગ;
 કષ્ટ આપણા એ કાપશે, મનવાંછિત વર એ આપશે. ૧૮૭
 લજ્જા પામતી કુવરી પાગે નખી, તેહ વાત સૌકોને ગખી;
 મહારં વચન સ્પર્શણ શુભ હજો, તારો વર બદાયુ થજો. ૧૮૮
 અનખત ભોગવજે તું ઘણી, લામની તું બદાયુ તણી,
 પૂરણ શકર થાય પ્રસન્ન, દેવાશી તારું દર્શન. ૧૮૯
 બોલ્યાં તવ માતા ને તાત, કરજોડીને પૂછી વાત;
 સિદ્ધ વચન સ્પર્શણ નહિ થાય, બદાયુ તે ક્યાનો રાય. ૨૦૦
 કોણ માત ને કોણ જ તાત, કહો વિસ્તારી અમને વાત;
 ગામ ઠામ ને દેશજ કોણ, બદાયુ સાંભળિયો આણ. ૨૦૧
 ક્યાં મુસાળ ને કોનો પુત, શોભે છે કેવુ ધરસૂત,
 આઘ હિતપતિની કહો કથા, જોગેશ્વર બોલે છે જથા ૨૦૨
 પવિત્ર દશારણ્ય રોડે દેશ, પાપવરો ન્યાં નહિ પ્રવેશ;
 રોડે વજ્રબાહુ રાજન, મોટમ પદ અહંકારી મન. ૨૦૩
 સાત રાણીઓ સુદર રૂપ, લામનિયે વશ કીધાં ભૂપ;
 લામનિયે વેશ કીધો કથ, પરાક્રમી નહિ પોતે પથ ૨૦૪
 મહાલક્ષ્મીની કુતી મોટ, પુત્રતણી ત્યાં મોટી જોટ,
 સુનદિનીને આજ્યો તન, માન્યું મહીપતિ કેરુ મન ૨૦૫
 કોઇક પૂર્વ જન્મના બોગ, રાણી સુતને રૌરવ રોગ,
 શોક્યે સાટા વાટા કરી, પ્રમદા તે પુરુષે પરહરી. ૨૦૬
 સર્જન સૌ ચતુરાઈ ચુકીયાં, મા દિકરો રજમા મુકીયાં;
 પરબદા તેને થયા પ્રસન્ન, અગ્ર દિવ્ય દીધુ દર્શન. ૨૦૭
 ઉછર્યો વૈશ્ય પગાકર ઘેર, પ્રીછો છો સહુ તેની પેર;
 કર્યું પરાક્રમ રાખી લાજ, લીધુ ગાગધ કેરુ રાજ. ૨૦૮
 વજ્રબાહુ મૂકાબો તાત, દરો દિશાએ ચાલી ખ્યાત;
 નવદોણિ અણુ જશ લીધ, પુરદરવત પરાક્રમ કીધ ૨૦૯

- કર્તિકસ્વામી ને ગણપતિ, જે બાધવની એવી મતિ;
કોડે તેને કન્યા આપ, વચન અમારું ચિરતા થાપ. ૨૧૦
- કન્યાથી એ કોડામણો, સુભટ સૌમાં સોહામણો;
નરપતિ સર્વતણો નરપતિ, જનપતિથી મુંદર મતિ. ૨૧૧
- પૂરે એ મનની કામના, નવખંડ થાશે નામના;
ઉદરશે ઈકાવર અઘ, અંતે શિવ પદ પામે સઘ. ૨૧૨
- એને ઘેર ઉનમ નહિ કશી, મહાલક્ષ્મી ઘેર વાત્રો વસી;
હજાર હાથે હર શિર હોય, એને ગાંછ ન શકે કોય. ૨૧૩
- કોડવાર કહીએ શુ કથી, એહ સમે કો બીજો નથી;
પચાસ કોડ પૃથ્વીની પીઠ, દૈવલ ભદ્રાયુર્મા દીઠ. ૨૧૪
- એમ કહીને યોગી ગયા, ૬૬ વિશ્વાસ ચિત્રાંગદ થયા;
આજ તણો દિવસ ધન ધન, માત પિતાનું માન્યું મન. ૨૧૫

દોહરો.

- શિવ જેમી તો સંચર્યા, મહીપતિ થયો મગન;
જેથી તેડ્યા જુગતથી, નિર્ધારી લીધ લગન. ૨૧૬
- રાજસાધી મંડપ રચ્યો, ચંદ્રુવા ચોપાસ;
કૃત્તિમ ચિત્રામણુ કર્યા, વિવિધ શોભા અવાસ. ૨૧૭
- ભરતખંડના ભૂપતિ, મલ્યા રાણા રાણ;
દેશ પ્રદેશ દરો દિશા, લાખિણી લેખ લખાણ. ૨૧૮
- ગોર પોતાના ધરતણો, દસ્તી ઉપર અસ્વાર;
મોઢલ્યો પચાકર ગહે, કાણું ન લાગી વાર. ૨૧૯
- વર ભદ્રાયુ ભૂપતિ, સઘ સુનંદિની માત;
કન્યા ચિત્રાંગદ તણી, વિશ્વ માંલ વિખ્યાત. ૨૨૦
- વર જન તેડી આવજો, સજન નગર સમેત;
ચાર સહસ્ર વસુ ચાંદસો, અધિકું આણી હેત. ૨૨૧

ચોપાઈ.

- લખી કોતતરી ગામે ગામ, ભરતખંડમાં કામે કામ;
ભરતખંડના ભૂપતિ ભરી, કુંમકુંમ અક્ષત કોતતરી. ૨૨૨
- લાખેણી મોઢલિયાં લગન, જુવતિ કાળે માંજો જગન;
શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ પામે સાય, પ્રસન્ન થયા ન્યાં બોલો નાથ. ૨૨૩
- વસ્ત્ર આભૂષણ પરાં પાન, જુગતે તેડી લાગ્યો જન;
વેરય પચાકરના પુરમાં, સારી શોભા કીધી ત્યાં. ૨૨૪
- વિમ વધાઈ લેતા આવિયા, કોડ દીપોત્સવ દિન કહાવિયા;
લગન વધાવી હરખ્યા સૌ, સુખનો સાગર ઉલટયો જહુ. ૨૨૫

હરખે માત હરખે વરરાય, જ્ય જ્યકરે જશ જોલાય;
શણુગાયાં મેડીને મહેલ, શોભા ધન્દ્રાસનથી સહેલ. ૨૨૬

શણુગાયાં હાથી ઘોડલા, જશવંતા સાથી જોડલા;
સાંઢયો શણુગારી આગળ કરી, ભારે ગર્યની ગાડી ભરી. ૨૨૭

વાગે હુંદુભીના ધનધોર, નાદ નિશાણુ નગારા ઠોર;
વર તણા રૂડેરાં વાન, જુગતે જોડી આત્મા જન. ૨૨૮

ધ્વજ નેમ્મ આગાડી અતિ, મહારથે જોડો મહીનો પતિ;
વરભદ્રાયુ ઓપે ધંદ્ર, ન્યમ શોભે તારામાં ચંદ્ર. ૨૨૯

અશ્વ ગજ રથ હારો હાર, એતું મેન છે અપરંપાર;
ગગને રવિ છાયો ક્ષણું ખેહ, ચંદ્રુ સેન આત્માદો મેહ. ૨૩૦

ધણા કપાં પાણીના ધાટ, ઉવાટે પડાવી વાટ;
સાથે બહુ ધારાળા ધીર, મોટા છે વિરાધી વીર. ૨૩૧

નિધપતિભુપતિ જાજા મળ્યા, ભદ્રાયુ નિરખી ગર્વો ગળ્યા;
ધર્મવંત દાવલનો ધણી, અસખ્ય સેના તેની ધણી. ૨૩૨

જયપુરનો જશવંતો જાણુ, પાંડુ રાય પુડરિક પ્રમાણુ;
માગધનો આગ્યો મહીપતિ, અયોધ્યાધીશ મેનાલર્ધ અતિ. ૨૩૩

આગ્યો દશારણુ શુણુ ગ્રામ, વજ્રબાહુ છે જેનું નામ;
તે છે વર રાજનો તાત, નથી જાણતો સગપણુ સાથ. ૨૩૪

હુશીરાય હસ્તીનાપુરતણો, શુણુ પરાક્રમે દીપે ધણે;
અનગી અધિપ થયા અસ્થાર, નામ લેતાં નવ આવે પાર. ૨૩૫

નરપતિ ભદ્રાયુનું નર, ચંદ્રુ સેન ન્યમ સાગર પૂર;
શિવ કવચની જેને ઝાંચ, બીજી ઉપમા થી છે ત્યાંય! ૨૩૬

જેને ઘેર મહાલક્ષ્મી વસી, તેને ચિંતા હોયે કશી?
હેતે વિજય હજારાં હાય, સ્વર્ગ વેંકુઠ શોભાળું સાથ. ૨૩૭

સખલખ્યા અંતરથી આપ, પ્રથમભાંઈ જોલાળ્યો બાપ,
પ્રધાન સહિત પુર બાધુ હોય, સગપણુ તેહ ન જાણે કોય. ૨૩૮

પિતા જાણે છે મુજશું પ્રીત, રૂડા રાજવીઓની રીત;
જેતાં આપું જીવત દાન, મોટમ પદથી દે છે માન. ૨૩૯

પ્રીત માટે તેજો છું આપ, એમ જાણે પોતાનો બાપ;
રાજ ભોગનીએ છીએ આપણે, એહ શુણુ અંતરમાંગણે. ૨૪૦

માન દે તે અચરજ કશુ, એતું તેના દિલમાં વસ્યું.

દોહરા.

જાણે માત પોતા તણી, જાણે ભદ્રાયુ જૂપ;
જાણે ચિત્રાંગદ રામજી, રુદ્ર જેનું રૂપ. ૨૪૧

જાણે પગાકર વૈરવર, વગ્ગાહુ છે તાત;

ખીઝું કે જાણે નદિ, સગપણુ કેરી વાત.

૨૪૨

ચોપાઈ.

રૂડા માણસની એ રીત, પોતાના ઉપર બહુ પ્રીત;

એમ વિચારે વારંવાર, પકડે બાંધા ઉતાર પાર.

૨૪૩

પિતા ન જાણે મારેા પુત્ર, સ્નેહતણુ જાણે છે સુત;

ચિત્રકુટ જઈ દેહેરા દીધ, જય જયકાર કરી જરા લીધ.

૨૪૪

ચિત્રાંગદરાગ સામેં પે ગયો, અવતાર સદૃશ દેખીને યયો;

નોહે માનવ દીસે દેવ, સમ્યક પ્રકારે કાધી સેવ.

૨૪૫

ઝપલા યોગી બોલ્યા જેટલું, તેમાં દેવત દીઠું તેટલું;

મુક્તાદેવે વધાવ્યાં વર્ત, તોલ ધણેથી તેણા તર્ત.

૨૪૬

લુગત ધણે ઉતારી જાન, મનસા વાચા દીધાં માન;

ખાન પાન ને પૂરણ પાક, રસોઈ જત્રીશી મુંદર શાક.

૨૪૭

ખટરસ મેવા ફળ ને પુલ, મુંદર સિદ્ધાસન મોંધે મૂલ;

રાજદાર તણી એ રીત, પૂરણ વિવાહ કાધો પ્રીત.

૨૪૮

મંગળ વર્ષાં ચોરીમાં ચાર, કોડે આરોગ્યા કંસાર;

નરનાર પરસ્પરે નિરખિયાં, હેત ધણે હેંડે હરખિયાં.

૨૪૯

નળ દમયંતી જોડું જ્યમ, રતિ કામ તરતીમે ત્યમ;

જાણે શિવ ને ઉમા અંગ, જાણે બહા સાવિત્રી સંગ.

૨૫૦

જાણે શચિ શોભે સંગ ઈંદ્ર, જાણે રોહિણી સંગે અંદ્ર;

રમા રમાપતિ સમ જોડયું, સીતારામથી અદકું હવું.

૨૫૧

જાનીયા નિરખે હરખે ધણું, એ સમ જોડું શોભે નવું;

શયે આગ્યા હસ્તીધોડા ધણા, શિવ પ્રસન્ન તેને શી મણા.

૨૫૨

જે રીત ઇન્દ્ર ઇન્દ્રણી વર્ષાં, કોડે વિવાહ એવો કર્ષાં;

મતુર રોહિણી પરણ્યો અંદ્ર, મોટમ મદિમા કાધો મંદ.

૨૫૩

રૂડી રંનાદે પરણ્યો રવિ, હેતે શોભા એવી હવી;

શિવ પ્રતાપે શોભી સ્પષ્ટ, પૂરણ પુષ્પતણી યઈ વૃષ્ટ.

૨૫૪

ત્રિયોડનાથ તેને તુઠિયા, વારુ અમૃત ધન તુઠિયા;

સુવર્ણમય ઉદય છે રવિ, હેતે શોભા એવી હવી.

૨૫૫

દોહરા.

બદાય કીર્તિમાલિની, પરણ્યા રૂડી પેર;

સાસરવાસો સજ કરી, ગુણવંત વોળાબો ઘેર.

૨૫૬

જૂષતિ જે બરતખંડના, શિરપાવ પામ્યા સર્વ;

અનખી અહંકારી ધણા, તેણે મૂંઝવે મર્વ.

૨૫૭

પદ્માકરને પહેરામણી, અદિતી કપધી આપ,	
ભદ્રાયુ ભૂપતિ થયો, તે તારો પ્રતાપ	૨૫૮
કર્મ વિશે કન્યા લખી, કર્મે રાજપદ હોય,	
ઉછેર્યો અબ જમાડિયુ, તે જશ તારો જોય	૨૫૯
શુદ્ધ પ્રતાપ તો શિવ તણો, તે કૃત જણે કાણ,	
વિશ્વમહિ જશ વાધિયો, લક્ષ વસા તુજ હુણ	૨૬૦
પાણુ જોડ્યા પદ્માકરે, શિવ કવચ શિવ પાઠ;	
મહિમા મન મહાદેવનો, ધણો જેણે સૌ ધાટ	૨૬૧
દેવ હુદુલિ ઝરમ્યા, વાગે ટોલ નિશાન,	
અતિ અજવાણુ અહર્નિશ, જણે ઉઘો ભાણુ	૨૬૨
કીર્તિમાનિની કહેતાત મુણ, તેડે મુજ સાસુઆણ,	
શણુગાર પહેરાવો શોભિતા, બેસારો ખોળા માણ.	૨૬૩
માત તાવ મનહરખિયા, પુત્રી તુંને શાન્તાસ,	
સુખ પાળે સાસુ શોભિયા, પ્રીતે વેળા પાસ	૨૬૪
રાણીઆ પદ્માકરરાયની, અતિશે અપરંપાર,	
સુખપાવો આપી સાતસે, શોભિત મુખ શણુગાર.	૨૬૫
કન્યા જે કીર્તમાનિની, હેતે સોંપી હાથ,	
સાત સદસ સાહેનિયો, સોઢાડી તે સાથ	૨૬૬
દેવાગિનાવત દાસીઓ, પદસે આપી પ્રીત,	
કન્યા વોળાવી સાસરે, રાજ વિવાહની રીત.	૨૬૭
માગણુ મોઝે પામિયા, પડિત પામ્યા પુણ્ય,	
જન્યક જર પામ્યા ધણુ, ન રહી એકે નૃત્ય	૨૬૮
ત્યાર સુધી જણે નહિ, કુંથુ માત કુંથુ તાવ;	
ઓળખે પદ્માકર વૈશ્યને, વિશ્વ માહે વિખ્યાત	૨૬૯
પિતા પ્રધાન ને પુર બધુ, જુગતે બોલાવા જવ,	
સૈન સાગરઅતિ ઉછળે,* બહુ વિધ જશ બોલાવ	૨૭૦
દશારણુ દેશ તે આવિયો, વજ્રબાહુ છે સાથ,	
આજ પરાણુ રહે ધંધા, હેતે વળગ્યો હાથ	૨૭૧
જનક નથી કાર્ધ જણુતો, રૂડા સગપણુની રીત;	
એણે રાજ મુને આપિયુ, પૂરણુ છે એ પ્રીત	૨૭૨
તે ગામે જઈ ઉતર્યા, મોટમ મહિમા મેર;	
જાન સજન સસરા સહિત, સૈના કોણી તેર.	૨૭૩

સભા ભરી બેઠા સહિ, કીસ્ત સંભળાવા કરણ;	
પિતાને પ્રદક્ષિણા કરી, ચાતુર નર લાગ્યો ચરણ.	૨૭૪
આમ પોતાનું પ્રિય પિતા, જન્મ થયો એ વાસ;	
અધિપતિ સર્વે ઉતર્યા, વારુ સુખ વિદાસ.	૨૭૫
પાસે પદ્માકર વૈરથ છે, પાસે ચિત્રાંગદ રાય;	
દેશ પતિ સૌ દેખતાં, પિતાને પ્રણમ્યો પાય.	૨૭૬
બાળ કહે સુલુ ભુધનિધિ, તું પ્રાણુ તણો દાતા;	
અમો પાગ લાગું તુંને, તું મારો કિરતાર.	૨૭૭
જીવદાતા જશવંત તું, રિધ સિધ દાતા રૂપ;	
રંકે ચાકર હું રાવજો, ભારે તું કેા બૂપ.	૨૭૮
હરખે હેત દસીને કહે, ચિત્રાંગદ રિધ રાય;	
આળખો એને અધિપતિ, એ તુજ સુત કહેવાય.	૨૭૯
સસરો ભદ્રાધુ તણો, કહે એ છે તમ પુત;	
પાયે પ્રણમ્યા નેમ છે, શોભિત શુભ ધરસૂત.	૨૮૦
રણમાં ઉછર્યો રાજવી, સાથે એની માત;	
તે તો રાણી તાહરી, જશ નાણીતી નાત.	૨૮૧
ખરખેર પ્રત્યક્ષ છે, પુરુષ પ્રતાપે પેર;	
ધીર કૃપાએ ઉછર્યા, ગુણી પદ્માકર ઘેર.	૨૮૨
રાજપુત્ર એ તાહરો, રાણી તારી એહ;	
હું વેવાઈ છું તાહરો, એમાં નહિ સંદેહ.	૨૮૩
કીર્તિમાલિની કન્યકા, બેસારી બોલે વર્ત;	
કુધ સાકર અમૃત આધક, થયું તે વેળા તર્ત.	૨૮૪
મદમદ કંઠ ગળી ગયો, બોલી ન શક્યો બોલ;	
માનની ઉતાર્યા મહેલમાં, તર્ત વધાર્યું તોલ.	૨૮૫
નંગીર વાઝ્યાં જીતનાં, જશ કમાયા નાગ;	
સૌને સુખ પમાડિયું, પ્રીતે પ્રણમ્યા પાગ.	૨૮૬
રડો પ્રતાપ સૌ રાવજો, માદિવજો પાઘ્યા મેન;	
જશ વાઘ્યો સૌ જગતમાં, ત્રિલોક મોહન તંત્ર.	૨૮૭
સંકેપે સર્વે કલાં, વિગતતણાં જે વર્ત;	
હર્ષનાં આંસુ આવિયાં, તે વેળાએ તર્ત.	૨૮૮
નન વોળાવી જુગતથી, વોળાળ્યો વૈરથ તાત;	
સસરો વોળાળ્યો સ્નેહથી, નિશ્ચમાલિ વિખ્યાત.	૨૮૯
બલે રણમાં બલે મૂકિયાં, બલે રાજ ને રીધ;	
અવગુણ નહિ એ ગુણ કપોં, પ્રસન્ન થયા શ્રી ધી.	૨૯૦

અપરમાતને અધિક સુખ, ભરપૂર ભર્વા ભંડાર;	
ખાન પાન શોભા ધણી, શોભિત શુભ શણુગાર.	૨૯૧
પટાભિપેક કર્યો પુત્રને, રિધવિધ સૌખ્ય રાજ;	
પોતે પુણ્ય કામે ગયો, શિવ શિવ સાધન કાજ.	૨૯૨
ભદ્રાપુ ભૂષતિ થયો, અખિલ દેશમાં આપ;	
સમુદ્રાત વતે સઉ, પુણ્ય રૂપ પ્રતાપ.	૨૯૩
માગધને તો મુકિયો, રિધવિધ સૌખ્ય રાજ;	
હસ્તી ઘોડા ધન આપિયું, કીર્તિ ગ્રહેવા કાજ.	૨૯૪
કિંકર પોતાનો કર્યો, રાણીઆ સૌંપી રીત;	
મહિમા વધાર્યો મગધનો, અરસપરસ થઈ પ્રીત.	૨૯૫
પછી રાજ પોતે કર્યું, ફેરવતો જ્યમ રામ;	
કીર્તિ કમાયો કોટિધા, નવે ખંડમાં નામ.	૨૯૬
શુભ પ્રતાપ શિવકવચનો, કહંત પ્રતાપીક મન;	
મહિમા શ્રુત્યુજ્યતણો, તોલ ધણેરો તંત્ર.	૨૯૭
ધ્વજ બંધાવી ધર્મની, સદાવતની સાખ;	
પાળ્યાં લાડ પ્રગતણાં, ભક્ષણુ રૂડી ભાખ.	૨૯૮
કહેવાશે આગળ કથા, શિવ કવચની સિદ્ધ;	
પરબ્રહ્મ પોતે પ્રગટશે, નૌતમ યાશે નિધ.	૨૯૯
શત લક્ષ ગ્રંથ શિવજીતણા, ટાળે યમના દંડ;	
દોડમે ભાગ તેમાં કહો, ખરો બ્રહ્મોત્તર ખંડ.	૩૦૦
સૂત કહે શૌનક સુણો, મોટમ મહિમા મેર;	
સ્વરૂપ કહું સંક્ષેપમાં, તનથી અધ્યાપ તેર.	૩૦૧
શિવજીનાં દર્શન કરો, વિવેક કરો શિવ મત;	
પાર ઉતરશે પલકમાં, જ્યમ માખણું ધૂત.	૩૦૨
તરણા આંધે કુંગરો, અધિકારી ઈગત;	
કર્મહીન કુંડાં કથે, પાપી નવ પ્રિયંત.	૩૦૩
વિષ્ણુ જેને વપુએ વશ્યા, સૂર્યની કીધી સેવ;	
શિવ પૂજન સુઝે તેહને, મોટા છે મહાદેવ.	૩૦૪
અડસઠ તીર્થ યજી અધિક, ગુણુવંત નહાએ ગંગ;	
પૂરણુ પ્રીત તેને યશે, શિવ સેવકના સંગ.	૩૦૫
દેવને દુર્લભ શિવ કવચ, રામ સરખાને રીઝ;	
માનવીને કર્યાથી મળે, સંસ્કાર શુદ્ધિનું બીજ.	૩૦૬
સવારે શિવ દર્શન કરો, મહાદેવ દર્શન અધ્યાન્હ;	
ધ્યા શિવ દર્શન કરો, વેગળું નહિ વિમાન.	૩૦૭

દીપ કરો સિવ દેવે, અહર્નિશ અહો રાત્ર;	
વૈકુંઠ નથી કાંઈ વેગળું, પૂજે પ્રાણી માત્ર.	૩૦૮
સિવ સમાન સિદ્ધિ નથી, મોટો નદિ કો દેવ;	
બ્રહ્મા વિષ્ણુ રુદ્ર રવ, સૌ કો ધૃષ્ટે સેવ.	૩૦૯
અકર્મી ને અભાગિયા, કુડાં જેનાં કર્મ;	
અધર્મ કરી જે અવતર્ણા, તે શુ ધારે ધર્મ.	૩૧૦
સતવાદી શિવને ઓળખે, સેવે સાધુ સત;	
પહાવા શિવ વિષ્ણુ ભક્તને, પૂજે છે પુણ્યવત.	૩૧૧
સર્વ સૃષ્ટિ છે શિવ તણી, શિવ તણાં બહુ નામ;	
સધળે વાસ છે શિવતણો, જો જો કામો કામ	૩૧૨
કથન કથીર લોહ લાકડે, પાણી પૃથ્વી પવન;	
જડ ચેતન નર નારમા, ભવ સર્પને ભવન.	૩૧૩
અમૃત, ત્રિષ, સ્વર્ગ નર્કમાં, કાલો નદિ કાંઈ કામ,	
શિવ પાખી સુનું નથી, ઘટપટ રમતો રામ.*	૩૧૪
આપે ઈશ્વર તો એ જ છે, અસંખ્ય નામ અનેક,	
શિવ દાતા સંક્રા કહે, વર્ણન વેદ વિવેક.	૩૧૫
તત્ત્વ એ ત્રિલોકનું, વાણી શિવ વિનાસ;	
શ્રીગાઠ માળવી વિમ્બ શુભ, કહે કવિ શામળદાસ.	૩૧૬

(ઇતિ શ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે) 'ભદ્રાયુ વિવાહ કથન' નામનો ત્રયોદશોઽધ્યાય

અધ્યાય ૧૪ મો.

દોહરા.

શ્રી મુખ એવુ શારદા, મતિ દેવની માત,	
હિતકારી હસવાહની, વાણી વેદ વિખ્યાત.	૧
દડકે મડલુ ધારિણી, બ્રહ્મ તનવા બ્રહ્મ રૂપ,	
કલ્યાણુ કોટિ કારિણી, દેવણુ અક્ષ અનૂપ.	૨
જેને સુઝી શારદા, અષ્ટ સિદ્ધિ નવ નિદ્ધ,	
ગરુડો ગણપતિ મુણિનિધિ, વખાણુ કરુ વિધવિધ.	૩
મુખ દાતા સન્મુખ હજો, સિદ્ધિ શુદ્ધિ સમ,	
ઉમા અગથી ઉપન્નો, રૂડો રાજે રમ.	૪
પત્યાનન પિતા પ્રભુ, ભાવિક ખટ મુખ ભાત;	
સૃષ્ટિ કરણુ મુખ દેવની, ઉમા પાર્વતી માત.	૫

* પ્રત ૪. "જમી રહ્યો છે રામ" પ્રત ૨ મા ૩૦૧ થી તે ૩૧૪ સુધીના દોહરા નથી

શોભે સેવંત્રાં સિંદુરે, હુંદળો દાતાર;	
મુંદળો સુદક્ષણો, અમૃત રૂપી આહાર.	૬
ઉપવિત ઉત્તમ અહિ તણુ, સઠિ પહેલો પૂજ્ય;	
મનોરથ પૂરે મન તણુ, શુણુ જશ જન સૌ ગાય.	૭
કૃષ્ણ કૃપાળ કરુણાનિધિ, જશોદા જીવન ગ્રાણુ;	
બક્ત વચ્છળ ભવતારણો, પુરુષોત્તમ પુરુષપુરાણ.	૮
મન્મથ કન્મથ વરાહ વરદ, નૃસિંહ કરસુરામ;	
રામ કૃષ્ણ બુદ્ધ કલ્કી જ્યે, નિર્મળ રૂઝં નામ.	૯
સતભામા, રાધા, રુકિમણી, કાર્તિકી કરુણાવંત;	
લાયક સત્તા લક્ષમણા, અધનાશા નાર અનંત.	૧૦
બાળ લીલા બહુ પરાક્રમી, રમાજ્ઞાં પ્રજા રાસ;	
દાન લીલા દધિ પ્રાશને, પ્રજામાં કચ્ચો વિલાસ.	૧૧
અનેક દૈત સંહારીયા, હર્ષા હરામી હંસ;	
પ્રાણે કીધી પૂતના, માયો મામો કંસ.	૧૨
અવની ભાર ઉતારવા, જયો જગત જશ જેણુ;	
અધમ ઉદ્ધારણુ સુખ કરણુ, દુઃખહરણ તર તેણુ.	૧૩
કૃષ્ણ કૃષ્ણ કોડે કહે, પામે ભવજળ પાર;	
તત્ત્વ નામ ત્રિલોકમાં, પૂરણુ વિષ્ણુ કૃપાળ.	૧૪
ગ્રહ પીડા આવે નહિ, ચેતી ન રાકે ચોર;	
દુર્ભક્ષં દુઃખ દેખે નહિ, અધનો નહિ અકોર.	૧૫
જળ ભય જોખમ નવ કરે, અમન તણી નહિ આંચ;	
બુદ્ધ નાયનો હાથ શિર, પામે પદાર્થ પાંચ.	૧૬
સૂત કહે શાંતક સુણો, માદેવ કવચ મહિમાય;	
ચાતુર અધ્યાય ચૌદમો, કહું તેની કથાવ.	૧૭
જન્મ, મરણ, જોખમ ટળે, ટળે જન્મ જન્મજ;	
આત્મા અમર કરે ખરો, કુડો ન ગ્રહે કાળ.	૧૮
કલ્પવૃક્ષ ચિતામણી, કામદુધા કંઈ કોઈ;	
શોભે સુખ શિવ કવચમાં, હાકી જીતે હોડ.	૧૯
મનોરથ જે જે મનતણુ, ચતુરપણે ચિત્ત ચાંચ;	
અંતે પદ પામે શિવતણું, જોખ કરતો જાય.	૨૦
રુદિયા સંદેહ રાખશે, વિપરિત વદશે વાણુ;	
નવ લાખ જન્મ નેકે પડે, ખરિ રૌવની ખાણુ.	૨૧
એક અક્ષર એકં પદ કથન, કોડે સાંભળે કર્ણુ;	
જમદૂતોને જીતશે, ચાહે ચતુર્ભુજ ચર્ણુ.	૨૨

અતિશ આચરતામાં પુણ્ય, લેશ માત્ર રહીએ નવ નૂન્ય;	
અતિશ જે સતવાદી હોય, હરિશ્ચંદ્રવત દુઃખ તે જોય.	૩૯
દાતાબળની કીર્તિ કર્યું, અતુર્ભજે તે ચાલ્યો ચર્યું;	
રૂપવતી સીતા સુંદરી, ગયો દુષ્ટ રાવણ જે હરી.	૪૦
અતિ રામ સીતા સંજોગ, ઝાઝે વૈભવ પડિયો વિજોગ;	
અતિ પ્રેમી નળ દમયંતી જોડ, ક્ષણમાત્ર તે પામ્યા ખોડ.	૪૧
અતિ દાતા કહેવાણો કર્યું, મહા દુઃખ પામ્યો રણમાં મર્યું;	
સતવાદી યુધિષ્ઠિર જગ મુખે, એક ધડી નવ સુતો મુખે.	૪૨
અતિ વહાલો સુદામા કહ્યો, દરિદ્રપણે જન્મારો ગયો;	
અતિ તેજ ઈન્દુ પામિયો, ખૈરાગ તે દેહે વામિયો.	૪૩
અતિ અહંકારી દુર્યોધન, ગદા પ્રહારે તણ્યું તન;	
અતિ જોરાવર રાવણ જોધ, લક્ષ્મી કુટાણી પામ્યો મોત."	૪૪
અતિ દ્રૌપદી ધારણ ધીર, ચિંતા પામી કાઠ્યાં ચીર;	
અતિ લંક કનકની કળી, ધાસ ટાટીની પેરે બળી.	૪૫
અતિશ જળ અર્જુનની તીર, પી ન શકે કો ખારુ નીર;	
અતિશ નાગ મણિ મસ્તક મેર, ઝાઝું તેના મુખમાં ઝેર.	૪૬
અતિશ કૈયક ગુણ નિધ ગમ્યા, સોયે ભાત ચિતામાં સમ્યા,	
અતિશ જાદવ છોપન કોડ, એક પ્રહરમાં પામ્યા ખોડ.	૪૭
અતિશ રૂડો આગળ તરે, ઈશ્વર કાંઈક દર્પે જ હરે;	
ભદ્રાયુ ચઢી વાગ્યો ધણું, તિલ માત્ર નિર ઘટ્યું તે તણું.	૪૮
જે કો પુલ્યું તે કરમાય, જે જાણું તે નિશ્ચે જાય.	
ઉદય થયો આયમશે અઘ, પુલે તે કરમાશે સઘ.	૪૯
અણ્યું નેહ પડે કો દિશ, દિવસ થયો તે ચાએ નિશ.	
ધણી અલખત ભદ્રાયુ ઘેર, પ્રધાન રાજ્ય કરે પુરપેર.	૫૦
નરપતિ સધળા નમણાં કરે, ઘર બહાં ભંડાર તે ભરે;	
સુખ સાગરમાં ઝાકમઝોળ, કંથ કામની કરે કલોલ.	૫૧
એક દિવસ રમવા કારણે, દીધા ડેરા તંબૂ ખારણે;	
સ્વપ્ન સેન સોટે સંગાત, સ્ત્રી શિરમણી લીધી સાથ.	૫૨
જળ ક્રીડા સરોવર જે કીધ, સેન તે કામે રહેવા દીધ;	
દાસ દાસી નવ રાખી પાસ, હેત ધણે સ્ત્રી સાથે દાસ.	૫૩
કરે નિહાર તે નર ને નાર, મહા સુખ સાગર વન મોખાર;	
આરામ પોતાનો વાડી વન, જોતાં તૃપ્ત ન યાચે તન.	૫૪

કરજોડી કોડે કહું, એ ઉપર આખ્યાન;	
શ્રી વિષ્ણુએ સાંભળ્યાં, વેદ મુખ્ય વ્યાખ્યાન.	૨૩,
લક્ષ્મીવરે ક્યાં લક્ષ્મીને, ધર્મ ધુરંધર ધીર;	
શૌનક પ્રયે સૂત કહે, હિમા પ્રયે ધર્ષ.	૨૪
ધણ્ય નારદ આગળ કહે, વાયે શુકપે વ્યાસ;	
દુર્લભ મોટા દેવને, ધર્ષ પૂજન અભ્યાસ.	૨૫

ચોપાર્થ.

રહું ભદ્રાવર્ણુ રાજ્ય, અસત અન્યા તનથી તાન્ય;	
રામ રાજ્યવત્ સૌને મુખ, દેશ મહિ કોને નવ દુઃખ.	૨૬
માન્ય ધણું પામે મામણ્યાં, જેનાથી શોભે આગણ્યાં;	
વીસ લાખ નિસ વિપ્રો ફરે, શિવ પૂજન નિત્યે આચરે.	૨૭
લાખિણ્યાં ભોજન નીન લિયે, દિવ્ય આશીષ રાજ્યને દિયે;	
મગ્ન પુત્રથી વહાલી ધણું, તોલ ધણું ભદ્રાણુ ભણું.	૨૮
સ્વમામાં કોને નહિ શોક, લાડ લક્ષ્યા પામે લોક;	
નરનારીમાં અદિકા નેહ, પ્રીતિ ત્યમ જર્ષયે મેહ.	૨૯
પ્રીતિ વચ્ચ પય પાને ક્ષીર, જેવી પ્રીત જળચરને નીર;	
જેવી પ્રીત કમળને રવિ, જેવી પ્રીત દાતાને કવિ.	૩૦
જેવી પ્રીત ભક્તિને ભક્ત, જેવી પ્રીત જર દેખી જક્ત;	
જેવી પ્રીત સીતાને રામ, જેવી પ્રીત રતિને કામ.	૩૧
જેવી પ્રીત ધન્દાણી ધન્દ, જેવી પ્રીત રોહિણીને ચન્દ;	
નરનારમાં અદેકા નેહ, જીવ એકને લુજવા દેહ.	૩૨
મેદલાવ અંગમાં નવ જરા, નેણુ નેહ ભાપોં નિત્યે નરા;	
અણગું નવ રહે એકે અંગ, હારરૂપે રેહ સંગોસંગ.	૩૩
અળખાં ન રહે એકે ધડી, રત્ન કડી કુંદનમાં જડી;	
માત પિતાનાં પૂજે અર્ચું, ક્યા સાંભળે સિવની કર્ણ.	૩૪
ત્રિપ્રને વિષ્ણુવત ગણે, શિવ કવચ કોડે નિત ભણે;	
કરે પ્રુણ પરમારથ કાજ, એવો તે મહીપતિ મહારાજ.	૩૫
નિર્મુખ કાર્ષ જાયક નવ વળે, શિવ સેવકને સફળે ફળે;	
શુણુ જય શિવ સેવકના ગમે, શિવ સેવકને અર્થું નમે.	૩૬
ભરમ રુદ્રાક્ષ દેખે જે જાગ, કરી દંડવત પ્રણામે પાગ;	
વદને બોલે અમૃત વાણુ, શિવ મય દેખે જાણુ સુમણુ.	૩૭
એવું રાજ કરે જેટલે, કૌતુકે એક ચર્ચું તેટલે;	
અતિશ જેઠા ધારે ધર્મ, કાર્ષિક ધાપે કુડું ધર્મ.	૩૮

અતિશ આચરતામાં પુણ્ય, લેશ માત્ર રહીએ નવ નૂન્ય;	
અતિશ જે સતવાદી હોય, હરિચંદ્રવત દુઃખ તે જોય.	૩૯
દાતાબળની કીર્તિ કર્ણ, ચતુર્ભુજે તે આસ્થો ચર્ણ;	
રૂપવતી સીતા મુંદરી, ગયો દુષ્ટ રાવણ જે હરી.	૪૦
અતિ રામ સીતા સંજોગ, જાએ વૈલવ પડિયો વિજોગ;	
અતિ પ્રેમી નળ દમયંતી જોડ, ક્ષણમાત્ર તે પામ્યા ખોડ.	૪૧
અતિ દાતા કહેવાણો કર્ણ, મહા દુઃખ પામ્યો રણમાં મર્ણ;	
સત્વાદી યુધિષ્ઠિર જગ મુખે, એક ઘડી નવ સુતો સુખે.	૪૨
અતિ વહાલો મુદામા કલ્પો, દરિદ્રપણે જન્મ્યો ગયો;	
અતિ તેજ ઈન્દુ પામિયો, ખેરાગ તે દેહે વામિયો.	૪૩
અતિ અદુકારી દુર્યોધન, ગદા પ્રહારે તણ્યું તન;	
અતિ જોરાવર રાવણ જોધ, લક્ષ્મી હુંદાણી પામ્યો મોત.*	૪૪
અતિ દ્રૌપદી ધારણ ધીર, ચિંતા પામી કાલ્યાં વીર;	
અતિ લંક કનકની કળી, ઘાસ ટાટીની પેરે બળી.	૪૫
અતિશ જળ અર્ણવની તીર, પી ન શકે કો ખારું નીર;	
અતિશ નાગ મણિ મસ્તક મેર, જાગું તેના મુખમાં ઝેર.	૪૬
અતિશ કૈયક ગુણ નિધ ગમ્યા, સાથે સાત ચિંતામાં શમ્યા;	
અતિશ જાદવ હાથન કોડ, એક પ્રહરમાં પામ્યા ખોડ.	૪૭
અતિશ રૂડો આગળ તરે, ઈશ્વર કાંઈક દર્શ જ હરે;	
ભદ્રાય અઢી વાગ્યો ઘણું, તિલ માત્ર નિર ઘટ્યું તે તણું.	૪૮
જે કો કુલ્યું તે કરમાય, જે જાણું તે નિશ્ચે જાય.	
ઉદય થયો આયમશે અઘ, પુલે તે કરમાશે સઘ.	૪૯
ચણ્યું નેહ પડે કો દિશ, દિવસ થયો તે ચાએ નિશ.	
ધણી અલખત ભદ્રાય ઘેર, પ્રધાન રાજ્ય કરે પુરપેર.	૫૦
નરપતિ સઘળા નમણાં કરે, ધર ખેઠાં લંડાર તે ભરે;	
મુખ સાગરમાં ઝાકમઝોળ, કંથ કામની કરે કલોલ.	૫૧
એક દિવસ રમવા કારણે, દીધા ઉરાં તંબૂ બારણે;	
સ્વરૂપ સેન સોઢે સંગાત, સ્ત્રી સિરોમણી લીધી સાથ.	૫૨
જળ ક્રીડા સરોવર જે કીધ, સેન તે ઠામે રહેવા દીધ;	
દાસ દાસી નવ રાખી પાસ, હેત ઘણે સ્ત્રી સાથે હાસ.	૫૩
કરે વિહાર તે નર ને નાર, મહા મુખ સાગર વન મોગર;	
આરામ પોતાનો વાડી વન, જોતાં તૃપ્ત ન થાયે તન.	૫૪

* પ્રત ૨. “પરીવાર સમેત પામ્યો મોત”

કેસર કૃષ્ણગર સુખડે રોડ, લાઈ જુઈ ચંબેલી હોડ;	
ખારેક ખજૂરી ખીલી બહુ, અંચ નીચ રોણા છે સહુ.	૫૫
વડ પીંપળ ભંબુ જંખીર, ફનસ મીતાફળ ગુણુ ગંખીર;	
કંગેણ કેનકિ ચંપક ચીત, હોય માવતી ઉપર હીત.	૫૬
સિંધુઈ ક્ષુભૂળી ને દ્રાક્ષ, લર્વિય એલચી ગોભિત સાખ;	
શ્રીફળ ફેફળ કદળી વન, ચિત્ર વિચિત્ર કુમુમ તે દન.	૫૭
પચાસ પીંપળ તુળાની તોલ, કુંભી કોળી અધિક અમોલ;	
મહુવદ્ધ રાયણ સહકાર, વડ ગુંદા છે અપરંપાર.	૫૮
નાગર વેલ નીતમ છે છોડ, જેથી પહોંચે મનના કોડ;	
છરાં વરીયાળી સરસવ સગ, પ્રેમળ પ્રાપ્ત પચરગી ગંગ.	૫૯
ગુલાળ ગુસ્લાલા લીંબુ મીઠ, દ્રાખ કુમુમ દાડમ ફળ દીક;	
અશોક આમોપાલવ પૂર, નીતમ આમળકાનાં નર.	૬૦
ખાખર ખેર ખીજડસુ ખેન, વરણા વૃક્ષ મેંતપારી ચેળ;	
મ્હદ મૂળ કહી કોડામણા, અરણી અર્ધ શું શોધામણા.	૬૧
પોયણ કમળ સંવિડી સાર, બમર કરે ઉપર મુળર;	
ઉત્તમ મેવા અપરંપાર, ખિની વનસ્પતિ બાર અદાર.	૬૨
વસતત્રયુ ધણું ધાપડ ધોર, યોગે મેના હસ ચોદાર;	
રાજહસ રાઠિયાળા વહે, રૂડા સ્વસ્થી રીઝવે રુદે.	૬૩
પોપટ સુડા રોભિત સાદ, નિર્મળ કોયલ કેરા નાદ;	
ચકવા ચકવી દાહુર દેવ, ચતુર ચાસ કરે સ્ત્રી સેવ.	૬૪
દાનર કપોત વ્રત કરતી વન, મયૂર કળાથી રીઝે મન;	
સમળી સાવજ તેતર બાજ, ગરુડ ચણાંપુષ ચિતવે કાજ.	૬૫
દોડાડી તો ટીયૂ ટીયૂ કરે, હુંશી પુખ્તતણાં મન હરે;	
જળકુકડી જળચર ને કચ્છ, મદ્દા મનોહર માણે મચ્છ.	૬૬
કારમી શોભા એવી કોડ, જે વસ્તુ વન નહિ કો ભેડ;	
રૂડી વાડી રાખજ તણી, અશોક વનથી શોભા ધણી.	૬૭
બાર અદારનાં ફળ ને પુષ, રોભિત સ્વર્ગ તણે સમતુલ્ય;	
વસંત ગુણુ વર વનિતા ગાય, નિર્મળ રૂડા નીરમાં નાજ.	૬૮
અમિત ગુલાલના ઉડે બહેક, મસમસતા કેસરના મહેક;	
શોભા સુર અંતરીક્ષથી ભેષ, એવો રાય ન દોઢા કોય.	૬૯
ચોદ ચાર બોતેર બત્રીસ, છાક્રો સોળ છકમાં છત્રીસ;	
દીસે દંપતી દેવ દર્શન, પરમેશ્વર જેને પરસન.	૭૦
પીણે પુષ્પ ને ગુંથે હાર, કરે વિહાર તે નર ને નાર;	
હર્ષ દેત ને આનંદ હોય, કિંકર પામે ન મળે કોય.	૭૧

નદિ કોઈ ફાસી નદિ કો દાસ, વર વનિતા બે દરે વિદામ;	
બુદ્ધિવંત પણ બાગક કલ્લો, ચતુર પંથ તેણે નવ ચલ્લો.	૭૨
કોડવાર કહીએ શું કથી, નૃપ એકનો અન્ય દોઢો નથી;	
રાજ રીત એવક રાખવા, નિર્ભય તોય પણ લાગ દાખવા.	૭૩
ધનુષ બાણુ અશુ છે હાથ, સેવક જન નદિ તેની સાથ;	
ભક્તિ શિવની ભૂખી ગયો, કામની સંગ કામાતુર થયો.	૭૪
અરણ્ય વિશે અગા શુ આડે, પુણ્યવંતને પ્રાશ્નિત નડે;	
ભુવતિ આપ અર્ધાંગે અડી, વિષય મધ્ય નિરા બે ધડી.	૭૫
મુદ્રી વશ થઈ રહે તે આન, મટાવે મોટમપદ માન;	
મુદ્રી સામુ દાખે દાસ, ઉમા સહિત દ્રાપે છે ઇંદ.	૭૬
પિત્રિ દિવસ ચતુરા ચિત્ત ચડે, પિત્રિ તેના નરકે પડે;	
રામા સાથે દિવસે રંગ, શિવને ન ગમે તેનો સંગ.	૭૭
રોગવળી વિધવા જે રંભ, સંગ ઇંદે રૂઢે છે શંભ;	
કામવાસના છતી જેણુ, તત્તર ત્રિલોકી પામ્યો તેણુ.	૭૮
ક્યો વશ જેણુ મનમથ, તે તો સઘ સુણ્યો સમર્થ;	
કો નર આ ને નારીઓ, છત્યો કામ ધર્મ ધારીયો.	૭૯
લામની ભોગ વિશે ભિનિયો, જન્મારો તે તો અતિયો;	
કામવશ જેનું મન હાથ, તેને વશ શ્રી વૈકુંઠ નાથ.	૮૦

દોહરો.

કામ મારી કો નન શકે, છતી ન શકે કામ;	
માયા મૂડી નવ શકે, કાં સીતા કાં રામ.	૮૧
શરો દોઢા સહસ્ત્રધા, પંડિત પાંચ કરોડ;	
માયા મન છતી શકે, તે જન્મજો જોડ.	૮૨
ભક્ત થાય છે ભાવથી, ધરાપણમાં ગૂર;	
મનમથ છતે માનથી, તે નારાયણુ નૂર.	૮૩
લાખે કોઈ લખેશ્વરી, કરોડપતિ મજે કોય;	
દાતા કોઈ સોધ્યો મજે, કામ છત નવ હોય	૮૪
દાતા દાખો દેસમાં, જરા છતણુ કોઈ જોય;	
મન, માયા, કામ જિતિ શકે, તેહ ન દોઢા કોય.	૮૫
ક્યામાં કાને સાંભળ્યો, સિદ્ધ મોટા શુકદેવ;	
દ્રષ્ટે તે દોઢા નથી, કરીએ તેની સેવ.	૮૬
અગણુ કહે અમો અતિયે, જૂઠું આણે જોર;	
મગ્ધ મન લાજે નદિ, ચતુર્ભૂજના ચોર.	૮૭

કર્ષો કામ કિર્તાર જે, તે ટાળ્યા ન ટળત;
ભાવિક કે ભૂલે નહિ, મન, માયા ન મરત.
ચોપાઈ.

૮૮

- રાગ ભદ્રાયુ રામા સંગ, રમે રણુમાં કરે બહુ રંગ;
શુદ્ધ ગદ્ગદ તાં છે ગંભીર, એક પાસાં સચીલાની તીર. ૮૯
- એક પાસાં વિષમ વૃક્ષ વાડ, એક પાસાં પર્વતની આડ;
પોતાનું નહિ કોઈએ પાસ, એક અવનીને એક આકાશ. ૯૦
- વેગળુ લરકર વેગળા જોઈ, રમત કરતાં થયે બહુ રોધ;
પડી ખૂમ એમ કરના રાન, દય કામની સાંભળિયું કાન. ૯૧
- ધનુષ ધરીને ધાયો ધીર, સામદ શરે શુદ્ધ સરીર;
એક નર ને એક જ નાર, પોકાર કરતાં આવે તે વાર. ૯૨
- તે જાતે બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી, દીર્ઘ દુખિયાં દેહ દામણી;
ભારે જાત અમો છુ બ્રહ્મ, ઉગાર ઉગાર ધારીને ધર્મ. ૯૩
- શર્ણુગત ધનુષું છું તુને, પાછળ વાધ પડ્યો છે મુને;
દુઃખે દુઃગર દેખું ધણા, મોટો ભય તેમાં નહિ મણા. ૯૪
- મૃત્યુ સમુ ન ખીજી દુઃખ, જીવત આપો તો તો મુખ;
મૃત્યુ સમી ન ખીજી ખોડ, અન્ય દુઃખ નહિ તેની જોડ. ૯૫
- તું શર્ણુગત મુજને રાખ, દૈત્ય દુત આવે તે દાખ્ય;
અદ્યો રાયને અધિકોકોધ, આબ્યો વ્યાત્રતવહક્યો જોધ. ૯૬
- મુજ પૂછ વદન વિકાસ, કૃતાંત સરીખો દીકા કાળ;
મોટા દંત આમિપનો લક્ષ, બ્રાહ્મણને કરવાને ભક્ષ. ૯૭
- મરડે પૂછ ને કરડે દાંત, કરે વિપ્ર પ્રાંદું કલ્પાંત;
હાં હાં હાં કહી મૃત્યુ બાણ, પાપી તારા લેધરા પ્રાણ. ૯૮
- મુજ દેખતાં વિપ્ર જ મરે, તેથી અર્થ વારો નહિ સરે;
વિપ્ર મારતાં મરગો તમો, ઉગારનાર એને છું અમો. ૯૯
- એમ ધાવ મૂક્યા દરાવીસ, ચંદી વ્યાધને અધિજી રીસ;
ખરા મોતના લયથી ખજા, બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી પૃથ્વી પડ્યા. ૧૦૦
- ધનુષ લઈ રાગ ઉડિયો, ન્યમ જજ મન્મજનો છુટિયો;
અયુત હસીનું જળ જે હતું, જનપતિ કીધું ત્યાં જીવ. ૧૦૧
- મલ વિઘાના દુતા મેળ, ખરા જણાયા તે કામે ખેલ;
શસ્ત્રવિઘા દુતી જે સંગ, રાજ કરી દેખાજો રંગ. ૧૦૨
- એક જળ નાંબું જે અર્થ, રાખનાં બાણ કીધાં સૌ વ્યર્થ;
એક મુદ્ગર્ત ત્યાં મુદ્ગ જ યયુ, રાય જળ પરાક્રમ વહેતુ મયુ. ૧૦૩

આતશે વદતાં વળીયો અંક, થયો રાજ તે વેળા રંક;	
મારી કાળ કંઈ તે ઠાર, મુખમાં લીધી દ્વિજની નાર.	૧૦૪
વિગ્ર તણી વનિતાને લીધ, કોપ કારમો રાયે કીધ;	
તાણી નાખ્યો રાજએ તાર, બેઘો નહિ તે શેર શરીર.	૧૦૫
બાર સહસ્ર હરતી બળ ધણું, થયું મિથ્યા એ સજ્જ તણું;	
કિરતાર તણો કહેવાણો કોપ, લગ્ન રાયની લીધી લોપ.	૧૦૬
બ્યાઝ વસમો તે કામે થયો, વિગ્ર વનિતાને તાણી ગયો;	
વિગ્રે માંજો અધિકવિવાહ, કટરે કટ અધિપતિ તું આપ.	૧૦૭
ધિક અવતાર ધિક તારું તન, ધિક બાણ તારું રાજન;	
ધિક પૂજ ધિક તારા મંત્ર, ધિક ઉપાસન તારા તંત્ર.	૧૦૮
ધિક તારા પૂજન ને પાઠ, કમ વિદ્યાના સરવે કાઠ;	
ધિકાર તુજ માથે જે ધણી, ધિકાર તારી વિદ્યા બણી.	૧૦૯
ધિકાર તારી માત ને તાત, ધિકાર તુજ ગણીતી જાત;	
ધિકાર તારા જશનું જોર, અતુર નહિ તું ચિત્તનો ચોર.	૧૧૦
ધિકાર તારી રત્ન ખાણિયો, ધિકાર સરોવર વનવાડિયો;	
ધિકાર તુજ વડેડો વંશ, ધિકાર તું અધિપતિનો અંશ.	૧૧૧
રાખી ન શક્યો નારી માહરી, ઉડી વાદ કીર્તિ તાહરી;	
ધિકાર હજો તુજ શુણ ને ગ્રામ, ધિકાર તારું ભદ્રાણ નામ.	૧૧૨
ધિકાર તુજ શરાપણ શરમ, ધિકાર તુજ આજૂપણ અરમ;	
ધિકાર તુજ તુરિ ને ગજ, ધિકાર ધર્મ તણી તુજ પવજ.	૧૧૩
ધિકાર તારું કિર્તન કયા, શિવ ધર્મ વગોળ્યો વૃથા;	
તુજ ઉમેહણી મુજ કામ, ઉડી વાદ નરપતિ તુજ નામ.	૧૧૪
રામા મુર્ધતેરાગ મુવો, ઉત્પત્ત અન્યાય તે તુજમાં હવો;	
રાજ તારું યવત બાળ, પ્રોહું રાજ તે આળપપાળ.	૧૧૫
હું મુજ પ્રાણ તમ આ દિશ, તે હત્યા બેદે તુજ શીરા;	
બોત્તેર તારા બુઝા સર્વ, ગયો મિથ્યા તારો શુણ ગર્વ.	૧૧૬
દેવટ તુજ કહેવાશે દેશ, વાટ્ય ઉડી વધુ ને વેશ;	
એમ મહેણાં ધણેસાં દીધ, કલ્યાંત ઋષિએ અદિકું કીધ.	૧૧૭
યવ ઉપર જે આપ્ત કરે, દેશપતિથી શાનો ડરે;	
જેણે તત્ત જીવની દરકાર, તેને શાનો વિવે-વિચાર.	૧૧૮
મરતો જન ડરાવ્યો કેમ ડરે, ક્રોધે જન જમથી ઉગરે;	
ક્રોધ ન આણ્યો રાય કૃપાળ, વિગ્રે બહુ મૂક્યું ત્યાં આળ.	૧૧૯
ભામ્યની વાવે કીધી ભક્ષ, દેએ દેશપતિ એ દક્ષ;	
એકે તેનો નહિ ઉપાય, કયા હાય અદેથી રાય.	૧૨૦

પુરપતિ લાગ્યો તેને પાગ, જોઈ વાઘ તણી જે જમઃ
 કામા ખાધી કુચો કરી, ચાંદ્રલે સોપી મુંદરી. ૧૨૧
 મુઠ માન્યતી દીઠો દેહ, તનમાં મહા દુઃખ પામ્યો તેહ;
 હનાર વસ્ત્ર હવી તે હોય, મુઠું ન જીવે માનવ કોય. ૧૨૨
 કહો કામ તે તો હું કરું, લો આસા તો મસ્તક ધરું;
 વળતો બોલ્યો વિપ્ર વચન, સાંભળરે તું તો રાજન. ૧૨૩
 બાળ દેહ તારો મહીપતિ, કાંઈ ન ચાલી તારી મતિ;
 તુજ ઉપર દોષ્યા છે ઈશ, બ્રહ્મહત્યા આપું તુજ શીશ. ૧૨૪

દોહરા.

રાખી ન શક્યો બ્રાહ્મણી, તો કયમ રાખીશ દેશ;
 રાજ રાજાશે તાહરું, મિથ્ય વધુ તુજ વેશ. ૧૨૫
 ક્ષત્રી નહિ તું ખાટકી, ભૂપતિ નહિ તું ભાંડ;
 નરપતિ નહિ તું નાઇ છું, રાજ નહિ તું રાંડ. ૧૨૬
 દેવપતિ નહિ તું દામણો, ચતુર નહિ તું ચોર;
 અજવાળું તે અધિપતિ, કયું અંધારું ઘોર. ૧૨૭
 ઇન્દુ નહિ તું આગિયો, શાર્દૂલ નહિ શિયાળ;
 અહિ નહિ તું અગસિયું, ધણી દીધી એમ માળ. ૧૨૮
 મરદ નહિ મેરી યયો, ભક્ત નહિ તું ભૂર;
 કાપર જાહેર જગતમાં, ગણું નામનું નર. ૧૨૯
 નાર વિના નર નિર્મુખી, નાર વિના ધર શૂન્ય;
 આપધાત કરી હું મરું, પરવાર્યું તજ પુણ્ય. ૧૩૦
 રાજ કહે રિધ આપું ધણી, નિર્મળ પરણો નાર;
 મુવાં ન થાયે જીવતાં, સરભ્યો એમ સંસાર. ૧૩૧
 માંધાતા સમ મહીપતિ, અર્જુન વિભિષણુજેય;
 શુશ્રૂંત સર્વ મળી ગયા, મુવાં ન જીવે કોય. ૧૩૨
 આકાશ ધરે અવની વિશે, જગન ચડાવે તોય;
 એવા સમર્થ છે ધણા, જવાડે નહિ કોય. ૧૩૩
 પંચશત જન્મ કહે પાછલા, અધુત આગલા જોય;
 અગમ નિગમ જાણે અદિક, મુવાં ન જીવે કોય. ૧૩૪
 પૃથુ સરખા પૃથ્વીપતિ, દેખત અવનિ દોષ;
 નિમેષ નવ કટકા કરી, મુવાં ન જીવે કોય. ૧૩૫
 પ્રૌઢાં પાપ પ્રલય કરે, ધર્મ કરી અધ યોય;
 વિમાન ચઢી વૈકુંઠ વમે, મુવાં ન જીવે કોય. ૧૩૬

જ્ઞેરાણા જાલ સમા, કૌરવ સરખા કોડ,	
મુવા કો જીયા નહિ, હાકી જીતતા હોડ	૧૩૭
રાવણુ કુંભકરણુ સમા અજીત ઈન્દ્રજીત આપ,	
મુવા કો જીયા નથી, વેદ પુરાણે છાપ	૧૩૮
અતર્જિ બળ અગદ સમા, મુગ્ધિન વાળિકૃત કામ,	
મુવા મે જીયા નથી, જેને શિર શ્રી રામ	૧૩૯
સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્રવત, પવિત્ર પુત્ર રેહિદાસ,	
મુવા કો જીયા નથી વરયા સ્વર્ગમા વાસ	૧૪૦
દિલીપ અજ દશરથ રથુ પ્રમટ્યા જે ધેર રામ	
મુવા કો જીયા નથી, નિર્મળ ચલાન્યા નામ	૧૪૧
મ્હાગિ અન્યાસી સદસ જો, દેવતા તેનીસ કોડ,	
કાળ આવે નિથે મરે, એ વાતે શી હોડ	૧૪૨
પાડવ પાત્ર પરાક્રમી, વિધિ વદાવા વેદ	
મુવા કો જીયા નથી, બ્રાત ન રાખો ભેદ	૧૪૩
મમે તો મારો મુને, મમે તો મો જી માળ	
જીનતિ મુર્ત જીવે નહિ, એમ વિચારો આપ	૧૪૪
કહો તો હું હાથે હણુ પડ પોતાનો પ્રાણ,	
કરગરી કરજેડી કટું, વિષ્ણુ અત્યે શુભ વાણ	૧૪૫
તમે શ કરવુ ચહો છો, ક્યમ સમાવો શોક,	
મુવા કો જીવે નહિ ફજેત કરો તે ફોક	૧૪૬
હિંદવસ્ત ઘર્ષ વમુદ્રા વસે, મ્થળ નમે જળ જોય	
અવની આકાશે વસે, મુવા ન જીવે કાય	૧૪૭
ફેક પામે રિંધ રાજ્યને, નરકી સ્વર્ગે જાય,	
કંથીરનાં ક્યમ કરે, મૃત્યુ નવ જીતાય	૧૪૮
સમુદ્ર પાણી પી ગયા, સમાપી પાવક જ્વાળ,	
એર હળાહળ જીરવે, જીતી ન શક્યા કાગ	૧૪૯
તારી નાર જન્મી હશે, લખ્યા વિધાતા લેખ	
મારુ ટાળ્યુ ક્યમ ટળે, રૂડી ભૂડી રેખ	૧૫૦
વર્ષ માસ દિન ને ઘડી, આયુર્દા જે હોય	
જવ તવભાર વધારવા સમર્થ નહિ જન કોય	૧૫૧
આ વેળા આણી ઘડી, શાર્દૂલ હણ્યો ઓણ	
લખનાર વિધાતા લેખમાં, ટાનણુદારો કોણ	૧૫૨
હું તુ જાતે માનવી, લખ્યા જોગવવાં વર્ત,	
જાળનીશુ ક્યમ આપણે, માથે આળ્યુ મર્ત	૧૫૩

દશ વાયુમાં દીવડો, જળ પરપોટો જોય;	
અ'પ થાય એક પલકમાં, સખી ન રહે કાપ.	૧૫૪
વિજળી વશ કોને નહિ, વશ નહિ કોને વાય;	
ધૂમ્રાક્ષના જાયકા, દાણુ દાણુ આપ સમાય.	૧૫૫
એને સાટે હું મરું, જો જીવે તુજ નાર;	
ખીજો ઉપાય મળે નહિ, શું કહું વારંવાર.	૧૫૬
સજ રિક્ત આપુ ધણી, કથન સંભળાવું કર્ણ;	
દ્વિત માની દેવાંગના, પાંચ પ્રેમદા પર્ણ.	૧૫૭
જમાં નહિ જીવા તણો, જન્મ, મરણ કે પર્ય;	
હું મારું નથી જાણતો, જદ્દ માવા ને તણ.	૧૫૮
કોણ જાણે કરોડ વર્ષ, કે પલકે પૂરો થાય;	
અતોદક આવી રહે, જીવ તે વેળા જાપ.	૧૫૯
ઋષિ કહે રાગ સુણો, હેતુ ધણેનું હોય;	
પાંચસો પરણું પદ્મની, એવી ન મળે કાપ.	૧૬૦
સતવાદી હોય સમસાણો, તો કષ્ટ મારાં કાપ;	
મારો તારો મહિમા રે', રાણી તારી આપ.	૧૬૧
પ્રેમદા વિણ વળે નહિ, અમિહોત્રના ધર્મ;	
સંસાર સુનો સી વિના, કુળાચાર નહિ કર્મ.	૧૬૨
અતિથિ નિત્ય નિર્મુખ વળે, પિત્ર ન મહે પિંડ;	
સાધન સેવા શૂંઝે નહિ, દેવતણો દિર દંડ.	૧૬૩
ધરણી પાખી ધર નહિ, જર પાખી નહિ જોખ;	
શિવ વિના સિદ્ધિ નહિ, રામા વિણ શો રોખ.	૧૬૪
સંખણિયો પરણી શું કરુ, માને નહિ મુજ મન;	
નહિતર હયા આપુ તુને, તજશું મારુ તન.	૧૬૫
સતી મુદરી તાહરી, ચતુર્થ મારુ અરિન;	
કરશે મારી આકરી, પ્રેમદા ધણું પવિત્ર.	૧૬૬
હાથ એકું હા કહેલ લમો, મુખથી જોડો મીઠ;	
નહિતર ના કહી નિસરો, આપે થાઓ અદીક.	૧૬૭
અધિક ભૂંડું 'છે આપતું, શરા કોઈ સમર્થ;	
દાતારપણું છે દોહણું, વિખાણુ કરવાં તે બર્થ.	૧૬૮
નાસતાં હીડે નિધિપતિ, આપવા માટે અવ;	
ખળીઆ જાયકથી ખીજે, સંભળાવું તે સવ.	૧૬૯
લક્ષ્મીવરને લક્ષ્મી ધણી, ત્રિલોકતણું ત્યાં તેજ;	
દીર સમુદ્રે જઈ મુવે, શેષનાગની મેજ.	૧૭૦

શિવ દાતા સમસ્થ ધણા, વેદ કરે વખાણ;	
નમ્યકનો ભય ઉર ધરી, માણે આપ મસાણ.	૧૭૧
સૂર્ય દેવ સમૃદ્ધ ધણી, રિધ સઘળીનો રાય;	
નમ્યક નાએ તે દુઃખે, પવક ન ટકવે પાય.	૧૭૨
શેષ પત્રને ધન ધણુ, પુષ્પરાજ ખાણી પાગ;	
મંગલુ કેરા મારથી, પેઠો જઈ પાતાગ.	૧૭૩
સમુદ્રમાં સમૃદ્ધ હતી, જળવત તાણુ દીધ,	
દાતાપણે દીધુ નહિ, દેવે હુટી લીધ.	૧૭૪
કહું એવા હું કેટલા, ધણા અદાતા હોય;	
દાતાપણું છે દોહણુ, પાળી ન શકે કાપ.	૧૭૫
તુજ ગણુ તે કેટલુ, શી છે તારી હામ,	
દાતાપણું દિલ નવ વસે, કરી શકે શું કામ.	૧૭૬
કથાઓ કાને સાંભળી, દાખ્યા નહિ દાતાર;	
ભોગવ તુ તારું કર્યું, કરતા કે કિર્તાર.	૧૭૭
ત્રી વિશ્વ ગૃહસ્થાશ્રમ કરો, ત્રી વિશ્વ નથી ધરસૂત;	
ત્રી વિશ્વ પુણ્ય પગે નહિ, ત્રી વિશ્વ કપાથી પુત્ર ?	૧૭૮
ત્રી વિશ્વ સમૃદ્ધિ નહિ, ત્રી વિશ્વ વટશે વંશ,	
ત્રી વિશ્વ મેંજ સુની રહે, આપે નહિ અંકે અંશ.	૧૭૯
ત્રી વિશ્વ નર સુકૃત થા, હાવો પીપળ પાન,	
જપ તપ સાધન ત્રી વિના, વરુવો દીસે વાન.	૧૮૦
અવતાર અમરણ એજે ગયો, જે ઘેર શુદ્ધ ન નાર;	
છવત મૃત તે પામિયા, સુનો સૌ સસાર.	૧૮૧
અન્યાયીઓ નર નારી વિશ્વ, ભુવતી પાખી જોહ;	
હવે છત્રી હું થું કરું, દામણા દીસે દેહ.	૧૮૨
ઘેર સમૃદ્ધિ છે ધણી, ચતુરા પાખી ચોર,	
મેા દીપક સ્વજન હોતે, ધણું અંધારુ ઘોર.	૧૮૩

ચોપાઈ.

ગણી આપે જો તાહરી, તો ચિંતા ટળજે માહરી;	
ભૂપતિ મારી લાંબરે ભૂખ, ત્રી આપે તો ચારો મુખ.	૧૮૪
તારી રાણી રાખું અમો, ત્રીત ધરીને આપો તમો;	
ભૂપતિ કહે સાંભળરે બ્રહ્મ, એ તારા કુળનો નહિ ધર્મ.	૧૮૫
પરનારીના શલ્યમાં મર્દ, તે નર નિશ્ચય પામે નર્દ,	
પરનારી દેખી દિવરીઝે રટે, તેનું મુખ જોતું નવ ઘટે.	૧૮૬

- પરનારી શું ભુગતે જોય, તેને રૂઝે ન કહે કોય;
 પરનાર સાથે જોને પ્રીત, તે તો નહિ રૂઝાની રીત. ૧૮૭
- પરનાર દેખી મોઢે મન, જાર જાત કહેવાયે જન;
 પરનારીને દે જો પીડ, કોટાન કોટ કાયે પડે કીટ. ૧૮૮
- પરનારીને લો જો સ્વાસ, કિસ્વાની ન મળે આશ;
 પરનારી જાણ્યો માવડી, પૂજો તેની પગ પાવડી. ૧૮૯
- પરનારીને જાણે જો'ન, નિર્મળ જાણો તેનાં નેન;
 પરનારીને તોડે કમમ તોડ, હિડી તુંજ આઠાણુપણે વાટ. ૧૯૦
- પરનારીમાં પ્રોઠાં પાપ, અદિકાં દુષ્ણ ભોગવશે આપ;
 પરનારી જો ચિત્તમાં ચડે, તેને પેટ અવતરતું પડે. ૧૯૧
- પરનારીના જે ભોગીઆ, શત અવતાર સુધી રોગીયા;
 પરનાર તણાચુલામાં ગાંઠાયા, વીસ જન્મ સુધીના તેવાંત્રીઆ. ૧૯૨
- પરનારીમાં જીના જૂર, નવસે પરિયાંતું ખોલું નર;
 પરનારી વળુંધ્યા વીર, ધર્મ કર્મ હાથોં તે ધીર. ૧૯૩
- પરનારીનું સુખ અચંડ, દોહલા તેને જમના દંડ;
 પરદારો શોભિત સર્વથી, જોવખાલા જરા તેનો નથી. ૧૯૪
- અમોક્ષ તરી તું કેવો અક્ષ, એ વાતે ધારે શો ધર્મ;
 અપિ કહે તું સાંજાળ રાય, જૂઠું જોલી કપાં છટકી જાય. ૧૯૫
- અમો તપ અદિકાં આચર, પ્રત્યેક પાપ પ્રોઠાં તે કર;
 જાચકને જામ્યાનો ધર્મ, કર આપે જેસે નહિ કર્મ. ૧૯૬
- કૃષ્ણાર્પણ કરે કરનાર, શે તેમાં કોપે કિરતાર?
 દાન પ્રતિપ્રદ કોડે કર, અગ્નિહોત્ર પછી આચર. ૧૯૭
- જાણે જાણાવે જારે અક્ષ, ખરાં અમારાં એ ખટકર્મ;
 પાળે કર્મ તેમા શું પાપ? છયે કાચ માટે છે જાપ. ૧૯૮
- નિત્ય નર્મદા નાદું ગંગ, અડે પાપ કમમ મારે અંગ?
 પુરશ્વર્ણ ગાયત્રી પાંચ, અથ તણી આવે કમમ આંચ? ૧૯૯
- પતિવ્રતા સ્ત્રી ખારી હતી, તેવી જુજ સિરોમણ સતી;
 સતી હોય તો સેવા કરે, અન્ય હરામી હંસ જ* હરે. ૨૦૦
- કામા પામે પહોંચે કોડ, કાણું માત્ર ન પામુ જોડ;
 રાણી દેખી લાગી રાદ, આપ કે નહિતર પુઠ દેખાડ. ૨૦૧
- પરખ હરિશ્ચંદ્ર કેરી પેર, ગુણવંતી વેચી જ્યુકા ઘેર;
 વિગ્ર કાળ ધાર્યો ધર્મ ધીર, નીચ ઘેર નૃપ જાણ્યું નીર. ૨૦૨

જીવો જળ પાતાને મથો, જળ બાધામાં જાહેર થયો,
જળચક્ર કાજ જરાસન રાય, ગ્રાણીતન્યા પણ ન કહી નાય. ૨૦૩
કોડ દાતાને કીધા કામ, રથુ નવખંડ પૃથ્વીમાં નામ,
સ્ત્રી સમર્પતાં સ્વર્ગે જશે, નારકી ના કહેતામાં થશે. ૨૦૪
ભૂંડાં વાઙ્મય એમ બ્રાહ્મણ ભણે, અર્થી દોષ મનમાં નવગણે,
અવગણુ પોતાનો પર અનાય, સતવાદી જાણે કે સાય ૨૦૫
ગરજવંત ઘેયો જાણુવો, અપજશ તેનો શો આણુવો;
વેદીઓ વિપ્રને વનિતા ગર્ભ, રુડી જુદા તેમાં શી રહી ૨૦૬
હરિને પાટુ ભારી હશે, તેવા દ્વિજ બીહે નહિ કરશે;
દ્વિજ દહે મૃત્યુ પામુ અમો, તેહ પાપ ભોજવશે તમો. ૨૦૭
વિપ્ર જોત્ર મનમાહે વસ્યો, હેત ધણેથી રાજા હસ્યો.

દોહરા.

ના કહેતાં નરતુ થશે, હા કહેતામાં હાણુ;
નથી દીર્ઘ નથી સાંભળ્યું, વિપ્ર વહે છે વાણુ. ૨૦૮
જીવતિ આપી કયમ જશે, સ્ત્રી માણસ દે શાપ;
તે હત્યા ક્યાં છુટિયે, પ્રીક્ષાં જેસે પાપ. ૨૦૯
સોળ શશુગાર નિત શોભિતા, પાયરે મેજે પુલ;
વિપ્ર ઘેર વૈભવ કરશે, માનનિ મોઘે મૂલ. ૨૧૦
સદ્ગત દામી સેવા કરે, ભાવતા માણે ભોગ;
બ્રાહ્મણુ ઘેર ભિક્ષા મળે, સતિ પાળે કયમ જોગ. ૨૧૧
કેસર કૃષ્ણાગરુ અર્ગળ, સુખડ કેસ મોઠ;
પડિત ક્યાથી પૂરજે, કામની ફેરાં કોડ. ૨૧૨
રાગ તાન રમ રાજમાં, લાડ કરે છે લાખ;
મહાન્નપિને મંદિરે, શિદ્ધિ સિદ્ધિમાં રાખ. ૨૧૩
મંદિર મેડી મહેલમાં, આપે દાસીઓ ચર્ણુ,
વિપ્ર મદુવી વાઙ્મયમાં, તરણુ તળાઈ ધર્ણુ. ૨૧૪
હીરા માણેક મુકતાફળે, ધન તણી એ ધીશ;
જીવતિ જટા કયમ રાખશે, જો જો ચત જીગદીશ. ૨૧૫
દોલ મૃદંગ નિશાણુના, પવિત્ર રાય પુર ખખ;
ભામનિ બ્રાહ્મણુને ભવન, શામા પુંકશે રાખ. ૨૧૬
કસ્તુરી કર્દમ કરી, નિર્મળ નીર નાન્ય,
સુદરી સરોવર વિયે, જળ ભસ્વા કયમ જાન્ય. ૨૧૭
એમ વિચાર કરે અધિપ, નરપતિ મનમાં નેટ;
દુધ દોહોણી જે કયમ રહે, પાણી મારું પેટ. ૨૧૮

લાગે મંત્ર લાગ્યો નથી, નંચો અક્ષર નામ;	
સ્વપ્રમાણ સુજે નહિ, કંઈ ક્ષી રીતે કામ.	૨૧૯
મરતું પોતે મન ધર્યું, હૈંદુ રાખ્યું હાથ;	
પ્રમદાનું જોડા પારણું, સ્નેહ ધણો ત્રી સાથ.	૨૨૦
નન્યા ઉપર નેહ નહિ, હકાર ઉપર હેત;	
સોંપુ વિપ્રને આ સમે, તન મન ધન સમેત.	૨૨૧
આપું કની જાતું નથી, કૃષ્ણાર્પણ દરી હાથ;	
તેથી લાભ થાશે ઘણો, અર્જે આવે સાથ.	૨૨૨
રિદ્ધિ રાખી તે રોઈ રહ્યા, કોઈક કરતા યુદ્ધ;	
ધૂળ વાળી ધન ઉપરે, પડી મુખ ઉપર ધૂળ.	૨૨૩
પાસે ઉભી છે પ્રેમદા, પામે જામે પ્રભ;	
સમજી સર્વે મુદ્દરી, ધણીએ ધાયો ધર્મ.	૨૨૪
મનિતાએ મન વિચાર્યું, સતી નાર મુજલ;	
કિંચિત્ મન જો કંઈયે, તજશે પતિ નિજ પ્રાણ.	૨૨૫
કાયા અમર કોની નથી, જે જાયું તે જાય;	
ઋષિનું મન તો રીઝશે, કંઈપણ સર્વનું થાય.	૨૨૬
ભગ્નો કાયા ધૂળનો, શુભદિણો એ મર્થ;	
ભક્તિ થાય બાહ્ય તણી, સરને સૌનો અર્થ.	૨૨૭

ચોપાઈ.

હેત ધણેથી રાગ હમ્મે, વિપ્રનો જોલ કહેમાં વખો;	
રાણી સામુ જોયું રામ, માનની સમજી તે મન માંપ.	૨૨૮
વાત તમારી મનમાં વસી, એહ વાતની ચિંતા કશી;	
એક ન ધરજો મનમાં બીજ, સતી સ્વામીને દીધી શાખ.	૨૨૯
હેત પ્રીતથી આપો તમો, અદિક્ષી સેવા કરશું અમો;	
સુંદર યુલ જે શિવને ચડે, એ વાતે નહિ અનરથ અડે.	૨૩૦
કોડ પુરાણ કહે છે સૌ કથી, વિપ્ર વિષ્ણુમાં અંતર નથી;	
બાહ્ય જાણી રૂપ બૂદેવ, શિવ પદ જાણી કરશું સેવ.	૨૩૧
છપ દર્શન કરા છત્રપતિ, પૂજે જેની ઝડી રતિ;	
ધણો કમાયો તે ધન મર્થ, જે કો વિપ્રનો સારે અર્થ.	૨૩૨
બ્રહ્માર્પણ જેણે નવ થયું, તેહ કમાયું નિષ્કળ ગયું;	
બ્રહ્માર્પણ જાણ્યું નહિ જૂપ, પડ્યું ડહાપણ મોટે દૂપ.	૨૩૩
બ્રહ્માર્પણ વિદ્યા નવ લખ્યો, જનુનીએ જન મૂરખ જખ્યો;	
કૃષ્ણાર્પણ કરતાં રાતું પાપ, જ્યે શાસ્ત્ર તણી એ છાપ.	૨૩૪

વૈભવની ન કરું હું આજ, વસુ વિષ્ણુ દેરે જઈ વાસ;	
વચન મુજ સ્વામીનું જશે, કાલા ગે કામે આવશે ?	૨૩૫
જાનું તે જાવાનું સર્વ, ગંદી દેહ તણે શો ગર્વ;	
કોઈ આજ કાલ કે પરમ, કાલા મોત લખ્યું છે કરમ.	૨૩૬
કાલ ગયું તે કાલ આવશે, કાળ અચાનક પેન યશે;	
રાખી ન રોકે કો રખવાળ, કાલાને કસે છે કાળ.	૨૩૭
શિર ઉપર સીંચાણો ફેરે, એમાથી પંખી નવ ઉગરે;	
બ્રાહ્મણને તમે કહેશો નાય, જમ સાથે જોરો નહિ યાય.	૨૩૮
પડિત પિંડ પાડીને પળે, યમ કિંકર વાળ્યા નહિ વળે;	
હાથે આપતાં શાનું દુઃખ, ભાગે બ્રાહ્મણ ફેરી ભૂખ.	૨૩૯
હરખ હેત ને ઉગ્રદ બેર, મોકલો મુખે બ્રાહ્મણ ઘેર;	
બ્રાહ્મણ અર્થે આવે ભામ્ય, સારું મુખ ખીજું નહિ સ્વામ.	૨૪૦
કામનિ મળશે તમને કોડ, ખરી ના કહેતામા ખોડ;	
નિર્મળ પુરુષ નકારો કરે, પૂર્ણ પુણ્ય પોતાનું હરે.	૨૪૧
વિષ્ણુ જાયક જો નિર્મુખ વળે, સાતે જન્મનું સુકૃત જળે;	
એમાં અજર નવ કીજીએ, દાસી દાન દિલથી દીજીએ.	૨૪૨
દેડા માંહે આણે હેત, આપો આભૂષણ સર્વ સમેત;	
ઋષિને ઉપજાવો રીઝ, બહોળા પુણ્યનુ વાવો ખીજ.	૨૪૩
તરુણી ખીજ વરુણો તમો, એની મેવા કરશું અમો;	
ગુણ અવગુણ એના નહિ ગણું, બહા વિષ્ણુ બ્રાહ્મને બાણું.	૨૪૪
એની ચિંતા તજજો તમો, શુદ્ધ શીળ સાચવશુ અમો;	
નિર્મળ નવાણુ નિત્યે નાહીશું, ખાતે વનફળ લઈ ખાઈશું.	૨૪૫
વનકુળ પહેરું ખડકન ખાઉં, ચિત્તમાં ભોગ એક નહિ ચાહું;	
એથી અન્ય પરમેશ્વર કિયો, કૃષ્ણાર્પણ કરતાં શીદ ખીઓ.	૨૪૬
આપો તેને રોષે રહું, કદી ના મુખથી નહિ કહું;	
રિદ્ધ સાચી તેને નહિ સખ, આપું તેહ કમાયા લાખ.	૨૪૭
આપું તેણે લીધુ સાચ, ના'પું તેણે ધસિવા હાથ;	
આપ્યું તે, તુલ્યો ઘોરે યજ્ઞ, ના'પું તે ગણ્યાં રડવજા.	૨૪૮
આપું તે પામ્યા પત્રની, ના'પું તેને ન મળી શંખિની;	
આપું તે ચીરા બાધતા, ના'પું તે કાટાં સાંધતા.	૨૪૯
આપ્યું તે માણે છે મહેલ, ના'પું તે નાખે છે ટેલ;	
આપ્યું અંગ પામરિયો ધરે, ના'પું તે નર નર જ ફેરે.	૨૫૦
આપ્યું તેહ સદાવત સાખ, ના'પું તેની ભૂંડી ભાખ;	
આપ્યું તેની સેજે પુલ, ના'પું તેને લગલા ધૂળ.	૨૫૧

આપ્યું તેને ઈશ્વર પૂજારો, ના'પ્યું તેનું ચોરીએ જગે;*	
આપ્યું ત્યાં અમૃત વૃંદશે, ના'પ્યું તો તરકર ભુટરો.	૨૫૨
આપ્યું તે નિત્યે આપશે, ના'પ્યું તે છાણાં ધાપશે;	
આપ્યું તે ભૂપતિ ભોગિયા, ના'પ્યું તે રૌરવ રોગિયા.	૨૫૩
કોડવાર કહીએ શું કથી, આપ્યા સરખું પુણ્ય જ નથી;	
કથન રૂડાં સલગાતું કર્યું, વંદુ વિપ્ર તણા હું ચર્ચું.	૨૫૪
પ્રીત ધરીને રહુ હું પાસ, જેવી મૂલ ખરીદી દાસ;	
ચર્ચુ રેણુકા ચિત્તમાં ચાહું, અહર્નિશ ગુણ દિગ્જના ગાઈ.	૨૫૫
કોધ વચન વિપ્રના સહુ, કહ્યું વચન મુખથી નવ કહું;	
અમૃત પીઉં ને અમૃત ભાખું, રૂખિને રૂઢ્યા પર રખું.	૨૫૬

દોહરા.

કથન દલા એ કામની, રૂઢ્યમાં રીઝવો રાય;	
જ્ઞાન વિશે જણી ગયો, પ્રીતે પ્રણુમ્ભો પાય;	૨૫૭
મુખ સપાઠન સરથી, હૈડું રાખ્યું હેત;	
વનિતા સોંપી વિપ્રને, આભૂષણ વસ્ત્ર સમેન.	૨૫૮
કહો તો આપુગજ ઘોડવા, કહો તો આપુ મુખપાત;	
કહો તો આપુ રાજ રિદ્ધ, માગો (મન) ગમતો માત્ર.	૨૫૯
વિપ્ર કહે વૈભવતાણુ, નિમેષ ન લેશો નામ;	
શિવ મેવાને કારણે, કામની ટેરું કામ.	૨૬૦
. કર આડીને શું કરું, માથે લખિયું મર્ત,	
કાળ જીવીશું કેટલા, તન પડશે એ તર્લ.	૨૬૧
રાણી લેઈ નહિ વલ્લ્યો, શૂણ્યવંતો દિગ્જ વેર;	
રાગ એકલો રણુ વિશે, પરકિં શિ વળતી પેર.	૨૬૨
રાન કદે વિચારિયું, ધિકાર મુજ સરીર;	
જનાવર એક ન જીતીયું, નૃપનું ઉતરું નીર.	૨૬૩
પાણી ખોધું પરિપાંતણું, લક્ષ્મી ખોઈ લાગ;	
પાણી ઉતરે પિંડ રાખિયે, અધિષ દેહ અકાગ.	૨૬૪
જાગ્યાથી મરવું લક્ષું, નૃપનું ઉતરિયું નીર;	
તણું દેહ કાણુ માનમાં, શાને ધરૂં સરીર.	૨૬૫
જીવ ખુવે જરા કારણે, સાચો લેહ સપૂત;	
જીવ રાખે ને જરા ખુવે, કાચર એહ કપૂત.	૨૬૬
પાણી ઉતરું નવ ચક્રે, ચઢ્યું ઉતરે ન કપક;	
જીવ ધટે નહિ રાખવો, એમ વિચાર્યો અંક.	૨૬૭

ઋષિ ઘેર રાણી મર્ગ, વારુ થઈ એમ વાત;	
મુજ ઉભે મુર્છા પ્રાણણી, એ અદિકા ઉત્પાત.	૨૬૮
પુરના લોક મૈ પૂછશે, જગ મધ્યે જન્મ જન્ય;	
સાચુ કહું શા પરાક્રમે, અદિકા એ અન્યાય.	૨૬૯
જશ અપજશ કહું જીમથી, સ્તુતિ નિંદા વરવાણ,	
તોયે ખેદ મનમા રહે, પિંડ ધન ક્યાં પ્રાણ.	૨૭૦
અહ વાકા હવે આજથી, રહ્યા વેગળા ઈશ,	
પરાક્રમ પુણ્ય પરવારિયુ, દોલદા આત્મા દીશ	૨૭૧
નવક્ષેણી મેન નરેન્દ્ર પત્ય, ઇત્યાનો જશ લીધ,	
પાણી તે પરવારિયુ, કાપ કરણાનિધ કીધ.	૨૭૨
એક દિવસમાં છાપડી, ફરે વાર બતરીસ;	
કપારે ચઢે કે ઉતરે, ગર્વગજન જગદીશ.	૨૭૩
વિપ્રની વારે નવ ચઢ્યો, લામની કીધી ભક્ષ;	
ધિકાર અવતાર તે મુજ તણો, ચઢ્યુ એ મારે ચક્ષ.	૨૭૪
ગાય પ્રાણણુ ને નારિયો, પૃથ્વીમા પીડાય,	
દાસી કેરો દીકરો, વારે જો નવ ધાય.	૨૭૫
રાજા નહિ હુ રાડવો, જૂપ નહિ હું બ્રહ્મ,	
બાધે એ વનિતા હણી, દાખી મેં તે દ્રષ્ટ.	૨૭૬
માનની ગૂઢાવી નવ શક્યો, કામનિ પામી કષ્ટ;	
અમૃત ધન પરવારિયુ, લુપી ઝેરની પ્રષ્ટ.	૨૭૭
હાય ધમે હેકું હણે, સઘ ધૂણાવે શીશ;	
આલ સૂધી ઉચો ક્યો, અવની નાખ્યો ઈશ.	૨૭૮
મોટો કીધો મેસ્થી, તુમ્હ ચયા ફરી તરણ,	
જીવી જશ જો લીજીએ, મહા સુખ રકુ મરણ.	૨૭૯
રાજ રિદ્ધ નહિ ભોગતુ, કર નહિ વૈભવ કામ,	
અપ ચયુ અવની વિશે, ભદ્રાયુ નિજ નામ.	૨૮૦
બોલ્યા જોતેરે જાપના, ગયું પરિવાર્નું પત્ય;	
વિપ્રની વારે નવ ચઢ્યો, શુ મારામાં સત્ય?	૨૮૧
મોટા શત્રુ ક્યમ માનશે, ક્યમ વશ રહેશે લોક;	
બાકી દુઃખ બીજી નથી, રયામાનો નહિ રોક.	૨૮૨
શાર્ફલ મારી નવ શક્યો, ગયુ મિથ્યા મુજ બાણ;	
ખડગે તો ખડવાયે ગયુ, ચયુ હસુ ને દાણ.	૨૮૩
પ્રાણુ ધરુ ક્યમ પિંડમા, રિદ્ધ ભોગતું નહિ રાજ;	
એક વાતે જી ધ્રુવેકા, તન કરાય જો તાજ.	૨૮૪

વિષ વનિતા વાવે હણી, દેખેતાં મુજ દ્રષ્ટ;	
દુખ દાવાનળ દોહણુ, સીદ્યાવ્યે કીધો બ્રહ્મ.	૨૮૫
શાનો હું પૃથ્વીપતિ, પ્રભ મારી પીડાય;	
રાગ રક્ષા નવ કરે, તો તે નરકે જાય.	૨૮૬
મુજમાં કાવ રહ્યું નથી, ક્ષત્રિવટનો ખેન;	
પથ છૂતી હું નવ ચક્રો, દેહમાં શું દિવેવ.	૨૮૭
વિદ્યા વ્યર્થ મારી ગઈ, જુદો મારો બાણ;	
જરા જોર જળમાં ગયું, તરતું જુડ્યું વહાણ	૨૮૮
હવે રહ્યો ને જરા મયો, એ પર ઉડી વાટ;	
હવે દેહ જરા લીજ્યો, મુણુત તણો એ ધાટ.	૨૮૯
જરા વિષુ હવે જમતમા, એ અંધારુ ઘેર;	
હવે સાટે જરા લે નહિ, મનુષ્ય નહિ તે દોર.	૨૯૦
આ લોકેથી જરા મયો, મુણુ થયો સૌ ગર્ક;	
પરલોકે જમ જલના, નિશ્ચે પડ્યું નર્ક.	૨૯૧
ધનક્ષય ધીરજ રાખિયો, ધન દેહ રાખિયો ધર્મ;	
યશ ઉપાજન કીજ્યો, સઘ તજને ચર્મ.	૨૯૨
જરા કારણુ જર જોડિયે, જરા કારણુ જર ખોય;	
હવે રાખી ને જરા ખુવો, એમ ન કરશો કોય.	૨૯૩
હરિશ્ચન્દ્રે યશ રાખિયો, પરદી પુણ્વની પેર;	
આપ વેચાણો નિય ઘેર, નારી ગણિકા ઘેર.	૨૯૪
અપાર્થ જરા મારો ગયો, પાર્કુ મારી કાવ;	
મનસા વાચા કર્મણા, અન્ય નહિ ઉપાય.	૨૯૫
અન્યકાષ્ટકરીએકશ, જાનવચ્ચ માન્યઈજવાણ;	
સ્નાન કર્યું સરોવર વિશે, જમણે કર જપમાળ.	૨૯૬
ભરમ રદ્રક્ષ અગે ધર્મ, શિવ કવચ મુખ પાઠ;	
સહસ્રનામ જે શિવતણા, જપ્યો અધિક શતઆઠ.	૨૯૭
શજ ગિધ વહાણુ નવ કર્યું, વહાણુ ન કર્યું મુખ;	
હેત હર્ષ ને ડોહટે, દેહે ન ધર્યું દુઃખ.	૨૯૮
અમિરૂપ શિવજી સ્વયે, શિવમય ધારી ધર્યું;	
આત્મા શિવમય ઓળખ્યો, જલુ શિવને શર્યું	૨૯૯
અતરમાં ધ્યાન ધરિતણુ, સમર્થ ઓ શળપાણુ;	
જશ જય કરી અંખાવિયુ, યયુ શિવને તે બાણ.	૩૦૦
પ્રસન્ન પરમેશ્વર જેહને, વળી પરમાત્મ કામ;	
મારી કાણુ તેને ચક્રે, રાખણુહારો રામ.	૩૦૧

બાપે નાખ્યો (બોહો) અન્યમાં, મુધન્વાળેનું નામ;	
તાતું તેજ સિતળ થયું, રાખણહારો રામ.	૩૦૨
સૈન્ય સત્તર દ્વોણી હતું, પાંચ પાંડવ મુદ્ધ કામ;	
ટિટોડી તન ઉગારિયાં, રાખણહારો રામ.	૩૦૩
મારવા કારણ મોકલ્યો, ચંદ્રનો ફેડવા કામ;	
વિષ ફેડી વિધવા કરી, રાખણહારો રામ.	૩૦૪
આલ્યો હસ્તી જળ વિશે, ગૂઝાવી મન મામ;	
ઉગારિયો એક પલકમાં, રાખણહારો રામ.	૩૦૫
ઠોરવ વિષ મોદિક કર્યાં, ગુણ હસ્તિનાપુર ગામ;	
અતિ મીઠા અમૃત થયા, રાખણહારો રામ.	૩૦૬
બ્રહ્મહાદ પિતાએ પરલગ્યો, અગ્નિ જ્વાળયિર ગામ;	
સદ્મ રતલ સિતળ થયો, રાખણહારો રામ.	૩૦૭
ભદ્રાધુએ વૈભવ તળ્યો, તળ્યો દેહ ને દામ;	
પરમારથ પુણ્યવહાણુ કર્યું, રીઝયા તવ શ્રી સાળ.	૩૦૮
કહ્યું હાં હાં હર્ષ હેતથી, ધન્ય ધરણીપત ધીસ;	
દરશન દીધું મહાદેવજી, ઉમા સહિતે ઇંદ્ર.	૩૦૯
પકડ્યો પાણી ગ્રીતે જઈ, શીરા ફેરવ્યો દાય,	
પરબ્રહ્મ પાર્વતી સાથ છે, કાટિ બ્રહ્માંડનો નાથ.	૩૧૦
સનકાદિક ૫૨ ગોષ્ઠતા, ધુમ્રપાનિ નીલ ધન્ય;	
તે શિવનાં દર્શન થયાં, જે ગુણ બ્રહ્મ ગુણ.	૩૧૧
અરુણ કોડ ઉદય અધિક, ઇન્દુ કાટિ અન્ન	
પરબ્રહ્મ તે ઠામે અગતિયા, શંકર પ્રેતે અન્ન	૩૧૨
સાથે ત્રિદશ દેવતા, વરણ વાયુ ને ઇન્દ્ર;	
વિજય સહિત વિમાનમાં, અદ્વૈત નર અન્ન	૩૧૩
શાળાસ, શાળાસ શિવજી દેદે, ધન્ય અન્ન અન્ન	

ધન્ય દિવસ છે આજનો, ધારી જોતાં દૃષ્ટ;	
અમૃત ધન ઉઠ્યો અદિક, ધર્મ પુષ્પની વૃષ્ટ.	૩૧૯
સત પારખું તાહરું, તારો ધાયો તોલ;	
ધર્મ ધૈર્ય તાહરું અદિક, યથા પોખ બજ તોલ.	૩૨૦
કૃપી વહાસી રાજ રિદ્ધ, બોહ પનિતાપર વહાલ;	
એહ કેવો શિવ ઉપરે, દેવે જોયો માલ.	૩૨૧
આ રાણી છુજ રાયજી, આ બેડી આ જાગ;	
પરમેશ્વર પ્રસન્ન થયા, મન ગમે તે માગ.	૩૨૨
આવો દિન મજશે નહિ, આપવા કેરો અલ;	
હિનમ કંઈ રાખીશ મા, શિવજી કહે છે સઘ.	૩૨૩
આ બ્રહ્મા આ વિષ્ણુજી, આ સૂર્ય આ ચંદ્ર;	
આ શેષ આ શારદા, અવલોકો આ ઈન્દ્ર.	૩૨૪
આપી ચોસઠ યોગિની, સૃષ્ટિ કરનારી ચક્ર;	
સૌંદર વશ છે તાહરે, ભાવી તારી ભક્ત.	૩૨૫
તે વશ કીધા દેવ સહિ, સઘ નમાવી શીર;	
દાસર કરીશ મા માગતાં, એમ વદા ઈશ.	૩૨૬
બ્રાહ્મણીને ભદ્રાધુ મળ્યાં, હેત ધણેથી હર્ષ;	
કામધેનુ ચિંતામણી, કાટિક છે કમ્પવૃક્ષ.	૩૨૭
કરજોડી કહું કરગરી, દયા કીધી સૌ દેવ;	
માઝ્યાનું કારણ કશું, શિવની ધમ્મું સેવ.	૩૨૮
ભામનિ ભદ્રાધુ સહિત, પ્રીતે થયાં પ્રસન્ન;	
અવતાર ધન્ય છે અમતલો, દીધું દેવ દર્શન.	૩૨૯
શેષ લેશ લહે નહિ, બ્રહ્મા ન જાણે બેઠ;	
સ્તુતિ શશિ શારદ કરે, નેતિ નેતિ કહે વેદ.	૩૩૦
ધુત્રપાની ધ્યાને ધરે, તપસી તપવે તન;	
દુર્લભ દર્શન દેવને, શંકર ન મળે સ્વપ્ન.	૩૩૧
વૈકુંઠ આધું હું વિષ્ણુનું, આધું સ્વર્ગ સુખ ઈન્દ્ર;	
અથવા આવીને વસો, કેલાસ મનોહર મંદ્ર.	૩૩૨
સ્તુતિ કરવા સમર્થ નહિ, શારદ ઈચ્છે સેવ;	
મદમતિ હું માનવી, મળ્યા મુને મહાદેવ.	૩૩૩
અપરંપાર અપાર ગતિ, અકળ રૂપ અવિનાશ;	
જન્મ મરણ જોને નહિ, શિવ પોર્વતી પાસ.	૩૩૪
જગત જનેતા જગત જશ, આલ સકિત અર્ધાંગ;	
મનોહર મંદાકિની, વસે ગુણવંતી શિર ગંગ.	૩૩૫

હળીમળ કાપે કાઢિધા, ટાળે જન્મ ને મર્ત્ય;	
પાર ઉતારે પલકમાં, સેવકને રાખે ધર્મ.	૨૩૬
અયોનિ અક્ષત ધણી, અક્ષરાતીત અનંત;	
ત્રિગુણરૂપ તમ તત્વને, શોધે મોટા સંત.	૩૩૭
જગત પાવિની જગત જય, જગત જનેતા જેહ;	
વિશ્વપાળક વિશંકરી, નિરખ્યાં નારાયણી નેહ.	૩૩૮
પંચાણું કોડ બહા પડે, શિવનો યાવ નિમેષ;	
લક્ષ્મીવર સરખા નવ લહે, કયા શારદ કયાં શેષ.	૩૩૯
પામર પંડિત બાપડા, પામર સર્વ પુરાણ;	
પામર વેદ પ્રીછે નહિ, નેતિ કહે નિરવાણ.	૩૪૦
તેર કાંડ સૂધી કહે, વિખાણુ કરીને વેદ;	
ચૌદમો કાંડ એવે નહિ, બ્રમે બટકતા બેદ.	૩૪૧
કેટલાક પૂજે પ્રતિમા, કેટલાક જાણે ધન્દ્ર;	
કેટલાક જાણે ત્રિગુણને, કેટલાક સૂર્ય ને ચંદ્ર.	૩૪૨
કોઈક ધરિત્રી પૂજશે, કો જળ ને કો અગન;	
કોઈક વળગે નામને, જેમાં જેહ મગન.	૩૪૩
સધળે શિવ રમી રહ્યો, સધળાં રૂપ ને રગ,	
પ્રત્યક્ષ દીઠો બદ્રાધુએ, પૂજે સૌ શિવ લિંગ.	૩૪૪
વિશંકર વાયુ રૂપ છે, દેવત કમમ દેખાય,	
મારું તારું હું ટળે, પુણ્યવંત યજ્ઞી પરખાય.	૩૪૫
સહસ્ર નામ સૌંદો જપે, કોઈક જપે શ્રી રામ;	
કોઈક ગાયત્રી જપે, નિર્મળ શિવનુ નામ.	૩૪૬
અનેક આબૂધણ કનકનાં, ધાતુ એક ગુણ ધાટ;	
શિવનાં રૂપ સહસ્રધા, વેકુઠ જવાની વાટ.	૩૪૭
સાચું નામ એક શિવ તણું, સાચું શિવ પૂજન;	
સાચું શિવાર્પણ સદા, જાણે જ્વરલા જન.	૩૪૮
મદમતિ હું માનવી, જાણું ન જાપ જપન,	
કરુણાનિધ મુજને કહો, સાચુ કે હોય સ્વપ્ન.	૩૪૯
કામી કોપી કુડ કૃત, વિષયી વિષયની વૃષ્ટ,	
મદમતિ હું માનવી, ધરણીધર કયાંથી દ્રષ્ટ.	૩૫૦
બદ્રાધુ કહે બામનિ સહિત, ન રહી મારે નૃન્ય;	
મહારાજ દર્શનદીધું તમો, એ કોણ પ્રતાપીક પુણ્ય.	૩૫૧
શિવ કહે અઠ સમજે નહિ, શિવ કવચ તુજ પાસ;	
શિવ મંત્ર જેને મુખે, દેવ સહુ તેના દાસ.	૩૫૨

સ્વામ્ય જેને વા'લો નહિ, પરમારથ ઉપર પ્રીત;	
કાયા કામનિ પદાલી નહિ, સ્ત્રી તેની રીત.	૩૫૩
આપતાં ન કરે ઓરતો, રહે ધરે નહિ રીત;	
કૃષ્ણાર્પણ કોડે કરે, અહર્નિશ પૂજે ઈશ.	૩૫૪
શિવ કવચ જેણે ધર્યું, લેખ લખાવી હાથ;	
છતે કોણુ તે જનને, શંભુ તેની સાથ.	૩૫૫
માગ માગે મહીપતિ, શોભિત બાંધી શૂટ;	
સાચુ છે સમણુ નથી, વેદ યઈ ત્યાં વૃટ.	૩૫૬
મહારાજ મારુ હુ ઓટલુ, અતે તમ ચર્ચુનિવાસ;	
કોટિક વાર શુ કહું કચી, પ્રીતે રાખો પાસ	૩૫૭
માત તાત મોસાળ પક્ષ, પદ્માકર વૈશ્ય સમેત;	
ઈકાતેર રાત ઓધરે, અદિકુ રહે તમ ટેલ.	૩૫૮
કરજોડી કહે કામની, મારા માત ને તાત,	
પદ પકળ પામે શિવતર્ણા, વાણી વેદ વિખ્યાત.	૩૫૯
ઈશ્વરે અસ્તુ કહું, તાપ થયા સૌ તાન્ય;	
દશ હજાર વરસાં સુધી, ભૂમિ ભોગવો રાત્ય.	૩૬૦
એમ કહી ઉમાપતિ, પામ્યા અતરધ્વન,	
પુરપતિ આખો પુર વિશે, પામ્યો રૂડાં માન.	૩૬૧
સૌનક પ્રત્યે સૂત કહે, મહારત્નલો મહિમાય;	
સદસ અઘાસી સામળે, થયા ચૌદ અધ્યાય.	૩૬૨
શ્રી નગર સાખરતટે, અધિપ પુર અમદવાદ;	
ભારે શિવ છે અહાજી, અહર્નિશ જ્યાં ઉલ્લાહ.	૩૬૩
શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, વેગણુપુરમા વાસ,	
પિતા પુરુષોત્તમ તણે, કહે કવિ શામળદાસ.	૩૬૪

(ઇતિ શ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે) 'લદ્રાણુ શિવ વરપ્રાપ્તે' નામનો અતુર્દશોધ્યાયઃ

અધ્યાય ૧૫ મો.

ઓપાધ.

ગિરિજાપતિ કેરા શુભ ગર્હિ, ચરણ રેણુકા ચિત્તમાં આહુ;	
શ્રી હરિહરનો પાલવ સાહુ, ધરમાં બેઠો મયા નાહુ	૧
પરબ્રહ્મા પદ પકળ પીઠ, એથી અદિકુ બીજું કીયું,	
લક્ષ્મીવરનું લીળે નામ, થાય કોટિધા સ્કાં કામ	૨

શ્રી મુખ સમરે શારદ માય, પૂજું ગણપતિ દેશ પામ;	
સર્વ દેવને નામુ શીશ, આરાધું ઉમિયાપતિ ધર્શ.	૩
શંકર કેરાં વંદુ ચર્ણ, અવિચળ પદ દે અશરણુ શર્ણ;	
સદા સર્વદા સાચી શક્ત, ભાવે તેની ભજીએ ભક્ત.	૪
આઘ શક્ત આરાસુર ધણી, મં માયા મોટમપદમણી;	
માકડેય જાણે મહિમાય, સઘ તેનીસ કોડની સાલ.	૫
ચતુર્ભૂજની વારે ચઢી, વિષમ દેત્ય માયાં સૌ વદી;	
મહિપાસુરનું મર્દન કર્યું, જ્યારે ધન્વનું ધન્દ્રાસન હર્યું.	૬
શુંભ નિશુંભ તણાં બળ હયાં, રક્તખીજ પીને પરવર્યા;	
ધુમ્રલોચન પકડી ધમધમ્યો, ચંડમુડ દાનવને દમ્યો.	૭
દુષ્ટ દેત્ય કયાં દાસિયા, વિષણુ વૈકુંઠે વાસિયા;	
સુખ પમાળ્યા સૂર્ય ને ચન્દ્ર, ધન્દ્રાસનમાં રાખ્યો ધન્દ્ર.	૮
દ્રુપા તૃપા નિદ્રા ભરપૂર, સકળ સ્વરૂપ નારાયણી નૂર;	
વળતાશિવને પ્રથમ જ શક્ત, ભાવે એને ભજીએ ભક્ત.	૯
ભાવે ભક્ત કરું ભારતી, અહર્નિશ ધન્દ્ર કરે આરતી;	
જગદ્બળું ધ્યાન ધરે જગદીશ, ઉમા વડે શોભે છે ધર્શ.	૧૦
ધ્યાન પરમ શુરનું ધરું, ગરુડો ગ્રંથ જ્યમ છે લખ કરું;	
ખટ્વકનાથ માથે મહારાજ, આજ સુધી રાખી છે લાજ.	૧૧
પૂરો થાય બ્રહ્મોત્તરખંડ, પૂર્ણ સફળ શામળનો પિંડ;	
ચૂત કહે શૌનક સાંભળો, મૂકી મન તણો આંખળો.	૧૨
નારાયણુ શુ રાખો નેહ, શિવ મહિમામાં નહિ સંદેહ;	
શેષ સરખાં લક્ષણુ નવ લહે, માનવ એક જીમે શું કહે.	૧૩
સાત સમુદ્રમાં શુકની ચંચ, પ્રમાણુ કરે જો પંડિત પચ;	
કહેનારો એ રીતે કવિ, હરકૃપા ઉરમાં જો હવી.	૧૪
કહું વિભૂતિનો મહિમાય, ગુણુ ગોવિંદ સરીખા ગાય;	
ભરમ શોભે છે જેને શીશ, તેહ ઉપર રાજીરહે ધર્શ.	૧૫
મહિમા ભરમ તણો માણુવો, જગદીશ ધર્શ તે નરજાણુવો;	
ઢાડે ભરમ કપોળે કરે, દેખી તેને દુરીજન ડરે.	૧૬
જેની બાલે હોય વિભૂત, દેખી નાસે જમના દૂત;	
ભરમ આપે છે જેને અંગ, અડસઠ તીર્થ છે તેને સંગ.	૧૭,
ભરમ ધરી નર્મદ નાહે છે, તેના ગુણુ હરિહર ગાય છે;	
વિષણુ તિલક કેસરનું કરે, સ્નાન વિધિમાં ભરમજ ધરે.	૧૮
ઉપવિત આઘણુને આપવું, ધરી ભરમ કિલ્મીસ કાપવું;	
ભરમ તણા ગુણુ જુગતે જાણુ, ટાળે લક્ષ ચોરાશી ખાણુ.	૧૯

ગુણ વિભૂતિ કેરા ગુણ, સાધુજનને તેની મૂળ;	
વિભૂતિ કેરા લખિયે વર્ગ, સ્વર્ગ માત્ર તેને છે સ્વર્ગ.	૨૦
ભરમ તણી રડી રીતીયા, ધારી તેણે જગત છતીયા;	
જેને મન વિભૂતિ ગમે, તેનીસ કોડ સૌ તેને નમે.	૨૧
દૃઢ ધ્યાન વિભૂતિ ધરી, અષ્ટમા સિદ્ધ તેણે વશ કરી;	
ગુણ વિભૂતિ લખિયું ગાન, સ્વર્ગ મોક્ષ તેને દ્રુણ માત્ર.	૨૨
અંગ વિભૂતિ ઝોપે આપ, પિંડ ન લોપે તેને પાપ;	
વિભૂતિ જેને કંઠે વસે, ધર્મ લોકમાં તે નર ધસે.	૨૩
કાં નરનારી રાજ્ય રક, વિભૂત ધરવી આડે અંક;	
ભરમ વિના નર ચાતુર ચોર, અરણ્ય વિના અંધારું ધોર.	૨૪
અશુદ્ધ વિભૂતિ પાખી અંગ, શિવ ભકિતમાં રાખે રંગ;	
શંકરસ્વામી ઉપવિત દીધ, પ્રથમ ભરમ કરવી એમ કીધ.	૨૫
અમિહોત્ર વિભૂતિ મળે, સંધ્યાવંદન સફળે ફળે;	
ન ફળે મંત્ર અર્ચનક જેહ, ઝહી રક્ષા ને લાલુત્તે તેહ.	૨૬
આબ્યા ભરમથી ભરમે જવું, આખર ભરમ સર્વેને યવું;	
કોડવાર કહીએ શું કથી, તત્ત્વ ભરમ સરીખું ખીલું નથી.	૨૭
જપ તપ પાખી પામે પાર, સાધન સકળ વિભૂતિ સાર;	
અમિહોત્ર સંધ્યાદિક કર્મ, ભરમ ધર્મો વિણ હોય અધર્મ.	૨૮
વિપ્ર વળી ખીજળ જે વર્ણ, પંચાક્ષર સજીએ આભરણ;	
ગુણ દિણા નર આણે ગર્વ, સુકૃત નિષ્કૃત જાયે સર્વ.	૨૯
ભરમ સ્નાનથી નાણો વળે, એ મદિમાને ક્રો નવ કળે;	
એ ઉપર કહું છું આખ્યાન, કોડ ધરી સાંભળજો કાન.	૩૦
પ્રથમ ભરમ લક્ષ્મીજી ધરે, વળતા શિવની પૂજા કરે;	
સાંભળતાં ખાતિશ દૂર પગાય, કાપા નિર્ભળ તેની થાય.	૩૧
વિભૂત ધરે મોટા જોગિયા, વિભૂત ધરે બ્રાહ્મણ મોગિયા;	
વિભૂત ધરે ક્ષત્રિય ને ઈશ, પ્રેમે લલાટમાં ધરે જગદીશ.	૩૨
ધરે ભરમ ચોસસી સિદ્ધ, જેને ઘેર વસે નવ નિદ્ધ;	
ધરે ભરમ જનક જશવત, ધરે ભરમ સાધુ ને સંત.	૩૩
છયે શાસ્ત્રમાં શોધિત છાપ, ન ધરે તેનાં પૂરણ પાપ;	
વેદ વર્ણ્ય પાંખડી ધર્મ, વિભૂતતણાં શું જાણે કર્મ.	૩૪
વેદ શાસ્ત્રનો જેને સંગ, ધરે તેહ વિભૂતિ અંગ;	
ચેતનુંધુ રામેશ્વર ફરી, વિભૂતિ સીતા રામે શીર ધરી.	૩૫
ભરમ ધર્મથી ઈશ્વર ફળે, તનથી તાપ ત્રિવિધનાં ટળે;	
ભરમ વિના શિવ પૂજન શુન્ય, ધરે વિભૂતિ મોટા મુન્ય.	૩૬

વિભૂતિ નામ લક્ષ્મીતણું, વિષ્ણુને વાંદી છે ધણું;	
ભરમ વિના સુનો સંસાર, નોંધારાં કેરા આધાર.	૩૭
ખટ દર્શન ખટ ભાષા બેદ, ભરમ વિખાણુ કર્યું છે વેદ;	
પાખંડધર્મ કળિયુગમાં થાય, ગુણુ હિલુ કયાંથી ગંગા નાલ.	૩૮
ઝોણું આયુષ્ય ઝોછી બુદ્ધ, શું જાણે વિભૂતિ શુદ્ધ;	
ખોટાં ગાણાં ગાતા ફરે, તેહ ભરમ ક્યમ કંઠે ધરે.	૩૯
પેટ કાજ પરડે પાખંડ, અંતે શિર યમ કેરા દંડ;	
વિભિચારી વનિતાને વાલ્ય, શિવ પૂજનતેથી ક્યમ થાય.	૪૦
અમૃત મેલીને વિષ ખાય, શિવ પૂજન તેથી ક્યમ થાય;	
તણુગીતા ખિભિત્સિતગાય, શિવ પૂજન તેથી ક્યમ થાય.	૪૧
ઇન્દ્ર ચંદ્ર સરીખા રવિ રૂપ, ભાગ્યશાળી અઘાદિક ભૂપ;	
વસિષ્ઠ વાલ્મિકિ સરીખા ઋષિ, વિશ્વામિત્ર માર્કંડેય મુખી.	૪૨
વિષ્ણુ વિશ્વ તણો આધાર, તેવાને પૂજવા અધિકાર;	
પૂણ્ય હિન ગ્રીહ પાપીયા, સાધુ સંત સ્ત્રીના શાખિયા.	૪૩
ભરમ તણો ક્યમ માણે મર્મ, ધારે ક્યાંથી શિવનો ધર્મ;	
પુણ્યાનંદ શું રાખે પ્રીત, ભરમ મહિમા કહું સ્ત્રી રીત.	૪૪

દોહરા.

ત્રિપુંડુ કરે વિભૂતિનું, વેદ વખાણે વર્ત;	
અક્ષર નીચ છઠી તણા, ભુસી નાંખે તર્ત.	૪૫
કૃત અકૃત જે કર્મનાં, જન્મ મર્યું જન્મણ;	
વિધાતા કેરું લખ્યું, ભરમ ટાળે તરકાળ.	૪૬

ચોપાઈ.

સાંભળતામાં પાવન થાય, પૂરણ પાતિક દૂર પલાય;	
ધર્મર્થ કામ ને મોક્ષ જ મળે, અનેક જન્મનાં પાતિક પ્રળે.	૪૭
વામદેવ વિષ્ણુ અવતાર, દિવ્યપદ મુક્તિ દાતાર;	
દિગંબર સ્ત્રી સિદ્ધ સ્વરૂપ, અઘાવિઘ્ના કેરા જે ભૂપ.	૪૮
શુભ અશુભ ટાળ્યાં છ કર્મ, ભાગે છે એક તેને અઘ;	
શત્રુ મિત્ર જેને સમતુલ્ય, મહા મનોહર મોને મૂલ.	૪૯
સિદ્ધ શુકદેવચક્રી શોભિતા, અત્રિથી અગે અધિકા આપતા;	
વામદેવજી મોટા મુનિ, ધારા વેદ ધરે મુખ ધુની.	૫૦
તપોમય ને તપનું રૂપ, અઘા સરખા ભારે ભૂપ;	
સમાન જેને સૌ નરનાર, સમાન જેને સૌ સંસાર.	૫૧

સમાન કચન અને કધિર, સમાન જેને અગ્નિ નીર,	
સમાન વા'સો વેરી વથ, પાપ પુણ્યનો નહિ પ્રસથ,	૫૨
સમાન જેને દાનવ દેવ, સમાન સ્તુતિ નિંદા સેવ,	
સમાન પુણ્ય કે પાપ પવિત્ર, સમાન છે શત્રુ ને મિત્ર	૫૩
સમાન ઉચ ને નીચ જ જાત, સમાન જેને નિ ને રાત,	
ધર્મિય રૂપ દેખે છે સર્વ, કામકોષ ને શુલ્યો ગર્વ.	૫૪
છતી માયા છલું મન, જોય પુરૂષ જાણીતો જન,	
ફડ કપટ કે ન મળે કોઈ, ઈન્દ્રિય સર્વનો કાંઈ રેલ	૫૫
ત્રિલોક મોહન તેનું તેજ, હરિહર ઉપર જેને લેજ,	
મહાદેવ ચરણે જેનું મન, દેહ દિગમર નિત્ય નમ	૫૬
હેત વિભૂતિ ગોળો હાથ, એકાકી દે નહિ તે સાથ,	
દેટલી ઉપમા આપે કવિ, જાણે રૂઢો ઉદ્યો રવિ	૫૭
અર્ધિમ આતુર આનંદો મન મમ મોટે મહાવતો,	
બ્રહ્મવિદ્યાનિત્ય મનમા ભણે, ઝાની ખીક મનમાં નવ ગણે	૫૮
વનકુળ પહેરે કોદિન અગ, એકાકી નહિ કાનો સગ,	
ભરમ અમ બાધામા ધરી, જટા મુધી વિભૂતિ ભરી	૫૯
આઠે અગ વિભૂતિ એન, હાથ, પગ નાસામે નેન,	
ત્રિમુકુ તપે વિભૂતિ તણુ, શુ વખાણુ કરુ મુખ ઘણુ	૬૦
કર ન પાત્ર મુશીન સતોપ, નિર્મળ દેહ ન ભાસે દોષ,	
નિર્વાણી નહિ માયા મોહ, દે ઉપર નવ આણે દોહ	૬૧
કાયા રક્તણુ કારણુ કિમે, વાધ સિંહથી શાને ખીજે,	
પડનાર દશે તે વેળા પડે, પાટરાદવાનો સ્વપ્ને ન ધડે	૬૨
પ્રણામ કરી જોગી જાય છે, શુ કૌતુક વગતું થાય છે,	
વિષ મરણુ જોજન પચાસ, પધાર્યાં જોગી તે પાસ	૬૩
સ્વેચ્છાચારી શુભ સિદ્ધ, નમન કરે નિત્યે નવ નિધ	
જોગી ચતુર્જા પૂજા ચાલ, જાણે નર્મદા મુજમા નાજ	૬૪
ગંગા કહે એના ગુણુ ગાઈ, મૂર્ધિ નાજ તો નિર્મળ ચાઈ,	
જોને નથી હર્ષ કે શોક, તેને શુ કરવા છે લોક	૬૫
મમતા માયા ન મળે કાવ, નસ સ્વરૂપે જુગતે જાય,	
નહિ નિદા તારસ કે ભૂખ, નહિ ભય નહિ મનમા લવડુ ખ.	૬૬
કાયા અગનું નહિ અભિમાન, ધરે એક ધર્મચરનું ખ્યાન,	
આતુર નર રણમાં જઈ અલ્યો, પાપી રાક્ષસ દ્રષ્ટે પડ્યો	૬૭

ભારે રાક્ષસ વનમાં વસે, માનવ ઉપર તે તો ધસે;
કૃતાંત સરીખા તેના દંત, દીઠા પહેલો આવ્યો અંત. ૬૮
વિપરીત સરખો તેનો વેશ, કદમાંત સરીખા કુડા કેશ;
ચક્ર સરીખા ચંચળ ચક્ષુ, ભૂંડો કરવા આવ્યો ભક્ષ. ૬૯
હળ દાંડી સરીખું નાક, વિપરીત મુખથી બોલે વાક;
કાળા પર્વત જેવો દેહ, ગાળે જેમ અપાટો મેદ. ૭૦
મહા ભયાનક ભૂંડો ભૂપ, ઋષિનું મુંદર દીકું રૂપ;
કારમે કાપ કુડેરા છીધ, લાયક ઋષિને ઘેરી લીધ. ૭૧
ક્રોધિક છુર હિંસા કરનાર, પાપે પેટ પોતે ભરનાર;
અચુત જેણે માર્યા છે બ્રહ્મ, કુડા અદિકાં કર્યા છે કર્મ. ૭૨
ખટ સહસ્ર ક્ષત્રિના બાળ, કુડે તેના આવડા કાળ;
ઝાઝી ભુખ ને લજ્જા સોપ, દૈવ દંડ કરતાનો કાપ. ૭૩
અચુત ગર્ભિણી કામનિયો હણી, ગણુના હત્યાની નવ ગણી;
માનવ જે દહાડે નવ મળે, પશુ પક્ષીને ત્યારે ગળે. ૭૪
વ્યાધ સિદ્ધ દેખે શિયાળ, તર્ત તેહ પશુનો કાળ.

દોહરા.

નીચ જાત તે નીચ જન, પાપ ભયોં ભરપૂર;
સિદ્ધને ગળિયો સહજમાં, સવાર ઉગમતે સુર. ૭૫
ભૂંડો નર ભૂખ્યો હતો, ઝેર રૂપ તે જક્ષ;
આવ્યો અતિ ઉમંગથી, બ્રાહ્મણને કરવા ભક્ષ. ૭૬

ચોપાઈ.

બેઉ બાહુ પસાર્યા હાથ, જક્ષે ઋટ ભરાવી બાથ;
માડી મુદ્ધિથી તે જઈ મને, ચુલુહિણો જઈ વગગ્યો ગળે. ૭૭
સિદ્ધને કુડ કપટ નહિ કરવા, હેત ધણેથી ખડખડ હસ્તા;
મચને અમૃત વાવક વદે, ઋષિને જક્ષે આંખા રુદે. ૭૮
સમળે શિવને દેખે સુખી, રાવ રંક રાક્ષસ કે રૂખિ;
સિદ્ધતણો યયો ત્યાં સંગ, અડી ભરમ પાપીને અંગ. ૭૯
વિભૂતિ સ્પર્શ યયો જેટલે, કિંચિત્ જ્ઞાન ઉપજ્યું તે પલે;
રાક્ષસ પામ્યો રુડી રીત, સ્પર્શ ચયાથી વાધી પ્રીત. ૮૦
અપ અડે અગ્નિ હોતાય, ભરમ અડે અધ નાશી નય;
અડી વિભૂતિ અંગે આપ, ભરમ થયાં સૌ ઔઠાં પાપ. ૮૧
પારસ અડે લોહ કંચન યાય, એ રીતે અધ દૂર પગાય;
રેવા દર્શનથી પાવન યાય, જમનાં જળથી નિર્મળ કાય. ૮૨

સ્વાતિ જળનું બિંદુ પડે, મહા અમૃત્યક મોતી જડે;	
મલાવત ખડે જે જન જાળ, નર શીડી તે નારી ધામ.	૮૩
સિદ્ધ મળે અણધારી સેવ, દેવાંથી થયો તવ દેવ;	
રવિ ઉપ અધારું ટળે, અગ્નિ આંચ બહો તરણાં બળે	૮૪
હોય તીવ્ર અંધારું ઘેર, દીપક દીઠે બાળે જોર;	
આકળ મેસ્થી મોટું મળે, અરણ્યોદય તે તરત જ ટળે.	૮૫
કુડો રાક્ષસ લોહું ગળે, મહા મુનેશ્વર પારસ ઠળે,	
કપીર હલું તે કચન થયું, પાતિક સર્પ ગળાઈ ગયું.	૮૬
અત્યંત રૂપ અધારાં ટળ્યા, અઠહત્યાદિક પાતિક બળ્યા,	
નિર્મળ જેવું ગમા નીર, તે વત્ત રુદ્ધ થયું સરીર.	૮૭

કોહુરા.

પાપ પ્રવચ સધળાં થયા, પ્રગટયું પ્રાંદુ પુણ્ય;	
દેવાંથી રાક્ષસ થયો, નેક રહી નહિ નૃન્ય.	૮૮
રાક્ષસ શીડી રાજ થયો, રામ સરીખું રૂપ,	
મહારાક્ષસ મદી મયો, ભાસ્યો અઠાવત્ ભૂપ.	૮૯
સમણાની પેરે થયું, ફરી ગયો અવતાર;	
અરણ્ય રાત્રીનો ઉમિરો, અસ્પ થયો અધકાર.	૯૦
આત્મચાન અદિકુ થયું, રુદ્ધ થયો સાક્ષાત;	
ચતુર થયો ચિત્ત ચેતિયો, સદસ જન્મની વાત.	૯૧
પાતિક જે પોતે કર્યો, સરવે સાંભળ્યાં સેવ;	
નિષ્પ્રાપ્ત ક્યોં નિમેષમાં, એવા છે મહાદેવ.	૯૨
અન્ય શુદ્ધિ કયમ આળખે, કારણ રૂપ કીરતાર;	
બાહિ આસ્યો શુડતો, કવચિત પુણ્ય આધાર.	૯૩
માનવી ન હોય એ મહા પુરુષ, કો અઘા કે ઈન્દ્ર;	
હરિહર સૂર્ય કે સુરપતિ, મહ ગણ તારા ચંદ્ર.	૯૪
મુજ માટે હયાં આવિયા, પતિવ પાવન નામ;	
અધમ ઉધારણુ એ ખરા, રાજ્યલોચન રામ.	૯૫
કમળ બાણી કરુણા કરી, વહેતો બાણી કરી વહાર;	
તાપો મુને ત્રોહો પક્ષથી, નોધારાં આધાર.	૯૬
સાધન કરતુ નવ પડયું, ધણા પાપમાં ગર્હ,	
મૂકાવ્યાં મહાદુ ખનાં, સત્તાવિસે નર્ક.	૯૭
ઈશ્વર એથી બીજો કિયો, કોણ બીજો દાતાર.	
પરબ્રહ્મ રૂપે પરખિયો, અપરપાર અપાર.	૯૮

પ્રણામ કરી પાગે નમ્યો, દંડવત્ કયાં દશવીસ;	
કરજેડી કહે કરગરી, પાગ્ય નમાવ્યું શીશ.*	૯૯
કરણા રૂપ કરણા કરી, કરણાનિધ કૃપાસ;	
શિવ રૂપ કો સિદ્ધ છે,† દેવ રૂપ દયાળ.	૧૦૦
અકલહિણ્ય શું આળખું, બાણું નહિ એક જુક્ત;	
માનવી આપી નવ શકે, મુજને કીધો મુક્ત.	૧૦૧
દાતાર દારિદ્ર દાળી શકે, ધણો આપી ધન ગર્થ;	
નર્ક દાળવાં દોહલાં, માનવથી ન સરે અર્થ.	૧૦૨
વૈકુંઠ આપનારો વિષ્ણુ છે, મુક્તિ આપે મહાદેવ;	
ખીજો આપી નવ શકે, તમો સદ્ગુરુ નિજ મેલ.	૧૦૩
આદ્ય પુરુષ અગમ્ય છે, વિષ્ણુ રૂપ છે વર્ત;	
મેરું તરણ હું પાપનો, તે સહ બાળ્યો તર્ત.	૧૦૪
વામદેવ વાણી વદે, સાંભળ રાક્ષસ રૂપ;	
શુદ્ધિ કહે ક્યમ ઉપની, બહારાક્ષસ તુ ભૂપ.	૧૦૫
મારવા આવ્યો મુજને, ખાવા આવ્યો ખાંત;	
પોતે પ્રણામ શાને કરે, ક્યમ બાગી તુજ બ્રાંત.	૧૦૬
સહજર્મા ક્યમ સાધુ થયો, પલ્લક ગણું ક્યમ પાપ;	
આમદાન ક્યમ ઉપન્યું, અધ વર્ણત યર્ષ આપ.	૧૦૭
તર્ત દાન તે ક્યમ થયું, ક્યમ તુજ વાધ્યું તેજ;	
દુશ્મન યર્ષ આવ્યો હુતો, હેડે ક્યમ પ્રગટ્યું હેજ.	૧૦૮
ભૂખ હોય તો ભક્ષ કર, ખાંતથી આ તન ખાય;	
દયા ક્યમ આણે દિવ વિશે, ગુણ ચિત્ત કેરા ગાય.	૧૦૯
ગદગદ કંઠ ગળી ગયો, ચિત્તથી લાખ્યો ચરણ;	
વિગત કહું હું માદરી, કરણાનિધ સુણો કરણ.	૧૧૦
મુજો તો મહા પાપથી, તર્થો તે તૂજ પુણ્ય;	
મુનિ કહે મુજને કહે, નિમેષ ન સખીશ નન્ય.	૧૧૧
શત અવતાર ક્યમ સાંભર્યા, મુનિ કહે કહો મર્મ;	
પિશાયયોનિ ક્યમ પામિયા, કુર્ડાં શાં કીધાં કર્મ.	૧૧૨
રાક્ષસ કહે ઋષિ સુણો, રખે કરો મુજપર રીસ;	
માંડીને મહિમા કહું, પૂર્વ અવતાર પંચવીસ.	૧૧૩

ચોપાઈ.

પૂર્વ અવતાર પંચવીસની વાત, સંક્ષેપે કહું હું સાક્ષાત;
ચોરાશીલાખ રડવડતો ફર્યો, પામ્યો મૃત્યુ ફરી અવતર્યો. ૧૧૪

કેટલા કાળ એમ કરતાં હોય, કળના તેની ન કરે દાય;
 હવણાં તો છેલ્લો અવતાર, કરજોડી કહું છું નિરધાર. ૧૧૫
 સત્ય હિણુ થયો હું શૂન્ય, પવક એક ન કીધું પુણ્ય;
 નારામણનું નર રટયું નામ, કરતો હોંઓ કુડાં કામ. ૧૧૬
 ભોગ પુરુષ આગમ કહું જયા, મુણ્ણે કર્મ તણી મુજ કયા;
 શરવત દેશ શુણ્ણનું ગામ, દુરિજન રામ મારું નામ. ૧૧૭
 અવળ દેશ અવનીમાં આણ્ય, છત્યા જનજગતની જાણ્ય;
 અપ્પાન રૂપ અહકારે ભયોં, કુડ કપટ કરતા નહિ ડયોં. ૧૧૮
 લક્ષવસા કહેવાણો લડ, દેશ બાધાને દીધા દંડ;
 લક્ષવંત જનને લુટીયા, સાધુજન નાચી છુટીયા. ૧૧૯
 ગૌ બ્રાહ્મણ હત્યા નવગણી, ભવી વાત દ્રેશ ના ભણી;
 લક્ષણ કહેતાં આવે લાજ, કર્યો ધણાં મેં કુડાં કાજ. ૧૨૦
 જીવતિ સાથ કર્યા બહુ જર, સતીઓને દીધા બહુ માર;
 કામ અંધ કામાવર ધણો, અતિ વાંક મુજ મૂરખ તણો. ૧૨૧
 નીત નવીન ભામનિ ભોગલું, બૂરી વાતે જારી ભોગલું;
 ભોગલું તેને બાંધી બધ, નિત્યે એવા ધારું ધંધ. ૧૨૨
 નારી હત્યા હાથે ચઢી, પ્રમદા એક કારામદ પડી;
 અફળ કર્યો તેનો અવતાર, સધળો રંખડયો સંસાર. ૧૨૩
 તેની સખ્યા શી કહું અમો, સાંભળતામાં દુશસો તમો;
 ગામ ખરગામ ને દેશ નિદેશ, પર પ્રમદા શું કર્યો પ્રવેશ. ૧૨૪
 વર્ણ અઢાર તણી કામની, ભોગવીએ ભારે ભામની;
 રજવળા વિધવાનો સંગ, હિય નીચ રામા શું રંગ. ૧૨૫
 નેડી ભૂંડી કે ગણિકા સતી, લીધી તેના માત્યા પતિ.
 દોહરો.

ત્રણ સત પ્રમદા વિપ્રની, ખટસત ક્ષત્રિ ખાણ્ય;
 વિશ સત નારી વૈરવની, પરતી તેહ પ્રમાણ્ય. ૧૨૬
 સાત સહસ્ર અતિ ચઢની, પરિહટની સતપાંચ;
 ગણિકા સગ ગણ્યો નથી, અદિટી દીધી આંચ. ૧૨૭
 દેશ બાધા દેવટ કર્યો, સતીઓના લીધા સાપ;
 જીગ્રેસીત કર્મ મેં આચર્યો, પ્રોક્ષ કીધાં પાપ. ૧૨૮
 કંઈક જન કુચાર કર્યો, ધણાં ભાખ્યાં ધર સૂત;
 કંઈક જન કીધા વાંઝીઆ, પ્રાણ્યા કૈના પુત. ૧૨૯
 પછી રૌરવ રોગી થયો, ધાવણ્ય હું ધીર.
 આવરદા આવી રણો, પડયુ મુજ સરીર. ૧૩૦

જોરાળા જમદૂત જન, જોનાં ચંચલ ચંત;	
ખાંધ્યો તાણી બળ કરી, આબ્યો ત્યારે ચંત.	૧૩૧
લોહ પાસે જુગતે જજો, તાણ્યો જતરડા માંય;	
માયાં માર મુદ્ગળ તણા, સદન કર્યાં સૌ ત્યાં.	૧૩૨
ધણના ધાઓ ધણા સલા, નહિ નીર કે બક્ષ;	
શૈયાણા અંગે ચડ્યા, લાંબી ચાંચે લક્ષ.	૧૩૩
વિંછી વપુ વળગાડ્યા, ચટકાવે હરનિશ;	
મૂકાવે કોણુ મારથી, રુદે ધર્મની રીસ.	૧૩૪
ડસે સર્પ ને દુઃખ દિયે, પ્રીડાં કરું પોકાર;	
અમ આંચથી તન તપે, જમડા દે બહુ માર.*	૧૩૫
શુંટે ખાલ દૂત સાંજુએ, કારે વ્યાધી કાપ;	
અમર આત્મા મરે નહિ, દિન દિન દુખિયો પાપ.	૧૩૬
મંદિર એક ત્યાં લોહનું, ધીકે અંગારા ખેર;	
નાખે તેવા નર્કમાં, મનમાં ન આણે મે'ર.	૧૩૭
રૌરવ તામસ આયમસ, કુળીપાદનાં કહેણ;	
ડખકાં મારું દોહો દિશા, ગળે નાસિકા નેણ.	૧૩૮
સત્તાવિસ છે સામટા, રૌરવ મોટાં નર્ક;	
ધણાં વપ એમ ભોગવિયાં, ધણા દુઃખમા ગર્ક.	૧૩૯
પામ્યો પાર તે નર્કનો, દાવાનળ દેહ દુઃખ;	
ત્રિસ હજાર વર્ષ તન તપ્યો, ભૂંડી વેડી ભૂખ.	૧૪૦

ચોપાઈ.

પરમ પિશાચ થયો હું પ્રેત, મુજ ઉપર નહિ કોને હેત;	
ખીજી વાર થયો હું બાઘ, માનવ પકડી કરું હલાય	૧૪૧
સિદ્ધ અત્રી જાંખૂક થઈ ક્યો, એ રીતેહું દશ વાર અવતર્યો;	
મર્કટ મહીય તેતરનો તોવ, નગ્રોધ તળે રહ્યો થઈ નોળ	૧૪૨
ચોવીસમે અહીં આવી ચડ્યો, પચીસમે તમ શરણે પડ્યો;	
આત્મજ્ઞાન થયું આ દિશ, મહારે મન તમે જગદીશ.	૧૪૩
દેહમાં રોગ રહ્યો નહિ કાપ, નિર્મળ ન્યમ ગગાજળ તોપ;	
નિર્મળ નર્મદા કરું નીર, શુદ્ધ થયું છે મૂળ શરીર.	૧૪૪
ઉનમ ન રહી મારે કશી, લકિત તમારી મનમાં વસી;	
માનુભાવ તમે! મહારાજ, એક પ્રશ્ન પૂછું છું આજ.	૧૪૫

- ઝાંડો હું હતો પાતડી, ગીવધ સ્ત્રી દેરો ધાતડી;
 અગમા મમન ક્યું મેં ધણું, મુજને ક્ષણ મળ્યું તે તણું. ૧૪૬
 તરત પાપથી કયમ છુટિયો, અમૃતધન ચાપી વુઠિયો;
 મુજને સંગ થયો તાહરો, કુંણ પુણ્ય મહિમા માહરો. ૧૪૭
 કયમ મળતું તમારું થયું, શે પુણ્યે મુજ પાતિક ગયું;
 કયમ દષ્ટિ તમારી પડી, વિમૂત કયમ મુજ અંગે અડી. ૧૪૮
 કયમ થયો સાધુનો સંગ, પુણ્યવંત અગ્રું કયમ અંગ;
 નથી કર્યા મેં તીરથ કે વત, નિર્મળ દેહ થયો કયમ તત. ૧૪૯
 જરા જામનવ દીધું દાન, મહારાજ તણું કયમ પામ્યા માન;
 રામ કૃષ્ણ મુખથી નવ કહ્યું, અધ વર્જિત કયમ અંગનું થયું. ૧૫૦
 વામદેવ કહે સાંભળ વીર, શુદ્ધ થયું છે તુજ શરીર;
 તે મહિમા વિભૂતિ તણો, શુણ વિભૂતિમાં જ ધણો. ૧૫૧
 જારે ભરમ તણો છે બેદ, નથી જાણતો એક વેદ;
 ભરમતણા જે ધારક વીર, વર્ણન કરે છે વિષ્ણુ વીર. ૧૫૨
 ભરમતણો છે મોટો મર્મ, જાણી નથી ચક્રતા તે બ્રહ્મ;
 વિભૂતિ જામ્ય તણો લવલેશ, ન જાણે શારદ નારદ શેષ. ૧૫૩
 વિભૂતિ મહિમા તોલ અતિથ, જાણે એક ઉમાપતિ ધ્રિશ;
 ચોક્કસ જ્ઞાન થયું છે મુને, સંક્ષેપે સંભળાતું તુને. ૧૫૪
 વિસ્તારીને કહું એક વાત, ખરી વિભૂતિ સાંભળ ખ્યાત;
 દ્રાવડ દેશતણો એક બ્રહ્મ, ક્રાંતિક કુડા કરતો કર્મ. ૧૫૫
 આડીચોરી ને વિનિયાર, અતિ નીચનો કરતો અંદાર;
 તે તુજ પાપ પ્રકારમાં જોઈ, જમણો પાપી તુજથી તેહ. ૧૫૬
 ખાતો આભિષ કરતો ધ્વંસ, પૂર્ણ મલપાની તે નૃસંસ;
 કુંઈક લોકનાં આપ્યા કાળ, બોહો જન માર્યો રમતાં બાળ. ૧૫૭
 પાપે ધન તે પેદા કરે, માણસ મારીને ધન હરે;
 પાપ થડી આવરદા ધટે, પાપ માન મપાંદા મટે. ૧૫૮
 પાપે દૈવત દીવતું જાણ, પાપે દેહે જાણે જાણ; યાપ;
 પાપે કલંક ચોનિધથી અટે, પાપી રૌરવ નેકે પડે. ૧૫૯
 પાપે દસ્તિપણું જોગવે, પાપે કારાગ્રહ જોગવે;
 પાપે લોખી લાગી લંડ, પાપે દિવાન તણો સિર દંડ. ૧૬૦
 પાપે જીવત પડશે કિટ, કરના લોકો કહેશે કિટ શીટ;
 પાપે તેજ જરા જાણે માન, પાપે નવ દેવાયે દાન. ૧૬૧
 પાપી ખાંત થડી નવ ખાપ, જામમાં જરા કાંઈ નવ લેવાપ;
 પાપીનું ધન લે કાંઈ ચોર, જાણે અગ્નિ હાકમ જોર. ૧૬૨

રજિ મળે ને જુગતે ખુવે, રામા તેની રજની રૂવે;
 પાપે ધન જે પેદા થાય, જર ને જીવ સંગાયે જાય. ૧૬૩
 પાપી ભૂંડો આજ્ઞાણુ તેહ, હોય નઈ અધિકારી એહ;
 માનની મારી ધન લાવિયો, જારિણીને મદિર આવિયો. ૧૬૪
 તેના ધરમાં બીજે જર, તેના મનમાં આવ્યો ખાર;
 પેલા પાપીનું ધન ઝટ હર્યું, કામ અલુધટું તેણે કર્યું. ૧૬૫
 રુદિયા માહે રાખી રીસ, તે પાપીનું છેલું શીશ;
 અપરાધ તેણે નવ સાંખિયો, તેને તો તાણી નાખિયો. ૧૬૬
 વળગ્યું શીરા ધડને તો રહ્યું, તે વેળા એક કીંતુક થયું;
 લોકે તો મરતગ જાણિયો, પગ માત્ર કંઠે પ્રાણિયો. ૧૬૭
 પડિયો ખાડીમાં વરુવે વાન, લાંહા એક આવ્યો મોટો જ્વાન;
 કાઈક વિપ્રના ધરમાં ગયો, વિભૂતિઆળો તે જ્વાનજ થયો. ૧૬૮
 શરીર વિભૂતિવાળું થયું, પાપી ચોર પંજો ત્યાં ગયું,
 રસોઈ અમહાવી યાત્ર્યો અર્ચું, ચાર વિભૂતિનાળા અર્ચું. ૧૬૯
 ચારે અર્ચું રુદેપર ધરે, માંસ તેનું લક્ષ જ કરે;
 તે વેળા પ્રાણ પાપીનો ગયો, સ્પર્શ વિભૂતિ કરેલ થયો. ૧૭૦
 હાથ પગ નાસિક ને કર્ણ, અજ્ઞા જ્વાનના ચારે અર્ચું,
 આઠે અંગ વિભૂતિ ભરી, પાપી પ્રાણ ગયા નીસરી. ૧૭૧
 જોરાળા આવ્યા જમદૂત, ભારે ભૂજ ભધાનક ભૂત;
 લોહ પાશ સાંકળ પ્રચડ, દેવા આવ્યા તેને દડ ૧૭૨
 જીવ બંધન કાઢી જોડલે, કીર્તિક એક થયું તેટલે.

દોહરા.

અંતરયામી સધળે વસે, તે નવ દેખે ક્રોધ;
 વિરાઘર રૂપ છે વામુનું, જગતને દ્રષ્ટે જોય. ૧૭૩
 પાપી પાપ પૂરણ કર્યા, વિભૂત અડી છે કાય;
 જમ એને જે લઈ શકે, ભસ્મતણુ કળ જાય. ૧૭૪
 ભસ્મ લલાટ બાધે ભરી, હયે અંગ ચર્ષ જાપ;
 અવગુણ એમાં અતિ ધણા, (માહ)દેવે કાઢ્યા માફ. ૧૭૫
 લક્ષણુહિણે લોહુ હતો, પારસ ભસ્મ અડી અંગ;
 કરોડ વસા કચન થયો, થયો વિભૂતિ સંગ. ૧૭૬
 અગે ભસ્મ અતિ અડી, જાણી સર્વ જગત,
 જમદૂત લઈ નવ શક્યા, કહેવાયો ભવ ભક્ત. ૧૭૭
 અપરાધી હોય અતિ ધણો, સતવાદી દે શર્ણુ;
 ઉગરી જાય એક પત્રકમાં, મેળ સચવાયે મર્ણુ. ૧૭૮

શિવના ગણે સર્વે લહુ, શિવ આગળ કહી વાત,	૧૯૯
જમદૂત એને લે જશે, એ તો મહા ઉત્પાત.	
વિભૂત અડી છે અગમાં, વિભૂતિવાળા હાય;	૧૯૦
હથા લાવો ઈશ્વર કહે, એવો ભોળોનાથ.	
સેવક ધાયા શિવતણા, માર્યા દૂતને માર;	૧૯૧
વિભૂત અડી અગ એહને, કૃપમ આપ્યા આ ઠાર.	
આજ થકી વારું અમો, ભરમ દેખો ને પાસ;	૧૯૨
તે મદિર તજજો તમે, વસશે મા એ વાસ.*	
જોર જોહને વિભૂતિનું, વિભૂત તણી દિગત;	૧૯૩
શિવ સેવક તે જણજો, જરાવંતી તે જાત.	
રામ રક કે ઉંચ નીચ, પુન કે પાપ અપાર;	૧૯૪
ભરમધારી પાસે જશે, મોકમ ખાશે માર.	
ભરમ અમારી દેહ છે, ભરમ અમારા ઈદ,	૧૯૫
ભરમનડે વ્યાધી ટળે, કાપે સધળાં રીદ.	
શેષ સિર ઉપર ધરે, સરસવ ભાર અકાર;	૧૯૬
ભરમ ધરે શિવ રીઝવે, જગ શરવાનું જોર.	
જોર કશું જમદૂતનું, પ્રીતે પ્રણમ્યા પામ;	૧૯૭
દેહ વિભૂતિ દેખશું, જઈશું નહિ તે જામ.	
આજ અગણે આવીયા, પ્રોઢાં જણી પાપ;	૧૯૮
સાચા શિવ સેવક તમે, કોટિશ્વર્યાંડના નાથ.	
કરણાનિધએક સાંભળો, શિદસોંધુ અમને કામ;	૧૯૯
પાપીને પાવન કરો, તેતું તે શું નામ.	
પાપી મલપી ધાતકી, ધણા દુરિતમાં મર્ક;	૧૯૦
એને તો નાંખત અમો, સત્તાવીસમે નર્ક.	
સ્વભામાં એને સુખ કશું, ન કર્યું તીર્થ કે મત;	૧૯૧
તમે તારો છો તેહને, એ મોહું અચરત.	
શાને નર્ક સરળ્યાં તમે, મહા પાપી કહેવાય,	૧૯૨
તે તારો છો પલકમાં, અચરજ અમને થાય.	
ધીશ કહે રે ધર્મ સુણ, પૂરણ ભરમ પ્રતાપ;	૧૯૩
પાતિક કોટિક જન્મનાં, અમો કર્યો છે માફ.	
જાનું શિવ સેવકતાણું, અડી વિભૂતિ કાય;	૧૯૪
તે પ્રાણી નરકે જતાં, જરદ અમારું જાય	

ભરમ જેની અંગે ધરી, દેખો જ્યારે દૃષ્ટ;	
તેને સૌ પાગે નમો, યિવજી કહે છે સ્પષ્ટ.	૧૯૫
ભરમ દેખી જે કો નમે, તે વહાલો મુજ હોય,	
ભરમધારીને નિંદશે, નરકે જશે સૌય.	૧૯૬
ભરમ જેને અંગે ઝાડી, ત્યાહાં પરકે ક્યમ પાપ,	
ત્રિપુરારી કહે તત્ત્વ મુજ, ગુન્હે કરે છુ માફ.	૧૯૭
સદાય થાઓ વિભૂતિને, અડિ હોય જેને અંગ;	
તેને કાઈ ન પૂછશે, મેળવજો મુજ સગ.	૧૯૮
સ્ત્રાક્ષ ભરમ જેણે ધર્મા, દાખું જેનો દેહ;	
સ્વામીકાર્તિક ગણપતિ સમો, શિવ કહેવહાલો તેહ.	૧૯૯
ભરમ સમુ દૈવત નથી, ભરમ સમી નહિ સિદ્ધ;	
ભરમ સમું સાધન નહિ, અન્ય ન રાઓ રિદ્ધ.	૨૦૦
ભરમ નિત્યે ધર્યા ધરે, તો સરજે ૭ સૃષ્ટ;	
મત્ર બણી મધવા ધરે, તો વરસે છે વૃષ્ટ.	૨૦૧
શેષ ભરમ ધારે સદા, તો અવની લે શીરા;	
શકર કહે જો મેં ધરી, તો કહેવાજો ધરા.	૨૦૨
આઘ મધ્ય અવસાનમાં, જાણીતા નર જેહ;	
વિમાન મળે વિભૂતિથી, તરત ઉધરે તેહ.	૨૦૩
નિંદે જે વિભૂતિને, નવ કોટિ જન્મ તે નર્ક;	
કો આગળ નહિ છુટકો, ધણા દુખમાં ગર્ક.	૨૦૪
કૈક કોટિયા ઉધર્મા, વિભૂતિ ધરતા વેદ;	
પુરાણ પોકારી દહે, જ્ઞાત ન રાઓ ભેદ.	૨૦૫

ચોપાઠ.

વચન શ્રી વામદેવજ તણા, પ્રેતે સાંભળિયા તે ધણા;	
હૈયે હેત પ્રમટ્તો છે હર્ષ, બાવે થયો મુજને તમ સ્પર્શ.	૨૦૬
વળી ભરમ મહિમા કહો મુને, પ્રણમી પાવેનમુ છુ તુને.	
વામદેવ કહે સાંભળ વાણ, કરું ઇતિહાસ તે મનમા માણ.	૨૦૭
અખિલપુરીમાં ક્ષત્રિ એક, વડો વચ પણ નહિ વિવેક;	
ચૂક્યો તેના કુળના ધર્મ, અનેક કુડાં કાપાં કર્મ.	૨૦૮
વટલાવ્યો પોતાનો દેહ, નીચ બાવણ ઉપર જહુ નેહ;	
મદિરા માંસમાં રહેતે મચ્યો, પાપ શુદ્ધિમાં પાપી પચ્યો.	૨૦૯
અભક્ષાભક્ષ અભડાણું ખાય, નિરાંકપણે જરીએ જાય,	
ભૂંડું કર્મ કરતાં ના બીએ, ઢેહેવું ઝાઝું કારણ કાપે.	૨૧૦

- અનામિક રામા શુ રમ્યો, જીવતિ ભેજો ભેગી જમ્યો,
ધણેક કાળે તે નર મુવો, નર્દ તણો અધિકારી હુવો. ૨૧૧
- જમખતના વેડી ધણી, દુખ કયા કદું શી તે તણી,
અગિયાર શત પશુ અવતાર, ક્ષમકામ ખાધા બહુ માર ૨૧૨
- પછી આન યોનિમાં ગયો, હરામપણે હડકાયો થયો,
લેખા વિના કરકા બહુ લોક, સૈને તેના પ્રગટયો ગોક. ૨૧૩
- પચ ઈંદાળી પચે કરી, ગયો આન તે વેળા મરી,
કંક પ્રાણુ હતો જોટવે, કૌતિક એક થયુ તેટલે ૨૧૪
- અનામીકે બાંધ્યા ચર્ણ, તાણે ધસડતો તેને ધર્ણ,
અમિરોત્રી સદનશુ વાટ, જરમ વેરાવળી તે ધાટ. ૨૧૫
- વાટે વિભૂતિ ઢમલો હતો, છેક લપટાયો તેમા છતો,
જ્યા તે વેગા તેના પ્રાણુ, પ્રથમ અદસસ્તો દુતો જાણુ ૨૧૬
- અતકામે હોય જેવી મતિ, તેહ જીવની તેવી ગતિ,
'પુણ્ય પાપનાં કૃત્યો ધડે, મર્ણુ સમય તે આવી અડે ૨૧૭
- જગ તરવાને તેને જડી, અમ બધે વિભૂતિ અડી,
આપ વિચાર્યું ઉમા ઈંચ, એને જરમ અડી છે શીશ. ૨૧૮
- એ પ્રાણી જે નરકે જશે, તે ખાંપણુ આપણને થરો,
યમદૂતને જવા નવ દીધ, કરજાનિધે એમ કરજા કીધ ૨૧૯
- અવશુણુ તેના ન ગણ્યા હિર, વૈકુઠે વાંધ્યો થઈ સુર,
ઉગાંપાંએમ અનેક કરોડાલાખ, ચક્રણ શાસ્ત્રપુરે છે સાખ ૨૨૦
- મુનિધે માંડી મહિમા કલો, લક્ષવસા બ્રહ્મ રાક્ષસ લલો,
કહે પિશાચ હવે હું તયો, ભાગ્ય મુભાગ્ય જરપૂરે લયો. ૨૨૧
- આત્મ જ્ઞાન થયું છે મુને, તેહ વાત માંડી કદું તુને,
પચીસમે જાવ થયો કુરભ, કામી કપગી હું કહેવાય ૨૨૨
- એકે પુણ્ય મેં તો નવ કર્યું, પાપ ધન લગારે ભર્યું,
મહારી પાસે રહેતો એક બ્રહ્મ, ધારે તે શિવ પૂજન ધર્મ ૨૨૩
- આજો દહાડોશિવશિવ કરે, બિક્ષા માગી પેટ જ ભરે,
ઉદર ભરી નવ મળતુ અન્ન, મારુ તેઉપર માન્યુ મન ૨૨૪
- અળચક વેઠું બહુ જૂખ, તેનું મેં જાણ્યું કાંઈ દુખ,
ખસાયવે મેં પૃથ્વી કરી, પામ્યો અન્ન તે પેટ જ ભરી ૨૨૫
- તેહ વિપ્ર થયો પ્રસન્ન, કરાવ્યું શિવનું દર્શન,
ત્રિપુડૂ વિજૂતિ મુજને કીધ, પ્રસાદ શિવનો કરમાં દીધ ૨૨૬
- ચડ ભાગ તજીને તેહ, ઉમા નૈવેદ્ય આરોગ્ય એહ,
આજા જન્મમાં પુણ્યએટલું, તમ આગળભાખ્યું તેટલું ૨૨૭

કીધુ એટલું પુણ્ય કાજ, મુજને મળિયા છે મહારાજ;	
જનમ તપાંની મુજને જડી, અગ વિભૂત તમારી અડી.	૨૨૮
પૂર્વજ-મનું પરઠ્યું પુણ્ય, નિમેષ માત્ર રહી નહિ નૂન્ય;	
જુગતે આત્મજ્ઞાન મળિયું, પુણ્ય પુરાતન પરમાણિયું.	૨૨૯
જાણુ અગાણુ વિભૂતિ કરે, તેના સૂત ધિકાતેર તરે;	
કોણુ મંત્રને કોણુ જાતંત્ર, મહારાજ કહો જાણો જે જંત્ર.	૨૩૦
કોણુ પદ્ધતિ પૂજન પાઠ, અંગ પવિત્ર થાયે જ્યમ આઠ;	
કહો શાની વિભૂતિ કરે, શા શા ધર્મ વળતા આચરે.	૨૩૧,
ધરે વિભૂતિ કૃણુ કુણુ વર્ણુ, તથા તેહ સબળાવો કર્ણુ;	
નિભૂતિ કરા જુજવા ધર્મ, કૃપા નિધાન કહો તે કર્મ.	૨૩૨

દોહરા.

વામદેવ વાણી વદે, તરણુતારણુ એ તત્વ;	
મંત્ર કહી જે ના'વડે, નમ. શિવાય એ સત્વ.	૨૩૩
જપ તપ સાધન અન્ય નહિ, ન કરતો ઝાઝુ કૃત્ય;	
ધમ્મર નામથી ઉધરે, સ્વર્ગ પમાડે તર્ત.	૨૩૪
વામદેવ વાણી વદે, પિત્રાસ સાબળે પ્રીત,	
શૌનક મત્સ્યે સૂત કહે, ભસ્મ તણી જે રીત.	૨૩૫
બ્રાહ્મણુ ક્ષત્રિ વૈશ્યને, યજ્ઞ ભસ્મ અધિકાર;	
જળરૂપી ભસ્મ તે શુદ્ધને, નમ. શિવાય એ સાર.	૨૩૬
અચાનક જે અન્ય વર્ણુને, યજ્ઞ ભસ્મ મળી જાય;	
પ્રાપ કાંઈ પરઠે નહિ, કાયા નિર્મળ થાય.	૨૩૭
એ રીતે જે લેખ છે, ચતુર વિચારો ચત;	
શ્વાન કહ્યો સ્વર્ગે ગયો, તમ ઉધરે જીવ અનંત.	૨૩૮
મહિમા શ્રી મહાદેવનો, અદ્ભૂત આ આખ્યાન;	
જેગેશ્વર સૌ જાણુશે, વખાણુ કરે વિદ્વાન.	૨૩૯
તારક મંત્ર ત્રિલોકમા, પુરાણુ પુરાણો પય;	
શિવ સંતોષ એ દારણે, જ્ઞાનતણો આ ગ્રંથ.	૨૪૦
ગાય શીખે ને સાબળે, સ્વપ્ને ના'વે શોક;	
ભવસાગર ભટકે નહિ, સદૃશ પામે શિવ લોક.	૨૪૧
મનરાજિત માગ્યા મળે, ધણી લક્ષ્મી ધરસન;	
નિર્મળ થાય નિમેશમા, પામે પ્રીતિ પુત્ર.	૨૪૨
ગંગા નાહ ને ગોમતી, કાશિ ને કેદાર;	
શિવ મહિમા જે સાંભળે, એ પુણ્ય અપરપર.	૨૪૩

લક્ષ્મી આમળ વિધ્યુએ, કરી રૂડી કથાય;	
નારદને જણા કહે, જોએ વાત જથાય.	૨૪૪
સિતેર સદસ મંત્ર શિવતણા, વ્યાસે કહ્યા વિવેક;	
પંચાક્ષર પદતાં શ્રમ નહિ, અતિ નિર્મળ એ એક.	૨૪૫
રામ કયા રસભર લહે, કે જહોતરખંડ;	
ત્રિજું નર્મદા મહાત્મ જે, ટાળે જમના દંડ.	૨૪૬
પંદર અધ્યાય પવિત્ર એ, સાંભળતાં સુખ થાય;	
જમ સાથે જોરો કરી, સદજ સ્વર્ગમાં જાય.	૨૪૭
શિવ પૂજે શિવશિવ કહે, વાણી શિવ વિલાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણા, કહે કવિ શામળાનંદ.	૨૪૮

(ઈતિ શ્રો બ્રહ્મોત્તરખંડે) વિભૂતિ મહિમા વર્ણન નામનો પંચદશોધ્યાય.

અધ્યાય ૧૬ મો.

દોહરો.

શ્રી મુખ સેતું શારદા, બ્રહ્મતનયા બ્રહ્મરૂપ;	
સકળ સૃષ્ટિ સુખદાયની, જમે જોળતા શૂપ.	૧
ઈશ અલક એક અધિપતિ, અકળસ્વરૂપ અબેદ;	
નિર્ગુણ સગુણ નિધિ નરપતિ, વર્ણન વાણી વેદ.	૨
એક અલક શક્તિ ઉમા, ત્રિગુણ તેનો તોભ;	
પંચ મહાભૂતે પરવર્તી, શ્રુતિ જોએ એ જોલ.	૩
કાળ રૂપ કીર્તાર કૃત, અસંખ્ય રૂપ અતિ નામ;	
બાંધું બંધારણ બુદ્ધિએ, સકળ સૃષ્ટિ સુખધામ.	૪
સાઠ પળે પાટકો બની, દિન ધડી સાઠે થાય;	
આઠ ધડી એક પ્રહરની, આઠ પ્રહર દિન જાય.	૫
ત્રિસ દિવસ એમ કદંબા, પુરણ થાય તવ માસ;	
સંવત્સર માસ બારે ફરે, અરુણ ઉગેત પ્રકાશ.	૬
દશ ચત્ત સહસ્ર લક્ષ કોટિયા, કિર્ણુ કળે નહિ કોપ;	
ગણતા યાકી સસવતી, બીજું કોણ એ જોય.	૭
વિશુધ પંડિત જે જે થયા, વિલા તણા વિવેક;	
કવિ કહે કહું કેટલા, આવડે કેરા નેક.	૮
રજ ઉડે અમ સૂર્ય કણ, અણુ એક તે પણ નામ;	
પૂર્ણ થાય એ પાંસડે, કિરતાર તણાં એ કામ.	૯

શત પરમાણુ એક કણું, કણું સહસ્ર નળ એક;	
સોળ નળે એક જવ ઠલો, વિઘ્ના માંલ વિવેક.	૧૦
આઠ જવે અંગુલ લણે, હાય ખત્રાસે હોય;	
દશ હાથે એકદંડ છે, વાંસ દશ દંડે જોય.	૧૧
સહસ્ર વાંસનો એક કોસ, જ્યોજનન ચારે જોય;	
પંચાસ કોડ જ્યોજનન ધરા, કીરતાર કરનારો કોય.	૧૨
સપ્ત દ્વીપનવખંડ નિધ, સપ્ત સાગર દિલ દીઠ;	
મેઠ માન મહિમા ધણો, પૃથ્વી કેરુ પીઠ.	૧૩
અતળવિતળ સુતળનિતળ, રસાતળ, તળ, પાતાળ;	
શેષનાગ મંદિર સહિત, વસે વડેરો બ્યાલ.	૧૪
બૂર્ણુવ સ્વર્ગોક છે, મહાજન તપ ને સત્ય;	
ચૌદ લોક એમ સ્વર્ગમાં, ઉતમ ઉપાપત્ય.	૧૫
ચૌદ અયુત ધર્માંડ એક, એવાં એકવિસ કોડ;	
એવાં નિત લાગે ધડે, નિરંજનની નવ જોડ.	૧૬
ખટ કણુ ખસખસ તણુ, તેનો સરસવ એક;	
ખટ સરસવ ચોખો યશે, ન્યાવટ કેરો નેક.	૧૭
રતિ ખટ ચોખે રમણુ, તણુ રતિ એક વાલ;	
સોળ વાલે ગદ્યાંશુકો, ખરો બંધાવો ખ્યાલ.	૧૮
તોલો બે ગદ્યાંશુકે, અતુર તોલા આળીસ;	
એક શેર એતો યશે, એમ ગણો હરનિશ.	૧૯
મણુ શેર આળીસનો, દ્વાદશ મણિ માણિ હોય;	
સોળ માણી ઠળશી કહે, દેશ ભિખ કેહ કોય.	૨૦
દેશ દેશની બોલિયો, દેશ દેશનાં નામ;	
દેશ નાખા જુજુવી વિગત, કર્યું કીરતારે કામ.	૨૧
અગણિત ભેદ અસંખ્ય છે, પરવશ બાવન પાસ;	
બુદ્ધિ રહી બત્રીસમાં, બાંધી બારે રાશ.	૨૨
જેવરલા જન જાણુશે, કીરતાર તણું એ કામ;	
એક થકો અનેક છે, જુજવો ઠામો ઠામ. ^૧	૨૩
સરસ્વતી શોભી રહ્યાં, માયા રૂપ એ મૂલ;	
નિશંબર (ન) આળખાવશે, સેવો એહ અતૂલ્ય.	૨૪
કાષ્ઠક જાએ જાતરા, ધારે કાષ્ઠક ન ધર્મ;	
પૂજે કાષ્ઠક પ્રતિમા, કાષ્ઠ કરે ખટ કર્મ.	૨૫

કોઈક પૂજે વિધ્વને, કોઈક પૂજે શિવલિંગ;
 કોઈક પૂજે ચક્રિતને, નાદે દો નિર્મળ ગંગ.
 દો પૂજે પુગમી પીપળા, કો પૂજે ગુણ આપ;
 સર્વ મામ ઈશ્વરતણા, રીઝે વેંકુઠ રાય.
 મત સાચે મદિમા મળે, જૂટે જશ ન હોય;
 રૂજે વિધ્વ વિશ્વાસથી, કુટે ન મળે કોય.
 સાચે દિલ શિવજી મળે, ક્યે શાસ્ત્રની છાપ;
 ખોજ ખોળી દાદશે, આત્મ તત્વથી આપ.
 પ્રથમ પૂજુ ને પ્રણમું, અનુર્ભૂજ દેરા અર્થ;
 કરણ કરે કરણાનિધિ, કયા સંભળાવું કર્ણ.
 શુભ શુદ્ધિ જો સરસ્વતી, કહેનારો કિરતાર;
 કવિની શુદ્ધિ કેટલી, દેવી તું દાતાર.
 સૂત કેદ શૌનક મુલો, કરજોડી કદું વાત;
 અથવું અધ્યાય સોગમો, વિશ્વ કરું વિખ્યાત.

ચોપાઈ.

ગણપતિ દેરા પૂજું પાપ, સેવું થી સદાખનપુરી માય;
 સૂત ક્યે શૌનક કહે વાત, શિવ મદિમા રૂડો સાક્ષાત. ૩૩
 જેદ જામ છે શિવને શરણ, હૈય નીચ નદિ તેને મન;
 તરણા ઓથે કુગર ધલો, કદું મદિમા વિભૂતિ તોલો. ૩૪
 ઘણ પિશાચ પાપી પ્રાણિયો, વિભૂતિ દેરો જશ જાણિયો;
 વિશંકર રહે વિભૂતિ માંધ, હવે ખોજતા ફરીએ કપાંધ. ૩૫
 વિભૂતિ શિવ ને વિધ્વું પ્રાપ્તિ, થયો ગ્રાસ દેખાને મુખી;
 જડી મુને જલકંઠી જાય, પ્રદક્ષિણ કરીને લાગ્યો પાગ. ૩૬
 મદારાજ વિભૂતિ શાની કરું, કિયો મંત્ર બોલીને ધરું;
 ભગ્ન તણા જે ત્રોવિધ તંત્ર, મદારાજ કહે માંડીને મંત્ર. ૩૭
 વિભૂતિ કાને કરવી ઘટે, આવાગમન શી રીતે મટે;
 દંવત એવડું એમાં કયમ, સાચું કહોને મારા સમ. ૩૮
 હું પતિત ને પાવન તમો, પ્રણામ કરીને-પછં બચો;
 તરણ તારણ નૌકા નિ જીમ. ૩૯
 કાને સાંભળ્યું નવ ચૂં
 તજે ભસ્મ તો પૂરણ;

૧મ શીટી રૂડો
 પૂજુ ૧ નદિ ૨

વેદ શાસ્ત્રવત્ત જે છે જ્યા, કોડે તે સંભળાવો કથા;
 વામદેવ કહે સાંભળ વીર, એકવાર ત્રવેણી તીર. ૪૨
 મહારાજ રાજ રાજેશ્વર રૂપ, સાં પધાર્યા ભોળો ભૂપ;
 ઉમા વામાંગ જટામાં ગંગ, નિર્મળ ક્ષણી શોભે છે અંગ. ૪૩
 નારદ બ્રહ્મા ને પ્રજાપતિ, અષ્ટમા સિદ્ધ નવ નિદ્ધિ અતિ;
 શ્વ આઘ તેત્રીસે કોડ, કરુણાનિધિ આગળ ઉભા કરજોડ. ૪૪
 વિષ્ણુ સહિત વિષ્ણુના લોક, શિવ દર્શન સમાવે શોક;
 અષ્ટકુળ પર્વત નવકુળનાગ, સાત સમુદ્ર ભણીતા ભગ. ૪૫
 નવસેં નવાણું જે ગંગ, અસાચા આપે ઉજવળ અંગ;
 ચંદનાદિક જે વનરપતિ, આપે નાર રૂપે એ અતિ. ૪૬
 નવ ગ્રહ આઘે સૂર્ય ને ચંદ્ર, સ્વર્ગલોક શું આપે ઇન્દ્ર;
 પચાસ કોડ પૃથ્વીની પીઠ, દેવ સહિ તે ઠામે દીઠ. ૪૭
 એક ખમ્બુ, દશ મુખ, શત મુખસાર, કંઈક જનને મુખ હજાર;
 એક એક દ્વિદર શત કરસોય, અસંખ્ય કરવાળા પશુજેય. ૪૮
 કોને પાંખ કોને નહિ ચર્ચુ, કોને નેત્ર નાસિકા કર્ણ;
 શિવ સંધાતે શોભે સર્વ, પવિત્ર હતું તે દહાડે, પર્વ. ૪૯
 અંકગિત શિવની શોભા ધણી, શેષસરખે ન જાયે વરણી;
 ગ્રાકણ સાકણ જૂતાવળ પ્રેત, જક્ષ કિનર ગંધર્વ સમેત. ૫૦
 નગ પન્નગ નદીઓ શિત્ર સંગ, પૃથ્વી પીઠ પર શિવના લિંગ;
 સર્વ લોક સેવા કારણે, ખોલો પૂજા શિવને આરણે. ૫૧
 સમદ્વીપ નવે ખંડ નામ, ઠાવો નહિ શિવ પાસિકો ઠામ;
 અંકગિત એ કોણે ન કળાય, પુરણ પાછળ સેન પળાય. ૫૨
 અજર અજરામર અશરણુ શરણુ, જમ, જરા જેને નહિ મરણુ;
 આઘ અંત એતો અવિનાશ, કોટિ અરુણ પુરણ પ્રકાશ. ૫૩
 અષ્ટ હૈરવ વિરભદ્ર બ્રૂપાળ, ધર્મ રાજ યમકિંકર કાળ;
 ચાર મુક્તિ ચોરાશી ખાણ, અડસઠતીર્થ છે પુણ્ય પ્રમાણ. ૫૪
 ભારે ભાષ્ય કરે ભારતી, ઇન્દ્ર ઉતારે છે આરતી;
 વિરંચી વિષ્ણું ભાષે વેદ, બણે વ્યાસ ભારતના બેદ. ૫૫
 વેણા નારદજી ત્યાં વહાય છે, શામ જાન ગાજ ગાય છે;
 એટલે સનહુભાર આવિયા, બ્રહ્માદિકને મન ભાવિયા. ૫૬
 સભા સહિત ઈશ્વર ઉઠિયા, અમૃત કેશ ધન પુઠિયા;
 સૌ કોએનમાઝું રીરા, અંત કરણુર્મા રીઝ્યા ઉમાપતિ ઇરા. ૫૭
 પ્રણામ કરી સૌ લાગ્યા પાગ, સુંદર આસન આપી ભગ;
 તે ઠેકાણે જે હવી તે રાજિક તે રાજિક.

ચર્ચ પુષ્પ વૃષ્ટિની વૃષ્ટ, શોભી બાંધી નૌતમ ધૃષ્ટ;	
વીર બધા વખાણે વાત, ધર્મ ચર્ચાની શુભ સાક્ષાત.	૫૯
સનહુમાર પામે લાગિયા, ઉપદેશ શિવપામે માગિયા;	
સંદેહ એક ઉપંચો છે મુને, સહુ સાનિધ્ય પૂછ્યું એકિને.	૬૦
પાપી મુર પાળે પાતકી, ગૌઆણણુ કેરા પાતકી;	
ખરદારા શું રાખે ખ્યાર, ધ્વજદોહ કુંડા કરનાર.	૬૧
અહનિદામાં બીના રહે, ખટ ચાત્રને ખોટાં કહે;	
નિંદે વિપ્ર ને નિંદે વેદ, હરિહરમાં ગણે જે ભેદ.	૬૨
ખાંતે નિંદે ખટદર્શન નીત, પાપવાતમાં પ્રસન્ન રેહ ચિત;	
અપેયા પાન જે કો નર પીએ, અનર્થ વાત રીઝિયા રીએ.	૬૩
મહિરા ભટ્ટી માંડે જંગ, તલ તરુજ પીલ્પાના તંત;	
સાંભળે નહિ પુરાણ કે વેદ, શિવ ભક્તથી રાખે ખેદ.	૬૪
આણણુની નિત્ય નિંદા કરે, પરને દુઃખ દેખી નવ ડરે;	
આણણુ ઓશું કરે વ્યવહાર, પડોથી ઉપર રાખે નિત્ય ખ્યાર.	૬૫
લક્ષ્મી પારકી છુટી લિયે, માર્કું કરતાં મન ના બીએ;	
પંક્તિ ભેદ કરે પાપીઆ, સતી નારતણા શાપીઆ.	૬૬
ગોત્ર હણીને લે જે ગર્થ, પતિવ્રત ભાગવામાં સમર્થ;	
કન્યાદાન ઉપર કર કરે, વહેલી નીકિ પાગ જ ધરે.	૬૭
કરે મંદિર દેવળ ને ઠામ, બાએ ગોચર ભાગે ગામ;	
પાપી એવાં પાતક કરે, પુણ્ય વિના તે કંઈ પેર તરે.	૬૮
એવા પાતકીથી મન બીહું, તેને તરવા ઢેકાણું કિયું?	
ચોરે સોનું ચોરે ધાન, વગડે વાટ પડાવે રાન.	૬૯
અતિ વાત કરે આડીઓ, વ્યાહે ચિત ચોરી આડીઓ;	
ખીર નીર કરે એકાં, છુટિ જોગી કરાં મહાં.	૭૦
પર ભુવતિ સાથે જરીઓ, પર પુરુષ ધૃષ્ટે નારીઓ;	
અહસ્ત જો અતિથી ખામ, પર સંગાતે જરી જાય.	૭૧
કુડ કપટ વિશ્વાસ પાતકી, ઔઠા ક્યમ તરશે પાતકી;	
તે દુઃખે ભુરું છું અમો, સંદેહ એહ ભાગોણ તમે.	૭૨
વેળા પાપી ક્યમ વામશે, ઔઠાં મુખ તે ક્યમ પામશે;	
જપ તપ સાધન ન કરે પુણ્ય, જમતાં મત ન પાળે મૌન્ય.	૭૩
ન કરે પૂજન પદ્મ પાક, સ્વર્ગ તણી ક્યમ પામે વાટ;	
ન કરે દેવ તણાં દર્શન, પરમેશ્વર ક્યમ થાએ પ્રસન્ન.	૭૪
કળિયુગ મહિ યારો કોપ, વેદ માર્ગ વિલાનો લોપ;	
ધર્મ ચુરુ યારો સૌ ધૂર્ત, બવ નામ તણ બજશે શૂત.	૭૫

સાધુ જન રોધ્યા નહિ મળે, ઔપધી રસકસ ચોરી ફળે;	
અધર્મ અન્યાય યાશે ઘણા, માઠા કામમાં નહિ રહે મણી.	૭૬
કિરતાર તણો બહુ યાશે કોપ, સદ્વિદ્યા લક્ષ્મીનો લોપ;	
કયા કીર્તનના ગાથા થશે, વેદ વિદ્યા સૌ અલેલી જશે.	૭૭
શ્રી વર્ણાવર્ણુ રહે નહિ ધર્મ, કુળવંતા કરશે કુકર્મ;	
ભ્રમ માર્ગમાં યાશે શ્રષ્ટ, કંઈક લોકને દેશે કષ્ટ.	૭૮
બ્રહ્મવિદ્યા કરવા સૌ જશે, અનર્થ અન્યા નીતબોહ થશે;	
સ્વસ્થ ધાન્ય ને સ્વસ્થ જ મેહ, દુઃખ પામે સાધુના દેહ.	૭૯
પિતા પુત્રી શું રમશે જાન, ભામની નવ રાખે પતિ ભાર;	
અકાળ યાશે વારુ વૃષ્ટ, કોડ વિદ્ય કળિયુગમાં કષ્ટ.	૮૦
માગ્યા નહિ વરમે કંઈ મેહ, સીંગશે બોહ સાધુના દેહ;	
દુરિતપણે દાખે સૌ દુઃખ, લક્ષા ભોગવશે ભૂંડી વૃષ્ણ.	૮૧
*દેશપતિ દેશે બહુ દંડ, સાધુ શર ને લંડ અશંક;	
ઉપાત અતિશે એવા થશે, પરમારથ પાતાળે જશે.	૮૨
પાપી પામશે સુખની સિદ્ધ, રુડાને ઘેર નહિ રહે રિદ્ધ;	
સુપાત્રને કો નહિ દે દાન, મનમાન્યા નહિ પાકે ધાન્ય.	૮૩
અસ્થ આયુષ્યને અસ્થ જ શુદ્ધ, અસ્થ સેવા સાધનની સુદ્ધ;	
અકાળ મૃત્યુ યાશે અસ્થ, સુખ સુશુદ્ધિ નહિ કો સ્વસ્થ.	૮૪
કયા કીર્તન કંઈ કુડાં થશે, જરી જાર વૈષ્ણવહિન વશે;	
જર જર જંખે બાહુ જગત, વાધે રોમ સૌરવરકત.	૮૫
કુડા કૃત્ય કરશે કામની, ભત્રાને તજશે ભામની;	
જાર કરે ગુણવંતી ધણી, રળે નારી ને રીઝે ધણી.	૮૬
કન્યા વિક્રય ઉત્તમ કરે, મા બાપ રહે ને અર્લાદ મરે;	
મદે તૃણવત માણસ મારશે, સાચો જૂઠાથી હારશે.	૮૭
દામ લોભે ગણશે નહિ દોષ, અસદ્ પંથના કરશે ઘોષ;	
હુટ રાય રેયતનાં ધન, મોટા જનનાં માઠાં મન.	૮૮
ઘેર ઘેર અધર્મની બોહ રીત, પિત્રિ શ્રાદ્ધ ઉપર નહિ પ્રીત;	
વ્યર્થ વૈષ્ણવનો ધરશે વેશ, સમર્પણે લક્ષણ નહિ લેશ.	૮૯
હરિજન કો જોપસો હશે, તેની બાધ નિંદા થશે;	
પામશે પેરાગીનાં નામ, ચાન હિન બટકે ગામે ગામ.	૯૦
ગુંણ કેડે બહુ અવગુણ કરે, પાપ કર્મ કરતાં નવ ડરે;	
કુળ જોર તણા તો ગુણવામશે, ઉત્તમ અન્ન બીજા પામશે.	૯૧

એકાં શુદ્ધાં ધોરો બ્રહ્મ, ક્રાંતિક એવાં થાશે કર્મ;	
જોહો પાપનાં વાવે બીજ, રામ નામ ઉપર નહિ રીઝ.	૯૨
વાવે તેવું લણશે સર્વ, હરિ ધડી નહિ સાંખે મર્વ;	
ધરા રસ વિનાની યશે, પુણ્ય પાતાળે પેસી જશે.	૯૩
અધમ જાત ઘેર ઇતસવ થશે, જોગ પુણ્ય સૌ જોવા જશે;	
મતાખત મમાલિક પાંચ, લાગત જન લેશે બહુ લાંચ.	૯૪
દિન દિન પ્રત્યે દેશ દુકાળ, ગુરુને મૂંઝવે દેશે ગાળ;	
પાટ ધાવો દેશે મર્યાદ, દેવ તણો શિર સહેરો દડ.	૯૫

દોહરા.

વહુ સાસુને મારશે, ખડખડ હસશે પુત્ર;	
પસલી સાળી પામશે, ગૃહસ્થતણે ધરમૂત્ર.	૯૬
અનમિક તુળસી વાવશે, ગળી વાવે ગુણવંત;	
વડ પીંપળ વાટે સદા, સોધ્યો ન મળે સંત.	૯૭
કોક કથા રમે વાંચશે, અધમ આપે ઉપદેશ;	
અલક્ષામક્ષ ઉત્તમ કરે, લગ્ન નહિ લવલેશ.	૯૮
નીચ નદીએ નહારો સદા, પ્રીતિ કરે પૂજન;	
વિમ્બ વસુધા વાવશે, વણ નાહે જમે અન.	૯૯
જારી કરવા ભુવતિ જશે, કશો કુડાં કાજ;	
છેક સગપણમાં છગ થશે, લોપાગે એમ લાજ.	૧૦૦
ગાય વિમ્બ ને પીંપળો, તે નહિ માને કાજ;	
પાખંડીને પૂજતાં, હર્ષ ધણેશે હોય.	૧૦૧
સાધુ શિવ મેવા તજે, ગુણવત તજશે મંત્ર;	
વરતીક વિદ્યા વાધશે, રૂકો નવ રહે રંગ.	૧૦૨
રામ નામ કે નહિ લહે, શિવ પૂજન નહિ સાથ;	
પારિજાતકને પરહરિ, ગોખરુ આસે હાથ.	૧૦૩
ધણી બેઠો દ્રષ્ટે ભુવે, ભુવતિ રમતી જર;	
લપકા ખાય રામા તણા, ભરતારનો નવ ભાર.	૧૦૪
ન્યાય બૃહો નરપતિ કે, જરથી પામે જોર;	
ચાહ નર શબિયે ચટે, મહાસે ચંડાળ ચોર.	૧૦૫
દાતાને સૌ દંડશે, દાતા પામે દુઃખ;	
મુમ નર કરશે સાહેબી, લલા વેઠશે બૂખ.	૧૦૬
મિલિત્યારી વૈષ્ણવ થશે, ધરે તિલક ને માળ;	
કરે ચાગા ચતુર્ધના, પ્રોદા ખગવત ખ્યાલ.	૧૦૭

વૈરાગી બનશે વાધરી, શેળી કંથા સંગ;	
ધરસૂત્ર પુત્ર ગૃહસ્થાવટે, રામા સાથે રંગ.	૧૦૮
વલ્લભકુળના વિપ્રવર, અધર્મ ધારતા ધર્મ;	
વૈષ્ણવમાં જારી રમે, કરશે કુડાં કર્મ *	૧૦૯
અદ્વાયી પુણ્ય નહિ કરે, નહિ માને વિપ્ર બોલ;	
નિંદે તે શિવ નામને, ત્રિપક્ષ કુડો તોલ.	૧૧૦
પોતાના કુળમાં ખરણશે, પાંદા પુત્રી પુત્ર;	
ઝડા જન કુડાં કરે, ધરધરમાં ધરસૂત્ર.	૧૧૧
જોગી જંગમ રોવડા, જાહચારિ સન્યાસી જાહ;	
લક્ષ્મી લાલચ લોભમાં, ધારે નહિ કા ધર્મ.	૧૧૨
વેશ વગોવે સર્વના, જોશવરીનો 'જોગ;	
જોગી જીવતી રાખશે, ભોગવે કુડા ભોગ.	૧૧૩
કુડા જન કવિતા કરે, અદ્વૈત ગાણુ નહિ ગાય;	
સંભળાવે રાગાર રસ, લોકો લંપટ યાવ.	૧૧૪
જાર પિયા જીવતી થશે, માડી જીદિ દે માત;	
ધણી સુંણી તે દરખશે, તોલ માનશે તાત.	૧૧૫
નારથી નર નિર્બળ થશે, પ્રેમદા કરશે પ્રીત;	
માન મેળવશે માનની, રૂડી નહિ રહે રીત.	૧૧૬
એમ અધર્મ અનેકધા, કળિયુગ માહે હોય;	
ધર્મોજય આખર થશે, તેહ ન જાણે કોય.	૧૧૭
બોહો પાપી જન જીડશે, જાણ્ય વિષુ જગત;	
પુણ્યવંતા પ્રાણી પ્રીછશે, વપુ વિશે વિગત.	૧૧૮

ચોપાઈ.

કળિયુગ મધ્યે વસે બહુ કુડ, મમત માર્ગ અધાવે મૂઠ;	
રાંધણુ નીચતણાં રાધશે, શુદ્ધ મેવામાં તત્પર થશે.	૧૧૯
વિષમ જાત બણશે વિદાય, નિર્મળની હોશે નિંદાય;	
શિષ્ય થશે શુભ સુદરીતણા, એહ અધર્મ આચરશે ધણા.	૧૨૦
ગુરુપત્નીશું ગમન જ હોય, સખ્યા ન ગણે તેની કોય;	
જીવતી જન કરશે બહુ જાર, ભરતાર તણે નહિ રાખે ભાર.	૧૨૧
જાર વિના જીવતી નહિ જમે, પરણ્યા પિયુને દુઃખે દમે;	
અદ્ય વૃષ્ટિ ને મોઢાં અન્ન, વગર જોષતાં વરશે ધન.	૧૨૨
સ્વર્ગ વિશે સંચરશે ગગ, સકળ તીર્થ જશે તે સંગ;	
પંચ સહસ્ત્ર કળિયુગના થશે, આમ દેવતા જોતાં જમે.	૧૨૩

દશ સદસ્ય યાશે કળિ કામ, અદાથી નહિ લે કે નામ;
 કયા કોર્તન અવશે નહિ મુજે, બાવે બાંડ બાપાઓ ભજે. ૧૨૪
 ચત દસતનાં મોટાં ઝાડ, દશ દસતનો હોયે તાડ;
 સાત વર્ષે હોયે સ્ત્રી ધર્મ, સોળ વર્ષે કુળ કેરાં કર્મ. ૧૨૫
 વણીવણી નહિ બ્યવહાર, એકવીસ હજારે એકાકાર;
 ભણે ભણ્યા વિણ પંડિત આપ, વેદ નીચે ગ્રહે વેચાપ. ૧૨૬
 તિથિ ભણે તે જ્ઞેશી થશે, એવો કાળ કઠિણ આવશે;
 પુરુષાર્થ પુરુષ કરે નહિ કાપ, સતવાદી જેવરલે જ્ઞેપ. ૧૨૭
 પુરાણ જૂઠાં કહેશે પાઠ, ઠોકું બોલે કરશે કાઠ;
 નવા નવા નિપજાવશે ધર્મ, પિતા પુત્રની ન રહે ધર્મ. ૧૨૮
 વૃદ્ધ મર્યાદા વહેતી જશે, એવા કળિ કાળે નર થશે;
 વિરલા જોગી વિરલા જતિ, લડપુરુષ ગ્રહે સ્ત્રી માહ સતી. ૧૨૯
 વિરલા સાધુ વિરલા સુખી, વિરલા લાયક વિરલા રુખિ;
 વિરલા સિદ્ધ મુનિને યર, પાખંડી નિપજશે પૂર. ૧૩૦
 સાચ સ્વરૂપ ને જાહે જુદું, પાપ પદારો સૌની પુંક;
 સાચા બોલા વિરલા કવિ, કવિત વાતો કરશે નવી. ૧૩૧
 એમ જગત બાધું આવરે, મહા પાપી કહો કંઈ પેર તરે.

કોહુરા.

સનકુમારે પૂઠિયું, કીર્તાર આગળ કરજોડ;
 મહારાજ મુનેનથી સૂઝતું, મૂકી કહું મનનો મોડ. ૧૩૨
 પાપી કષમ પાવન થશે, કરનારા કુડાં કામ;
 મહારાજ જાણાવો તે મુને, કરવા કેરા કામ. ૧૩૩
 સનકુમારને સિવ કહે, વેદ વચન વિખ્યાત;
 એક ઉપાય તરવા તણો, સ્વરૂપ બ્યથે સાક્ષાત. ૧૩૪
 ધરે વિભૂતિ વપુ વિશે, ત્રિપુંડ લલિત લલાટ;
 એજ ઉપાયે ઉધરે, વામન કે વૈરાટ. ૧૩૫
 પુંક જ જળ પરહે નહિ, ચંપે ભ્રમર ન જાય;
 કરણીસ ભૂત્ય ભુલા બ્રમે, કાયા નિર્મળ થાય. ૧૩૬
 ભક્તને જગત અડે નહિ, સિદ્ધને ન અડે યાપ;
 ભરમ ધારીથી જમ ડરે, વેદ પુરાણે છાપ. ૧૩૭
 જૂખ્યાને સુખ ના અડે, નકુળથી નાસે નામ;
 યમદૂત અડે નહિ ભરમને, કરી નાસે પડે ભાગ. ૧૩૮
 હંસ માંસને ના અડે, ચહાને ન અડે બેદ;
 યમ કિંકર અળગા રહે, વાણી બોલે વેદ. ૧૩૯

ભરમ થઈ ભવજળ તરે, વેદ લખાણા વર્ગ;	
અંતે આપે મોક્ષપદ, સહજે પમાડે સ્વર્ગ.	૧૪૦
અગ્નિથી સૌ ઓસરે, લોહે નહિ કલિક;	
જંમને માથે જૂલમ છે, બલિષ્ઠ ભરમની ખીક.	૧૪૧
દરિદ્રને દુઃખ દામનું, માનવને દુઃખ મર્થ;	
યમક્રિકરને ભરમનું, હંસ ન યાયે હર્ષ.	૧૪૨
હનમંતાનમે જ્યમ રામને, ભક્ત નમે જ્યમ પ્રભ;	
યમદૂત નમે એમ ભરમને, ધારી રૂડા ધર્મ.	૧૪૩
સનકુમાર કહે સુખ થયું, પૂછું બીજી પેર;	
વંદે છે ક્યમ વિષ્ણુજી, મારાજ કરજો મહેર.	૧૪૪
સંદેહ ટાળે કૃષ્ણ સિવ વિના, ભાંગે કુંભ મન બેદ;	
સદ્ય સકળ મહિમા કહો, ખરા ટાળો મુજ એદ.	૧૪૫
અધિક અધિકાર કૃષ્ણ વર્ણને, કાણુ બણીને મંત્ર;	
ક્યમ ધરવી ક્યમ ધારવી, ત્રિપુરારિ કહો તંત્ર.	૧૪૬

ઓપાઈ.

શિવજી કહે સાંભળરે સિદ્ધ, ભરમ વિખાણુ કરું વિધવિધ,	
મોટા સૌથી વિપ્રજ વર્ણ, યૌદ લોક પૂજે છે ચર્ણ.	૧૪૭
અગ્નિહોત્ર આવસતનો ધર્મ, તે પાળે તે ભારે પ્રભ;	
ધરવી ભરમ તેમાં ના ધટે, રૂઝા વિપ્ર જે શિવને રટે.	૧૪૮
ક્ષત્રિજન આવસતની ધરે, તે પશુ સિદ્ધિ સહેજે વરે;	
વૈશ્ય જાતિ કહેવાયે જેહ, સહજ હોમની ધારે તેહ.	૧૪૯
જોગી જંગમ ને અબધૂત, તેને ધરવી સર્વ વિભૂત;	
વિપ્રને કરવી સાંજે અંગ, વેદ મંત્રથી રૂડે રંગ.	૧૫૦
ક્ષત્રિ અંગ વિભૂતિ સાત, પંચાક્ષર જપતાં પુર પ્રાત;	
વૈશ્ય ભરમ ધરે અંગ ત્રણ, લલાટ દંઠ ને સાહે કર્ણ.	૧૫૧
શુદ્ર વિભૂત અધિકારી એક, વણાંવણું તણા વિવેક;	
ભરમ ધરતાં નવ રાખો નૂન્ય, પગલે પગલે વાધે પુરય.	૧૫૨
ભરમતણા ભારે ભોગિયા, જરૂર સિદ્ધ તાપસ જોગિયા;	
અધાર મંત્ર આરાધે જેહ, ચિતા ભરમ અધિકારી તેહ.	૧૫૩
તેને ભરમ સંગાતે વાત, ભરમ માત ને ભરમજ તાત;	
નખ શીખ પર્યંતે ભરમ જ કરે, અહર્નિશ વિભૂતિ અંગપર ધરે.	૧૫૪
ભરમ સ્નાન વિભૂતિ દાન, રીડે વિષ્ણુ દે વિમાન;	
નાવણુ ધોવણુ જપતપ કૃત્ય, વળે વિભૂતિથી સૌ મત.	૧૫૫

ધર્મ જોગી ને ભસ્મ ન ધરે, તે પ્રાણી દુર્ગતિને વરે;	
શિવ કહે સાંભળ સિદ્ધ સુખલુ, કહું વિભૂતિ પુણ્ય પુરાણ.	૧૫૬
ગોમયતણું અડેયું એક, વણ ચાપેલું અહો વિવેક;	
પાવક પ્રજાવાળી ઘો અંચ, પુરણ યવ આહુતિ પાંચ.	૧૫૭
અંબક મંત્ર બ્રાહ્મણ જો ભણે, અન્ય વર્ણ પંચાક્ષર મણે;	
જ્યાં ભસ્મ ત્યાં શિવનો વાસ, પુરણ આત્મજ્ઞાન પ્રકાશ.	૧૫૮
જ્યાં શિવજી ત્યાં શોભે રાકત્ય, જગદંબા સાથે બાંધે જઠરા;	
ભસ્મ ધરે નવ સહેવું કષ્ટ, સહજ વાતે અમૃતની વૃષ્ટ.	૧૫૯
ભસ્મ ધરે નવ સહેવો ભાર, સહજ વાતે તરવો સંસાર;	
વિભૂતિ ને નવ હુટે કાચ, હેત ધણું હરિહરનું હોપ.	૧૬૦
ગર્ભુ થોડું ને ગુણ છે ઘણો, તે માનીતો શિવજી તણો;	
અમૂલક હીરો આગળ પડે, અધ આભાગિયાને કપમ જડે.	૧૬૧
રહે રત્ન અર્ણવની સાથ, આભાગિયાને નાવે હાથ;	
કોડ ધનુર્ધર શિવના કરે, તે શંભુને જાણુ જ કરે.	૧૬૨
સુખ દાદી મેલે છે દામ, કર્મહિણને નાવે કામ;	
ધરમાં અમૃત હોય અલેખ, આભાગિયો નવ પામે રેખ.	૧૬૩
અપ્સરા સરખી નારી પ્રેરે, નપુંસક નીચ તેને શું કરે;	
ગંગા લહેર જગતમાં જાય, નીચ અકર્મી કથાથી નાથ.	૧૬૪
ધર્મહિન થયા જે ધૂત, ભાવે કપમ તેને વિભૂત;	
નીચ કટલા નિંદા કરે, કટલાક કોકટ ધંધે ફરે.	૧૬૫
આછીબુદ્ધિએ આગસ થાય, ગુણહિણા નર અવગુણ ગાય;	
કટલાક અણુસમજણમાં અડે, તેને જગદીશ્વર કપમ જડે	૧૬૬
પાસે મર્થ વિદેશે જાય, ખોટા કર્મના કથાથી ખાય;	
ગર્ભુ થોડું ને પુણ્ય પ્રચંડ, ભસ્મ રાજે જમના દંડ.	૧૬૭
ધરે ભસ્મ જરાવંત જોગીયા, ન ધરે બ્રહ્મ બુદ્ધ ભોગિયા,	
ધરે વિભૂતિ સિદ્ધ સુખલુ, ન ધરે પાપી ઔદા પહાણ.	૧૬૮
સાકર કડખી જેને તાવ, ત્યમ ભૂંડને ભસ્મપર નવ ભાવ,	
કૃપા શિવ જે ઉપર કરે, તેહ વિભૂતિ અંગે ધરે.	૧૬૯
ધરે સદસ અઘ્યાસી ઝડખી, શીંગ સંતોષ સત્વાદી સુખી;	
વિભૂત ધરે સુર તેત્રીસ કોડ, મહાલે સ્વર્ગમાં મોડામોડ.	૧૭૦
નિચ જાત જો વિભૂતિ ધરે, તેના પિત્રિ સહેજે તરે;	
જ્યાં નહિ ભસ્મ તણી યાપના, બ્રાહ્મણ બ્રાતેરે બાપના.	૧૭૧
ન ધરે વિપ્ર વિભૂતિ અંગ, કરવો ન ધરે તેનો સંગ;	
સ્વાદ્ય વિભૂતિ ઉપર નેહ, સુખાત્ર વિપ્ર દેવાંસી દેહ.	૧૭૨

ત્રણ વર્ણને તુલસી માળ, રુદ્રાક્ષ પહેરે બ્રાહ્મણ બાળ;	
ત્રણ વર્ણને બીજા તંત્ર, બ્રાહ્મણને ગાયત્રી મંત્ર.	૧૭૩
ત્રણ વર્ણને ભારત ભેદ, વિષ્ણુ વર્ણને બણવો વેદ;	
ખટકર્ષીન અઢેકો મંત્ર, બ્રાહ્મણને કરવા ખટકર્મ.	૧૭૪
અઢેક વિદ્યા જાણે જોગિયો, બ્રાહ્મણ સર્વવિદ્યા જોગિયો;	
અઢેક ઉપાસન સર્વે વર્ણ, અષ્ટાદશ દ્વિજતણાં આચરણ.	૧૭૫
સાચો બ્રહ્મ હોય બ્રહ્મનું બીજ, રુદ્રાક્ષ ભસ્મશુ રાખે રીઝ;	
વિષ્ણુ વિભૂતિ ન ધરે ભાલ, ચિત્તે તેને, જાણુ ચંડાળ.	૧૭૬
ભસ્મ ધરે જો નર ને નાર, પામે તે ભવસાગર પાર;	
બ્રહ્મરાક્ષસ પાગે લાગિયો, મહાદેવ તણો મહિમા માગિયો.	૧૭૭
મહારાજ મુજ પર કૃપાકીજીએ, મુક્તિ દાન મુજને દીજીએ;	
મસ્તક ઉપર મૂક્યો હાથ, અમૃત વચન જોડ્યા તે સાથ.	૧૭૮
માનુંભાવે કરચા કરી, બાધે અંગ વિભૂતિ ભરી;	
પંચાક્ષર સંભળાવ્યો કર્યું, વૈભવ વૈકુંઠ દિવ્ય વિમાન.	૧૭૯
મહા શોભા તે ઠામે હવિ, કોટાન કાટિક ઉઘા રવિ;	
છત્ર આમર પુરંદર પાસ, પામ્યો પદવી ગિરિ કૈલાસ.	૧૮૦
લક્ષ ચોરાસી તે વામિયો, પદ પકળ શિવના પામિયો;	
સહસ્ર જન્મનાં જો માખાપ, ઉદ્ધાર પમાડ્યા આપો આપ.	૧૮૧
અમૃત ધન તેવો પુઠિયો, જન્મમરણ છોડે છુટિયો;	
જો પદ ધરે બ્રહ્મા ઇન્દ્ર, તે પદ આહે સૂર્યને ચંદ્ર.	૧૮૨
સત્સંગે ઉધરિયો આપ, વિભૂતિ કેરો પૂર પ્રતાપ;	
ભાળે જો અક્ષર લખિયા, ભસ્મે તે ભુસી નાખિયા.	૧૮૩

દોહરા.

શૌનક પ્રત્યે સૂત કહે, વાણી વેદ વિલાસ;	
વૈભવ એટલ વિભૂતિનો, કોડે વંસે કૈલાસ.	૧૮૪
શિવ મહિમા અમૃત્ય છે, તરણુતારણુ એ તત્વ,	
વેદ તણો એ વેદ છે, સકળ શાસ્ત્રનું સત્ત્વ.	૧૮૫
જ્ઞાનજીવ શિવ પદ જડે, બધાં નિવડે જડા ભાગ;	
ધિકાત્તેર શત ઉદ્ધરે, તજે મોત અકાળ.	૧૮૬
જોળ અધ્યાય તણી કથા, કહી બ્રહ્મોત્તર ખડ;	
ગાય શીખે ને સાંભળે, ટળે મમ કિંકર દંડ.	૧૮૭
દાન કરે દયા ધરે, ધણી લંકામી ધર મૃત;	
મન વાઝિત માગ્યાં મળે, વંધ્યા પામે પુત્ર.	૧૮૮

જરા વાધે સૌ જગતમાં, પદાર્થ પામે પાંચ;	
ત્રિવિધ તાપ અગ્નિ ધરી, નાવે ઉની આંચ.	૧૮૯
રાજ ભવ કે રોગ ભવ, અદ દોષ મનદોર;	
પનોતી પીડે નદિ, એતે નંદિ ચિત્ત ચોર.	૧૯૦
શિવ મહિમા જે સાંભળે, તે ઈશ્વરનો અંશ;	
અખુટ લક્ષ્મી વાસો વમે, વિમળ વધે નિજ વંશ.	૧૯૧
કુડાને કહેતો નથી, મમતીને ન દેઈ માન;	
નિદકને નવ નિરખાવિયે, પુટા એના કાન.	૧૯૨
સાંભળતાં મુખ ઉપજે, શુભ અક્ષર ગૌદાન;	
અષ્ટ સિદ્ધિ આળગ કરે, રૂઢ તણાં માદ માન.	૧૯૩
ગુર્જર દેશ ગરુડો ધણો, સામ્રાજ્ય શુભ ગમ;	
જે નાહતા નિર્ભળ ધણું, આપે સઉનાં અમ.	૧૯૪
શ્રી ગોડ માળવી વિષ્ણુ શુભ, વિરેશ્વરનો તન;	
ઉપાસક શિવ શક્તિનો, અન્ય ન માણું મન.	૧૯૫
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહે, વાણી શિવ વિવાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળસદ્.	૧૯૬

(ઇતિ શ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે ભસ્મ મહાત્મ્યે 'બ્રહ્મ પિશાચ ઉદ્ધરણે' નામનો પોહનો પ્રાયઃ)

અધ્યાય ૧૭ મો.

દોહરો.

શ્રી કૃષ્ણ કરુણાનિધિ, કરુણાસિંધુ કૃપાળ;	
વિશ્વપતિ વિષેશ્વરો, દ્વિખંધુ દ્વાપાળ.	૧
ગોવિંદ ચારી ગાવડી, માવડી બાધ્યા હાથ;	
પિતાંગર પ્હેરી પાવડી, ચોદ લોકનો નાથ.	૨
હસ હર્ષા કુડ કંસના, જદુવસ જદુપત્ય;	
અરાપતી એ અવતારો, સધળી જેને છત.	૩
તોળ્યો પર્વત ત્રિવિક્રમે, ઘોળ્યો ઇન્દ્ર અહકાર;	
રોળ્યાં રાક્ષસકુળ લક્ષ્મી, જૂને હર્ષો જાર.	૪
કાળ આણ્યો શિશુપાળનો, પાંડવનો પ્રતિપાળ;	
કુળજને કર્ણવત કરી, હોડે મુદ્દ હવાલ.	૫
નીર રાખ્યું નાંરીતણ, ધારણ દીધી ધીર;	
પીર પાચિ વધારિયા, અર્જુન પૂર્ણ ચીર.	૬

પંડિત પારાયણ કરે, નારાયણ નિજ નામ;	
સારાયણ સુખ સ્વર્ગનો, ઠારાયણ થિર ઠામ.	૭
તત્ત્વ બાધા ત્રિલોકનું, રાધારૂપ અનૂપ;	
માધવ ધરમા માનની, ભારે પોતે જૂપ.	૮
નેદનદન વદન જગત, આનંદ કંદ ઉદ્યોત,	
અંદન શીતળ સુખકરણ, બંધન ટાળણ જ્યોત.	૯
શ્યામ ઠામ સુખ ધામનો, રામ નામ વરેણ્ય;	
ગામ અપોધ્યા ધામ ધર, કરણાનિધ કામ કરેણ.	૧૦
ચિંતા તજ સજ શ્રીપતિ, રમણું કર્ય જીતા જાત,	
પાન કર ગીતા પાઠને, મૂળ જ્ઞાનની માત.	૧૧
સરસ્વતી સુખદેવણી, ગતિ સુખસાગર ગેહ;	
રતિપતિ સમરે શ્રીપતિ, જતિ સતી સુંદર દેહ.	૧૨

ઐશ્વર્ય.

શ્રી ગણપતિને નામુ શીય, આરાધુ ઉમાપતિ ઈશ્વ;	
જેહ પ્રતાપે મથ પૂરો થાય, મતિ આપે જો મોટી માય.	૧૩
સૂત વહે સુણે સૌ સિદ્ધ, નૌકા બલસાગર નવનિદ્ધ;	
સક્ષેપે મહિમા છે એક, કહું તમ આગળ વડો વિવેક.	૧૪
ધર્માર્થ હું જાણુ જેટલુ, તમ આગળ જોલુ તેટલુ;	
ખરચ નથાએ એકબદામ, પામે અવિચળ સિયરતા કામ.	૧૫
કવચિત્ત માત્ર ન કરવું કષ્ટ, અમૃત ધનની યાએ વૃષ્ટ,	
શિવ ઉપર જો શ્રદ્ધા થાય, ધરમા જેઠો ગગા નાહય.	૧૬
શ્રદ્ધા મોટી શ્રદ્ધા માન, શ્રદ્ધા જપ તપ સાધન દાન,	
શ્રદ્ધા હોય તો સધળુ ફળે, મહારક્ષ શ્રદ્ધાથી મળે.	૧૭
શ્રદ્ધાથી ફળે મંત્ર તત્ર, શ્રદ્ધા તે ત્રિલોકિત જત્ર,	
વિના શ્રદ્ધા ફળે નહિ કોય, કહું આખ્યાન તે લુગતે જોય.	૧૮
પૂર્ણ શ્રદ્ધાએ પાળો નેમ, તન મન ધનથી આણો પ્રેમ,	
નિયમ કદાપિ નવ ચૂકવો, માણ્યો તેને નવ મૂકવો.	૧૯
નિયમ ખરો એ શ્રદ્ધા નામ, શ્રદ્ધા હોય તો શિવનું ધામ.	
નિયમ પળે તો સર્વે પળ્યુ. નિયમ ચૂકે તો સાધન ટળ્યુ.	૨૦
શ્રદ્ધા નિયમથી સરશે અર્થ, બાકી બીજુ સર્વે અર્થ.	

દોહરા.

મંત્ર લેવો દિજ દેવથી, પેઠ જોતિક વિધવિધ;	
ગુરુવર દિજ વાણી વિશે, શ્રદ્ધા કરજ સિદ્ધ.	૨૧

નિયમ પાળે સર્વે પળે, પદ્મ પૂજા પાઠ;	
શ્રદ્ધાથી નીમ ન સાચવે, તે ઠગ વિદ્યા ઠાઠ.	૨૨
આકિનથી ઈશ્વર મળે, જીવ તું આકિન જાણ;	
આકિન વિના આરાધના, સર્વે આળપંપાળ.	૨૩
શ્રદ્ધાએ કરીએ ઝોકધા, તો તે લક્ષ્યા થાય;	
શ્રદ્ધા વિણ સાધન કશું, આળપંપાળે જાય.	૨૪
શ્રદ્ધાએ નાહે સરોવર વિશે, વા યુલુવંતી ગંગ;	
શ્રદ્ધાએ પૂજિ પ્રતિમા, તો રાચે રૂડો રંગ.	૨૫
પંચ મહાભૂતનું પૂતળું, વિષ્ણુ શૂદ્ર બે દેહ;	
શ્રદ્ધાએ વિષ્ણુ તો વિણ્ય છે, નિષ્ણે આણે નેહ.	૨૬
ઉત્તમ, મધ્યમ, અધમની, કાષા દુઝ નહિ કોણ;	
વિષ્ણુ તારે સૌ વર્ણને, ચિત્ત શ્રદ્ધા જો દોણ.	૨૭
પથ્ય ધણાં પૃથ્વી વિશે, જોપે જ્ઞાં અંગ;	
શ્રદ્ધાથી સૌકે નમે, માપને કહે છે અંગ.	૨૮
વનરપતિ ભાર અદાર છે, ચતુરપણે સૌ ચાહ્ય;	
તુળસી જિલ્લિ પોપળો, શ્રદ્ધાથી પાવન થાય.	૨૯
પાપાણ્ય ધાતુની પ્રતિમા, નિર્મળ જુજ્યાં નામ;	
પરમેશ્વર ઠામ પૂજાય છે, શ્રદ્ધા કેરુ ઠામ.	૩૦
સોમલમાં સાકર તણી, શ્રદ્ધા ન મળિયે સાર;	
શ્રુતિ સ્મૃતિ ને વેદનો, લીજે ત્યાં આધાર.	૩૧
વળતી શ્રદ્ધા રાખીએ, જેમાં દેવત દીઠ;	
શ્રદ્ધાથી સૌ નીપને, પૃથ્વી ઢરી પીઠ.	૩૨
સારી જોડી સૂચના, મન ખતાવે માપ;	
અક્ષય આપી ઈશ્વરે, આ પુણ્ય આ પાપ.	૩૩
કારણ સર્વે મન તણું, હર્ષ શોક સંસાર;	
આત્મ તત્વ વિચારતાં, પામે સર્વે પાર.	૩૪
વિષ્ણુ તુળસી ને પોપળો, અડધક તીર્થ એ અલ;	
પુજે પ્રભુની પ્રતિમા, શ્રદ્ધાએ રૂળે સલ.	૩૫

ચોપાઠ.

શૌનકે પ્રત્યે સૂત કહે કથા, જરૂર નિયમ પાળોને જ્યા;	
પંચાળ દેશતણો એક રાજ, સિંહદેવ નામે કહેવાય.	૩૬
મહા મોટો સતવાદી જૂવ, રુદ્ર ઈંદ્ર સરીખું રૂપ;	
દેવશી દાખ્યો દાતાર, જસ જીતણ ચરો સરદાર.	૩૭

પરનાર સહોદર જાણેા પ્રીત, રામ સરીખી રાજસ રીત;	
એક વાત ન ઉતમ કરી, મહા લક્ષ્મી ઘેર વાસો વસી.	૩૮
જશવંતો કહે બદ્ધ જન્મત, લલપણુ શિવ તણે છે બંધત;	
શુભ માર્ગ જાણે સર્વને, ગુણવંતો ના'ણે ગર્વને.	૩૯
પ્રતાપ પુરંદર જેવો પૂર, ન્યાવટ શાવટ ફેરો નર;	
એક સમય ગયો શીકાર, સાથે સેન છે અપરંપાર.	૪૦
કંટક સંખ્યા કો નવ કળે, રાજકુળી છત્રિશે મળે;	
મતનો માન્યો સામદ બીલ, ગયા એક ત્યાં પર્વત બીલ.	૪૧
ત્યાં હુતો શિવનો પ્રાસાદ, ઉતયાં સહુ આણી ઉલ્લાદ;	
નાદા સરવે સરોવર નીર, કર્યા વચ્ચ ને શુદ્ધ શરીર.	૪૨
દેવ શિવનાં કર્યાં દર્શન, પરશ્વત્ત પૂજિને યયાં પ્રસન્ન;	
પૂજી અર્ચ્યાં પાછા વળ્યા, મારમ મંદિર જાવા મળ્યા.	૪૩
યયો એક સરોવર સંગ, મોહું દીઠું ત્યાં શિવ લિંગ;	
જળાધારીથી છુટું પશું, જરૂર લિલ્લને તે તો જશું.	૪૪
દેડામાંહે પ્રગટયું હેત, સોંપ્યું તન મન ધન સમેત;	
હેતેથી લીધું હાથમાં, આળ્યો સર્વ સજા સાયમાં.	૪૫
પુરણ મનમાં આણી પ્રીત, રાથે દીડી રૂડી રીત;	
કહો બાપયો આને શું કરું, તમે સૌ કહો ત્યાં હું ધરું.	૪૬
શંખર નામ છે લિલ્લજ તણું, રાગને વહાલો છે ધણું;	
સિંહકેતુએ કહી એક વાત, શકરનું લિંગ એ સાક્ષાત.	૪૭
મનવાંછિત મન માન્યાં મળે, શ્રદ્ધા હોય તો સફળે જળે;	
પૂર્ણ હોય જો તુજને પ્રેમ, કાર્ષક મનમાં રાખો નેમ.	૪૮
કોડે લિંગની પૂજા કરે, પૂર્વ જન્મ પાતિક પરદેહ;	
વારુ રાગ બોલ્યો વાણ, સાંભળ લિલ્લ તું ચતુર સુભણ.	૪૯
લિંગ સ્થાપન કર તારે ઘેર, પૂજન અર્ચન રૂડી પેર;	
આકિન રાખીશ તો યારો કામ, કલ્પવૃક્ષ ચિતામણિનામ.	૫૦
મન સાચે મહાદેવજ મળે, કારણ કોઈનું નવ તે કળે;	
અમૃત ધનનો હોશે કાઠ, પણ શ્રદ્ધા એ સર્વે વાટ.	૫૧
સઉનું વચન ચઠાવું શીશ, અધિક હેતથી લીધા ઈશ;	
તમે કહો ત્યમ પૂજા કરું, પલક વચન કરું નહિ પર.	૫૨
પૂજા કરવા ઉપર પ્રેમ, જે કહો તેવો રાખું નેમ;	
જીવ ગયે શ્રદ્ધા નહિ જાય, જડી કૃત રાખું નિજ કાય.	૫૩
રાગ કહે બાઈ તું રાંક, નિયમ પળે નહિ આડે આંક;	
નિયમ પાળવો દુઃસહ ધણું, એ તો કામ છે શ્રદ્ધાતણું.	૫૪

આકિન જાય તો સર્વે મયુ, નિયમ પળે તો કારણ થયુ;	
ત્યારે રાંભર જોલ્યો વાણ, નિયમ ન ચૂકું ધટમાં પ્રાણ.	૫૫
કહે રાજા તે સુખે કરો, ચિતા ભરમ શિવ ઉપર ધરો;	
ચિતા ભરમ તુ ચોળે અંગ, રાખો નિયમ એ રહેશે રમ	૫૬
ધણું મળ્યું એમા તો નથી, એટલો નિયમ રાખો સર્વથી;	
નહિ ખેમે એમાં કાઈ દામ, શ્રદ્ધા હોય તો થાયે કામ.	૫૭
ભ્યાં શ્રદ્ધા ત્યાં શિવજી હોય, શ્રદ્ધા દિન ન દેખે કાચ;	
સહજ એમ રાજાએ કહ્યું, રાખર બિલ્લે સાર્યું લહ્યું.	૫૮
ચિતા ભરમ પ્રતિજ્ઞા કરી, મનસા વાચ્યા શ્રદ્ધા ધરી;	
પરદી એવી મનમાં પેર, ગુણવંત બિલ્લ આપ્યો તે ઘેર.	૫૯
વાત જોટલી રણમાં ઘર્ષ, કામની આગળ માંડી સૌ કહી;	
સખરને ઘેર નારી સતી, રૂપે રજા રૂડી રતિ.	૬૦
ભલે મહારણથી આવિયા, શિવલિંગ સ્ફુર્ગદિવા શુભાવિયા;	
ભલે નિર્મળ એ રાખ્યો નેમ, પ્રેમદા અંગે વાધ્યો પ્રેમ.	૬૧
મહારે તો શિવજી હો તમો, કહ્યો તે કારણ કીજે અમો.	

દોહરા.

ભામની રૂડી સિવની, પતિવ્રતા પુણ્ય પૂર;	
વચન ન લોપે કંચનુ, નારીમાં જલુ નૂર.	૬૨
જાણે અપ્સરા ઇન્દ્રની, હેત ઉર્વશી હોય;	
રામા રૂપ રતિ સમી, કળી શકે નહિ ક્રમ.	૬૩
મુખ દુ.ખ સામે ધરતણું, રહે ન રાખે રાય;	
સ્વામીને શિવજી કહે, દેહ ન દીમે દોષ.	૬૪
સંતોષ શીળ સતી સાધવી, દાતા ગુણુ શુભ દેહ;	
પ્રભુમીને પ્રભુ ચિતવે, નારાયણશું નેહ.	૬૫
ક્ય આપ્યો કામનિ કને, વનની કહી શુભ વાત;	
મુખ આગળ પછી મૂકિયું, શિવ લિંગ સાક્ષાત.	૬૬
તુંજ ભરસે લાવિયો, નિશ્ચય કીધો નેમ;	
નિરખી હરખી નાર તે, પ્રમદા વાધ્યો પ્રેમ.	૬૭
કહો તો પૂજા શિવની કરે, અબજાશુભોલે એમ;	
ચિતા ભરમ તણો ક્યો, નિશ્ચય મેં તો નેમ.	૬૮
નિયમ જે દહાડે ચૂકિયે, વેદ વચનથી વાણ;	
તે દહાડે ધરવો નહિ, પિંડ પોતાનો પ્રાણ	૬૯
શિશ નામી તે સુંદરી, કામની કહે કર જોડ;	.
એકવાર તમે ક્યો, કીધો વાર મેં કોડ	૭૦

ભામની કહે ભલે કયો, સફળ થયો સસાર,	
પ્રભુ પંધરાળ્યા પ્રીતથી, કરુણાનિધ કીર્તાર,	૭૧
મત્ર જન્મ જાણે નહિ, નહિ પૂજા કે પાઠ,	
આચાર વિચાર કર્યો નહિ, નહિ ઠગ વિદ્યા ઠાઠ.	૭૨
ભિલ ભરમ લાવે ઘણી, ભરી મૂકે ભાજન ભેદ;	
થોડી થોડી વાવરે, ખરો ન પામે ખેદ	૭૩
આપાવે અગ પોતાતણે, સમર્પે શિવને શિશ,	
ભાવ જોવા તે ભિલ્લનો, આપ વિચારે ઈશ	૭૪
કામ કરે કાકિનતણા, ભિલ્લ નન રાખે પ્રાત,	
અલખત ધરમા અતિ ઘણી, આપ રહે એકાત	૭૫
શીકાર રમે સવારથી, રણમાં મંદિર રોખ,	
આનંદ કરે અદર્નિશા, આઝી તેને જોખ	૭૬
સમર્પે ભરમ શિવલિંગને, પ્રીતે પ્રાતસ્કાળ,	
નિવેદ કંઠે નીત નવનવા, પુરે સુદરી થાળ	૭૭
આરતી કરે આનંદમા, ગાય નર નારી ગીત,	
નૃપ કરે નાચે ધણુ, પૂરણ આણી પ્રીત	૭૮
તન મન ધનથી સાધતો, સોપે શિવને સર્વ,	
શિવમય દેખે સર્વને, તજે સદા મન ગર્વ	૭૯
ચિતા ભરમ જો થઈ રહે, યેવા જાએ વન,	
જોળી લાવે ખાતથી, કોરે કોકિલ જન.	૮૦
કામ કોકિલ કુળનુ કંઠે, ધણુ જગુ ક્ષય ઘોર,	
તકિ માય નિત પરતણો, ચિત્ત ચોહો પક્ષે ચોર	૮૧
અવશ્યુ તો તેમા અદિક, નીચ કર્મમાં નેક,	
શિવ પૂજન ચૂકે નહિ, તનમા રાખે ટેક	૮૨
વાટ પાડે વગડે જઈ, ભૂડાપણુમા ભિલ્લ,	
જગુ નીત આઝા હણે, બાળે બાધા બિલ *	૮૩
અધર્મ કરે નીત અતિ ઘણો, ખાતે આમિષ ખાય,	
અપેયાપાન મદિરા પીએ, જગુ હણવા જાય	૮૪
કુડા કર્મ કર્મ કાટિધા, પાપ ઉપરે પ્રેમ,	
મહાદેવ પૂજન મૂકે નહિ, ચિતા ભરમનો નેમ	૮૫
નેહ ધણો નર નારીને, શિવ પૂજે તે સિદ્ધ;	
આકિન જુવો એ ભિલ્યમા, કામ કોકિલે કીધ.	૮૬

નાજાવણ નીર નવ પીએ, પૂજન વિણ ન જલ અગ્ર;
ધ્યાન વિણ નિદ્રા નવ કરે, મહાદેવ સંગાયે મન.

૮૭

ચોપાંઈ,

નીત પ્રભાતે પૂજા કરે, આસન પર શિવજીને ધરે;
પળાશે શિવને પાણીએ, વિખાણ કરે રૂડી વાણીએ. ૮૮
ધૂપ દીપ ચંદન ચર્યાય, અક્ષત પુષ્પ અદિકાં યાય;
ચિતા ભરમ સમર્પે શીશ, રીઝે તેથી ભોજો ઈશ. ૮૯
ભાવે થાળમાં ભોજન ભરે, નવિન નૈવેદ નીત પ્રયે ધરે;
નર નારી કરે આરતી, ભણે ભેદ જણે ભારતી. ૯૦
ઉગ્યો હોય જ્યમ કલ્પજ વૃક્ષ, હૈડે રાખે એવો હર્ષ;
અખિલ વરસેછે અમૃત ધન, મહાદેવ પૂજતાં એવું મન. ૯૧
કશ કોટિ દીક્ષણી દિશ, હરખે જ્યારે નરખે ઈશ;
નૃત્ય કરે ને ગાયે ગીત, પૂજન ઉપર રાખે પ્રીત. ૯૨
ધણા દિવસ એમ કરતે ગયા, સમાચાર વજતા ચા-ચયા;
એક દિવસ પૂજા કરવે, બેઠો બિલ્લ પોતે બારણે. ૯૩
ઝાઝી ઝાઝી દીપક જોલ, આસન ઉપર ઈશ ઉઘોત;
સાંભળે સકુળની નાર, ચિતા ભરમ ભાવે આ ઠાર. ૯૪
વારે સ્નામી લાવું અમો, સુખે ઠામ બેસી રહો તમો;
વિભૂત લેવા ધરમાં ગઈ, ભરમ જડી નહિ ચિતા યઈ. ૯૫
જ્યાં જુવે ત્યાં ઠાલો ઠામ, નિમેષ ભરમતણું નહિ નામ;
અરી પરી અચકાઈ ધણું, મન વરસું તે તરણીતણું. ૯૬
રકે વિભૂતિ તો નવ જડી, ઔઠી પેટમાં કાળજ પડી;
તરણી શું બોલો છો તમો, ભરમ જરૂરી માણું અમો. ૯૭
પ્રદોષ તણી વેળા જાણ છે, વાર ધણી અમને યાચ છે;
ખંખેમાં જુવતિએ હાથ, રો બોલી સ્વામીની સાથ. ૯૮
નિમેષ માત્ર વિભૂતિ નથી, કોડવાર કહું શું કથી;
જુવતિ કહે હવે શું યશે, નિયમ સંધાતે જીવ મુજ જશે. ૯૯
કામની કહો હવે શું કરે, આશ્રમધાત કરીને મરે;
ભરમ વિના પૂજા નહિ યાય, નિયમ લીધા તે કેમ તજાય. ૧૦૦
આકિન જો આપણું ગયું, વળતું દૈવત શાનું રહ્યું;
પૂજની વેળા વહી જશે, અનર્થ ત્યારે અધિક્ષ યશે. ૧૦૧
જામ્યજોઈ મસારો ભણી, ન જડી ભરમ ચિતા ચઈધણી;
શુભવંત પાછો આવ્યો ઘેર, પ્રમદાને માંડી કડી પેર. ૧૦૨

- આ ધરમૂત્ર ભોગવ તાહરું, મરવા ઉપર મન માહરું;
 ઘણાક દહાડા ઘડીઆ ઘાટ, તે સર્વેપર ઉડી વાટ. ૧૦૩
- સ્ત્રી કહે વાટ ઉઠવા નહિ દેઉં, ભલે લાખિણે લાવો લેઉં;
 જીવ આપે વિશ્રૂતિ મળે, પ્રતિજ્ઞા કીધી તે પળે. ૧૦૪
- શંખર કહે ધિક્ક મહારો મર્મ, ચૂકું નિયમ તો જાણે ધર્મ;
 એમ કહીને પાળી લીધ, કાયા પાડવા મનકું કીધ. ૧૦૫
- હેને વનીતા વળગી હાય, સતી જોધી સ્વામીને સાથ;
 તજો તન શા માટે તમો, એક ઉપાય જતાવું અમો. ૧૦૬
- પ્રાણ તજો તમે જો પતિ, મહારે થાવું પડશે સતિ;
 જીવ આપણુ જે જીવનો જાવ, શિવ પૂજન પૂરું નહિ થાય. ૧૦૭
- લાલ એમાં તે શો સિજીએ, કહ્યું એક મારું કીજીએ;
 મનુષ્ય બળે ત્યાં હોય મસાણુ, કરો કહ્યું મારું પ્રમાણુ. ૧૦૮
- ચિતા રચીને ખેસું અમો, તેહ ભરમ લેજોજી તમો;
 ચઢાવજો શિવજીને શીશ, પ્રસન્ન થાય ઉમાપતિ ધીશ. ૧૦૯
- પૂજન આપણું પુરું થશે, જીવ મહારો વૈકુંઠે જશે;
 કરો તમે બીજી કામની, સુખ માણો ભર્તા ભામની. ૧૧૦
- તેથી રહેશે દોહોણી ને દૂધ, સાચી શિક્ષા માનો શુદ્ધ;
 જે જાણું તે સર્વે જાણ, ચિત્તમાં તેની શી ચિતાય. ૧૧૧
- ધન્ય પુલ જે શિવને ચઢે, ધન્ય પિંડે પ્રભુ કામે પડે;
 ધન ધન જેહ કમાયો ગર્થ, જે આવે પરમારથ અર્થ. ૧૧૨
- નામ તેનો નિશ્ચે નાશ, અસ્થિર દેહ તણી શી આશ;
 ઉચ નીચ જે કો અવતારે, શ્રીમંત મરીજ જન સર્વે મરે. ૧૧૩
- આજ કાલ કે કોઈક પર્મ, ધારે જન્મ મર્ણના ધર્મ;
 પાણી પગપોટે જીવડો, દશ વાયુ મધ્યે દીવડો. ૧૧૪
- હાજ કુંપો આઠળનું નીર, સાચ્યાં નહિ આ સર્વ શરીર;
 ખોટી માયા ખોટો દેહ, નારી કહે સિદ્ધ ધરીએ નેહ. ૧૧૫

દોહરા.

- પુત્ર જીવે પિતા મરે, નાહો જીવતે નાર;
 પુણ્યવંત તે પ્રાણીઓ, જીતે જીવ સંસાર. ૧૧૬
- પુત્ર મરે પિતા જીતે, નાર જીવે મરે નાહો;
 પાપી પેટા ભવ તણો, ધણના માથે ધાઓ. ૧૧૭
- ધન અવતાર ધન ભાગ્યમુજ, ધન આજનો દીશ;
 ધન મરવું મનસા સિધે, પ્રસન્ન થશે જો ધીશ. ૧૧૮

કશી અજર એમાં કરો, કાં દેળા વહી જાય;
ચિતા ભસ્મ મારી કરો, પૂજન પૂરું ચાપ. ૧૧૯
કોટિય કહે સુચ કામનિ, બોહ સુખમાં તું ગર્ક;
ઝીઢ્યા બેસે મુને, નિશ્ચે પડીએ નર્ક ૧૨૦
ચોપાઈ.

સ્વામી કહેરે સ્વામા મુણે, ભારે વચન શા માટે બણે;
સ્વર્ગ લોકમાં જરો તમે, ભારે નર્ક બોળાવે અમે. ૧૨૧
સંસાર મારે પામુ શોક, લક્ષ્મી મહેણા દેશે લોક;
ત્રિલુ તુજ કોપે માનાપ, તું કરે તે બેસે પાપ. ૧૨૨
વગોવાય પૂજન ને પાઠ, કમ વિદ્યાના કહે સૌ ઠાઠ,
વગોવાય પાર્વતીનો પતિ, કહે સૌ મારી નાખી સર્તા. ૧૨૩
દોહરા.

નારી કહેરે નાહોલા, શીઘ્ર ધરે છે શોક;
માખાપ દાવો નહિ કરે, મહેણા નહિ દે લોક. ૧૨૪
મૌઢા મતિસિંધે જતવનં, તરણ તણો દમ જેલ,
અગ્નિ પ્રવેશ આપે કરુ, દહન ચાપ જ્યમ દેલ ૧૨૫
અઢી ધટુલીએ માનની, પ્રજવાળ્યો નિજ મહેલ,
ભસ્મ થઈ તે ભામની, સતવાદીને સહેલ ૧૨૬
બીલે ભસ્મ તેની ગ્રહી, હરખ્યું આપે મન,
એક ચિત્તે આરાધના, કીધુ શિવ પૂજન. ૧૨૭
નારી વહાલી નવ કરી, વહાલું ન કર્યું ધર સૂર;
ધાન્ય ધન વહાલું નવ કર્યું, નહિ મુત્રી કે પુત્ર ૧૨૮
સ્વાર્થ વહાલો નવ કર્યો, નવ ગણ્યો સજ્જન સાથ,
હર હરખ્યા હૈડા વિરો, હેત હજારા હાથ. ૧૨૯
આકિન અધિક વહાલું કર્યું, નિશ્ચય વહાલો નેમ,
શ્રદ્ધા વહાલી શત વસા, શિવ પૂજન પર પ્રેમ. ૧૩૦
ચિતા ભસ્મને કારણે, દહન કરી નાખ્યો દેહ;
ચિત્ત ચક્રી ચૂક્યાં નહિ, નિષમ પાળવા નેહ. ૧૩૧
દુખ નાપ્યુ કાઈ દેહમાં, વહાલું ન કર્યું ધર ગર્ય;
પ્રલય થઈ ગઈ પ્રેમદા, ચિતા ભસ્મને અર્થ ૧૩૨
એક ચિત્તે આરાધના, હેત હરીશું હોય,
તન મન ધન સમર્પિયુ, કળી શકે જરા કોય ૧૩૩
શેડી નાંખે જ્યમ પાહડું, તોડી નાંખે જ્યમ તર્ણ.
કાષા વહાલી નવ કરી, માનની પામી મર્ણ. ૧૩૪

આકિનવિષ્ણુધૃશ્વર કવચ મળે, પ્રેમ વિના ન પ્રસન્ન;	
શ્રદ્ધા હોય તો શિવ જ્ઞે, દાખે નિત્ય દર્શન.	૧૩૫
સુખે સૌ જપ તપ કરો, સુખે નદિએ નાહો;	
પ્રીત વિના પ્રભુ નવ મળે, ગાણાં ગમતા ગાઓ.	૧૩૬
ભિક્ષને મન તો લાવ છે, કોડ દિવાળી દીશ;	
નારી મુર્ધ નથી જાણતો, અંતઃકરણમાં ધીસ.	૧૩૭
તરુણી નૈવેદ્ય લ વા તમો, દહાડી કહેતો એમ;	
સ્ત્રી મુર્ધ તે સુરતા નથી, પૂજન ઉપર પ્રેમ.	૧૩૮
જાણે નારી જીવતી, હર્ષ સમુદ્રમાં હામ;	
મન તો છે મહારુદ્રમાં, કરવાં પૂજન કામ.	૧૩૯
મહેલ સહિત બળી માનની, બળ્યા છે કણ કોઠાર;	
એ કાંઈ નથિ તે જાણતો, શિવ પૂજન સુખસાર.	૧૪૦
જોજન લાવો જામળી, નૈવેદ્ય કારણ નીત;	
આરતી અજવાળું અમો, ગાવો ગમતાં ગીત.	૧૪૧
દશે ત્રિશા દીપક ક્યાં, જુગતે ઝાકઝમાળ;	
ધંટ વગાજો ગોરડી, ધયો આસન પર યાળ.	૧૪૨
વામગે વનિતા રહી, શિવ સાનિધ્યે શલ;	
શંખર શિવને કારણે, બર્ધા પસલીમાં કૂવ.	૧૪૩
અંજલી આપી ધીસને, આણી મન ઉક્ષાદ;	
લાવેથી ભોજન ક્યો, પ્રીતે શિવ પ્રસાદ.	૧૪૪
દહાડી કરતો ત્યમ કર્યું, બહી ભોળાધએ લાવ;	
જીવતિમુર્ધ નથી જાણતો, જીઓ જગદીશ બનાવ.	૧૪૫
વિશંભર મન વિચાર્યું, પ્રીતતણે છે પાસ;	
જો નારી મુર્ધ જાણશે, નિશ્ચય પામે નાશ.	૧૪૬
મોહું કલંક મુજને યશે, સ્ત્રીહત્યા હોય શીશ;	
પ્રાણુ તજશે એ બીલડો, એમ વિચાર્યું ધીસ.	૧૪૭
જા પૂજા કરશે નહિ, શ્રદ્ધા કોને ન ચાપ,	
લહું થયું શું ભિક્ષનું, એમ જગત સૌ ગાય.	૧૪૮
હેત કરીને હર હસ્યા, મા'દેવ કીધી મહેર;	
અમૃત ધન આનંદમાં, લક્ષ્મી લીલા લહેર.	૧૪૯
તે વેળા તેની ધડી, પવક એકમાં પ્રીત;	
ધન્દાસનથી અદિકું દીધું, રવિ મંડળની રીત.	૧૫૦
વિશ્વકર્માએ વાસિયો, મંધવા સરખો મહેલ;	
કિરતારે કરણા કરી, સધળી શોભા સહેલ.	૧૫૧

મંદિર મહિ માનની, દરમાં કનકની યાજ્ઞ;	
પત્યામૃત શુભ પિરસિયા, વિવિધ પ્રકારે વહાવ	૧૫૨
અધિક કપૂરે આરતી, આવા આર્ચા આન;	
નૃત્ય કરે નર નારી ત્યાં, ત્રોહપક્ષ મેળ્યુ તાન.	૧૫૩
પૂજા સર્વ પૂરણ થઈ, તે બિહ્ન એ-એ તર્ત;	
કપાંથી આવી કામની, મેળ પામી'તી મર્ત	૧૫૪
કપાંથી મંદિર માળિયા, ભર્ષા કપાંથી ભડર;	
કપાંથી હાથી ઘોડયા, કપાંથી કણુ કાઠાર.	૧૫૫
સમણ કે સાયુ હશે, હર્ષ ધણેરો હોય;	
એક સુઝ પડે નહિ, મુઝુ ન જીવે કોય.	૧૫૬
હવણાં મુખ'તી માનની, હવણાં બળિયો મહેવ;	
જીવતિને દેખુ જીવની, સુઝ પડે નહિ સહેવ.	૧૫૭
સન જોલોરે સુન્દરી, સતીરૂપ સાક્ષાત;	
પાવકમાં ક્યમ પર્જળી, વિગત તણી કહો વાત.	૧૫૮
સતી કહે પતિ મુણે, પડી હું પાવક માંય;	
જરાસ અંદન આવના, સુધામય સુખડ તાંપ.	૧૫૯
સાક્ષારકર ત્યાં શિવ હતા, પાર્વતી સદિત પ્રસન્ન;	
કરુણાનિધિ કૃપા કરી, દાખ્યું મેં દર્શન.	૧૬૦
અન્ય આય આડી નથી, દેહ નવ વેઠ્યું દુઃખ;	
નારાયણ મેં નિરખિયા, ભાગી જવની ભૂખ.	૧૬૧
કોકિલ મનમાં કહીઓ, મેં નવ દીકા ધંધા;	
પ્રસન્ન કરે પરમજાને, સમર્પુ શિરને શીશ.	૧૬૨
કે મનમાં એમ કદપના, સદ્બુદ્ધિ શુભ મેવ,	
પ્રસન્ન થઈને પ્રગટિયા, મોટા શ્રી મહાદેવ.	૧૬૩
કોટિ અચળ ઉદય થયા, ધન્દુ કોટિ અપાર;	
બોળોનાય જાવતારણો, કરુણાનિધિ કિરતાર.	૧૬૪
અર્ધાંત્રે ઉભા સદિત, જગત જનેતા જેહ;	
જગત પાવિત્રી જગત જશ, દિવ્ય દેવાંશી દેહ.	૧૬૫
બાંહ બાજુબંધ બેરખા, વાસુકિ વધુ વિરોધ,	
કુડળ કાને ઓપતાં, ગળે શોભિત છે શેષ.	૧૬૬
પુરુષ પાણે બાધિયા, કાળી ધરિયો કંક;	
વદન કરે શ્રી વિજયજી, વાસી જે વૈકુંઠ.	૧૬૭
જટા જુટ શિરમુકુટ ધર, ગુણનિધિ ગુણવતી ગમ,	
ત્રિલોકપાવિત્રી ત્રિવિધ, અધિક અધનાશા અંગ.	૧૬૮

સૂર્ય ચંદ્ર ને અગ્નિનાં, પાવન નેત્ર પવિત્ર;	
પંચ વદન પાતિક હરણ, ચતુરાનન ચાહ ચરિત્ર.	૧૬૯
આકિન ભેષ ભવા મિલનું, પરમજી થયા પ્રસન્ન;	
મદ્દક્ષણ દેઈ પામે નમ્યો, દીધુ દિવ્ય દર્શન.	૧૭૦
ધન્દ્ર ઉતારે આરતી, ગુણ પ્રજ્ઞાદિક ગાય;	
સનકાદિક સેવા કરે, વેણા નારદ મા'ય.	૧૭૧
સૃષ્ટિકરણ શક્તિ સહિત, સેવે સુર સૌ સાથ;	
નારાયણ સુદાં નિરખિયા, ક્રોડ પ્રજ્ઞાંડના નાથ.	૧૭૨
નરનારીને નેહ છે, પ્રીતિ મદિર પીઠ;	
ધ્રુમપાની ખ્યાને ધરે, પ્રત્યક્ષ દેવત દીઠ.	૧૭૩
મહાદેવ કહેરે માગ્ય તું, દૈયે જે ઇચ્છા હોય;	
ઉન્મય કાંઈ રાખેશ મા, કળી રાકે નહિ કોય.	૧૭૪
વાસુ કહેતો વંકુઠમાં, કહે તો ગિરિ કૈલાસ,	
પ્રજ્ઞાસદન ભૂપત કરુ, અદિકી પુરુ આશ.	૧૭૫
મા'રાજ કાંઈએ માયું નહિ, ચિત્ત વર્તુલુજ ચરણ;	
ઇચ્છા મારે એટલી, સદા રહું તું જ ચરણ.	૧૭૬
માગે તે મુરખજનો, તેમાં શાનું તોય;	
મહારે ઉત્તમ કંઈ નથી, ઉત્તમ વસ્તુ અમોલ.	૧૭૭
ધન્દ્ર પડે પ્રજ્ઞા પડે, પડે ધન્દુ રવિરાજ;	
અચળ પદ જે ઇશનાં, માયું એ મહારાજ.	૧૭૮
ભોજોનાથ કહે ભક્ત મુણ, અલખત અપરંપાર;	
લીલા લહેરે જૂ ભોગવો, વરસાં વિસ હમર.	૧૭૯
ધન્દ્રપુરીથી અદિક સુખ, વનિતા સુખ વિલાસ;	
પધારજે પ્રીતે થકો, કાકિલ તું કૈલાસ.	૧૮૦
વરદાન આપ્યું ત્રિભુવને, પામ્યા અંતર્ધાન;	
સુખ સાગરમાં ત્રીલોકી, પામ્યા અલલક માન.	૧૮૧
સદાવત શોભાવિયા, ભોગવા ભારે ભોગ;	
રત્ન કામવત રીઝમાં, જાણ્યા સધળા ભોગ.	૧૮૨
પુણ્યવતા પુત્ર પ્રગટિયા, સપૂત શિરોમણ સાત;	
જશજિત્યો વ્યાધા જગતનો, જશવંત કહેવાણો જાત.	૧૮૩
શિવ દહેરાં સમરાવિયાં, ધણીં નવાણો ધાટ;	
વારુ વૃક્ષ વવરાવિયાં, ચાલે ધર્મની વાટ.	૧૮૪
નરનારીમાં નેહ છે, સતી સતનાંદી રૂપ;	
હવ એક દેહ જુજવા, ભિલ ભામની જુપ.	૧૮૫

આયુષ સુધી આકિન પળ્યું, ચૂક્યાં નહિ તે ચત્;	
જીવ-મુક્તિ ભોગતી, તે કામની તે કંથ.	૧૮૬
વૈભવ વિશ સદસ વર્ષ, ખાન પાન ધન ધન;	
અંતકાળે અંત્રિદાથી, આત્મા શિવ વિમાન.	૧૮૭
પુણ્ય કીધા પૃથ્વીપરે, હરિહર ઉપર હેત;	
તેડવા આત્મા તે સમે, શિવ શક્તિ સમેત.	૧૮૮
દેવ હુંફળી વાળતે, શુભનિધ શુભગંભીર;	
નિયમ પાળ્યે નિર્દોષ પદ, પારણુ રાખી ધીર.	૧૮૯
જન્મ મરણુ જીતી ગયાં, યર્ષ પુણ્યની વૃષ્ટ;	
પિત્રિને પ્રભુ કર્યાં, શોભાવી સદુ સદૃષ્ટ.	૧૯૦
આકિન રાખે અતિ ધણુ, નિર્મળ પાળે નેમ;	
ધિકારે સત ઉતરે, શિવ પૂજનપર પ્રેમ.	૧૯૧
સદસ કર્મળ પૂજ કરે, સદસ મણુ આપે હેમ;	
પાસન પુર આવે નહિ, જો નહિ પુરણુ પ્રેમ.	૧૯૨
ભગુવા વેશ કરો ભણે, જટા ભાર વહો શીય;	
ભગવાન વશ છે ભારને, ધર્મ ધુરંધરધીર.	૧૯૩
પૃથ્વી પાધી મુખે ફરો, તીર્થ ઠામે ઠામ;	
પરબ્રહ્મ વસે છે પ્રીતમાં, કુડાનાં નહિ કામ.	૧૯૪
તિલક જાપ માળા ધરો, ગાઓ ગાઝાં ગીત;	
ઉમાપતિ ત્યારે મળે, સંપૂર્ણ હૃદય પ્રીત.	૧૯૫
પાપીથી પ્રભુ રહે પરો, કષ્ટિયિ નાસે ક્રોધ;	
વિરાંભર વાસી વમે, ન્યાં દેખે નિર્દોષ.	૧૯૬
જૂઠ્ઠી જોજન વેગળો, ચોર થકી ચાળીસ;	
શર્ણુગત સાચાતણો, એવો છે એ ઇંદ્રિય.	૧૯૭
દાતા દેખી દિલ દશે, શત્રુ સુમ નહિ સાચ;	
નિર્મળતા દેખે નમે, હરિજન જોડે હાથ.	૧૯૮
વિષ્ણુજનની વહારે ચડે, નિંદકને નાખે નર્ક;	
ઉદારે આકિનથી, વેદ લખાણુ વર્ગ.	૧૯૯
મહાદેવથી મોટો નથી, કૈલાસ થકી નહિ કોપ;	
સાધનનહિ શિવ પૂજન સમુ, જો શ્રદ્ધા શુભ હોય.	૨૦૦
ચંદ્ર સમાનનિર્મળ નહિ, તરુણી સરખું નહિ તેજ;	
શિવ સરખો દાતા નહિ, જો દેડે હોય હેજ.	૨૦૧
શેષ સમો સમર્થ નહિ, ચારદ સમી નહિ સિદ્ધ;	
શિવ સમો દાતા નહિ, રૂડો દેવણુ રિદ્ધ.	૨૦૨

ગંગા સરખી ગુણવંત નહિ, નર્મદા સમું ન નીર;	
શિવ સમો દાતા નહિ, જે ધારણ હોય ધીર.	૨૦૩
કૃષ્ણ સમો બળવંત નહિ, રામ સમું નહિ નામ;	
શિવ સમો દાતા નહિ, જેજે ઠામો ઠામ.	૨૦૪
અન્ન સમો આત્મા નહિ, નીર સમું નહિ ધીર;	
શિવ સમો દાતા નહિ, વિક્રમ સમો નહિ વીર.	૨૦૫
વેદ સમું વર્ણન નહિ, ગીતા સમું નવ જ્ઞાન;	
શિવ સમો દાતા નહિ, મૂકો સધળા માન.	૨૦૬
પાવક સમો તાતા નહિ, પરમાર્થ સમું ન પૂણ્ય;	
શિવ સમો દાતા નહિ, ન કરે આપતાં નૂન્ય.	૨૦૭
વૈકુંઠ સમો વૈભવ નહિ, લક્ષ્મી સમા નહિ લહેર;	
શિવ વિના સિદ્ધિ નહિ, મનમાં રાખો મહેર.	૨૦૮
મંત્ર નહિ પંચાક્ષર સમો, પાર્થિવ સમું નહિ પૂજ્ય;	
ભરમ સમુ ઘિતમ નહિ, ગુણ કલા સૌ ગુણ.	૨૦૯
તીર્થ નહિ કાશી સમુ, મણિકુણિક મહામુલ્ય;	
શિવ સમો દાતા નહિ, ત્રિલોક મોહન દુલ્લ.	૨૧૦
રાવણ સરખો રિધપતિ નહિ, હરિશ્ચંદ્ર સત્ય સમર્થ;	
શિવ સમો દાતા નહિ, વખાણ બીજાં તે વ્યર્થ.	૨૧૧
રુદ્ર દેવતા રદ્રાક્ષમાં, પ્રદોષતાણું શુભ પૂણ્ય;	
મહારુદ્ર સેવા મન વસી, નિમેષ રહે નહિ નૂન્ય.	૨૧૨
ભવ પુજન બ્રહ્મા કરે, અહર્નિશ પૂજે ધન;	
વંદન કરે નીત વિષ્ણુજી, કરે પૂજન રવિ ચંદ્ર.	૨૧૩
શિવ પૂજન શક્તિ કરે, કરે શિવ પૂજન ગંગ;	
પૂજે દાનવ દેવતા, ઉલ્લગ જેનાં અંગ.	૨૧૪
વિષ્ણુ જન પંદો સૌ, સુર લોક આઘ સંસાર;	
નીચ જન નિંદા કરે, પાપી નર્ક પડનાર.	૨૧૫
હરિહરમાં અંતર નથી, ઈશ નહિ દશવીસ;	
આખલ બ્રહ્માંડમાં એક છે, ત્રિગુણાત્મક રૂપ ઈશ.	૨૧૬
સૃષ્ટિ બાધી શંકરતણી, સાતી ધરણી ચક્રત;	
મંડાણ મહામાયાતણું, કીધું જેઅ જગત.	૨૧૭
મમતી મામાને શું લહે, અહંકારી તો અંધ;	
પુણ્ય પિપિલિકા શું કરે, ધરે બીજા ધધ.	૨૧૮
કુડા આગળ કચતું નહિ, મૂર્ખ કરે મમતા;	
ગુણ હિલ્લાને કમમ ગમે, છત્રપતિની છત.	૨૧૯

ખધીર નાદને શું કરે, ગુંગો ગાયે ગીત;	
ભુંડો ભક્તિ શું કરે, ચંડાગવત જે ચિત.	૨૨૦
ઉડાવ ક્યમ આકાશમાં, પ્રાંઢી નમજે પંખ;	
મહિમા કહેવો મૂઢને, ખરેરા અગળ શંખ.	૨૨૧
અકર્મી અમૃત ક્યમ પીજે, આરું વખાણે ઝેર;	
લાભ વની લવરી કરે, વિષ્ણુશું રાજે વેર.	૨૨૨
મંદમતી જે માનવી, લવના (નવ) નણે ભેદ;	
જેને સમરે શારદા, વખાણુ કરે છે વેદ.	૨૨૩
સનકાદિક શોધે સદા, ધુન્નપાની નિત ધાય;	
સ્વમામાંશિવનવ મળે, ગુણિજન જરા બહુ માય.	૨૨૪
શુકદેવ સરીખા સિદ્ધ નર, વ્યાસ સરીખાં પાત;	
બ્રહ્મ દશા ભેદા નહિ, જોતાં હોંઆ જાત.	૨૨૫
ખટ પુરાણે વિષ્ણુજી, ખટ પુરાણે શક્ત;	
ખટ પુરાણે શિવ સ્વયે, નણે બાપું જન્મ.	૨૨૬
અદિક આધું રચિયું નહિ, પડી એમ વ્યાસને સૂત;	
સદ્ગજ માર્ગ છે શિવ તણો, ગુણુ રજા છે ગુણ.	૨૨૭
શુભ માર્ગ શિવ ધર્મનો, વાકી વસમી વાટ;	
હોં પાણી નવ પેસવું, તો છુડે શા માટ?	૨૨૮
ભજન કરવું ભરમ ધારવી, પંચાક્ષર માણી મૂલ્ય;	
આક ધંતુર કહ્યારનાં, ચઢાવનાં ફળ પુલ.	૨૨૯
પાંચ કણુ તિલ તંદુળ તણુ, ઘણા વળડવા ગાલ;	
જળ રેડે રીઝે ઘણુ, કરે નિમેયે ન્યાલ.	૨૩૦
ધંતુરો ને આકડો, પ્રીતે મિલિવત્ર;	
રીઝે રાજરાજેશ્વરી, આપે સોના છત.	૨૩૧
વિશ્વત દીઠ વેળવ દીએ, ભયુવા પેરે ભૂલ;	
ઘટ ઘટમાં વ્યાપી રહ્યો, એ છે અકળ સ્વરૂપ.	૨૩૨
વિષ્ણુને ચંપો કેવડો, ચંદન બેહેક જરાસ;	
શિવને ભરમ વઢાલી સદા, વિવિધ પ્રકારે વિલાસ.	૨૩૩
શિવનું આપ્યું ભોગવે, બ્રહ્મા વિષ્ણુ શક;	
કર પોતે કુતંકા ધરે,* ચતુર્ભૂજને ચક.	૨૩૪
વિષ્ણુને વૈભવ આપિયો, લક્ષ્મી લીલા લહેર;	
દુઃખ ભાગ્યાં. સૌ દેવનાં, જગદીશ પીધું ઝેર.	૨૩૫

* પ્રત ૧ માં. “કરે કુતંકા કુતંક, વખાણે વિષ્ણુ જન્મ.”

અધી ખીન્ને બળવંત કુણુ, ખાતિ ઝેર કુણુ ખાય;	
પળમાત્ર પડે પૃથ્વી વિશે, પ્રલય પવકમાં યાય.	૨૩૬
શિવજીને સરખું સદા, અમૃત ઝેર છે એક,	
લક્ષ્મી લીલા લાકડા, વૈભવ નહિ વિવેક.	૨૩૭
હીરા માણેક મોતીઆ, કંકર કંચન કથીર;	
પુણ્ય પાપ અડતુ નથી, શુદ્ધ શિવ ચરીર.	૨૩૮
આપતાં ન કરે આરતો, ગુણુનિધિ ધરમાં ગર્થ;	
આપણુદાગે એક છે, શિવ દાતા સમર્થ.	૨૩૯
જેવું જેવું કર્મ છે, તેને લય વિશ્વાસ;	
દિધા વના ફળ દાખો સદા, પુણ્ય પાપ પ્રકાશ.	૨૪૦
કનક કોટના કર્મમાં, કોને કર્મ કથીર;	
કુપોદક જે કર્મમાં, કયાંથી ગંગા નીર.	૨૪૧
શેષ નાગ સમર્થ છે, ઉપાડે અવની ભાર;	
તે શિવ બાહે બેરખો, કે'તા ન આવે પાર.	૨૪૨
વાસુકી સરખા વિધ વિધે, કલા ભારત જે ભેદ;	
હરની કોટના હારડા, વિખાણુ કરે છે વેદ.	૨૪૩
હરને વાહન વૃષભનું, શોભે બહાડે શીશ;	
વિશંભર વૃષભ વાહન કરે, આઘ ઉમાપતિ ધર્શ.	૨૪૪
વિજીતને વાહન ગરુડનું, બહાને વાહન હસ,	
શકિતને વાહન સિંહનું, પરાક્રમ ઐઠ પ્રશસ.	૨૪૫
ગુણુ ગણુએ ગરુડનો, હ્યાસી જોજન પાંખ;	
અંગ કળાતું છે નહિ, શાસ્ત્ર સકળની સાખ્ય.	૨૪૬
શત જ્યોજન શૂઠ સિંહની, બેસે જેપર શક્ત;	
વેદ મધ્યે વર્ણન કર્યું, જાણે બાધુ જગત.	૨૪૭
નંદિના નિર્ણય નથી ચાર વેદ ચૌદ કાંડ;	
એક શીંગડા ઉપર, ધરેરી કોટિ બહાડ.	૨૪૮
કવિ વિખાણુ કરતો નથી, કળે કુણુ શિવનું કામ;	
અલખત અકળ અભેદ છે, નિરંજન જેનું નામ.	૨૪૯
અવિનાશી ને મરણુ નહિ, સઉ સદ્દિને તાત;	
ઉમા તર્ધાગે જે વસે, તેહ જગતની માત.	૨૫૦
નિર્મળ નામ જે નર્મદા, વખાણુ જેના વેદ;	
ત્રિલોખે પાવન કરે, પ્રભુ તણે પરસ્વેદ.	૨૫૧
હુજાણુને નવ ગમે, વિશંભર કેરા મત,	
બુડે ભવસાગર બાપડો, તન તરફડે તર્ત.	૨૫૨

આપે ડગલા દોટિયો, શીત કાળની શર્ત;	
પૃથ્વી કરે પસાવતે, શિવ પદ પામે તર્ત.	૨૫૩
ભણાવે વિદ્યા ભાવથી, કરે પરમાર્થ કૃત્ય;	
સંકટ હેતે પરહરે, શિવ પદ પામે તર્ત.	૨૫૪
સેવે જે શુભપાણને, અમૃત મુખ અરત;	
બ્રહ્મભોજન પર ભાવ છે, ત્રિશુલ પદ તેહ વસંત.	૨૫૫
દેહ દાઝે પર દુઃખથી, કીક પર સુખ ઠરત;	
મમત કોશુ માણે નહિ, વિશુલ પદ તેહ વરત.	૨૫૬
પાપી પાપે અવતર્યા, પાપ કરતા જાય;	
પાપી સંમ પામરરણા, તેણે ક્યમ શિવ પૂજન થાય.	૨૫૭
મમત મહી મરી ગયા, મમત મહી મરંત;	
શિવ પદને શું ઓળખે, ક્યાંથી કામ કરત.	૨૫૮
નર્ક માહેથી નિસર્વા, નિશ્ચે પામે નર્ક;	
શિવ પદને શું ઓળખે, ધણા પાપમાં ગર્ક.	૨૫૯
સ્વર્ગ માહેથી સાંપડ્યા, સોંદરું જેને સ્વર્ગ;	
શુભ તેને શિવના ગમે, વેદ લખાણ વર્ગ.	૨૬૦
ડાહ્યાપણ દિલ દસ કોટિયા, ધણે કમાયો ગર્થ;	
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, વપુ ધર્યું તે વ્યર્થ.	૨૬૧
પુરાણ ભણી પાંડિત થયો, ઔઠા શિખ્યો પાઠ;	
પરબ્રહ્મને પ્રીછ નહિ, વપુ છાડી વાટ.	૨૬૨
રાજ પામ્યો ને રિધ ધણી, ધરણી સાથ ધેંધાટ;	
શિવ સેવા સમજ્યો નહિ, વેલવ છડી વાટ.	૨૬૩
બાકરણ સમસ્ત આઠેતણા, અદિકા જાણે અર્થ;	
વપુ વિશત્ર નવ વશા, વખાણ થયાં તે વ્યર્થ.	૨૬૪
મમત કરી મોટો થયો, ફોકટ હાંકી પુલ્ય;	
ઈશ નવ આરાધિયા, ધંધા તેનો ધૂળ્ય.	૨૬૫
પુરંદર સમો પરકમી, પામ્યો પ્રોઢો પાટ;	
શિવ મહિમા સમજ્યો નહિ, વીરપણું તે વાટ.	૨૬૬
નાત પટનિયો નર થયો, કુળ રુડું કહેગાય;	
ઈશ્વર નવ આરાધિયા, તે નર નીકે જાય.	૨૬૭
રુડી રામા ઘેર પડની, અલખત અપરંપાર;	
પુલ્ય વાત પ્રીછી નહિ, અકુળ ગયો અવતાર.	૨૬૮
લગત કહેગયો જગતમાં, કુડ કપટ કરનાર;	
બોલ્યા બહોતેર બાપના, હુંતાણો અલક્ષવાર.	૨૬૯

અષ્ટમા સિદ્ધ નવનિધિ રિધ, અથવા દારુણ દુઃખ,	
સાચે દિલ શિવ સેવતાં, બાગે બવની જૂખ.	૨૭૦
સાચે રાચે શ્રીપતિ, સાચે રાચે રામ,	
સાચાને શિવજી મળે, કુડતણું નહિ કામ.	૨૭૧
પરમેશ્વર નિલ પૂજતો, વળી પરમારથ પુણ્ય,	
શોભ્યો તે સસારમાં, ન રહી એકે નૂન્ય.	૨૭૨
ત્રિપુડુ કરે વિજૃંભિતું, રુદે ધરે રુદ્રાક્ષ;	
શિવ પૂજે સિદ્ધિ વરે, શોભે સૂત્ર ને સાક્ષ.	૨૭૩
ડહાપણુ દાખો દિલ વિશે, બોળા ઉપર બાવ,	
લે તે નામ હરિહરતણું, બવ તરવાનું નાવ.	૨૭૪
લેતું નામ હરિહરતણું, દેવુ અમ જળ દાન;	
ત્રીજી તત્વ એથી આદક, ઠા દીન સુણ્ય ન કાન.	૨૭૫
અભય દાન એક અદિક છે, જિવનદાન જશ્નર;	
ખીજા ડહાપણુ બાપડાં, નીત અધારું ઘોર.	૨૭૬
જશઅજવાળ્યો જગતમાં, લાખિણી કાર્તિ લે'ર;	
મધુરું તે અમૃત થકી, જૂહુ કડવુ ઝેર.	૨૭૭
સહજ પૂજનથી શિવ ફળે, ઈશ્વર આપોઆપ,	
માને નહિ મારુ કહ્યું, તેનાં પુરણુ પાપ.	૨૭૮
ભરમ ત્રિપુડુ બાલે કરે, વળે તીર્થ વ્રત વેદ;	
સહજ વાતે શિવજી મળે, બાણુવા ન બારથ બેદ.	૨૭૯
સૂત કહે શૌનક સૂણો, કહું બહોતરખંડ;	
ત્રિપુડુ બાલ વિજૃંભિતું, તેને નહિ યમ હંડ.	૨૮૦
તત્વપદ શિવ ત્રિલોકનું, પુરણુ પ્રૌઢ પ્રતાપ;	
જન જવરલા જાણુશે, ઈશ્વર મળશે આપ.	૨૮૧
ગાય શીખે ને સાંભળે, દે મન ગમતાં દાન;	
આ લોકે જશ પામશે, પરલોકે બહુ માન.	૨૮૨
સાંભળતાં સુખ નિપળે, પાતિક દૂર પળામ,	
જમતે શિર પામ દેહ, સહજ સ્વર્ગમાં જામ.	૨૮૩
ઉચ્ચ નીચ સહિ સાંભળે, સાંભળે નર ને નાર;	
ધિકાતોર રાત ઉધરે, શુ કહું વારવાર	૨૮૪
જૂઠાંને નથી જણવતો, નિદકને ન કહું નેટ,	
સત દિલો શિવને શુ કરે, પાપે પોખે પેટ.	૨૮૫
પરાણે કહું પુણ્યવતને, ધાર્મિક ધરજો ધ્યાન,	
ભાવે કહું છુ બકતાને, માગી આર્જા માન.	૨૮૬

મતા આગળ દાખલું, વૈષ્ણવને કહું વેદ;	
ધર્મ દસા શુ લાખલું, જેને મન નહિ બેદ.	૨૮૭
સંભળાવુ સતવાદીને, રૂપિને કહેવું રીઝ,	
શૌનક પ્રત્યે સૂત કહે, બહુ સુખકારક બીજ.	૨૮૮
કામ રૂપ કાળા કપટ, કરે ધર્મનો ધ્વંસ;	
માનસરોવર ગુરુ મળે, હેતે થાય તે હંસ.	૨૮૯
શિવને દેખો સર્વમાં, કીડી કુજર રંક;	
અહંકાર તજવો પડે, એ છે આડે અંક.	૨૯૦
શત પ્રકારે શિવજી મળે, જે હંક તોજ હનૂર;	
જૂઠાંથી લક્ષ જોજન વસે, દબીયા બોલ દૂર.	૨૯૧
સત્યશીળને લક્ષિત ભર, વાર વર વિશ્વાસ;	
જૂઠી માયા શિવ સત્ય છે, પ્રભુ રહે તેની પાસ.	૨૯૨
કાયા બાણે કારખી, માયાજી નહિ મેળ;	
સંસાર શમણા સરખો લહે, હરિહર મળવા મેલ.*	૨૯૩
મદિમા સુણે મહાદેવનો, પરબલ થાય પ્રસન્ન;	
પુણ્ય આદ્રાણ્ય પ્રતનું, નિત નર્મદા દર્શન.	૨૯૪
ગયા ગંગા ને ગોમતી, કાશી ને કેદાર;	
અડસકે તીર્થથી છે અદિક, પામે ભવજળપાર.	૨૯૫
શિવ મદિમા જે સાંભળે, જાને છત્રની છાંય;	
કરે આવે કરુણાનિધિ, પકડે શુડતા બાંધ	૨૯૬
પૃથ્વીતણી પ્રદક્ષિણા કરે, કનકે તોળે કાંધ,	
શિવ મદિમા જે સાંભળે, કોટિ યત્ન રૂળ થાય.	૨૯૭
સત્તર અધ્યાય સંપૂર્ણ આ, કહી કયા કરજોડ;	
એક અક્ષર અવણે સુણી, ભવનાં બંધન છોડ.	૨૯૮
ગુર્જર દેશ ગરુવો ધણો, વેગનપુરમાં વાસ,	
શ્રી ગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, કહે કવિ શામળદાસ.	૨૯૯
શિષ્ય છું નાનાભટ્ટતણો, પુરુષોત્તમનો તાત,	
સુત શ્રી વીરેશ્વર તણો, ધંદ અજપૂર્ણ માત.	૩૦૦
સુશુદ્ધિ દીધી ચારદા, વક્તા વિશભર નાય;	
જશ દેનારો જગ પાતિ, શિરપર હરનો હાથ.	૩૦૧
કર્મને વશ ધન ધર્મ છે, વાયુને વશ તર્ણ;	
કવિની ગત્ય છે કેટલી, શોભા શિવને સર્ણ.	૩૦૨

* * માયાજી નહિ મેલ, સંસાર શમણા સરખો લહે, હરિવત્ તે નર દોય "

શિવ સેવો શિવ શિવ કહો, વાણી શિવ વિલાસ;
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.

૨૦૩

તે શ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે) 'ભસ્મ મહિમા નિરુપણો' નામનો સપ્તદશોધ્યાય.

અધ્યાય ૧૮ મો.

ચોપાઈ.

શ્રી ગણપતિના પૂજું પાપ, જેહ પ્રતાપે અંચ રચાપ;
શ્રી શારદાને નામુ શીશ, આરાધુ ઉમાપતિ ઈશ. ૧
શ્રી ગુરુજના વંદુ ચર્ણુ, આઘ પુરુષ રાખો નિજ શર્ણુ;
કૃષ્ણ કૃપાળ કમલુનિધિ કામ, સમરં શ્રી સીતાપતિ રામ. ૨
જગદબાએ જાણે જગત, આરાધુ અનપૂર્ણ રાક્ત;
ગુણુ રૂડા શિવકર ગાઈ, પલક એકમા પાવન ચાઈ. ૩

દોહરા.

સુખકરણુ ને દુઃખકરણુ, શુણુ અયોધ્યા ગામ;
દશરથ કુળ દીપાવિયું, રાજવલોચન રામ. ૪
ભુક્તિ મુક્તિ જશ જગત, કરણુ ક્રોધિયા કામ;
અધમ ઉદ્ધારણુ રઘુપતિ, રાજવલોચન રામ. ૫
લક્ષ્મણુ બંધુ લાયકો, સીતાપતિ મુંદર સ્વામ;
કુંવર કૌશલ્યાતણો, ઉજવળ રૂપ અભિરામ.* ૬
તારણુ તરણુ ત્રિલોકનો, નિર્મળ જેનું નામ;
દાતા દિવ્ય દિલીપ કુળ, રઘુવર સીતા રામ. ૭
રાધ્યાની અદલ્લા કરી, હેત ધણેથી હામ;
સ્વર્ગ અયોધ્યા નિર્માયું, જગલોચન શ્રીરામ. ૮
એક બાણે હણી તાડિકા, ઐઠ સિંધુએ પાલ્લ;
રાવણુ રણુમાં રોળીયો, લહું વિલિખણુ ભાગ્ય. ૯
સોળ કળા સંપૂર્ણ છો, પ્રિયજનના પ્રતિપાળ;
અવની બાર ઉતારિયો, કૃષ્ણ રૂપ કૃપાળ. ૧૦
પરાજય કીધી પુતના, કંસનો આણ્યો કાળ;
સંદાયો શિશુપાળને, રામકૃષ્ણ ગોપાળ. ૧૧
હિરણ્યાક્ષહિરણુકચપદણ્યો, પ્રહ્લાદતણા પ્રતિપાળ;
નૃસિંહ રૂપ નિર્ભય ધર્મ, રામ કૃષ્ણ ગોપાળ. ૧૨

વિરાંભર તે વામન થયા, બગ ચપ્પો પાતાળ;	
મ્રમુ થયા છે પોળિયા, રામ કૃષ્ણ ગોપાળ.	૧૭
મુકિત પુર મથુરાં કર્યું, વસુદેવ તણી શુભધેર;	
આપ ગોકુળમાં ઉઠ્યાં, નંદ યશોદા ઘેર.	૧૪
તરકર દધિ માખણતણા, વૈકુંઠ ક્યો મજ વેશ;	
ત્રિરિધર ગોવર્ધન ધર્મો, દિયો અકુર ઉપદેશ.	૧૫
નિરાધે વાસુ દ્વારકા, છત્રપતિ જાપન કોડ,	
કામ કર્યાં કંઈ કોટિધા, રિધિપતિ શ્રી રણુજોડ.	૧૬
અનેક ભક્ત ઉધારિયા, પાંડવ પાળ્યા પાય;	
દુર્યોધન દર્પ ઉતારિયો, ઉની ના'વી આંચ.	૧૭
સભા સર્વને દેખતા, ધારણ દીધી ધીર;	
પચાળીના પુરિયાં, નવસે નવાણુ ચીર.	૧૮
સર્વ કૃપા એ શિવ તણી, વિકટ કામ એ વક;	
શિવે સુદર્શન આપિયુ, ચતુર્ભુજને ચક્ર.	૧૯
ચક્રવર્તિ એ ચક્રથી, ધૃતર 'કહેવાણા આપ;	
વૈકુંઠ વૈભવ પામિયા, પુરણુ શિવ પ્રતાપ.	૨૦
દિવ્ય દેહ દશે ધર્મો, નિર્મળ રુદ્ર નામ,	
સર્વ કૃપા એ શિવતણી, કીર્તાર તણાં છે કામ.	૨૧
તે શિવનો મહિમા કહું, સાંભળતાં સુખ યાવ;	
ભાવ ધરે ભવજળ તરે, પાતિક દૂર પળાય.	૨૨
શૌનક પ્રયે સૂત કહે, ઊમા માહેશ્વર મત;	
નોકા નામ એ શિવતણુ, તારે ભવસાગર તર્લ.	૨૩
સૌભાગ્ય મત એ શિવતણુ, જીવતિ ન કરે જોડ;	
શ્વાન શુકરી કે ગર્દભિ, ચોનિ પામે તેહ.	૨૪
એહ મત જે આચરે, સદા સૌભાગ્ય શુભ રૂપ,	
લીલા લક્ષ્મી સારખી, ભાગનિ ભારે ભૂપ.	૨૫
સાવિત્રીએ મત કર્યું, ઊમાએ કીધું આપ,	
સાખિણું મત લક્ષ્મી કરે, પુરણુ શિવ પ્રતાપ.	૨૬
કૃપા કરે કરણાનિધિ, મત કરે વિવેક;	
સૂત કહે શૌનક સુણો, આખ્યાન કહું છુ એક.	૨૭

ચોપાઈ.

ઉમામહેશ્વર મત કહેવાય, મહારત્નલો કહીએ મહિમાય;	
નારી જાતિ મત ન કરે, શ્વાન શુકરી તે અવતરે.	૨૮

નારી ચર્ધ વ્રત કરતી નથી, નીચ જાત તે તો સર્વથી;	
કામનિ વ્રત કરે જે કાપ, સ્વપ્ને રંડાપો નહિ હોય.	૨૯
ભારત માંહે બ્યાસે બખ્ચું, લક્ષ અથ બીજામાં લખ્યું;	
હેત સૌભાગ્ય બોગવતું હોય, કામનિ વ્રત ન મૂકા કાપ.	૩૦
શૌનક પ્રત્યે સૂત કહે બોલ, તેહ વ્રતનુ કહીએ તોલ;	
આનંદ દેશ ગુણવંતુ ગામ, વેદવત બ્રાહ્મણનું નામ.	૩૧
ગુણવંતો ગુણ સધળા ગણ્યો, ભારે વિદ્યા ભાવે બણ્યો;	
વેદવત મહા વિદ્યાવંત, સાધકમાં શિરોમણિ સંત.	૩૨
ધર મધ્યે ધણેરો ગર્થ, શુભ કામે શોભિત સમર્થ;	
ખરો ખટ કર્મ પાળવે, ચતુરાઈ સમચિતે ચાળવે.	૩૩
ઘેર શિરોમણિ નારી સતી, પતિવ્રત પૂર પ્રેમે પાળતી;	
કંથ ઉપરે ન કરે કાપ, સ્વામી વચન ન કરતી લોપ.	૩૪
અકલવંતી પુત્રી એક, વિદ્યાવંત વિવિધ વિવેક;	
ચતુરાઈ ચિતે બહુ ચઢી, સ્વયંવિધાના હાથે ધડી.	૩૫
ચાતુર ચિત્રણી કેરા એન, ઇન્દુ મુખી આકારે એન;	
અમૃતભરી અણિઆળી આંખ, પાંપણુ ન્યમ ભમરાની પાંખ.	૩૬
પ્રૌઢું નીલવટ અંગુળ પાંચ, ચતુરા નાસીક શુકની ચાંચ;	
બત્રીસી દાડમનાં બીજ, રુદ્યામાં નિરંતર રીઝ.	૩૭
દયાવંત ને દાતા ધણી, તારણુ ઉપમા તરણી તણી;	
દયાવંત ડાહી દાતાર, કોડે ધણે કાંધી કિરતાર.	૩૮
માત તાતનું હરખે મન, નિત્ય દીપોત્સવી કેરા દિન;	
ચોહ પ્રકાર ચતુરાનાં ચિહ્ન, બાસે ઉર્વશી નમળે ભિન્ન.	૩૯
દેવાંગના કે નાગાંગના, નહિ સતી તેની સદા;	
રંનાદે અથવા રોહિણી, પુરણુ જળ મધ્યે પોષણી.	૪૦
નાગ કૃણી અંબેસાડો શીશ, ધર્મવંત ધુરંધર ધીચ;	
રૂપે દમયંતીથી દશ ગણી, ભાવે ચૌદ વિદ્યા તે બણી.	૪૧
શીંગવતી શોભે સતવતી, રૂપે જાણે રંભા રતિ;	
બાહુગુણુ લક્ષણુ બત્રીસ, છતે રાગ જાણે છત્રીસ.	૪૨
બાતેર ચોસટ છુદ્ધ નિધાન, વખાણુતાં તે વીસ વિધાન;	
સતી શારદા તેનું નામ, કરે કુળ આચારિક કામ.	૪૩
અખંડ* ચર્ધા પુરાં અગિયાર, નિરખી માત તાતે તે નાર;	
મળે વર રૂડે જે માન, કોડે દીગે કન્યાદાન.	૪૪

લાખિણી લાહવો લીજ્યો, પ્રીતે પુણ્યમૃત પીજ્યો;	
એમ વિચાર કરે જોડલે, ત્યાં એક વિષ આળ્યો તેડલે.	૪૫
રૂડા કુળનો રૂડે રૂપ, લારે ઘજ વિદ્યામાં ભૂપ;	
દાયા રૂડી દોષમણી, મુદિર રૂપ તે સોદામણી.	૪૬
વિદ્યાવંત વિવેકી વંચ, જાણે કાઈ ધર્મરતો અંચ;	
નાત્ય પોતાની વિદ્યા ભણ્યો, શુણ્વંતો સઉ લોકે ગણ્યો.	૪૭
આસન બેસણ દીધાં માન, પ્રીતે આપ્યાં દેહજ પાન;	
કહો ક્યમ આપ્યા છો મહારાજ, શું ધ્યેયો છો દેવું કાજ.	૪૮
બોલ્યાં તેનાં માત ને તાત, વિષ સત્વી કહો મનની વાત;	
કહો આજ આપ્યા છો ક્યમ, સાચું ન કહો તો મારા સમ.	૪૯
હેતે પ્રીતે જોયા દાઘ, શુભ વચન બોલ્યો તે સાથ;	
સમ દીધા તો સાચું કહું, રુદિયામાં શીદ રાખી રહું.	૫૦
લક્ષવસા કહેતાં છે લાજ, મનમાં તે સમજો મહારાજ;	
અંતરમાં લાગું હું અમો, રાણા સમજી ગણા તમે.	૫૧
તનયા શારદા જે તાહરી, પરણ્યાની ધજા ગાહરી;	
અંતરમાં રીઝે તો આપ, કષ્ટ અમારાં કોડે કાપ.	૫૨
જાતીકતુલ્ય તરણીથી ધણી, અવતાર અર્જુન છે જાણિક તણી;	
જાતીક જનને ચાનું જોર, બીહિ મામતાં હોયે ચોર.	૫૩
જાતીક જનને ન મળે માન, જાતીક હજવો પીપળ પાન;	
ભૂંડામાં તો ભૂંડી બીખ, શુદ્ધ સતવાદી માને શીખ.	૫૪
બીખ માનતાં મનમાં બીહું, બીખથી ભુંડું બીજું કીધું;	
જન જાણ્યા ન્યારે જાપ, તે તરણીથી હજવો જાપ.	૫૫
મરણ સમે ચિહ્નો જોડલાં, જાતીકને વળગે તેડલાં;	
પ્રથમ તો આલે નહિ ચર્ણ, વળતા બહેરા થાએ કર્ણ.	૫૬
ધરંધર મુજે તેના દેહ, વધુ માંહે વડે બહુ વેહ;	
તર્ત નેત્રનું ધામે તેજ, હેતુ જનનું ઉતરે હેજ.	૫૭
દાતા હોય તો મનશું મોંઘ, સુમ પ્રાણી સાચું નહિ જોય;	
દાતા હોય તો વિષમાં ચાંચ, સુમ તે વેળા નાસી જાય.	૫૮
દાતા હોય તો નામે શીશ, સુમ પ્રાણી કરે બહુ રીશ;	
સુદાતા કરે પ્રતિપાળ, સુમ જોતાવત જોલે ગાળ.	૫૯
દાતા હોય તો અનજ ખાચ, સુમ પ્રાણી ખાંચે નવ પાચ;	
રિધ દેખીને નવ રાચનું, નીચમાં નીચ ભૂંડું જાચનું.	૬૦
જાતીક જાણ્યા ન્યારે જાપ, શુદ્ધ દેહથી સર્વ ગમાપ;	
માન મટાવે પોતાતણું, અપમાન ગાંઠે બાંધે ધણું.	૬૧

શુધ્ય સધળી મૂકે બારણે, જરા તજે જાગ્યા કારણે;	
જાગ્યા હોય તો સુંદર રૂપ, કુટુંબું ડહાપણ પડે જર્ઘ કૂપ.	૬૨
જાગ્યા હોય જો વિદ્યાવંત, આવે તેના ગુણનો અંત;	
જાગ્યા હોય જોરાવર જાત, બળે ન તેની એકે ભાત.	૬૩
જાગ્યા હોય તો સામદ સુર, નિમેષ ન રહે તે નરનું નુર;	
જાગ્યા જન જો હોયે ભક્ત, પાખંડી કહે સર્વે જક્ત.	૬૪
જાગ્યા જન જો હોયે કવી, કહે લપલપી વધારી નવી;	
જાગ્યા હોય જો અધિકે અશ, વધુ વાટ ઉડે નીજ વશ.	૬૫
જાગ્યામાં હોય રૂડા કાઠ, વરણાગીમાં ઉડી વાટ;	
જાગ્યા જો રાખે અહંકાર, લવા લોક ન માને ભાર.	૬૬
પડે કહેવો કરપિને કર્ણ, માગ્યાથી રૂડું છે મર્ણ;	
પડે કહેવો કાપરને શર, જાગ્યા જાતા જાયે નર.	૬૭
અકલ્પહિનને કહેવો ઇન્દ્ર, અશ્વહિનને કહેવો અંદ્ર;	
ધાકડ જનને કહેવો ધોંગ, વડા જાગ્યાકને વળગે વિંગ.	૬૮
કહેવો રાય ને હોય રાંક, વડો જાગ્યાકપણામાં વાંક;	
બિજાથી ભંડું નહિ કશું, શામળ સત્ય વિવેકે વરયુ.	૬૯
જાગ્યા જન જો ઘોડે ચઢે, તોયે નીચને નમવું પડે,	
જાગ્યા જણે બયેરી બાલ્ય, લોક લહે લીધાની વાત.	૭૦
અવગુણ એક કંગડાં આપ, સઘ સોઢે જાગ્યાકની સાથ;	
ખાસા ગુણ ક્ષિતિમાં ખરા, જાગ્યાકથી સદુ રહે છે પરા.	૭૧
કરે અહંકાર પોતાની કાય, બિખારી ખીજે ભવ યાય;	
એકયો આપ્યા વિણ જો ખાય, ખીજે ભવ બિખારી યાય.	૭૨
ગોવિંદ તથા ખીજ ગુણ ગાય, ભવોભવ બિખારી યાય;	
પાટ ઉપર મહેસે જો ધાય, ભવોભવ બિખારી યાય	૭૩
ન કરે પુરુષ તથા ઉપાય, ભવોભવ બિખારી યાય;	
આડી ચોરી ચિત્તમાં આણ, ભવોભવ બિખારી યાય.	૭૪
પાણી ઉખળે કાળે નવ પાય, ભવોભવ બિખારી યાય,	
જાગ્યાકે દેશથી આજે જાય, ભવોભવ બિખારી યાય	૭૫
દાઝે પરવેર મેલે લાલ, ભવોભવ બિખારી યાય;*	
રૈયતને જો છુટ રાય, ભવોભવ બિખારી યાય.	૭૬
સભા સત્ય ન તોળે ન્યાય, ભવોભવ બિખારી યાય;	
મોઢું પરધન ખોદી ખાય, ભવોભવ બિખારી યાય.	૭૭

પિતા સહિત દુભે જે માય, બવોભવ લિખારી યાય;	
કરે જારી જે કુડાં કામ, પરજન્મે લિખારી નામ.	૭૮
પાપ કામમાં જે જન જરો, કાટિ ભવ લિખારી યરો;	
અદલા દાનની કરશે આસ, સદજ વાતે યારો સુખ નારા.	૭૯
જૂઠાપથી જે જર જોડવો, બવોભવ પરશું કર ઝોડવો;	
ભજન ફળે પૂજો પરબલ, ધનનું ફળ ધારો શુભ ધર્મ.	૮૦
ધર્મ ફળથી ધન પામવું, દયા ફળ છે દુઃખ પામવું;	
શાસ્ત્ર વેદ પુરાણે જોય, આપ્યા વણ ન પામે ઠાય.	૮૧
આપે ધન જે પરને હાથ, સ્વર્ગે ગાંઠડી બાધે સાથ,	
દાટવું ધન જે ધૂળે ચઢે, મર્ણુ વેળા મુખ ઉપર પડે.	૮૨
ધણે કમાઈ બપોં હોય મર્થ, આપે એટલો આવે અર્થ;	
નવ આપે ખરચે કે ખાવ, ભારે ઝેરી ભોરંગ યાવ.	૮૩
આપ્યો ધર તે મેડે ચઢયા, ના'ખ્યાં તે રણમાં રડવયા;	
આપ્યાં તે ભોજન અમૃત મળ્યા, ના'ખ્યું તેણે કુશકાલ્યા.	૮૪
મહાસે વચ્ચ પહેરી મગન, ના'પે તે તો નીચ નગન;	
આપ્યાં તે સુખ પાસે સાર, ના'ખ્યાં ખાંધે વહેતા ભાર.	૮૫
આપે તે તો અલખત કરે, ના'ખ્યાં નયણે અશ્રુ ધરે;	
આપવું તે વાતો આકારી, ના'પે તે ચાહે ચાકરી.	૮૬
આપ્યાં તેને કુંડળ કર્ણ, ના'ખે ચાંપે પરના ચર્ણ;	
આપ્યાં તે પોખે નિત બલ, કરે ના'ખ્યાં તે કુડાં કર્મ.	૮૭
આપ્યાં કરે પાણીના ઘાટ, ના'ખ્યાં પાડે વગડે વાટ;	
આપનારને ઘેર વાડીઓ, ના'પે તે ચાહે ચાડીઓ.	૮૮
આપે તે ભારે ભોગિયા, ના'પે તે ચૈરવ રોગિયા;	
આપે તેહ સદામત સ્ત્રીખ, ના'ખ્યું તે માગે છે લિખ.	૮૯
આપ્યાં તે ધર દુલે હાથિયા, ના'પે તે સેવક સાથિયા;	
આપી શિવ પૂજનથી કરે, ના'ખે પરની નિંદા કરે.	૯૦
આપ્યાં તે ગોવિંદ ગુણુ ગાય, ના'પે દંભી ગણા યાય;	
આપ્યાં તે ગંગાજળ નાલ, ના'ખ્યાં નખળા સગે જાય.	૯૧
આપ્યાં તે તો પામ્યા વહેલ, ના'ખ્યાં તે નાખે નીત ટેલ;	
આપનાર આવે છે પાન, ના'ખ્યાં તે ભટકે ચર્મ આન.	૯૨
આપે ને વળી જોડે હાથ, સમૃદ્ધિ આવે તેની સાથ;	
આપે છે તે ભારે જૂથ, ના'પે તે હોય નર કુરૂપ.	૯૩
આપ્યાં તેહ સદામત કરે, પાપે પેટ ના'ખ્યાં તે ભરે;	
આપ્યાં તે ઘેર પ્રાંત પુત્ર, ના'ખ્યાં ત્યાં ભાંખ્યાં ધર સુત.	૯૪

આપ્યાં તે તો સુણશે કયા, ના'પ્યાં વાદ કરે છે વૃથા;
આપનારને શુદ્ધ સતોષ, રોજે ના'પ્યુ તેને રાખ. ૯૫
આપ્યાં તે હરી ગુણ ગાય છે, ના'પ્યાં તે ગોદા ખાય છે,
આપ્યાં તે કન્યાઓ વરે, ના'પ્યાં તે કુવારા મરે. ૯૬
આપ્યાં તે પામ્યા પદ્મની, ના'પ્યાં ત્યાં ન મળે રાખની,
આપવું તે સારું સર્વથી, માગ્યાથી ભૂંડું કાંઈ નથી. ૯૭
આજ જાયવા આગ્યો તુને, કૃપા કરી જે આપેા મુને;
દેવથી દશ ધણો દાતાર, લિશ્તુક જનનો ન મળે ભાર. ૯૮
પરોપકાર એ ઉત્તમ કામ, નીચમા નીચ લિખારી નામ.

દોહરા.

દયા ઉપની તે દેવને, મનમાં થયા મગન,
વિવાહ કીધા વિપ્રનો, લાખ્યું લાભ લગન ૯૯
મન મમતો મંડપ રચ્યો, નેહે તેડી નાત;
કન્યાદાન કોડે કર્યું, બ્રાહ્મણ જેવી ભાત. ૧૦૦
રૂડી રીત રૂખિ તણી, વેદતણા વહેવાર;
પ્રીતે ગોત્રજ પુણ્યાં, ન્યાય રીત નિરધાર ૧૦૧
પેડિત જાતે પરાક્રમી, માગણ પામ્યો માન,
હેત પ્રીતને હરખશુ, દીધું કન્યાદાન. ૧૦૨
શારદા કન્યા શુભ સતી, શિવશર્મા વર નામ;
સરખી જોડ નિરખી સઉ, હરખ્યુ બાધુ ગામ. ૧૦૩
રવિ રનાદે પરણ્યાં, જ્યમ ઇન્દ્રાણી ઇન્દ્ર;
શિવશર્મા ને શારદા, જ્યમ રાહિણી ને ચંદ્ર. ૧૦૪
લીલા વાંસ લવરાવિયા, ચર્ભક્ષ કીધા સ્નાર;
મંગળ ફેરા ફેરવ્યા, આરોગ્યાં કસાર. ૧૦૫
જોજન કર્યા બધી ભાતનાં, પોખ્યાં વિપ્ર પકવાન;
રીત ભાત કોડે કરી, દીધાં દક્ષણા દાન. ૧૦૬
આનંદ ધન અમૃત અદિક, દૂધે પુઠયા મેહ;
જીવતી જેવા સારખી, દિવ્ય દેવાશી દેહ ૧૦૭
કલ્પવૃક્ષ છે કારમો, રૂડા ચિંતામણિ રત્ન,
જાયક જશ જોલે મણા, કરે છે આજા જલ્લ. ૧૦૮
આજાં વિખાણુ જેનાં ચર્માં, તેને લાગે ટોક,
આજો હર્ષ જ્યાં પ્રગટિયો, સાથે આવે શોક. ૧૦૯
આજું હેત ને હર્ષમા, રિખવાદ ઉપજે વેર;
આજું હોય અમૃત બર્ણુ, જેતાં થાયે ઝેર. ૧૧૦

અલખત હેલભ્યાં અતિ ધણી, હોંશ ધણેરી અલ;	
જોતાં જોખમ લાગશે, કોઈ વેળાએ સલ.	૧૧૧
અતિશ બળિ રાગ થયો, દાનવપતિ દયાળ;	
અતુરાર્થ ત્યાં ચાલી નહિ, પ્રભુ આંખે પાતાળ.	૧૧૨
અતિ સલ હરિચંદ્રજી, શોભ્યો સાર સંસાર;	
વેચારો પોતે નીચ ધરે, ગણકા ઘેર નિજનાર.	૧૧૩
અતિશે સીતા સાધવી, અતિ રૂપ મુરુપ;	
પડી પરવશ તે ઝેમદા, હરી ગયો રાવણુ ભુપ.	૧૧૪
દશકંધ અતિ ગૂંચે ચડયો, વપુ ધર્યો બહુ વંક;	
જીવ જોખ ને જર ગયો, લુટાણિ બાધી લંક.	૧૧૫
અતિ પાંડવ પરાક્રમી, મન્થવેધ પામ્યો માન;	
વૈરાટ ઘેર વાસો વખા, દાસપણું ખાધું ધાન.	૧૧૬
અતિ અહંકાર દુષોંધને, ફેકટ કીધી પુલ;	
દૌરવ કુળ કપાવિયું, ન રહ્યું ડાળ કે મૂળ.	૧૧૭
અતિ જોરાવર જાદવા, કળ્યા ન કોટિ કંદવ;	
પળમાં પ્રાજે ધર્મ પડ્યા, સહજ થયા સૌ સ્વદવ.	૧૧૮
કૈયાકિચક કારખા, ભરી સતીશું બાય;	
એક ચિતામાં તે બળ્યા, ગાયે બાંધવ સાથ.	૧૧૯
અતિ ધર્મીદ્ર થઈ દુપદી, પતિ હતા જે પાંચ;	
દુષોંધન દુષ્ટે દમી, અદિકી દીધી આંચ.	૧૨૦
અતિશે વદાદા ગોપિને, પરધણ ઉપર પ્રીત;	
વિયોગ થયો મળનાથનો, એવી જી અ. રીત.	૧૨૧
અતિશે કાંઈ જાજે નહિ, રૂઠું ભૂંડું કામ;	
રૂડાનું રૂઠું રહે, નિર્મળ લુગમાં નામ.	૧૨૨
અતિ જોશે રૂડા કર્યા, શોભ્યા સતવાદી સ્વર્ગ;	
રૂડાનું રૂઠું થશે, વેદ લખાણુ વર્ગ.	૧૨૩
ભૂંડું કરનારા ભોટગે, ઠરે નહિ એક કામ;	
આં ઉગ્યા આ આથમ્યા, કરતા કુડા કામ.	૧૨૪
અતિ મુખ પાળી શારદા, ભાંગી શિવરામાં બૂખ;	
તે વેળા તેણી ધડી, દારણુ પ્રગટયું દુઃખ.	૧૨૫
અમૃતનું તે વિષ થયું, થયું શ્વેતનું શ્યામ;	
કથીર થયું કંચનતણું, રૂઝા જે શિર રામ.	૧૨૬
વિવાદનું વરમી થયું, માહ જોર થયું મંદ;	
પણમાસીક પંચમાસીનું, જો જો ગત ગોવિંદ.	૧૨૭

ઉદયનું આયમનું થયું, ઉજેસ થયો સૌ અંધ;	
શોક થયો બહુ હર્ષમાં, ધર્મમાં પ્રકટયો ધધ.	૧૨૮
મધ્યાન સંધ્યા કારણે, ગયો વરરાજા વર્ત;	
જળમાંથી નાગે ડર્યો, મેળે પામ્યો મૃત્ય.	૧૨૯
પ્રહર એક પરણ્યે થયો, જીવ તળ્યો જરૂર;	
હસ ઉજો હજુરથી, ગયું ચૈન્યનું નર.	૧૩૦
સમિપ હતા જે સાથીઆ, ધાર્યું તેણે દ્રષ્ટ;	
કંપક સુધી તો કળકળ્યા, કાચે પ્રગટ્યું કષ્ટ.	૧૩૧
કોકાતરી થઈ કાળોતરી, કહી પેર જઈ ઘેર;	
સમજી સરવે શારદા, પરણ્યાની છુડી પેર.	૧૩૨
હર્ષમાં વૃષ્ટિ શોકની, ફળ લાગ્યાં જખ ઝેર;	
ચતુરાઈ ભાં આલે કશી, વિસ જન્મનું વેર.	૧૩૩
જન સર્વે જોવા ગયા, સૌકો પામ્યા શોક;	
જીવ ગયો જામાત્રનો, ત્રાણ ત્રાણ કહે લોક.	૧૩૪
ઉપાય નહિ એકુ તેહનો, જીવ્યાનો નહિ લાગ;	
વાર લાગે વહાલા કહે, દીજે અગ્નિ દાધ.	૧૩૫
જેને હિત હોય જેટલું, તેટલું દલવે તન;	
કુટે પીટે કળકળે, વળતું વાળે મન.	૧૩૬
અજ પાણી કો નવ તજે, તજે ન તડકો ટાક;	
આરું પાણી નવ પીએ, રુન કરે લખાડ.	૧૩૭
સગા વહાલાં સહોદરાં, સોઢે મહિ કો સાય;	
હીરા માણેક મોતિયા, અવનીમાં રહે આથ.	૧૩૮
મૃત્ય દીઠે મારું થયું, નડે પ્રિય જનને પ્રીત;	
કર્ણુ કામ સૌ કળકળ્યાં, મનુષ્યાચારી રીત.	૧૩૯
અવની આઘ અંખર અદિક, જે કાંઈ ઉયમે હોય;	
કરે ઉપાય તેનો કરો, મુતું ન જીવે કાવ.	૧૪૦
કાં રાંક કાં રાજવી, હરિ સમેવડ હોય;	
કાં સિદ્ધ કાં સાધવી, મુવાં ન જીવે કાવ.	૧૪૧
કાં દેવ કાં દાનવી, જશવંતા જરપતિ જોય;	
સૂરપૂર જાતી સતી, મુવાં ન જીવે કાવ.	૧૪૨
જળ સ્થાનક સ્થળ નિપજે, કથીરનું કંચન થાય;	
મુવાને જીવાડવો, ન મળે એકુ ઉપાય.	૧૪૩
જ્ઞાની ને વળી ગુણનિધિ, વિગ્ર ને ભણિયો વેદ;	
શિક્ષા દીધી સર્વને, લાગ્યા મનના ભેદ.	૧૪૪

દાણો પાણી દિલચડી, દશાયે ખરચ્યો દામ;	
માનવી મન વાળી રહ્યાં, કરી કલ્પાંત તે કામ.	૧૪૫
શારદા કન્યા શુભ સતી, રૂપ તણી રિધ રેખ;	
બાળ રંડ રહી બાપ ઘર, વિધવા કેરો વેશ.	૧૪૬
મનવાળું તે માનની, જીવત લીધા ભોગ;	
કાયા વશ કરી કામની, ભાવે તજ્યા ભોગ.	૧૪૭
ભરમ ચોળે નિત ભામની, ગોપીચંદન ભાળ;	
અદર્શ જપ ઈશ્વર તણો, રામ કૃષ્ણ ગોપાળ.	૧૪૮
ઈન્દ્ર વશ આપે કરી, સર્વે તજ્યા સ્વાદ;	
કાળક્ષેપ કરે કામની, અંતર નહિ ઉત્સાદ.	૧૪૯
વેઠે દુખ બહુ બાળીકા, વનિતા ભોખન વેશ;	
કરૂણ કર્યું કાપાતણું, સુખ ન ભોગવે લેશ.	૧૫૦
પેટ ભરે પિતા ઘરે, કરે શિવ પૂજન કામ;	
અવિદ્યા અમ એકે નહિ, નિત્ય જપે હરિ નામ.	૧૫૧
અનેક દિવસ એમ વહી ગયા, ધાર્યો રૂડો ધર્મ;	
જૈમુન્ય ઋષિ એક આધિજો, ભમતો આંખો બ્રહ્મ.	૧૫૨
તેજસ્વી એ અરુણવત, અંધા અને અપગ;	
કંધ તુંબી કરે લાકડી, શિખ્ય એક છે સંગ.	૧૫૩
ભટકે ભિક્ષા કારણે, પેટ કારણે પેર;	
અમાનક તે આવિયો, શારદા કેરે ઘેર.	૧૫૪
આવી હાર ઉભો રહ્યો, દીધા આશીર્વાદ;	
એટલે કાને સાંભળ્યો, શારદા કુંવરી સાદ.	૧૫૫
આતિથ્ય આંખો આંમણે, જો તે નિર્મુખ ભય;	
સુકિત હોય શત વર્ષનું, પ્રથમ પલકમાં થાય.	૧૫૬
પ્રસન્ન રહે આતિથ્ય જો, પરમેશ્વર પ્રસન્ન;	
નિર્મળ જન તો નિરખશે, દેવરૂપ દર્શન	૧૫૭
શાસ્ત્ર શાસ્ત્ર સુણે સકળ, નિર્મળ કુળની નાર;	
આતિથ્ય જનને આપવા, બાળા આવી બહાર.	૧૫૮
બાહે મહી બેસારિયો, આપ્યું શુભ આસન;	
ભક્ત્ય કરી ભલી ભાતથી, ભાવતાં દીધ બોજન.	૧૫૯
ખાનપાન સન્માન શુભ, ખાટ તળાઈ સે'જ;	
પોદડયો પ્રીતે કરી, હેડે આણી હેજ.	૧૬૦
શિવ રૂપ જાણી સેવા કરે, વારું સંભળાવે વાત;	
માત તાત શિક્ષા કરે, પરવરજો પ્રભાત.	૧૬૧

અરુણોદય તે ઉઠિયો, કુળાચાર શુભ કર્મ;	
બમણી ભક્ત્ય ખીજે દિવસ, ધાર્યો રૂડો ધર્મ.	૧૬૨
સુદર વચ્ચે સોહામણો, દીધાં દક્ષણા દાન;	
અમૃત મેવા અતિ ઘણા, પ્રીતે આખ્યાં પાન	૧૬૩
આબૂધણુ ઝોપાવિયાં ડગવા ડોટી, દીધ;	
પ્રદક્ષિણા ઈર્ષ પાગે નમી, કામનિ કરુણા કીધ.	૧૬૪
અધાં આખ્ય દેખે નહિ, વપુએ નહિ વિચાર;	
સધવા કે વિધવાતણો, શાથી જાણે સાર.	૧૬૫
ચીર પહેર્યાં કે ચીંથરાં, રિધ અહીં કે રાખ;	
દેહ અંધ દાખ્યો નહિ, ભાખી અજાણે ભાખ્ય.	૧૬૬
આખ સાથે અકલ ગર્ભ, ગર્ભ સાન ને શર્મ;	
અધોર પાપે અંધાપણુ, કુર્કુ ન્યારે કર્મ.	૧૬૭
નર્ક દુઃખ છે દોહણુ, દહ અધર્મથી ધંધ;	
ત્રીસ ધણું દુઃખ તે થકી, આખ અપગા અધ.	૧૬૮
અર્ધ પાઘ પૂજા કરી, સુધા સુખડના સોડ;	
ઋષિ રીઝ્યા રદિયા વિરો, પહોંચ્યા મનના કોડ.	૧૬૯
જૈમુન્ય કર્ષ જાણે નહિ, અકલ ન ઉપની અર્ધ;	
વિધવા કે સધવા સતી, બાળ યોવા કે વૃદ્ધ.	૧૭૦
ભોજો ને વળી આહણો, ધરડો ને ગુણવંત,	
બાલિ જાણ્યું નહિ બાપડે, સત્ય શિરોમણિ સત.	૧૭૧
કુડ કપટ કયિ નહિ, વિવેક વિચાર કે વાદ;	
હર્ષ હેત ઉલટ થકે, દીધા આશીર્વાદ.	૧૭૨
પાગે લાગી પ્રેમદા, પામિ માત ને તાત;	
સગા સહોદર સૌ મળ્યાં, વિત્રે કીધી વાત.	૧૭૩
અખંડ સોભામ્ય તુજને હજો, પુત્ર તણે ઘેર પુત્ર;	
શાન્ત્ય કરો સ્વામી સહિત, ધણી લક્ષ્મી ધર સૂત.	૧૭૪
અખંડ ચૂડો ને ચાંદલો, અખંડ નર ને નાર;	
અખંડ વહુ ઘેર દીકરો, કહે એમ વારવાર.	૧૭૫
નિયુ જોઈ નારી કહે, શેકટ શો એ ધધ;	
હું તો વેશ વિધવા તણો, આખ ન દેખે અંધ.	૧૭૬
લવ કરો લેખાવની, કહે ન ડાહ્યા કેલ;	
આંખ પુટા દીસે ધણા, હૈયા પુટ કોઈ હોય.	૧૭૭
પાણી ખુવો પોતાતાણુ, ખુવો છો જશની જામ;	
વિપરીત વાણી શુ વદો, અકલમાં ઉડી આગ.	૧૭૮

કુંભધણીઆણી કુંભ ધણી, કાણ પુત્રી કાણ પુત્ર;	
હું વિધવા છું વિમ્બ મુલ્ય, મ્માંથી ધર ધર મુત્ર.	૧૭૨
પરણા કેડે પ્રહર એક, દેહે વાધેા દર્પ;	
ક્રમામાં ધણું કળકળી, સ્વામીને ડગીઓ સર્પ.	૧૮૦
પૂર્વ જન્મ પાપે કરી, વિધવા યદ્ય છું વેદ;	
ચિતની કહે નહિ મુડલો, ચિર મુડાવ્યા દેરા.	૧૮૧
લવ કરી લેખાવની, બોલ્યા બૂઝાં બોલ;	
વચન અક્ષણ તુજ વૃદ્ધનું, તે નહિ તારું તોલ.	૧૮૨
વચન ભ્રષ્ટ તુજ વૃદ્ધનું, વિવેકિ બોલો વાણ;	
વાંક નથી કાંઈ તમ તણો, આંખો દિલ્લ અન્નણ.	૧૮૩
વાંક એ વિધાતા તણો, તમના મજના પાપ;	
લક્ષણ દિલ્લ લગવી મુને, પાસે માને બાપ.	૧૮૪
પહોંચી આશીષ તમ તણી, સાંભળે છે સૌ સાચ;	
વાટ ઉડી તુજ વેદમાં, છો કાંઈ આપ અનાથ.	૧૮૫
નાસી જાઓ આ નગરથી, માંદદેખાડે પુંડ;	
બીજવાર રખે બોલતા, મેળી રાખો મુક.	૧૮૬
ઝલિ કહે રામા મુંલો, અન્નણે કહ્યું છું એહ;	
વચન ન જાએ માહરું, નિધવ નિઃસદેહ.	૧૮૭
રવિ ઉગે જો પશ્ચિમે, વહે દક્ષિણમાં ગંગ;	
ધર્માડ સદિત બૂમિ ડગે, વચન ન થાએ લાંગ.	૧૮૮
અર્જુવ મર્વાદ મૂકશે, કિરતારનો બપોરે ક્રોધ;	
અ કિતિયાએએકદાં, પણ લહો વચન નહિ લોપ.	૧૮૯
શેષ નામ સબકે કદ, ડોલે દસ દિગ્ગણ;	
ઉત્તર મુઘટ અવની ફરે, વચન ન જાએ આજ.	૧૯૦
વિમ્બ બોલો શીદવાધનુ, માર્ગ જાઓ મહારાજ;	
ફરી ફળ જો કાઢશે, લોપે કાંઈકે લાજ.	૧૯૧
રૂંઝ ગયાં જ્યમ ઉટના, ગયો અર્જુવ જળ તોલ;	
વંશ જાવ જ્યમ વાંઝનો, ગયો તમારો બોલ.	૧૯૨
ગયા સ્તેલ આકાશના, ગયો બૂઝાને ક્રોધ;	
શીવ ગયું ગુણિકાવાણું, ગયો તમારો બોલ.	૧૯૩
દરિદ્રનું ડહાપણ ગયું, લંબટની ગઈ લાજ;	
તે રીતે બોલ તવ મયો, માનેને મહારાજ.	૧૯૪
સંધ્યા દિનનું અઘરવ ગયું, ગયું દંભીનું દાન;	
વચન ગયું તમ વૃદ્ધનું, મિથ્યા રાખો માન.	૧૯૫

આંખો ગઈ ન્યમ અંધની, ગયા બધિરના કાન;
તેમ વચન તારું ગયું, મિથ્યા રાખે માન. ૧૯૬
અરુણ ઉદય તિમિર ગયું, લોભી પુણ્ય ન મૂળ;
તે રીત વચન તારું ગયું, નથી ડાળ કે મૂળ. ૧૯૭

ચોપાઈ.

હિત જન સર્વે સુણતે હસ્થા, વિપ્ર બોલ મનમહિ વસ્થા;
ગુણ વચન તમારું ગયું, આળપંપાળ ડહાપણ થયું. ૧૯૮
કૃષ્ણ તારા બોધ્યાનું ફેક, હસે લક્ષ્મી તુજને લોક;
પતિ મુવાં થયાં વર્ષ પાંચ, સત્ય વાત કહીએ સાચ. ૧૯૯
દેવિનો વર નાગે ડસ્યો, સંદેહ નથી એ વાતે કસ્યો;
બાળી ભસ્મ કીધા તેહને, દુઃખ પામી દુનિયાં દેહને. ૨૦૦
દેશ દેખતાં દહન જ થયો, પુનર્જન્મ હશે અવતર્યો;
તરુણીએ કીધું સૌ ત્યાગ, ત્રિધવા વેશ મલો વૈરાગ. ૨૦૧
ખોટા ધંધ કરી નવ ખપે, જીવતિ પંચાક્ષર નિત જપે;
ધર મૂકી નવ જાએ બહાર, નિર્મળ કુળની છે એ નાર. ૨૦૨
જીવતિ કો સામુ નવ જીવે, પુણ્ય કરીને પાતિક ધ્રુવે;
સતીપણું રીતાયી ધણ, ભાવ બેદ કયે નવ ભણું. ૨૦૩
તમે કથન અગણે કહ્યું, સતી શારદાએ તે સહ્યું;
જાતા હો ત્યાં મુખે જાઓ, શાને કાગે દુઃખિવા યાઓ. ૨૦૪
વૃદ્ધ વેશ ને અધા આંક, નથી વિપ્ર તમારો વાંક;
કથન સારું મનાવા કહ્યું, તે તો સર્વે વહેતુ ગયું. ૨૦૫
કળકલ્યો વિપ્રને અઢિયો કાપ, લગ્ન વચન થયું મુજ લોપ;
જય ગયો ને લાગી ન્યાંજ, કાયામાં પ્રગટ્યો બહુ કાળ ૨૦૬
વિપ્ર કહે વચન મુજ વટે, જરૂર જીવું તો નવ ધટે;
પ્રત્યક્ષ જોશે સૌ પારખું, સિદ્ધ બોધ્યો કૌતુક સારખ. ૨૦૭
કહી મેં જૂને ચૂકે કહ્યું, તો એમાં શું તારું ગયું;
વનિતા કહું તે કરને વ્રત, કાયા કલ્યાણ તુજ યાશે તર્ત. ૨૦૮
ચિંતની તુજ ટળશે ચિંતાય, ન કરે તો આપું હત્યાય;
કામની કહું તે કરને કામ, ઉમા માહેશ્વર વ્રતનુ નામ. ૨૦૯
ઉમા માહેશ્વર વ્રત આચરો, કોડવસા કહું તમ કરો;
વિશંભર એવે દુઃખ વામિયે, ઔઠાં પુણ્ય પ્રીતે પામીએ. ૨૧૦
કોટિ બ્રહ્માંડ તણો કિરતાર, સદ્ગુણ થાય તારો અવતાર;
અવની આકાશ યવન ને યુર, નારાયણનું સધળે નૂર. ૨૧૧

પલક એક પરચઢનો થાય, કોટિ ક્ષય મનુષ્ય જવ જાય;	
કોડ બ્રહ્માંડ નવાં નિત કરે, હરિહર દુઃખ સર્વનાં હરે.	૨૧૨
વનિતા રાખે દૃઢ વિશ્વાસ, પંડિત કહે રહું તુજ પુર પાસ;	
વચન બોલ આશિકણ યશું, જરા ત્રહી દુઃખ ટાળી જશું.	૨૧૩
માનની બોલ રાખે માહરો, સાચે શ્રેય થયે તાહરો;	
સાચી પેરે દીજે શીખ, મત કરતાં રાખે મા બીક.	૨૧૪
હસે તેને હસવા દીજીએ, ઉમા માહેશ્વર મત કીજીએ;	
પ્રેમદા તેને પ્રણમી પાગ, જડી મુને જરાવતી જાગ.	૨૧૫
ઉમા માહેશ્વર મત કેમ કરૂં, કિયે દિવસથી એ આચરૂં;	
કોણ નક્ષત્ર ને કોણ જ વાર, કોણ માસ તિથિ છે સાર.	૨૧૬
કોણ ઈષ્ટ ઉપાસીક સેવ, કોણ પૂજવો દેવત દેવ;	
વેદ ધર્મ જે જાણે જયયા, કહો મુને માંડીને કયા.	૨૧૭
કહો વિધિવન રહો આદિશ, કોણ પ્રકારે પૂજું ઈશ;	
શા શા પુણ્ય કરું શા દાન, કેવો ધર્મ ને કોનું ધ્યાન.	૨૧૮

દોહરા.

માર્ગશિર કે ચૈત્રમા, શુક્લ પક્ષ શુભ વાર;	
તિથિ આઠમ કે ચૌદસ, પુષ્ય નક્ષત્રે સાર.	૨૧૯
અષ્ટ દળ તાંદૂળનું કરો, કળસ સ્થાપી કર જોડ;	
સુવર્ણમય થી મુર્તિયો, ઉમા સાચે હર જોડ.	૨૨૦
શ્રી કળ સોપારી સહિત, તાંબૂળ વચ્ચે વિવેક;	
જાહ દયાની જાવના, ઈશ્વર જાણે એક.	૨૨૧
શીખ સંતોષ મુખર્મથી, પૂજા પદ્મત પાઠ;	
એક વર્ષ એમ આચરો, માનની મારે માટ.	૨૨૨
તજો કામ ને ક્ષપના, તજો લાલચ ને લોભ;	
તજો અહપદ પ્રેમદા, ક્ષણું ન પામે લોભ.	૨૨૩
મન મારી મન વશ કરો, હૈરું રાખો હાથ;	
તન મન ધન અર્પણ કરો, ઉમા માહેશ્વર સાથ.	૨૨૪
પંદરે પંદર દિવસે, ઉપનાસ પૂજન કામ;	
ઉમા માહેશ્વર મત એ, નિર્ભજ રુદ્રું નામ.	૨૨૫
ઉઘાપન એક વર્ષનું, જ્યારે પૂરું થાય;	
હોમ હવન જાહાણુ જમે, એ મત એમ કરાય.	૨૨૬
પ્રસન્ન થરો પરચઢએ, કળી ચોકે નહિ કાવ;	
વીસલક્ષ જન્મવૈતાવ મળે, વિધવાપણુ નહિ હોય.	૨૨૭

મહારાજ રહો આ ગામમાં, વિવેક કરાવો મત;	
શણુ ગાંઠ બાંધી સુદરી, તે વેળાએ તર્ત	૨૨૮
પડિત રાખ્યો પ્રીતથી, લેશ ગણી ન લાજ;	
માત તાત ને વાત કહી, કહો તો કરીએ કાજ.	૨૨૯
મા કહો તો નિશ્ચે મરે, પિંડ ધરું નહિ પ્રાણ;	
સાચી વાત વધુ વસી, વિપ્ર તણી વરવાણ.	૨૩૦
માતા પિતાએ મન ધર્યું, ધર્મવતી દૃઢધીર;	
ના કહેવે નિશ્ચે મરે, સ્ત્રીહત્યા હોય શીશ.	૨૩૧
સજ્જન મળ્યા સૌ એકઠા, વચન કહ્યાં વિવેક;	
વનિતા મત સુખે કરે, ન્યાય શાસ્ત્રનો નેક.	૨૩૨
અપિરાખ્યો ઘેર રાખમાં, આપે નિત અન્ન દાન;	
ગામત્રી જપ માડિયો, શિવ પૂજન સન્માન	૨૩૩
મનોહર માર્ગશિર માસમાં, શુદ્ધ આઠમ શુક્રવાર;	
પ્રુખ નક્ષત્રે પ્રીતથી, ચાપ્યા દેવ દાતાર.	૨૩૪
જે ન્યમ લખિયુ શાસ્ત્રમાં, રાજસ ખંરચી રિદ્ધ;	
વિપ્રે મત મંડાવિયું, જૈમુન્ય સાચો સિદ્ધ.	૨૩૫
પ્રીતે નિલ 'પૂજન કરે, પદર દિવસે પ્રુષ્પ;	
તન મન શિવને સોંપિયું, નેક રહી નહિ નૃન્ય	૨૩૬
સૂત કહે શૌનક સુણો, મહાદેવ તણો મહિમાય;	
શિવ પુરાણ સુદર કથા, સુખ સાગર સીમાય	૨૩૭
જન્મ મરણ જોખમ ટળે, ટાળે જન્મમાં દુઃ	
અષ્ટાદશ અધ્યાય આ, ભવ બ્રહ્મોત્તરખંડ.	૨૩૮
ગાય શીખે ને સાબળે, બણે ગણે કરી ભાવ;	
ભવ જળમાં ખૂડે નહિ, નૌવમ એવું નાવ.	૨૩૯
શિવ પૂજન સૌ ક્રો કરે, વિવિધ પ્રકાર વિવાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	૨૪૦

શ્રી બ્રહ્મોત્તરખંડે 'ઉમા મહાદેવિર મત કથન' નામનો અષ્ટાદશોધ્યાય:

અધ્યાય ૧૯ મો.

દોહરા.

પ્રથમ પૂજ્યું પરબળને, સેતું ચારદ ચકત્ય;
જપ જપુ જગદળનો, જયો સરવે જક્ત.

વિદ્યા રૂપી વિરંચીને, વર્ણ્યા ચારે વેદ;	
વળતી હુઠી વ્યાસને, જાણ્યા ભારત બેદ.	૨
આવ, મધ્ય ને અંત પણ, અક્ષરેષણી આપ;	
પંડિત કહેવાણા પ્રીતથી, એ ઈશ્વરી પ્રતાપ.	૩
દીડવું હોસે ચાલવું, વાણીતણી વિગત;	
તે કાથે સુઝે નહિ, સદાચ નહિ જો શકત.	૪
લક્ષ્મીવર લક્ષ્મીવડે, શક્તિથી શિવ રહેલ;	
લક્ષ્મી અલ્પાણીવડે, પૂજતા જગમાં જોય.*	૫
પુરુષ થકે છે પ્રકૃતિ, પ્રકૃતિ થકે પુરુષ;	
અદિકું આણું ધર્માં નથી, મમત કરે તે મૂરખ.	૬
બીજ થકી સૌ નિપને, વક્ષ થકી હોય બીજ;	
આગળ પાછળ એક નહિ, સ્વ મુણતે રીઝ.	૭
નારી વણુ નર એકલો, વેદ ન વાધે વંશ;	
વર વિણુ વનિતા વાંઝણી, પાપતણે પ્રસંસ.	૮
વિશભરથી વાંધી વિગત, જગદેને જાણું જગત;	
એકીશૂત એ જાણુવાં, સાચાં શિવ ને શકત.	૯
મમત કરે તે મૂરખા, દરીદર એ છે એક;	
ઉમા લક્ષ્મી જે એક છે, વિચાર અહે વિવેક.	૧૦
ચૂત કહે શૈનક સાંભળો, કહું અહોતરખંડ;	
જનમ મરણુ જોખમ દળે, દળે યમદૂતના દંડ.	૧૧
મનવાંછિત આગ્યાં મંજે, ધર્મર્થ કામ ને મોક્ષ;	
પૂરણુ પાપ પ્રણય કરે, દાખો નહિ કેહિ દોખ.	૧૨
ઓગણીસમા અધ્યાયની, કહું કયા કરજોડ;	
કોણેક તેમાં કારમા, જરા ઉપાર્જન જોડ.	૧૩
વેદ વચન વાણી વિમળ, શાસ્ત્ર પુરાણે સાખ;	
શિવ પુરાણુ મહિ સ્તવન, ભવ અહાની ભાખ.	૧૪

ચોપાઈ.

ગુણીજન રહ્યો ગુણવંતી ઘેર, પ્રીતે પૂજા માંડી પેર;	
કોડે વરણુ વિપ્રનાં કીધ, ઘન દક્ષિણા ખોદ વિધ દીધ.	૧૫
ધ્યાન. ધરણીધરનું ધર્યું, કરણાનિધનું સ્થાપન કર્યું;	
સમુદુર્ગ આખ્યો જે દીધ, સ્થાપ્યા તપ ઉમાપતિ ઇશ.	૧૬

* પ્રલ ૪, "કળી શકે નહિ કોય."

પુરણ પ્રીત માંડી પ્રેમની, હેત પ્રતિમા કાંધી હેમની, સહજ પૂજન તો નીતે કરે, પદ્મે દિવસ મડળ ભરે	૧૭
તે દિન અદિકા ઉત્સવ થાય, શિવના ગુણ શિવ સેવક ગાય, વાળે દોલ મૃદગ નિશાણુ, પ્રમદા પુણ્યવતી પ્રમાણુ	૧૮
લક્ષ્યા જોવા મળિયા લોક, શામાએ તો તજ્યો શોક, કોઈ સ્તુતિ કોઈ નિંદા કરે, ધર્મવતી મન લવ નવ ધરે	૧૯
એક મનને એક જ ચિત્ત, પરબ્રહ્મ પૂજે આણી પ્રીત, છક બળ બેદ સર્વે જાડિયુ, ઉમામહેશ્વર વ્રત માડિયુ	૨૦
મનસા વાચા કાવિક કામ, નિમેષ નિમેષ ઉમા શિવનામ, એમ કરતા સવત્સર થયુ, કોટિ જન્મનુ પાતિક ગયુ	૨૧
ઉદ્ધાપન કીધુ જે દીશ, પુણ્યા તવ ઉમાપતિ ધીસ વર્ષા વિપ્ર વારુ વેદિયા, બ્રહ્મવિદ્યાના જે બેલિયા	૨૨
મનોદ્ધાર ત્યા પૂરણ કીધ, દાન દક્ષા દ્વિતી દિધ, મધ્યરાત્રી તે માનનિ, ધરે ધ્યાન શિવનુ કામનિ	૨૩
રૂડો અધ બેઠો છે ઋષિ, મહાદેવ મત્ર જપે છે મુષિ, મહાદેવે વિચાર્યું મન, શામાએ સોંપ્યુ તન મન ધન	૨૪
એ શામાનો ટાણુ શોક, સ્વર્ગ મૃત્યુ જાણે ત્રિલોક, માત તાત ને જાણે ગામ, કરુ સર્વથા એનુ કામ	૨૫
ગુણ વધારુ ઋષિનો ધરો, વધે મહિમા એ વ્રત જ તણો, અબ્જાની પહોંચાડું આશ, પુરણ થાએ પુણ્ય પ્રકાશ	૨૬

હોહરો.

સ્થાપન કીધુ જે કામમાં, હેતે પ્રતિમા હેમ, કુલમાંથી પ્રગટ્યુ કારમુ, શિર્ષનગ શુધુક્ષેમ *	૨૭
જ્યમ આભથી ધન્દુ નીસરે, અહળહકારે જ્યોત, પ્રતિમાથી પ્રગટ થયું, ઉદ્ધકાર ઉલોત	૨૮
શતકોટિ સૂર્ય ત્યા ઉગિયા, જ્યજ્વકારે સૌ જોય, જાણે ધન્દુ અચુતધા, હર્ષ હેત બહુ હોય	૨૯
પ્રગટ થયા પોતે પ્રજુ, દેવાવિદેવ તે ઈશ, કારણ પ્રાપ્તિ બ્રહ્માડના, આઘ નિરજન ઇશ	૩૦
ઉવડી આખ અધા તણી, યમે દેખતો તર્ત, પ્રથમ એને સપ્તમે ક્યુ, વનિતા કરુ નત	૩૧
કામ સરખી કાવા થઈ, ચાતુર નિર્મળ ચદ્ર, સઉ ઋષિમા શોભિયો, તેત્રીસ કોડમાં ધન્દ્ર	૩૨

વેદ જ્યારે વદને વસ્તા, દીર્ઘ દિવ્ય દર્શન;	
ઐઃ ઉતમ ત્યાં નવ સ્ત્રી, પ્રભુ થયા પુર પ્રસન્ન.	૩૩
દેવાંશી દેહે થયો, અગમ નિગમ ગુણુ જ્ઞાન;	
સકળ વાંતે સિદ્ધિ ચર્ષ, ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન.	૩૪
વિસ જન્મની વાર્તા, વસી વિપ્રને વાસ;	
સ્તુતિ કીધી યજ્ઞપાણી, પહોંતી પ્રેમે આશ.	૩૫
કરતા હરતા કરણાનિધિ, ભરતા ધરતા ભોગ;	
વિશ્વપતિ છે વિશ્વમાં, શિવ સિદ્ધિ સંજોગ.	૩૬
દુરમન સૌ ડરતા થયા, ધારણુ આવી ધીર;	
પંચમહાભૂત કરતા પ્રભુ, નગ નાગ નવાણે નીર.	૩૭
કોટિ બ્રહ્મા કરતા તમો, ચૌદભવનના નાથ;	
તું ભૂધર ધરણિધર, સ્તુતિ માંડી બે હાથ.	૩૮
કરજોડી ઝાખિએ કહ્યું, વિસંભર વિશ્વ વિલાસ;	
આશાપુરી માહરી, પૂરો સ્ત્રીની આશ.	૩૯
જય વાધે જ્યમ જગતમાં, વિધવાપણું ન હોય;	
સારદાં રુદ્ર સરખી ગણો, નિદા ન કરે કોય.	૪૦
વૈભવ વાસવ સારખો, ધણી લક્ષ્મી ધરસૂત;	
ધર્મર, ઐને આપિયે, પુત્ર તણે ઘેર પુત્ર.	૪૧
ઉમા સહિત ધર્મર હરમા, નારીએ નિરખ્યા નેહ;	
પુરાતન પાપ પ્રલય થયાં, ચર્ષ દેવાંશી દેહ.	૪૨
જગત જનેતા જગતપત્ન, જગપાવન જગદીશ;	
અનેક સ્તુતિ એવી કરી, પાગ નમાવ્યું શીશ.	૪૩
કરણાનિધિ હપ્ટે કામની, ભવતારણુ ભૂ ભૂપ;	
દુર્લભ દર્શન દેવને, રામા દીર્ઘ રૂપ.	૪૪
પંચવદન ત્રિનેત્ર ધર, ધન્ડુ ભાળ શીર ગંગ;	
અર્ધાંગિ ઉમા વસ્ત્રાં, શોભા મુંદર અંગ.	૪૫
ખાંહે વામુકી ખેરખા, હૈડે શેષના હાર;	
કાને કુંડળ અધમધે, અપરમપાર અપાર.	૪૬
સૂર્ય ચંદ્ર અમિતણાં, તરવીળ નેત્ર એ ત્રણ;	
અષ્ટ સિદ્ધ નવનિધિ રિધ, ચાતુર ચાલે ચરણ.	૪૭
વિષ્ણુ લક્ષ્મી વંદન કરે, બ્રહ્મા સ્તુતિ ભાખંત;	
અર્ધાંગિ ઉમા વસ્ત્રાં, દિવર્મા નિત્ય દાખંત.	૪૮

જેના દર્શનથી ટળે, લક્ષ ચોરાશી ખાણુ	
મહાદેવ નિરખ્યા માનની, પૂર્ણ ત્રિશળ છે પાચ	૪૯
ગદ ગદ કેઠ ગળી ગઈ, શોભા અદ્ભુત સગ,	
હવે મારે ઉનમ કશી, રાત્રુ રૂડો રગ	૫૦
ધુત્રપાની પ્યાને ધરે, કાયા વેઠ કષ્ટ,	
કોણુ પુણ્ય પ્રગટ ચયુ, ધરણીધર નિજ દ્રષ્ટ	૫૧
અહ્યા ચાક્યા બણી બણી, વર્ણી યાત્ર્યા વેદ,	
સ્વપ્ને શિવ નિરખ્યા નહિ, અહ્યા ભૂતને બેદ	૫૨
ખટ દર્શન હિંડે ખોળતા, નિમેષ ન નારાણુ,	
જોગી જગમ જશ જપે, પડિત કરે પારાણુ.	૫૩
ધન્યઅવતાર ધન ભાગ્યમુજ, ધન્યમાત ધન્યતાત,	
ઉમા માહેશ્વર મત ધન્ય, ધન જશ રૂપી જાત	૫૪
ધન્ય વિપ્ર વિદ્યાનિધિ, ધન્ય આઠાણુનો ભાવ,	
ધન્ય સુખ દુખ પુણ્યને, મળ્યું ભવ તરવા નાવ.	૫૫
ધન્ય પૂજન ધન્ય પ્રતિમા, ધન્ય નરપિતૃ રૂપ,	
ઉમા માહેશ્વર મત ધન્ય, ધન્ય એ ભોળો ભૂપ.	૫૬
પરબ્રહ્મ પ્રત્યક્ષ યોનિયા, પ્રમદા પાગે લાગ,	
અતર ઇન્દ્રિયા ઉપજે, મન ગમે તે માગ.	૫૭
ઉનમ કાઈ રાખેશ મા, મનમા હોય જે હામ,	
ઈન્દ્ર લોક વૈકુંઠવર, સ્થિર પદ આપુ ઠામ	૫૮
નરેન્દ્ર કરુ નવખડ નિધ, અહ્યાલોક ભરપૂર,	
ચોદ લોક ચિતામણિ, જ્યાં લગ ચદ્ર ને સૂર.	૫૯
કહે કામની ઉનમ કશી, જુગતે જોખ્યા હાથ,	
કોટિ અહ્યાઠ કરનાર કૃત, નિરખ્યો ભોળોનાથ.	૬૦
જન્મ મરણુ જોખમ જરા, ટળી ગયુ મુજ તર્ત,	
પરબ્રહ્મ તમ પ્રતાપથી, સર્જણ ફળ્યુ મુજ મત.	૬૧
સનકાદિકને સ્વપ્ને નહિ, અહ્યા લમે છે બેદ,	
નિરજન તમને નિરખ્યાયા, વિખ્યાણુ જેના વેદ.	૬૨
ચણ્ડારવિંદ એક ચિત્ત ધરુ, વૈકુંઠ દેલાસે વાસ,	
આ લોકે મુજ મન રધુ, પૂર્ણ માયાનો ખાસ	૬૩
મત મુને સર્જણે ફળ્યુ શમ્યો મારો શોક,	
વિપ્રતણી ગત થી યશે, લક્ષધા હસશે લોક.	૬૪
આશીર્વાદ વિપ્ર કહ્યો, અખડ સૌભાગ્ય એ પુત્ર	
તેહ વચન ક્યમ ચિર યશે, સાચો અક્ષર મુત્ર	૬૫

તતતણું ફળ પામિયાં, સત સદસધા સુખ;	
વચન જાય એ વિપ્રનું, દારણુ તે તો દુઃખ..	૬૬
દુનિયાં વારી નવ રહે, હમું કરતામાં હાણુ;	
તારણાથી હળવો થશે, પંડિત તજને પ્રાણુ.	૬૭
તે હત્યા ક્યમ છૂટશે, ત્રવય યાશે પુણ્ય;	
બાકી તમ દર્શન યકી, નેક રહી નવ નુન્ય.	૬૮
કથ મુવો ક્યમ જીવો, પતિ વિણુ ક્યાંથી પુત્ર;	
ભાર રહેશે ક્યમ બ્રહ્મનો, સાચપણાનું સૂત્ર.	૬૯
પુત્ર પ્રસવતાં પાપ છે, ત્રિશ્ર બાધામાં વક;	
સુત ક્યાંથી સ્વામી વિના, શિરપર ચઢે કલંક.	૭૦
એહ વાત નવ સહવે, માને નહિ જન કોય;	
મુવાં ન યાએ જીવતાં, હાણુ હસારત હોય.	૭૧
પરબ્રહ્મ કહેસુણુ પ્રેમદા, તનથી શોક કર તાજ;	
વિશ સદસ વર્ષ ભોગવો, ભરતખંડનું રાજ.	૭૨
મહા માયાના વચનથી, હૈયામાં ધણું હેત;	
સ્વામીનાં સુખ ભોગવો, પરિવાર પુત્ર સમેત.	૭૩
સાત પુત્ર સહસ્રણુ, પંડિત પ્રતાપિક પ્રોહ;	
પરણ્યા પતિના વીર્યથી, શુશુસાગર મુણુગૃહ.	૭૪
સમુદ્રાંત પૃથ્વીતણું, ભોગવો વિવિધ વિકાસ;	
અતે વિમાન વૈકુંઠનાં, ગિરિ કૈલાસે વાસ.	૭૫
કરજોડી કહે કામનિ, અચરજ એહ અપાર;	
પરણી એક પ્રહરે મુવો, ભામનિ કહે ભરતાર.	૭૬
નાહો નદીએ નાહવા ગયો, સર્પે ડસિયો સાય;	
શ્વણ પામે તેને થયાં, પૂરણુ વર્ષેજ પાંચ.	૭૭
બાળી ભરમ તેને ક્યાં, ધણું દુઃખ પામ્યું ગામ;	
તે મુજને ક્યાંથી મળે, એનું તે શુ નામ?	૭૮
શુદ્ધિ વિણુ બોલું અમો, રેખ ન કરશે રીસ;	
કહો વચન તે ક્યમ ફળે, આપ કહોને ઈશ.	૭૯
હસારત બાધા દેરામાં, ધણુ અવગુણુ સૌ ગાય;	
માતા પિતા સહિતે મુને, દેશે દંડ જગસાય.	૮૦

ઓપાઈ.

નિર્મળ મુળની સાંભળ નાર, ફરી ફરી પૂછે શું સાર;	
શિવ સાચું કહે છે સાક્ષાત, પૂર્વ જન્મની સાંભળ વાત.	૮૧

દાખ્યો દ્રાવિડ રૂડો દેશ, વનિતા વિપ્રતી તુ સુવેશ,	
જરવતી જોખનનું જોર, તન મન ધનથી રાખે તેર.	૮૨
અદિકો રાખતી તું અહકાર, વશ વર્તિક આઠણુ ભરતાર,	
શોક્ય તારે હુતી એક, તે ઉપર બહુ વૈર વિવેક	૮૩
કથને તો વશ વર્તિક કીધ, તન મન ધન તેનું તો લીધ,	
કામણુ દુમણુ મોહણુ માર, વશ કીધો આઠણુ ભરતાર	૮૪
બેસે બેસાયોં તુજથી જામે, કરે કામ જે તુજને ગમે,	
તે નરને તુજ સાથે નેહ, આધી લીધા તેનો દેહ	૮૫
સ્ત્રી બીજનો ન કરે સગ, ભોગ શોકનો કીધો ભગ,	
વેર વનિતાનો કયોં વગેહ, ધર્મ લોપ તે કીધો દ્રોહ.	૮૬
ચિત્ત રહ્યું નહિ તારુ ચોક્ય, રાતધા દુ ખપામી તુજશોક,	
કામ વાસનાથી કળકળી, કો દિન સ્વામીશુ નવ મળી.	૮૭
અપુત્રવત નેરહી અભોગ, તેથી કાયામાં પ્રગટ્યો રોગ,	
માનની દુખે પામી મૃત્ય, શાપ મરતા દીધો તુજ તર્ત.	૮૮
તુએ વાઝણી રહેજે ધણું, તુજને વચન ફળજે મુજતલ્ય	
વળા એક બીજુ છે પાપ, એક ચિત્તે સાભળ તું આપ.	૮૯
કયાં કર્મ છૂટે નહિ કાય, જીવતિ તારુ પાતિક જાએ,	
પૂર્વ જન્મની છે પાપણી, શોક્ય વધ સાચી સાપણી	૯૦
તારી પાસે રહેતો એક બ્રહ્મ, સાચવતો સખ્યા ખટ કર્મ,	
શિવ પૂજન કરતો તે સુખે, વેદ સાર ઉચરતો મુખે	૯૧
વનિતા હુતી તું જોખનવેશ, સમારતીતી શિરના ફેશ,	
હાવભાવ કટાક્ષ જ કરે, હેતે પુરુષતણા ચિત્ત હરે	૯૨
વિમ્બ પડોશી તારો જેહ, તેણે દીઠો એક દિન તુજ દેહ,	
સ્નેહ કરવા આબ્યો તુજ સાથ, વિહ્વળ થઈ જાણ્યો તુજહાથ.	૯૩
તિરસ્કાર તે તેનો કીધ, મુખથી માળો દશવિશ દીધ,	
વિપરીત તેને લાગી વાત, તેણે કીધી પોતાની ધાત	૯૪
મરણુ સમે મન તુજમા રહ્યું, તુને પાપ બ્રહ્મહત્યાનું થયું !	
કાર્મક કાળ તારો દેહ પગો, જીવ અન્ય યોનિમાં જન્મ અજો	૯૫
કર્મક વર્ષ ભોગવિયુ નર્ક, ધણાં પાપમા તું થઈ ગર્ક,	
કાર્મક પુણ્ય પ્રભાવે કરી, આ વિમ્બ મદિર અવતરી	૯૬
તુજ મેહથી તે પામ્યો મૃત્ય, તે પ્રગતી પરણ્યો તો તર્ત,	
પ્રણુતાં વોહોત મુવો તુજ સાથ, રણુસળધે જાણ્યો હાથ	૯૭
કોડવાર કહુ શુ કથી, નર એ તારો સ્વામી નથી,	
અદ્ય આબ્યો ને અદ્યજગ્યો, તારો તુજને એ સીકળ થયો.	૯૮

રડાપો દીધો કીધો રાંડ, માટી કહેવાણો મિથ્યા માડ,
 તે તેને મારગ લાગિયો, વનિતા ધાવ તુજને વાગિયો. ૯૯
 શામા જાણી નવ કીધો સગ, નથી અજાણ્ય તાર અગ;
 મહાદુ ખ પાળી શોક જ મુર્છ, તે હતા પણ પૂર્વે ધર્મ. ૧૦૦
 કાંઈક પુણ્ય પ્રતાપે કરી, બલા ધાલણ કુળમા અવતરી,
 ધાલણ આ બિદ્યાને આવિયો, તે તારા મનમાં આવિયો. ૧૦૧
 તેણે મત કરાવ્યું તુને, મહાસુખથી મતોખ્યો મુને,
 સકટ તારુ સર્વે ટળ્યું, પાતિક પૂર્વે જન્મનું વળ્યું. ૧૦૨
 તારુ સકટ આગ્યો ટાળવા, વચન પડિતતણુ પાળવા,
 ઉતારવા મોથેથી ગાળ, પુર બાધુ કરો પ્રતિપાળ. ૧૦૩
 ઉપાસતેનો કહું છું એક, વનિતા સાબજ ધરી વિવેક.

દોહરા.

પહેલા બવ કેરો પતિ, પરવયો તારો જેહ,
 તે પાંડરપુર અવતર્યો, નારી તુજથુ નેહ. ૧૦૪
 વશ કીધો જે વિપ્રને, સોંધ્યું તન મન ધન,
 અતકાળે તેનું રહ્યું, માનની તુજમાં મન. ૧૦૫
 મરણે યા મતિ સા ગતિ, પુગણ કહે એ પેર,
 પડિત પાંડરપુર વિરો, ગુણવત કેરે ઘેર. ૧૦૬
 વિદ્યાવત તે વિપ્ર છે, સેવે છે શિવ ચક્રત્ય,
 અવિદ્યા એકે નથી, બ્રહ્મવિદ્યામા ભક્ત. ૧૦૭
 સ્વામી મળે એ સ્વપ્નમાં, મુખ સાગર સજોગ,
 પૂર્ણ મુખ પ્રમદા પતિ, બાવતા ઉપભોગ. ૧૦૮
 પૂર્ણ ગર્ભ તેના થરો, સ્વામી તારો સૂત્ર,
 બત્રીસ લક્ષણ આગળો, પામીશ તેથી પુત્ર. ૧૦૯
 શિવની વાત એમ સાંભળી, ઢળી તે નારિ ધણી,
 એ સુખથી તો દુખ ભણું, એથી રૂકું મણી. ૧૧૦
 ત્રાહે ત્રાહે કહે તારુણી, શામા પામી શોક,
 વચન શિવનું નહિ ટળે, લક્ષણ હસશે લોક. ૧૧૧
 શિવ મહારાજ સાંભળો, અદિક્ષ યથા ઉત્પાત,
 મતતણું ફળ પામીઆ, કરિશ નિજ તન ધાત. ૧૧૨
 શમણમાં લાકુ જમે, સહેજે પામે મુખ,
 જાગે ત્યારે જીવડો, ભૂડી વેડે ભૂખ. ૧૧૩
 સાત કન્યા પરણે સ્વપ્નમાં, હર્ષ ધણેરો હોય,
 અચણવ જાગતાં એકસો, કય કહે નહિ કોય. ૧૧૪

પાપ્યં પુત્ર વૈભવતાણું, સ્વપ્ન પામે સુખ;	
વનિતા વહાણે વાંઝણી, માનવી ન જુવે મુખ.	૧૧૫
હેમ જડે બહુ હર્ષમા, ધણે દેખે છે ગર્થ;	
વહાણે નવ ટળે વાણિયો, એકે ન સરે અર્થ.	૧૧૬
સુખ સળ્યા પોટે સ્વપ્નમાં, ખાતે હાંચિ ખાટ;	
જાગે ત્યારે તરફડે, શિત ટાળવા માટ.	૧૧૭
સ્વપ્ન સાચુ હોયે નહિ, એ તો આડો અક;	
વચન તમારુ જો ફળે, કુડા ચડે કલક.	૧૧૮
મત મહારુ વહેતું ગયુ, ગયો ધ્વાજાશુનો ભર્મ;	
સોવસા જાય સતિપણુ, ગયો નિયમ ને ધર્મ.	૧૧૯
આદ્રમહત્યા સઘે કરીશ, ગુણ જાશે સૌ ગર્ક;	
વૈકુંઠતણા તો વાયદા, પડતુ પડશે નર્ક.	૧૨૦
પાપે પડિત આપીયો, પાપે કાધુ મત,	
પાપે તમે મુજને મળ્યા, નારી રોઈ તર્ત.	૧૨૧
પરબ્રહ્મ તવ પ્રસન્ન થયા, કોટિ ઘડાડના નાથ;	
ઉઠાડી આદર કરી, હેતે આલ્યો હાથ.	૧૨૨
કરજોડી કહે કામની, એ તો મહા ઉત્પાત;	
કનક ઉપજે કુળ વિશે, વિપરીત ભૂંડી વાત.	૧૨૩
સ્વપ્ન સાચુ ક્યમ માનીએ, ક્યમ માનેલક્ષ લોક;	
એ તો દુઃખનુ મૂળ છે, સમુદ્ર સમાને શોક.	૧૨૪
જાય સ્વપ્નમાં જાતરા, અડસઠ તીરથ માલ;	
જાગે તવ જંજળમા, ધરમાં ગોથાં ખાલ.	૧૨૫
સ્વપ્નામાં હાથી ચઢે, ઘેર ઘોડા સુખપાલ;	
જાગે જર દેખે નહિ, ફૂટે નીત કપાળ.	૧૨૬
મહારુદ્ર કરે સ્વપ્નાવિષે, પોખે ચોરાશી નાત;	
નિશા નિર્જમે નેહથી, પાંગણુ (૧) નહિ પ્રભાત.	૧૨૭
ભોળા શિવ છે ભૂપતિ, અપરમપાર અપાર;	
પ્રસન્ન થયા જો ઝીતથી, કરો ચિંતા સંહાર.	૧૨૮
મા બાપ મુજને મારશે, પચાઈટાળી લોક;	
અડધી અવનિએ ડાટશે, સજ્જન પામે શોક.	૧૨૯
મહાદેવ કહે શુંજી માનવી, વચન મિથ્યા નહિ માય;	
સ્વપ્ન તારું સાચું થશે, તજ તું મન ચિંતાય.	૧૩૦
વર તારો છે વેગજો, જોજન ત્રણસે સાઠ;	
પ્રત્યક્ષ પતિ મળશે તુને, મત મહિમાને માટ.	૧૩૧

ચતુરા કલક ચઢે નહિ, પલક ન બેસે પાપ;	
સંકટ પડે સંભારજે, આવીશ આપો આપ.	૧૩૨
નમશે નરેન્દ્ર નવ ખંડના, દૂર જરો સહુ દુઃખ;	
સતી કહેવાશે સર્વથી, સ્વર્ગતણાં નિજ મુખ.	૧૩૩
જગ્યા બાધામાં જાણશે, નિર્મળ નારી નામ;	
હિમા માહેશ્વર વ્રતથી, ચિર પદ પામીશ કામ.	૧૩૪
પ્રેમદા પતિને પ્રીતથી, કહેશે બ્યારે વાત;	
મનનો સંદેહ ભાગશે, સખૂત પ્રગટશે સાત.	૧૩૫
અલખત ભોગવ ઇન્દ્રની, વીસ દમરાર વર્ષ;	
ઈકાતેર પરિયા સહિત, પ્રગટે પુરણ દર્પ.	૧૩૬
એમ કહી ઇશ્વર ગયા, પાઞ્ચા અંતરધ્યાન;	
ખીજું કાઈ જાણે નહિ, મહાદેવતણાં એધાણ.	૧૩૭
વિપ્ર હોતે યોગાવિષે, દાન દક્ષિણા દીધ;	
કરજોડી કહે કામની, સાચા છોજી સિદ્ધ.	૧૩૮
જાણુ થયું બહુ જગતમાં, વિપ્રને ધૂળીઉં વ્રત;	
નર પંચ અંધા હતો, ચયો દેખતો તર્ત.	૧૩૯
વિપ્ર જૂદ વરુઓ હતો, ચયો તે યૌવનવેશ;	
કચ્છ જોવી કાયા ચર્ષ, દાખ્યો બાધે દેશ.	૧૪૦
શારદાને સારું થશે, વિશ્વ વખાણે વર્ગ;	
કંથ તો જાણે ક્યાં થકી, મુખ ભોગવશે સ્વર્ગ.	૧૪૧
પિયર માંખ પોતે વસે, શુભવંત પિતાને ઘેર;	
સૂત કહે શૌનક મુણો, પ્રેમદાની કહું પેર.	૧૪૨
કૌતિક સરખું કારમુ, ચૂરખ નવ માને મન;	
ઈશ્વર ઇન્દ્ર બળવત છે, જાણે ડાહ્યા જન.	૧૪૩
કોટિ ધણાંડ જાણે ઘડે, સ્વના રચે અપાર;	
સાચું કરતાં સ્વપ્નનું, વિશ્વંભરને શી વાર.	૧૪૪
ક્યાં સંયોગ છે મધુસ્ને, અગસ્ત કળશથી હોય;	
વિચિત્ર વિશ્વંભરની ગતિ, કળી સકે નહિ દ્રાવ.	૧૪૫
નિદ્રાવશ નારી ચર્ષ, સ્વપ્નમાં પામી મુખ;	
ભરતાર પોતાનો બેટિયો, દીકું જાગતાં દુઃખ.	૧૪૬
ઝરે દૈવ આ શુ થયું, શું કહેશે સંસાર;	
સિવ વચ્ચન સાચું થશે, મહોકમ ખાધશું માર.	૧૪૭
નિત નિત પ્રત્યે નેહથી, નર નારી સુખ નેટ;	
વનિતાને તો વાધિયો, પુરણ ગર્ભ જ પેટ.	૧૪૮

રૂપ રંગ વાધ્યું ઘણું, વાધ્યું ઉરધર એન;	
કટિ પશ્ચાત્ ॥ કારમુ, નૌતમ શોભે નેન.	૧૪૯
લગ્ન વાધી લક્ષ્મી, ક્રોધી વાધી કાય;	
અષ્ટ ઘણું ઉદર હવું, ચતુરા ચિંતા માણ	૧૫૦
સદેહ ઉપજ્યો સર્વને, માત પિતા મન મેવ;	
રડાપણમાં મુખ રુ, ખોટા એના ખેવ.	૧૫૧
દાવાનળ સરખુ દુખ થયું, હેડેથી ઉતર્યું હેત;	
કન્યા દીડી કાગ્ગી, પસત વૃક્ષવત્ વેત.	૧૫૨
રવિ વાધે ઉતરાવણે, દક્ષિણાયન વાધે મન્દુ;	
રૂપ વાધ્યું રામા તણું, સનિતા પૂરે સિંધુ.	૧૫૩
પળે માસ જાનું રહ્યું, ચયુ જગ મધ્યે જાણ;	
કલક ચઢ્યું શિર કામની, પુર વાધે પ્રમાણ.	૧૫૪
માત તાતે વિચારીયું, હણીયે તો તો હાથ;	
સ્ત્રી હત્યા ક્યાં છૂડીએ, પડીએ નર્કની ખાણ	૧૫૫
એનું કર્યું એ ભોગવે, પ્રગટ્યા પાપ જહુ પુર,	
વાત ચાલી સૌ વિશ્વમાં, હાકેમ તણે હજુર.	૧૫૬
નર નારિ મળિયા મિત્રનાં, સજ્જન સહોદર સર્વ;	
દૃઢ દૃઢ કહે સૌ સર્વદા, ધણો આણી મન ગર્વ	૧૫૭
કુળ લગ્નચુ કામનિ, શિર પર શામ કવક;	
અગારો કુળમા અવતરી, આડો વાળ્યો અક.	૧૫૮
મુખ દાખવ માં માનની, પાપણિ પૂરણ પેર;	
કુવે પડે કામની, ભક્ષ હજાહજ ઝેર.	૧૫૯
ખાળ મત એ તાહરે, ખાળ તુજ ભાવના ભક્ત;	
ખાળ અવતાર તું તાહરે, જૂઠી કહે જક્ત.	૧૬૦
દેખે તેવું દુનિયા કહે, સોઢે જોવાને સાય,	
કાજળ કંકુ ક્રોધી, હેત સર્વને હાથ	૧૬૧
વનિતા વેશ લગ્નવિયો, વશ ઉઘડી વાટ,	
જગ નિશ્ચ જ્યુલિ કરી, દુર્ગતિ વાળ્યો દાટ.	૧૬૨
કહ્યું હાકેમે હઠ કરી, આલણના નહિ રહે ભાર;	
માનનીને જો મારશે, ક્રોધી ખોશે કાર.	૧૬૩
અવતાર ધિક્ક અંબાગણી, ધિક્કાર જપ તપ મત;	
ધિક્કાર શાણીને સતીપણ, તાત લગ્નચો તર્ત.	૧૬૪
વિગ્રે મત કરાવિયું, ધંધર તે તો આપ,	
અત્યક્ષ તેને પ્રભુ મળ્યા, પ્રાપ્તિ તારા પાપ.	૧૬૫

એમ લલ્લે રિધ રાવળે, પાટવી પુર પ્રવાન;	
નાત નાત નર નારિએ, અધિક કર્યું અપમાન.	૧૬૬
માત તાત મોસાળ પદ્મ, સર્ગસંબધી સાય;	
સ્થલા આગળ ઉભી દરી, બાંધીને બે દાય.	૧૬૭
હસે રમે ધણું હેતથી, હર્ષ ધણેશ હોય;	
ચિતા ના'ણે ચિત્તમાં, જગત બધું તે જોય.	૧૬૮
રાગ કહે રામા મુણે, બોલે સાચા બોલ;	
ભુઠામાં જય નહિ રહે, તરત ઉતરશે તોલ.	૧૬૯
સાચે રાચે રામજી, સાચે રીતે ઇશ્વર;	
સાચું બોલ તું સુંદરી, નરપતિએ નામી શીય.	૧૭૦
ભુવતી તારો જાગ કાણુ, નારિ કહે નરનું નામ;	
તુજને મૂકે જીવતી, કુકુ કીધું છે કામ.	૧૭૧
નારિ કહે નરપતિ મુણે, પરબલ મુને પ્રસન્ન;	
ઉભા સદિત ઇશ્વર મળ્યા, દીર્ઘ મેં દર્શન.	૧૭૨
વિશ્વંશર વ્રત વ્રતાપથી, પ્રગટ્યું પૂરણ પુણ્ય;	
નારાયણ મેં નિરખ્યા, નેક રહી નહિ ન્ય.	૧૭૩
મહાદેવે મુજને કહ્યું, પ્રેમદા પામે લાગ;	
ઉનમ કાંઈ રાખીશ માં, મન ગમે તે માગ.	૧૭૪
કરજોડી મેં તો કહી, વિશ્વંશર આગળ વાત;	
વચન બધું છે વિપ્રનું, એ તો મહા ઉત્પાત.	૧૭૫
બ્રાહ્મ તજશે એ પડિતો, નર તો યશે નિરાશ;	
તે હત્યા મુજને બેસશે, હેતે યારો હાસ્ય.	૧૭૬
વરદાન દીધું વિશ્વેશ્વરે, ચિત્તની તજ ચિંતાય;	
લક્ષ કરોડ વીસે વસા, અપ્રજ વચન નહિ યાવ.	૧૭૭
વ્રતાપ વ્રતનાં પુણ્યથી, પામીશ રૂડો પુત્ર;	
સ્વામી પહેલા જાવ તણે, સ્વપ્નામાં મળશે મૂન.	૧૭૮
ભોગ ભોગવજો ભામની, નર ઉપર ધરજો નેહ;	
અલક્ષ તે તારો પતિ, તુજને મળશે તેહ.	૧૭૯
કર જોડીને મેં કહી, વિશ્વપતિને વાત;	
અણુ ધટતું અદિકું યશે, વરતાશે ઉત્પાત.	૧૮૦
જખ મારે છે જગત સૌ, જખ મારે લક્ષ લોક;	
સંકટ પડે સંભારજે, સમાવીશ તારો શોક.	૧૮૧
અંતરધ્યાન ઇશ્વર યથા, કીધું વિપ્રનું કામ;	
કંચન જેવી કાપા કરી, જરા વાધ્યો ગુણ ગામ.	૧૮૨

સ્વપ્ન મહિ સ્વામી મળ્યો, ભોગવિયા બહુ ભોગ,	
ઉદર, ગર્ભ મારે રલો, સાચો એ સન્મેગ.	૧૮૩
જૂઠું જાણ્યો તો મારજો, સાચુ જાણ્યો તો સાખ;	
સૂર્ય ચંદ્ર બે સાખિયા, બાપુ નહિ જૂડી બાખ.	૧૮૪
મહીપતિએ સાચુ માનિયુ, ધર્મ ધુરધર ધીસ;	
એને દુખ દઇ દુભીએ, તો તો કાપે ધસ.	૧૮૫
ભોળોનાથ એ ભૂપતિ, કોટિ બ્રહ્માડ કરનાર;	
અવળાનું સવળુ કરે, એને શાની વાર.	૧૮૬
નગ્ન થઇ નાગો ફરે, રીઝે ચોળે રાખ,	
સહજે આપે સ્વર્ગ સુખ, હજાર કરોડ લાખ.	૧૮૭
ન્યાય કરે નિમેષમા, તિન તાંદુલથી તર્ત,	
એક વર્ષ એણે કર્યા, વનિતા જાતે મત.	૧૮૮
નરપતિ કહે નિજ નાતને, કરો ગમે તે કાજ;	
વનિતા જાતે મતવતી, સોપુ નહિ એની લાજ.	૧૮૯
કામની જાતે બ્રાહ્મણી, એને પૂજ્યા ધીસ;	
તમે તમારુ ભોગવો, શા માટે છેદુ શીશ.	૧૯૦
વદે વિપ્ર વાણી સહિ, કુર્કુ એ છે કર્મ,	
દડો નહિ કેમ દેશ પતિ, ધરતી રહેશે શો ધર્મ.	૧૯૧
કાલે કાઈ બીજુ કરે, ૩૬ સ્વીને ફોક;	
કાન નાક છેદો તમો, લક્ષ્મી કહે એમ લોક.	૧૯૨
મહીપતિ કહે માનુ નહિ, વિપ્ર જૂડી એમ વાત;	
પામે દુખ જો પ્રેમદા, અતિ થાય ઉત્પાત.	૧૯૩
ધીસ છે પ્રત્યક્ષ એહને, નિશ્ચે માનો નિરધાર,	
સ્વમામાં સ્વામી મળ્યો, ભોગવ્યો, ભવ ભરતાર.	૧૯૪
કિરતાર ચાલુ તેવું કરે, સો મથુને કરશે શેર,	
કાડીને કુંજર કરે, કરે તરણાનો મેર.	૧૯૫
મૂરખ સૌ માનો નહિ, કરો છે જૂઠાં જોર;	
કિરતાર તમ ઉપર કાપશે, નથી ચતુરા એ ચોર.	૧૯૬
ચોપાઈ.	

રીઝ થકી બોલ્યો રાજન, મેદની સહિ વિચારો મન;
 સહકા જેમ જાણ્યો તેમ કરો, પૂજો કે એને પરહરો. ૧૯૭
 એ કહે છે મેં પૂજ્યા ધીસ, તે ઉપર મહારે નહિ રીઝ,
 કદાચ સ્વપ્નું સાચુ હોય, તે માટે દુભો માં કાખ. ૧૯૮

ભારે ન્યાતના બોલ્યા પ્રહાર, મુકાવ કેમ અમારો ધર્મ;	
સીંઘ તે નારીને સાથ, એક કહે હું છેદું નાક.	૧૯૯
એક કહે હું છેદું કર્ણ, એથો કહે છેદું હું ચર્ય;	
નીચ એક કહે છેદું નાક, વિપરીત વિપ્ર બોલે એમ વાંક.	૨૦૦
એક કહે તમચો ગામ, હમ કહે એનો દેડા હામ;	
લખ લખ લવરી બોલે લોક, રનામાના મનમાં નહિ શોક.	૨૦૧
હર સંભારી હેતે હસે, ધર્મ ચૂકતા પ્રાણશ્ચ ધસે;	
સિવ મારો જો સાચો હરો, જખ મારતા સર્વે જશે.	૨૦૨
જૂઠાને મન જૂઠું હોય, રખે પાછી કાઢો કાપ;	
જેના મનને કાવે જોહ, તેના વાક્ય વદે જન તેહ.	૨૦૩
નિર્મળ નારી હું છું નેટ, પતિનો ગર્ભ રહ્યો છે પેટ;	
વિપરીત બોલવનિતાના વસ્થા, હડહડ સૌંદર્ય એને હસ્થા.	૨૦૪
શ્રી ચરિત્ર કરે છે ધણું, તોલ ઉતારો તરુણી તણું;	
રામા ઉપર સૌ રૂઢીયા, અન્યાયી અંગ દમવા ઉઠ્યા.	૨૦૫
એક હાથે એક વળગ્યો ચણું, એક છેદ નાસીકા બે કર્ણ	
જૂલમ કરવા માંઓ જેટલે, કૌતિક એક ચણું તેટલે.	૨૦૬

દોહરા.

કર જેણે સીના પ્રહાર, તુટ્યા તેના હાથ;	
મહેતા ચણું પત્ર તુટિયા, વિપરીતચમ્પ એમ વાત.	૨૦૭
મસ્તક જાણું જેમણે, તેનું મસ્તક તર્ત;	
કંઠને શિત જવર ચડ્યા, મૃત્યુ પામ્યા તર્ત.	૨૦૮
નિંદા કરતા જે નારની, લાલચુ સેતબી લંડ;	
તે પ્રાણ્ય યદન પડ્યા, દેવે હીધા હંડ.	૨૦૯
નમતા જે જન નારીને, તે ઉચરીયા તર્ત;	
બાકી સર્વે બાપડ, મેળે પામ્યા મૃત્ય.	૨૧૦
રાજ રામાની સ્તુતિ કરે, હું અપરાધી રાંક;	
કરનારે કૃત ભોગચું, ક્ષમા કરો મુજ વાંક.	૨૧૧
મેં તારું માન્યું ખરું, ઈશ્વર મોટા આપ;	
શોભ્યો ગર્ભ સ્વામી તણે, ન માને તેનાં પાપ.	૨૧૨
સતી શોક સમાવિયે, ધારી રૂડો ધર્મ;	
અત્પ શુદ્ધિ થું ઓળખે, કુંડાં જેનાં કર્મ.	૨૧૩
સ્થળ સ્થાને શિવજળ કરે, જળ સ્થાને સ્થળહોય;	
શિવ કૃપાએ સૌ મરો, કળી શકે નહિ દોષ.	૨૧૪

ગાત્ર વળડે ગુણ વધે, આપે લાખ કરોડ, નિર્મળ કરે નિમેષમાં, ક્ષણ માત્ર નહિ ખોડ.	૨૧૫
ધતુરો ચઢાવે ધન દીએ, પાનીય સમર્પે પુત્ર; આર્કે ચક્રી અલખત દીએ, ધણી લક્ષ્મી ધરસૂત.	૨૧૬
વનિતા વ્રત કર્યું તમો, ઉમા માહેશ્વર નામ; રાજ રાજેશ્વર રીઝિયા, કર્યું તમારું કામ.	૨૧૭
પાર ઉતારે પલકમાં વિશ્વંભરને શી વાર; સ્વપ્નામાં સાચો મળ્યો, ભામની તુજ ભરતાર.	૨૧૮
સાચાં તમો જૂઠું જગત, કાં રાગ કાં રાંક; શર્ણુ આઠ્યાં તારે સઉ, ક્ષમા કરોજી વાંક.	૨૧૯
શત્રુનો ગુણ માનજો, ચઢાવ્યું જેણે આજ; ગુણ વાધ્યો બાધા ગામમાં, ધડીમાં ઉતરી ગાજ.	૨૨૦
કલંક ચઢ્યું કુળ વિષે, થયું તે આજપંપાજ, મહિમા વાધ્યો માનુની, ધડીમાં ઉતરી ગાજ.	૨૨૧
ચપટ ચશે કપટીતણું, હસશે તેને હાથ; આરાધે તે ઉગરે, પાપી તજશે પ્રાણ.	૨૨૨
નિંદા કરશે એ નારની, વનિતાયુ રાજે વેર; કીરતાર તે ઉપર કોપશે, કારમો ચારો ફેર.	૨૨૩
મર્યાદા રહી માળાપની, વાધી કીર્તિ કુળ ગામ; પ્રગટ દીકું જ્યાં પારખુ, નિર્મળ આપું નામ.	૨૨૪
કપટીએ કર જોડિયા, પાપી લાગ્યા સૌ પાગ; અહંકાર તાજ્યો સૌ અનભીએ, આલે સધળી આગ.	૨૨૫
પુણ્યવંતા પૂજા કરે, ચતુરાને લાગે ચર્ણુ; વનિતાને વઢે સહુ, વિપ્ર આદિ સૌ વર્ણુ	૨૨૬
અધિક લે બાધા આખડી, બીજે નહિ ઉપાય; ભાગ્યા અંગ ભૂમિ પજા, તે સ્તુતિથી સાજા થાય.	૨૨૭
માનતા આલી મકી વિશે, કો કહે ઉમા એહ; આદ્ય શક્ત આ અંબિકા, દેવી કેળે દેહ.	૨૨૮
જૂઠાનાં જોર ઉતારિયાં, પાપીએ ખોયા પ્રાણ; અવતરીયા એ અંબિકા, જરા જગતમાં જાણ.	૨૨૯
એમ દિવસ જહુ વહી ગયા, પાકા ગર્ભ છે પેટ; જન જાયે સૌ જાતરા, ગોકરણેશ્વર ઠેઠ.	૨૩૦
ગોકરણેશ્વર ગુણનિધિ, પૂજે પ્રાણી માત્ર; દર્શન દુર્લભ દેવને, જન જાયે સહુ જાત્ર.	૨૩૧

માધ કૃષ્ણ ચતુર્દશી, લક્ષ કાલિદા લોક;	
મળે ત્યાં મોટી મેદની, યામે સર્વના સોક.	૨૩૨
જન્મત કરે સૌ જાતરા, દે મન મમતાં ધન;	
મનવાંછિત ગાઝ્યાં મળે, મહાદેવ તણાં બહુ માન.	૨૩૩
અસંખ્ય લોક છે સંધર્મા, ગામ પરગામ પ્રદેશ;	
માત તાત સંગે ખરાં, શારદા નામ સુદેશ.	૨૩૪
દેવતાર્ધ ધરતી દક્ષણી, સ્થિર પદ રહે કામ;	
ગોકરણેશ્વર શિવ સ્વયે, નારાયણ નિર્મળ નામ.	૨૩૫
ધનહીનને ધનવંત કરે, ચક્રુહીન ચાચે ચંદ્ર;	
મૂરખ કવિતા કરે, અલ્પ કર્મનિ ઈન્દ્ર.	૨૩૬
સોમવતી અમાસ શુભ, સૂર્ય મહણુ તે દીશ;	
જન્મત કરે સૌ જાતરા, આઘ નિરંજન ધંશ.	૨૩૭
પ્રગટ પીઠ પરાક્રમી, પ્રથક્ષ દેવ પરશ્વહ;	
એક સમાન એક નહિ, ધારી જોતાં ધર્મ.	૨૩૮
નામ લેતાં નવનિધ દીએ, સેવા કરતાં સુખ સ્વર્ગ;	
શિવ સમો દાતા નહિ, વેદ સખાણા વર્ગ.	૨૩૯
જન્મ મરણ જોખમ ટળે, શિવ દાતા સમર્થ;	
શિવ સેવા સમન્વેષ નહિ, વધુ ધર્મ તે વ્યર્થ.	૨૪૦
ગોકરણેશ્વર જાતરા, પૂજે તેને પૂણ્ય;	
શિવ સમીપ સદા રહે, ન રહે એકે નૃપ.	૨૪૧
મળી અસંખ્ય લાં મેદની, અપરંપાર અપાર;	
ત્યાં આવ્યો તો જાતરા, જામનીને જાતરા.	૨૪૨
સ્વપ્ન માંહે એ સ્વામી મળ્યો, તનુ દીપ્તિ તેહ;	
શારદા કહે સ્વામી માહરો, નારીને પ્રગટ્યો નેહ.	૨૪૩
દહાડી સ્વપ્નમાં દેખતી, લાવે કરતી જોગ;	
પ્રગટ દીકા તે પતિ, જાત્રામાં મળીઆ જોગ.	૨૪૪
કૌતિક દીકું કાર્યું, અચરજ પામી આપ;	
કાને વાત કહી નવ શકી, પાસે છે માત્રાપ.	૨૪૫
વાતો કરતી વનિતા નિત, હેતે કરતી હાસ્ય;	
તે દ્રષ્ટે દીકા ધણી, પ્રેમદા જીભ પાસ.	૨૪૬
દર્શન કીધું દેવનું, બુધ નિધ આવ્યા બહાર;	
એક એકને આજખ્યાં, તે નરને તે નાર.	૨૪૭
નારી નિત્ય નિરખતી, સ્વામા માંહે સ્વ;	
પ્રગટ તે દીપ્ત પ્રભુ, ન્યાણી જોયું નર.	૨૪૮

તેજ દેહ તેવું વદન, તેજ આંખ્ય તે ચર્ચુ;	
તેવું બોલવું ચાલવું, તદવત્ નાસિકા કર્ણ.	૨૪૯
તેજ મુજ તે ચોટલી, તેજ વપુ તે વેણ;	
તેજ કામ કટાક્ષ કૃત, નરનાં કડાં નેણ.	૨૫૦
પાંચ તરફથી પરખ્યા, સ્વામીનાં સંધાણ;	
અરસપરસ માટે મળ્યાં, ઓળખ્યાં એધાણ.	૨૫૧
લક્ષ કરોડ વિસે વસા, એ સ્વામી મહારો આપ;	
સ્વપ્ન જે સાચું થયું, પરબ્રહ્મનો પ્રતાપ.	૨૫૨
કથ બોગવતી કામની, સ્વપ્ના મહિ સુખ સાર;	
અત્યક્ષ દીઠો તે પ્રેમદા, વાધ્યો સ્નેહ અપાર.	૨૫૩
દિવસ નથી બહુ વહીંગવા, નથી ગર્વા કો ગામ,	
સવારે સૂતાં છીડીને, તુરત મળ્યાં તે કામ.	૨૫૪
પૂજી શિવ પાછાં વળ્યાં, પૂરણ વાધી પ્રીત;	
નિરખ્યા હર જર્જ નારિએ, ચંચળ ચર્ચ ચિત.	૨૫૫
કંથ કામનિ કામાતુર ચર્ચા, લેશ ગણી નહિ લાજ;	
મુખનો કાંધો મટકલો, મટી ગર્ભ મન માજ.	૨૫૬
મનમાં વિચાર્યું માનુની, કોડવસા મુજ કથ;	
મેદનીમાં મળશે નહિ, પરવરશે જે પથ.	૨૫૭
સઘ સ્વપ્ન પેરે થશે, હેતે આપે હાથ,	
હિમો રાખ્યો આદર કરી, સ્નેહ ધણો તે સાથ.	૨૫૮
કામનીએ કરે આલિયો, ચેતાબ્યાં માળાપ;	
હિર ગર્ભ મારે રહ્યો, આ પુરુષ પ્રતાપ.	૨૫૯
એનું વીર્ય મૂજ પેટમાં, ભાવે કાંધો ભોગ;	
માજમ રાતે નીત મળે, સ્વપ્નામાં સન્મેગ.	૨૬૦
નીશા વિશે નીતે રમે, પૂર્ણ સ્વપ્નમાં પેર;	
ક્રીડા કરી કલોલ શું, ગુણવંત આવે ઘેર.	૨૬૧
નિશા વીતે નાશી જતો, હેતે આબ્યો હાથ;	
બુલો પેરથી પારખું, સ્વપ્ન પ્રકારે સાથ.	૨૬૨
સૂર્ય ચંદ્ર બે સાખીઆ, વચમાં હિમા ઈશ;	
જૂહી વાત જપુ નહિ, બ્રહ્મહત્યા મુજ શીશ.	૨૬૩
ગામના લોક અહીં છે ધણા, નિજ પોતાની નાત;	
વગોવાશે સઘ વિશ્વમાં, જીવતિ તારી જાત.	૨૬૪
છાની રહે તું છોકરી, પુરુષનો લીજે પાર;	
સર્વે એકાંતે તોડ્યો, લામની ને બરતાર.	૨૬૫

ખેસાયો ત્યાં ખળકરી, માત પિતાનાં માન;	
સમ દીધા તેને ધણા, કથન સંભળાવ્યાં કાન.	૨૬૬
કહો મહારાજ કોણુ છો, કોણુ તમારી જાત;	
અહીં રહો છોકે વેગળા, કોણુ માત કોણુ તાત.	૨૬૭
કુવારા છોકે પરણ્યા, કોણુ ગામ કોણુ કામ;	
શાં તમારાં છોકરાં, શું છે તમારું નામ.	૨૬૮
જોવા આવ્યા છો જાતરા, જોતા તમારી વાટ;	
સાચુ બોલો સવક્ષણ, ઊભા દતા શા માટ.	૨૬૯
રહ્યા નારીને નિરખત, જોઈ જીવતિની જાત;	
મન મુખ મક્કાણુ ધણું, વારું કહો તે વાત.	૨૭૦
પ્રથમ નિરખી છે પ્રેમદા, કે તે નિરખી આજ;	
સાચું બોલ સવક્ષણ, લેશ ધરિય મા લાજ.	૨૭૧
ફરી ફરી ફેરા ખાઓ છો, માનનીનું નિરખી મુખ;	
વિદ્વજ ધણો તારો વપુ, કહો વિતમ સુખ દુઃખ.	૨૭૨
આગા વુજને ઈશની, શત સીદ્ધત્યા સીશ;	
કુટુંબોત્પાથી કોપણે, જોકરજોધર ઈશ;	૨૭૩
રામ દવાઈ રહે ધરો, એમ પૂછે મા બાપ;	
પહેલી દીઠી કે આજ તે, અત્ય ન બોલો આપ.	૨૭૪
વાંક ગુન્હો કે પાપ પ્રુણ, રૂઢી કે હુંડિ રીત;	
આજ અથવા પહેલી હતી, પ્રમદાશું તૂજ પ્રીત.	૨૭૫
કોઈ તારો ગણતું નથી, વેર પ્રીત કે વાંક;	
જે હેમ તે સાચું કહો, આજ દીન અક્ષર આંક.	૨૭૬
નેહ સો નજરે દેખતાં, માન્યું કવમ તૂજ મન;	
હથી નજર કવમ હેતથી, તલપ્યુ કેમ તૂજ તન.	૨૭૭
અહાહત્યા ધણી બેઠવો, જૂઠું જો જલપો જાપ;	
કુટુંબ કે છુટું હશે, વાંક ગુન્હો સૌ માફ.	૨૭૮
શુદ્ધિવંત તે બોલિયો, નારીને નિરખું નીત;	
ભામનીને નિત બોગતું, પૂર્ણ સ્વપ્રભાં પ્રીત.	૨૭૯
ખવરાતું ને ખાઈછુ, ચવરાતુ ચાવુ પાન;	
સુખ સર્વે શમણાતણું, માનની દેહે માન.	૨૮૦
કોણુ જાણે કોણુ દેશમાં, છે પાસે કે દૂર;	
નિદ્રા મોહો નારી મળે, હેત ધણે હવ્વર.	૨૮૧
સાત મહિના મેં સામટી, ખરી બેઠગી ખ્યાત;	
માનની ઉદ્ધે ગર્જ છે, વનીતા કહેલી વાત.	૨૮૨

પૂર્વ જન્મની પ્રેમદા, સંભોગે મંગતું સુખ;	
આગપંપાળ જાગે થતું, દેહ દાવાનળ દુઃખ	૨૮૩
પ્રત્યક્ષ દીઠી તે પ્રેમદા, સુખ પામ્યો શરીર;	
હેત સમણાનું સાંભળ્યું, નેન લરાણું નીર.	૨૮૪
દેખતાંમાં દુઃખ ગયું, સાલરે થાતો ગોક;	
અગત કયાથી પ્રેમદા, લક્ષ ધણા છે લોક.	૨૮૫
આપ્તા શ્રી ઈશ્વર તણી, જયું નહિ મુખ જૂઠ;	
માનો કે નવ માનો તમે, રીઝો કે ખીજી મઠ.	૨૮૬
સુખ થાતું સ્વપ્ના વિશે, તે મેં પ્રત્યક્ષ દીઠ;	
અહીં ક્યમ જુલું બાપિયે, પ્રોઠા દેવળ પીઠ	૨૮૭
મનુષ ધણાં છે નાતનાં, તે નરનાં મા બાપ;	
સજ્જન બેમાં સાથ છે, જુગતે કલો જવાળ.	૨૮૮
ધણાં મનુષ છે ગામનાં, લક્ષધા ખીજી લોક;	
મનુષ સાથ મહીપતિ તણાં, ફળેત કરતા જે ફેલ.	૨૮૯
અરસપરસ બેનાં સર્ગાં, નાત જાત ને ગામ;	
સંદેહ ભાંગવા સર્વનો, ઠરી રહ્યા તે હામ.	૨૯૦
સાથે નર નારી દતાં, સાથ પિતા ને પૂત;	
સાથ સહોદર સજ્જનનાં, ત્યાંહાં બાધુ ધરસૂત્ર	૨૯૧
પૂર્ણ ન્યાય એમ પંચમા, ઊંને ખાપણુ શીશ;	
સ્તુતિ કીધી શંભુતણી, ન્યાં ગોકરણેશ્વર ઈશ.	૨૯૨
સ્વપ્ન સાચું હોય નહિ, અસંભવ એ તો વાત;	
પુરુષ જુઠો પંચે કલો, જુવતિ જુઠી જાત.	૨૯૩
સ્વપ્ને ગર્ભ રહે નહિ, સ્વપ્ન તો આગપંપાળ;	
પ્રપંચ રમ્યો છે પ્રેમદા, શીર ઉતારવા ગાળ.	૨૯૪
જાર કયું છે જુવતિ, રડાપણુમાં ગોક;	
નામ લેછે શમણાતણું, ફળેત થાય છે શ્રોક.	૨૯૫
માને એની માવડી, માને એનો બાપ;	
ધણી વિજુ ગર્ભ રહે નહિ, વેદ પુગણે છાપ.	૨૯૬
નથી દીકું નથી સાંભળ્યું, શમણાનું સાચું સુખ.	
ન્યાય કીધો એમ નાતમા, ભાગે ન ઝવડે બૂખ.	૨૯૭
મહેણુ શિરનું ટાંગવા, જુવનિનું મુખ જાળ;	
લવરી છે લેખાવની, એ તો આગપંપાળ.	૨૯૮
નિંદા યઈ તે નગરમાં, યયું નરપતિને જણ;	
કીંતિક સાંભળ્યું કારમુ, વિપરીત સરખી વાણ	૨૯૯

જાહુ કે! જ્યે નહિ, જાહો નવ દે દંડ;	
જાહો ન્યાય તોળે નહિ, નહિ લોભી નહિ લંડ.	૩૦૦
રેહેરે આઝો રેશપત્ય, પૂછી લીધા પાર;	
સાયની સાક્ષી પૂરશે, હર ઉપર આધાર.	૩૦૧
નગર જાહું કોતક જુએ, કોણ સાચ ને જાહું;	
કે જુવતિને નિદતા, નરને દે સૌ પૂઠ.	૩૦૨
ફટફટ સૌ બેને કંઠે, જુઓ નારી ને જાર;	
સત્તમ રાખે ઈશ્વરી, નોધાગં આધાર.	૩૦૩
નર પાસે જાહું નગર, નારી પાસે નિજ નાત;	
સ્વદેશી પરદેશીયા, ઉભા જોવા ખ્યાત.	૩૦૪
કૌતિક જોવા કારમુ, મેદની સંધ સમેત;	
વનિતા ને વિશ્વાસ છે, હર ઉપર બહુ હેત.	૩૦૫
નરપતિ કહે નર નારીને, જો સાચો હોય સાર;	
માને કપમ આ મેદની, પ્રીછે કંઈમ સસાર.	૩૦૬
જોલ જોલો છે જાહલા, કથન ન માને કોપ;	
સાખ પૂરે શિવજી સ્વયે, હેત મલેક હોય.	૩૦૭
સાચું માન્યુ મુદરી, વિશભર વિશ્વાસ;	
તરત સૌ આઝ્યાં ત્યાદાં, પરબ્રહ્મ કેરી પાસ.	૩૦૮
કામનીએ કર જોડિયા, કથન સંભળાવ્યાં કર્યું;	
સાચાનો શિવ સાખિયો, અશરણુ કેરો શર્યું.	૩૦૯
લખ્યાં કર્યાં સૌ લોકમાં, લીધા લાખેલો લાવ;	
શિવજી સાખ જો પૂરશે, હું નારી એ નાવ.	૩૧૦
એક પતિ હું પ્રેમદા, પેવા ભવની પ્રીત,	
સંગ થયો છે સ્વપ્નમાં, સૂડી છે એ રીત.	૩૧૧
ખીજ વાર જો જોલશે, લાડકવાપો લડ;	
કિરતાર તે ઉપર કોપશે, દેવ તણો શિર દંડ.	૩૧૨
વિગમાંથી સર્વે લલો, શિવજી કેરો સાદ;	
એ ભર્તા એ ભામની, નહિ જાહો અપવાદ.	૩૧૩
માને નહિ માહું યશે, કરમો ધરજી કોપ,	
ધરા દુળી નહોતિ કરું, લેશ માંત્રમાં લોપ.	૩૧૪
પુરપતિ કહે પરબ્રહ્મ મુલો, પૂરણુ સૌ પ્રસન્ન;	
દિલ માને દુનિયાંતણું, ઘો જો તમ દર્શન.	૩૧૫
મહારેવે મન વિચારિયુ, પ્રેમદા પ્રુણ પ્રતાપ,	
નિર્મળ કરવાં નર નારીને, ઈશ વિચાર્યું આપ	૩૧૬

પંચવદન ત્રિનેત્ર તન, શુભવંતી શિર ગંગ;	
કર્પુર ગૌર કરુણાનિધિ, અધનાશા અર્ધંગ.	૩૧૭
ચંદ્ર કોટિ ચિંતામણિ, અરુણ કોટિ ઉદ્યોત;	
દર્શન દુનિયાં દાખ્યું, જગપતિ જગત જોત.	૩૧૮
સકળ યર્ધ સૌ જાતરા, નારીપે વાધ્યો નેહ;	
નારી નહિ એ નિર્મળા, દિવ્ય દેવાંથી દેહ.	૩૧૯
મોતી વધાવી માનની, મોટમ પામી માન;	
લાજ વધારી લોકમાં, ઇશિ લાં અંતર્ધાન.	૩૨૦
જાતિ સ્મર્યું તેને યયું, વિસ જન્મની વાત;	
પ્રકાશ કર્યો તે પુર વિશે, શિવ મહિમા સાક્ષાત.	૩૨૧
રૂઢું રત્ન ચિંતામણિ, હેતે જડિયું હાથ;	
પુરુષ પરવાયો પુર વિશે, સૌ સોહાવી સાથ.	૩૨૨
ધણી ધણીઆણી તે ખરાં, ગામથી આવે ઘેર;	
ગાળ ઉતરી ને ગુણ વધ્યો, પવિત્ર કર્યું પુર પેર.	૩૨૩
માત પિતા ને નાત જન, કાં રંક કાં રાખ;	
માન્યું સાચું મેદની, શિવથી શું નવ થાય.	૩૨૪
પુત્ર પ્રસવિયો પ્રેમદા, તે આકાર તે મુખ;	
આકાર એધાણે ઓળખે, સજ્જન પામે મુખ.	૩૨૫
ધણી ધણીઆણી ધર્મવંતે, કરી રજાં તે ઠામ;	
નર નાર થયાં તે નિર્મળાં, નવે ખંડમાં નામ.	૩૨૬
રાજ્ય રાજવતીતણું, ઇન્દ્ર સરીખો આપ;	
ભોગ સકળ મુખ ભોગબ્યા, પરમેશતણો પ્રતાપ.	૩૨૭
યશ કર્યો જર ખરમીને, દીધાં વિપ્રને દાન;	
ધ્વજ બધાવી ધર્મની, મામણ પામે માન.	૩૨૮
સાત પુત્ર ધિરોમણિ, એકથી એક સરેસ;	
વૈભવ ઘેર વાસવ તણો, નરપતિ જેવા નેક.	૩૨૯
પ્રભ પાળી પ્રણય પ્રીતથી, રિદ્ધ ભોગબ્ય રાજ્ય;	
રાજ્ય ચલાવ્યું રામવત, અસત્ય અન્યા તાન્ય.	૩૩૦
દશ હજાર વર્ષ ભોગબ્યું, આપ કહેવાણો ઇન્દ્ર;	
સૌભાગ્ય સપુત સમસ્તમાં, ન્યમ તારામાં ચંદ્ર.	૩૩૧
અંતે પદ વૈકુંઠ વસ્યા, વિમાન ચઢી વહત;	
કોટિ ઇન્દ્રાસન કલ્પકૃત, રીઝે કેલાસ રહત.	૩૩૨
શિવ સાનિધ્ય શોભિત સદા, રાજ રાજેશ્વર રૂપ;	
જન્મ મરણ શ્રુતું જગત, તે ભામનિ તે જૂપ.	૩૩૩

સફળ મનષ્યો સદેજે ક્યો, સફળ ક્યો અવતાર;	
ધિક્કાતેર રાત ઉધવાં, પરિવા સદિત પરિવાર.	૩૩૪
દુદુભિ વાગ્યાં દેવનાં, ગડગડીઆં નિરાન;	
જીત નગારાં દેખી, પરવચો પુણ્ય પ્રમાણ.	૩૩૫
ઉમા માહેશ્વર મતનું, માણ્યો જરા મહિમાય;	
અક્ષય અજરામર અચળ પદ, સુખ સાગર સીમાય.	૩૩૬
માત તાત મોસાળ પક્ષ, અરરપરસનો નેક;	
પરિવાનિ પ્રશુવત કર્ષો, વડો એક વિવેક.	૩૩૭
મૃત કહે શૌનક સાંભળો, ઉમા માહેશ્વર મત;	
જાણુ અજાણુ જે કરે, તેહ ઉધરશે તરત.	૩૩૮
મોટો કુણુ મદ્દાદેવથી, દાતા દુબ્ધે ન દેવ;	
એવું જાણી સૌ કરે, વિધુ વિરંચી સેવ.	૩૩૯
નેતિ નેતિ નિગમ કહે, પુરાણુ ન જાણે પાર;	
વેદ યાગ્યા વર્ણન કરી, વિશ્વતણો આધાર.	૩૪૦
પાલક પોષક એ પ્રભુ, એ અવની આકાશ;	
કરતા સંહરતા રુદ્રિનો, તેજ પુંજ પ્રકાશ.	૩૪૧
એ ઘણુ એ દીર્ઘ પદ, એ વર વાણી વેદ;	
કરતા હરતા ધરણી ધરા, બ્રાંત ન રાખો ભેદ.	૩૪૨
શૂર ગૂણુ ભેદે નહો, મમતી મૂરખ મન;	
દેવ સરખા દાખે નહિ, શું જાણે માનવ જન.	૩૪૩
ભોળો શિવ એ ભૂપતિ, વરદાતા વર વેદ;	
અદાવંતા ઝોળખે, શૂર ન જાણે ભેદ.	૩૪૪
ખટ દર્શન ફરે ખોળતા, ધુન્નપાની નીત ધાપ;	
વિરંચી નવ વર્ણી રોકે, કોણે કળ્યો ન જાણ.	૩૪૫
કલ્યાણરૂપ કરણાનિધિ, શિવ નામ એ સત્ય;	
પુણ્યવંતા નર પ્રીછશે, મૂરખને નમ ગત્ય.	૩૪૬
શિવ કહેતાં સ્વર્ગ પામીએ, હર કહેતાં હજાર;	
જાવ જાણતાં જાવ જળ તરે, નિર્મળ નારાણુ નર.	૩૪૭
ચોખા ચાર ચઢાવતે, ચક્રવર્તી પદ હોય;	
ત્રિભૂતિ ધરે વૈકુંઠ પદ, કળી શકે નહિ કાળ.	૩૪૮
સ્ત્રાક્ષ ધરે રિધ સિધ મળે, પામે પૂરણુ પેર;	
વિસ કાટિ વાસવતણી, ધણી સમૃદ્ધ હો ઘેર.	૩૪૯
નર્મદા નીર એ નિર્મળાં, અધનાશા ચર્ધ આપ;	
પરસવેદ પરશ્વહનો, શિવતણો પ્રતાપ.	૩૫૦

વિષ્ણુ દેવ થયા વડા, વિવાદી બોલે વક્ક;	
સહસ્ર ક્રમજ સેવા થકી, ચતુર્ભુજ પામ્યા ચક્ક.	૩૫૧
ગોદાવરીમાં ગુણ ધણો, પાપ પ્રભ લણુ પટ્ટ;	
ગૌતમ કાળે મોકલી, એક જ છોડી લટ્ટ.	૩૫૨
સાગરમતી સુખદાયની, કરવપ કાળ કિરતાર;	
પાર્વતીના ભય થકી, ભવે ઉતાયો ભાર.	૩૫૩
લોભી લાંચી લંડીઆ, કુડ કપટ કરનાર;	
વિશ્વંભર છે વેગજો, સર્વ વસ્તુનો સાર.	૩૫૪
અહંકારી અળખામણો, દબીથી શિવ દૂર;	
પુણ્યવંત પાસે વસે, હરિ જનને હજૂર.	૩૫૫
દામ એમાં બેસે નહિ, નામ લેતાં કરે ન્યાય;	
જળ ધારાથી જય દીપ્તિ, રીઝે વગાડે ગાલ.	૩૫૬
યોગી શિર જટા ધરે, રાખે ધરમાં રિદ્ધ;	
સ્વભામાં હોતિ નથી, સાચા દિલ વિષુ સિદ્ધ.	૩૫૭
ગુર્જર દેશ ગરુવો ધણું, વેગનપુરમાં વાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	૩૫૮
શિવ સેવો શિવ શિવ કહો, વાણી શિવમયાવેદ;	
આગણીસમા અધ્યાયમાં, આંત ન રાખો ભેદ.	૩૫૯

અહોત્તરખંડે) 'ઉમા માહેશ્વર વત મહિમા નિરૂપણ' નામને
એકોનવિંશોધ્યાય:

અધ્યાય ૨૦ મો.

હોહરા.

સરસ્વતી મતિ દાયિની, અતિ ગુણ વાણી ત્રિલોચ;	
છત્રે છત્રપતિ કરણ, પૂરે મનની આસ.	૧
પામરને પંડિત કરે, અજ્ઞાને તુડી લાપ;	
વેદ ચાર વર્ણન કર્યા, ભવ જળાંતરવા નાપ.	૨
નેહ ધણો નારદ પરે, વેણુ ધરી ગાયું ગાન;	
તન મન ધન તે વિષ્ણુનો, માતૃતમારું માન.	૩
શારદા રૂપે સુંદરી, વસ્ત્રાં વ્યામને મુખ;	
પુરાણ અદાર પ્રકાશિયાં, જાગ્રિકની જાગી બુખ.	૪
જય દીધો જયદેવને, માતાની પામીતી મૃત્ય;	
અષ્ટપદી આરાધતે, {સરણી / જીવી તર્ત.	૫

કળિયુગમાં કાલિદાસને, પ્રસન્ન થઈ તું પુણ્ય;	
કાવ્ય રમ્યા કૃપા થકી, ન રહી એકે નૃત્ય.	૬
શકર સ્વામી સિદ્ધિ વર્ષો, પુણ્યવંત ચલાવ્યો પંથ;	
અનેક આગમ શાસ્ત્રના, ગુણનિધ રચિયા મંથ.	૭
તત્ત્વ તમો ત્રિલોકનું, અવ્યક્ત કર્યા બહુ વ્યક્ત;	
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળમાં, ભવ જ્યો જડત.	૮
આઘ અંત ને આજ પશુ, હેત તારું જો હોય;	
પડિત કહેવાય ખરામી, કળી થઈ નહિ કાપ.	૯
ગુણ મહુ ગણપતિ તણા, દેવાધિ દેવ દાતાર;	
સિદ્ધર અગે શોભતુ, મોદક તણે આહાર.	૧૦
જગદંબા મા જેહની, ત્રિપુરારિ છે તાત;	
સિદ્ધિ છુદિ સ્ત્રી જેહની, વિશ્વ કો વિખ્યાત.	૧૧
દુઝળો દુઃખ લંઝનો, સુંદળો સમર્થ;	
પ્રથમ એહ પૂજાય છે, એ વિશ્વ માતું વ્યર્થ.	૧૨
આઘ શક્તિ અનપુણી, છવાડણુ જરા રૂપ;	
એથી કા મોહું નહિ, લાગે જેને ભૂપ.	૧૩
સસ્યે સૃષ્ટિ છવરો, સસ્ય વિના સૌ શૂન્ય;	
ખેટ દર્શન ખોળે સદા, ધારક વેળી ધૂન્ય.	૧૪
અન્ન આધારે સૃષ્ટિ સૌ, રક રાવ ઋષિ જન;	
અન્નપૂણી એ ધરાવત, જે પૂરે છે અન્ન.	૧૫
માણેક હીરા મોતીઓ, દેવત જર બહુ દાખ;	
એકે દિવસ અન્ન નવ મળે, સિદ્ધિ સર્વે રાખ.	૧૬
હાલી ઘોડા માલ ધન, ધરમાં લીધા લહેર;	
અન્ન વિના એપે નહિ, લાગે કડવા ઝેર.	૧૭
જપ તપ સંધ્યા સ્નાન એ, સજ્જન લાગે સાર;	
સૂત્રે સર્વ શરીરને, અન્ન તણે આધાર.	૧૮
આરાધું અન્નપૂણી, ચેત વંદન ગુરુ અર્ચ;	
કયા બ્રહ્મોત્તરખંડી, કવિ સુણાવું કર્ણ.	૧૯
એક અક્ષર એક પદ તણું, સુણતે ગંગા સ્નાન;	
ભણે ગણે જો દેખાવથી, પત્ર પત્ર પુણ્ય ગૌદન.	૨૦
નિર્મળ નૈમિષારણ્ય, સદસ અકંપાસી ઋષ;	
શૌનક સનકાદિ સદ્, સુનિવર જે	૨૧
સત પુરાણીને પ્રીતિ પ્ર,	
શિવ પુરાણે સ્વર્ગ	૨૨

એકાનવિશ અધ્યાયની, ખરી સુણાવી ખ્યાત;	
અમૃત ખાયું અતિ ધણું, વિસમાની કહો વાત.	૨૩
તમે પુરાણ બીજાં કહ્યાં, વૈકુંઠે પામતાં કષ્ટ;	
શિવ મહિમામાં સુખ ધણું, સહજઅમૃત ધન વૃષ્ટ	૨૪
શિવ શિવ કહેતાં સુખ જડે, જશઆપે જળધાર;	
ભવ કહેતાં ભવજળ તરે, પર બ્રહ્મ ઉતારે પાર.	૨૫
સૂત કહે શૌનક સુણો, વહાલી રૂઢ રદ્રાક્ષ;	
અંગ ધરે ઈંદ્ર પદ જડે, શાસ્ત્ર પૂરે છે સાખ	૨૬

શોપાર્થ.

રૂડાસહસ્ર અઠવાસી ઋષિ, મહાનુભાવ મોટા જે મુખી;	
બારદ્વાજ દુર્વાસા દેવ, શુદ્ધ કરે સૌ શિવની સેવ.	૨૭
અગસ્ત્ય પૌંક્તસ્ત અત્રિ અંગિરા, સુદર શોભે છે તે ધરા;	
ગૌતમ ગર્ગ તથા ગાંગેય, માર્કંડેય દેવાધિદેવ.	૨૮
સૂતપુરાણીક બ્રાહ્મણાણુ, સુણુજે શૌનક ચતુર સુગ્મણુ.	
તરણુતારણુ ત્રિવેંકજ તણુ, કહુ કયાંતર ગુણુનિધ ધણુ.	૨૯
ઉંચા રાખવા ન પડે હાથ, રનેહ કરે શિવજની સાથ;	
હેઠું રાખવું ન પડે શીશ, આઘ નિરંજન રીઝે ધ્રિય.	૩૦
બારે વેઠવી ન પડે જૂખ, શતધા સ્વર્ગ થકી બહુ સુખ,	
મનુષ દેવ પિતૃ ઋણ મટે, શુદ્ધ બાવે જે શિવને રટે.	૩૧
કાયા વેઠવું ન પડે કષ્ટ, અમૃત ધનની યાચે વૃષ્ટ;	
શાસ્ત્ર વેદ પુરાણે સાખ, રુકુ રત્ન એ છે રૂદ્રાક્ષ.	૩૨
રૂદ્રાક્ષ ધરતાં શિવ પદ રૂપ, રૂદ્રાક્ષ ધરો સૌ ભોગીજૂપ;	
રૂદ્રાક્ષ વિષ્ણુ મસ્તક ધરે, કોડે શિવની પૂજા કરે.	૩૩
રૂદ્રાક્ષ બ્રહ્મા ધારે કંઠ, અખિલ રૂદ્રાક્ષ ધરે વૈકુંઠ,	
નીચ જન રૂદ્રાક્ષને નડે, તેને અડકે નાવું પડે	૩૪
રૂદ્રાક્ષ ધરે તે શિવ પદ લિપે, રૂદ્રાક્ષ ધરે જમશિર પગ દિપે,	
રૂદ્રાક્ષ દેખે જેની કાય, જમ જોરાળા નારડિ જાય.	૩૫
રૂદ્રાક્ષ ધરે જે નર નારીઓ, મનુષા દેહ સુખે તારીઓ;	
રૂદ્રાક્ષ ધરે અષ્ટાદશ વર્ણુ, ચતુર્ભુજના ચાપે ચર્ણુ.	૩૬
બ્રહ્મા રૂદ્રાક્ષનો બણે બેદ, જેણે વર્ણુન કીધા વેદ;	
રૂદ્રાક્ષ રૂદ્રમાં અંતર નથી, કોડ પુરાણુ કહે છે કંથી.	૩૭
રૂદ્રાક્ષ ધરે તે સ્વર્ગે જાય, રૂદ્રાક્ષ ધરે તે સ્થિર પદ યાય;	
રૂદ્રાક્ષ ધરે ઇકાંતેર તરે, રૂદ્રાક્ષ ધર્માંથી પાતક હરે.	૩૮

સ્દાક્ષ ધરે નવ લોપે પાપ, એ તો વેદ પુરાણે ધાપ;	
સ્દાક્ષ મહિમા કોણ જ કહે, અડસટ્ તીર્થ તે સદ્યે ફળે.	૩૯
હેતે જાણ્યે જાણણે ધરે, શિવ લોકે તે તો સંચરે;	
સ્દાક્ષને નિંદે કો આપ, તેત્રીસ દોઢિનો શિર શાપ.	૪૦
હેતે ઉપાસન ખીજાં હોય, સ્દાક્ષને નિંદે નહિ કાપ;	
પારસથી લોહ કંચન થાય, સ્દાક્ષ ધરે તે સ્વર્ગે જાય.	૪૧
જમ જો માન સજોવર નાજા, જમ શ્રીટીને હંસ જ થાય;	
સ્દાક્ષ સમુ તારક નહિ કાપ, જગદીશ ઈશ મહિમા જાય.	૪૨
નિંદક સ્દાક્ષના નરકે પડે, વંદનારા વિમાને ચડે;	
સ્દાક્ષ ધરે નહિ ઉની આંચ, પામે પ્રીત પદ્મરથ પાંચ.	૪૩
ધર્માર્થ કામ ને અતે મોક્ષ, સ્દાક્ષ ધરે તે નર નિર્દોષ;	
સ્દાક્ષ ધરે તેશિવ પદ સત્વ, સ્દાક્ષ રત્ન ત્રિલોકિક તત્વ.	૪૪
તે ઉપર કહું એક આખ્યાન, તે સાંભળતે શિવ વિમાન;	
આવાગમન સાંભળતાં ટળે, મોક્ષ પદવીનો મહિમા મળે.	૪૫
સાંભળે વેદ પુરાણે વાણુ, ટળે લક્ષ ચોરાસી ખાણુ;	
સ્દાક્ષ તણો મહિમા મહા મૂલ્ય, બ્રહ્મા વિષ્ણુ સ્વ સમતુલ્ય.	૪૬
સ્દાક્ષ ધરે તે જાણે ઉચ, ન ધરે તે નમેગે નીચ;	
અધમ જાતિ સ્દાક્ષ જ ધરે, તેના ચત્ર ઈશ્વરે તરે.	૪૭
ઉચ ધર્મ ન ધરે સ્દાક્ષ, પડે નરકે સુશાસ્ત્રે સાખ;	
વિમ્ર પાસ સ્દાક્ષ ન હોય, રખે પ્રમાણુક શેતાં કાપ.	૪૮
ભરમ સ્દાક્ષ ધરે નહિ બ્રહ્મ, જાણે તેનાં કુડાં કર્મ;	
સ્દાક્ષ વિનાનો બ્રાહ્મણુ ગુન્ય, સંધ્યા વંદનનું નહિ પુણ્ય.	૪૯
વિમ્ર સ્દાક્ષ અંગે નવ ધરે, રખે વરુણુ તેનું કો કરે;	
વિમ્ર અંગ સ્દાક્ષ ન અડે, પૂજે તે નર નરકે પડે.	૫૦
સ્દાક્ષ ન ધાલે દ્વિજ જો ગણે, બ્રાહ્મણુ ભોજનમાં નવ વળે;	
પવિત્ર બ્રાહ્મણુનો જે પુત્ર, મણુકો એક શિખાને સુત્ર.	૫૧
એક મણુકો જો નંધે અંગ, સઘ ન કરશેા તેનો સંગ;	
વિશૂત સ્દાક્ષતણું નિત કામ, નિર્મળ બ્રાહ્મણુ તેનું નામ.	૫૨
વિચારંત કે મુરખ હોય, જરૂર સ્દાક્ષ ધરે મા કાપ;	
કંઠી ખીજા બાંધે બ્રહ્મ, ધર્મ શાસ્ત્ર તણો નહિ ધર્મ.	૫૩
પામે પેટ પોષણુ કરણુ, ખીજો ધર્મ બાંધે બારણુ;	
શિવને નિંદે શિવ નવ કહે, તે સ્દાક્ષના ગુણ શું લહે.	૫૪
એક મુખીને તણુ મુખ ચાર, પંચ મુખી શિરિમણી સાર;	
એકાદ સ્દાક્ષ માણુજો, સાક્ષાત શિવ તેને જાણુજો.	૫૫

સ્ત્રાક્ષને પોડશ પશુ મુખ, ટાળે જન્મ મરણનાં દુઃખ;	
કોડે સ્ત્રાક્ષ ધરી નહિ કંઠ, વેગળું છે તેને વૈકુંઠ.	૫૬
સાચો બ્રહ્મ શિવ પૂજનકરે, અગિયાર સહસ્ત્ર સ્ત્રાક્ષો ધરે;	
પગલે પગલે ગંગોદક પુણ્ય, સ્ત્રાક્ષ ધરી તેને શી નૂન્ય.	૫૭
સહસ્ત્ર ધારી તે શિવનું રૂપ, ભાગ્યશાળી ભવસેવક જૂપ;	
અયુત ધરે વિરચી હોય, મહિમા કળી શકે નહીં કોય.	૫૮
સોળ સોળ બાહુ એક શિખાય, બાર મણકે બેરખોર ખાય;	
બત્રીસ તણી કંઠી તે કંઠ, ચોવીસ સાર બાંધે વૈકુંઠ.	૫૯
ખટ્ટી ખટિકાને કુંડળ ઠાઠ, ગણવા મણકા એકશત ને આઠ;	
એક સ્ત્રાક્ષ ઉપવીત બાંધવી, તદ્દ પશ્ચાત્ સંધ્યા સાધવી.	૬૦
શત અગિયાર મુકુટ હોય શીશ, આપ જાણવો તેને ઈશ;	
ત્રયસૌ સાઠ ધર્મે બહુ ધર્મ, ધૂરે જન્મ મરણનાં કર્મ.	૬૧
સ્ત્રાક્ષ ધરીને પૂજે ઈશ, તેને દેવ નમાવે શીશ;	
અરુણ ઉદય અજવાળું થાય, સ્ત્રાક્ષ ધરે અધનાસી જાય.	૬૨
ચોક્કુ કામ ને પુણ્ય છે ધણું, શું વખાણ કરું તે તણું;	
અતકાળે જો અંગે અડે, નિશ્ચે જમદૂતો ના નડે.	૬૩
જન્મ ક્રિકર જીગતેથી જોય, રખે સ્ત્રાક્ષ એ પાસે હોય.	
યમદૂત જાણે જો શિવ કોપશે, લક્ષ વસા લજ્જા લોપશે.	૬૪
પોકારીને કહે પુરાણ, અલ્પ બુદ્ધિ ન લહે અજાણ;	
મૂરખને યમે મારિયા, હરિહર નિંદીને હારિયા.	૬૫
નથી બેસતો એમાં ગર્થ, અન્ય વાદ કરે તે વ્યર્થ;	
પાપી કળિયુગ હોય પ્રચંડ, દેવ તણો મમતી સિર દંડ.	૬૬
પાપી ઔર્દા પાપ જ કરે, તે સ્ત્રાક્ષ અંગે કયમ ધરે;	
અભાગિયાનાં ઉર્ધ્વા કર્મ, તે શું જાણે શિવનો ધર્મ.	૬૭
ચાંપા સુખડ ટુગસી તણી, સ્ત્રાક્ષ પવિત્ર તેથી લક્ષ ધણી;	
રામ સેવક વા વિષ્ણુ રટે, દીજને તો સ્ત્રાક્ષ જ ધટે.	૬૮
પલક પુણ્યથી ધૂરે પાપ, ક્રિકરને આપે કૈલાસ;	
ચાર કણ ચોખા જેથી ચટે, અવતરવું તેને નવ પડે.	૬૯
સ્ત્રાક્ષ ધારે તો સ્ત્રવત થાય, મહાદેવ તણો એવો મહિમાય;	
ધધિર ઉધારે લાખ કરોડ, જશપાખ્યા બેઠા શિવ જોડ.	૭૦
આખ્યાન કરું એ ઉપર એક, વિશ્વંભર કરો જીવો ત્રિવેક;	
શાસ્ત્ર સાખ વદે છે વેદ, શ્રાંત ન રાખો એમાં બેદ.	૭૧
શૌનક પ્રત્યે સૂત્ર કહે કયા, જશવંત વ્યાસથી જાણી જયા;	
લક્ષ્મીવરે લક્ષ્મીને કહી, પ્રસિદ્ધ પુરાણમાં ત્યાંથી યર્થ.	૭૨

ગ્રુપેતમાં ગુપ્ત થણું છે ગુપ્ત, સતવાદીને એની સુઝ,
અકરમી કયાથી દેદ જ થાય, ગુણદિણ્ય કપમગમ્મ નાથ.
મૂંછી દો મનનો આખળો, સિવ મહિમા સુખે સાંભળો.

દોહરો.

નગર કાશ્મીરનો નરપતિ, ભદ્રસેન ભડ ભૂપ;
રામ રાજ્ય સરીખડુ, રતિ પતિ જેવું રૂપ. ૭૩
દાતા દાન દરિયાવ દીન, સમૃદ્ધિ શુભ ધર સુત,
ધર્મ સુત એક તેહને, પ્રતાપવતો પુત. ૭૪
બત્રીસ લક્ષણ આગળો, મૌદ વિદ્યા ગુણ જાણુ,
સુર પુર સુવક્ષણો, બનપણુ કેરો ભાણુ. ૭૫
સોળ કળા સપૂર્ણ તે, બાળત મોત્તરી શુદ્ધ;
એસક માહે ચાતુરી, સકળ શાસ્ત્ર ગુણ શુદ્ધ. ૭૬
ઉચ વાત અગે ધરે, નીચ વાતનો નેમ,
હીરા માણેક મોતિયાં, પવક ધરે નહિ પ્રેમ. ૭૭
શિવશિવ શિવ મુખથી કહે, ચતુર્સર્પિતણે એવાય,
સહસ્ર દાઘે શિવની કૃપા, માહે ધણેરો માલ. ૭૮
મહા રદ કહે મા બાપને, સવળે દેખે શિવ રૂપ,
નીરખે દુરખે જન સહિ, ભદ્રસેન ભડ ભૂપ. ૭૯
પુત બીજો પ્રધાનનો, રૂડો રાજ રતન;
તારક નામ છે તેહનું, જોગ વાત જતન. ૮૦
ધર્મને તારક મિત્ર ખે, એક રૂપ એક દેહ,
પ્રીત મીન ને જળવત, જ્યમ દાદુર ને મેહ. ૮૧
એકલા સુવે એકલા રમે, જોમે એકલા અલ,
સ્વભાવ પ્રકૃતિ શાણપણુ, મહિમા એક મગન. ૮૨
એક એકને દીઠે કરે, વિલોમ થકે દુખ થાય,
શિવ પૂજન સાથે કરે, નિત મગામા નાથ. ૮૩
બીજા શુ મન માને નહિ, બીજા શુ ન કરે વાત,
જાણે છવ ખે એક છે, જોતામાં જુદાં જાત. ૮૪
એક ધડી અળગા નહિ, અતર ન ધરે એક,
ધર્મ ઉપર શુદ્ધિ ધરે, ન્યાય શાસ્ત્રના નેક. ૮૫
જૂડી વાત જલ્પે નહિ, જાણ ન જૂઠાં જોડ,
સાચા સાથે રનેહ છે, ક્ષણ માત્ર નહિ જોડ. ૮૬
ભાડકવાયા લક્ષ પતિ, સામદ પ્રોઢા સમ,
રૂડાં આબૂષણુ રતના, એક ન ધરે અંગ. ૮૭

ન પહેરે કલેયો કડા, ન પહેરે કંચન હાર;	
પહેરાવે માખાપને, એને મન અંગાર.	૮૯
મુક્તાદળ કેડી સાંકળી, સોના રૂપાં સુળ;	
માત તાત મોઘાં ધણાં, ધારે તે બે ધુળ.	૯૦
માત પિતા પહેરે તમો, બલી બોલે એમ બાખ;	
અમને તમો આપો ધણી, રૂડી જે રદાક્ષ.	૯૧
રનેહ સોના ઉપર નથી, મોતી ઉપર નહિ મન,	
હેત નહિ હીરા પર, તલસે રદાક્ષપર તન.	૯૨
કાને કુંડળ રદાક્ષનાં, મુકુટ રદાક્ષનો શીશ;	
બાહે રદાક્ષના બેહરખા, દિશ રીઝે તે દિશ.	૯૩
કઠે માળ રદાક્ષની, હેતે રદાક્ષ બે હાથ,	
શોભે સોળે અગર્ભા, શોભે રુદ્યા સાથ.	૯૪
પૂજે નિત્ય રદાક્ષને, રદાક્ષ ધરીને નાથ;	
રજ માત્ર ગણે નહિ રતનને, રદાક્ષ તણા ગુણ ગાય.	૯૫
શિવ શિવ કહે રદાક્ષને, સઠિને દે એમ શીખ;	
નીચ પુરુષ નિંદા કરે, કહેશે માગવી બિખ.	૯૬
રદાક્ષ જેણે ધારી હશે, ઈશ્વર થાય છે અંક;	
નિંદક તો નરકે ગયા, રાજે છોકરા રંક.	૯૭
જર કારણ જૂઠું વદે, કરે પરધર્મ શુ ધ્રીત;	
ભરમ રદાક્ષ બાહણ તજે, વર્ણસંકરની રીત.	૯૮
નીચું જોષ્ટ નરપતિ રજા, પંડિત સભા સમેત;	
ધર્મ બીજે ધારે નહીં, હર ઉપર બહુ હેત.	૯૯
અજાણ્યા અર્થક એનહિ, વિપરીત કરે નહિ વાત;	
સાક્ષાત શિવ પુરાણના, વારુ કહે છે વાત.	૧૦૦
ડાહ્યા પંડિતને દેશપત્ય, શિખામણ દેતા સર્વ;	
હેતે હાથ જોડાવિયા, ગુણવંત તળાચો ગર્વ.	૧૦૧
માખાપ સહોદર સજ્જનાં, રુદ્યાર્માં રાખે રીસ;	
રૂડા પુત્ર રાજ તણા, રદાક્ષ ધરે કયમ શીશ.	૧૦૨
નવખંડના નરપતિ જીવો, પ્રતાપવંતના પુત્ર;	
હેમ મુકુટ હરખે ધરે, સોનાં રૂપાં સૂત્ર.	૧૦૩
તમ સરખા અભાગિયા, કુળર્માં નવ દીડા કોય;	
જોગી જેહ જટા ધરે, રદાક્ષ સિદ્ધને સોય.	૧૦૪
કાણુ પરણશે કામનિ, કયમ રહેશે સિદ્ધ રાજ્ય;	
મુકુટ ધરે માણેક તણા, રદાક્ષ કરે તન તાન્ય.	૧૦૫

પિતા પ્રત્યે પુત્ર કહે, સૌએક ખાઈ સમ;	
આમળથી ચેતાવિષે, કહેશો જે કીધું કેમ.	૧૦૬
રાખ ચોળી રણમાં જશું, પરાણે તજશું પ્રાણ;	
નિદો મા રક્ષાને, વિપરીત વદો કેમ વાણ.	૧૦૭
તમ ગ્રહપણ તમ કને, દેહેના ઘો રૂઝી રીત;	
માણેક મોતી ઉપરે, પલક ન પરકે પ્રીત.	૧૦૮
હઠ મૂકી સૌ હારિયા, ધંધે સૌ સાને ધાય;	
હવે જો એમને વારીએ, જોગી યદને જાય.	૧૦૯
વિશ્વ કહે સૌ વાંઝીયાં, લક્ષ્યા નિદે લોક;	
પુત્ર ગણાય એ પાટવી, શત સદસ્યા શોક.	૧૧૦
એક સમય તે રાજ ઘેર, પધાર્યાં પરાશર ઋષ;	
શ્રુતિ સ્મૃતિ વાણી વિમળ, વેદ વસ્યા છે મુખ.	૧૧૧
કોટિ સૂર્યથી કોટિધા, તપે તેજ તપ ત્યાંય,	
મહારાજ રાજ રાજેશ્વર, પધાર્યાં પુરમાંય.	૧૧૨
ચતુર ભૂપસામે ચાલિયો, જસનંત પુરુષ જે જન;	
પ્રદક્ષિણા પંદર કરી, પ્રીતે પ્રણમ્યો પાગ.	૧૧૩
ચંદ્ર બિંમ ચિંતામણિ, ઉદય કાર ઉદ્યોત;	
બ્રહ્મા વિષ્ણુ રુદ્ર રેવ, જળહળતી જ્વમ જોત.	૧૧૪
અગ્નિ અજવાણું ચસુ, પૂર્ણ તેજ પ્રમાણ;	
રાગ રીઝ્યો રુદ્રમાં, બસે ઉદિયો બાણ.	૧૧૫
ભરી છાજ પૂજ તણી, ધસમસ ધાયો ધીર;	
અર્થે પાઘ પૂજ કરી, નિર્મળ ગંગોદક નીર.	૧૧૬
ચર્ણામૃત મુખમા ધર્યાં, બક્ષ ભોજન સર્વજ;	
સિંહાસને સોદાવિર્ધા, શિરપર છાજે છત્ર.	૧૧૭
પુર પતિ પ્રેમદા સદિત, ચાંપે શુભા ચર્ણ;	
અરસપરસ મુખ દુઃખની, કથા સુણાવે કર્ણ.	૧૧૮
વાયુ બ્યંજન વિધવિધ, શુભ સેવા સાક્ષાત,	
અરસપરસ આનંદમાં, વિનોદ તણી યઈ વાત.	૧૧૯
મહીપતિ સદિત સુશુ માનની, મગ્નિ કપમ તારું મુખ;	
અલખત છે ઘેર ધ્રુવી, દેહ ધરે શે દુખ.	૧૨૦,
સાચું જોય સુલક્ષણા, દુર્ગળ કાં તુજ દેહ;	
અશુધા સિદ્ધ નવ નિદ્ર ઘેર, ધરે ચિંતા શીદ તેહ.	૧૨૧
રણિયાત યપા તવ રાવણ, હેતે જોયા હાથ,	
અદ્ય વાત દુઃખ દેહમાં, સાચું કહું તમ સાચ.	૧૨૨

દેશમાં દુ ખ કેને નથી, કિંચિત્ માત્ર નહિ કષ્ટ, કૃપા તમારી મુજપરે, નિત નિત અમૃત વૃષ્ટ.	૧૨૩
પુત્ર જાણે પરાક્રમી, શુભ લક્ષણ મુજપણ; અંગ આભૂષણ નવ ધરે, એવો એહ અગમણ.	૧૨૪
ધરે માળા સદાક્ષની, અતિ આપાવે અંગ, પુખરાજ ઝવેરને પરહરે, સદાક્ષ ઉપરે રંગ.	૧૨૫
રુદ્ર રીઝે સદાક્ષી, ધરે સદાક્ષનું ખ્યાન; રુડી કહે સદાક્ષને, મોટમ આપે માન.	૧૨૬
લાળું છુ હુ લોકમાં, વરુવાં દેખી વાન; જરા એ તો જોગી તણો, કુડળ ધારે કાન.	૧૨૭
દીકરી દે કાણ દેશપતિ, શત્રુ માને ક્યમ શર્મ; જરા ગમાવે જગતમાં, ધરણી પતિનો નહિ ધર્મ.	૧૨૮
મુકુટ મણી ના પેહરે, હેત મુક્તાક્ષણ હાર, પુત્ર પાસે બેસારતાં, ભાગે છે મુજ ભાર.	૧૨૯
પુત્ર એક પ્રધાનનો, જુગતે એની જોડ; અગ સદાક્ષ ધરે અતિ, ખરી એ જોમા જોડ.	૧૩૦
એ જાણુને દેખી બળું, વાર્યું ન કરે વીર, જોખમ થાય જોરા કષ્ટે, સઘ તજે શરીર.	૧૩૧
રાખ એજે જઈ રાજની, કાણ મેં નવ ખમાય, વારું કામ વિવાહ મજે, પરણાવા કેમ જવાય.	૧૩૨.
જન પહેરે ઝવેરનાં, આભૂષણ આપે અગ, જુવો મુકુટ સદાક્ષનો, રુડો વરનો રંગ.	૧૩૩
વાધા કસખી કાયા નહિ, સદાક્ષને જોડે રાખ, ડાણા ક્યમ દે દીકરી, સાચા દુ ખની સાખ.	૧૩૪
ભાવે નિબૂતિ ભૂપને, રાણી કેમ રીઝત; દુ ખ મોટુ એ દિલમાં, ખાતે મન ખીજંત.	૧૩૫
હસ્યા પરાશર હેતથી, પુત્ર એ બે પવિત્ર; ધિકાતેર એથી ઉદ્ધરે, ચારુ એહ ચરિત્ર.	૧૩૬
હીરા હેમથી હાનિ છે, માણેક મોતીથી મર્થ; સદાક્ષ સમાન રુડુ નથી, કથા સાંભળ તે કર્ણ.	૧૩૭
તત્ત્વ સદાક્ષ ત્રિલોકમાં, હેતે આબ્યુ છે હાથ; મહીપતિ ચિંતા મેલ તું, સદેહ ભાર્યું તુજ સાથ.	૧૩૮
ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન જે, તણુ તત્ત્વ ગુણ ગાન, ઉત્પત્તિ અર્લક તણી, આઘ જન્મ અનુમાન.	૧૩૯

પવિત્ર જે એ પુત્ર છે, શાશ્વા સમજી સત્ય;	
મૂરખ ॥ તું મહીપતિ, શિદ મુકાવે પાત્ય.	૧૪૦
જાતિ રમણું છે એકને, તોળ્યું એમણે તરવ;	
આળપંપાળ તનથી તળ્યાં, સિદ્ધ તણું એસત્ય.	૧૪૧
નિશ્ચ બાધા વિશ્વતિથી, આખર નિશ્ચ વિશ્વત;	
કનક રત્ન એ કારમાં, ધરે હેલ જે ધૂત.	૧૪૨
સોળીને વહાલી રમા, કામીને વહાસો કામ;	
સતીને વહાસો નિજ પતિ, રૂડાને વહાલા રામ.	૧૪૩
હેત અમૃત છે હાથમાં, પીએ અન્ય કેમ ઝેર;	
આમૃષ્ય વહાસાં તેહને, વિશ્વથી જેને વેર.	૧૪૪
ધન ધરતીમાં નિષળે, જોડ તે જંજળ;	
કોની સાથે સોઢે નહિ, અલખત આળપંપાળ.	૧૪૫
પૃથ્વીથી પથ્થર નીપળે, રૂડાં રાજ રતન;	
રીઝે કેમ રૂડા તે થકી, જાણી કરે જતન.	૧૪૬
જેમ લોહું ને લાકડું, જેમ એ કાચ કપીર;	
હીરા, માણેક, મોતીમાં, જેમ આકળનું નીર.	૧૪૭
જર જોડે જમ મૂકે નહિ, દુર નહિ પહેરે હેમ,	
મમત કરે તે મૂરખા, પવિત્ર ન આણે પ્રેમ	૧૪૮
સાચો સિદ્ધ શુકદેવજી, ગૌતમને ગંગેવ;	
શાં આમૃષ્ય એકને, નમે દેવાધિ દેવ.	૧૪૯
છુડાડે રોભા બહુ, જર આમે જમ લોક;	
તારો પુત્ર જાણે સર્વ, શીદ ધરે છે રોક.	૧૫૦
સર બધસોનાનાશિર પડે, તરતીજ ખાધડી એતાર;	
દોહાલા દંડ જમદતના, મહોકમ ખાવો ખાર.	૧૫૧
પુણ્ય કરશે તે પામશે, શિવ સેવાથી સ્વર્ગ;	
જર જોડી જમ ખારતા, નિશ્ચય પડશે નર્ક.	૧૫૨
ઉપવીત દે ॥ જે સમે, વિશ્વત ધરાવે વેદ;	
કેસર આજ કરે નહિ, શ્વાત શું રાજે બેદ.	૧૫૩
મુળ્યા બાધે મુઝની, કછોટો વાળે કાપ;	
ઉપવિત કર્મ તેને ધરે, કાં રાંક કાં રાપ.	૧૫૪
ઉપવિત રેભે ઈન્દ્રને, બારે કહેવાયે શ્રદ્ધ;	
સ્વર્ણથી સિદ્ધિ નહિ, ધારે બારમ તો ધર્મ.	૧૫૫
રાજસુ યદ્ય રાજા કરે, ધણાં હોમે છે ધૂત;	
વિશ્વતિ અંગ ધર્યાવિના, વેદ વળે નહિ પ્રત.	૧૫૬

મહારુદ્ર કરે જ્યાં મહીપતિ, નેક નરાજે ન્યૂન;	
વિભૂતિ અગ ધર્મા વિના, પ્રલય યાય ॥ પુણ્ય.	૧૫૭
પુત્રે દીકું છે પારખું, રુદ્રાક્ષ ચક્રી તો રાજ;	
હેતે આગ્યું હાથમાં, તે કરે ક્યમ તાજ્ય.	૧૫૮
માને તે તો મૂરખા, ભૂંડા મમતી ભૂપ;	
તે તો નર નરકે પડે, કર દીવો લઈ કૂપ.	૧૫૯
ગંગા જળને પરહરી, પીએ નવાણાં નીર;	
બાવના અહન પરહરી, બાવળ ધસી ધરે શરીર.	૧૬૦
મજુ નામને પરહરી, ભળે કુણુ ભૂડાં ભૂત;	
પુણ્યવંતને પરહરી, કાણુ ધારે ધૂત.	૧૬૧
પેડા ઘેબર પરહરી, કાણુ ખડ કુણુ ખાય;	
નિદે તે નરકે પડે, સાચા સ્વર્ગે જાય.	૧૬૨
પશ્ચનીને કાણુ પરહરી, શંખણી સાથ સુહાધ;	
પરમેશ્વર પૂજન પરહરી, ખોટે ધંધે ક્યમ ધાય.	૧૬૩
કાણુ કદપવૃક્ષ પરહરી, ગોખરની શી ગોઠય;	
કાણુ સુખ સળ્યા પરહરી, ખરા લાભમાં ખોટય.	૧૬૪
કાણુ પંડિતને પરહરી, હે ભૂડાશુ ભેટ;	
માયા ભૂંડી મરણથી, વૈભવ સધળી વેડ.	૧૬૫
કાણુ અમૃતને પરહરી, પીએ હજાહજ ઝેર;	
કાણુ રતનને પરહરી, કાડી લાવે ઘેર.	૧૬૬
કાણુ વિપ્રને પરહરી, નીચને નીચ દે દાન;	
કાણુ મજુને પરહરી, મઘપિને દે માન.	૧૬૭
કાણુ ગાયને પરહરી, ગર્ધવ રાજે ઘેર;	
વરજ્યું એહ કુંભારને, મહારાજે કીધી મહેર.	૧૬૮
કાણુ રેવા જળ પરહરી, તડાગ દાખે દર્શન;	
પુણ્યવંતાને પરહરી, પાપીયું કાણુ પ્રસન્ન.	૧૬૯
માત પિતા કાણુ પરહરી, કરે ગણિકાની સેવ;	
રુદ્રાક્ષ ભરમને પરહરી, દુબ્બે કાણુ દાખે દેવ.	૧૭૦
જેને કર્મે જે લખ્યું, તેને શુદ્ધિ તે યાય;	
ડહાપણમાં કુચી જરી, કાં રંક કાં રાય.	૧૭૧
વિપ્ર વેરાગી વર્તિયા, જોગી જંગમ સિદ્ધ;	
મમત કરી સરવે મુગ, રજમાન ન પામ્યા રિદ્ધ.	૧૭૨
માયા મોહે મારિયા, હીરો નાંબો હાથ;	

વિવા સી વહેતી ગઈ, સ્વરક્ષ તજી તે સાથ. ૧૭૩
 પુત્ર તારાએ પરખિયું, દૈવત મોટું દીક; ૧૭૪
 જાલી બેઠા જીમતે કરી, પુણ્ય પરાક્રમ પીક.
 મેલાવ્યું મેલે નહિ, ભેર કરે જીવ જીવ; ૧૭૫
 નિશ્ચે પડશે નરકમાં, ઉલટી દુલ્લા યાવ.
 તારું મન નિશ્ચય કરું, નરપતિ દુગ્ધસુ નેહ; ૧૭૬
 સાચી વાત સંભળાવશું, ટાળું મન સંદેહ.
 આખ્યાન કહ્યું એ ઉપરે, પ્રવક્તા રૂડી પેર; ૧૭૭
 તારા પરિયાં તારવા, પુત્ર પ્રગટ્યો દુગ્ધ ઘેર. ૧૭૮

ચોપાઈ.

નગરખંડમાં નંદીગામ, નરેન્દ્રપાળ નરપતિનું નામ; ૧૭૯
 રૂડો સતવાદી મુંદર રૂપ, ભારે બલપણ કરેા ભૂપ.
 વશ વરતે આઘાદરા વર્ણ, ચતુર્ભૂજનાં સેવે ચર્ણ; ૧૮૦
 પુર મધ્યે કોઈ નહિ પાખંડ, વણ વોકેકોને નહિ દંડ.
 મોટો રાજા મહીપલ મુખી, સુખ સંપત્ત પ્રાપ્ત મુખી; ૧૮૧
 ભયાં પુર ભારે, ભંડાર, રિદ્ધ સિદ્ધ ને કષ્ટ કાઠાર.
 તેહ ગામમાં ગણિકા એક, વડું કર્મ ને વડો વિવેક; ૧૮૨
 રૂડું રૂપ ને રૂડો રંગ, રૂડા જનનો શોભિત સંગ.
 જ્ઞેયનવંતિ મહંતિ મૂળ, કામની જોગ કમળનું કુલ; ૧૮૩
 મુંદર વાહન પુરપાલખી, સંગ શોભિત જાગી સખી.
 વડી ધર્મે ને કર્મે વડી, સ્વયં વિધાતા હાથે ધડી; ૧૮૪
 અલખત તેને અપરમખાર, કહે મુક્તાક્ષના હાર.
 જાત ગુણ ગાયન સુગ્ધ, વહે વહેનેથી અમૃત વાણ; ૧૮૫
 મોટાં મહિર મોટા મહેલ, કોડપતિને સધળું સહેલ.
 પોપટરાજા પાસે પાટય, કનકતણી દ્વિચિન્ના ખાટય; ૧૮૬
 દાસીદાસ ગણિકાને ધણાં, મણિ માણેક તણી નહિ મણા.
 આજ્ઞાવણ ને અવખત ધણી, ચાર લક્ષ કરોડો તણી, ૧૮૭
 મંડપ ઉપર રૂડા રોજ, ચંદન કાષ્ટ ચિત્રામણ ચોક.
 લીલા લહેર ને લીલ વિલાસ, કસ્તુરી કેસર બેહેક બરાસ; ૧૮૮
 ગુલાબ અર્ચનનાં જાંટણાં, માણુક રત્ન જગ્યાં છે ધણાં.
 કાંધીબહુ ધર્મસાળા ધીર, નિર્મળ નવાણતણાં ત્યાં નીર; ૧૮૯
 પંથી જન આવી ઉતરે, ભાત ભાતનાં ભોજન કરે.
 કરે પુણ્યનાં પોતે કાજ, સદાવત શોભાવે સાજ; ૧૯૦

લક્ષ્મી લક્ષ્મી લીએ, દાન જન્યક દુર્ગજને દીએ.	૧૮૯
દાખી સૌ લોકે દાતાર, ધૂપતિ સરખા માને ભાર;	
જર આપે તે જરી રમે, બિશુક હેમતે બોજન જમે.	૧૯૦
અલખત બોગવે પોતે આપ, કુળ ઉદ્ધમ ગણે શું પાપ;	
કુળાચાર તે કારજ કરે, દેશપતિથી શયને ડરે.	૧૯૧
કામની પૂરે મનની કામના, નગરનારમાં છે નામના;	
શુભ રૂપે સુંદર સારખી, પદ્મની રૂપ પુરણ પારખી.	૧૯૨
ગણિકા દેરા કુળમાં પડી, જય જીતવા ભુદ્ધિ જડી;	
શિવ પૂજન કરાવે સત્ય, મહાદેવ મંત્ર ઉપર બહુ મત.	૧૯૩
શિવ ભક્તને મોટા માન, શિવ કથા રસ ગ્રહે કાન;	
નીત નીત દર્શન સિવનું કરે, શિવ પૂજન માટે દિવ વરે.	૧૯૪
એક મર્કટ કુકટ છે એક, પાસે બાંધી રાખ્યા છેક;	
નાય નયાવે તેને તાન, ગણિકા પોતે ગાયે ગાન.	૧૯૫
બાંધે સ્ત્રાક્ષની માળા ગળે, બાંધે નીત તે મેડી તળે;	
બાંધે સ્ત્રાક્ષ ચરણ ને હાથ, હાસ્ય ચર્યા યુદ્ધ મર્કટ સાથ.	૧૯૬
જીવ થકી તે વહાલાં ધણું, શું વખાણું કરું તે તણું;	
પથ નાચે ને ગણિકા ગાય, રીઝે દેખી સર્વ સલાય.	૧૯૭
શિવ પૂજનનાં ગાણાં ગાય, વળતી બીજે ધણે ધાય;	
કંઠે હાથે પાંગે ધણી, બાંધે માળ સ્ત્રાક્ષ જ તણી.	૧૯૮
સહજ માર્ગ રમતની રીત, મર્કટ કુકટ ઉપર પ્રીત;	
રમતની શોભા દાખે સહુ, એમ કરતાં વિત્યા દિન બહુ.	૧૯૯
જીવતી ઘેર આવે બહુ જાર, વનિતાનો ચાલે વ્યવહાર;	
જેવા જાર તેનું લે ખૂલ, સહસ્ત્ર દાસીનું સહેજે સૂળ.	૨૦૦
જેવા જારી જર જોગવે, ભામાની તે રીતે બોગવે;	
એક થકી તે એક કરોડ, ખરું ખૂલ તેમાં નહિ જોડ.	૨૦૧
ઉપમા છે અલખત આડીએ, વનિતાની શોભા વાડીએ;	
વારુ વનરપતિ ત્યાં ફળે, કારણ તેનું કે નવ કળે.	૨૦૨
લાત લાતનાં ફળ ને પુલ, ઉપમા દેતાં એહ અતુલ;	
પંથી જન આવી ઉતરે, કામ દેખીને મનડું ડરે.	૨૦૩

દોહરા.

એક દિવસ એક વૈશ્ય જન, કાટિધ્વજ કૃત કામ;
વનિતાની વાડી વસ્યો, નિર્મળ ચંદ્રશા નામ.
આકાર ઈન્દ્ર સરિખડો, રાજેન્દ્ર સરીખું રૂપ;

૨૦૪

કુચેર સરિયો કલ્પતરુ, લાઝશાળી નર બૂપ.	૨૦૫
આબૂપણ અગ યોપતાં, શોભિત શુભ ચણગાર;	
અલખત ઘેસો અવનવો, લાઝ તણો ભંડાર.	૨૦૬
હર કંકણુ છે કનકનાં, અતીશે રત્ન અમૃદ્ય;	
ચંદ્રબિંબથી ચોમણી, શોભા ચરદસમ તુલ.	૨૦૭
નવ ગ્રહ જડિયા નંગમાં, જાનાં નક્ષત્ર સમવીસ;	
મણિ મનોહર મેળવ્યાં, દીપ જ્યોત જ્યમ નિશ.	૨૦૮
જળહળ જ્યોત જગદી રહી, જેવરલો નહિ ભેડ;	
કાણુ મૂલ્ય કરી શકે, લાખ કરોડાં કોડ.	૨૦૯
હાથે પહેર્યુંતું હોશીએ, ધાર્યું ગણિકા પ્રદ;	
હોડે હેમ હરી ગયુ, થઈ અમૃત ધન વદ.	૨૧૦
નારી હરખી નિરખતે, દેહ સહિત ધન દેહ;	
રીઝવું એ રાજેન્દ્રને, કોડે કંકણુ લેહ.	૨૧૧
લક્ષ વસા લોભી ધણી, નિર્મળ કુળની નાર;	
સૌથી ગણિકા સો ધણી, શું કહું વારવાર.*	૨૧૨
લોભી સ્વર્ગના દેવતા, માનવીનું શું મૂગ;	
લોભ ખીજ છે પાપનું, પામે સંકટ શૂળ.	૨૧૩
મન ખુચું ત્યાં માનની, કરે નહિ ધરનું કામ;	
રીઝવવા રાજેન્દ્રને, હરી રહી તે કામ.	૨૧૪
હાવભાવ કટાક્ષ કૃત, છત પોતાની છાપ;	
ઈન્દ્ર આગળ જ્યમ ઉર્વશી, એમ દેખાતી આપ.	૨૧૫
કોકિલ ખીજ કામની, લોભી જન કહેવાય;	
હોય શાહુકાર જો સો વસા, જર ઉપર મન નય.	૨૧૬
ચતુર ચોર ચતુરા ચતુર, તાકે તે લે તર્ત;	
એ વાતે સંદેહ શો, પડે જો ઘેની સર્ત.	૨૧૭
નિહાળ્યુ કેકણુ નારીએ, કાલી ઘેલી થઈ;	
મોઢ પ્રતાપ પોતા તણે, હુણુ દેખાડત મઈ.	૨૧૮
સુંદર સોળ શોભિત સન્ધ્યા, દિલરીઝણુ સગદાસ;	
કામ બાણુ વૃદ્ધ થઈ, પ્રેમી જનની પાસ.	૨૧૯
ચક્ષુ દેખાડી ચિત્ત હર્યું, મુખ ઘણી હર્યું મન;	
કેશ માખી કાયા હરી, પરવસ પડીયું તન.	૨૨૦
નથી દીડી નથી સાંભળી, પ્રતાપ પ્રેમલ પાસ,	

* પ્રતર. “એ ગણિકા વ્યવહાર.”

અવની મહિથી નીસરી, કે ઉતરી આકાશ.	૨૨૧
છત છત્રીસે રાગણી, ત્રેવિધ તેનાં તાન;	
વનિતાને કોણ વર્ણવે, અક્ષત તણે અનુમાન.	૨૨૨
ચોરાસી આસન ચાતુરી, ખોત્તેર કળા ધ્રુવંત;	
સોળ ખત્રિસ ચોસઠ ચિત્તે, શામાને સુજંત.	૨૨૩
સંકટ હરણા નામ શુભ, રાખે નામનું નીર;	
ધૂતીને ધન લે સહિ, ધર્મ ન ચૂકે ધીર.	૨૨૪
પધારો કહીને પ્રીછવો, આવો આવો આજ;	
કાંઈકે માન ચૂકે મને, કાંઈકે રાખે લાજ.	૨૨૫
મંદ હાસ્ય માનની કરે, હંદ કરંતી છેક;	
આનંદકંદ કૃત કામની, બલિચાર તણે વિવેક.	૨૨૬
બગ વેશ્યા માર્જર એ, ત્રણેયના શુભ તેહ;	
ધીરે ધીરે પગ ધરે, ગ્રાહે પરનો દેહ.	૨૨૭
સ્ત્રી ધૂર્તમાં તણુ શુભ, અમૃત હિતસન્માન;	
ખીજ ખડતાળે કરે, રીઝી દે દેહ દાન.	૨૨૮
મહા મનોહર મોહની, મોહન મંત્ર શુભ સિદ્ધ;	
મોહન રૂપ મદની બરી, નિહાળે નર નવનિદ્ધ.	૨૨૯
જશ નીકળે છે જળયથી, જીવતી રૂપ જે જળ;	
પાપી પુરુષ પક્ષટાય છે, નિશ્ચ ખુટે કાળ.	૨૩૦
ગાન તાન સન્માનથી, વશ કીધો તે વીર;	
દોહાણો બગ લાલચે, ધારણુ ન રહ્યું ધીર.	૨૩૧
આદ્ય અંત ને આજ પણુ, શાણા ડાહ્યા શર;	
વનિતાએ સૌ વશ કર્યા, નારીએ લીધું નર.	૨૩૨
પંડિત પુરાણિ પરાક્રમી, રાણા રાધ ને રંક;	
જોગી બોગી સિદ્ધ શુભ, અખળા આડો અંક.	૨૩૩
અજીત કહાવે એકલી, મહા માયા મહેરાણુ;	
જશવંત જીત્યા જગતમાં, સમજી શર સુખણુ.	૨૩૪
પામર પરુ ને પંખીઆ, દાંતા ને ઝુંઝાર;	
વશ વત્યાં વનિતા તણે, બામનીયું ખોલો ભાર.	૨૩૫
અહંકાર રાખે અર્જુવતણો, છુટે બાધી લંક;	
નામ મોટાં નરેન્દ્રનાં, રામા આગળ રંક.	૨૩૬
ગમનકાળ ગુરુપત્નીઘેર, ચડ્યો ચતુર મન ચંદ્ર;	
સહસ્ર લગ અંગે સંખ્યાં, અહલ્યા કાળે ઈન્દ્ર.	૨૩૭

પંડિતો પારાશર સમા, મહાંધારું માણ;	
સસ્તવતી સાથ જાણા લખ્યા, આપ હમું જગદાણ	૨૩૮
બીલડી રૂપ ઉમા ધર્યું, દેખી લવ લમિયા આપ;	
ભામની ભરવાડાં તણી, શ્રી કૃષ્ણે મૂક્યું માપ.	૨૩૯
બીજા જન કોણ બાપડા, પજા પ્રેમને પારા,	
કામ કામની વરા સૌ, સુદરીને સાળાથ.	૨૪૦
ચતુરા ચતુરને ચૂકવે, ધૂમપાની ચૂકે પ્યાન;	
કવિતા કરજોડી રહે, માનનીયું મોકે માન.	૨૪૧
શુકદેવે છતી સુદરી, સાંભળ્યાં કાને સૂત;	
ઠાઠકે પ્રયાંતરમાં કહ્યું, પ્રમદ્યો છે એ પુત.	૨૪૨
વેસ્ય કહે વનિતા સુણો, કહો મુજ સરખુ કામ;	
પરદેશી પંથા અમો, નિર્મળ માહરુ નામ.	૨૪૩
અધર્મ થકી બીહું અમો, કરું નહિ કુકુ કાજ,	
ગણિકાનો સંગ મને નહિ, સોપું ક્યમ કુળની લાજ.	૨૪૪
ગણિકા કહે મુણ ગુણ નિધિ, વચન મારુ સ્થિર ચાપ;	
કંકણ તારા કર તણું, ઇચ્છા હોય તો આપ.	૨૪૫
પંથી કહે સુણ પ્રેમદા, એતું મૂલ્ય અમૂલ્ય.	
ભ્રમ તમ ક્યમ તુજને જડે, ચિંતામણિ સમતુલ્ય.	૨૪૬
મણી આપ્યા છે ગાંઠી, શત કોટિ સુવર્ણ;	
દામ નથી તુજ દેશમાં, કામની સાંભળ કર્યું.	૨૪૭
પામે આભૂપણ પંડિતો, બ્રાહ્મણ મામે ભિખ;	
લંડ કોઈ લઈ શકે નહિ, સ્વામા સાંભળ શીખ.	૨૪૮
લાલ ભેડ નહિ તુજ કને, મૂળયુ આપો મૂલ્ય;	
રિદ્ધ વેચી ચરવરી રમુ, રોબે તુજ સમ તુલ્ય.	૨૪૯
નારી કહે સુણ નિર્મળા, ભુવતી હું ગણિકા ભત;	
તાલેવંતને તાડીને, રાજ કરુ દિન રાત.	૨૫૦
ભરતારની પેરે ભોગવું, પતિવ્રત આણુ પ્રીત;	
ધણી બીજો ધારું નહિ, રૂડી રાખું રીત	૨૫૧
નારી વચને નિર્મળ હસ્યો, એ તો સાંભળ્યું આણુ,	
ગ્રહાંચર દાખો મુને, ક્ય તમારો કોણુ.	૨૫૨
પાતરને પતિ નવ મળે, વંચાને નહિ પુત,	
અકર્મનિ ઉઘમ કરો, સાચુ કહું એ સૂત.	૨૫૩
આપું તે આરત કશી, પ્રભાતે ચાલુ પંથ,	

પરઠે કેટલા દિવસ તું, તું કામની હું કય	૨૫૪
ધાર નહિ ખીજો ધણી, વચન મારુ નહિ જાય,	
ચિત્ત ચક્રી ચૂકું નહિ, જો ધરતી ઉધવ યાવ.	૨૫૫
પાણુ પ્રતિષ્ઠા એટલી, દાખુ નહિ ખીજો દેહ,	
સતી કહેજો કે સખણી, તારું મન માને તેહ.	૨૫૬
ભૂપ નવા નિત ભોગલુ, જરૂં જોને જોર,	
રીઝવીને રાજી કરુ, નહિ આડી નહિ ચોર	૨૫૭
અમો નાર કાની નહિ, કા નહિ મારે કય,	
રીજો તો વાસો રહો, પજો ગમે તો પંચ	૨૫૮
કકણુ આપે તો કય તું, વેચી તુંજ વેચાઈ,	
ત્રણુ દિવસ હું તાહરી, ધિરતા રાખી યાઉં	૨૫૯
પુરુષ ખીજો પરદું નહિ, ધારુ નહિ કે દ્રષ્ટ,	
તન મન ધન જેમ જીવડો, સોપુ તુજશે સખ.	૨૬૦
સૂર્યચંદ્ર બે સાખિયા, સાખી ઉમા ધર્શ,	
ત્રણુ દિવસ હું તારી, સાખી શ્રી જગદીશ	૨૬૧
ભૂપ ખીજો નવ ભોગલુ, કાં રાય કાં રક,	
સમૃદ્ધિ આપે શત ધણી, અવલોકુ નહિ અક	૨૬૨
સ્વામી કહીને સોવરાં, ધણી કહી લાખે ધન,	
વેચાઈ એ દિન વાપડે, મળે જો જોશુ મન	૨૬૩
જાજગાર એહ રડો નથી, મજ સરખી નહિ કાવ,	
જમ તમ જર જાલીનિયે, હરામશ હેત ન હોય	૨૬૪
મહિમા મુજ માઠો નથી, ધારુ છુ નીત ધર્મ,	
બાવી બોવ ચૂકું નહિ, કુંડાં ન કરુ કર્મ	૨૬૫
ત્રણુ દિવસ તો તુ ધણી, ભોગવ મુજને ભૂપ,	
મનસા વાચા કર્મણુ, રામાએ સોંપું રૂપ	૨૬૬
સ્વામી જાણી સેવા કરુ, વેચાણુ ખરીદી દાસ,	
માર્કુ યાવ તો હુ મરુ, પરલોકે રહું પાસ.	૨૬૭
હેતે વૈશ્ય હસ્યો ધણું, કકણુ સોંપું હાય,	
સ્વામીવત સતોખિયો, સગ કરવા તે સાથ.	૨૬૮
વૈશ્ય પાસે એક વસ્તુ છે, લાખેણું શિર્વાંગ,	
પૂજા નિત્ય પ્રીતે કરે, શેઠાવે જી સગ.	૨૬૯
ધારે નહિ ધનવતને, ધારે નહિ માખાપ,	
કારથી કંઠે ધરે, આજીવણુવત આપ	૨૭૦

ઝવેર લિંગ કનકે જડયં, મહાદેવ ઉપર મન;	
તન મન ધન તે વૈશ્યને, પ્રીતે કરે પૂજન.	૨૭૧
નર કહે નિજ નારી સુણો, ઝીનો કરવા સંગ;	
પવિત્ર પાસે કયમ રાખીએ, લાખેણું સિવ લિંગ.	૨૭૨
અંગ થકી અળગું કર્યું, પરંતુ મુજને પાપ;	
જીવ થકી વહાણું ધણું, જાણું આપો આપ.	૨૭૩
જીવે જીવ જે માહરો, વપુએ સિવનું પ્રત;	
લાખેણું લિંગ દેખું નહિ, તે વેળા મુજ મૂલ.	૨૭૪
મહેલ તારામાં માનની, જોઈ પવિત્ર કુણું જમ;	
પ્રીતે પ્રભુ પધરાવીએ, પૂજન પ્રણમી પામ.	૨૭૫
મૂઠા કહી મણુસમાં, પવિત્ર ઠેકાણા પાસ;	
એ છે મારો જીવડો, દેખે ન દાસી દાસ.	૨૭૬
પ્રાણ મારા એ પિંડને, જરૂર મહારો એ જીવ;	
પરબ્રહ્મ તણી એ પ્રતિમા, દેવત મુજનું સિવ.	૨૭૭
આત્મા એ છે તો ધરું, એક સુધી પિંડ પ્રાણ;	
એક વડે અધમત કરું, એક વણ હોરો હાણુ.	૨૭૮
રિદ્ધિ લાખ કરોડની, તન સહિત સર્વ તાબપ;	
એ સંગ આયુષ્ય બાંધિયું, એ સાથે રિદ્ધિ રાત્ય.	૨૭૯
એક પલક તો એ વિના, પરંતુ નહિ દેહ પ્રાણ;	
ઉપદેશ મુઠ્યે આપિયો, વણો તે વેળા વાણુ.	૨૮૦
જળ વિયોગે મગ્ધ મરે, નર કહે મુજને નેહ;	
પૂજનથી રહે પ્રાણીઓ, દુઃખ પામે બહુ દેહ.	૨૮૧
ચિંતા ન કર કહે ચિંતની, કાળજરું ધિર રાખ;	
હોરો દેહ નહિ દિલ થકી, શ્રી સૂર્યની સાખ.	૨૮૨
શાળિયામ તુળસી પીપળો, પુરાણ મંડી પાઠ;	
રૂઠે તેને રામજી, કરે કગારના કાઠ.	૨૮૩
મૂકયું લગ મંડપતિએ, ભાંગી મનની શ્રીત;	
રંગ ભોગ બન્ને ચલા, આટારીએ એકાંત.	૨૮૪
મન માન્યા મેવા મહત, ખાનપાન બોજન;	
રામ રંગ તરતિજ તર, જગ દળમાં બહુ ધન.	૨૮૫
ગાહાપણુ બેહુના દેહમાં, આસન બેઠ અપાર;	
સુખ સાગરમાં શૈલિયાં, જ્યમ ભામની ભરતાર.	૨૮૬
આર્ય સુખ સાગર જ્યાં, પડે દાવાળજ દુઃખ;	

અમૃત મેવા ન્યા અતિ, પડે વેઠવી જુખ.	૨૮૭
સાત પુત્ર છે જેહને, હર્ષ ધણેરા હોય	
દુખ વેળા દીસે નહિ, કાઠી દહને પ્રય	૨૮૮
એટલે એક કૌતુભ થયુ, ઉડપો અગ્નિ અઘ	
પાવક બાધે પરજળે, શોભા ટળી ગઈ સઘ	૨૮૯
ધંધરની ધ્રુષ્ટા થઈ, જનજવ્યમાન થઈ જવાળ,	
મહેવ મેડી મડપ બળ્યા, અલખત આળ પપાળ	૨૯૦
આઝ્યા નહિ કે આચમા, નાઠાં સૌ નર નાર,	
ખૂમ પડી દશે દિશા, ઠંથો નહિ કાઈ ઠાર	૨૯૧
માંડવ * નાઠા મહેતથી, કુરકુટ મર્કટ બે માંલા,	
કાઢો કાઢો કહે કામની, તનના જન પેઠા તાંલા	૨૯૨
કાઢ્યા મર્કટ ને કુકડો, તે વેળાએ તર્ત,	
સુખ પામ્યા સજ્જન સૌ, મોડી નાખ્યુ મૃત્ય	૨૯૩
વૈશ્ય ત્રિચારો વલવવે, લેવાને શિવ સિંગ,	
પાવકમાં કચમ પરવરે, કોઈ રણુ નહિ સંગ.	૨૯૪
કુટે પીટે કગકળે, પોકાર ક્યો ધડી પાય,	
જેરાવર નવ જઈ રાકે, અગ્નિ તણી ન્યા આચ	૨૯૫
લક્ષ ઉપાય લોકે ક્યો, સિંગ ન આંધુ હાય,	
બળી બરમ મડપ થયો, ક્ષત કટકા તે સાથ.	૨૯૬
રાય સહિત રૈયત સઉ, લક્ષધા મળિયા લોક,	
જીવતા જન સૌ નીસર્યા રમીયો સૌનો શોક	૨૯૭

ચોપાઈ

મળ્યા લોક પુર કેરા બહુ, જીવતા નીસર્યા હરખ્યા સઉ,	
કામની મહેલ કરાવે કાન, ચતુર તણી એમાં છે આલ	૨૯૮
ગણિકાએ સલાબ્યો ગર્વ આઝ્યા હાયસર્વો નિજ અર્થ,	
માનનીને સૌ માનવ મળ્યા, વૈશ્યતણાં તો જીવતર બળ્યા.	૨૯૯
શિવલિંગને દીર્ઘ બળ્યુ, ચૈતન વૈશ્યતણુ તો ટળ્યુ	
પડો ધાસકો પ્રોટો પેટ, થયો નિરાશ નિર્મળશા નેટ	૩૦૦
નિર્મળ કહે નારી સાલળો, મૂક્યો મેં મનનો આબળો,	
તમે કરો તમારુ કામ જુવાર મારો ને રામરામ	૩૦૧
મેં કચ્યુ તે હું પામિયો, વૈભવ પુણ્ય સધળુ વામિયો,	
હોશ કરી હોડે હારિયો, ખુશો કાળ માત તો મારિયો	૩૦૨

- હિંચ નીચ નારીને નમે, શુણ્વંતા શિવને કવચ મમે;
કેડ વાત કહીએ શું કથી, નિમેશ વાંક તમારો નથી. ૩૦૩
- જે કરે તેજન મોગવે, જશ અપજશ જગમાં જોમવે;
ચાકરચિતના માન્યા ધણા, મન માન્યા જન પોતા તણા. ૩૦૪
- સાગદ જે સતવાદી સાત, વૈશ્યે કરી તે આગળ વાત;
રોશો કળકળરો મા ક્રોધ, હોનાર દરી કરે તે હોય. ૩૦૫
- ઘેર જઈ કહેજો સૌજન્યા, કર્મ મારા કરી જે કથા;
ધણેકે આપ્યો તેને અર્થ, વૈશ્ય સરવે જાણ્યો વ્યર્થ. ૩૦૬
- ખમના સૌ ખુટાવિયા, લક્ષ્મી ભંડાર તે હુટાવિયા;
ગણિકા કહે ધણવું ધણાં, શિવ સિંગ સોના રૂપા તણાં. ૩૦૭
- જડાવું ઝવેરની જોત, હીરા માણેક હોય ઉઘોત;
માંચું સિંગ તે કયાંથી જડે, એ વાતે તો અચરજ અડે. ૩૦૮
- કહે વૈશ્ય સાંભળ સુંદરી, ચેત વાત કહું ચિતે ધરી;
પ્રાપ્તું અબોધું મેં નહિ યાવ, કેડવસા પાકું છું કાવ. ૩૦૯
- શિવસિંગ પાસેથી ગયું, મારું આયુષ્ય આવી રહ્યું;
આમે છવ ધર્મો તે જાય, શા માટે કરીએ અન્યાય. ૩૧૦
- મો'તે મરતાં નરકે પડું, સત્ત પાળતાં સ્વર્ગે ચડું;
ધણેક મારી ગાંઠે અર્થ, એક ન સરે તેથી અર્થ. ૩૧૧
- સત્ત પાળવે શિવપદ જડે, નિંદા યાવ તે નરકે પડે;
રજ વચનનું જોખમ થયું, વળતું દેવત મુખમાં શું રહ્યું. ૩૧૨
- સત્તનો બાંધ્યો ઉગે સુર, સત્ત નીર પવન ને પુર;
સત્તની બાધી વરસે વૃષ્ટ, સત્ત આધારે સરજ સેષ્ટ. ૩૧૩
- સત્ત ચક્રી જાતુ વન રજે, સત્તે સઘળું આવી મજે;
સત્તે ધસ્તી પાકે ધાન, સત્તે અર્જુન મર્ધાદા માન. ૩૧૪
- સત્તે દરિયંદ્ર રાંજન, નીચ ઘેર વેચાણો વન;
તેના ધરનું કારજ કર્યું, ચોપાં *ચાર્યાં પાણી ભર્યું. ૩૧૫
- સત્તે ધર્મે પુરધરધીરા, પાંડવ વન ભગિયા દસદિસ;
સત્તે કરણે દીધી કાવ, સત્તે અગ્નિ શીતળ યાવ. ૩૧૬
- સત્ત પાળે તેને સંતોષ, નિર્મળ નામ તેને નહિ દોષ;
આમે કર્મે લાખ્યું તેમ યાવ, શા માટે મુજ સત્ત મૂકાય. ૩૧૭
- કેટલા કાળ છનીશું આપ, શિવ પદ જડશે સત્ત પ્રતાપ;
જેકા જાયું તે તો મરે, પુણ્યવંતા મ્મમ સત્ત પરદરે. ૩૧૮

એમ કહી આલ્યો તે બહાર, ગુણવંતિ ગંગા જે કાર;	
તેજા જાનક આલણ સર્વ, દીધાં દાન હુટાવ્યું દ્રવ્ય.	૩૧૯
મળી મેદની જોવા કાજ, ધન્ધવેભવ પશુ કીધો ત્યાજ;	
અગર ચંદન મગાવ્યા કાણ, ચિતા રચી મરવાનો કાઠ.	૩૨૦
શ્રીશૃંગ ક્ષેપણ જોના ધૂત, ચિતા યદ્ય બખવો છે તર્ત;	
સ્નાન દાન કીધાં પૂજન, મરવા ઉપર તેનું મન	૩૨૧
મનસા વાચા કર્મણા કીધ, ચતવસા મરવું તે સિદ્ધ;	
ગણિકા રહી પોતાને ઘેર, તે પશુ આપ વિચારે પેર.	૩૨૨
ધિક્ક ધિક્ક છે મારો અવતાર, હસશે સહિ સહિ સસાર;	
કહેશે કંકણ લીધુ સેહેલ, હાથે પ્રજ્વાળ્યો એ મેહેલ.	૩૨૩
આ લોકે તો મહેણુ શીશ, પરલોકે કાપ્યો રહે ધીશ;	
ત્રણ દિવસ એ મારો ધણી, એની સમૃદ્ધ મેં લીધી ધણી.	૩૨૪
એણે એનું સત રાખિયુ, બહુ વચન જે મુખ બાખિયુ;	
મારું બોલ્યું મિથ્યા થયુ, સતં વહેતા પાણીમાં ગયું.	૩૨૫
કંથ કલ્પો તે કુર્કુ યશે, પચાસ પરિયાનું પાણી જશે;	
સૂર્ય ચંદ્ર સાખી રાખિયા, બતાર મુખથી મેં બાખિયા	૩૨૬
કામની કંથ સાથે જે બળે, ત્યારે વચન પોતાનું પળે,	
લાગેણું કંકણ મેં લીધ, કંથ લોભે પોતાનો કીધ.	૩૨૭
પ્રીતે તે બોલ્યુ પાળીએ, વચન જતું પાણુ વાળીએ;	
એમ કહી હુટાવે ગર્થ, વૈભવ સર્વે જાણ્યો વર્થ.	૩૨૮
રાય પ્રજા સતવાદી સૌ, દે શીખામણ બાગત બહુ;	
ગણિકાને તે શાની લાજ, શાને પ્રાણ કરે છે ત્યાજ.	૩૨૯
લક્ષ આવે ને લક્ષજ જાપ, ચતુરા તારે શી ચિતાપ;	
કુળાચાર તારો કીજીએ, પંથીને મરવા દીજીએ.	૩૩૦
ગણિકા કહે મુણ્ણને સૌ લોક, કુજેત કરો છો શાને શ્રેષ્ઠ;	
ત્રણ દિવસ વચન આપિયુ સ્વામી પદ ચિરતા યાપિયું.	૩૩૧
સ્ત્રી ન બળે સ્વામીની સાથ, પડે યમકિંકરને હાથ,	
કંથ આપ કાણ નવ ચદ્રે, પંદર સહસ્ર વર્ષ નરકે પડે.	૩૩૨
સ્વર્ગવાન સ્વામીશું થઈશ, એની સાથે સ્વર્ગે જઈશ;	
વિપ્ર તોડાવી દીધાં દાન, મહાદેવ દર્શન દ્વિજ સન્માન.	૩૩૩
કુંભ કુંભ હાથા કુંભકુંભ રોજ, કામની મનથી કરે કલોલ;	
ધન્ધ સરખી રિધિ સિદ્ધ રાજ, તરણીએ સહિકીધુ તાજ.	૩૩૪
એક ગણિકાને ખીજો વૈશ્ય, સળધ ન તુટે મુણ્ણને કૈશ;	
શોભી સ્વામી કરે સંગ, ગુણવતી વહે છે જ્યાં ગંગ.	૩૩૫

દોહરા.

અગ્નિ જ્વાળા અદિકી કરી, પાવક પુરણ પ્રીત;	
ઋણાર્થ તે જગમાં, રાજસ રૂડી રીત.	૩૩૬
જીવે જગત જસ ગાયગુણ, શોભિત બાધી સદૃષ;	
અમૃત ધન ઉઠયો અદિક, યર્ષ પુષ્પની વૃષ.	૩૩૭
હોવાયો અગ્નિ અલ્પ, પ્રગટયા પુરુષ પ્રતાપ;	૩૩૮
સાક્ષાત્કાર શિવજી સ્વયે, આલ નિરંજન આગ્રહ્યા;	
અકસ્માત ન્યમ અગ્રથી, અરુણ ઉદય રેડ્યા બ્યર્થ.	૩૩૯
હેમ હર્ષ હર્ષ વાધિયો, અમૃત ફોડી લુટારિયા,	
અધારે અનવાળિયું, દીપક ન્યોત ફોડી રૂપા તણા.	૩૪૦
જવજવ ખોલ જગતે કલ્લો, ભૂપત આદેડ હોય ઉઘોત;	
પયવદન નિનેત્ર ધર, ગંગાધર ચરજ અડે.	૩૪૧
જટા મુકુટ ઉપવિત, અહી, ધર્મ ધુરંધર્યતે ધરી;	
નારાયણ દર્શન નિર્મળા, વેદ વિમળ જટકું છુ કાપ.	૩૪૨
અર્ધાંગિ ઉમા આઘરાજિત, નગર જીએ નિર્ધી રહ્યું;	
છપત કોડ આમુડ ચિત, અઠોત્તર સત વહે ન્યાપ.	૩૪૩
ચૌદ લાખ ચેલી સદિત, જગદળા ગુણ ગત ચંદ;	
કૃતિમ રૂપ કાળિ તણ્યું, કૃષ્ણા કૃષ્ણા અવતાર અર્થ.	૩૪૪
અનેક એવી એકમાં, નોધારા આધાર.	
બ્યાધ અર્માજર ધરા, અજ અર્માજર ગાત;	૩૪૫
મૃગ અર્માજર મલપતિ, નિરખી માણસ માત.	
દુર્લભ દર્શન દેવને, ઘણા વિષય ઇન્દ્ર;	
સો પ્રગટ દીકા પ્રભુ, ચૌદ લોક ચિત ચંદ.	
સદસ દૃષ્ટા જે શેષને, ધરતીનો ધરનાર;	
શોભે શિવની કાટમાં, હરખે હેથે હાર.	
ગાહે વાસુકિ ઘેરખા, જે ધર રાતની ખાણ;	
કાને કુડળ ઋષભધે, જગત પતિ તે જાણ.	
ઉપમા કોણ આપી શકે, વર્ણવી શક્યા વેદ;	

ધર્મતણા એ મિથિપતિ, ધર્મતણા એ ધર્મ;	
વેદતણા એ વેદવર, ધર્મતણા એ કર્મ.	૩૫૨
કાળતણા એ કાળ છે, સત્યતણા એ સત્ય;	
ત્રિગુણતણા એ આત્મ છે, પુણ્યવંતનાં રાખે પત્ય.	૩૫૩
સરજણ પ્રાણદે સંહારણે, એથી પામી પાર;	
ચૌદ લોક ધિતામણિ, દેવ વડે દાતાર.	૩૫૪
મનરૂપ પ્રગટયું એ પુર તણું, જડી સ્વર્ગની જાગ;	
ગણિકા વૈશ્ય એ હરખિયાં, પ્રીતે પ્રણમ્યા પાગ.	૩૫૫
ધિક્ક ધિક્ક છે વિમાને દેવતા, દેવાધિદેવ દર્શન;	
કહેશે કંકણ મૈ મહિમા જીવે, પ્રભુ યથા પ્રસન્ન.	૩૫૬
આ લોકે તો આને ધરે, ચારે વેદ ગુણ ગાય;	
ત્રણ દિવસ દેખાને નવ મળે, શોધે સ્વર્માર્માં.	૩૫૭
એણે એનું પાપી પ્રાણિયા, નીચ કર્મે શી ન્યૂન;	
મારું બ્રહ્મદર્શન દેવનું, પ્રગટયું પ્રાદું પુણ્ય.	૩૫૮
કંથ કલોતિ સ્વપ્ને નથી, અધર્મ અપરમપાર;	
સૂર્ય ચંદ્ર સિંધુ કુટિલતા, કરુણા કરી કિરતાર.	૩૫૯
કામનામાં નીચ જાણે સૌ, કરે છ કુર્ગ કાજ;	
લાગેલાં તમે પાવન કર્યાં, રીઝ્યા ક્યમ શિવ રાજ.	૩૬૦
પ્રીતવંશંકર કહે વૈશ્ય ગુણ, પાળ્યું આકિન માન;	
જી સત્ય ને મૃત્યું સૌ વસા, દીધું દેહનું દાન.	૩૬૧
આકિન એક જ પાળવા, તન કર્યું તે તાજ;	
વૈભવ વાસવ સરખો, રિધવિધ મૃત્યું રાજ.	૩૬૨
શિવસિંગ કાજ સમર્પિયું, વૈશ્યે દેવત દેહ;	
અલખંત કરી અજખામણી, તો રૂળ પામ્યો એહ.	૩૬૩
બ્રાહ્મતાં તો બ્રાહ્મે સહિ, પાળે તે પુણ્યવંત;	
તો ખત્રેયે પાણિયું, અધિક રૂળ અનંત.	૩૬૪
અધુ બધિર દીઠા ધણા, ભુખના વેકણ દાર;	
તને માત વહાણે નથી, લાગે શુભ સંસાર.	૩૬૫
દુઃખ દુઃખ દેશ કાટિધા, કરે જાતનાં જાતન;	
તને માત વહાણું નથી, જાણે કાયા રતન.	૩૬૬
એક આકિનને કારણે, ચિત્તમાં મૃત્યુ ચાપ;	
રાખે ભરોસો ધરનો, તો તે નિર્મળ ગાય.	૩૬૭
મૃપ મુજને વહાણો નથી, વહાણો નહિ ધનવત;	
પ્રીતે વહાણો પરમાર્થી, સતવાદી જે સંત.	૩૬૮

ઉચ્ચ જાત વહાલો નથી, વહાલો નહિ ભૂષ	૩૬૬
પુણ્યવંત વહાલો પરમાર્થી, દેહ વહાલો દાતાર.	૩૬૭
ભણ્યો ગર્યો વહાલો નથી, એને બાધુ જન્મત;	૩૬૮
જોરાવર વહાલો નથી, લાલચ વહાલો ભક્ત.	૩૬૯
અહંકારી અજાણ્યો, જરૂર અજાણ્યો જર;	૩૭૦
શિવજી તેને ક્યમ મળે, જેટલું કરે વ્યભિચાર.	૩૭૧
ભાવે અહા વિદ્યા જોને, વેચ્યો તેનો વેચાઈ;	૩૭૨
અહા ભોજન ભાવે કરે, ખવરાવી હું ખાઈ.	૩૭૩
રીઝે રામ સેવક પરે, ખોટા કેવર ખીજ;	૩૭૪
વશ વસ્તુ વેરાખને, હોય જો દેખી પીજ.	૩૭૫
દંભી દેખી દુઃખ ધરું, જરા ગાઈ ન્યાં દેખું જોગ;	૩૭૬
બેખ વજોવી જો કરે, તેનાં કર્મના ભોગ.	૩૭૭
નમસ્તણી જો નાચકા, જરૂર કોજ કરતી જા;	૩૭૮
કંથ કહ્યો માટે બળે, અચરજ એક અપાર.	૩૭૯
પરબલ કહે અસન છું, માગ મામ તું માગ;	૩૮૦
ઉનમ કાંઈ રાખેશ માં, જડી અમૂલ્ય જામ.	૩૮૧
અણિકા કહે તમે અણિધિ, અદિકું મારું એક;	૩૮૨
અણિવિદ આહું ચિત્તથી, ફરી નેધરીકો દેહ.	૩૮૩
આવાગમન ફેરો દો, લક્ષ્ય ચોરાશી ખાણ;	૩૮૪
અધ દો મર્લવાસના, વહું વદને શું વાણ.	૩૮૫
જંજાળ જન્મ ને મર્થની, દો વમદૂતના જોગ;	૩૮૬
વશું વાસ કૈલાસમાં, રોરવ દાવો રોગ.	૩૮૭
વિસંભર કહે રે વૈશ્ય તું, માગી લે મારું;	૩૮૮
ઉનમ કાંઈ રાખેશ પરા જાણ;	૩૮૯
વૈશ્ય કહે મારું પુરુષ;	૩૯૦

ધન્ય અવતાર મહિ, તથા, પરમધર થયા પ્રસન્ન.	૩૮૫
મર્કટ ખીજે કુકુડો, પશુ ભત અનાથ,	
રુદ્રાક્ષદેખી શિવ, રીઝીયા, હેતે મૂક્યો શિર હાથ	૩૮૬
બોળાનાથ એ મૂપતિ, / અસન સહજમાં થાય,	
શિવ કહેતાં શિષ્ય. પદ જડે, ચણુ હરના બે ગાય	૩૮૭
ઈશ અતર ધ્યાને હવા, દેવ પણ અતરધ્યાન,	
અલપ રથુ / કોને કામમાં, વસુધા રવિ વિમાન	૩૮૮
વેસ્યને કીધા, / વાયદો વનિતાએ કહી વાત,	
રિદ્ધ સિદ્ધ પે, ર ભોગવો, સહસ્ત વર્ષ એક સાત.	૩૮૯
શિવ આજા નવ લોપિયે, માત તાત જુવે વાટ,	
આપણુ મંજીશુ એકઠા, તજે મન ઉચ્ચાટ.	૩૯૦
ચતુરા / ચતુરી વિમાનમાં, પ્રીતે, પાર્થદ પાસ,	
જગતમાં / જશ જીતીઓ, પહોંચી ગિરિ કેનાસ	૩૯૧
મંદીર / મંદીરો તે વૈશ્ય જન, મળ્યાં માત ને તાત,	
કવિ કહે, સહસ્રેષા, વિત્યા સહસ્ત વર્ષ સાત.	૩૯૨
પાંચ / પાંચ તેને થયા, રિદ્ધ સિદ્ધ સોંપ્યુ રાજ,	
ધન / બધાવી ધર્મની, કીધાં રૂડાં કાજ	૩૯૩
અતેકા બે ઈશ પ્રતાપથી, વડા વેદ વિમાન,	
ગિરિ / કેલાએ પરવચો, હરનુ ધરતો ધ્યાન	૩૯૪
ઈકેતિરુ ચત ઉદ્યો, ન રહી એકે ન્યુન,	
શૌનક પ્રયે સૂત કહે, પાળો ધર્મ તો પુણ્ય	૩૯૫
નર / નારી નહે મળ્યા, પ્રેમદાને તે પત્ય,	
પતિયાને પ્રભુવત કર્યા, જણે પાળ્યાં સત્ય	૩૯૬
પ્રીતે સત જે પાળશે, કા રક કા રાય,	
વિમાન પેકુઠથી આવશે, કે કેલાસે ભય	૩૯૭
કેમ રીતે આકિન પાળશે, એ રીતે ધાડે ધર્મ,	
એ રીતે સત સહાવશે, છૂટશે સઘળા કર્મ	૩૯૮
પેકુડ નથી કાઈ વેગળુ, વેગળો નહિ કેલાસ,	
પરિ સત્ય આકિનથી, પરણ્ણ તેની પાસ	૩૯૯
અન્યરજ દીર્ઘ અતિ ઘણુ જગમા થયો જ્યકાર,	
એ મહાદેવના, મુકિતને દાતાર.	૪૦૦
પિતા પ્રયે પારાશરે, કથુ મહાભ્ય સાક્ષાત,	
મર્કટ ને કુકુટ તણી, વિખાણુ કરી તવ વાત.	૪૦૧
રુદ્રાક્ષ ધરી નચાવતી, અગટ્યુ તેનું પુણ્ય,	

હય જાત વહાલો નથી, વહાલો નહિ ભૂખા	૩૬૮
પુણ્યવંત વહાલો પરમાર્થી, દેવ વહાલો દાતાર.	૩૬૯
ભણ્યો ગણ્યો વહાલો નથી, કુળને જાણુ જગત;	૩૭૦
જોરાવર વહાલો નથી, ભાવિક વહાલો ભક્ત.	૩૭૧
અહંકારી અળખામણો, જરૂર અળખામણો જર;	૩૭૨
શિવજી તેને ક્યમ મળે, જેહ કરે વ્યભિચાર.	૩૭૩
ભાવે શ્રદ્ધ વિદ્યા જેને, વેચ્યો તેનો વેચાઈ;	૩૭૪
શ્રદ્ધા મોજન ભાવે કરે, ખવરાવી હું ખાઈ.	૩૭૫
રીઝે રામ સેવક પેરે, જોડા ઉપર ખીજ;	૩૭૬
વરા વસ્તુ વેરાગ્યને, હોય જો દુષ્ટિ ખીજ.	૩૭૭
દંભી દેખી દુઃખ ધરુ, જય ગાઈ જ્યાં દેખું ભોગ;	૩૭૮
ભોખ વગોવી જે કરે, તેનાં કર્મ નાં ભોગ.	૩૭૯
નગરતણી જે નાપકા, જર કાળ કુસ્તી ના;	૩૮૦
કથ કહો માટે જાણે, અચરજ એહ અપાર.	૩૮૧
પરશદ્ધ કહે પ્રસન્ન છું, મામ મામ તું મામ;	૩૮૨
હિનમ કંઈ રાખેશ માં, જડી અમૂલ્ય જામ.	૩૮૩
ગણિકા કહે તમો ગુણનિધિ, અદિકું માતું એહ;	૩૮૪
અર્ણવિદ્ આહુ ચિત્તથી, ફરી નાં ધરીશો દેહ.	૩૮૫
આવાગમન ફેરા દળે, લક્ષ્ય ચોરાશી ખાણ;	૩૮૬
અધ દળે ગર્ભવાસના, વહું વદને શું વાણ;	૩૮૭
જન્મજન્મ ને મર્ણની, દળે યમદૂતનાં જોન;	૩૮૮
વસ્તુ વાસ કૈલાસમાં, રૌરવ દાળો રાગ.	૩૮૯
વિશંકર કહે રે વૈશ્ય તું, માગી સે મનનો રેલ;	૩૯૦
હિનમ કંઈ રાખેશ માં, ખરો જાણુ જે પેલ.	૩૯૧
વૈશ્ય કહે મહાદેવને, અજાણુ પુરુષ હું અજ;	૩૯૨
સારું જે તમને ગમે, શિવજી આપે સવ.	૩૯૩
મળો તમો મા જાપને, ધરણીને ધર સુવ;	૩૯૪
પાંચ પ્રતાપિ પ્રગટરો, પુણ્યવંતા તુજ પુત.	૩૯૫
સાત સદસ વર્ષ સામદુ, સ્વર્ગ સરીખું સુખ;	૩૯૬
ભોખાવે તું ભવ કહે, દેહમાં રહે નહિ દુઃખ.	૩૯૭
અંતકાળે તુને આવશે, વૈકુંઠતણાં વિમાન;	૩૯૮
સુખ સાગરમાં ઝીલશે, મહા રૂદ તણાં જહુ માન.	૩૯૯
દુઃખ ગણું જ્યાં દેરાનું, દીકું દિવ્ય દરોન;	૪૦૦

ધન્ય અવતાર મહિષાસુર તણો પરમધર થયા પ્રસન્ન.	૩૮૫
મર્કટ ખીજે કુકડો, પશુ જાત અનાથ,	
રુદ્રાક્ષદેખી શિવ, રીઝીયા, હેતે મૂઝ્યાશિર હાથ	૩૮૬
ભોજાનાથ એ મૂપતિ, પ્રસન્ન સહજમા ચાપ,	
શિવ કહેતાં શિવ, પદ જડે, યુણુ હરના જે ગાય	૩૮૭
ધૃશ અતર ધ્ય ને હવા, દેવ પશુ અતરધ્યાન,	
અતપ રહ્યું એ કામમાં, વસુધા રવિ વિમાન	૩૮૮
વૈશ્યને કુરુધા, વાયદો વનિતાએ કહી વાત,	
રિદ્ધ સિદ્ધ ધેર ભોગવો, સહસ્ર વર્ષ એક સાત.	૩૮૯
શિવ આતા નવ, લોપિયે, માત તાત જીવે વાટ,	
આપણું મંગલ એકઠા, તજે મન ઉચ્ચાટ	૩૯૦
અતુર અર્ધ વિમાનમાં, પ્રીતે પાર્શ્વ પાસ,	
જગતમાં જશ જીતીએ, પહોંચી ગિરિ કેનાસ	૩૯૧
મંદીર ગયો તે વૈશ્ય જન, મળ્યાં માત ને તાત	
કવિ કહે સક્ષેપમાં, વિત્યા સહસ્ર વર્ષ સાત.	૩૯૨
પાંચ દેવ તેને થયા, રિદ્ધ સિદ્ધ સૌંધુ રાજ,	
ધ્વજ બધાવી ધર્મની, કીધા સર્ગ કાજ	૩૯૩
અતઠા જે ધૃશ પ્રતાપથી, વડા વેદ વિમાન,	
ગિરિ કેસાએ પરવચો, હરતુ ધરતો ધ્યાન.	૩૯૪
ધિકાર સત ઉદ્યો, ન રહી એકે ન્યૂન,	
શૌનક પ્રત્યે સત કહે, પાળો ધર્મ તો પુણ્ય	૩૯૫
નર નારી નહે મળ્યા પ્રેમદાને તે પત્ય,	
પરિયાને પ્રભુવત કર્યો, જેણે પાળ્યાં સત્ય	૩૯૬
પ્રીતિ સત જે પાળશે, કારક કા રાય,	
વિમાન વૈકુંઠથી આવશે, કે કેસાસે જાય.	૩૯૭
એ રીતે આકિન પાળશે, એ રીતે ધાગે ધર્મ,	
એ રીતે સત સુહાવશે, છૂટશે સધર્મ કર્મ	૩૯૮
વિકુલ નથી કાઈ વેગળ, વેગળે નહિ કેનાસ,	
ધર્મ સત્ય આકિનથી, પરબલ તેની પાસ	૩૯૯
અચરજ દીર્ઘ અતિ ઘણું જગમાં થયો જયકાર,	
હેમા એ મહાદેવનો, મુક્તિને દાતાર	૪૦૦
પિતા પ્રત્યે પાસરે ધ્ય મહાત્મ્ય સાક્ષાત	
મર્કટ ને કુકુટ તણી, વિખાણુ કરી તવ વાત.	૪૦૧
રુદ્રાક્ષ ધરી નયાવળી, પ્રગટ્યુ તેનું પુણ્ય	૪૦૨

પશુ યોની તો પરહરી, ન રહી એકે ન્યૂન.	૪૦૨
મહંત કુકુટ એ જણા, દાવ પામ્યાને કાળ;	
તે તારો પ્રધાનનો, સુનહિસાગર બાળ.	૪૦૩
ધર્મ પુત્ર ધનવંત છે, તે તારો તન;	
પુર્વ ભવમાં માંકડો, મહા મનોહર મન.	૪૦૪
તારક પુત્ર પ્રધાનનો, તે કુકુટની કાવ;	
જાતિ સ્મરણ છે એકને, સુખ ગોવિન્દ ગાય.	૪૦૫
રુદ્ર રાક્ષ પ્રતાપથી, હેતે હરનો હાથ;	
પ્રત્યક્ષ દીકા છે પ્રભુ, આદ્ય દેવોનો નાથ.	૪૦૬
સોનાં રૂપા એ શું કરે, ધનને, જાણે ધૂળ;	
હિરા હાથ જે આવિયો, મુકે ન મોઢે મૂળ.	૪૦૭
વિરાજર ફેરી વારતા, પ્રીત્યા હર અપાર;	
કહોણ નોળ કહણ તણ, પામ્યા મનુષ્ય અવતાર.	૪૦૮
મહીપતિ ટુંજ સુત મરકટો, કુકુટ સુત પ્રધાન;	
અજાણ નથી એજાણ છે, મહાદેવ તણું બુદ્ધ માન.	૪૦૯
માયા ઉપર મન નથી, રાજ ઉપર નહિ રીજ;	
અર્થપતિ માંડી કલા, એ ઉપતિ જીજ.	૪૧૦
રાક્ષા ધરે રાજ ધર્મ, સહજ વાતમાં સ્વન;	
જાણ્યો મહિમા મુકે નહિ, રામ પ્રધાનનો પુત્ર.	૪૧૧
જીવતા સુખી જોખ છે, મુવા પાછળ મોક્ષ;	
શત જન્મનું જ્ઞાન છે, નર બને ચિદોપ.	૪૧૨
ટળા ઇ જમની જાતના, જન્મ મર્ણ્ય જોગજોગ;	
સોનાં રૂપા જાને ધરે, માળામાં દીકા મોક્ષ.	૪૧૩
સ્વર્ગે સહજ વાતે જશે, વહેશે એ વિમાન;	
ધિકાતેર શત ઉદ્ધરે, ધણું ઉપને માન.	૪૧૪
પારાચર તો પરવર્ષા, નારાયણ પર નોક;	
પ્રધાન સહિત રાજ તણો, લાગ્યો મન સંદેહ.	૪૧૫
રૂડો મહિમા રાક્ષનો, કળી ન શકે કાવ;	
સ્વવશ રાક્ષથી, હરિ ઉપર ચિત્ત હોય.	૪૧૬

ચોપાઈ.

રાક્ષ જે ધરે ઇ કંઠ, વહે વિમાન ચઢી વેપુઠ;	
રાક્ષ મસ્તક મૂઢી નાલ, નવાણુ નીર ગંગાજળ ધાપ.	૪૧૭
રાક્ષનું જે આપે દાન, વિરાજર તેને આપે માન;	

રુદ્રાક્ષ ધરી શિવ પૂજન કરે, ઇન્દ્રિયેર શત તેના ઉતરે.	૪૧૮
રુદ્રાક્ષ ધરી જ્યે જે જાપ, રજ ન લોપે તેને પાપ;	
રુદ્રાક્ષ ધરી મૃત સંખ્યા પડે, યમકિંકર તેને નહિ અડે.	૪૧૯
રુદ્રાક્ષ ધરે સૌ નર ને નાર, ઉંચ નીચ જે વર્ણ અદાર;	
વિધવા સ્ત્રી પણ ધરે વિશેષ, ન્યાય સાથ તણે છે નેક.	૪૨૦
મોહું મહાત્મ્ય શું જાણે મૂઠ, પાપી પાપ કરે છે પ્રોઠ;	
અભક્ષાં ભક્ષ જે ભુંડાં ભખે, આઘ પુરુષને શું ચોળખે.	૪૨૧
ગાંડા ઘેલા કથાતર ગણે, શિવ મહિમા તે ક્યાંથી શણે;	
દાતા માણસને જે દમે, શુણ તેને શિવના કયમ ગમે.	૪૨૨
સુણે શૃંગાર ને ગીતા તજે, ભુંડા તે કયમ શિવને ભજે;	
સાચા શિવ વિષ્ણુના ભક્ત, ઇશ્વર ઉપર તે આસક્ત.	૪૨૩
જેનાં પૂરણ હોયે પાપ, રુદ્રાક્ષ તણી અભક્તિ આપ;	
રુદ્રાક્ષ તણી ભારે છે બેદ, વર્ણન કરી શકે નહિ વેદ.	૪૨૪
રુદ્રાક્ષ તણે જે ધારે ધર્મ, તે બ્રાહ્મણ તે ભારે ધર્મ;	
રુદ્રાક્ષ તણી સદ્ભક્તિ સેવ, જાણે વિષ્ણુ કે મહાદેવ.	૪૨૫
જાણે વ્યાસ જાણે શુકદેવ, ધરી રુદ્રાક્ષ કરે નિત સેવ;	
મદ મતિ મૂરખ માનવી, જેની બુદ્ધિ દિસે દાનવી.	૪૨૬
તેને મન કયમ સાચું વસે, હરિ નિદા કરતો તે હસે;	
કહેશે રાખ ચોળે શું થાય, રુદ્રાક્ષ ધરે કયમ સ્વર્ગે જાય.	૪૨૭
મૂરખ એવું મનમાં ધરે, કર્મહિણ કયમ પૂજન કરે;	
જનક સરખા જાણે જોગિયા, બરમ રુદ્રાક્ષ ધરે જોગિયા.	૪૨૮
ધરે સદસ અઠવાસી ત્રાપિ, સદા સંતોષસુખમાને સુખી;	
મારું મારું કરતાં મરે, બરમ રુદ્રાક્ષ કયમ અંગે ધરે.	૪૨૯
જાણે નારદ તે મહિમાય, સામ ગાનમાં શુણ જાણે ગાય;	
માને શારદા જાણે શેષ, જેને શિવના છે ઉપદેશ.	૪૩૦
ચંડાળ એક ધાત્યોતો સૂળીએ, આબ્યોતો સૌની મૂળિયે;	
તે શૂળીથી ત્રુટી પડ્યો, ભાગ્યે મણકો અંગે અડ્યો.	૪૩૧
બીજે જન્મ અવતરિયો જૂપ, રુદ્રાક્ષ પ્રતાપે રૂઝું રૂપ;	
અવિદ્યા નહિ તેમાં કશી, શિવ ભક્તિ તેને મન વસી.	૪૩૨
શિવની પૂજા શિવનું ધ્યાન, શિવભક્તને દે જાણે માન;	
બરમ રુદ્રાક્ષ તે ધરતો અંગ, પૂજે લાખેણું શિવ લિંગ.	૪૩૩
અંતકાળે અર્થ તેના સર્વો, ઇન્દ્રિયેર સુદાં ઉદ્યો;	
પાંચમે ભવ શિવ પદ પામીએ, વેદના જન્મ મર્ણવામિયો.	૪૩૪

જેણે નહિ સુણી હોય કથા, તેને મન તો સઘળું વધા;	
પશુ પક્ષી માનવ કે દેવ, ઉદરે શિવની કરતાં સેવ.	૪૩૫
અડસઠ તીર્થ જો પૂર્વે કરે, તે પુણ્યે રદાક્ષ જ ધરે;	
અંમર રદાક્ષ ધરે સર્વથી, જૂત પ્રેતાદિક બધ ત્યાં નથી.	૪૩૬
અકાળ મૃત્યુ તેથી નહિ હોય, કુડ કષ્ટ વળગે નહિ દોય;	
અડે ન કામણુ દુઃખણુ અંગ, રદાક્ષ તણો જો દોયે સંગ.	૪૩૭
કોડ પુરાણુ કહે છે સૌ કથી, રદાક્ષ સમુદાય ઉત્તમ નથી;	
રાજ બધ ચાડી કે ચોર, પરદે નહિ જો શિર પર જોર.	૪૩૮

દોહરા.

મહિમા શ્રી મહારવનો, ન કહિયે કામો કામ;	
કુળદિણુને કહેવું નહિ, નિદક જેનું નામ.	૪૩૯
કહેવું ઉભયકુળ શુદ્ધને, જેનું નિર્મળ મન;	
સાવિકં વૃત્તિ જેહની, જોવા તેવા જન.	૪૪૦
હરિહરમાં અંતર નવ ગણે, વડો હોય વિવેક;	
ભક્ત જન તેને જાણવો, લક્ષ કરોડે એક.	૪૪૧
સૂત કહે શૌનક સુણો, વેદ વચન વ્યવહાર;	
એક જીવ્યાં શું કહું, શિવ ગુણ અપરમપાર.	૪૪૨
સેવક સાધુ સાંભળે, ગુણ જ્યાં શિવના ગ્રાપ;	
તેના પાપનો પોટલો, નિદક ઘેર લઈ જાય.	૪૪૩
આઘ નિર્જન એક છે, લક્ષ ક્ષત્રિયા નામ;	
જે નામે જે જન જપે, થાયે તેનાં કામ.	૪૪૪
સેખ લખાવી આપતાં, પુરાણુ તણો જે પાઠ;	
પીસ ડગલાં નહિ વેગળી, વૈકુંઠ ફેરી વાટ.	૪૪૫
શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, વેમનપુરમાં વાસ;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળલાસ.	૪૪૬
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહો, શિવશું રહો કરજોડ;	
શામળ કહે રાજ રહે રમાપતિ રણુજોડ.	૪૪૭

(ઈતિશ્રી પ્રહોત્તરખંડે) 'રદાક્ષ માહાત્મ્ય નિરૂપણુ' નામનો વિશોધ્યાય:

અધ્યાય ૨૧ મો.

ચોપાઈ.

શ્રી ગણપતિને નામુ શીરા, આરાધું ઉમાપતિ ઈશ;
સિદ્ધિ શુદ્ધિ નિર્મળ નારીઆ, સિધ વિધ તનયા ધર્મધારિણ.

સદ્ધ લાભ જ્ઞેવાની જાત, દ્વેષ કલ્યાણ જ્ઞેના જામાત્ર;	
પરબ્રહ્મ પિતા જગદંબા માત, સ્વામી કાર્તિક ભાવિક્રાન્ત.	૨
શ્રી શારદની કીર્તિ એવ, દુઃખ ભંજની દાતા દેવ;	
હંસવાહની મોટી માત, વેણુ પુસ્તક વેદ વિખ્યાત.	૩
નિર્મળ નામ નિરંજન રૂપ, બ્રમે ખોળતા ભારે ભૂપ;	
જેને ત્રુઠ્યાં શુભ સરસ્વતિ, તેને* દુઃખ રહે નહિ રતિ.	૪
તેત્રીશ કોટી તેને પ્રસન્ન, જેને શારદનાં દર્શન;	
જેદ દાળે યમ કેરા દડ, કયા કહું અહોતર ખંડ.	૫
સાંભળવા ધ્રુવે મોટા સિદ્ધ, નિમેષ માત્રમાં પામે નિધ;	
શ્રીજી જેહનાં વર્ણન સુણે, ભાવે અહ્યાદિક નીત ભણે.	૬
ગંગા મહાત્મ્યમાં ગુણુ છે ધણે, સદસ ધણે શિવપૂજન તણે;	
ખાવીસ અધ્યાય ખાવીસ આખ્યાન, વર્ણન વેદ કરે વ્યાખ્યાન.	૭
કોડે સુણી નહિ શિવની કથા, જહો જન્મ તેને તો દશ;	
સાંભળું તેણે જગ જીતીયો, આ પુરુષ તણી રીતીઓ.	૮
એક સમે ગંગાની તીર, ધ્યાન ધરે મોટા દહ ધીર;	
મનનાં માન સહુકો મોડિયા, કર સૂત આગળ જોડીયા.	૯
ગુણુ આ શિવકેરા ગાઓ, જન્મ સદ્ગ કરી લોહરિ લાહો;	
અમૃત રસ પિયો ને પાઓ, અમૃતકળ ખવરાવી ખાઓ.	૧૦
અક્ષરે અક્ષરે અમૃત ઝરે, સાંભળતાં સૌનાં મન ઠરે;	
નિર્મળ ક્ષેત્ર નિમિષારણ્ય નામ, સદસ અઠચાસીનો તે ઠામ.	૧૧
સૂત કહે સૌનક સાંભળો, મૂઝી છો પ્રપંચનો આંમળો;	
કહું પ્રથમ મનોહર કથા, રક્ષ પુરાણે જાણી જ્યથા	૧૨
છાનામાં છાનું ગુચમાં ગુણ, શિવ ઉમા સંવાદે મુઝ;	
નારાયણે લક્ષ્મીને કથુ, ત્યાથી પ્રગટ જગતમાં યથું	૧૩
નિરચી બોલ્યા આરે વેદ, માંહી મંત્ર એક ભારે બેદ;	
રુદ્રા માંહે પામ્યો રીઝ, પ્રથમ તેનું ગાયત્રી ખીજ.	૧૪
એક શામ ને એક જ રધુ, એ બે વેદ તો જાણો લધુ;	
યજુર્વેદ ત્રીજો જાણીયો, સમુદ્રવત વર્ણન વાણીયો.	૧૫
અયર્વેદ ચોથો ચાલકા, લક્ષ કોડ લક્ષણુ લાયકા;	
માંખણુ રૂપ તેમાંથી સાર, શિવ મહિમા છે અપરમપાર.	૧૬
તેનું દોહન જાણો દામ, રુદ્રાધ્યાય ધરાયું નામ;	
કથ યોડું ને કથ છે ધણું, વર્ણન કરે તમશુ તે તણુ.	૧૭

- કોડ પુરાણ હરિ હરનાં હોય, રદ્રાધ્યાય આગળ નહિ દોય; ૧૮
- રદ્ર જાપથી શિવજી ફળે, એકાદશ વાર ભણે તો વળે. ૧૯
- અગિયારસ લે મહારાજ હોય, મહિમા કળી રહે નહિ દોય; ૧૯
- એથી અધિક કરે જે કામ, અતિરુદ્ર તો તેનું નામ. ૧૯
- રાજાનું યજ્ઞનો રંગ, પવક ન આવે તે પાસંગ; ૨૦
- અશ્વમેધ આવે જે યજ્ઞ, રદ્ર જાપથી મારો મગ્ન. ૨૦
- કોડ યજ્ઞ ત્રિવિધના તંત્ર, સર્વે એ સંહિતાના મંત્ર; ૨૧
- સૌનું બીજ ગાયત્રી એક, ચારે વેદનો એક વિવેક. ૨૧
- વિષ્ણુવાગતણા ગુણ ગણે, તેઓ મંત્ર સંહિતાના ભણે; ૨૨
- જામાં હોમવા જવ તલ ધૂત, રદ્રાધ્યાય ભણવો ત્યાં તર્ત. ૨૨
- એ સધળો દ્વિજને અધિકાર, ત્રણેય વર્ણ મહિમન આધાર; ૨૩
- દશે રુદ્રનો કીર્ણ લોપ, કયાં ત્યાંહાં ફિરતારે કૃપ. ૨૩
- કોડવાર કહું શું કથી, રદ્રાધ્યાય સમુ કંઈ જગમાં નથી; ૨૪
- રદ્રાધ્યાય મહિમાની રિદ્ધ, જાણે તે તો મોટા સિદ્ધ. ૨૪
- તરણુતારણુ ત્રિસોઠજતણું, શું વખાણુ કરું તે તણું; ૨૫
- કોટિ પૂજન શિવનાં કથી, રદ્ર જાપ સમુ ઠા નથી. ૨૫
- રદ્ર જાપ જે આવે ભણે, તે અવતાર છે ઈશ્વર તણો; ૨૬
- રદ્રાધ્યાય કરે અભિષેક, લક્ષ પૂજન તે આગળ લેશ. ૨૬
- રદ્રાધ્યાય બાંધી જળ ધરે, પૂર્ણ ઇંદ્રોર પરિવાં તરે; ૨૭
- રદ્રાધ્યાય વડે આ વૃદ્ધ, રદ્રાધ્યાયથી શોભે સદ્ધ. ૨૭
- રદ્રાધ્યાય કરે સૌ ત્રપિ, જહા આઘ મુરેશ્વર સુખી; ૨૮
- રદ્રાધ્યાય પ્રતાપિ રૂપ, રદ્રાધ્યાય છે ભારે ભૂપ. ૨૮
- રદ્રાધ્યાય પ્રતાપિ ઈન્દ્ર, રદ્રાધ્યાય પ્રતાપિ ચંદ્ર; ૨૯
- રદ્રાધ્યાય પ્રતાપિ રવિ, રદ્રાધ્યાય પ્રતાપિ કવિ. ૨૯
- રદ્રાધ્યાય એ વાણી વેદ, જન્મે જન્મના ટાળે એદ; ૩૦
- જુવો ભાગ્ય તણી યજ્ઞ દશા, પ્રથમ વેદ વિષ્ણુગુપ્તવસ્થા. ૩૦
- વિશંભરે તો વર આવીયો, સદિ પાલણુ કરી યાપીયો; ૩૧
- વળતો વેદ વિરંચી ભણ્યો, ગુણુ સદિ રચનાનો ગણ્યો. ૩૧
- રદ્ર વિધાન રુદ્ર ગણુને હાય, સદિ સંહારણુ શોભું સાય; ૩૨
- કમો દશરથે યજ્ઞ જ કામ, રિધપતિ ઘેર પ્રમટયા રામ. ૩૨
- એવા આઘ અંતે ને આજ, રદ્ર જાપથી સરશે કાજ; ૩૩
- બીજું તત્ત્વ એથી શું કહે, વધિ ધૂત પથ મધ્યે રહે. ૩૩
- મમતીનો મળશે નહિ મેળ, રેત પીલ્યે નહિ પામે તેલ; ૩૪
- હડીલા જુડી હાકો હોડ, રુદ્ર વિધાનની ન મળે જોડ. ૩૪

આગિયા અરુણ ઉદય નહિ થાય, મિથ્યા ખોટું રસ્તે ધાય;	
ન પામે કોડી કાઞ જતન, કર્યાથી દેખે રાજ રતન.	૩૫
સ્ત્રાધ્યાય સકળ સુખ ધામ, ધર્માર્થ મોક્ષ પદ દેરું કામ;	
સ્ત્રાધ્યાયથી રીઝે ઈશ, સ્ત્રાધ્યાય ભણે જગદીશ.	૩૬
સ્ત્રાધ્યાય માર્કટેય મુનિ, ધુન્નપાની કરે નીત ધૂની;	
સહસ્રજીવ્યા ભણે છે શેષ, ધરા તણો એમ છે ઉપદેશ.	૩૭
આદ્ય અત છે સ્ત્રવિધાન, પહોંચાડે વૈકુઠ વિમાન;	
સ્ત્રાધ્યાયનું પરે પુણ્ય, વળતી શી તેને રહે નૃન્ય.	૩૮
સ્ત્રાધ્યાય ભણે નિશ દિશ, પ્રસન્ન રહે ઉમાપતિ ધર્મ;	
સ્ત્રાધ્યાયથી વિદ્યા જ્ઞે, મહિમા કો એનો નવ કળે.	૩૯
સ્ત્રાધ્યાયથી વાયક સિદ્ધ, સ્ત્રાધ્યાય એ સ્ત્રી રિદ્ધ;	
સ્ત્રાધ્યાયથી આયુષ્ય વધે, પુરાણ પડે પોકારી વદે.	૪૦
મૃત્યુંજય જપ તેનું નામ, જીવે વેદમાં ઠામો ઠામ;	
ઈક બાપડા મુઝખ મર્મ, શું જાણે શિવજીના ધર્મ.	૪૧
ભૂંડા ખોવા ભૂંડે ભાખે, તે મૃત્યુંજય શુ ઓળખે;	
ખરા નર્કની જેને ખપ, તે શું જાણે શિવના જપ.	૪૨
પાપી એર હજાહજ પિયે, તે ઉગરે નહિ મારગ કિયે;	
અદ્ય ભાગ્ય ને અદ્યજ જુદ, તે શું જાણે શિવને શુદ્ધ.	૪૩
જાણે નારદાદિક નર રૂપ, જાણે સિદ્ધ બ્રહ્માદિક જૂપ;	
જાણે બ્યાસ સનક શુકદેવ, જેને મન નંથી અહમેવ.	૪૪
જાણે નવમહ ત્રિષ્યુ વ્રત, કાળ મૃત્યુંજય જીતે તર્ત;	
સ્ત્ર જાણે મૃત્યુંજય લખો, રામાદિક રદ્યમાં રખો.	૪૫
શુક્રાર્યનો જશ જામિયો, સંજીવકે મૃત્યુંજય પામિયો;	
જાણે વરણ વાયુ કુબેર, સાચા જેના હોખે શેર.	૪૬
જાણે વસિષ્ઠ વાગ્મિક અગસ્ત, જાણે પારાશર પૌલસ્ત્ય;	
સ્ત્રાધ્યાય જપ જાણે જ્યથા, કરું આખ્યાન એ ઉપરકથા.	૪૭
મૃત્યુંજય મૃત સંજીવન હોય, એમાં સદેહ ન રાખો કોય,	
મૃત્યુ કાળના ભાગે તંત્ર, એવો એ મૃત્યુંજય મંત્ર.	૪૮

દોહરા.

શુભ રાગ સિદ્ધપુર તણો, સિદ્ધસધ સુખણ;	
વૈભવ ધેર વાસવ તણો, ભલપણ કેરો ભાણ.	૪૯
રાગ બેઠો રીઝમાં, બણી લક્ષ્મી ધર સૂત;	
પાસે બેઠો પાટવી, પ્રતાપવનો ધુત.	

સિદ્ધસંધ તો શર છે, ત્રિસ ધણો વળી તન;	
નિરખે હરખે નિત ધણું, મહીપતિ કરું મન.	૫૧
બત્રીસ લક્ષણ આગળો, કળા બોલોતેરી શુદ્ધ;	
ચોદ વિદ્યા ચોસક કળા, સોળ સંપૂર્ણ શુદ્ધ.	૫૨
સજે શણગાર બહુ શોભિતા, મસ્તક બાંધે મોળ;	
સામુદ્રિક છે શોભિતાં, દીર્ઘ બાહુ કપોળ.	૫૩
કર્ણ પર્વતે ચપળ ચક્ષુ, ચક્ષુવર્તીનાં ચેન;	
વરણ વાયુ કુખેરવત, ઇન્દ્ર અધિપતિ એન.	૫૪
ઇન્દ્ર ચંદ્રી અવનવો, પ્રતાપ પુરંદર પૂર;	
કાયા કામ ચક્રી અધિક, દાતા ભક્ત ને શર.	૫૫
ધ્યજ ચર્મ ને જગ ધર, સામુદ્રિક મેધાણ;	
પ્રતાપ પ્રણમન સારખો, અંશપતિ એધાણ.	૫૬
શરદ ચંદ જેવું વદન, નિર્મળ અંબુજ નેણ;	
દત પંકિત દાડમ કળી, વદને અમૃત વેણ.	૫૭
પિતા નિરખે નિત નહયી, હરખે હેત બહુ હોય;	
નથી દોઢો નથી સાંભળ્યો, કંઠર્પ સરખો ક્રોધ.	૫૮
ઠાલો ઘેલો દ્રાઢિધા, સુતનું દેખી શાણ;	
રાજ બીજ રણિયામણો, પંચ કરે પ્રમાણ.	૫૯
શુભ દિવસ સિરોમણિ, કાંઈક પર્વણી પુણ્ય;	
કોડે ઋષિ સૌ તેડ્યા, નિમેષ ન રાખી નૂન્ય.	૬૦
શંકર શ્રીધર વ્યવન ચિત્ત, ગર્ભ ગૌતમ ગંગેવ;	
અત્રિ અંગિરા ને અગસ્ત્ય; દીર્ઘ દેવાધિદેવ.	૬૧
વૈશંપાયન વાલ્મિકિ ઋષિ, માકેડેય મુનિ રાજ;	
જાળાલી જમદગ્નિજી, ગુરુ ભૂચ કરતા ઠાજ.	૬૨
પારાશર ભાં પરઠિયા, દુર્વાસા દિવ્ય રૂપ;	
અર્ધ પાદ પૂજા અતિ, ભક્તિ કરતો ભૂપ.	૬૩
સનક સનાતન સાત્વિકી, જનક જયદેવ જગદીશ;	
ધામ ધારક ને કચ્છ સિત, રાજ નામે શીરા.	૬૪
આસન બેસણુ અધિક પદ, અમૃત તણુ આહાર;	
કલ્પી દાડમ દ્રાઢિધા, સિતા પ્રજા સહકાર.	૬૫
વરુ આશુલ્ય વિધ વિધે, રતનમય દક્ષણાય;	
રુષિ નિરખે રાજ સુખી, આનંદ અંજ ન માય.	૬૬
જન્માપત્રિકા પુત્રની, મેલી ઋષિને ચર્ણ;	
સુખ દુઃખ હાણુ ને વૃદ્ધ ખોટ, ધર્મ કર્મ કહો કર્ણ.	૬૭

પુત્ર મિત્ર કલત્ર સુખ, વદો વિત્ર શુભ વેણુ;	
તમને જ્ઞાન ત્રિકાળનું, કહો જે કારણ કહેણુ.	૬૮
જેમાં શુદ્ધિ જેટલી, તેવું કહો તતખેવ;	
આ અવસર જાણું અમો, છો દેવાધિદેવ.	૬૯
આયુર્દા છે કેટલો, કેટલી પરણુશે નાર;	
મારા સમ સાચુ કહો, વાણી જે વહેવાર.	૭૦
ન્યોતિષ જગદિશવત ગણું, અંતર નહિ લગાર;	
પૂર્વ જવ જાણો તમો, સધળા સાર અસાર.	૭૧
સિદ્ધાદ વિધાતાએ લખ્યું, કળી શકે નહિ કાય;	
જણાવશે જન્મોત્તરી, હોનારત તે હોય.	૭૨
વેદ પુરપ જે વિશ્વ પત્ય, ન્યોતિષ તેનાં નેણુ;	
બીજી વિદ્યા બાપડી, જ્યમ દીપક છે રેણુ.	૭૩
નવ ગ્રહ નિરખ્યા શુણુનિધિ, દસા ભેદ દિન નિશ;	
મેલી જન્મોત્તરી મેદની, વળતી ધૂણાબુંધ સીરા.	૭૪
મહાદશા અંતર દશા, રિષ્ટ પતાકા જોઈ;	
સર્વે નીચું નિહાળિયુ, બોલી ન શક્યુ કોઈ.	૭૫
મુકયો નિસાસો મુનિવરે, અધિક મુકયો મન આપ;	
ગદ ગદ કઠ ગળી ગયા, સમજો સુતનો બાપ.	૭૬
કષ્ટક કૌતુક કારણુ, હોશ કરતે હાણુ;	
પડિતને સૌ પરણુઆ, પુરપતિ જોઆ પાણુ.	૭૭
જે છે તે સાચું કહો, કિરતારે લખ્યું કર્મ;	
હોનાર હશે તે તો હશે, જ્ઞાને રાખે! શર્મ.	૭૮
મહાતુભાવ મોટા તમો, કહો અક્ષર એ આંક;	
છટ્ટીએ લખ્યુ કાલમાં, વિત્ર તણો શો વાંક.	૭૯
સુખ કરમાણું મુનિ તણું, સમજ્યો શાણો રાખ;	
કાંઈક કદ છે કુવરને, ધણનો જાણે ધાય.	૮૦
મહારાજ સાચુ કહો મુને, વિદ્ય તણું જે વત;	
લખ્યા લેખ ધૂટે નહિ, ન્યાણ તે તો તર્ત.	૮૧
અપિ કહે રાજ સુણો, ગ્રહ મોટા ગભીર;	
સુખ દુઃખ સર્વે ગ્રહ થકી, શોભિત સર્વ શરીર.	૮૨
ગ્રહથી આયુષ્ય બોગવે, ગ્રહથી ધારે ધર્મ;	
ગ્રહથી પુત્ર પરિવાર છે, ગ્રહ બધાણું કર્મ.	૮૩
જન્મ મર્ણુ ને પરણુની, બધાણી જે રીત;	
ટાળ્યું કોનું નવ ટળે, પ્રમાણુ કરે સડે પ્રીત.	૮૪

- પાપ પુણ્ય પવિત્રતા, ખરી ખોટી જે ખ્યાત;
 / મદ દોષ દાખ્યો નવ દળે, જ્યમ પટકુળે ભાત. ૮૫
- ચોદ લોક સુધી ચોગણું, મહતું સધળે જોર;
 હદાપણ દાનું નવ રહ્યું, દોષ પવિત્ર કે ચોર. ૮૬
- મદ જોગથી રાજ રિધ, મદ જોગથી ભીખ;
 જોગ જોગ તે મદ યજી, મદ સિદ્ધાર્થ શીખ. ૮૭
- / સેખ સખ્યો લવાટમાં, દાર દોડ કે છત;
 તે તો દાખ્યું નવ દળે, પ્રભાણ કરે સૌ ખીન. ૮૮
- વેદ પુગણ પદ સાત્ર છે, શુનિ સ્મૃતિના સાર;
 સર્વે અમ એ વેદના, નિર્ણય એ નિરધાર. ૮૯
- મરીપ કહે સૌ મુનિવરો, ઉત્તાવળા કહે આંક;
 કહે ધીરજ રહેતી નથી, કર્મ તણે તો વાંક. ૯૦
- પારાશર કહે પૃથ્વીમા, તન દાઝે તુજ તર્ત;
 સુત તારો દિન સતમે, નિધે પામે અત. ૯૧
- રાખ્યો કોનો નવ રહે, કિરતાર મળે જો કોડ;
 માથે મૃત્યુ સર્વને, ખરી લખાણી ખોડ. ૯૨
- દેવ દાનવી રાય રક, ચતુર વિચારો આલ;
 સર્વે કાળની આંચમાં, કાઈ આજ કાઈ કાલ. ૯૩
- ચલેણું ચારે ખાણું, અજગો ન રહે જીક;
 કેટલું ખોળે ધાવિયું, કો મુખમાં કો મૂક. ૯૪
- ખેડી દગવા બાળકી, હવાવે કર ને કોડ;
 ચોડે ચોડે ચારતાં, સર્વે યાચે લોટ. ૯૫
- નીસરે કો દરણા યજી, પાંચ મળે દણ પાંચ;
 / કાળ કોને મૂકે નહિ, ઉમરે નહિ કો આંચ. ૯૬
- ધન્દ્ર ધણા રવિ ચંદ્રમાં, સત્ય સુધી એ શીખ,
 સમ પાતાળ સહિત સૌ, માથે કાળની બીક. ૯૭
- ડો મેરુ અચળા ચળે, અચળા સળકે રોપ;
 કે ગંગા ધિલટિ વહે, લખ્યું ન બૂલે લેશ. ૯૮
- જે અક્ષર જીતણા, જેવો કર્મનો લેખ;
 જાય સઉ જવા કારણે, કોઈ મીન કોઈ મેષ. ૯૯
- પૃથ્વીપતિ પૃથ્વીપર પડ્યો, પાખ્યો મુર્ખ મર્મ;
 ચેતન આસ કે ચેતના, રિચિત્ત ચરીરનો ધર્મ. ૧૦૦
- હાલક હલક બહુ થયું, હિત જણ હાહાકાર;
 સર્જન ચોક સાગર પડ્યાં, અતિ દુઃખ અપરમપાર. ૧૦૧

કલ્પાંત ક્ષેત્રે ને કરગરે, હૈહુ દલે જે હાથ;	
રાય રાણી પ્રધાન પુર, શોક ધરે સૌ સાથ.	૧૦૨
પુત્ર વિજેગ ક્યમ સહી શકું, કર્મ તણે જે ક્ષેત્ર;	
અન્ય ઉપાય એકે નથી, સજ્જન પીછાએ એર.	૧૦૩
વચન ન જાયે વિપ્રનું, નિશ્ચય થાશે નેટ;	
પહેલો પિંડ આપણ તજે, પાળી મારી પેટ.	૧૦૪
આમાં દુઃખ ધડી એકનું, જીવ જરૂરી જાય;	
મૌઢ વિજેગ એ પુત્રનો, સાચે નહિ સહેવાય.	૧૦૫
પુત્રવડે પરિવાર સુખ, પુત્રથી પુણ્ય પ્રસંશ;	
પુત્ર મરે તવ શું રહે, વટે માહરો વંશ.	૧૦૬
વિશ્વ કહે સૌ વાંઝિયો, દારજી મોહું દુઃખ;	
શુકન કાઠ વાંછે નહિ, માનવી ન જીવે મુખ.	૧૦૭
વંઝ્યાથી વિપરીત કિયું, વંઝ્યાથી કુણુ જાળ;	
કાઠ રહે નહિ સારવા, મર્ચુ પામે જો જાળ.	૧૦૮
મહેણાં દે આ લોકમાં, પર્યેકે યમદંડ;	
ખીજો દા મૂકે નહિ, પુત્ર વિના કર પિંડ.	૧૦૯
નિર્મુખ સૌ પિત્રિ રહે, જો પડશે એ પુત્ર;	
લક્ષ્મી લહેર લીલા જશે, રોળાશે ધર સૂત.	૧૧૦
જોર થકે જીવે નહિ, નહિ સિપારસ સઘ;	
લાંચ લેનાર નહિ એહમાં, હાણુ દુઃખ એ દઘ.	૧૧૧
મૃત વિના શી સાહેબી, મૃત વિના શી સિદ્ધ;	
મૃત વિના તે સુખ કિયું, વંશ વિના શી વિધ.	૧૧૨
ચક્રા ઢાળ ઉતરે બહુ, કુવર ન આવે ઘેર;	
પનોતો કાઠ કહે નહિ, પુણ્ય તણી શી પેર.	૧૧૩
દેવ પિત્રિ ને મનુષ્ય રણ, ત્રણેય માથે હોય;	
પુત્ર વિના કુંજુ છોડવે, સર્ગાં સંબંધી કાવ.	૧૧૪
કુટુંબ હોય કોડાં ગમે, લક્ષ્મી વાંલા લોક;	
મૃત વિના સમતો નથી, માત પિતાનો શોક.	૧૧૫
પાળક પુત્ર પરાક્રમી, ખીજા ભાતના જાળ;	
પુત્ર મુવે ક્યમ પરહરે, માથા ફેરી ગાળ.	૧૧૬
પ્રસવ નહિ તે વાંઝણી, મટે અવન અવરે જાળ;	
પ્રસન્ના કેડે મૃત મરે, તે પણ આળપંપાળ.	૧૧૭
પિતા મુવે જે પિંડ ધરે, કરે આદ્ય અમૃત;	
મૃત સંવત્સરી સાચવે, બાકી સરવે ધૂળ.	૧૧૮

અપુત્રવંત અભાગીયો, અપુત્રવંત અટોળ;	
પિત્રાર્થ પુઠે બોલશે, તે ક્યમ સહેશું બોલ.	૧૧૯
મળ દુઃખે ત્રપિ તણા, તનમાં પ્રગટથો તાપ;	
એને ઘેર ક્યાં આનિયા, પરડું ઓઢું પાપ.	૧૨૦
એણે પ્રમ ક્યાં પૂછિયો, સો એક જામનિ સમ;	
આત્મહત્યા કરી મરે, કરશું તેનું ક્યમ.	૧૨૧
વિચાર ક્યો ત્રપિયો મળી, ચિત્તમાં ધરીચિતાવ;	
કરવું ઘટે તે કીજીએ, શિર એસે હત્યાવ.	૧૨૨
હાથી ઘોડા માલ ધન, જર રૂપી જે જોર;	
પુત્ર વિના સહિ પારકું, ધણું અંધારું ધોર.	૧૨૩
પુત્ર વિના પાપી પિતા, પિત્રી નિર્મુખ જાય;	
પુત્ર વિના પુણ્ય શું કરે, ધણના મોટા વાપ.	૧૨૪
ધિકાર અવતાર અપુત્રનો, લક્ષ્મી કહે ક્યમ લોક;	
પુત્ર વિના જે પ્રાણિયો, જીવત હોયે ક્રોધ.	૧૨૫
મિતા રચાવું કાષ્ટવત, દહન કરું મુજ દેહ;	
પુત્ર વિના જીવું નહિ, નિશ્ચય મરતાં નેહ.	૧૨૬
રાણી કહે સુણ રાવજી, જળ મૂકું તમ હાથ;	
પુત્ર વિયોગે પિડ તણું, અમો તમારી સાથ.	૧૨૭
પ્રધાન કહે સુણ પુરપતિ, અતિદુઃખ દિલ અપાર;	
તમો મરો જીવું અમો, વિમળ નહિ બ્યવહાર.	૧૨૮
ડમડોળ ચણું તે દેશમાં, અધિકા ઉલ્લસાપાત;	
પ્રાણ તજવા તત્પર થયાં, પ્રધાન માત ને તાત.	૧૨૯
વિમાસે વિપ્રો સહિ, ક્યમ જઈએ નિજ ઘેર;	
રામ રહે ક્યમ જીવતો, શી કરવી એ પેર.	૧૩૦
અમ જમુ છું એહનું, લીધાં દક્ષણા દાન;	
એને મરવા દીજીએ, એ વાતે અપમાન.	૧૩૧
શાસ્ત્ર સમગ્રજ્ઞાં સહસ્રધા, ગીતાવત બહુ જ્ઞાન;	
પ્રતિત તોય પડે નહિ, કાંય સુણે નહિ જ્ઞાન.	૧૩૨
પંચમહાભૂતનાં પુતળાં, કાળી કાયા રૂડ;	
જળ પરપોટા જાત જામ, માને સાચી મૂઢ.	૧૩૩
જગમાં કો જીવે નથી, જે જાણું તે જાણ;	
રાખ્યું કોનું નવ રહે, કો રૂક કો રાજ.	૧૩૪
કાયા માટી કારગી, ચમોં વિટવું વિત;	
બહુ નસોએ બાંધિયું, વધુ માંહે શું વિત.	૧૩૫

દાણો પાણી અવતરે, લેહેણે દેણે વ્યય;	
• સુખ દુઃખ ભાવે ભોગવે, કાળ સરવને ખાધ.	૧૩૬
પેચે જો પાતાળમાં, બેસે મેઠુ મોટ,	
નાઠે કો ધૂટે નહિ, કાળ તણી ચિત્ત ચોટ.	૧૩૭
મમત કરે તે મરખા, રાખ્યું કો ન રહત;	
સર્વે કાળની ચાંચમાં, વારા ફેર વહત.	૧૩૮
કો ઔશી કો નેવું સો, કો પચાણુ પૂર;	
ન થયો મોતને વાયદો, જનું એહ જરૂર.	૧૩૯
માત તાત કાપે નથી, નહિ પુત્ર પરિવાર;	
વારા ફરતી અવતરે, કુવે ઘડ* અપાર.	૧૪૦
મંદોડો એક તે સમે, માવતો તો મંદ;	
પારાશરે પરખાવિયો, એકવીસવાર થયો ઇન્દ.	૧૪૧
દેવ દેવ થઈ ખડે, દેવ થાય કઈ દેવ;	
કીડી થાએ કુજરી, કુજર કીડી સેવ.	૧૪૨
વૃક્ષ ઉગે વસુધા પરે, કો દિન વાસવ થાય;	
• ઘટમાળ પૂરે કુવા તણી, એક ભરે એક ઇવવાય.	૧૪૩
શિયાળ સિંહ થઈ અવતરે, સિંહ થાય શિયાળ,	
• એમ જ ફરતી હાંપડી, જીતે નહિ કો કાળ.	૧૪૪
એક મેસે એક ઉપડે, ખસ માકડીના ખેવ,	
જીવ ક્યારે મરતો નથી, મૃત્યુ તણો શો મેળ	૧૪૫
મરે તે મોટો જાણીએ, ધરે જો ન અવતાર;	
ભટકે સહિ ભૂમિ પરે, સકળ સૃષ્ટિ સસાર.	૧૪૬
સહિ ઋષિએ સભજાનિયાં, પુરાણ શાસ્ત્ર શુભ પેર;	
માયા જાગ મહીપત્ય પડ્યો, તે ક્યમ ઉતરે ઝેર.	૧૪૭
મહારાજ મુનેશ્વર જોધણા, અગમ નિગમ શુભગાન;	
અર્લેક ઊગરે માહંગે, માયુ છુ એ માન.	૧૪૮
શાસ્ત્ર પુરાણ શોધી જીવો, ક્યમ ચૂકે એ કાળ;	
જીવે જરૂર ક્યમ માહંગે, લાડકવાયો જાળ.	૧૪૯
તપોબળ છે તમ કને, જાણો સઘળા જન;	
કરો મૃત્યુને વેગળુ, માણો એવો મંત્ર	૧૫૦
મળ્યા એકઠા મુનિવર સહિ, વપુએ કયો વિચાર;	
જીવે સુત ક્યમ એહનો, નિશ્ચય કરો નિર્ધાર.	૧૫૧

૬-ઘટમાળ. કુવા ઉપર પાણી કઢવાના જે માગીના ઘડા, તેને એક જીન સાથે
 ૧ ગોળ હાર કરવામાં આવે છે તે

સનકાદિક કહે ચક્રિત વડી, અવન કહે મોટા ચંદ્ર;	
ધરણી મોટી ધર્મે કશું, અંગિરા કહે ઈન્દ્ર.	૧૫૨
વસિષ્ઠ કહે વિષ્ણુ વડા, ગાગિવ કહે ગંગ;	
નરસિંહ કહે મોટી નર્મદા, રાખી ચક્રશે રંગ.	૧૫૩
વાલ્મીક કહે મોટા વસુ, દ્યૌર્ધક કહે કુબેર;	
શેષ મોટા શુકદેવ કહે, જોહ ઘેર અમત મેર.	૧૫૪
નારદ કહે નરદાર વડા, અત્રિ કહે ના યદ;	
મોદીય ચંડી કહે, ભૂપ ન ચાએ ભમ.	૧૫૫
કસ્યપ કહે મોટા કૃષ્ણજી, બગદાસ્ય કહે બગદેવ;	
કૃપાચાર્ય કાર્તિક કહે, સહિ સહિની કહે સેવ.	૧૫૬
જેને જોહ ઉપાસના, વિશ્વાસ તણો વિવેક;	
મન કોનું માન્યુ નહિ, આઘ પુરુષ છે એક.	૧૫૭
બ્યાસ કહે વિપ્રો મુણો, ચમાતું સૌનો શોક;	
એ સૌ ડાળાં પાંખડાં, કાંઈ મારે કાંઈ.	૧૫૮
પોતે મરે ને અવતરે, કરશે તે શું કામ;	
જનમ મરણુ જેને નહિ, સંભારે આ કામ.	૧૫૯
જેને માત પિતા કાણ, જેને બાળક બાળ;	
જેને માથે કાળ છે, તે કષમ છોતે કાળ.	૧૬૦
કાળનો કાળ તો એક છે, જેને જન્મ નહિ મરણ;	
માત પિતા જેને નહિ, સુતને નાંખ તે શરણ.	૧૬૧
આઘ અંત જેને નહિ, મારું તારું નવ હોય;	
આઘ પુરુષ તો એક છે, કળી રહિ નહિ કોય.	૧૬૨
મરણુ છતી કો નવ શકે, વિખાણુ કરે તે અર્થ;	
તેત્રીસ કોડ છે દેવતા, શિવથી સરશે અર્થ.	૧૬૩
એહ કાળની આંચમાં, આવ્યા બહા કોડ;	
આવ્યા ઈન્દ્ર અનેકધા, ઈશ તણી નહિ જોડ	૧૬૪
કાળને વશ સૌ કલ્પવા, અધા ઉર્ધ આકાશ;	
જળ યજ વનરપતિ સૌ, સહિ કાળની આંધ.	૧૬૫
એકવીસ કોડ બહાંડ લગ, સૌ કાળની આંચ;	
કાળ કરે છે કાળિયો, અધિકી મારે આંચ.	૧૬૬
પાતાબે પગ પરકિયા, સત્ય સોકમાં શીશ;	
કાળ તણો એ કાળ છે, આઘ નિરંજન ઈશ.	૧૬૭
કાળ તણો એ કાળ છે, સુરિનર મુનિવર સેવ;	
જન્મ મરણુ જેને નહિ, મૃત્યુજય મહાદેવ.	૧૬૮

જરૂરી જીવાડી શકે, મૃત્યુજ્ય મહારાજ;	
રૂઢિધાન રાગ જીવે, અર્લક કાજે આજ.	૧૬૯
જશે કાળ જખ મારતો, મુઠાં જીવતાં થાય;	
એ સમાન બીજો નથી, અર્લક તરણ ઉપાય.	૧૭૦
હઠ તજી હિમત ધરો, વરો વિગ્ર હજાર;	
કરો યાપના કુંભની, ત્રિધિવત્ત કહુ બહુ વાર.	૧૭૧
મૃત્યુજ્ય મૃત્યુ જીતશે, વાર નહિ ધડી એક;	
રૂઢાધ્યાય રીઝી કરો, વિશભર તણા વિવેક.	૧૭૨
છયે શાસ્ત્રમા છાપ છે, મૃત્યુજ્ય મોટે મન;	
રૂઢાધ્યાય રાગ વડો, અવર ન ધારો અન્ય.	૧૭૩
બીજા દેવ સૌ બાપડા, માથે જેને મોત;	
ભયા તે સર્વે જરો, ગોફણુ ગોળા સોત.	૧૭૪
મૃત્યુજ્ય મન્ન મહાદેવનો, તેહ જપાવો તર્ત;	
આપુ વધશે એ થકી, જખ મારે છે મૃત્ય.	૧૭૫
શુક્રાર્ય સામે કરો, આણી મનમાં રીઝ;	
મૃત્યુજ્ય ત્યાં મર્ણુ શુ, ઝાઝુ જીવન બીજ.	૧૭૬
રાગ ઉઠ્યો રીઝમાં, શમ્યો સર્વનો શોક;	
દગલા બહુ ધન ધાન્યના, તેજા લક્ષ્મી લોક.	૧૭૭
સો કહેતામાં સહસ્રધા, એક કહેતાં એકવીસ;	
રૂઢ વિધાન ઋષિ કરો, જેથી રીઝે ધર્મ.	૧૭૮
વસિષ્ઠ આઘ વિગ્રો વસ્મા, ગૌતમ ગુણ ગંભીર;	
જાપાલી જમદગ્નિ છે, ધર્મ ધુરધર ધીર.	૧૭૯
માઠેડેશ્વર મુનિવરા, પારાશર પરબ્રહ્મ;	
ચંદ્ર ચવન ને ગુરુ ભૃગુ, ધ્યાની મોટા ધર્મ.	૧૮૦
અન્ન વસ્ત્ર દક્ષિણા અધિક, કકણુ કુંડળ હેમ;	
ધન સવચ્છી ધણુ ધણા, પુણ્ય પદારથ પ્રેમ.	૧૮૧
પૂજન ચલચું પ્રીતથી, મૃત્યુજ્ય રૂઢ વિધાન;	
બાળક મુવાની બીક છે, ગાય ગોવિંદ ગુણ ગાન.	૧૮૨
ઉવટ અતિ આનંદ ભેર, સોબ્યા દિન જ્યાં સાત;	
ભાવિક કુણુ ભાગી શકે, વિપરીત ચર્ષ ગર્ષ વાત.	૧૮૩
ગ્રહ દોષ કયમ ટાળ્યો ટળે, લલાટ લખાણો લેખ;	
કિરતાર કયમ છૂટો પડે, નારાયણુ ઘેર નેક.	૧૮૪
સાતમે દિન સધ્યા સમે, નૃપસુત નદીએ નાલ;	
અકસ્માત ધરણી પડ્યો, મૂર્છાગત તે થાય.	૧૮૫

આસ નહિ ચેતન નહિ, વદને ન વદે વેણુ;	
તન સર્વે તુટી ગયું, નમી ગયાં બે નેણુ.	૧૮૬
હાહાકાર સધળે હવો, પુરણ દુઃખની પેર;	
સુખપાળે સુવારીને, ગુણવંત આપ્યો ઘેર.	૧૮૭
ખીંટ હતી બદ્ધ દેશને, મરશે રાખેના બાળ;	
ઋષિ મિત્રાણ શુ કરે, કોને ન મૂકે કાળ.	૧૮૮
પડિત જપ માળા જપે, ફળેત થરો તે ફેક;	
પુઠ્ઠ બોલે પુર સઉ, લાડકવાયા લોક	૧૮૯
વિપ્ર સૌ વિરમય થયા, લોય પશ્યા બે હાથ;	
બાર રાખ્યો આઠણુ તણે, ચૌદ લોકનો નાથ.	૧૯૦
મૃત્યુજ્યને કુણુ માનશે, કરે કુણુ રૂઢ વિધાન;	
વિપ્ર વચન જૂઠું પડે, ઉતરે રઢનું માન.	૧૯૧
પૃથ્વી બદ્ધ પ્રલય થશે, ડોલશે દશ દિગ્ગામ;	
શેષ નાગ તો સળકશે, જો મરશે એ બાળ.	૧૯૨
એનું આપણુ અજ જમ્યા, ધાર્યું એનું ધન;	
લડ કહેવાશું લોભિયા, એમ કહે મુનિ જન.	૧૯૩
વેદ વચન વહેરો નહિ, મૃત્યુજય તજે માન;	
રૂઢ જાપ ગેળાપ કષમ, દેહેવટ ન જાયે ઘન.	૧૯૪
લોકે જાણું લક્ષવસા, માળાપ કહે પામ્યો મૃત્ય;	
કપાંત કરી સાં કળકળ્યાં, તે વેળાએ તર્ત.	૧૯૫
આણુ પ્રયાણુ વેળા થઈ, ઋષિ કરે સિવ સેવ;	
ઉમારો મહારુદ્ર, મોટા છો મહાદેવ.	૧૯૬
મુનિ કહે મહીપતિ મુણે, ધારણુ રાખો ધીર;	
તુજ મરતે સર્વે મરે, સોંપ્યાં સઘ શરીર.	૧૯૭
નિરંજનને નહિ નિંદરો, અમને છે વિશ્વાસ;	
બહાદુર યર્ષ બેસો તમે, પરચલ કેરી પાસ.	૧૯૮
સાંભળો શ્રુતિઓ વેદની, રૂઢ વિધાનની રીત;	
મૃત્યુજય મહિમા સાંભળો, પ્રભુશું રાખી પ્રીત.	૧૯૯
કુટી રોઈ છત્ર ઠાડશે, નર નહિ જીવે નેક;	
કરું હેણ તે ટીજીએ, વહાણુ માહે વિવેક.	૨૦૦
પુત્ર પોદડો પારણે, કયો દીપક દશ વીસ;	
કદવાંત કાઢી નાંખિયુ, આરાધ્યા પડે ઈશ.	૨૦૧
રૂઢ જાપ ઋષિ કરે, મૃત્યુજય જાપ મુન્ય;	
સદસ પાક સહિતા તણા, ધારવા માડી ધુન.	૨૦૨

પ્રસન્ન કર્યાં પરબ્રહ્મને, ભક્તી સાંભળી ભાખ્ય;	
એકતાણું તો શું ગળું, જીવે જન દશ લાખ.	૨૦૩
વિશ્વાસ વિના શિવ ના ફળે, વિશ્વાસ વિના સૌ શૂન્ય;	
વિશ્વાસ વિના શિવ વેગળા, પ્રલય થાય છે પુણ્ય.	૨૦૪
આકિન ખરું જો આપમાં, હોય જો દદ વિશ્વાસ;	
વિરાંભર નથી વેગળા, પગલે પગલે પાસ.	૨૦૫
વિશ્વાસ વિના જળ્ય કાટિધા, મનમાં નહિ જો મુદ્ધ;	
અદ્વેષ જશે અનેકધા, જ્યમ વાયે શુદ્ધિ શુંદ.	૨૦૬
તજ્યો સુધન્વા તેજમાં, વિશ્વાસ હતો જો વર્ત;	
દુનિયાં આધી દેખતાં, શિતળતા થઈ તર્ત.	૨૦૭
વિશ્વાસ પાડવ પાંચને, નારાયણ રાખ્યું નીર;	
પ્રભુએ પુર્યાં પ્રીતથી, પાંચાળીનાં ચીર.	૨૦૮
ખરું પોતાનું મન નથી, ખરો નથી વિશ્વાસ;	
તેને મંત્ર યાનો ફળે, નિત્યે રહે નિરાશ.	૨૦૯
દદ વિશ્વાસ ત્રાપિને રહે, મૃત્યુંજય જેનું નામ;	
કાટિ બ્રહ્માંડ ભાજે ધડે, કરશે એનું કામ.	૨૧૦
સરજે સૃષ્ટિ પલકમાં, અપરંપાર અપાર;	
તે તે જુઠો ક્યમ પડે, દહાવે જે કિરતાર.	૨૧૧
મંત્ર જૂઠા નહિ વેદના, વડો સાચો છે વેદ;	
વિશ્વાસ રાખે સૌ મુનિવરા, બાંત ગણે નહિ ભેદ.	૨૧૨
પ્રણામ્યા ભવ પ્રાનરક્ષણમાં, રદ્ધ કળશનાં નીર;	
અભિષેક કર્યો શિવ મંત્રથી, શુદ્ધ થયું સરીર.	૨૧૩
મૃત્યુંજય મંત્રથી છાંટણું, ત્રોવિધ કીધાં તર્ત;	
અંધકાર નાસે જ્યમ અસણથી, મોડી નાંખ્યું મત.	૨૧૪
છત્રપતિ મંત્રનાં છાંટણું, પુરણ કીધાં પૂઠ;	
આશીર્વાદ અધિકા થકી, આગસ મોડી ઊઠ.	૨૧૫
નિદ્રા આવી'તી નર કહે, ઉઠ્યો મોડી અંગ;	
આશા પુરી હૃદયે, ધરમાં આવી ગંગ.	૨૧૬
પુણ્યથી પાપ ડરે ધણું, ડરે સાચથી જૂઠ;	
મૃત્યુંજયથી મૃત્યુ ડરે, પલક ન પરડે પૂઠ.	૨૧૭
નાસે હસ્તી સિદ્ધથી, બ્યાઘથી નાસે હરણ;	
ગરુડથી નાસે ઘિરગ જ્યમ, મૃત્યુંજયથી મરણ.	૨૧૮
અન્યાય નામે ન્યાયથી, ધર્મ થકી કુકર્મ;	
મૃત્યુંજયથી મૃત્યુ તમ, સલાહિનથી શર્મ.	૨૧૯

જીભને ચીકટ નવ અડે, અધર્મીને ઉપદેશ;	
હરિહર સ્વામી વેગળા, ન્યાહાં પાપ પ્રવેશ.	૨૨૦
કાગળ ડરે ન્યમ નીરથી, કુડથી ડરે કૃષ્ણ;	
મૃત્યુજયથી મૃત્યુ ડરે, પંડિત પૂરે પ્રશ્ન.	૨૨૧
રાયથી રક બીએ ધણું, તડકથી નામે દાઢ;	
મૃત્યુજયથી મૃત્યુ ડરે, વહારથી નામે ધાડ.	૨૨૨
લોભીને લાજ અડે નહિ, દાતાશું ન રહે દામ;	
મૃત્યુજય પાસે મૃત્યુ કરું, રજો ગુણ શું નહિ રામ.	૨૨૩
દુખ સુખનાં ડુંકુવાં, રાખે જ્યોત કે ભોગ;	
મૃત્યુજય મૂકાવશે, સૌરવ ટળશે રોગ.	૨૨૪
ઘેર ઘેર સદ્વિદ્યા નથી, ઘેર ઘેર નહિ સતોષ;	
મૃત્યુજય ત્યારે ફળે, જો થઈએ નિર્દોષ.	૨૨૫
માથે મર્ણુ સઉને લખ્યું, સઉને માથે કાળ;	
સાચા દિલ વિલુ શિવ કયાં, સર્વે આળપપાળ.	૨૨૬
અમરીધને એકાદથી, બીજો રુખમાંગદરાય,	
મત વિશ્વ બાધુ કરે, જગમાં એક જથ્થાવ.	૨૨૭
સર્વે ભાગવત સાબળે, વમે કરી વિવેક;	
શુભ ઠલો શુકદેવજી, ઉધરોં પરીક્ષત એક.	૨૨૮
પાંચો જયદેવ પદ્માવતી, લીધો લાખણુ લાહો;	
આટપદી આખો દિવસ, ધણી બીજા ગુણુગાઓ.	૨૨૯
હરિશ્ચંદ્ર સત્યે તથા, આપ ઉદયોં એક;	
બીજા મેયેક સાંભળ્યા, જેના શુદ્ધ વિવેક.	૨૩૦
ન્યમ ત્યમ જીતાતુ નથી, મૃત્યુ કાળની આંચ;	
ન્યમ ત્યમ ટાળું નવટળે, પ્રમાણુ કરે એમ પાંચ.	૨૩૧
સદ્ ગુરુ તો શોધે મળે, ન્યાવટ શાવટ નેક;	
શિવ ભક્ત શોધે મળે, લક્ષ હજારે એક.	૨૩૨
સ્વર્ગ મુધી સાચુ નથી, કાળ ન જીતે કોય;	
સત જીગે સત્ય લોકમાં, હરિજન એવા હોય	૨૩૩
લાલચને વરા લોભિયા, સત પાપી કુણુ સિદ્ધ;	
કષમ જીતે તે કાળને, રૂકને ક્યાથી રિદ્ધ.	૨૩૪
અઠવાસી સદસ્ય યર્ષ એકઠા, શિવ પૂજે છે તર્ક;	
બીજે ટાળ્યુ નવ ટળે, મુનિવર ચોડે અત.	૨૩૫
નણુ ગુપ્તિ તાંદુલ યજ્ઞી, કર્યું સુદામા કામ;	
બીજા દાતા આપે બહુ, લક્ષ કરોડાં દામ.	૨૩૬

ઘેર ઘેર ઈશ્વર આપતો, તનમન ધનથી તર્ત;	
દુનિયાં શાને દુખ ધરે, માથે નહિ જો મર્ત.	૨૩૭
આનંદ કેટલો અતિ ધણો, શોભી બાધી સજ;	
જયજયકાર જગમાં થયો, વર્ષા પુષ્પની વૃષ્ટ.	૨૩૮
હોમ યજ્ઞ દર્શે કર્યા, ઘણાભોજન ભરપૂર;	
ગામ જમાડ્યું ગુણનિધિ, નિત નિત નવલે નૂર.	૨૩૯
દોલ મૃદંગ ધ્વજ ધર્મની, ધણાં સદાવત ધાટ;	
જરા વાધ્યો બધ જગતમાં, શિવ પૂજનબોહ ઠાઠ.	૨૪૦
ગુણ ગધર્વ ગાયે ધણા, નાચે અંસરા નૃત્ય;	
વેદ મત્ર વિગ્રો વદે, જ્યે શાસ્ત્રમાં જલ્ય.	૨૪૧
વોળાબ્યા સહિ વિગ્રને, ખાનપાન સન્માન;	
સંતુષ્ટ કરી સંતોખિયા, દીધાં દક્ષિણાં દાન.*	૨૪૨
રાજા રાજસભા વિધે, બેઠો જરા અપી ન્યાય;	
એટલે શ્રી નારદ મુનિ, તરત પધાર્યા ત્યાય.	૨૪૩
ધુરપતિ સામે પરવર્ષો, ધર્મ ધુરધર ધીરા;	
અર્ધ પાંદ પૂજા કરી, ધન્ય આજનો દિશ.	૨૪૪
કોણ જન્મ પ્રુણ્ય પ્રગટિયુ, પૂર્ણ ભાગ મુજ પેર;	
ઋષિ નારદ પધારિયા, ધણા હેતથી ઘેર.	૨૪૫
આજ મારે ઘેર શ્રી હરિ, આજ મારે ઘેર ગંગ;	
આજ મારે ઘેર ઈશ છે, ઋષિ પધાર્યા રંગ.	૨૪૬
આનંદ ઉત્સવ અતિ ધણો, કોડ દિવાળી દીરા;	
પ્રીતે આજ પધારિયા, ઘણા વિધ્ય ઈશ.	૨૪૭
આસનબેસાર્યા અધિપતિ, પુખરાજ સોના પત્ર;	
વાયુ વ્યંજન વનિતા કરે, શિરપર ધાર્યું છત્ર.	૨૪૮
મહારાજ રાજરાજેશ્વરી, સુખ સાગર સુખ ધામ;	
મહારાજ મુજને દીજીએ, સેવક સરખું કામ.	૨૪૯
નારદ કહે નરપતિ સણે, સાલળી સ્વર્ગ વાત;	
તે જોવાને કારણે, શુભ વાણી સાક્ષાત.	૨૫૦
કૌતિક કાને સાંભળ્યુ, કૌતિક દીર્ઘ પ્રહ;	
અર્જુન હિલટયો હર્ષનો, ચર્ધ અમૃત ધન વૃષ્ટ.	૨૫૧
યમપુરીમાં હું હતો, સદજ વાતમાં સુખ;	
ધર્મે અનુચર મોકલ્યા, શું કહુ તુજને મુખ.	૨૫૨

તેડવા તારા તનને, સહસ્ર તણે સરદાર;	
પાછા આવ્યા એક પલકમાં, ઠપકાનો નહિ પાર.	૨૫૩
કુંવર ક્યાં રાગ તણે, તેડી દાવો હાં તત્;	
આયુષ્ય તો આવી રહ્યું, માથે ઢુંક્યું મર્ત.	૨૫૪
ધર્મ કહે કયમ આવિયા, પાછા વળીને પીઠ;	
ક્યાં રાગનો બાળકો, તમ પાસે નહિ દીઠ.	૨૫૫
હૃત કહે સુણ દેવતા, વિપરીત થઈ ત્યાં વાત;	
જીવ ગયો જોતાં અમે, વેદ વચન વિશ્વાત.	૨૫૬
ભેઈ આવતા'તા તમ બણી, વાટે થયું એક વ્યર્થ;	
વીરભદ્રે મૂકવિયો, શિવનો ગણ સમર્થ.	૨૫૭
વિંટલા અમને વાટમાં, માથે મો'કમ માર;	
મૂકવ્યો તે માનવી, નરપતિ સુત નિરધાર.	૨૫૮
મહિમા મૃત્યુંજય તણે, જપવ્યો જપ જપન;	
સજીવન કીધો સ્વમવત, મહીપતિ માણે મન.	૨૫૯
આલે કયમ શિવ ગણ પ્રતિ, જેહ આપણે સ્વામ;	
જીવ દેહે આરોપિયો, કીધો'તો તે ઠામ.	૨૬૦
હીરી ઉમો એ પલકમાં, કાણું ન લાગી વાર;	
ફરી આયુર્દાં આપિયું, વર્ષા દરા હમર.	૨૬૧
કયો વાપદો શિવગણે, મહા મુખ દીધાં માન;	
આયુર્દાં અંતે આવશે, વેકુંડતણાં વિમાન.	૨૬૨
ત્યાર સુધી અલખત કરો, સહસ્ર ઈન્દ્રની સિદ્ધ;	
પૂજે નિત પરમજીને, રાજ વેલવે રિદ્ધ.	૨૬૩
મમદતે મમ આગળ કહ્યું, તે મેં મુણ્યું કાન;	
નારદ કહે જોવા આવિયો, સાચ જૂઠું પરમાણુ.	૨૬૪
નિર્ભય થયો તે નરપતિ, રૂડી સાંભળી રીત;	
અંતર્ધ્યાન નારદ હવા, પૂરણ આણી પ્રીત.	૨૬૫
સંદેહ ભાગ્યો મન તણે, સજીવન સૂત આપ;	
મૃત્યુંજય રૂઢ વિધાનને, પૂરણ જરા પ્રતાપ.	૨૬૬
રૂઢ સમાન રૂઢ નહિ, રૂઢ સમાન નહિ સેવ;	
મૃત્યુથી ઉગારો, મૃત્યુંજય મહાદેવ.	૨૬૭
સૂત કહે શૈનક મુણે, રૂઢ વિધાનની રિધ;	
દુર્લભ મોટા દેવને, શિવ પૂજનની સિધ.	૨૬૮
મૃતમ થાથે જીવતાં, નિરધનિયાં ધન હોય;	
મહિમા શ્રી મહાદેવનો, કળી ચક્રે નહિ કોય.	૨૬૯

જન્મ મર્ણુ શિવને નહિ, નહિ આઘ નહિ અંત;	૨૭૦
અહા વિષ્ણુ નિત ભજે, ભજે સાધુ ને સંત.	
મહા કલ્પાત પ્રથમ સમે, સત્યલોક સુધી નીર;	૨૭૧
તેહ સમે શિવ શક્તિનું, શોભે જ્યોતિ શરીર.	
પોતે મરે ને અવતરે, કાયા ભેદે કાળ;	૨૭૨
તે કયમ જીતે કાળને, એ તો આળખપાળ.	
જેની પાસે જેટલું, જે કામે સમર્થ;	૨૭૩
તેટલું તે આપી શકે, અન્ય વખાણો વ્યર્થ.	
વંજ્યા પામે પુત્ર ફળ, ટળે અગ્ન્યની આંચ;	૨૭૪
મનવાંછિત માઆં મળે, પામે પદારથ પાંચ.	
ન સહે યમની યાતના, નર્ક તણી નહિ ભેટ;	૨૭૫
જન્મ મર્ણુ વ્યાધી નહિ, પુનરપિ ના'વ પેટ.	
રૂઢ વિધાન બ્રાહ્મણ કરે, હેતે પોતે હાથ;	૨૭૬
તણે વર્ણુ બ્રાહ્મણ વચ્ચુ, શિવ પૂજન તે સાચ.	
અધિકાર વિગ્રને વેદના, રૂઢ જાપનો રીજ;	૨૭૭
સર્વે વર્ણુ શિવ શિવ ઠહે, મૃત્યુજય એ ખીજ.	
રૂઢ વિધાન રૂઢી કરો, અહર્નિશ પૂજે ઇશ;	૨૭૮
બ્રહ્મોત્તરખંડે કથા, યથાર્થ એક ને વીસ.	
જીવન મુક્તિ ભોગવો, મુવે મુક્તિપદ હોય;	૨૭૯
સમવિસ નર્ક સ્વપ્ન નહિ, ગાંજી ન શકિ કાપ.	
અષ્ટમહાસિદ્ધનવનિધિરિધિ, વિધિવિધિ સુખવિલાસ;	૨૮૦
પિતા પુત્રોત્તમ તણો, કહે કવિ શામળદાસ.	
શ્રીગોડ માળવી વિગ્ર શુભ, વેગનપુરમાં વાસ;	૨૮૧
શિવ મહિમા સક્ષેપમા, હરપુરો નિજ આશ.	
ગાય શિખે ને સાંભળે, દયા ધરી દે દાન;	૨૮૨
આ લોકે યશ પામશે, પરલોકે શિવ વેમાન.	
અઽસ્ટ તિરથ યત્રી અદિકુ, આત્ર યાય છે પુણ્ય;	૨૮૩
શિવ મહિમા જે સમજ્યા, તેને ચાની નૂન્ય.	
ગંગા ગયા ને ગોમતી, કાશી ને કેદાર;	૨૮૪
ફળ દર્શન રેવા સમુ, મુક્તિ પદારથ ચાર.	
વિમાન વહે વૈકુંઠનાં, વિવિધ ભોગ વિલાસ;	૨૮૫
શિવ સેવા સુખ પામશે, કહે કવિ શામળદાસ.	

અધ્યાય ૨૨ મો.

ચોપાઈ.

પૂજી શ્રી ગણપતિના પાય, સિદ્ધિ સિદ્ધિ તણે જે રાય, દુ ખલંજન દુડાળો દેવ, સમ્યક્ પ્રકારે કરીએ સેવ.	૧
શોભિત સેવંત્રે સિદ્ધરસાર, ઉત્તમ મોદિકના શુદ્ધ આહાર; પવિત્ર પાર્વતી કેરો તન, ચિંતામણિ સમ તે પાવન *	૨
શુભ કામે પૂજે સર્વથા, યોગ્યવાત બોલાવે યથા; ઉત્પન્ન હવો ઉમાને અગ, સિદ્ધિ બુદ્ધિ સેવે સત્સંગ.	૩
રિધવિધ તનયા પૂજન પાત્ર, શ્રેમ કલ્યાણ જેના જામાત્ર; લક્ષ લાલ એ પુત્ર લાલકા, રાણાંગત કેરા સાહકા.	૪
સ્વામી કાર્તિક બોહો શુભ બધુ, કરેણુનિધ કૃપાનો સિધુ; બુદ્ધિ દેખણુ નિર્મળ નામ, કરે મનચાંછિત પૂરણુ કામ.	૫
સિદ્ધિ દાયક શુભસરસ્વતી, બહો મનોહર મોટમ મતિ; સરસ્વતી સેવે પામે સિદ્ધ, પામર જેણે પંડિત કીધ.	૬
હંસવાહિની શોભિત સાથ, વિણા પુસ્તક હેવે હાથ; વસિષ્ઠ વાતિક બ્યાસ શુકદેવ, સિદ્ધિ પામ્યા જ્ઞેકીધીસેવ.	૭
આર વેદ બાણુયા મુખ બ્રહ્મ, સરસ્વતીથી ધાર્યો ધર્મ, નેત્ર વિના સસાર જ શૂન્ય, સરસ્વતી પાખી સર્વે નૂન્ય.	૮
મંત્ર જંત્ર ને પ્રૌઢો પાપ, સરસ્વતીએ હરાવ્યા હાક; ભણુવા ગણુવા લખના લેખ, બાવન માત્રિકા માંહે વિવેક.	૯
બાપુ બ્રહ્માંડ બાંધુ બત્રીશ, વર્ણુવ હરિહર બ્રહ્મા ધ્રીશ; ગાન તાન રાગો ને રંગ, સરસ્વતીથી શોભે સૌ સંધ.	૧૦
ચૌદ વિદ્યા ને આરે વેદ, ભારતીએ ખતલાયા બેદ; કૃપા રારદ્ય કેરી હવી, તે કહેવાણા મોટા કવિ.	૧૧
સદિ મંડાણુ તે તો સરસ્વતી, એમાં સદેહ ન રાખો રતિ; કાળની કાગ ને બ્રહ્મની બ્રહ્મ, ધાર્યો એણે સધળા ધર્મ.	૧૨
કૃપા કરો તો ગ્રંથ જ કરે, ચરણ રેણુકા મસ્તક ધરે; શુભ નિરંજન કેરા ગાઉ, પદક એકમા પાવન યાઉ.	૧૩
સ્ત્રી કહે સૌનકશુ જ્યા, રકંધ પુરાણુ માંહે એ કયા; બ્રહ્મ રૂપ બ્રહ્મોત્તરખંડ, ટાળે યમદૂતોના દંડ.	૧૪
શિવ ભક્તને પુજ્યાતણું, કાચુ પુણ્યતણું છે ધણું; શિવ ભક્તની પૂજા કરે, પાતિક પંચ જન્મનાં હરે.	૧૫

શ્રીશિવપુરાણ.

શિવ ભક્તને દે જે માન, વૈકુંઠતણા તેને વિમાન;	
શિવ ભક્તની પ્રદક્ષિણા કરે, તેને દેખી યમદંધકર ડરે.	૧૬
શિવ ભક્તશુ જોડે હાથ, તેને વશ વિશંભર નાથ;	
હેતે ભક્તને દેખી હસે, તેને ઘેર મહા લક્ષ્મી વસે.	૧૭
શિવ ભક્તના ચાપે ચર્ણુ, તેને વહાલા અશરણુ ધર્ણુ;	
શિવ ભક્તને પોખે આહાર, હરના તે હૈડાને હાર.	૧૮
શિવ કથા જો નિત સાંભળે, આવા ગમનને દેરો ટળે;	
શિવ કથા શુણુ જોણે ગણ્યા, ચાર વેદ તેણે તો ભણ્યા	૧૯
શિવ કથા સત માની લીધ, કાટિ યત્ર તો તેણે કળીધ;	
શિવ ઉપર રુદ્યાનો રગ, ઘેર બેઠો નાહે નિત ગંગ.	૨૦
શિવ કથા જોને ચિત્ત ચડે, અડસઠ તીરથ ન કરવા પડે;	
શિવ મહિમા જો નવ ધારિયો, જન્મભાગે તે તો હારિયો.	૨૧
શિવ કથાથી નવ રાચિયો, શુદ્ધિ દિણી બારે કાચિયો,	
શિવનિદામાં જે નર ભયો, શ્વાન યોનિ શતધા અવતર્યો.	૨૨
શિવ કથામાં ન રહ્યો ગર્ક, અવસ્થ ભોગવશે એ નર્ક,	
સમજ્યો નહિ શિવનાં પુરાણુ, બટકયો લક્ષ્મ્યોરાસી ખાણુ	૨૩
શિવ કથા સમજ્યો જે સાર, ઉદ્ધરતાં તેને શી વાર;	
શિવ કથા જો શ્રવણે ધરી, અવતરતું નહિ તેને ફરી.	૨૪
શિવ દાતા અતિશે અંક, એ આગળ ખીજ સૌ રંક;	
એ ઉપર એક કદું આખ્યાન, વનિતા પાપણી ચઢી વિમાન.	૨૫
દક્ષણુમાં એક બાબકળ ગામ, નહિ પુણ્ય તણું ત્યાં નામ;	
કુડાં માણસ કપટી જન, નીચ કર્મ ઉપર બહુ મન.	૨૬
કથા કીર્તન કે નહિ કાંઈ મત, પડે નર્ક જો પામે ત્રત;	
નહિ પુણ્ય કે ન મળે દાન, મોટા પુરુષ ન પામે માન.	૨૭
તેમાં બ્રાહ્મણુ રહેતો એક, વિપરીત તેનાં કર્મ વિવેક;	
અધિકિ વાત કરે આડીઆ, ધ્વજે ચિત્ત ચોરી ચાડીઆ.	૨૮
કુસંગા સંગે તે તો રહ્યો, તુચ્છ શુદ્ધિ લમ તરકર થયો;	
વગડે જઈ પડાવે વાટ, છુટે સોહાણુના ધાટ.	૨૯
બ્રાહ્મણુ સૌને પાડે ભીડ, પવિત્ર જનને દે બહુ પીડ;	
કુડાં ઠામ એમ નિત્યે કિયે, પાપી પાન અપેષા પીએ.	૩૦
અધમ જાતશુ બેસી જમે, શુણુ ગણિકાઓ ફેરા ગમે;	
સતીઓ સિર ચઢાવે આગ, શુદ્ધિ દિણે ભારે બહુ બાળ.	૩૧
આમીશ ભક્ષ અતિશે કરે, દુનિયાં તેને દેખી ડરે;	
શુણુ દિણે જાયે ગણિકા ઘેર, પ્રીછે નહિ પુણ્ય ફરી ચેર.	૩૨

આહુતણાં ન પાળે કર્મ, આચરે અનેક રીતે અધર્મ;	
તેને ઘેર કામનિ શુભરૂપ, અતિરો કામાતુર અનૂપ.	૩૩
કદી નવ જોલાવે કંથ, ચતુરાંએ વિચાર્યું ચંત;	
ભૂંડો ન આવે ભરતાર, ભુવનિ કરતાં શીખી જગ.	૩૪
જેનું જેનું ખાધએ અન્ન, તેનું તે પર માને મન;	
જેને જેવો હોયે સગ, તેને તેવો જેમે રમ.	૩૫
તે તેના ધણીએ જાણિયું, અંતરમાં અધિકું આણિયું;	
લીધું ખડગ તેણે તે દીસ, જેવા માંડ્યું સીનું શીસ.	૩૬
સાચું જોલ કવમ કીધું જગ, દેહલાતે ભોગવ્યા ભરતાર;	
ત્યારે તેણીએ માન્યું છેક, મેં ભોગવિયા નર ચત્ર મેક.	૩૭
ત્યારે તે નર હેતે હસ્યો, વનિતા જોય રૂદ્ધમાં વસ્યો;	
શા માટે તું જરૂરી કરે, મુજથી દિવમાં શે નવ કો.	૩૮
કામની કહે રે સાંભળ કંથ, ચતુર વિચાર કરોને ચંત;	
તું દાકાડી પરમંદીર જાય, શા માટે ગણિકાસંગ ખાય.	૩૯
હું છું કામાતુર કામની, ભર જોળન ભાસું ભામ્યની;	
જો એ છે ભોગી ભરતાર, કરું જાણી તે માટે જગ.	૪૦
જો મમે તો મારી નાખ, સમજે તો તો સર્વે સાંખ;	
તું મૂકે ગણિકાનો સમ, પરને હું ના સોંપુ અંગ.	૪૧
ભામ્યનીને જોલ્યો ભરતાર, નીચ શુદ્ધિની સાંભળ નાર;	
કહ્યું એક કરો માહરું, જો દિવ રીઝે તાહરું.	૪૨
જગ કને નિતે જઈ આવ, દામ તે પામેથી લાવ;	
નગણીશ જાત જાત કોઈ કામ, દેહ આપીને લાવો દામ.	૪૩
તે આપુ ગણિકાને અમો, ત્યારે જીવતાં રહેશે તમો;	
કારણ તેણે તેનું કીધ, દામ લોભથી કાપા દીધ.	૪૪
ધણીક કાળ એનું આચર્યું, કુર્કું કંથ કામનિએ કર્યું;	
અભક્ષાભક્ષ ને મૂક્યો ધર્મ, વળની તેને શાની રામ.	૪૫

દોહરા.

નગરતણો જે નરપતિ, જુગત થયુ સાં જાણ;	
આહાણુ ભૂંડું આચરે, દેશ તણી છે હાણ.	૪૬
દુષ્કાળ પડે મજ દેશમાં, દુનિયાં દેવટ જાય;	
મારી નાખ એ મૂલને, ગુણુ એવા સૌ ગાય.	૪૭
કહ્યું રૈયતે જૂથને, ચઢી રાયને રીસ;	
હત્યા એ ગણવી નહિ, છેદી નાંખો શીસ.	૪૮

અધિપતિ ત્યાથી ઉઠિયો, સામદ દશ વિશ સાય;	
તોલ જોઈ એ ધરતણો, ખડ્ગ ધર્યું નિજ હાથ.	૪૯
રાણી રાજને કહે, વિપ્ર વિપ્રમાં વેર;	
વણુ સમજે ના મારશો, અમૃતમાં ભળશે ઝેર.	૫૦
ભક્ત શિવના છો ભૂપતિ, ચોડું હોય તો સાંખ;	
કાને સુર્યું ન માનશો, સાચુ દેખો આંખ.	૫૧
તે ગણિકાએ સાંભળ્યું, ત્યાંથી આવી તર્ત;	
ચેતો હોય જો ચાતુરી, માથે આળ્યું મર્ત.	૫૨
બ્રાહ્મણને એ બ્રાહ્મણી, અદિકં મૂળ્યાં આપ;	
મારે નિશ્ચે મહીપતિ, ન ગણે પુણ્ય કે પાપ.	૫૩
ગણિકા ચેતાવી ગર્ભ, રક્ષાં ગુણદિણાં ઘેર;	
મારવા આવે મહીપતિ, પરદાણી શી પેર.	૫૪
નારી કહે રે નાહોલા, પુરમાં નાશીયું ચેસ;	
ચતુર રમાડું ચાતુરી, બહાર આવીને ખેસ.	૫૫
ચોક્કા કીધા ચિતની, ચૂસેથી ચોળી રાખ;	
અમોઢ આપ અગે ધર્યાં, ભણે શિવશિવમુખભાખ.	૫૬
માટી મસજે માનની, ગોળા કયાં દસ વીસ;	
દીપક જ્યોત દશે દિશ, પૂજવા માંજ્યા ધીસ.	૫૭
વાંકા ચુંકા ને વામણાં, શોભ્યા પાર્થીવ સંગ;	
જળાધારી જીવતિ કરે, સ્ત્રાખિણાં શિવ લિંગ.	૫૮
ધર્મ દિણી ધૂમાડો કયો, દીધા ઘીનો ધૂપ;	
એટલે આવ્યો મારવા, બ્રાહ્મણ ધરમાં ભૂપ.	૫૯
કૌતિક દોડું કારમુ, ભૂપતિ શિવનો ભક્ત;	
ભૂંડો એ બ્રાહ્મણ નથી, જખ મારે છે જખ.	૬૦
સાચું માન્યુ સર્વથા, તજી રાવજી રીસ;	
પ્રદક્ષિણા પંદર કરી, સહજ નમાન્યુ શીશ.	૬૧
મુખ આગળ મહોરો દિમની, પુરપતિ મૂકી પાંચ;	
મંડીર જ્યોતે મહીપતિ, હંતી ન આવી આંચ.	૬૨
કુડાં કથન જોણે કલાં, દીધા તેને દંડ;	
બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી જો ભલાં, લોકો ખીજા લંડ.	૬૩
કપટે કંથને કામની, રાજ ભોળવ્યો રીઝ;	
પરાણે પાર્થીવ પુત્રવા, ખોડું પુણ્યનું ખીજ.	૬૪
હાથ તાળી દર્ધ દસ્યાં, કેવો ભોળવ્યો *ભૂપ;	
પાર્થીવ ઉપાડી નાખિવા, ધરમાં ઉડે કૂપ.	૬૫

સ્વભાવ પુજો જાએ નહિ, કરીએ કોડ ઉપાય;	
ગાં ખીવે બાધી ગર્વભી, વલુ જૂએ ના ખાય.	૬૬
લાવ લીધા એ લાખિણો, પય સાકર ગુભ પેર;	
સ્વભાવ તેનો નવ ટળે, તે ફળ કડવાં ઝેર.	૬૭
લસણ વાવીએ લક્ષ વસા, બરાસ કસ્તૂરી બધ;	
બદળોલી ઉઠે બોહો ત્યાં, અતિશે વાધે ગધ.	૬૮
વજનાગ ધ્રીતે વાવીએ, ખાતર ખાંડ ને ધત;	
સ્વભાવ ટળે નહિ તેહનો, ખાય તે પામે ભ્રત.	૬૯
એ વાત રહી એટલે, નર નારીને નેહ;	
સ્વભાવ ટાળ્યો નવ ટળે, તે તો તેનાં તેહ.	૭૦

ચોપાઈ.

બમણું પાપ તેથી નીત કરે, દેશપતિથી તે ના ડરે,	
જેણે ધર્મ કુળનો મૂકિયો, ચાતુરી સર્વે ચૂકિયો.	૭૧
ચૂક્યો વિવેક વિદ્યા ને વ્રત, ધણેક દિવમે પામ્યો ભ્રત;	
જીવત પર્યંતે કુડા કામ, મુખથી નવ કલા શ્રી રામ.	૭૨
અવધિ અન્નાય અપરમખાર, વિભ્રતણા તન્યા વહેવાર;	
યમ યાતના નીચાં નર્ક, ધણા કષ્ટમા પડિયો મર્ક.	૭૩
જેવું પાપ તેવો ત્યાં માર, વેદવચન જોતે બચવાર;	
શિપારસ કોની નવ હોય, મારું તારુ ન કરે કોય.	૭૪
ડાટયુ સાટયુ ના'વે અર્થ, આપ્યુ હોય તે આવે અર્થ;	
વલ્લ આપ્યાં તે અંગે ધરે, ના'પ્યુ તે શું જોલી, ફરે	૭૫
પાપાં તે મીઠાં જળ પીએ, ન પાપાં તે કષાથી દીએ;	
આપ્યાં તે તો મોજન ખાય, ના'પ્યાં તેને ચિંતા યાય.	૭૬
સુખ દીધાં તે પામે સુખ, દુઃખદાષકને વળગ્યાં દુઃખ;	
જીવતિ તેની જીવતી રહી, વળતી ગત્ય તેની સી યધ.	૭૭

દોહરા.

ગોડરણેધર બતરા, જાય નગરના લોક;	
સધ મળ્યો છે સહસ્રધા, સમિયો સૌનો શોક.	૭૮
કુમકુમ ચંદન લક્ષ તે, પાન પુલ ફગ દામ;	
શિવ પૂજને સચર્યુ, ગુણવત બાધુ ગામ.	૭૯
પદ્મત પાઠ પૂજા ધણી, શિવ કયા બહુ કામ;	
ધર ધર ઉત્સવ અતિ ધણો, અહરનિશ આઠે જામ.	૮૦

નીચ કર્મની નાર જે, વિધવા તેના વેશ;	
માગી ખાવા સચરી, પુરજન સાથ પ્રવેશ.	૮૧
કરે કામ લક્ષ લોકના, પીરસે રાંધે પ્રીત,	
અર્ભક તેડે લોકના, રાખે રુદી રીત	૮૨
અન્યાય કર્યો છે અતિ ધણો, ધાર્યો નહિ કાંઈ ધર્મ,	
સંગે પાપ વળગી રહ્યું, જીવે પાછલાં કર્મ.	૮૩
અતિ અર્ભક જેણે હણ્યા, અન્યાય અદેકા કીધ;	
વ્યભિચાર અતિશે આચર્યો, વદ્ધમી લોકની લીધ	૮૪
ભટકે ભિક્ષા કારણે, તાકે સૌનો માન,	
ચાહે તેવી ચોરી કરે, ખોટો એનો ખ્યાલ	૮૫
દેનાં વાસણુ ને લૂગડા, લહે કાંઈનું ધન;	
અસત થકી ના ઝાસતે, માંડુ એનું મન.	૮૬
જે કરણેશ્વર જાતરા, કીધુ દીવ્ય દર્શન,	
પ્રવચ સૌ પાર્તિક થયા, પુરણ મન પરસન.	૮૭
જેનું સામર્થ્ય જોટલું, કીધાં તેણે તે પુણ્ય;	
કથા કીર્તન શ્રવણે સુણ્યા, નેક રહી નહિ દુન્ય	૮૮
પાપણીએ પૂજા નવ કરી, ન કર્યાં દર્શન દેવ,	
પાપીને પુણ્ય કયમ ઉકલે, તુરંત છે જેની ટેવ.	૮૯
વિધવા જાતી'તી વાટમાં, કથા કહેતો'તો વ્યાસ;	
સાંભળવા મેજે ગયા, પલક બેઠા તે પાસ.	૯૦
તાકવા દેનું લુગડું, ધોણુ કરવા હરણુ,	
વ્યાસવચન કાઠિ સાંભળ્યા, અક્ષર બે ચાર કર્યું	૯૧
કથા ક્યારે નથી સાંભળી, પાનક ન કીધુ પુણ્ય,	
હરનામ ક્યારે લીધુ નથી, સદા રૂઢવ છે શન્ય.	૯૨
પુરાણ વાંચ્યું તે પડિતે, કહેવાણી કૃત કામ,	
નર કહે પડવું નર્કમાં, અરે રામ શ્રી રામ	૯૩
જનુ પડશે જીવતા, કરે જન જે જનર;	
સમ કદપ તે સામટા, મોહોકમ ખાશે માર.	૯૪
લોહ પાસે બધન કરે, દે ધમરાજ બહુ દંડ,	
આવિગન હુણે અતિ ધણા, તપ્ત લોહના રથભ	૯૫
કા પુરુષ કે પ્રેમદા, કાં રાય કાં રેક;	
કરે તેવું ભોગવે, નિશ્ચય પદ નિરાક	૯૬
વિસ ડ્રાટિધા વેદના, તરણી ભોગવે તેહ;	
દ્રવ્ય હરી લે પારકું, દગ્ધ થાય તે દેહ.	૯૭

કામનીને કાને પડ્યા, વચન રૂપી આ બાણ;	
વચન તે કુશ પડી, જાણે છુટ્યો પ્રાણ;	૯૮
ચટકા લાગ્યો ચિત્તમાં, સોધ્યું આપ શરીર.	
વચન કહ્યું જે વ્યાસજી, તરખી વાગ્યા તીર.	૯૯
ચટકા વાગ્યો જોરાવરી, બેથી ધસ્યા હાય;	
પંડિતને ક્યમ પૂછિયે, સલા દેખતાં સાચ.	૧૦૦
હાય ધસે દેહું દણે, વળી ધુણાવે શીર;	
ફેલ પોતાનાં સાંભરે, શું યાગે જગદીશ.	૧૦૧
એક પાપ એણે કહ્યું, કર્પો મેં તો કંઈ કોડ;	
મજ સમોવડ પાપણી, ન મળે જગમાં જોડ.	૧૦૨
અનેક કર્મ એવાં કર્યાં, લીધું દ્રવ્ય અપાર;	
તે દુખ ક્યમ વેઠ્યાં જશે, જમ દુતોના માર.	૧૦૩
ક્યમ વેઠાય સોદ સાંકળો, ક્યમ વેઠશે ભૂખ;	
અગ્નિ આંચ ક્યમ વેઠશું, દિલ એ દારણુ દુઃખ.	૧૦૪
કીટ કરડતા વેઠવા, ક્યમ વેઠશે ધંધ;	
ચંતની ચેતી ચિત્તમાં, ધાયો મનમાં ધંધ.	૧૦૫
નેત્ર સિંચાણુ કાઢશે, કાક જોતરશે માંસ;	
દેહ અગ્નિમાં દાઝશે, એક રહે આકાશ.	૧૦૬
એમ દુઃખ અનેકધા, વેઠવાં પડશે વેદ;	
ઉકોટો આવે અતિ ધણો, ખરો પામે મન ખેદ.	૧૦૭
કથામાં બેઠી કામની, ગાંઠે બાંધ્યા જોડ;	
પૂછી જોઈ પંડિતને, કરું તેહનો તોલ.	૧૦૮
ઉઠી સોક આશ્રમ ગયા, રહ્યો એકલો વ્યાસ;	
કર આલી ઉભી કામની, પ્રમદા પડિત પાસ.	૧૦૯
એકાંત તેડ્યો તે વિગ્રને, વિસ્તારી કહી વાત;	
મેં કરતુત માઠાં કર્યાં, અતિશે એ ઉત્પાત.	૧૧૦
અભક્ષાભક્ષ અદર્કાં કર્યાં, અપેલા પાન અપાર;	
કરેતાં લગ્ન પામિયે, શું છું વારવાર.	૧૧૧
પ્રકાશ્યાં પાપ પોતાતણાં, કલંક કલાં કંઈ કોડ;	
પંડિતને પ્રિય ઉપન્યું, રીઝ્યા શ્રી રણુજીડ.	૧૧૨
હાયે મેં હત્યા કરી, ધણા કર્યાં ગર્ભપાત;	
છિદ્ર તમને કહું કેટલાં, વિપરીત ભૂંડી વાત.	૧૧૩
મહારી તે શી જત ત્યાં યશે, ક્યમ વેઠશે નર્ક;	
પંડિત જાણી પૂછિયે, ધણા દુઃખમાં ગર્ક.	૧૧૪

વિપ્ર કહે વનિતા મુણે, કુખ ન આણે મન;	
સવેળાં ચેલાં તમે, પ્રગટ્યું કાંઈક પુણ્ય.	૧૧૫
બુદ્ધિથી બાંધે તમે, પાણી પેલી પાજ;	
કહાડી નાંખ એ કલ્પના, તજે લોકની લાજ.	૧૧૬
પ્રથમ કરતુત પ્રલય થશે, હરિહરપર જો હેત;	
દૃઢ બુદ્ધિ વિશ્વાસથી, ચતુરા કહું તે ચેત.	૧૧૭
દંશ હોય જ્યમ સર્પનો, લાગ્યાં પેલી લહેર;	
એટલું અગ અળગું કરો, ન ચઢે વળતું એર.	૧૧૮
ઉપાય છે એક એહનો, સાચો સદ્ગુણ હોય;	
પ્રીછે જન જે પરાક્રમી, કષ્ટ ન પામે કાલ.	૧૧૯
પ્રૌઢ સમાસરે પ્રેમદા, સર્મ તજ આ ટાલ;	
કશ્ચુ કરને કામની, વેદ શાસ્ત્ર નિર્વાણ.	૧૨૦
એક વાર તે સાંભળ્યું, વારું કયા વચન;	
પલક માઢે પલળી ગયું, માનની તારું મન.	૧૨૧
આત્મા રાખ આનંદમાં, રયામાં છોડ મુ શોક;	
આજથી હું કહું તે કરો, જખ મારે જમ લોક.	૧૨૨
સાચું બોલને સર્વથી, તજે અસતનો સંગ;	
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહો, રામશુ રાખો રગ.	૧૨૩
કાઠી નાંખો કલ્પના, તજે લાલચ ને લોભ;	
રૂડા ઉપર રીઝજો, ખોટા ઉપર દોભ.	૧૨૪
કયા માહે જો સાંભળો, પાળો તેટલી પ્રીત;	
સંતોષ રાખો સર્વદા, એ છે રૂડી રીત.	૧૨૫
પરનિદાને પરહરો, પરદ્રવ્યથી મૂક પુંઠ;	
શિવ મહિમા જ્યાં સાંભળે, આળસ મરડી બિઠ.	૧૨૬
અતિશે મેલું વસ્ત્ર છે, સાચુ રૂપ શિવ નામ;	
વારંવાર ઘો વસ્ત્રને, વરત થશે તુજ કામ.	૧૨૭
કામવાસના કલ્પના, હર્ષ શોક વૃદ્ધ હાલ;	
સમદ્રષ્ટિ હોય સદ્ગુણમાં, જરા અપજન્ય સમ જાણ્ય.	૧૨૮
વિપ્ર ગયો એવું કહી, બાધ્યું નારીએ ગાંઠ;	
નિલ કયા એમ સાંભળે, હરશુ આરત આંટ.	૧૨૯
અંતકાળે એ ઉદરી, હરિશુ આણી હેત,	
ધિયર સ્વચ્છર મોસાળના, પરિયાં સ્વર્ગ સમેત.	૧૩૦
સ્વામી સ્વર્ગ પહોંચાડ્યો, કરતો જે કુડ કામ;	
વસિયા તે વૈકુંઠમાં, સ્થિર પદ મળિયો કામ.	૧૩૧

મૂકાઓ મદાનદંથી, ટાળી જમ જંમજ;	
ભુધંતા નર બાંધશે, પાણી પેલી પાળ.	૧૩
હાલો અવસર નહિ મળે, મનુષ્ય દેહ મદા મૂળ;	
અહંપદ મૂકા વેગળું, પામો લાભ અતુળ.	૧૩
સગાં સહોદર મળતિયાં, માત તાત મોસાળ;	
ઉદાર પામે પથકમાં, મોટા વોરિ માલ.	૧૩
જૂઠાને જમ જીતવો, સાચાને છે સેવ;	
શિવ શિવ કહેતાં સ્વર્ગના, માણે મોટા મેલ.	૧૩
જાણીતા જે જન છે, શાણા સમજી સત્ય;	
કથા પુરાણ નિત સાંભળી, નિર્મળ રાખે મત્ય.	૧૩
સાંભળવું ને સમજવું, પૂછવું આણી પ્રીત;	
પોતે સરવે પાળવું, રૂઝાની એ રીત.	૧૩
ગુરુની વાતો માનવી, નિદા ન કરવી નેદ;	
દૃઢ વિશ્વાસ જે રાખશે, સ્થિર પદ પહોંચે ટેક.	૧૩
નિદ્રથી નરદે જશે, વંદે વૈકુંઠ હોય;	
અહંકારી ના ઉદરે, કપટી ન તરે ઢાલ.	૧૩
પંચ પર્વણી સાંભળે, કથા પ્રભુની કાન;	
તે નરતોજન જળ તરે, મદાસ્તલ્યાં બહુ માન.	૧૪૦
શાસ્ત્ર માંહેથી શોધિયે, દુધ માંખણ ને ઝાણ;	
ગુણને ગાંઠે બાંધિયે, ન વસ પાપી પાસ.	૧૪૧
ચારણીશુભ્રિયત નલાવિયે, વિચાર કરીએ મનમાં;	
લાભ ખોટ મનમાં ધરી, સ્ત્રીએ મુખ છે બંધાવ.	૧૪૨
સંપ્રદ શુભ્ર સુપ્રદ તણો, વારુ સાંચીએ વસ્ત;	
કાઠી નાખીએ કુશક, હારદ રાખીએ હસ્ત.	૧૪૩
મત કરીએ વિધ વિધનાં, તીર્થ ફળ ત્યાં જણાય;	
પાપ પુણ્યને પરખીએ, કથાથી કિલ કળાય.	૧૪૪
વણીવર્ણુ ભેદે કરી, હૈય નીચે અનંત;	
કરવું ધરે ત્યાં કીજીએ, સેવા સાધુ સંત.	૧૪૫
આકૃત પૂજન પુણ્યનાં, સેવા સ્મરણ સાખ;	
કથા માંજ સર્વે કલાં, ભવપણુ રૂડી જાખ.	૧૪૬
કથા કર્ણુ ન સાંભળી, ધણેક જોજો ગર્થ;	
શુદ્ધિ હોય તો શુદ્ધીઓ, ગયો જન્મારો વ્યર્થ.	૧૪૭
મારું મારું કરતાં મુવો, હોડે ધસતો હાથ;	
શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, આપ થયો અનાથ.	૧૪૮

નવ ખાધુ નવ ખસચિયું, દાટયુ ધન તે ધૂળ;	
આપ ભુદિ હંડી મર્ઠ, નહિ ડાળ નહિ મૂળ.	૧૪૯
કૃષ્ણ કથા કે રામસ્સ, વિષ્ણુ પુરાણ કે શક્ત;	
સાંભળયું પુણ્યવંતને, ભાવે ભગવી ભક્ત.	૧૫૦
શિવ કથા શિરોમણિ, રૂડો રેવાખડ;	
ગંગા મહામ્મમાં ગુણ ધણો, ટાળે જમના દંડ.	૧૫૧
સત કહે સૌનક સુણો, કથા સાંભળો કર્ણ;	
ધિકાતર શત ઉદ્ધરે, ભય જો શિવને શર્ણ.	૧૫૨
પાપિણી હુતી પ્રેમદા, કુડો પાપી કંથ;	
કથા સાંભળી ઉદ્યાર્યા, નિર્મળ થયું જો ચંત.*	૧૫૩
ખરીક્ષત તયોં પૃષ્ઠા થકે, સંભળાળ્યુ શુકદેવ;	
વર્ણન કર્યું તે વ્યાસજી, તત્ત્વો મન અહમેવ.	૧૫૪
ધર્મરાજ ધર્મે તયોં, કનક દાનથી કર્ણ;	
સત્યેથી હરિશ્ચંદ્ર તયોં, પામ્યા હરિના ચર્ણ.	૧૫૫
બ્રહ્મ વિદ્યા બ્રહ્મા તયોં, દાને તયોં બળિરાય,	
નારદ ગુણુ ખાતાં તયોં, ગૌતમ ગંગા નાંધ.	૧૫૬
એમ અનેક કષ્ટ કોટિયા, જાણ્યે ખાધુ જગત;	
શિવ નામે સંજે તરે, ભવના ભાવિક ભક્ત.	૧૫૭
ધંતુરો ને આકડો, અદાવતાં રી વાર;	
પવિત્ર થાયે પવકમાં, પામે ભવજળ પાર.	૧૫૮
ગાત્ર વગડે ગર્ય શો, બેસે નહિ રાખમાં રિદ્ધ;	
નાણ્યુ ન બેસે નીરજું, શિવ આપે છે સિદ્ધ.	૧૫૯
જાત ભાત જોશો નહિ, કરો ન કાષ્ટ કોસેર;	
પાપીજન પાવન થશે, હોય તરણાનો મેર.	૧૬૦
રદ્ર તો રુદ્રાક્ષે મળે, રિદ્ધપતિ યોગે રાખ;	
સેવક પામે સાહેબી, લક્ષ કરોડાં લાખ.	૧૬૧
બેસે પોતે બળદપર, ધારે ભગવી ધ્વજ;	
ગરુડ આપ્યો ગોવિંદને, ધન્વંર ઔરોવત ગજ.	૧૬૨
ભડાર આપ્યો કુબેરને, ચતુર્ભૂજને ચક્ર;	
બ્રહ્માને વેદ સમર્પિયા, સિદ્ધાસન પામ્યો શક.	૧૬૩
ચૌદ રૂન દીધાં દેવને, મનમાં આણી મેર;	
ટળી ચિંતા ચૌદ લોકની, જિરણ્યું પોતે ઝેર.	૧૬૪

• દેવનો દેવ મહાદેવ છે, દાળ તણે એ દાળ;
 સત્ય નામ છે શિવતાણું, બાકી આળપંપાળ.
 ઉત્તમ અધમ કે બાળ વૃદ્ધ, રાવ રૈવત કે રંક;
 નરનારી કે નરપતિ, કથા મુણે નિઃશંક.
 અપેક્ષા રાખે આરસી, માહે દીસે ન્યમ મુખ;
 શરીર શુદ્ધ થાયે સદી, પળાય દુરિતને દુઃખ.
 ઘ્રોદ મેરુ પર્વત દુષ્ટો, સૌથી મોટો ગેષ;
 • એ સૌનો આધાર તો, મોટા દેવ મહેશ.
 વૈભવ મોટો વૈકુંઠનો, સ્વર્ગનું મોટું મુખ;
 સૌને સરળ્યુ મહાદેવજી, દુર કરનારો દુઃખ.
 તેજ મોટું તરણી તણું, અમૃત મોટો ઇન્દુ;
 એ સૌ શિવે સરજ્યું, કૃપાનિધિ કરુણાસિંધુ.
 ક્ષીરસાગર મોટો સર્વથી, ધાતુમાં મોટું હેમ;
 સૌ સરળ્યું મહાદેવજી, પુણ્યવંત ઉપર ગ્રેમ.
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ ઇન્દ્ર રવિ, નવ મહ તારા કોડ;
 શશિ શારદ નારદ સૌ, રહે સિવશ્ચ કરજેડ.
 વેદ આર દ્વિજ ઉચરે, પુરાણ તણા બહુ પાઠ;
 શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, વિદ્યા બીડી વાટ.
 ડાઘા પશુ છે દશ કોટિધા, ધણા ધડે છે ધાટ;
 શિવ સેવન સમજે નહિ, વખાણુ થયા તે વાટ.
 બેખ ધરી ભટકે ધણા, દુનિયા ડાઘા દીઠ;
 શિવ સેવન સમજે નહિ, ધ્યાન કુટિયા ધીક.
 વેપાર ચલબ્યો વહાણુનો, હીરા મારેક હાટ;
 શિવ પૂજન સમજ્યો નહિ, વૈભવમાં ઉડી વાટ.
 માધુ માહે સિરોમણિ, કાયા કપડનો કાટ;
 શિવ સેવા સમજ્યો નહિ, વેસ વગોબ્યો વાટ.
 હોથ કાળો ને કુખડો, નિર્ધન દુર્મળ રાંક;
 શિવ સેવામાં સમજ્યો, અલખત આડે આંક.
 સાચા જોવો સર્વથા, સેવા સિંધુ સંત;
 તેને લ્યો સૌ જાળખી, એ તો વિદ્યાવંત.
 સતોષ શીલ સાચે દિલે, દળ મોટો દાતાર;
 શિવ કૃપા તે ઉપર, કરે વહાલો કિરતાર.
 નીચ નિંદક જે નારકી, જેની આંખમાં એર;
 મનસા વાચા કર્મણા, વિરાજર સાચે વેર.

રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ શુભ, તંત્ર ધરોરે તોલ;	
શિવ શિવ શિવ અક્ષર વિના, ખીજું કાંઈ ન બોલ.	૧૮૨
અથ તણો મહિમા કરું, સમજો શાણા સિદ્ધ;	
ઈશ ઉમા પ્રત્યે કર્ણાં, વચન શુદ્ધ વિધ વિધ.	૧૮૩
વીસ જન્મનો વાંઝિયો, અપુત્રવત અપાર;	
માધ મહિનામાં સાંભળે, પામે પુત્ર નિર્ધાર.	૧૮૪
મુત પામે સદેહ નહિ, નિમેષ રહે નહિ નુન્ય;	
આવણુમાં સંકટ હરે, પ્રગટે પ્રૌઢાં પુણ્ય.	૧૮૫
દેહ રોગી હોય દામણો, પીડાતો હોય પિંડ;	
પૂર્ણ સાંભળે પોષમાં, શિવ અક્ષોત્તરખડ.	૧૮૬
કુંવારો હોય કાંઈ નર, કન્યા ઇચ્છે કામ;	
આશ્વિન માસમાં સાંભળે, પામે કન્યા ને વળિ દામ.	૧૮૭
વશીકરણ હોય વિશ્વનું, કાર્તિક સુણે કથાય;	
સાંભળતાં રનેહ વાધે ધરો, વચન ન હોય વૃથાય.	૧૮૮
મૂરખ છે કાંઈ માનવી, કાંય સમજે નહિ કાય;	
વૈશાખે વર્ણન સુણે, પુરણ પંડિત થાય.	૧૮૯
મોક્ષાર્થી મહિમા સુણે, બારે માસ શિવ નામ;	
અતિ સુખ પામે આપથી, મુક્તિપદ થિર ઠામ.	૧૯૦
સદા નિરતર સાંભળે, પામે શુભ* ને પાંચ,	
કૈલાસ વાસ પામે સદા, નાંવે ઉની આંચ.	૧૯૧
અનેક કાદિ શુભ અથમાં, જાણે જવરલા જન;	
જરા મરણ છૂટી શકે, મહાદેવપર રહે મન.	૧૯૨
ગુર્જર દેશ ગરુવો ધણું, વર્ણાવર્ણ વિવેક;	
પુણ્ય ધણુ ને પુર વિશે, ન્યાવટ કેરા નેક.	૧૯૩
શામળ કવિ વસે ત્યાંહા, ગરુવો કાંધો અથ;	
સત્ય માર્ગ શિવજી તણો, પવિત્ર પુણ્યનો પંથ.	૧૯૪
સૂતે કર્ણ રોનક મુણ્યું, અથ સાંનગનાં પુણ્ય;	
શિવ ભકિત જો મન વસી, નેક રહે નહિ નુન્ય.	૧૯૫
શ્રેતા વકતા સાંભળે, જણે ગમે ને ગાથ;	
પ્રસન્ન તેને પરમેશ્વરી, અક્ષર પુરણ થાય.	૧૯૬
અષ્ટ મહાસિદ્ધ નવનિદિ નિધ, ઘણી લક્ષ્મી ધર મુત;	
સપુત સૌભાગ્ય નુદતરે, પ્રમદ પ્રસવે પુત્ર.	૧૯૭

ધર્મીય કામ ને મોક્ષ પદ, આ'ય પદારથ જે ચાર;	૧૯૮
શિવ ક્યા રસ સાબળી, દેહ કદાવે દત્તાર;	
સંવત સત્તર ચૌલોતરે,* આનણુ માસ સુગણ;	૧૯૯
ગુરુવાર શુદ્ધ પંચમી, સપ્તર્થુ કર્તુ પુરાણ.	
શુભ લુધ દેવણુ શારદા, અદલ દેવણુ એ ઈશ;	૨૦૦
આજણુ લાટ ચારણુ કરિ, સૌને નામુ શીશ.	
કવિ પૂરે વો દાદિધા, પડતું જમતાં જે જૂઠ;	૨૦૧
શામળ બટે સંકી કર્તુ, માન દેહ રાખું મુઠ.	
વિચાર ક્યોં નિજ મનમાં, સંસ્કૃતનો છે સાર;	૨૦૨
કરવો અર્થ પ્રાકૃત પડે, પ્રાકૃત પાખી ન પાર.	
સંસ્કૃત રૂડી રાળ છે, ખાંધા વિણુ ન ખવાય;	૨૦૩
પ્રાકૃત તાદુલ પાધરા, જટ ચવાય ગવાય.	
સંસ્કૃત મોરે માના તણી, પડિતવિણુ ન પરખાય;	૨૦૪
પ્રાકૃત પૈસા તેરના, વારવાર વપરાય.	
સાર સંસ્કૃત સર્વથી, જવરલે સમજે કાચ;	૨૦૫
એવો ગ્રંથ કઠિણ છે, અદિક રચિ હેં હોય.	
જેનું મન ન્યા માનશે, તે વો સાંભળે ત્યાંય;	૨૦૬
જેમાં વારતા એક છે, સંસ્કૃત પ્રાકૃત મો'ય.	
મમત કરે તે મૂરખા, અદકાર કરે અગળ;	૨૦૭
મહિમા બાવન માત્રિકા, પ્રૌઢું પુણ્ય પુરાણ.	
સંસ્કૃતમાં વાચે સહિ, લુગતે રૂડી જગ;	૨૦૮
પ્રાકૃત વિના જે ગ્રીછવે, વો નિત પ્રણમ પાગ.	
નામા લેખાં નાણુવર્તા, ભણુતર મણુતર ભાર;	૨૦૯
પ્રાકૃત વિના ગ્રીછે નહિ, પામે ક્યાથી પાર.	
પોત પોતાની બોલિયો, પોત પોતાનો ગર્થ;	૨૧૦
પરદેશીને પ્રિય નહિ, સ્વદેશમા નહિ વર્થ.	
વિષ્ણુ શિવ ને શક્તિનાં, નિર્મળ રૂડાં નામ;	૨૧૧
પ્રાકૃતમા ગ્રીછે સહિ, જે જે હામો હામ.	
રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ ગણુ, શિવ મહાદેવ કે શક્ત;	૨૧૨
પુણ્ય નામ એ પ્રાકૃતે, જાણે બાધુ જગત.	
કનૈયો રીઝે કિરતને, રૂડા છત્રીસે ગગ;	૨૧૩
જગદંબને ગરખા ગમે, પ્રાકૃત લાખિણો લાગ.	

સ્થૂળ સૂક્ષ્મ લઘુ દીર્ઘમાં, લગણુ તગણુના ભેદ;	
લેશ માત્ર લે'તો નથી, વાણી વ્યાકરણ વેદ.	૨૧૪
તેત્રીસ કોટિ દેવતા, સહસ્ર અઘ્યાસી ઋષિ;	
સંસ્કૃત નામ શોધી જીવો, પ્રાકૃત સૌને મુખ.	૨૧૫
હોડ કરશે તે હારશે, મમત કરે તે મૂઢ;	
ધૃતિરને મન એક છે, પુણ્યવંત પ્રાકૃત પ્રૌઢ.	૨૧૬
નાનાભટ ગુરુ ચરણની, પુરણ ૨૪ પ્રતાપ;	
આઘ શક્ત અનુપરણા, અકલ દેવણી આપ.	૨૧૭
ખટક નાય બાંધારી તુજ, પરાક્રમ અપરમપાર;	
કર્તુ કામ મન ચિત્તચું, નોધારા આધાર.	૨૧૮
ધૃતિરની ઇચ્છા યજી, સરસ્વતી દીધી સિદ્ધ;	
પૂર્ણ કૃપા પરમેશ્વરી, રસનામાં શિવ સિદ્ધ.	૨૧૯
જે કો અથ આ સાંભળે, દે સ્વશક્તિ દાન,	
કરુણાનિધિ કૃપા કરે, મહાદેવ તણાં બહુ માન.	૨૨૦
એહ ગ્રંથ જે સાંભળે, આણી મે'માં ભાવ;	
ટાટો, ઉના, ચોયિયો, સ્વધ્મે ન ચહે તાંવ.	૨૨૧
એહ ગ્રંથ જે સાંભળે, પુરણ યજ્ઞ પ્રસન્ન;	
પુણ્ય આદ્રશ્યુતતનું, ને રેવાનું દર્શન.	૨૨૨
એહ ગ્રંથ જે સાંભળે, નેહો નમાવે શીઘ;	
તેને કોડ પૂજા વળે, પ્રસન્ન રે' ઉમા ઈશ.	૨૨૩
શ્રીગોડ માળવી વિગ્ર છે, વિરેશ્વરનો તન;	
પિતા પુરુષોત્તમ તણો, મહાદેવ ઉપર મન.	૨૨૪
લઘુ બાધવ લાધા તણો, નાનાભટનો શિષ્ય;	
કિંકર સૌ કવિયોતણો, ઇષ્ટ દેવ મુજ ઈશ.	૨૨૫
પામર હું પડિત તણો, ઋષિ સૌને રાંક;	
સેવક એના સેવક તણો, હું હું આડે આંક.	૨૨૬
ઇચ્છા શ્રી ધૃતિર તણી, એહ કયો અઘ્યાસ;	
શિવ પૂજે શિવ શિવ કહો, કહે કવિ સામળદાસ.	૨૨૭
શિવ સમરે સુખ પાંચિયે, લીલા લહેર વિલાસ;	
શિવ પૂજે શિવ યદ જડે, કહે કવિ સામળદાસ.	૨૨૮

શિવ પૂજે મુખ રવર્ગતું, ઇન્દ્રાદિક અભ્યાસ;
 શિવ પૂજે શિવ શિવ કહે, કહે કવિ શામળાદય. ૨૨૯
 ઓતા વક્તા સમગ્રતા, કહે કવિતા કર્મજ;
 શામળ કહે શિવ શિવ કહે, રીઝે શ્રી રણુછેડ. ૨૩૦

(ઈતિશ્રી પ્રહોત્તરખંડે) 'કથા અવલુ રૂળ વર્ણન' નામનો દ્વાવિંશોધ્યાય:

મૂળ પ્રત કવિ નર્મદાસંકરના સંમદમાંથી પ્રાપ્ત થયેલી. તે કોની લખેલી છે જણાતું નથી. કવિએ, કાઈ બીજી પ્રત ઉપરથી સુધારો કરીધો છે, પરંતુ બંને : પ્રતો મળી નથી. કવિની પ્રત મેં પ્રથમ પ્રત ગણી છે. લખ્યા સાલ નથી. પણ પ્રત સુરતના વ્યાસ જુવાભાઈ રામજી જાનીની, સંવત ૧૮૭૭ના ફાલ્ગુણ ૬, વદ કે તે જણાવ્યું નથી. સેખક લલુભાઈ ગીરજાસંકર, ગામ સીસોદા. ત્રીજી પ્રતનાં આ પાછલાં પાનાં ગયાં છે અને અશુદ્ધ ઘણી છે. ચોથી પ્રત અમદાવાદમાં છપાયેલી તે.

કવિ શામળે આ ગ્રંથનું નામ શિવપુરાણ રાખ્યું છે, પણ તે સાર્ય નથી શિવપુર તે જાહેર જ છે. આ તે માત્ર શિવમાહાત્મ્ય છે.

